వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావు స్మృతి గ్రన్థావలి

పురాణ శృంఖలా

శ్రీమార్కణ్డేయపురాణమ్

శ్రీమన్మహర్షివేదవ్యాసప్రణీతం

విషయానుక్రమణికా

౧. జైమినేః మహాభారతవిషయకప్రశ్నం, మార్కణ్డేయేన వపుఅప్సరాయాః శాపకథనమ్ ౫౪

౨. చటకచతుష్టయస్య ఉత్పత్తిః ౬౬

3. శమీకమునిసమీపే పక్షిభిః నిజశాపవృత్తాన్తకథనమ్, విన్ధ్యప్రాప్తివర్ణనమ్ ౮౬

౪. చటకగణసమీపే జైమినేః చత్వారి ప్రశ్నాః, పక్షిభిః చతుర్వ్యూహావతారవిధి వర్ణనమ్ ౫౯

౫. ద్రౌపద్యా పంచపతిప్రాప్తికారణమ్, ఇన్ద్రవిక్రియా వర్ణనమ్ ౨౬

౬ బలదేవస్య బ్రహ్మహత్యాజనిత పాపక్షాలనార్థం తీర్థయాత్రాయాః కారణవర్ణనమ్ 3౭

౭ ద్రౌపదేయానాం ఉత్పత్తి-వర్ణనమ్, ద్రౌపదేయానాం అవివాహితావస్థాయాం మృత్యుప్రాప్తేః కారణవర్ణనమ్ ౬౯

౮. హరిశ్చన్ద్రోపాఖ్యానమ్ ౨౮౬

౯. ఆడిబక యుద్ధ-కథనమ్ 33

౧౦ ప్రాణినాం జన్మాదివిషయక ప్రశ్నః, పితాపుత్ర సంవాదే మృత్యుదశా-వర్ణనమ్ ౯౭

౧౧. గర్భస్థితి వర్ణనమ్ 3౨

౧౨. మహారౌరవ నరక వర్ణనమ్ ౪౮

౧3. పితా-పుత్రయోః సంవాదమ్, యమదూత – విదేహరాజ వార్తా ౨౧

౧౪. స్వకర్మభుక్తి వర్ణనమ్ ౯౬

౧౫. కర్మవిపాకః, నరక ఉద్ధార వర్ణనమ్ ౮౨

౧౬. పతివ్రతామాహాత్మ్యమ్, అనసూయయా వరలాభః, చన్ద్ర, దత్తాత్రేయ ఏవం దుర్వాసానాం ఉత్పత్తిః, కార్త్తవీర్యార్జునం ప్రతి గర్గమునేః ఉపదేశః, దత్తాత్రేయమాహాత్మ్యమ్ ౧౮3

౧౭. దత్తాత్రేయోపాఖ్యానమ్ – కార్త్తవీర్యం ప్రతి దత్తాత్రేయస్య అనుగ్రహః ౪3

౧౮. మదాలసోపాఖ్యానమ్ - కువలయాశ్వేన కువలయ అశ్వస్య ప్రాప్తిః ౫౮

౧౯. కువలయాశ్వస్య పాతాలగమనమ్, మదాలసాపరిణయః, పాతాలకేతోః దైత్యస్య వధః ౧౦౬

౨౦. కువలయాశ్వ-వర్ణనమ్ - మదాలసావియోగః ౫౧

౨౧. తపఃప్రభావాత్ అశ్వతరాయ మదాలసాప్రాప్తిః, కువలయాశ్వస్య పాతాలప్రవేశనమ్ ౧౧౮

౨౨ పాతాలనిర్గమ-వర్ణనమ్, కువలయాశ్వేన పునః మదాలసాప్రాప్తిః ౪౬

౨౩. మదాలసాయాః పుత్రోల్లాపనమ్, ప్రవృత్తిమార్గానుశాసనమ్ ౬౨

౨౪. రాజ్యధర్మకథనమ్ ౩౪

౨౫ వర్ణాశ్రమధర్మకీర్తనమ్ ౩౭

౨౬ గార్హస్థ్యధర్మనిరూపణమ్ ౪౮

౨౭ నిత్యనైమిత్తికాదిశ్రాద్ధకల్పనమ్ ౨౫

౨౮ పార్వణశ్రాద్ధకల్ప వర్ణనమ్ ౬౭

౨౯ శ్రాద్ధకల్పవర్ణనమ్ – శ్రాద్ధేషు ప్రశస్తాప్రశస్తనిరూపణమ్ ౩౯

౩౦. అలర్కానుశాసనమ్, కామ్యశ్రాద్ధఫలకథనమ్ ౧౭

౩౧. సదాచార-వర్ణనమ్ ౧౨౧

౩౨. ధర్మాధర్మ, వర్జ్యావర్జ్య నిరూపణమ్ ౯౭

౩౩. మదాలసోపాఖ్యానమ్ – అలర్కేణ శాసనయుక్త అఙ్గులీయకప్రాప్తిః ౧౦

౩౪. అలర్కస్య ఆత్మవివేకః ౪౩

౩౫ దత్తాత్రేయతః అలర్కస్య యోగపృచ్ఛా ౨౦

౩౬ యోగనిరూపణమ్ ౬౫

౩౭. యోగసిద్ధి ౪౨

౩౮. యోగిచర్యా ౨౬

౩౯. ఓఙ్కారస్వరూపకథనమ్ ౧౭

౪౦. అలర్కనిర్వేద-వర్ణనమ్, అరిష్టకథనమ్ ౮౩

౪౧. అలర్కస్య యోగసిద్ధిః, జడోపాఖ్యాన వర్ణనమ్ ౪౩

౪౨. బ్రహ్మాణ్డ ఏవం బ్రహ్మోత్పత్తి కథనమ్ ౭౩

౪౩. వ్రహ్మాయుప్రమాణ వర్ణనమ్ ౪౪

౪౪. ప్రాకృతవైకృతసృష్టికథనమ్ ౩౭

౪౫. దేవాదీనాం సృష్టిప్రకరణమ్ ౪౫

౪౬ మిథునసృష్టి ఏవం స్థానకల్పనా ౮౦

౪౭. యక్షానుశాసనమ్ ౯౭

౪౮ దౌఃసహోత్పత్తిః ౧౨౩

౪౯ రుద్రసర్గాభిధానమ్ ౩౧

౫౦. స్వాయమ్భువ మన్వన్తరకథనమ్ ౪౩

౫౧ జమ్బూద్వీప వర్ణనమ్ ౩౨

౫౨ జమ్బూద్వీపస్య ఖణ్డ (పర్వతానాం) వర్ణనమ్ ౨౩

౫౩ గఙ్గావతరణ వర్ణనమ్ ౨౬

౫౪. భారతవర్షవిభాగః - నద్యాదీనాం వర్ణనమ్ ౬౪

౫౫. భారతీయకూర్మనివేశ వర్ణనమ్ ౮౧

౫౬. ఉత్తరకురు వర్ణనమ్ - భద్రాశ్వాదివర్షవర్ణనమ్ ౨౯

౫౭. భువనకోశ వర్ణనమ్ - కిమ్పురుషాదివర్షవర్ణనమ్ ౧౫

౫౮. స్వారోచిషమన్వన్తరారమ్భః - బ్రాహ్మణవరూథినీ సంవాదః ౭౯

౫౯ కలివరూథినీసమాగమః ౩౧

౬౦ స్వరోచేః జన్మ, మనోరమా సహ వివాహః ౬౫

౬౧ మనోరమాయాః సఖీద్వయ సంగే స్వరోచేః వివాహః ౧౯

౬౨. చక్రవాకీ ఏవం మృగకృత స్వరోచేః తిరస్కారమ్ ౨౯

౬౩. స్వారోచిషమనోః ఉత్పత్తిః ౪౨

౬౪ స్వారోచిష మన్వన్తరకథనమ్ ౭

౬౫. నిధి నిర్ణయమ్ ౪౬

౬౬. ఉత్తమేన నృపేణ స్వభార్యాత్యజనమ్, ద్విజభార్యా అన్వేషణమ్, ఋషి-దర్శన-వర్ణనమ్ ౭౦

౬౭ బ్రాహ్మణ-భార్యానయనమ్ ౩౯

౬౮. ఔత్తమ మన్వన్తర-వర్ణనమ్ – ఋషిణా సాకం ఉత్తమస్య కథోపకథనమ్ ౨౯

౬౯. ఔత్తమ మన్వన్తర-వర్ణనమ్ – ఔత్తమమనోః ఉత్పత్తిః ౪౨

౭౦. ఔత్తమ మన్వన్తర-వర్ణనమ్ ౧౬

౭౧ తామసమన్వన్తర-వర్ణనమ్ ౬౧

౭౨. రైవతమన్వన్తర వర్ణనమ్ ౭౭

౭౩ షష్ఠ చాక్షుషమన్వన్తర వర్ణనమ్ ౫౯

౭౪. వైవస్వత-మన్వన్తరారమ్భః – వైవస్వతమనోః ఉత్తపత్తిః, విశ్వకర్మణా సూర్యస్య శాతనమ్ ౪౨

౭౫. వైవస్వతోత్పత్తి వర్ణనమ్ – దేవ – ఋషిగణకృత సూర్యస్తవనమ్, అశ్వినౌః ఏవం రేవన్తస్య ఉత్పత్తిః ౩౫

౭౬ వైవస్వత-మన్వన్తర-వర్ణనమ్ ౧౩

౭౭. సావర్ణికమన్వన్తర వర్ణనమ్ – మన్వన్తరస్య ఋష్యాదికమ్ ౧౧

౭౮. మధు-కైటభ-వధ వర్ణనమ్ ౭౮

౭౯. దేవీమాహాత్మ్య కా వర్ణన - మహిషాసురసైన్యవధమ్ ౭౦

౮౦ మహిషాసుర-వధ వర్ణనమ్ ౪౪

౮౧ దేవీమాహాత్మ్య వర్ణనమ్ - శక్రాదికృతదేవీస్తవమ్ ౩౮

౮౨ దేవీమాహాత్మ్య-వర్ణనమ్ – శుమ్భస్య దూతస్య దేవ్యై కథోపకథనమ్ ౭౯

౮౩ ధూమ్రలోచన-వధ-వర్ణనమ్ ౨౦

౮౪ చణ్డ-ముణ్డ-వధ వర్ణనమ్ ౨౬

౮౫ రక్తబీజ-వధ వర్ణనమ్ ౬౧

౮౬ నిశుమ్భ-వధ వర్ణనమ్ ౩౯

౮౭ శుమ్భ వధ వర్ణనమ్ ౨౮

౮౮ నారాయణీస్తుతి-వర్ణనమ్ ౫౧

౮౯ శుమ్భ-నిశుమ్భ-వధమ్, దేవేభిః దేవ్యై వరప్రదానమ్ ౩౮

౯౦ దేవీమాహాత్మ్య-వర్ణనమ్ – దేవ్యా సురథ ఏవం వైశ్యేభ్యః వరప్రదానమ్ ౧౭

౯౧ దక్షసావర్ణ, బ్రహ్మసావర్ణ, ధర్మసావర్ణ, రుద్రసావర్ణ ఏవం రౌచ్య మన్వన్తరకథనమ్ ౩౧

౯౨ రుచయే పితృభిః గార్హస్థ్యోపదేశః ౨౬

౯౩ రుచికృతపితృస్తవనమ్ ౪౮

౯౪. రుచయే పితృవరప్రదానమ్ ౩౮

౯౫. మాలినీపరిణయ వర్ణనమ్, రౌచ్యమనోః జన్మ ౧౦

౯౬. భౌత్యమన్వన్తరస్యారమ్భః, శాన్తికృత - అగ్నిస్తోత్రమ్ ౭౧

౯౭. భౌత్యమన్వన్తర ఏవం సర్వమన్వన్తరశ్రవణఫలకథనమ్ ౪౫

౯౮. రాజవంశానుకీర్తనారంభః, మార్త్తణ్డస్వరూపకథనమ్ ౨౭

౯౯ మార్తణ్డమాహాత్మ్య వర్ణనమ్ - వేదమయ మార్త్తణ్డస్య ఉత్పత్తిః ౨౨

౧౦౦. బ్రహ్మకృత ఆదిత్యస్తవ వర్ణనమ్ ౧౫

౧౦౧. కశ్యపప్రజాపతినా సృష్టికరణమ్, అదిత్యా దివాకరస్తుతిః వర్ణనమ్ ౩౮

౧౦౨. అదితేః గర్భాత్ సూర్యస్యోత్పత్తి వర్ణనమ్ ౨౭

౧౦౩ విశ్వకర్మకృత - భానుతనులేఖన వర్ణనమ్ ౬౫

౧౦౪. సూర్యస్తవ నామక వర్ణన ౧౧

౧౦౫. సూర్యమాహాత్మ్య కా వర్ణన ౨౯

౧౦౬. భానుస్తుతి వర్ణనమ్ – రాజ్యవర్ద్ధనస్య ఆయుర్వృద్ధికామనయా ప్రజయా సూర్యస్య ఆరాధనమ్, విప్రగణకృత భానుస్తవమ్ ౭౮

౧౦౭. సూర్యమాహాత్మ్య వర్ణనమ్ – రాజా ఏవం ప్రజాగణస్య ఆయుర్వృద్ధిః ౪౩

౧౦౮. సూర్యవంశానుక్రమ వర్ణనమ్ ౧౮

౧౦౯ పృషధ్రోపాఖ్యాన వర్ణనమ్ ౨౫

౧౧౦ నాభాగాఖ్యాన వర్ణనమ్ ౩౭

౧౧౧ నాభాగచరిత్ర వర్ణనమ్ - ప్రమతిశాపః ౩౬

౧౧౨. కృపావతీచరిత వర్ణనమ్ – అగస్త్యభ్రాతాతః శాపప్రాప్తి ౨౩

౧౧౩. భలన్దనవత్సప్రీచరిత వర్ణనమ్ ౭౬

౧౧౪. ప్రాంశుప్రజాతి ఏవం ఖనిత్ర-చరిత్ర-వర్ణనమ్ ౫౧

౧౧౫. ఖనిత్ర-చరిత్ర-వర్ణనమ్ ౨౧

౧౧౬. వివింశచరిత-వర్ణనమ్ ౧౯

౧౧౭. ఖనీనేత్రచరిత్ర వర్ణనమ్ ౩౯

౧౧౮. కరన్ధమచరిత్ర వర్ణనమ్ ౨౩

౧౧౯ అవిక్షిచ్చరిత్ర వర్ణనమ్ – అవీక్షితస్య జన్మ, వైశాలినీహరణమ్ ౩౦

౧౨౦. అవిక్షిచ్చరిత్ర వర్ణనమ్ – యుద్ధే అవీక్షితస్య బన్ధనమ్ ౨౭

౧౨౧ అవిక్షిచ్చరిత్ర వర్ణనమ్ – అవిక్షితస్య ఉద్ధారః, వైరాగ్యమ్ ౬౫

౧౨౨. అవిక్షిచ్చరిత్ర వర్ణనమ్ ౩౨

౧౨౩. అవిక్షిచ్చరిత్ర వర్ణనమ్ – అవిక్షితేన వైశాలిన్యాః ఉద్ధారః ౪౭

౧౨౪. అవిక్షిత సహ వైశాలిన్యాః వివాహః, మరుత్తపుత్రోత్పత్తిః వర్ణనమ్ ౩౯

౧౨౫ మరుత్తచరిత్ర వర్ణనమ్ – మరుత్తేన రాజ్యప్రాప్తిః ౩౬

౧౨౬ మరుత్తచరిత్ర వర్ణనమ్ – మరుత్తస్య యజ్ఞస్య వివరణమ్, తస్య ప్రతి పితామహీ వీరాయాః ఉపదేశః ౩౯

౧౨౭. మరుత్తచరిత్ర వర్ణనమ్ – నాగానాం భామిన్యాః శరణాగమనమ్ ౨౫

౧౨౮. మరుత్తచరిత్ర నామక వర్ణన ౫౧

౧౨౯. నరిష్యన్తచరిత్ర వర్ణనమ్ ౩౪

౧౩౦. దమ-చరిత్ర వర్ణనమ్ – సుమనా స్వయంవరః ౬౩

౧౩౧. నరిష్యన్తవధః, దమ-చరిత్ర వర్ణనమ్ ౩౭

౧౩౨. దమ-చరిత్ర వర్ణనమ్ - వపుష్మాన్ వధార్థం దమస్య ప్రతిజ్ఞా ౧౫

౧౩౩. వపుష్మాన్ - వధ వర్ణనమ్ ౩౮

౧౩౪. శ్రవణపఠన ఫలశ్రుతి వర్ణనమ్ ౪౨

ప్రథమోఽధ్యాయః

ఆరమ్భమఙ్గలమ్

యద్యోగిభిర్భవభయార్తివినాశయోగ్యమ్

ఆసాద్య వన్దితమతీవ వివక్తచిత్తైః ।

తద్వః పునాతు హరిపాదసరోజయుగ్మమ్

అవిర్భవత్క్రమవిలఙ్ఘితభూర్భువః స్వః ॥ మ.౧ ॥

పాయాత్స వః సకలకల్మషభేదదక్షః

క్షీరోదకుక్షిఫణిభోగనివిష్టమూర్తిః ।

శ్వాసావధూతసలిలోత్కణికాకరాలః

సిన్ధుః ప్రనృత్యమివ యస్య కరోతి సఙ్గాత్ ॥ మ.౨ ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్ ।

దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్ ॥ మ.౩ ॥

తపః స్వాధ్యాయనిరతం మార్కణ్డేయం మహామునిమ్ ।

వ్యాసశిష్యో మహాతేజా జైమినిః పర్యపృచ్ఛత ॥ ౧.౧ ॥

భగవన్ భారతాఖ్యానం వ్యాసేనోక్తం మహాత్మనా ।

పూర్ణమస్తమలైః శుభ్రైర్నానాశాస్త్రసముచ్చయైః ॥ ౧.౨ ॥

జాతిశుద్ధిసమాయుక్తం సాధుశబ్దోపశోభితమ్ ।

పూర్వపక్షోక్తిసిద్ధాన్తపరినిష్ఠాసమన్వితమ్ ॥ ౧.౩ ॥

త్రిదశానాం యథా విష్ణుర్ద్విపదాం బ్రాహ్మణో యథా ।

భూషణానాఞ్చ సర్వేషాం యథా చూడామణిర్వరః ॥ ౧.౪ ॥

యథాయుధానాం కులిశమిన్ద్రియాణాం యథా మనః ।

తథేహ సర్వశాస్త్రాణాం మహాభారతముత్తమమ్ ॥ ౧.౫ ॥

అత్రార్థశ్చైవ ధర్మశ్చ కామో మోక్షశ్చ వర్ణ్యతే ।

పరస్పరానుబన్ధాశ్చ సానుబన్ధాశ్చ తే పృథక్ ॥ ౧.౬ ॥

ధర్మశాస్త్రమిదం శ్రేష్ఠమర్థశాస్త్రమిదం పరమ్ ।

కామశాస్త్రమిదం చాగ్ర్యం మోక్షశాస్త్రం తథోత్తమమ్ ॥ ౧.౭ ॥

చతురాశ్రమధర్మాణామాచారస్థితిసాధనమ్ ।

ప్రోక్తమేతన్మహాభాగ వేదవ్యాసేన ధీమతా ॥ ౧.౮ ॥

తథా తాత కృతం హ్యేతద్వ్యాసేనోదారకర్మణా ।

యథా వ్యాప్తం మహాశాస్త్రం విరోధైర్నాభిభూయతే ॥ ౧.౯ ॥

వ్యాసవాక్యజలౌఘేన కుతర్కతరుహారిణా ।

వేదశైలావతీర్ణేన నీరజస్కా మహీ కృతా ॥ ౧.౧౦ ॥

కలశబ్దమహాహంసం మాఖ్యానపరామ్బుజమ్ ।

కథావిస్తీర్ణసలిలం కార్ష్ణం వేదమహాహ్రదమ్ ॥ ౧.౧౧ ॥

తదిదం భారతాఖ్యానం బహ్వర్థం శ్రుతివిస్తరమ్ ।

తత్త్వతో జ్ఞాతుకామోఽహం భగవంస్త్వాముపస్థితః ॥ ౧.౧౨ ॥

కస్మాన్మానుషతాం ప్రాప్తో నిర్గుణోఽపి జనార్దనః ।

వాసుదేవో జగత్సూతిస్థితిసంయమకారణమ్ ॥ ౧.౧౩ ॥

కస్మాచ్చ పాణ్డుపుత్త్రాణామేకా సా ద్రుపదాత్మజా ।

పఞ్చానాం మహిషీ కృష్ణా హ్యత్ర నః సంశయో మహాన్ ॥ ౧.౧౪ ॥

భేషజం బ్రహ్మహత్యాయా బలదేవో మహాబలః ।

తీర్థయాత్రాప్రసఙ్గేన కస్మాచ్చక్రే హలాయుధః ॥ ౧.౧౫ ॥

కథఞ్చ ద్రౌపదేయాస్తేఽకృతదారా మహారథాః ।
పాణ్డునాథా మహాత్మానో వధమాపురనాథవత్ ॥ ౧.౧౬ ॥
ఏతత్సర్వం విస్తరశో మమాఖ్యాతుమిహార్హసి ।
భవన్తో మూఢబుద్ధీనామవబోధకరాః సదా ॥ ౧.౧౭ ॥
ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా మార్కణ్డేయో మాహామునిః ।
దశాష్టదోషరహితో వక్తుం సముపచక్రమే ॥ ౧.౧౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

క్రియాకాలోఽయమస్మాకం సమప్రాప్తో మునిసత్తమ ।
విస్తరే చాపి వక్తవ్యే నైష కాలః ప్రశస్యతే ॥ ౧.౧౯ ॥
యే తు వక్ష్యన్తి వక్ష్యేఽద్య తానహం జైమినే తవ ।
తథా చ నష్టసన్దేహం త్వాం కరిష్యన్తి పక్షిణః ॥ ౧.౨౦ ॥
పిఙ్గాక్షశ్చ విబోధశ్చ సుపుత్త్రః సుముఖస్తథా ।

ద్రోణపుత్త్రాః ఖగశ్రేష్ఠాస్తత్త్వజ్ఞాః శాస్త్రచిన్తకాః ॥ ౧.౨౧ ॥
వేదశాస్త్రార్థవిజ్ఞానే యేషామవ్యాహతా మతిః ।
విన్ధ్యకన్దరమధ్యస్థాస్తానుపాస్య చ పృచ్ఛ చ ॥ ౧.౨౨ ॥
ఏవముక్తస్తదా తేన మార్కణ్డేయేన ధీమతా ।
ప్రత్యువాచర్షిశార్దూలో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౧.౨౩ ॥

జైమినిరువాచ

అత్యద్భుతమిదం బ్రహ్మన్ ఖగవాగివ మానుషీ ।
యత్పక్షిణస్తే విజ్ఞానమాపురత్యన్తదుర్లభమ్ ॥ ౧.౨౪ ॥

తిర్యగ్యోన్యాం యది భవస్తేషాం జ్ఞానం కుతోఽభవత్ ।
కథఞ్చ ద్రోణతనయాః ప్రోచ్యన్తే తే పతత్రిణః ॥ ౧.౨౫ ॥
కశ్చ ద్రోణః ప్రవిఖ్యాతో యస్య పుత్రచతుష్టయమ్ ।
జాతం గుణవతాం తేషాం ధర్మజ్ఞానం మహాత్మనామ్ ॥ ౧.౨౬ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

శృణుష్వావహితో భూత్వా యద్వృత్తం నన్దనే పురా ।
శక్రస్యాప్యసరసాం చైవ నారదస్య చ సఙ్గమే ॥ ౧.౨౭ ॥
నారదో నన్దనేఽపశ్యత్సుంశ్చలీగణమధ్యగమ్ ।
శక్రం సురాధిరాజానం తన్ముఖాసక్తలోచనమ్ ॥ ౧.౨౮ ॥
స తేనర్షివరిష్ఠేన దృష్టమాత్రః శచీపతిః ।
సముత్తస్థౌ స్వకం చాస్మై దదావాసనమాదరాత్ ॥ ౧.౨౯ ॥
తం దృష్ట్వా బలవృత్రఘ్నముత్థితం త్రిదశాఙ్గనాః ।
ప్రణేముస్తాశ్చ దేవర్షి వినయావనతాః స్థితాః ॥ ౧.౩౦ ॥
తాభిరభ్యర్చితః సోఽథ ఉపవిష్టే శతక్రతౌ ।
యథార్హం కృతసమ్భాషః కథాశ్చక్రే మనోరమాః ॥ ౧.౩౧ ॥

శక్ర ఉవాచ

తతః కథాన్తరే శక్రస్తమువాచ మహామునిమ్ ।
దేహ్యాజ్ఞాం నృత్యతామాసాం తవ యాభిమతేతి వై ॥ ౧.౩౨ ॥
రమ్భా వా కర్కశా వాథ ఉర్వశ్యథ తిలోత్తమా ।
ఘృతాచీ మేనకా వాపి యత్ర వా భవతో రుచిః ॥ ౧.౩౩ ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా ద్విజశ్రేష్ఠో వచో శక్రస్య నారదః ।
విచిన్త్యాప్సరసః ప్రాహ వినయావనతాః స్థితాః ॥ ౧.౩౪ ॥
యుష్మాకమిహ సర్వాసాం రూపౌదార్యగుణాధికమ్ ।
ఆత్మానం మన్యతే యా తు సా నృత్యతు మమాగ్రతః ॥ ౧.౩౫ ॥
గుణరూపవిహీనాయాః సిద్ధిర్నాట్యస్య నాస్తి వై ।
చార్వధిష్ఠానవన్నృత్యం నృత్యమన్యద్విడమ్బనమ్ ॥ ౧.౩౬ ॥
తద్వాక్యసమకాలం చ ఏకైకాస్తా నతాస్తతః ।
అహం గుణాధికా న త్వం న త్వం చాన్యాబ్రవీదిదమ్ ॥ ౧.౩౭ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తాసాం సంభ్రమమాలోక్య భగవాన్ పాకశాసనః ।
పృచ్ఛ్యతాం మునిరిత్యాహ వక్తా యాం వో గుణాధికామ్ ॥ ౧.౩౮ ॥
శక్రచ్ఛన్దానుయాతాభిః పృష్టస్తాభిః సనారదః ।
ప్రోవాచ యత్తదా వాక్యం జైమినే తన్నిబోధ మే ॥ ౧.౩౯ ॥
తపస్యన్తం నగేన్ద్రస్థం యా వః క్షోభయతే బలాత్ ।
దుర్వాససం మునిశ్రేష్ఠం తాం వో మన్యే గుణాధికామ్ ॥ ౧.౪౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వా వేపతకన్ధరాః ।
అశక్యమేతదస్మాకమితి తాశ్చక్రిరే కథాః ॥ ౧.౪౧ ॥
తత్రాప్సరా వపుర్నామ మునిక్షోభణగర్వితా ।
ప్రత్యువాచాద్య యాస్యామి యత్రాసౌ సంస్థితో మునిః ॥ ౧.౪౨ ॥

అద్య తం దేహయన్తారం ప్రయుక్తేన్ద్రియవాజినమ్ ।
స్మరశస్త్రగలద్రశ్మిం కరిష్యామి కుసారథిమ్ ॥ ౧.౪౩ ॥
బ్రహ్మా జనార్దనో వాపి యది వా నీలలోహితః ।
తమప్యద్య కరిష్యామి కామబాణక్షతాన్తరమ్ ॥ ౧.౪౪ ॥
ఇత్యుక్త్వా ప్రజగామాథ ప్రాలేయాద్రిం వపుస్తదా ।
మునేస్తపః ప్రభావేణ ప్రశాన్తశ్వాపదాశ్రమమ్ ॥ ౧.౪౫ ॥
స పుంస్కోకిలమాధుర్యా యత్రాస్తే స మహామునిః ।
క్రోశమాత్రం స్థితా తస్మాదగాయత వరాప్సరాః ॥ ౧.౪౬ ॥
తద్గీతధ్వనిమాకర్ణ్య మునిర్విస్మితమానసః ।
జగామ తత్ర యత్రాస్తే సా బాలా రుచిరాననా ॥ ౧.౪౭ ॥
తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాఙ్గీం మునిః సంస్తభ్య మానసమ్ ।
క్షోభణాయాగతాం జ్ఞాత్వా కోపామర్షసన్వితః ॥ ౧.౪౮ ॥
ఉవాచేదం తతో వాక్యం మహర్షిస్తాం మహాతపాః ॥ ౧.౪౯ ॥
యస్మాద్దుః ఖార్జితస్యేహ తపసో విధ్నకారణాత్ ।
ఆగతాసి మదోన్మత్తే మమ దుః ఖాయ ఖేచరి ॥ ౧.౫౦ ॥
తస్మాత్సుపర్ణగోత్రే త్వం మత్క్రోధకలుషీకృతా ।
జన్మ ప్రాప్స్యసి దుష్ప్రజ్ఞే యావద్వర్షాణి షోడశ ॥ ౧.౫౧ ॥
నిజరూపం పరిత్యజ్య పక్షిణీరూపధారిణీ ।
చత్వారస్తే చ తనయా జనిష్యన్తేఽధమాప్సరాః ॥ ౧.౫౨ ॥
అప్రాప్య తేషు చ ప్రీతిం శస్త్రపూతా పునర్దివి ।
వాసమాప్స్యసి వక్తవ్యం నోత్తరం తే కథఞ్చన ॥ ౧.౫౩ ॥
ఇతి వచనమసహ్యం కోపసంరక్తదృష్టిశ్
చలకలబలయాం తాం మానినీం శ్రావయిత్వా ।
తరలతరతరఙ్గాం గాం పరిత్యజ్య విప్రః

ప్రథితగుణగణౌఘాం సంప్రయాతాః ఖగజ్ఞామ్ ॥ ౧.౫౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వపుశాపో నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అరిష్టనేమిపుత్రోఽభూద్గరుడో నామ పక్షిరాట్ ।
గరుడస్యాభవత్పుత్రః సమ్పాతిరితి విశ్రుతః ॥ ౨.౧ ॥
తస్యాప్యాసీత్సుతః శూరః సుపార్శ్వో వాయువిక్రమః ।
సుపార్శ్వతనయః కున్తిః కున్తిపుత్రః ప్రలోలుపః ॥ ౨.౨ ॥
తస్యాపి తనయావాస్తాం కఙ్కః కన్ధర ఏవ చ ॥ ౨.3 ॥
కఙ్కః కైలాసశిఖరే విద్యుద్రూపేతి విశ్రుతమ్ ।
దదర్శామ్బుజపత్రాక్షం రాక్షసం ధనదానుగమ్ ॥ ౨.౪ ॥
ఆపానాసక్తమమలస్రగ్దామామ్బరధారిణమ్ ।
భార్యాసహాయమాసీనం శిలాపట్టేఽమలే శుభే ॥ ౨.౫ ॥
తద్దృష్టమాత్రం కఙ్కేన రక్షః క్రోధసమన్వితమ్ ।
ప్రోవాచ కస్మాదాయాతస్త్వమితో హ్యణ్డజాధమ ॥ ౨.౬ ॥

స్త్రీసన్నికర్షే తిష్ఠన్తం కస్మాన్మాముపసర్పసి ।
నైష ధర్మః సుబుద్ధీనాం మిథోనిష్పాద్యవస్తుషు ॥ ౨.౭ ॥

కఙ్క ఉవాచ

సాధారణోఽయం శైలేన్ద్రో యథా తవ తథా మమ ।
అన్యేషాం చైవ జన్తూనాం మమతా భవతోఽత్ర కా ॥ ౨.౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

బ్రువాణమిత్థం ఖడ్గేన కఙ్కం చిచ్ఛేద రాక్షసః ।
క్షరత్క్షతజబీభత్సం విస్ఫురన్తమచేతనమ్ ॥ ౨.౯ ॥
కఙ్కం వినిహతం శ్రుత్వా కన్ధరః క్రోధమూర్చ్ఛితః ।
విద్యుద్రూపవధాయాశు మనశ్చక్రేఽణ్డజేశ్వరః ॥ ౨.౧౦ ॥
స గత్వా శైలశిఖరం కఙ్కో యత్ర హతః స్థితః ।
తస్య సంకలనం చక్రే భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య ఖేచరః ।
కోపామర్షవివృతాక్షో నాగేన్ద్ర ఇవ నిః శ్వసన్ ॥ ౨.౧౧ ॥
జగామాథ స యత్రాస్తే భ్రాతృహా తస్య రాక్షసః ।
పక్షవాతేన మహతా చాలయన్ భూధరాన్ వరాన్ ॥ ౨.౧౨ ॥
వేగాత్పయోదజాలాని విక్షిపన్ క్షతజేక్షణః ।
క్షణాత్క్షయితశత్రుః స పక్షాభ్యాం క్రాన్తభూధరః ॥ ౨.౧౩ ॥
పానాసక్తమతిం తత్ర తం దదర్శ నిశాచరమ్ ।
ఆతామ్రవక్త్రనయనం హేమపర్యఙ్కమాశ్రితమ్ ॥ ౨.౧౪ ॥
స్రగ్దామాపూరితశిఖం హరిచన్దనభూషితమ్ ।

కేతకీగర్భపత్రాభైర్దన్తైర్ఘోరతరాననమ్ ॥ ౨.౧౫ ॥
వామోరుమాశ్రితాం చాస్య దదర్శాయతలోచనామ్ ।
పత్నీం మదనికాం నామ పుంస్కోకిలకలస్వనామ్ ॥ ౨.౧౬ ॥
తతో రోషపరీతాత్మా కన్ధరః కన్ధరస్థితమ్ ।
తమువాచ సుదుష్టాత్మన్నేహి యుధ్యస్వ వై మయా ॥ ౨.౧౭ ॥
యస్మాజ్జ్యేష్ఠో మమ భ్రాతా విశ్రబ్ధో ఘాతతస్త్వయా ।
తస్మాత్త్వాం మదసంసక్తం నయిష్యే యమసాదనమ్ ॥ ౨.౧౮ ॥
విశ్వస్తఘాతినాం లోకా యే చ స్త్రీబాలఘాతినామ్ ।
యాస్యసే నిరయాన్ సర్వాంస్తాంస్త్వమద్య మయా హతః ॥ ౨.౧౯ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యేవం పతగేన్ద్రేణ ప్రోక్తం స్త్రీసన్నిధౌ తదా ।
రక్షః క్రోధసమావిష్టం ప్రత్యభాషత పక్షిణమ్ ॥ ౨.౨౦ ॥
యది తే నిహతో భ్రాతా పౌరుషం తద్ధి దర్శితమ్ ।
త్వామప్యద్య హనిష్యేఽహం ఖడ్గేనానేన ఖేచర ॥ ౨.౨౧ ॥
తిష్ఠ క్షణం నాత్ర జీవన్ పతగాధమ యాస్యసి ।
ఇత్యుక్త్వాఞ్జనపుఞ్జాభం విమలం ఖడ్గమాదదే ॥ ౨.౨౨ ॥
తతః పతగరాజస్య యక్షాధిపభటస్య చ ।
బభూవ యుద్ధమతులం యథా గరుడశక్రయోః ॥ ౨.౨3 ॥
తతః స రాక్షసః క్రోధాత్ఖడ్గమావిధ్య వేగవత్ ।
చిక్షేప పతగేన్ద్రాయ నిర్వాణాఙ్గారవర్చసమ్ ॥ ౨.౨౪ ॥
పతగేన్ద్రశ్చ తం ఖడ్గజిహ్మాఞ్చదుత్ప్లుత్య భూతలాత్ ।
వక్త్రేణ జగ్రాహ తదా గరుడః పన్నగం యథా ॥ ౨.౨౫ ॥

వక్త్రపాదతలైర్భఙ్క్త్వా చక్రే క్షోభమథాతులమ్ ।
తస్మిన్ భగ్నే తతః ఖడ్గే బాహుయుద్ధమవర్తత ॥ ౨.౨౬ ॥
తతః పతగరాజేన వక్షస్యాక్రమ్య రాక్షసః ।
హస్తపాదకరైరాశు శిరసా చ వియోజితః ॥ ౨.౨౭ ॥
తస్మిన్ వినిహతే సా స్త్రీ ఖగం శరణమభ్యగాత్ ।
కిఞ్చిత్సంజాతసంత్రాసా ప్రాహ భార్యా భవామి తే ॥ ౨.౨౮ ॥
తామాదాయ ఖగశ్రేష్ఠః స్వకం గృహమగాత్పునః ।
గత్వా స నిష్కృతిం భ్రాతుర్విద్యుద్రూపనిపాతనాత్ ॥ ౨.౨౯ ॥
కన్ధరస్య చ సా వేశ్మ ప్రాప్యేచ్ఛారూపధారిణీ ।
మేనకాతనయా సుభ్రూః సౌపర్ణం రూపమాదదే ॥ ౨.౩౦ ॥
తస్యాం స జనయామాస తార్క్షీం నామ సుతాం తదా ।
మునిశాపాగ్నివిప్లుష్టాం వపుమప్సరసాం వరామ్ ।
తస్యా నామ తదా చక్రే తార్క్షీమితి విహఙ్గమః ॥ ౨.౩౧ ॥
మన్దపాలసుతాశ్చాసంశ్చత్వారోఽమితబుద్ధయః ।
జరితారిప్రభృతయో ద్రోణాన్తా ద్విజసత్తమాః ॥ ౨.౩౨ ॥
తేషాం జఘన్యో ధర్మాత్మా వేదవేదాఙ్గపారగః ।
ఉపయేమే స తాం తార్క్షీం కన్ధరానుమతే శుభామ్ ॥ ౨.౩౩ ॥
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య తార్క్షీ గర్భమవాప హ ।
సప్తపక్షాహితే గర్భే కురుక్షేత్రం జగామ సా ॥ ౨.౩౪ ॥
కురుపాణ్డవయోర్యుద్ధే వర్తమానే సుదారుణే ।
భావిత్వాచ్చైవ కార్యస్య రణమధ్యే వివేశ సా ॥ ౨.౩౫ ॥
తత్రాపశ్యత్తదా యుద్ధం భగదత్తకిరీటినోః ।
నిరన్తరం శరైరాసీదాకాశం శలభైరివ ॥ ౨.౩౬ ॥
పార్థకోదణ్డనిర్ముక్తమాసన్నమతివేగవత్ ।

తస్యా భల్లమహిశ్యామం త్వచం చిచ్ఛేద జాఠరీమ్ ॥ ౧.౩౭ ॥
భిన్నే కోష్ఠే శసాఙ్కాభం భూమావణ్డచతుష్టయమ్ ।
ఆయుషః సావశేషత్వాత్తూలరాశావివాపతత్ ॥ ౧.౩౮ ॥
తత్పాతసమకాలం చ సుప్రతీకాద్గజోత్తమాత్ ।
పపాత మహతీ ఘణ్టా బాణసంఛిన్నబన్ధనా ॥ ౧.౩౯ ॥
సమం సమన్తాత్ప్రాప్తా తు నిర్భిన్నధరణీతలా ।
ఛాదయన్తీ ఖగాణ్డాని స్థితాని పిశితోపరి ॥ ౧.౪౦ ॥
హతే చ తస్మిన్నృపతౌ భగదత్తే నరేశ్వరే ।
బహూన్యహాన్యభూద్యుద్ధం కురుపాణ్డవసైన్యయోః ॥ ౧.౪౧ ॥
వృత్తే యుద్ధే ధర్మపుత్రే గతే శాన్తనవాన్తికమ్ ।
భీష్మస్య గదతోఽశేషాన్ శ్రోతుం ధర్మాన్మహాత్మనః ॥ ౧.౪౨ ॥
ఘణ్టాగతాని తిష్ఠన్తి యత్రాణ్డాని ద్విజోత్తమ ।
ఆజగామ తముద్దేశం శమీకో నామ సంయమీ ॥ ౧.౪౩ ॥
స తత్ర శబ్దమశృణోచ్చిచీకుచీతి వాశతామ్ ।
బాల్యాదస్ఫుటవాక్యానాం విజ్ఞానేఽపి పరే సతి ॥ ౧.౪౪ ॥
అథర్షిః శిష్యసహితో ఘణ్టాముత్పాట్య విస్మితః ।
అమాతృపితృపక్షాణి శిశుకాని దదర్శ హ ॥ ౧.౪౫ ॥
తాని తత్ర తథా భూమౌ శమీకో భగవాన్మునిః ।
దృష్ట్వా స విస్మయావిష్టః ప్రోవాచానుగతాన్ ద్విజాన్ ॥ ౧.౪౬ ॥
సమ్యగుక్తం ద్విజాగ్ర్యేణ శుక్రేణోశనసా స్వయమ్ ।
పలాయనపరం దృష్ట్వా దైత్యసైన్యం సురార్దితమ్ ॥ ౧.౪౭ ॥
న గన్తవ్యం నివర్తధ్వం కస్మాద్వ్రజథ కాతరాః ।
ఉత్సృజ్య శౌర్యయశసీ క్వ గతా న మరిష్యథ ॥ ౧.౪౮ ॥
నశ్యతో యుధ్యతో వాపి తావద్భవతి జీవితమ్ ।

యావద్ధాతాసృజత్పూర్వం న యావన్మనసేప్సితమ్ ॥ ౨.౪౯ ॥
ఏకే మ్రియన్తే స్వగృహే పలాయన్తోఽపరే జనాః ।
భుఞ్జన్తోఽన్నం తథైవాపః పిబన్తో నిధనం గతాః ॥ ౨.౫౦ ॥
విలాసినస్తథైవాన్యే కామయానా నిరామయాః ।
అవిక్షతాఙ్గాః శస్త్రైశ్చ ప్రేతరాజవశఙ్గతాః ॥ ౨.౫౧ ॥
అన్యే తపస్యభిరతా నీతాః ప్రేతనృపానుగైః ।
యోగాభ్యాసే రతాశ్చాన్యే నైవ ప్రాపురమృత్యుతామ్ ॥ ౨.౫౨ ॥
శమ్బరాయ పురా క్షిప్తం వజ్రం కులిశపాణినా ।
హృదయేఽభిహత స్తేన తథాపి న మృతోఽసురః ॥ ౨.౫౩ ॥
తేనైవ ఖలు వజ్రేణ తేనైనేన్ద్రేణ దానవాః ।
ప్రాప్తే కాలే హతా దైత్యాస్తత్క్షణాన్నిధనం గతాః ॥ ౨.౫౪ ॥
విదిత్వైవం న సన్త్రాసః కర్తవ్యో వినివర్తతే ।
తతో నివృత్తాస్తే దైత్యాస్త్యక్త్వా మరణజం భయమ్ ॥ ౨.౫౫ ॥
ఇతి శుక్రవచః సత్యం కృతమేభిః ఖగోత్తమైః ।
యే యుద్ధేఽపి న సమ్ప్రాప్తాః పఞ్చత్వమతిమానుషే ॥ ౨.౫౬ ॥
క్వాణ్డానాం పతనం విప్రాః క్వ ఘణ్టాపతనం సమమ్ ।
క్వ చ మాంసవసారక్తైర్భూమేరాస్తరణక్రియాః ॥ ౨.౫౭ ॥
కేఽప్యేతే సర్వథా విప్రా నైతే సామాన్యపక్షిణః ।
దైవానుకూలతా లోకే మహాభాగ్యప్రదర్శినీ ॥ ౨.౫౮ ॥
ఏవముక్త్వా స తాన్ వీక్ష్య పునర్వచనమబ్రవీత్ ।
నివర్తతాశ్రమం యాత గృహీత్వా పక్షిబాలకాన్ ॥ ౨.౫౯ ॥
మార్జారాఖుభయం యత్ర నైషామణ్డజజన్మనామ్ ।
శ్యేనతో నకులాద్వాపి స్థాప్యన్తాం తత్ర పక్షిణః ॥ ౨.౬౦ ॥
ద్విజాః కిం వాతియత్నేన మార్యన్తే కర్మభిః స్వకైః ।

రక్ష్యన్తే చాఖిలా జీవా యద్యైతే పక్షిబాలకాః ॥ ౨.౬౧ ॥

తథాపి యత్నః కర్తవ్యో నరైః సర్వేషు కర్మసు ।

కుర్వన్ పురుషకారన్తు వాచ్యతాం యాతి నో సతామ్ ॥ ౨.౬౨ ॥

ఇతి మునివరచోదితాస్తత స్తే

మునితనయాః పరిగృహ్య పక్షిణస్తాన్ ।

తరువిటపసమాశ్రితాలిసఙ్ఘం

యయురథ తాపసరమ్యమాశ్రమం స్వమ్ ॥ ౨.౬౩ ॥

స చాపి వన్యం మనసాభికామితం

ప్రగృహ్య మూలం కుసుమం ఫలం కుశాన్ ।

చకార చక్రాయుధరుద్రవేధసాం

సురేన్ద్రవైవస్వతః జాతవేదసామ్ ॥ ౨.౬౪ ॥

అపామ్పతేర్గోష్పతివిత్తరక్షిణోః

సమీరణస్యాపి తథా ద్విజోత్తమాః ।

ధాతుర్విధాతుస్త్వథ వైశ్వదేవికాః

శ్రుతిప్రయుక్తా వివధాస్తు సత్క్రియాః ॥ ౨.౬౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే చటకోత్పత్తిర్నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

తృతీయోఽధ్యాయః

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అహన్యహని విప్రేన్ద్ర స తేషాం మునిసత్తమః ।
చకారాహారపయసా తథా గుప్త్యా చ పోషణమ్ ॥ ౩.౧ ॥
మాసమాత్రేణ జగ్ముస్తే భానోః స్యన్దనవర్త్మని ।
కౌతూహలవిలోలాక్షైర్దృష్టా మునికుమారకైః ॥ ౩.౨ ॥
దృష్ట్వా మహీం సనగరాం సామ్భోనిధిసరిద్వరామ్ ।
రథచక్రప్రమాణాం తే పునరాశ్రమమాగతాః ॥ ౩.౩ ॥
శ్రమక్లాన్తాన్తరాత్మానో మహాత్మానో వియోనిజాః ।
జ్ఞానఞ్చ ప్రకటీభూతం తత్ర తేషాం ప్రభావతః ॥ ౩.౪ ॥
ఋషేః శిష్యానుకమ్పార్థం వదతో ధర్మనిశ్చయమ్ ।
కృత్వా ప్రదక్షిణం సర్వే చరణావభ్యవాదయన్ ॥ ౩.౫ ॥
ఊచుశ్చ మరణాద్ఘోరాన్మోక్షితాః స్మస్త్వయా మునే ।
ఆవాసభక్ష్యపయసాం త్వం నో దాతా పితా గురుః ॥ ౩.౬ ॥
గర్భస్థానాం మృతా మాతా పిత్రా నైవాపి పాలితాః ।
త్వయా నో జీవితం దత్తం శిశవో యేన రక్షితాః ॥ ౩.౭ ॥
క్షితావక్షతతేజాస్త్వం కృమీణామివ శుష్యతామ్ ।
గజఘణ్టాం సముత్పాట్య కృతవాన్ దుఃఖరేచనమ్ ॥ ౩.౮ ॥
కథం వర్ధేయురబలాః ఖస్థాన్ ద్రక్ష్యామ్యహం కదా ।
కదా భూమేర్ద్రుమం ప్రాప్తాన్ ద్రక్ష్యే వృక్షాన్తరం గతాన్ ॥ ౩.౯ ॥
కదా మే సహజా కాన్తిః పాంశునా నాశమేష్యతి ।
ఏషాం పక్షానిలోత్థేన మత్సమీపవిచారిణామ్ ॥ ౩.౧౦ ॥
ఇతి చిన్తయతా తాత భవతా ప్రతిపాలితాః ।
తే సామ్ప్రతం ప్రవృద్ధాః స్మః ప్రబుద్ధాః కరవామ కిమ్ ॥ ౩.౧౧ ॥
ఇత్యృషిర్వచనం తేషాం శ్రుత్వా సంస్కారవత్స్ఫుటమ్ ।

శిష్యైః పరివృతః సర్వైః సహ పుత్రేణ శృఙ్గిణా ॥ ३.౧౨ ॥

కౌతూహలపరో భూత్వా రోమాఞ్చపటసంవృతః ।

ఉవాచ తత్త్వతో బ్రూత ప్రవృత్తేః కారణం గిరః ॥ ३.౧३ ॥

కస్య శాపాదియం ప్రాప్తా భవద్భిర్విక్రియా పరా ।

రూపస్య వచసశ్చైవ తన్మే వక్తుమిహార్హథ ॥ ३.౧౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

విపులస్వానితి ఖ్యాతః ప్రాగాసీన్మునిసత్తమః ।

తస్య పుత్రద్వయం జజ్ఞే సుకృషస్తుమ్బురుస్తథా ॥ ३.౧౫ ॥

సుకృషస్య వయం పుత్రాశ్చత్వారః సంయతాత్మనః ।

తస్యర్షేర్వినయాచారభక్తినమ్రాః సదైవ హి ॥ ३.౧౬ ॥

తపశ్చరణసక్తస్య శాస్యమానేన్ద్రియస్య చ ।

యథాభిమతమస్మాభిస్తదా తస్యోపపాదితమ్ ॥ ३.౧౭ ॥

సమిత్పుష్పాదికం సర్వం యచ్చైవాభ్యవహారికమ్ ।

ఏవం తత్రాథ వసతాం తస్యాస్మాకఞ్చ కాననే ॥ ३.౧౮ ॥

ఆజగామ మహావర్ష్మా భగ్నపక్షో జరాన్వితః ।

ఆతామ్రనేత్రః స్రస్తాత్మా పక్షీ భూత్వా సురేశ్వరః ॥ ३.౧౯ ॥

సత్యశౌచక్షమాచారమతీవోదారమానసమ్ ।

జిజ్ఞాసుస్తమృషిశ్రేష్ఠమస్మచ్చాపభవాయ చ ॥ ३.౨౦ ॥

పక్ష్యువాచ

ద్విజేన్ద్ర మాం క్షుధావిష్టం పరిత్రాతుమిహార్హసి ।

భక్షణార్థీ మహాభాగ గతిర్భవ మమాతులా ॥ ३.౨౧ ॥

విన్ధ్యస్య శిఖరే తిష్ఠన్ పత్రిపత్రైరితేన వై ।
పతితోఽస్మి మహాభాగ శ్వసనేనాతిరంహసా ॥ 3.౨౨ ॥
సోఽహం మోహసమావిష్టో భూమౌ సప్తాహమస్మృతిః ।
స్థితస్తత్రాష్టమేనాహ్నా చేతనాం ప్రాప్తవానహమ్ ॥ 3.౨3 ॥
ప్రాప్తచేతాః క్షుధావిష్టో భవన్తం శరణం గతః ।
భక్ష్యార్థీ విగతానన్దో దూయమానేన చేతసా ॥ 3.౨౪ ॥
తత్కురుష్వామలమతే మత్త్రాణాయాచలాం మతిమ్ ।
ప్రయచ్ఛ భక్ష్యం విప్రర్షే ప్రాణయాత్రాక్షమం మమ ॥ 3.౨౫ ॥
స ఏవముక్తః ప్రోవాచ తమిన్ద్రం పక్షిరూపిణమ్ ।
ప్రాణసన్ధారణార్థాయ దాస్యే భక్ష్యం తవేప్సితమ్ ॥ 3.౨౬ ॥
ఇత్యుక్త్వా పునరప్యేనమపృచ్ఛత్స ద్విజోత్తమః ।
ఆహారః కస్తవార్థాయ ఉపకల్ప్యో భవేన్మయా ।
స చాహ నరమాంసేన తృప్తిర్భవతి మే పరా ॥ 3.౨౭ ॥

ఋషిరువాచ

కౌమారం తే వ్యతిక్రాన్తమతీతం యౌవనఞ్చ తే ।
వయసః పరిణామస్తే వర్తతే నూనమణ్డజ ॥ 3.౨౮ ॥
యస్మిన్నరాణాం సర్వేషామశేషేచ్ఛా నివర్తతే ।
స కస్మాద్వృద్ధభావేఽపి సునృశంసాత్మకో భవాన్ ॥ 3.౨౯ ॥
క్వ మానుషస్య పిశితం క్వ వయశ్చరమం తవ ।
సర్వథా దుష్టభావానాం ప్రశమో నోపపద్యతే ॥ 3.30 ॥
అథవా కిం మయైతేన ప్రోక్తేనాస్తి ప్రయోజనమ్ ।
ప్రతిశ్రుత్య సదా దేయమితి నో భావితం మనః ॥ 3.3౧ ॥

ఇత్యుక్త్వా తం స విప్రేన్ద్రస్తథేతి కృతనిశ్చయః ।
శీఘ్రమస్మాన్ సమాహూయ గుణతోఽనుప్రశస్య చ ॥ ౩.౩౨ ॥
ఉవాచ క్షుబ్ధహృదయో మునిర్వాక్యం సునిష్ఠురమ్ ।
వినయావనతాన్ సర్వాన్ భక్తియుక్తాన్ కృతాఞ్జలీన్ ॥ ౩.౩౩ ॥
కృతాత్మానో ద్విజశ్రేష్ఠా ఋణైర్యుక్తా మయా సహ ।
జాతం శ్రేష్ఠమపత్యం వో యూయం మమ యథా ద్విజాః ॥ ౩.౩౪ ॥
గురుః పూజ్యో యది మతో భవతాం పరమః పితా ।
తతః కురుత మే వాక్యం నిర్వ్యలీకేన చేతసా ॥ ౩.౩౫ ॥
తద్వాక్యసమకాలఞ్చ ప్రోక్తమస్మాభిరాదృతైః ।
యద్వక్ష్యతి భవాంస్తద్వై కృతమేవావధార్యతామ్ ॥ ౩.౩౬ ॥

ఋషిరువాచ
మామేష శరణం ప్రాప్తో విహగః క్షుత్తృషాన్వితః ।
యుష్మన్మాంసేన యేనాస్య క్షణం తృప్తిర్భవేత వై ॥ ౩.౩౭ ॥
తృష్ణాక్షయఞ్చ రక్తేన తథా శీఘ్రం విధీయతామ్ ।
తతో వయం ప్రవ్యథితాః ప్రకమ్పోద్భూతసాధ్వసాః ।
కష్టం కష్టమితి ప్రోచ్య నైతత్కుర్మేతి చాబ్రువన్ ॥ ౩.౩౮ ॥
కథం పరశరీరస్య హేతోర్దేహం స్వకం బుధః ।
వినాశయేద్ఘాతయేద్వా యథా హ్యాత్మా తథా సుతః ॥ ౩.౩౯ ॥
పితృదేవమనుష్యాణాం యాన్యుక్తాని ఋణాని వై ।
తాన్యపాకురుతే పుత్రో న శరీరప్రదః సుతః ॥ ౩.౪౦ ॥
తస్మాన్నైతత్కరిష్యామో నీ చీర్ణం యత్పురాతనైః ।
జీవన్ భద్రాణ్యవాప్నోతి జీవన్ పుణ్యం కరోతి చ ॥ ౩.౪౧ ॥
మృతస్య దేహనాశశ్చ ధర్మాద్యుపరతిస్తథా ।

ఆత్మానం సర్వతో రక్ష్యమాహుర్ధర్మవిదో జనాః ॥ ౩.౪౨ ॥
ఇత్థం శ్రుత్వా వచోఽస్మాకం మునిః క్రోధాదివ జ్వలన్ ।
ప్రోవాచ పునరప్యస్మాన్నిర్దహన్నివ లోచనైః ॥ ౩.౪౩ ॥
ప్రతిజ్ఞాతం వచో మహ్యం యస్మాన్నైతత్కరిష్యథ ।
తస్మాన్మచ్ఛాపనిర్దగ్ధాస్తిర్యగ్యోనౌ ప్రయాస్యథ ॥ ౩.౪౪ ॥
ఏవముక్త్వా తదా సోఽస్మాస్తం విహఙ్గమథాబ్రవీత్ ।
అన్త్యేష్టిమాత్మనః కృత్వా శాస్త్రతశ్చౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ ౩.౪౫ ॥
భక్షయస్వ సువిశ్రబ్ధౌ మామత్ర ద్విజసత్తమ ।
ఆహారీకృతమేతత్తే మయా దేహమిహాత్మనః ॥ ౩.౪౬ ॥
ఏతావదేవ విప్రస్య బ్రాహ్మణత్వం ప్రచక్ష్యతే ।
యావత్పతగజాత్యగ్రయ స్వసత్యపరిపాలనమ్ ॥ ౩.౪౭ ॥
న యజ్ఞైర్దక్షిణావద్భిస్తత్పుణ్యం ప్రాప్యతే మహత్ ।
కర్మణాన్యేన వా విప్రైర్యత్సత్యపరిపాలనాత్ ॥ ౩.౪౮ ॥
ఇత్యృషేర్వచనం శ్రుత్వా సోఽన్తర్విస్మయనిర్భరః ।
ప్రత్యువాచ మునిం శక్రః పక్షిరూపధరస్తదా ॥ ౩.౪౯ ॥
యోగమాస్థాయ విప్రేన్ద్ర త్యజేదం స్వం కలేవరమ్ ।
జీవజ్జన్తుం హి విప్రేన్ద్ర న భక్షామి కదాచన ॥ ౩.౫౦ ॥
తస్మైతద్వచనం శ్రుత్వా యోగయుక్తోఽభవన్మునిః ।
తం తస్య నిశ్చయం జ్ఞాత్వా శక్రోఽప్యాహ స్వదేహభృత్ ॥ ౩.౫౧ ॥
భో భో విప్రేన్ద్ర బుధ్యస్వ బుద్ధ్యా బోధ్యం బుధాత్మక ।
జిజ్ఞాసార్థం మయాయం తే అపరాధః కృతోఽనఘ ॥ ౩.౫౨ ॥
తత్క్షమస్వామలమతే కా చేచ్ఛా క్రియతాం తవ ।
పాలనాత్సత్యవాక్యస్య ప్రీతిర్మే పరమా త్వయి ॥ ౩.౫౩ ॥
అద్యప్రభృతి తే జ్ఞానమైన్ద్రం ప్రాదుర్భవిష్యతి ।

తపస్యథ తథా ధర్మే న తే విఘ్నో భవిష్యతి ॥ ౩.౫౪ ॥
ఇత్యుక్త్వా తు గతే శక్రే పితా కోపసమన్వితః ।
ప్రణమ్య శిరసాస్మాభిరిదముక్తో మహామునిః ॥ ౩.౫౫ ॥
బిభ్యతాం మరణాత్తాత త్వమస్మాకం మహామతే ।
క్షన్తుమర్హసి దీనానాం జీవితప్రియతా హి నః ॥ ౩.౫౬ ॥
త్వగస్థిమాంససఙ్ఘాతే పూయశోణితపూరితే ।
కర్తవ్యా న రతిర్యత్ర తత్రాస్మాకమియం రతిః ॥ ౩.౫౭ ॥
శ్రూయతాం చ మహాభాగ యథా లోకో విముహ్యతి ।
కామక్రోధాదిభిర్దోషైరవశః ప్రబలారిభిః ॥ ౩.౫౮ ॥
ప్రజ్ఞాప్రాకారసంయుక్తమస్థిస్థూణం పరం మహత్ ।
చర్మభిత్తిమహారోధం మాంసశోణితలేపనమ్ ॥ ౩.౫౯ ॥
నవద్వారం మహాయామం సర్వతః స్నాయువేష్టితమ్ ।
నృపశ్చ పురుషస్తత్ర చేతనావానవస్థితః ॥ ౩.౬౦ ॥
మన్త్రిణౌ తస్య బుద్ధిశ్చ మనశ్చైవ విరోధినౌ ।
యతేతే వైరనాశాయ తావుభావితరేతరమ్ ॥ ౩.౬౧ ॥
నృపస్య తస్య చత్వారో నాశమిచ్ఛన్తి విద్విషః ।
కామః క్రోధస్తథా లోభో మోహశ్చాన్యస్తథా రిపుః ॥ ౩.౬౨ ॥
యదా తు స నృపస్తాని ద్వారాణ్యావృత్య తిష్ఠతి ।
సదా సుస్థబలశ్చైవ నిరాతఙ్కశ్చ జాయతే ॥ ౩.౬౩ ॥
జాతానురాగో భవతి శత్రుభిర్నాభిభూయతే ॥ ౩.౬౪ ॥
యదా తు సర్వద్వారాణి వివృతాని స ముఞ్చతి ।
రాగో నామ తదా శత్రుర్నేత్రాదిద్వారమృచ్ఛతి ॥ ౩.౬౫ ॥
సర్వవ్యాపీ మహాయామః పఞ్చద్వారప్రవేశనః ।
తస్యానుమార్గం విశతి తద్వై ఘోరం రిపుత్రయమ్ ॥ ౩.౬౬ ॥

ప్రవిశ్యాథ స వై తత్ర ద్వారైరిన్ద్రియసంజ్ఞకైః ।
రాగః శంశ్లేషమాయాతి మనసా చ సహేతరైః ॥ ౩.౬౭ ॥
ఇన్ద్రియాణి మనశ్చైవ వశే కృత్వా దురాసదః ।
ద్వారాణి చ వశే కృత్వా ప్రాకారం నాశయత్యథ ॥ ౩.౬౮ ॥
మనస్తస్యాశ్రితం దృష్ట్వా బుద్ధిర్నశ్యతి తత్క్షణాత్ ।
అమాత్యరహితస్తత్ర పౌరవర్గోజ్ఝితస్తథా ॥ ౩.౬౯ ॥
రిపుభిర్లబ్ధవివరః స నృపో నాశమృచ్ఛతి ।
ఏవం రాగస్తథా మోహో లోభః క్రోధస్తథైవ చ ॥ ౩.౭౦ ॥
ప్రవర్తన్తే దురాత్మానో మనుష్యస్మృతినాశకాః ।
రాగాత్తు క్రోధః ప్రభవతి క్రోధాల్లోభోఽభిజాయతే ॥ ౩.౭౧ ॥
లోభాద్భవతి సంమోహః సంమోహాత్స్మృతివిభ్రమః ।
స్మృతిభ్రంశాద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ప్రణశ్యతి ॥ ౩.౭౨ ॥
ఏవం ప్రణష్టబుద్ధీనాం రాగలోభానువర్తినామ్ ।
జీవితే చ సలోభానాం ప్రసాదం కురు సత్తమ ॥ ౩.౭౩ ॥
యోఽయం శాపో భగవతా దత్తః స న భవేత్తథా ।
న తామసీం గతిం కష్టాం వ్రజేమ మునిసత్తమ ॥ ౩.౭౪ ॥
యన్మయోక్తం న తన్మిథ్యా భవిష్యతి కదాచన ।
న మే వాగనృతం ప్రాహ యావదద్యేతి పుత్రకాః ॥ ౩.౭౫ ॥
దైవమత్ర పరం మన్యే ధిక్పౌరుషమనర్థకమ్ ।
అకార్యం కారితో యేన బలాదహమచిన్తితమ్ ॥ ౩.౭౬ ॥
యస్మాచ్చ యుష్మాభిరహం ప్రణిపత్య ప్రసాదితః ।
తస్మాత్తిర్యక్త్వమాపన్నాః పరం జ్ఞానమవాప్స్యథ ॥ ౩.౭౭ ॥
జ్ఞానదర్శితమార్గాశ్చ నిర్ధూతక్లేశకల్మషాః ।
మత్ప్రసాదాదసన్దిగ్ధాః పరాం సిద్ధిమవాప్స్యథ ॥ ౩.౭౮ ॥

ఏవం శప్తాః స్మ భగవన్ పిత్రా దైవవశాత్పురా ।
తతః కాలేన మహతా యోన్యన్తరముపాగతాః ॥ ౩.౭౯ ॥
జాతాశ్చ రణమధ్యే వై భవతా పరిపాలితాః ।
వయమిత్థం ద్విజశ్రేష్ఠ ఖగత్వం సముపాగతాః ।
నాస్త్యసావిహ సంసారే యో న దిష్టేన బాధ్యతే ॥ ౩.౮౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా శమీకో భగవాన్మునిః ।
ప్రత్యువాచ మహాభాగః సమీపస్థాయినో ద్విజాన్ ॥ ౩.౮౧ ॥
పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తం భవతాం సన్నిధావిదమ్ ।
సామాన్యపక్షిణో నైతే కేఽప్యేతే ద్విజసత్తమాః ।
యే యుద్ధేఽపి న సమ్ప్రాప్తాః పఞ్చత్వమతిమానుషే ॥ ౩.౮౨ ॥
తతః ప్రీతిమతా తేన తేఽనుజ్ఞాతా మహాత్మనా ।
జగ్ముః శిఖరిణాం శ్రేష్ఠం విన్ధ్యం ద్రుమలతాయుతమ్ ॥ ౩.౮౩ ॥
యావదద్య స్థితాస్తస్మిన్నచలే ధర్మపక్షిణః ।
తపః స్వాధ్యాయనిరతాః సమాధౌ కృతనిశ్చయాః ॥ ౩.౮౪ ॥
ఇతి మునివరలబ్ధసత్క్రియాస్తే
మునితనయా విహగత్వమభ్యుపేతాః ।
గిరివరగహనేఽతిపుణ్యతోయే
యతమనసో నివసన్తి విన్ధ్యపృష్ఠే ॥ ౩.౮౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే విన్ధ్యప్రాప్తిర్నామ తృతీయోఽధ్యాయః

చతుర్థోఽధ్యాయః

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం తే ద్రోణతనయాః పక్షిణో జ్ఞానినోఽభవన్ ।
వసన్తి హ్యచలే విన్ధ్యే తానుపాస్య చ పృచ్ఛ చ ॥ ४.१ ॥
ఇత్యృషేర్వచనం శ్రుత్వా మార్కణ్డేయస్య జైమినిః ।
జగామ విన్ధ్యశిఖరం యత్ర తే ధర్మపక్షిణః ॥ ४.२ ॥
తన్నగాసన్నభూతశ్చ శుశ్రావ పఠతాం ధ్వనిమ్ ।
శ్రుత్వా చ విస్మయావిష్టశ్చిన్తయామాస జైమినిః ॥ ४.३ ॥
స్థానసౌష్ఠవసమ్పన్నం జితశ్వాసమవిశ్రమమ్ ।
విస్పష్టమపదోషఞ్చ పఠ్యతే ద్విజసత్తమైః ॥ ४.४ ॥
వియోనిమపి సమ్ప్రాప్తానేతాన్మునికుమారకాన్ ।
చిత్రమేతదహం మన్యే న జహాతి సరస్వతీ ॥ ४.५ ॥
బన్ధువర్గస్తథా మిత్రం యచ్చేష్టమపరం గృహే ।
త్యక్త్వా గచ్ఛతి తత్సర్వం న జహాతి సరస్వతీ ॥ ४.६ ॥
ఇతి సఞ్చిన్తయన్నేవ వివేశ గిరికన్దరమ్ ।
ప్రవిశ్య చ దదర్శాసౌ శిలాపట్టగాతాన్ ద్విజాన్ ॥ ४.७ ॥
పఠతస్తాన్ సమాలోక్య ముఖదోషవివర్జితాన్ ।
సోఽథ శోకేన హర్షేణ సర్వానేవాభ్యభాషత ॥ ४.८ ॥
స్వస్త్యస్తు వో ద్విజశ్రేష్ఠా జైమినిం మాం నిబోధత ।
వ్యాసశిష్యమనుప్రాప్తం భవతాం దర్శనోత్సుకమ్ ॥ ४.९ ॥

మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్యో యత్పిత్రాతీవ మన్యునా ।
శప్తాః ఖగత్వమాపన్నాః సర్వథా దిష్టమేవ తత్ ॥ ౪.౧౦ ॥
స్ఫీతద్రవ్యే కులే కేచిజ్జాతాః కిల మనస్వినః ।
ద్రవ్యనాశే ద్విజేన్ద్రాస్తే శబరేణ సుసాన్త్వితాః ॥ ౪.౧౧ ॥
దత్త్వా యాచన్తి పురుషా హత్వా వధ్యన్తి చాపరే ।
పాతయిత్వా చ పాత్యన్తే త ఏవ తపసః క్షయాత్ ॥ ౪.౧౨ ॥
ఏతద్దృష్టం సుబహుశో విపరీతం తథా మయా ।
భావాభావసముచ్ఛేదైరజస్రం వ్యాకులం జగత్ ॥ ౪.౧౩ ॥
ఇతి సఞ్చిన్త్య మనసా న శోకం కర్తుమర్హథ ।
జ్ఞానస్య ఫలమేతావచ్ఛోకహర్షైరధృష్యతా ॥ ౪.౧౪ ॥
తతస్తే జైమినిం సర్వే పాద్యార్ఘ్యాభ్యామపూజయన్ ।
అనామయఞ్చ పప్రచ్ఛుః ప్రణిపత్య మహామునిమ్ ॥ ౪.౧౫ ॥
అథోచుః ఖగమాః సర్వే వ్యాసశిష్యం తపోనిధిమ్ ।
సుఖోపవిష్టం విశ్రాన్తం పక్షానిలహతక్లమమ్ ॥ ౪.౧౬ ॥

పక్షిణ ఊచుః

అద్య నః సఫలం జన్మ జీవితఞ్చ సుజీవితమ్ ।
యత్పశ్యామః సురైర్వన్ద్యం తవ పాదామ్బుజద్వయమ్ ॥ ౪.౧౭ ॥
పితృకోపాగ్నిరుద్భూతో యో నో దేహేషు వర్తతే ।
సోఽద్య శాన్తిం గతో విప్ర యుష్మద్దర్శనవారిణా ॥ ౪.౧౮ ॥
కచ్చిత్తే కుశలం బ్రహ్మన్నాశ్రమే మృగపక్షిషు ।
వృక్షేష్వథ లతాగుల్మత్వక్సారతృణజాతిషు ॥ ౪.౧౯ ॥
అథవా నైతదుక్తం హి సమ్యగస్మాభిరాదృతైః ।

భవతా సఙ్గమో యేషాం తేషామకుశలం కుతః ॥ ౪.౨౦ ॥
ప్రసాదఞ్చ కురుష్వాత్ర బ్రూహ్యాగమనకారణమ్ ।
దేవానామివ సంసర్గో భవతోఽభ్యుదయో మహాన్ ।
కేనాస్మద్భాగ్యగురుణ ఆనీతో దృష్టిగోచరమ్ ॥ ౪.౨౧ ॥

జైమినిరువాచ

శ్రూయతాం ద్విజశార్దూలాః కారణం యేన కన్దరమ్ ।
విన్ధ్యస్యేహాగతో రమ్యం రేవావారికణోక్షితమ్ ।
సన్దేహాన్ భారతే శాస్త్రే తాన్ ప్రష్టుం గతవానహమ్ ॥ ౪.౨౨ ॥
మార్కణ్డేయం మహాత్మానం పూర్వం భృగుకులోద్వహమ్ ।
తమహం పృష్టవాన్ ప్రాప్య సన్దేహాన్ భరతం ప్రతి ॥ ౪.౨౩ ॥
స చ పృష్టో మయా ప్రాహ సన్తి విన్ధ్యే మహాచలే ।
ద్రోణపుత్రా మహాత్మానస్తే వక్ష్యన్త్యర్థవిస్తరమ్ ॥ ౪.౨౪ ॥
తద్వాక్యయోదితశ్చేమమాగతోఽహం మహాగిరిమ్ ।
తచ్ఛృణుధ్వమశేషేణ శ్రుత్వా వ్యాఖ్యాతుమర్హథ ॥ ౪.౨౫ ॥

పక్షిణ ఊచుః

విషయే సతి వక్ష్యామో నిర్విశఙ్కః శృణుష్వ తత్ ।
కథం తన్న వదిష్యామో యదస్మద్బుద్ధిగోచరమ్ ॥ ౪.౨౬ ॥
చతుర్ష్వపి హి వేదేషు ధర్మశాస్త్రేషు చైవ హి ।
సమస్తేషు తథాఙ్గేషు యచ్చాన్యద్వేదసంమితమ్ ॥ ౪.౨౭ ॥
ఏతేషు గోచరోఽస్మాకం బుద్ధేర్బ్రాహ్మణసత్తమ ।

ప్రతిజ్ఞాన్తు సమారోఢుం తథాపి నహి శక్నుమః ॥ ४.२८ ॥
తస్మాద్వదస్వ విశ్రబ్ధం సన్దిగ్ధం యద్వి భారతే ।
వక్ష్యామస్తవ ధర్మజ్ఞ న చేన్మోహో భవిష్యతి ॥ ४.२९ ॥

జైమినిరువాచ

సన్దిగ్ధానీహ వస్తూని భారతం ప్రతి యాని మే ।
శృణుధ్వమమలాస్తాని శ్రుత్వా వ్యాఖ్యాతుమర్హథ ॥ ४.30 ॥
కస్మాన్మానుషతాం ప్రాప్తో నిర్గుణోఽపి జనార్దనః ।
వాసుదేవోఽఖిలాధారః సర్వకారణకారణమ్ ॥ ४.3१ ॥
కస్మాచ్చ పాణ్డుపుత్రాణామేకా సా ద్రుపదాత్మజా ।
పఞ్చానాం మహిషీ కృష్ణా సుమహానత్ర సంశయః ॥ ४.3२ ॥
భేషజం బ్రహ్మహత్యాయా బలదేవో మహాబలః ।
తీర్థయాత్రాప్రసఙ్గేన కస్మాచ్చక్రే హలాయుధః ॥ ४.33 ॥
కథం చ ద్రౌపదేయాస్తేఽకృతదారా మహారథాః ।
పాణ్డునాథా మహాత్మానో వధమాపురనాథవత్ ॥ ४.3४ ॥
ఏతత్సర్వం కథ్యతాం మే సన్దిగ్ధం భారతం ప్రతి ।
కృతార్థోహం సుఖం యేన గచ్ఛేయం నిజమాశ్రమమ్ ॥ ४.3५ ॥

పక్షిణ ఊచుః

నమస్కృత్య సురేశాయ విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే ।
పురుషాయాప్రమేయాయ శాశ్వతాయావ్యయాయ చ ॥ ४.3६ ॥
చతుర్వ్యూహాత్మనే తస్మై త్రిగుణాయాగుణాయ చ ।

వరిష్ఠాయ గరిష్ఠాయ వరేష్యాయామృతాయ చ ॥ ౪.౩౭ ॥
యస్మాదణుతరం నాస్తి యస్మాన్నాస్తి బృహత్తరమ్ ।
యేన విశ్వమిదం వ్యాప్తమజేన జగదాదినా ॥ ౪.౩౮ ॥
ఆవిర్భావతిరోభావదృష్టాదృష్టవిలక్షణమ్ ।
వదన్తి యదస్సృష్టమిదం తథైవాన్తే చ సంహృతమ్ ॥ ౪.౩౯ ॥
బ్రహ్మణే చాదిదేవాయ నమస్కృత్య సమాధినా ।
ఋక్సామాన్యుద్గిరన్ వక్త్రైర్యః పునాతి జగత్త్రయమ్ ॥ ౪.౪౦ ॥
ప్రణిపత్య తథేశానమేకబాణవినిర్జితైః ।
యస్యాసురగణైర్యజ్ఞా విలుప్యన్తే న యజ్వినామ్ ॥ ౪.౪౧ ॥
ప్రవక్ష్యామో మతం కృత్స్నం వ్యాసస్యాద్భుతకర్మణః ।
యేన భారతముద్దిశ్య ధర్మాద్యాః ప్రకటీకృతాః ॥ ౪.౪౨ ॥
ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ।
అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః ॥ ౪.౪౩ ॥
స దేవో భగవాన్ సర్వం వ్యాప్య నారాయణో విభుః ।
చతుర్ధా సంస్థితో బ్రహ్మన్ సగుణో నిర్గుణస్తథా ॥ ౪.౪౪ ॥
ఏకా మూర్తిరనిర్దేశ్యా శుక్లాం పశ్యన్తి తాం బుధాః ।
జ్వాలామాలోపరుద్ధాఙ్గీ నిష్ఠా సా యోగినాం పరా ॥ ౪.౪౫ ॥
దూరస్థా చాన్తికస్థా చ విజ్ఞేయా సా గుణాతిగా ।
వాసుదేవాభిధానాసౌ నిర్మమత్వేన దృశ్యతే ॥ ౪.౪౬ ॥
రూపవర్ణాదయస్తస్యా న భావాః కల్పనామయాః ।
అస్త్యేవ సా సదా శుద్ధా సుప్రతిష్ఠైకరూపిణీ ॥ ౪.౪౭ ॥
ద్వితీయా పృథివీం మూర్ధ్నా శేషాఖ్యా ధారయత్యధః ।
తామసీ సా సమాఖ్యాతా తిర్యక్త్వం సముపాశ్రితా ॥ ౪.౪౮ ॥
తృతీయా కర్మ కురుతే ప్రజాపాలనతత్పరా ।

సత్త్వోద్రిక్తా తు సా జ్ఞేయా ధర్మసంస్థానకారిణీ ॥ ౪.౪౯ ॥
చతుర్థీ జలమధ్యస్థా శేతే పన్నగతల్పగా ।
రజస్తస్యా గుణః సర్గం సా కరోతి సదైవ హి ॥ ౪.౫౦ ॥
యా తృతీయా హరేర్మూర్తిః ప్రజాపాలనతత్పరా ।
సా తు ధర్మవ్యవస్థానం కరోతి నియతం భువి ॥ ౪.౫౧ ॥
ప్రోద్వృత్తానసురాన్ హన్తి ధర్మవిచ్ఛిత్తికారిణః ।
పాతి దేవాన్ సతశ్చాన్యాన్ ధర్మరక్షాపరాయణాన్ ॥ ౪.౫౨ ॥
యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి జైమినే ।
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజత్యసౌ ॥ ౪.౫౩ ॥
భూత్వా పురా వరాహేణ తుణ్డేనాపో నిరస్య చ ।
ఏకయా దంష్ట్రయోత్ఖాతా నలినీవ వసున్ధరా ॥ ౪.౫౪ ॥
కృత్వా నృసింహరూపఞ్చ హిరణ్యకశిపుర్హతః ।
విప్రచిత్తిముఖాశ్చాన్యే దానవా వినిపాతితాః ॥ ౪.౫౫ ॥
వామనాదీంస్తథైవాన్యాన్న సంఖ్యాతుమిహోత్సహే ।
అవతారాశ్చ తస్యేహ మాథురః సామ్ప్రతం త్వయమ్ ॥ ౪.౫౬ ॥
ఇతి సా సాత్త్వికీ మూర్తిరవతారాన్ కరోతి వై ।
ప్రద్యుమ్నేతి చ సా ఖ్యాతా రక్షాకర్మణ్యవస్థితా ॥ ౪.౫౭ ॥
దేవత్వేఽథ మనుష్యత్వే తిర్యగ్యోనౌ చ సంస్థితా ।
గృహ్ణాతి తత్స్వభావం చ వాసుదేవేచ్ఛయా సదా ॥ ౪.౫౮ ॥
ఇత్యేతత్తే సమాఖ్యాతం కృతకృత్యోఽపి యత్ప్రభుః ।
మానుషత్వం గతో విష్ణుః శృణుష్వాస్యోత్తరం పునః ॥ ౪.౫౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే చతుర్వ్యూహావతారో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

పఞ్చమోఽధ్యాయః

పక్షిణ ఊచుః

త్వష్టృపుత్రే హతే పూర్వం బ్రహ్మన్నిన్ద్రస్య తేజసః ।
బ్రహ్మహత్యాభిభూతస్య పరా హానిరజాయత ॥ ౫.౧ ॥
తద్ధమం ప్రవివేశాథ శాక్రతేజోఽపచారతః ।
నిస్తేజాశ్చాభవచ్ఛక్రో ధర్మే తేజసి నిర్గతే ॥ ౫.౨ ॥
తతః పుత్రం హతం శ్రుత్వా త్వష్టా క్రుద్ధః ప్రజాపతిః ।
అవలుఞ్చ్య జటామేకామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫.౩ ॥
అద్య పశ్యన్తు మే వీర్యం త్రయో లోకాః సదేవతాః ।
స చ పశ్యతు దుర్బుద్ధిర్బ్రహ్మహా పాకశాసనః ॥ ౫.౪ ॥
స్వకర్మభిరతో యేన మత్సుతో వినపాతితః ।
ఇత్యుక్త్వా కోపరక్తాక్షో జటామగ్నౌ జుహావ తామ్ ॥ ౫.౫ ॥
తతో వృత్రః సముత్తస్థౌ జ్వాలామాలీ మహాసురః ।
మహాకాయో మహాదంష్ట్రో భిన్నాఞ్జనచయప్రభః ॥ ౫.౬ ॥
ఇన్ద్రశత్రురమేయాత్మా త్వష్టృతేజోపబృంహితః ।
అహన్యహని సోఽవర్ధదిషుపాతం మహాబలః ॥ ౫.౭ ॥
వధాయ చాత్మనో దృష్ట్వా వృత్రం శక్రో మహాసురమ్ ।
ప్రేషయామాస సప్తర్షీన్ సన్ధిమిచ్ఛన్ భయాతురః ॥ ౫.౮ ॥
సఖ్యఞ్చక్రుస్తతస్తస్య వృత్రేణ సమయాంస్తథా ।

ఋషయః ప్రీతమనసః సర్వభూతహితే రతాః ॥ ౫.౯ ॥
సమయస్థితిముల్లఙ్ఘ్య యదా శక్రేణ ఘాతితః ।
వృత్రో హత్యాభిభూతస్య తదా బలమశీర్యత ॥ ౫.౧౦ ॥
తచ్ఛక్రదేహవిభ్రష్టం బలం మారుతమావిశత్ ।
సర్వవ్యాపినమవ్యక్తం బలస్యైవాధిదైవతమ్ ॥ ౫.౧౧ ॥
అహల్యాఞ్చ యదా శక్రో గౌతమం రూపమాస్థితః ।
ధర్షయామాస దేవేన్ద్రస్తదా రూపమహీయత ॥ ౫.౧౨ ॥
అఙ్గప్రత్యఙ్గలావణ్యం యదతీవ మనోరమ్ ।
విహాయ దుష్టం దేవేన్ద్రం నాసత్యావగమత్తతః ॥ ౫.౧౩ ॥
ధర్మేణ తేజసా త్యక్తం బలహీనమరూపిణమ్ ।
జ్ఞాత్వా సురేశం దైతేయాస్తజ్జయే చక్రురుద్యమమ్ ॥ ౫.౧౪ ॥
రాజ్ఞాముద్రిక్తవీర్యాణాం దేవేన్ద్రం విజిగీషవః ।
కులేష్వతిబలా దైత్యా అజాయన్త మహామునే ॥ ౫.౧౫ ॥
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య ధరణీ భారపీడితా ।
జగామ మేరుశిఖరం సదో యత్ర దివౌకసామ్ ॥ ౫.౧౬ ॥
తేషాం సా కథయామాస భూరిభారావపీడితా ।
దనుజాత్మజదైత్యోత్థం ఖేదకారణమాత్మనః ॥ ౫.౧౭ ॥
ఏతే భవద్భిరసురా నిహతాః పృథులౌజసః ।
తే సర్వే మానుషే లోకే జాతా గేహేషు భూభృతామ్ ॥ ౫.౧౮ ॥
అక్షౌహిణ్యో హి బహులాస్తద్భారార్తా వ్రజామ్యధః ।
తథా కురుధ్వం త్రిదశా యథా శాన్తిర్భవేన్మమ ॥ ౫.౧౯ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తేజోభాగైస్తతో దేవా అవతేరుర్దివో మహీమ్ ।
ప్రజానాముపకారార్థం భూభారహరణాయ చ ॥ ౫.౨౦ ॥
యదిన్ద్రదేహజం తేజస్తన్ముమోచ స్వయం వృషః ।
కున్త్యాం జాతో మహాతేజాస్తతో రాజా యుధిష్ఠిరః ॥ ౫.౨౧ ॥
బలం ముమోచ పవనస్తతో భీమో వ్యజాయత ।
శక్రవీర్యార్ధతశ్చైవ జజ్ఞే పార్థో ధనఞ్జయః ॥ ౫.౨౨ ॥
ఉత్పన్నౌ యమజౌ మాద్రయాం శక్రరూపౌ మహాద్యుతీ ।
పఞ్చధా భగవానిత్థమవతీర్ణః శతక్రతుః ॥ ౫.౨౩ ॥
తస్యోత్పన్నా మహాభాగా పత్నీ కృష్ణా హుతాశనాత్ ॥ ౫.౨౪ ॥
శక్రస్యైకస్య సా పత్నీ కృష్ణా నాన్యస్య కస్యచిత్ ।
యోగీశ్వరాః శరీరాణి కుర్వన్తి బహులాన్యపి ॥ ౫.౨౫ ॥
పఞ్చానామేకపత్నీత్వమిత్యేతత్కథితం తవ ।
శ్రూయతాం బలదేవోఽపి యథా యాతః సరస్వతీమ్ ॥ ౫.౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఇన్ద్రవిక్రియానామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

షష్ఠోఽధ్యాయః

పక్షిణ ఊచుః

రామః పార్థే పరాం ప్రీతిం జ్ఞాత్వా కృష్ణస్య లాఙ్గలీ ।
చిన్తయామాస బహుధా కిం కృతం సుకృతం భవేత్ ॥ ౬.౧ ॥
కృష్ణేన హి వినా నాహం యాస్యే దుర్యోధనాన్తికమ్ ।
పాణ్డవాన్ వా సమాశ్రిత్య కథం దుర్యోధనం నృపమ్ ॥ ౬.౨ ॥
జామాతరం తథా శిష్యం ఘాతయిష్యే నరేశ్వరమ్ ।
తస్మాన్న పార్థం యాస్యామి నాపి దుర్యోధనం నృపమ్ ॥ ౬.3 ॥
తీర్థేష్వాప్లావయిష్యామి తావదాత్మానమాత్మనా ।
కురూణాం పాణ్డవానాం చ యావదన్తాయ కల్పతే ॥ ౬.౪ ॥
ఇత్యామన్త్ర్య హృషీకేశం పార్థదుర్యోధనావపి ।
జగామ ద్వారకాం శౌరిః స్వసైన్యపరివారితః ॥ ౬.౫ ॥
గత్వా ద్వారవతీం రామో హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ।
శ్వో గన్తవ్యేషు తీర్థేషు పపౌ పానం హలాయుధః ॥ ౬.౬ ॥
పీతపానో జగామాథ రైవతోద్యానమృద్ధిమత్ ।
హస్తే గృహీత్వా సమదాం రేవతీమప్సరోపమామ్ ॥ ౬.౭ ॥
స్త్రీకదమ్బకమధ్యస్థో యయౌ మత్తః పదా స్ఖలన్ ।
దదర్శ చ వనం వీరో రమణీయమనుత్తమమ్ ॥ ౬.౮ ॥
సర్వర్తుఫలపుష్పాఢ్యం శాఖామృగగణాకులమ్ ।
పుణ్యం పద్మవనోపేతం సపల్వలమహావనమ్ ॥ ౬.౯ ॥
స శృణ్వన్ ప్రీతిజననాన్ బహూన్మదకలాన్ శుభాన్ ।
శ్రోత్రరమ్యాన్ సుమధురాన్ శబ్దాన్ ఖగముఖేరితాన్ ॥ ౬.౧౦ ॥
సర్వర్తుఫలభారాఢ్యాన్ సర్వర్తుకుసుమోజ్జ్వలాన్ ।
అపశ్యత్పాదపాంస్తత్ర విహగైరనునాదితాన్ ॥ ౬.౧౧ ॥
ఆమ్రానామ్రాతకాన్ భవ్యాన్నారికేలాన్ సతిన్దుకాన్ ।
ఆవిల్వకాంస్తథా జీరాన్ దాడిమాన్ బీజపూరకాన్ ॥ ౬.౧౨ ॥

పనసాన్ లకుచాన్మోచాన్నీపాంశ్చాతిమనోహరాన్ ।
పారావతాంశ్చ కఙ్కోలాన్నలినానమ్లవేతసాన్ ॥ ౬.౧౩ ॥
భల్లాతకానామలకాంస్తిన్దుకాంశ్చ మహాఫలాన్ ।
ఇఙ్గుదాన్ కరమర్దాంశ్చ హరీతకవిభీతకాన్ ॥ ౬.౧౪ ॥
ఏతానన్యాంశ్చ స తరూన్ దదర్శ యదునన్దనః ।
తథైవాశోకపున్నాగకేతకీబకులానథ ॥ ౬.౧౫ ॥
చమ్పకాన్ సప్తపర్ణాంశ్చ కర్ణికారాన్ సమాలతీన్ ।
పారిజాతాన్ కోవిదారాన్మన్దారాన్ బదరాంస్తథా ॥ ౬.౧౬ ॥
పాటలాన్ పుష్పితాన్ రమ్యాన్ దేవదారుద్రుమాంస్తథా ।
సాలాంస్తాలాంస్తమాలాంశ్చ కింశౌకాన్ వఞ్జులాన్ వరాన్ ॥ ౬.౧౭ ॥
చకోరైః శాతపత్రైశ్చ భృఙ్గరాజైస్తథా శుకైః ।
కోకిలైః కలవిఙ్కైశ్చ హారీతైర్జీవజీవకైః ॥ ౬.౧౮ ॥
ప్రియపుత్రైశ్చాతకైశ్చ తథాన్యైర్వివిధైః ఖగైః ।
శ్రోత్రరమ్యం సుమధురం కూజద్భిశ్చాప్యధిష్ఠితమ్ ॥ ౬.౧౯ ॥
సరాంసి చ మనోజ్ఞాని ప్రసన్నసలిలాని చ ।
కుముదైః పుణ్డరీకైశ్చ తథా నీలోత్పలైః శుభైః ॥ ౬.౨౦ ॥
కహ్లారైః కమలైశ్చాపి ఆచితాని సమన్తతః ।
కాదమ్బైశ్చక్రవాకైశ్చ తథైవ జలకుక్కుటైః ॥ ౬.౨౧ ॥
కారణ్డవైః ప్లవైర్హంసైః కూర్మైర్మద్గుభిరేవ చ ।
ఏభిశ్చాన్యైశ్చ కీర్ణాని సమన్తాజ్జలచారిభిః ॥ ౬.౨౨ ॥
క్రమేణేత్థం వనం శౌరిర్వీక్షమాణో మనోరమమ్ ।
జగామానుగతః స్త్రీభిర్లతాగృహమనుత్తమమ్ ॥ ౬.౨౩ ॥
స దదర్శ ద్విజాంస్తత్ర వేదవేదాఙ్గపారగాన్ ।
కౌశికాన్ భార్గవాంశ్చైవ భారద్వాజాన్ సగౌతమాన్ ॥ ౬.౨౪ ॥

వివిధేషు చ సమ్భూతాన్ వంశేషు ద్విజసత్తమాన్ ।
కథాశ్రవణబద్ధోత్కానుపవిష్టాన్మహత్సు చ ॥ ౬.౨౫ ॥
కృష్ణాజినోత్తరీయేషు కుశేషు చ వృషీషు చ ।
సూతశ్చ తేషాం మధ్యస్థం కథయానం కథాః శుభాః ॥ ౬.౨౬ ॥
పౌరాణికీః సురర్షీణామాద్యానాం చరితాశ్రయాః ।
దృష్ట్వా రామం ద్విజాః సర్వే మధుపానారుణేక్షణమ్ ॥ ౬.౨౭ ॥
మత్తోఽయమితి మన్వానాః సముత్తస్థుస్త్వరాన్వితాః ।
పూజయన్తో హలధరమృతే తం సూతవంశజమ్ ॥ ౬.౨౮ ॥
తతః క్రోధసమావిష్టో హలీ సూతం మహాబలః ।
నిజఘాన వివృత్తాక్షః క్షోభితాశేషదానవః ॥ ౬.౨౯ ॥
అధ్యాస్యాతి పదం బ్రాహ్మం తస్మిన్ సూతే నిపాతితే ।
నిష్క్రాన్తాస్తే ద్విజాః సర్వే వనాత్కృష్ణాజినామ్బరాః ॥ ౬.౩౦ ॥
అవధూతం తథాత్మానం మన్యమానో హలాయుధః ।
చిన్తయామాస సుమహన్మయా పాపమిదం కృతమ్ ॥ ౬.౩౧ ॥
బ్రాహ్మం స్థానం గతో హ్యేష యదూనతో వినిపాతితః ।
తథా హీమే ద్విజాః సర్వే మామవేక్ష్య వినిర్గతాః ॥ ౬.౩౨ ॥
శరీరస్య చ మే గన్ధో లోహస్యేవాసుఖావహః ।
ఆత్మానఞ్చావగచ్ఛామి బ్రహ్మఘ్నమివ కుత్సితమ్ ॥ ౬.౩౩ ॥
ధిగమర్షం తథా మద్యమతిమానమభీరుతామ్ ।
యైరావిష్టేన సుమహన్మయా పాపమిదం కృతమ్ ॥ ౬.౩౪ ॥
తత్క్షయార్థం చరిష్యామి వ్రతం ద్వాదశవార్షికమ్ ।
స్వకర్మఖ్యాపనం కుర్వన్ ప్రయశ్చిత్తమనుత్తమమ్ ॥ ౬.౩౫ ॥
అథ యేయం సమారబ్ధా తీర్థయాత్రా మయాధునా ।
ఏతామేవ ప్రయాస్యామి ప్రతిలోమాం సరస్వతీమ్ ॥ ౬.౩౬ ॥

అతో జగామ రామోఽసౌ ప్రతిలోమాం సరస్వతీమ్ ।
తతః పరం శృణుష్వేమం పాణ్డవేయకథాశ్రయమ్ ॥ ౬.౩౭ ॥

ఇతిశ్రీ మార్కణ్డేయపురాణే బలదేవబ్రహ్మహత్యానామ షష్ఠోధ్యాయః

సప్తమోఽధ్యాయః

ధర్మపక్షిణ ఊచుః

హరిశ్చన్ద్రేతి రాజర్షిరాసీత్త్రేతాయుగే పురా ।
ధర్మాత్మా పృథివీపాలః ప్రోల్లసత్కీర్తిరుత్తమః ॥ ౭.౧ ॥
న దుర్భిక్షం న చ వ్యాధిర్నాకాలమరణం నృణామ్ ।
నాధర్మరుచయః పౌరాస్తస్మిన్ శాసతి పార్థివే ॥ ౭.౨ ॥
బభూవుర్న తథోన్మత్తా ధనవీర్యతపోమదైః ।
నాజాయన్త స్త్రియశ్చైవ కాశ్చిదప్రాప్తయౌవనాః ॥ ౭.౩ ॥
స కదాచిన్మహాబాహురరణ్యేఽనుసరన్మృగమ్ ।
శుశ్రావ శబ్దమసకృత్త్రాయస్వేతి చ యోషితామ్ ॥ ౭.౪ ॥
స విహాయ మృగం రాజా మా భైషీరిత్యభాషత ।
మయి శాసతి దుర్మేధాః కోఽయమన్యాయవృత్తిమాన్ ॥ ౭.౫ ॥
తత్రక్రన్దితానుసారీ చ సర్వారమ్భవిఘాతకృత్ ।
ఏకస్మిన్నన్తరే రౌద్రో విఘ్నరాట్సమచిన్తయత్ ॥ ౭.౬ ॥

విశ్వామిత్రోఽయమతులం తప ఆస్థాయ వీర్యవాన్ ।
ప్రాగసిద్ధాభవాదీనాం విద్యాః సాధ్యతి వ్రతీ ॥ ౭.౭ ॥
సాధ్యమానాః క్షమామౌనచిత్తసంయమినాముునా ।
తా వై భయార్తాః క్రన్దన్తి కథం కార్యమిదం మయా ॥ ౭.౮ ॥
తేజస్వీ కౌశికశ్శ్రేష్ఠో వయమస్య సుదుర్బలాః ।
క్రోశన్త్యేతాస్తథా భీతా దుష్పారం ప్రతిభాతి మే ॥ ౭.౯ ॥
అథవాయం నృపః ప్రాప్తో మా భైరితి వదన్ముహుః ।
ఇమమేవ ప్రవిశ్యాశు సాధయిష్యే యథేప్సితమ్ ॥ ౭.౧౦ ॥
ఇతి సంచిన్త్య రౌద్రేణ విఘ్నరాజేన వై తతః ।
తేనావిష్టో నృపః కోపాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭.౧౧ ॥
కోఽయం బధ్నాతి వస్త్రాన్తే పావకం పాపకృన్నరః ।
బలోష్ణతేజసా దీప్తే మయి పత్యావుపస్థితే ॥ ౭.౧౨ ॥
సోఽద్య మత్కార్ముకాక్షేపవిదీపితదిగన్తరైః ।
శరైర్విభిన్నసర్వాఙ్గో దీర్ఘనిద్రాం ప్రవేక్ష్యతి ॥ ౭.౧౩ ॥
విశ్వామిత్రస్తతః క్రుద్ధః శ్రుత్వా తన్నృపతేర్వచః ।
క్రుద్ధే చర్షివరే తస్మిన్నేశుర్విద్యాః క్షణేన తాః ॥ ౭.౧౪ ॥
స చాపి రాజా తం దృష్ట్వా విశ్వామిత్రం తపోనిధిమ్ ।
భీతః ప్రావేపతాత్యర్థం సహసాశ్వత్థపర్ణవత్ ॥ ౭.౧౫ ॥
స దురాత్మన్నితి యదా మునిస్తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ।
తతః స రాజా వినయాత్ప్రణిపత్యాభ్యభాషత ॥ ౭.౧౬ ॥
భగవన్నేష ధర్మో మే నాపరాధో మమ ప్రభో ।
న క్రోద్ధుమర్హసి మునే నిజధర్మరతస్య మే ॥ ౭.౧౭ ॥
దాతవ్యం రక్షితవ్యం చ ధర్మజ్ఞేన మహీక్షితా ।
చాపం చోద్యమ్య యోద్ధవ్యం ధర్మశాస్త్రానుసారతః ॥ ౭.౧౮ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

దాతవ్యం కస్య కే రక్ష్యాః కైర్యోద్ధవ్యం చ తే నృప ।
క్షిప్రమేతత్సమాచక్ష్వ యద్యధర్మభయం తవ ॥ ౭.౧౯ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

దాతవ్యం విప్రముఖ్యేభ్యో యే చాన్యే కృశవృత్తయః ।
రక్ష్యా భీతాః సదా యుద్ధం కర్తవ్యం పరిపన్థిభిః ॥ ౭.౨౦ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

యది రాజా భవాన్ సమ్యగ్రాజధర్మమవేక్షతే ।
నిర్వేష్టుకామో విప్రోఽహం దీయతామిష్టదక్షిణా ॥ ౭.౨౧ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏతద్రాజా వచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా ।
పునర్జాతమివాత్మానం మేనే ప్రాహ చ కౌశికమ్ ॥ ౭.౨౨ ॥
ఉచ్యతాం భగవన్ యత్తే దాతవ్యమవిశఙ్కితమ్ ।
దత్తమిత్యేవ తద్విద్ధి యద్యపి స్యాత్సుదుర్లభమ్ ॥ ౭.౨౩ ॥
హిరణ్యం వా సువర్ణం వా పుత్రః పత్నీ కలేవరమ్ ।
ప్రాణా రాజ్యం పురం లక్ష్మీర్యదభిప్రేతమాత్మనః ॥ ౭.౨౪ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

రాజన్ ప్రతిగృహీతోఽయం యస్తే దత్తః ప్రతిగ్రహః ।
ప్రయచ్ఛ ప్రథమం తావద్దక్షిణాం రాజసూయికీమ్ ॥ ౭.౨౫ ॥

రాజోవాచ

బ్రహ్మంస్తామపి దాస్యామి దక్షిణాం భవతో హ్యహమ్ ।
వ్రియతాం ద్విజశార్దూల యస్తవేష్టః ప్రతిగ్రహః ॥ ౭.౨౬ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

ససాగరాం ధరామేతాం సభూభృద్గ్రామపత్తనామ్ ।
రాజ్యం చ సకలం వీర రథాశ్వగజసఙ్కులమ్ ॥ ౭.౨౭ ॥
కోష్ఠాగారం చ కోషం చ యచ్చాన్యద్విద్యతే తవ ।
వినా భార్యాం చ పుత్రం చ శరీరం చ తవానఘ ॥ ౭.౨౮ ॥
ధర్మం చ సర్వధర్మజ్ఞ యో యాన్తమనుగచ్ఛతి ।
బహునా వా కిముక్తేన సర్వమేతత్ప్రదీయతామ్ ॥ ౭.౨౯ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ప్రహృష్టేనైవ మనసా సోఽవికారముఖో నృపః ।
తస్యర్షేర్వచనం శ్రుత్వా తథేత్యాహ కృతాఞ్జలిః ॥ ౭.౩౦ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

సర్వస్వం యది మే దత్తం రాజ్యముర్వీ బలం ధనమ్ ।
ప్రభుత్వం కస్య రాజర్షే రాజ్యస్థే తాపసే మయి ॥ ౭.౩౧ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

యస్మిన్నపి మయా కాలే బ్రహ్మన్ దత్తా వసున్ధరా ।
తస్మిన్నపి భవాన్ స్వామీ కిముతాద్య మహీపతిః ॥ ౭.౩౨ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

యది రాజంస్త్వయా దత్తా మమ సర్వా వసున్ధరా ।
యత్ర మే విషయే స్వామ్యం తస్మాన్నిష్క్రాన్తుమర్హసి ॥ ౭.౩౩ ॥
శ్రోణీసూత్రాదిసకలం ముక్త్వా భూషణసంగ్రహమ్ ।
తరువల్కలమాబధ్య సహ పత్న్యా సుతేన చ ॥ ౭.౩౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తథేతి చోక్త్వా కృత్వా చ రాజా గన్తుం ప్రచక్రమే ।
స్వపత్న్యా శైవ్యయా సార్ధం బాలకేనాత్మజేన చ ॥ ౭.౩౫ ॥
వ్రజతః స తతో రుద్ధ్వా పన్థానం ప్రాహ తం నృపమ్ ।
క్వ యాస్యసీత్యదత్త్వా మే దక్షిణాం రాజసూయికీమ్ ॥ ౭.౩౬ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

భగవన్ రాజ్యమేతత్తే దత్తం నిహతకణ్టకమ్ ।
అవశిష్టమిదం బ్రహ్మన్నద్య దేహత్రయం మమ ॥ ౭.౩౭ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

తథాపి ఖలు దాతవ్యా త్వయా మే యజ్ఞదక్షిణా ।
విశేషతో బ్రాహ్మణానం హన్త్యదత్తం ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ ౭.౩౮ ॥
యావత్తోషో రాజసూయే బ్రాహ్మణానాం తభవేన్నృప ।
తావదేవ తు దాతవ్యా దక్షిణా రాజసూయికీ ॥ ౭.౩౯ ॥
ప్రతిశ్రుత్య చ దాతవ్యం యోద్ధవ్యం చాతతాయిభిః ।
రక్షితవ్యాస్తథా చార్తాస్త్వయైవ ప్రాక్ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ ౭.౪౦ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

భగవన్ సామ్ప్రతం నాస్తి దాస్యే కాలక్రమేణ తే ।
ప్రసాదం కురు విప్రర్షే సద్భావమనుచిన్త్య చ ॥ ౭.౪౧ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

కిమ్ప్రమాణో మయా కాలః ప్రతీక్ష్యస్తే జనాధిప ।
శీఘ్రమాచక్ష్వ శాపాగ్నిరన్యథా త్వాం ప్రధక్ష్యతి ॥ ౭.౪౨ ॥

హరిచన్ద్ర ఉవాచ

మాసేన తవ విప్రర్షే ప్రదాస్యే దక్షిణాధనమ్ ।

సాంప్రతం నాస్తి మే విత్తమనుజ్ఞాం దాతుమర్హసి ॥ ౭.౪౩ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

గచ్ఛ గచ్ఛ నృపశ్రేష్ఠ స్వధర్మమనుపాలయ ।
శివశ్చ తేఽధ్వా భవతు మా సన్తు పరిపన్థినః ॥ ౭.౪౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

అనుజ్ఞాతశ్చ గచ్ఛేతి జగామ వసుధాధిపః ।
పద్భ్యామనుచితా గన్తుమన్వగచ్ఛత తం ప్రియా ॥ ౭.౪౫ ॥
తం సభార్యం నృపశ్రేష్ఠం నిర్యాన్తం ససుతం పురాత్ ।
దృష్ట్వా ప్రచుక్రుశుః పౌరా రాజ్ఞశ్చైవానుయాయినః ॥ ౭.౪౬ ॥
హానాథ కిం జహాస్యస్మాన్నిత్యార్తిపరిపీడితాన్ ।
త్వం ధర్మతత్పరో రాజన్ పౌరానుగ్రహకృత్తథా ॥ ౭.౪౭ ॥
నయాస్మానపి రాజర్షే యది ధర్మమవేక్షసే ।
ముహూర్తం తిష్ఠ రాజేన్ద్ర భవతో ముఖపఙ్కజమ్ ॥ ౭.౪౮ ॥
పిబామో నేత్రభ్రమరైః కదా ద్రక్ష్యామహే పునః ।
యస్య ప్రయాతస్య పురో యాన్తి పృష్ఠే చ పార్థివాః ॥ ౭.౪౯ ॥
తస్యానుయాతి భార్యేయం గృహీత్వా బాలకం సుతమ్ ।
యస్య భృత్యాః ప్రయాతస్య యాన్త్యగ్రే కుఞ్జరస్థితాః ॥ ౭.౫౦ ॥
స ఏష పద్భ్యాం రాజేన్ద్రో హరిశ్చన్ద్రోఽద్య గచ్ఛతి ।
హా రాజన్ సుకుమారం తే సుభ్రు సుత్వచమున్నసమ్ ॥ ౭.౫౧ ॥
పథి పాంశుపరిక్లిష్టం ముఖం కీదృగ్భవిష్యతి ।

తిష్ఠ తిష్ఠ నృపశ్రేష్ఠ స్వధర్మమనుపాలయ ॥ ౭.౫౨ ॥

ఆనృశంస్యం పరో ధర్మః క్షత్రియాణాం విశేషతః ।

కిం దారైః కిం సుతైర్నాథ ధనైర్ధాన్యైరథాపి వా ॥ ౭.౫౩ ॥

సర్వమేతత్పరిత్యజ్య ఛాయాభూతా వయం తవ ।

హానాథ హా మహారాజ హా స్వామిన్ కిం జహాసి నః ॥ ౭.౫౪ ॥

యత్ర త్వం తత్ర హి వయం తత్సుఖం యత్ర వై భవాన్ ।

నగరం తద్భవాన్ యత్ర స స్వర్గో యత్ర నో నృపః ॥ ౭.౫౫ ॥

ఇతి పౌరవచః శ్రుత్వా రాజా శోకపరిప్లుతః ।

అతిష్ఠత్స తదా మార్గే తేషామేవానుకమ్పయా ॥ ౭.౫౬ ॥

విశ్వామిత్రోఽపి తం దృష్ట్వా పౌరవాక్యాకులీకృతమ్ ।

రోషామర్షవివృత్తాక్షః సమాగమ్య వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౭.౫౭ ॥

ధిక్త్వాం దుష్టసమాచారమనృతం జిహ్మభాషణమ్ ।

మమ రాజ్యం చ దత్వా యః పునః ప్రాక్రష్టుమిచ్ఛసి ॥ ౭.౫౮ ॥

ఇత్యుక్తః పరుషం తేన గచ్ఛామీతి సవేపథుః ।

బ్రువన్నేవం యయౌ శీఘ్రమాకర్షన్ దయితాం కరే ॥ ౭.౫౯ ॥

కర్షతస్తాం తతో భార్యాం సుకుమారీం శ్రమాతురామ్ ।

సహసా దణ్డకాష్ఠేన తాడయామాస కౌశికః ॥ ౭.౬౦ ॥

తాం తథా తాడితాం దృష్ట్వా హరిశ్చన్ద్రో మహీపతిః ।

గచ్ఛామీత్యాహ దుః ఖార్తో నాన్యత్కిఞ్చిదుదాహరత్ ॥ ౭.౬౧ ॥

అథ విశ్వే తదా దేవాః పఞ్చ ప్రాహుః కృపాలవః ।

విశ్వామిత్రః సుపాపోఽయం లోకాన్ కాన్ సమవాప్స్యతి ॥ ౭.౬౨ ॥

యేనాయాం యజ్వనాం శ్రేష్ఠః స్వరాజ్యాదవరోపితః ।

కస్య వా శ్రద్ధయా పూతం సుతం సోమం మహాధ్వరే ।

పీత్వా వయం ప్రయాస్యామో ముదం మన్త్రపురః సరమ్ ॥ ౭.౬౩ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా కౌశికోఽతిరుషాన్వితః ।
శశాప తాన్మనుష్యత్వం సర్వే యూయమవాప్స్యథ ॥ ౭.౬౪ ॥
ప్రసాదితశ్చ తైః ప్రాహ పునరేవ మహాముని:.
మానుషత్వేఽపి భవతాం భవిత్రీ నైవ సన్తతిః ॥ ౭.౬౫ ॥
న దారసంగ్రహశ్చైవ భవితా న చ మత్సరః ।
కామక్రోధవినిర్ముక్తా భవిష్యథ సురాః పునః ॥ ౭.౬౬ ॥
తతోఽవతేరురంశైః స్వైర్దేవాస్తే కురువేశ్మని ।
ద్రౌపదీగర్భసమ్భూతాః పఞ్చ వై పాణ్డునన్దనాః ॥ ౭.౬౭ ॥
ఏతస్మాత్కారణాత్పఞ్చ పాణ్డవేయా మహారథాః ।
న దారసంగ్రహం ప్రాప్తాః శాపాత్తస్య మహామునేః ॥ ౭.౬౮ ॥
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం పాణ్డవేయకథాశ్రయమ్ ।
ప్రశ్నం చతుష్టయం గీతం కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ౭.౬౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ద్రౌపదేయోత్పత్తిర్నామ సప్తమోఽధ్యాయః

అష్టమోఽధ్యాయః

జైమినిరువాచ

భవద్భిరిదమాఖ్యాతం యథాప్రశ్నమనుక్రమాత్ ।
మహత్కౌతూహలం మేఽస్తి హరిశ్చన్ద్ర కథాం ప్రతి ॥ ౮.౧ ॥
అహో మహాత్మనా తేన ప్రాప్తం కృచ్ఛ్రమనుత్తమమ్ ।
కచ్చిత్సుఖమనుప్రాప్తం తాదృగేవ ద్విజోత్తమాః ॥ ౮.౨ ॥

పక్షిణ ఊచుః

విశ్వామిత్రవచః శ్రుత్వా స రాజా ప్రయయౌ శనైః ।
శైవ్యయానుగతో దుః ఖీ భార్యయా బలాపుత్రయా ॥ ౮.3 ॥
స గత్వా వసుధాపాలో దివ్యాం వారాణసీం పురీమ్ ।
నైషా మనుష్యభోగ్యేతి శూలపాణేః పరిగ్రహః ॥ ౮.౪ ॥
జగామ పద్భ్యాం దుః ఖార్తః సహ పత్న్యానుకూలయా ।
పురీప్రవేశే దదృశే విశ్వామిత్రముపస్థితమ్ ॥ ౮.౫ ॥
తం దృష్ట్వా సమనుప్రాప్తం వినయావనతోఽభవత్ ।
ప్రాహ చైవాఞ్జలిం కృత్వా హరిశ్చన్ద్రో మహామునిమ్ ॥ ౮.౬ ॥
ఇమే ప్రాణాః సుతశ్చాయమియం పత్నీ మునే ! మమ ।
యేన తే కృత్యమస్త్యాశు తద్గృహాణార్ఘ్యముత్తమమ్ ॥ ౮.౭ ॥
యద్వాన్యత్కార్యమస్మాభిస్తదనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౮.౮ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

పూర్ణః స మాసో రాజర్షే దీయతాం మమ దక్షిణా ।
రాజసూయనిమిత్తం హి స్మర్యతే స్వవచో యది ॥ ౮.౯ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

బ్రాహ్మనన్నద్యైవ సమ్పూర్ణో మాసోఽమ్లానతపోధన ।
తిష్ఠత్యేతద్ధనార్ధం యత్తత్ప్రతీక్షస్వ మాచిరమ్ ॥ ౮.౧౦ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

ఏవమస్తు మహారాజ ఆగమిష్యామ్యహం పునః ।
శాపం తవ ప్రదాస్యామి న చేదద్య ప్రదాస్యసి ॥ ౮.౧౧ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ విప్రో రాజా చాచిన్తయత్తదా ।
కథమస్మై ప్రదాస్యామి దక్షిణా యా ప్రతిశ్రుతా ॥ ౮.౧౨ ॥
కుతః పుష్టాని మిత్రాణి కుతోఽర్థః సామ్ప్రతం మమ ।
ప్రతిగ్రహః ప్రదుష్టో మే నాహం యాయామధః కథమ్ ॥ ౮.౧౩ ॥
కిము ప్రాణాన్ విముఞ్చామి కాం దిశం యామ్యకిఞ్చనః ।
యది నాశం గమిష్యామి అప్రదాయ ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ ౮.౧౪ ॥
బ్రహ్మస్వహృత్కృమిః పాపో భవిష్యామ్యధమాధమః ।
అథవా ప్రేష్యతాం యాస్యే వరమేవాత్మవిక్రయః ॥ ౮.౧౫ ॥

పక్షిణ ఊచుః

రాజానం వ్యాకులం దీనం చిన్తయానమధోముఖమ్ ।
ప్రత్యువాచ తదా పత్నీ బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ ౮.౧౬ ॥

త్యజ చిన్తాం మహారజా స్వసత్యమనుపాలయ ।
శ్మశానవద్వర్జనీయో నరః సత్యబహిష్కృతః ॥ ౮.౧౭ ॥
నాతః పరతరం ధర్మం వదన్తి పురుషస్య తు ।
యాదృశం పురుషవ్యాఘ్ర స్వసత్యపరిపాలనమ్ ॥ ౮.౧౮ ॥
అగ్నిహోత్రమధీతం వా దానాద్యాశ్చాఖిలాః క్రియాః ।
భజన్తే తస్య వైఫల్యం యస్య వాక్యమకారణమ్ ॥ ౮.౧౯ ॥
సత్యమత్యన్తముదితం ధర్మశాస్త్రేషు ధీమతామ్ ।
తారణాయానృతం తద్వత్పాతనాయాకృతాత్మనామ్ ॥ ౮.౨౦ ॥
సప్తాశ్వమేధానాహృత్య రాజసూయం చ పార్థివః ।
కృతిర్నామ చ్యుతః స్వర్గాదసత్యవచనాత్సకృత్ ॥ ౮.౨౧ ॥
రాజన్ జాతమపత్యం మే ఇత్యుక్త్వా ప్రరురోద హ ।
బాష్పామ్బుప్లుతనేత్రాన్తామువాచేదం మహీపతిః ॥ ౮.౨౨ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

విముఞ్చ భద్రే సన్తాపమయం తిష్ఠతి బాలకః ।
ఉచ్యతాం వక్తుకామాసి యద్వా త్వం గజగామిని ॥ ౮.౨౩ ॥

పత్న్యువాచ

రాజన్ జాతమపత్యం మే సతాం పుత్రఫలాః స్త్రియః ।
స మాం ప్రదాయ విత్తేన దేహి విప్రాయ దక్షిణామ్ ॥ ౮.౨౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏతద్వాక్యముపశ్రుత్య యయౌ మోహం మహీపతిః ।
ప్రతిలభ్య చ సంజ్ఞాం స విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ ౮.౨౫ ॥
మహద్దుఃఖమిదం భద్రే యత్త్వమేవం బ్రవీషి మామ్ ।
కిం తవ స్మితసంలాపా మమ పాపస్య విస్మృతాః ॥ ౮.౨౬ ॥
హా హా కథం త్వయా శక్యం వక్తుమేతత్సుచిస్మితే ।
దుర్వాచ్యమేతద్వచనం కర్తుం శక్నోమ్యహం కథమ్ ॥ ౮.౨౭ ॥
ఇత్యుక్త్వా స నరశ్రేష్ఠో ధిగ్ధిగిత్యసకృద్బ్రువన్ ।
నిపపాత మహీపృష్ఠే మూర్చ్ఛయాభిపరిప్లుతః ॥ ౮.౨౮ ॥
శయానం భువి తం దృష్ట్వా హరిశ్చన్ద్రం మహీపతిమ్ ।
ఉవాచేదం సకరుణం రాజపత్నీ సుదుఃఖితా ॥ ౮.౨౯ ॥

పత్న్యువాచ

హా మహారాజ కస్యేదమపధ్యానముపస్థితమ్ ।
యత్త్వం నిపతితో భూమౌ రాఙ్కవాస్తరణోచితః ॥ ౮.30 ॥
యేన కోట్యగ్రగోవిత్తం విప్రాణామపవర్జితమ్ ।
స ఏష పృథివీనాథో భూమౌ స్వపితి మే పతిః ॥ ౮.3౧ ॥
హా కష్టం కిం తవానేన కృతం దేవ ! మహీక్షితా ।
యదిన్ద్రోపేన్ద్రతుల్యోఽయం నీతః ప్రస్వాపనీం దశామ్ ॥ ౮.3౨ ॥
ఇత్యుక్త్వా సాపి సుశ్రోణీ మూర్చ్ఛితా నిపపాత హ ।
భర్తృదుఃఖమహాభారేణాసహ్యేన నిపీడితా ॥ ౮.33 ॥
తౌ తథా పతితౌ భూమావనాథౌ పితరౌ శిశుః ।
దృష్ట్వాత్యన్తం క్షుధావిష్టః ప్రాహ వాక్యం సుదుఃఖితః ॥ ౮.3౪ ॥
తాత తాత ! దదస్వాన్నమమ్బామ్బ ! భోజనం దద ।

క్షున్మే బలవతీ జాతా జిహ్వాగ్రం శుష్యతే తథా ॥ ౮.౩౫ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏతస్మిన్నన్తరే ప్రాప్తో విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
దృష్ట్వా తు తం హరిశ్చన్ద్రం పతితం భువి మూర్చ్ఛితమ్ ॥ ౮.౩౬ ॥
స వారిణా సమభ్యుక్ష్య రాజానమిదమబ్రవీత్ ।
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజేన్ద్ర తాం దదస్వేష్టదక్షిణామ్ ॥ ౮.౩౭ ॥
ఋణం ధారయతో దుఃఖమహన్యహని వర్ద్ధతే ।
ఆప్యాయ్యమానః స తదా హిమశీతేన వారిణా ॥ ౮.౩౮ ॥
అవాప్య చేతనాం రాజా విశ్వామిత్రమవేక్ష్య చ ।
పునర్మోహం సమాపేదే స చ క్రోధం యయౌ మునిః ॥ ౮.౩౯ ॥
స సమాశ్వాస్య రాజానం వాక్యమాహ ద్విజోత్తమః ।
దీయతాం దక్షిణా సా మే యది ధర్మమవేక్షసే ॥ ౮.౪౦ ॥
సత్యేనార్కః ప్రతపతి సత్యే తిష్ఠతి మేదినీ ।
సత్యం చోక్తం పరో ధర్మః స్వర్గః సత్యే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౮.౪౧ ॥
అశ్వమేధసహస్రం చ సత్యం చ తులయా ధృతమ్ ।
అశ్వమేధసహస్రాద్ధి సత్యమేవ విశిష్యతే ॥ ౮.౪౨ ॥
అథవా కిం మమైతేన సామ్నా ప్రోక్తేన కారణమ్ ।
అనార్యే పాపసఙ్కల్పే క్రూరే చానృతవాదిని ॥ ౮.౪౩ ॥
త్వయి రాజ్ఞి ప్రభవతి సద్భావః శ్రూయతామయమ్ ।
అద్య మే దక్షిణాం రాజన్న దాస్యతి భవాన్ యది ॥ ౮.౪౪ ॥
అస్తాచలం ప్రయాతేఽర్కే శప్స్యామి త్వాం తతో ధ్రువమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా స యయౌ విప్రో రాజా చాసీద్భయాతురః ॥ ౮.౪౫ ॥

కాన్దిగ్భూతోఽధమో నిః స్వో నృశంసధనినార్దితః ।
భార్యాస్య భూయః ప్రాహేదం క్రియతాం వచనం మమ ॥ ౮.౪౬ ॥
మా శాపానలనిర్దగ్ధః పఞ్చత్వముపయాస్యసి ।
స తథా చోద్యమానస్తు రాజా పత్న్యా పునః పునః ॥ ౮.౪౭ ॥
ప్రాహ భద్రే కరోమ్యేష విక్రయం తవ నిర్ఘృణః ।
నృశంసైరపి యద్కర్తుం న శక్యం తత్కరోమ్యహమ్ । ౪౮ ।
యది మే శక్యతే వాణీ వక్తుమీదృక్సుదుర్వచః ।
ఏవముక్త్వా తతో భార్యాం గత్వా నాగరమాతురః ।
బాష్పాపిహితకణ్ఠాక్షస్తతో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౮.౪౯ ॥

రాజోవాచ

భో భో నాగరికాః సర్వే శృణుధ్వం వచనం మమ ।
కిం మాం పృచ్ఛథ కస్త్వం భో నృశంసోఽహమమానుషః ॥ ౮.౫౦ ॥
రాక్షసో వాతికఠినస్తతః పాపతరోఽపి వా ।
విక్రేతుం దయితాం ప్రాప్తో యో న ప్రాణాంస్త్యజామ్యహమ్ ॥ ౮.౫౧ ॥
యది వః కస్యచిత్కార్యం దాస్యా ప్రాణేష్టయా మమ ।
స బ్రవీతు త్వరాయుక్తో యావత్సన్ధారయామ్యహమ్ ॥ ౮.౫౨ ॥

పక్షిణ ఊచుః

అథ వృద్ధో ద్విజః కశ్చిదాగత్యాహ నరాధిపమ్ ।
సమర్పయస్వ మే దాసీమహం క్రేతా ధనప్రదః ॥ ౮.౫3 ॥
అస్తి మే విత్తమస్తోకం సుకుమారీ చ మే ప్రియా ।

గృహకర్మ న శక్నోతి కర్తుమస్మాత్త్వయచ్ఛ మే ॥ ౮.౫౪ ॥
కర్మణ్యతావయోరూపశీలానాం తవ యోషితః ।
అనురూపమిదం విత్తం గృహాణార్పయ మేఽబలామ్ ॥ ౮.౫౫ ॥
ఏవముక్తస్య విప్రేణ హరిశ్చన్ద్రస్య భూపతేః ।
వ్యదీర్యత మనో దుఃఖాన్న చైనం కిఞ్చిదబ్రవీత్ ॥ ౮.౫౬ ॥
తతః స విప్రో నృపతేర్వల్కలాన్తే దృఢం ధనమ్ ।
బద్ధ్వా కేశేష్వథాదాయ నృపపత్నీమకర్షయత్ ॥ ౮.౫౭ ॥
రురోద రోహితాశ్వోఽపి దృష్ట్వా కృష్టాం తు మాతరమ్ ।
హస్తేన వస్త్రమాకర్షన్ కాకపక్షధరః శిశుః ॥ ౮.౫౮ ॥

రాజపత్న్యువాచ

ముఞ్చార్య ముఞ్చ తావన్మాం యావత్పశ్యామ్యహం శిశుమ్ ।
దుర్లభం దర్శనం తాత పునరస్య భవిష్యతి ॥ ౮.౫౯ ॥
పశ్యైహి వత్స మామేవం మాతరం దాస్యతాం గతామ్ ।
మాం మా స్ప్రాక్షీ రాజపుత్ర ! అస్పృశ్యాహం తవాధునా ॥ ౮.౬౦ ॥
తతః స బాలః సహసా దృష్ట్వా కృష్టాం తు మాతరమ్ ।
సమభ్యధావదమ్బేతి రుదన్ సాస్త్రావిలేక్షణః ॥ ౮.౬౧ ॥
తమాగతం ద్విజః క్రోధాద్బాలమభ్యాహనత్పదా ।
వదంస్తథాపి సోఽమ్బేతి నైవాముఞ్చత మాతరమ్ ॥ ౮.౬౨ ॥

రాజపత్న్యువాచ

ప్రసాదం కురు మేం నాథ క్రీణీష్వేమం చ బాలకమ్ ।

క్రీతాపి నాహం భవతో వినైనం కార్యసాధికా ॥ ౮.౬౩ ॥
ఇత్థం మమాల్పభాగ్యాయాః ప్రసాదసుముఖో భవ ।
మాం సంయోజయ బాలేన వత్సేనేవ పయస్వినీమ్ ॥ ౮.౬౪ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

గృహ్యతాం విత్తమేతత్తే దీయతాం బాలకో మమ ।
స్త్రీపుంసోర్ధర్మశాస్త్రజ్ఞైః కృతమేవ హి వేతనమ్ ।
శతం సహస్రం లక్షం చ కోటిమూల్యం తథా పరైః ॥ ౮.౬౫ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తథైవ తస్య తద్విత్తం బద్ధ్వోత్తరపటే తతః ।
ప్రగృహ్య బాలకం మాత్రా సహైకస్థమబన్ధయత్ ॥ ౮.౬౬ ॥
నీయమానౌ తు తౌ దృష్ట్వా భార్యాపుత్రౌ స పార్థివః ।
విలలాప సుదుఃఖార్తో నిఃశ్వస్యోష్ణం పునః పునః ॥ ౮.౬౭ ॥
యాం న వాయుర్న చాదిత్యో నేన్దుర్న చ పృథగ్జనః ।
దృష్టవన్తః పురా పత్నీం సేయం దాసీత్వమాగతా ॥ ౮.౬౮ ॥
సూర్యవంశప్రసూతోఽయం సుకుమారకరాఙ్గులిః ।
సమ్ప్రాప్తో విక్రయం బాలో ధిఙ్మామస్తు సుదుర్మతిమ్ ॥ ౮.౬౯ ॥
హా ప్రియే ! హా శిశో ! వత్స ! మమానార్యస్య దుర్నయైః ।
దైవాధీనాం దశాం ప్రాప్తో న మృతోఽస్మి తథాపి ధిక్ ॥ ౮.౭౦ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏవం విలపతో రాజ్ఞః స విప్రోఽన్తరధీయత ।
వృక్షగేహాదిభిస్తుఙ్గైస్తావాదాయ త్వరాన్వితః ॥ ८.२० ॥
విశ్వామిత్రస్తతః ప్రాప్తో నృపం విత్తమయాచత ।
తస్మై సమర్పయామాస హరిశ్చన్ద్రోఽపి తద్ధనమ్ ॥ ८.२१ ॥
తద్విత్తం స్తోకమాలోక్య దారవిక్రయసమ్భవమ్ ।
శోకాభిభూతం రాజానం కుపితః కౌశికోఽబ్రవీత్ ॥ ८.२३ ॥
క్షత్రబన్ధో ! మమేమాం త్వం సదృశీం యజ్ఞదక్షిణామ్ ।
మన్యసే యది తత్క్షిప్రం పశ్య త్వం మే బలం పరమ్ ॥ ८.२४ ॥
తపసోఽత్ర సుతప్తస్య బ్రాహ్మణ్యస్యామలస్య చ ।
మన్త్రప్రభావస్య చోగ్రస్య శుద్ధస్యాధ్యయనస్య చ ॥ ८.२५ ॥
అన్యాం దాస్యామి భగవన్ ! కాలః కశ్చిత్ప్రతీక్ష్యతామ్ ।
సామ్ప్రతం నాస్తి విక్రీతా పత్నీ పుత్రశ్చ బాలకః ॥ ८.२६ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

చతుర్భాగః స్థితో యోఽయం దివసస్య నరాధిప ।
ఏష ఏవ ప్రతీక్ష్యో మే వక్తవ్యం నోత్తరం త్వయా ॥ ८.२२ ॥
పక్షిణ ఊచుః

తమేవముక్త్వా రాజేన్ద్రం నిష్ఠురం నిర్ఘృణం వచః ।
తదాదాయ ధనం తూర్ణం కుపితః కౌశికో యయౌ ॥ ८.२८ ॥
విశ్వామిత్రే గతే రాజా భయశోకాబ్ధిమధ్యగః ।
సర్వాకారం వినిశ్చిత్య ప్రోవాచోచ్చైరధోముఖః ॥ ८.२९ ॥
విత్తక్రీతేన యో హ్యర్థో మయా ప్రేష్యేణ మానవః ।

స బ్రవీతు త్వరాయుక్తో యావత్తపతి భాస్కరః ॥ ౮.౮౦ ॥
అథాజగామ త్వరితో ధర్మశ్చణ్డాలరూపధృక్ ।
దుర్గన్ధో వికృతో రూక్షః శ్మశ్రులో దన్తురో ఘృణీ ॥ ౮.౮౧ ॥
కృష్ణో లమ్బోదరః పిఙ్గరూక్షాక్షః పరుషాక్షరః ।
గృహీతపక్షిపుఞ్జశ్చ శవమాల్యైరలఙ్కృతః ॥ ౮.౮౨ ॥
కపాలహస్తో దీర్ఘాస్యో భైరవోఽతివదన్ముహుః ।
శ్వగణాభివృతో ఘోరో యష్టిహస్తో నిరాకృతిః ॥ ౮.౮౩ ॥

చణ్డాల ఉవాచ

అహమర్థో త్వయా శీఘ్రం కథయస్వాత్మవేతనమ్ ।
స్తోకేన బహునా వాపి యేన వై లభ్యతే భవాన్ ॥ ౮.౮౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తం తాదృశమథాలక్ష్య క్రూరదృష్టిం సునిష్ఠురమ్ ।
వదన్తమతిదుః శీలం కస్త్వమిత్యాహ పార్థివః ॥ ౮.౮౫ ॥

చణ్డాల ఉవాచ

చణ్డాలోఽహమిహాఖ్యాతః ప్రవీరేతి పురోత్తమే ।
విఖ్యాతో వధ్యవధకో మృతకమ్బలహారకః ॥ ౮.౮౬ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

నాహం చణ్డాలదాసత్వమిచ్ఛేయం సువిగర్హితమ్ ।
వరం సాపాగ్నినా దగ్ధో న చణ్డాలవశం గతః ॥ ౮.౮౭ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తస్యైవం వదతః ప్రాప్తో విశ్వామిత్రస్తపోనిధిః ।
కోపామర్షవివృతాక్షః ప్రాహ చేదం నరాధిపమ్ ॥ ౮.౮౮ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

చణ్డాలోఽయమనల్పం తే దాతుం విత్తముపస్థితః ।
కస్మాన్న దీయతే మహ్యమశేషా యజ్ఞదక్షిణా ॥ ౮.౮౯ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

భగవన్ ! సూర్యవంశోత్థమాత్మానం వేద్మి కౌశిక ।
కథం చణ్డాలదాసత్వం గమిష్యే విత్తకాముకః ॥ ౮.౯౦ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

యది చణ్డాలవిత్తం త్వమాత్మవిక్రయజం మమ ।
న ప్రదాస్యసి కాలేన శాపాస్యామి త్వామసంశయమ్ ॥ ౮.౯౧ ॥

పక్షిణ ఊచుః

హరిశ్చన్ద్రస్తతో రాజా చిన్తావస్థితజీవితః ।
ప్రసీదేతి వదన్ పాదావృషేర్జగ్రాహ విహ్వలః ॥ ౮.౯౨ ॥
దాసోఽస్మ్యార్తోఽస్మి భీతోఽస్మి త్వద్భక్తశ్చ విశేషతః ।
కురు ప్రసాదం విప్రర్షే కష్టశ్చణ్డాలసఙ్కరః ॥ ౮.౯౩ ॥
భవేయం విత్తశేషేణ సర్వకర్మకరో వశః ।
తవైవ మునిశార్దూల ! ప్రేష్యశ్చిత్తానువర్తకః ॥ ౮.౯౪ ॥

విశ్వామిత్ర ఉవాచ

యది ప్రేష్యో మమ భవాన్ చణ్డాలాయ తతో మయా ।
దాసభావమనుప్రాప్తో దత్తో విత్తార్బుదేన వై ॥ ౮.౯౫ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏకముక్తే తదా తేన శ్వపాకో హృష్టమానసః ।
విశ్వామిత్రాయ తద్ద్రవ్యం దత్త్వా బద్ధ్వా నరేశ్వరమ్ ॥ ౮.౯౬ ॥
దణ్డప్రహారసమ్భ్రాన్తమతీవ వ్యాకులేన్ద్రియమ్ ।
ఇష్టబన్ధువియోగార్తమనయన్నిజపత్తనమ్ ॥ ౮.౯౭ ॥
హరిశ్చన్ద్రస్తతో రాజా వసంశ్చణ్డాలపత్తనే ।
ప్రాతర్మధ్యాహ్నసమయే సాయఞ్చైతదగాయత ॥ ౮.౯౮ ॥
బాలా దీనముఖీ దృష్ట్వా బాలం దీనముఖం పురః ।
మాం స్మరత్యసుఖావిష్టా మోచయిష్యతి నౌ నృపః ॥ ౮.౯౯ ॥
ఉపాత్తవిత్తో విప్రాయ దత్త్వా విత్తమతోఽధికమ్ ।
న సా మాం మృగశావాక్షీ వేత్తి పాపతరం కృతమ్ ॥ ౮.౧౦౦ ॥

రాజ్యనాశః సుహృత్త్యాగో భర్యాతనయవిక్రయః ।
ప్రాప్తా చణ్డాలతా చేయమహో దుః ఖపరమ్పరా ॥ ౮.౧౦౧ ॥
ఏవం స నివసన్నిత్యం సస్మార దయితం సుతమ్ ।
ఆర్యాఞ్చాత్మసమావిష్టాం హృతసర్వస్వ ఆతురః ॥ ౮.౧౦౨ ॥
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య మృతచేలాపహారకః ।
హరిశ్చన్ద్రోఽభవద్రాజా శ్మశానే తద్వశానుగః ॥ ౮.౧౦౩ ॥
చణ్డాలేనానుశిష్టశ్చ మృతచేలాపహారిణా ।
శవాగమనమన్విచ్ఛన్నిహ తిష్ఠ దివానిశమ్ ॥ ౮.౧౦౪ ॥
ఇదం రాజ్ఞేఽపి దేయఞ్చ షడ్భాగన్తు శవం ప్రతి ।
త్రయస్తు మమ భాగాః స్యుర్ద్వౌ భాగౌ తవ వేతనమ్ ॥ ౮.౧౦౫ ॥
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో జగామ శవమన్దిరమ్ ।
దిశన్తు దక్షిణాం యత్ర వారాణస్యాం స్థితం తదా ॥ ౮.౧౦౬ ॥
శ్మశానం ఘోరసంనాదం శివాశతసమాకులమ్ ।
శవమౌలిసమాకీర్ణం దుర్గన్ధం బహుధూమకమ్ ॥ ౮.౧౦౭ ॥
పిశాచభూతవేతాలడాకినీయక్షసఙ్కులమ్ ।
గృధ్రగోమాయుసఙ్కీర్ణం శ్వవృన్దపరివారితమ్ ॥ ౮.౧౦౮ ॥
అస్థిసంఘాతసఙ్కీర్ణం మహాదుర్గన్ధసంకులమ్ ।
నానామృతసుహృన్నాదరౌద్రకోలాహలాయుతమ్ ॥ ౮.౧౦౯ ॥
హా పుత్ర ! మిత్ర ! హా బన్ధో ! భ్రాతర్వత్స ! ప్రియాద్య మే ।
హా పతే ! భగిని ! మాతర్హా మాతుల ! పితామహ ॥ ౮.౧౧౦ ॥
మాతామహ ! పితః ! క్వ గతోఽస్యేహి బాన్ధవ ।
ఇత్యేవం వదతాం యత్ర ధ్వనిః సంశ్రుయతే మహాన్ ॥ ౮.౧౧౧ ॥
జ్వలన్మాంసవసామేదచ్ఛమచ్ఛమితసంకులమ్ ॥ ౮.౧౧౨ ॥
అర్ధదగ్ధాః శవాః శ్యామా వికసద్దన్తపఙ్క్తయః ।

హసన్తీవాగ్నిమధ్యస్థాః కాయస్యేయం దశా త్వితి ॥ ౮.౧౧౩ ॥

అగ్నేశ్చటచటాశబ్దో వయసామస్థిపఙ్క్తిషు ।

బాన్ధవాక్రాన్దశబ్దశ్చ పుక్కసేషు ప్రహర్షజః ॥ ౮.౧౧౪ ॥

గాయతాం భూతవేతాలపిశాచగణః రక్షసామ్ ।

శ్రూయతే సుమహాన్ ఘోరః కల్పాన్త ఇవ నిః స్వనః ॥ ౮.౧౧౫ ॥

మహామహిషకారీషగోశకృద్రాశిసఙ్కులమ్ ।

తదుత్థభస్మకూటైశ్చ వృతం సాస్థిభిరున్నతైః ॥ ౮.౧౧౬ ॥

నానోపహారస్రగ్దీపకాకవిక్షేపకాలికమ్ ।

అనేకశబ్దబహులం శ్మశానం నరకాయతే ॥ ౮.౧౧౭ ॥

సవహ్నిగర్భైరశివైః శివారుతైర్

నినాదితం భీషణరావగహ్వరమ్ ।

భయం భయస్యాప్యుపసఙ్ఘనైర్భృశం

శ్మశానమాక్రన్దవిరావదారుణమ్ ॥ ౮.౧౧౮ ॥

స రాజా తత్ర సమ్ప్రాప్తో దుః ఖితః శోచనోద్యతః ।

హా భృత్యా మన్త్రిణో విప్రాః తద్రాజ్యం విధే గతమ్ ॥ ౮.౧౧౯ ॥

హా శైవ్యే పుత్ర హా బాల మాం త్యక్త్వా మన్దభాగ్యకమ్ ।

విశ్వామిత్రస్య దోషేణ గతాః కుత్రాపి తే మమ ॥ ౮.౧౨౦ ॥

ఇత్యేవం చిన్తయంస్తత్ర చణ్డాలోక్తం పునః పునః ।

మలినో రూక్షసర్వాఙ్గః కేశవాన్ గన్ధవాన్ ధ్వజీ ॥ ౮.౧౨౧ ॥

లకుటీ కాలకల్పశ్చ ధావంశ్చాపి తతస్తతః ।

అస్మిన్ శవ ఇదం మూల్యం ప్రాప్తం ప్రాప్స్యామి చాప్యత ॥ ౮.౧౨౨ ॥

ఇదం మమ ఇదం రాజ్ఞే ముఖ్యచణ్డాలకే త్విదమ్ ।

ఇతి ధావన్ దిశో రాజా జీవన్ యోన్యన్తరం గతః ॥ ౮.౧౨౩ ॥

జీర్ణకర్పటసుగ్రన్థికృతకన్థాపరిగ్రహః

చితాభస్మరజోలిప్తముఖబాహూదరాజిఘ్రకః ॥ ౮.౧౨౪ ॥
నానామేదోవసామజ్జా లిప్తపాణ్యఙ్గులిః శ్వసన్ ।
నానాశవోదనకృతాహారతృప్తిపరాయణః ॥ ౮.౧౨౫ ॥
తదీయమాల్యసంశ్లేషకృతమస్తకమణ్డనః ।
న రాత్రౌ న దివా శేతే హా హేతి ప్రవదన్ముహుః ॥ ౮.౧౨౬ ॥
ఏవం ద్వాదశమాసాస్తు నీతాః శతసమోపమాః ।
స కదాచిన్నృపశ్రేష్ఠః శ్రాన్తో బన్ధువియోగవాన్ ॥ ౮.౧౨౭ ॥
నిద్రాభిభూతో రూక్షాఙ్గో నిశ్చేష్టః సుప్త ఏవ చ ।
తత్రాపి శయనీయే స దృష్టవానద్భుతం హమత్ ॥ ౮.౧౨౮ ॥
శ్మశానాభ్యాసయోగేన దైవస్య బలవత్తయా ।
అన్యదేహేన దత్త్వా తు గురవే గురుదక్షిణామ్ ॥ ౮.౧౨౯ ॥
తదా ద్వాదశ వర్షాణి దుః ఖదానాత్తు నిష్కృతిః ।
ఆత్మానం స దదర్శాథ పుక్కసీగర్భసమ్భవమ్ ॥ ౮.౧౩౦ ॥
తత్రస్థశ్చాప్యసౌ రాజా సోఽచిన్తయదిదం తదా ।
ఇతో నిష్క్రాన్తమాత్రో హి దానధర్మం కరోమ్యహమ్ ॥ ౮.౧౩౧ ॥
అనన్తరం స జాతస్తు తదా పుక్కసబాలకః ।
శ్మశానమృతసంస్కారకరణేషు సదోద్యతః ॥ ౮.౧౩౨ ॥
ప్రాప్తే తు సప్తమే వర్షే శ్మశానేఽథ మృతో ద్విజః ।
ఆనీతో బన్ధుభిర్దృష్టస్తేన తత్రాధనో గుణీ ॥ ౮.౧౩౩ ॥
మూల్యార్థినా తు తేనాపి పరిభూతాస్తు బ్రాహ్మణాః ।
ఊచుస్తే బ్రాహ్మణాస్తత్ర విశ్వామిత్రస్య చేష్టితమ్ ॥ ౮.౧౩౪ ॥
పాపిష్ఠమశుభం కర్మ కురు త్వం పాపకారక ।
హరిశ్చన్ద్రః పురా రాజా విశ్వామిత్రేణ పుక్కసః ॥ ౮.౧౩౫ ॥
కృతః పుణ్యవినాశేన బ్రాహ్మణస్వాపనాశనాత్ ।

యదా న క్షమతే తేషాం తైః స శప్తో రుషా తదా ॥ ౮.౧౩౬ ॥

గచ్ఛ త్వం నరకం ఘోరమధునైవ నరాధమ ।

ఇత్యుక్తమాత్రే వచనే స్వప్నస్థః స నృపస్తదా ॥ ౮.౧౩౭ ॥

అపశ్యద్యమదూతాన్ వై పాశహస్తాన్ భయావహాన్ ।

తైః సంగృహీతమాత్మానం నీయమానం తదా బలాత్ ॥ ౮.౧౩౮ ॥

పశ్యతి స్మ భృశం ఖిన్నో హా మాతః పితరద్య మే ।

ఏవంవాదీ స నరకే తైలద్రోణ్యాం నిపాతితః ॥ ౮.౧౩౯ ॥

క్రకచైః పాట్యమానస్తు క్షురధారాభిరప్యధః ।

అన్ధే తమసి దుః ఖార్తః పూయశోణితభోజనః ॥ ౮.౧౪౦ ॥

సప్తవర్షం మృతాత్మానం పుక్కసత్వే దదర్శ హ ।

దినం దినన్తు నరకే దహ్యతే పచ్యతేఽన్యతః ॥ ౮.౧౪౧ ॥

ఖిద్యతే క్షోభ్యతేఽన్యత్ర మార్యతే పాట్యతేఽన్యతః ।

క్షార్యతే దీప్యతేఽన్యత్ర శీతవాతాహతోఽన్యతః ॥ ౮.౧౪౨ ॥

ఏవం దినం వర్షశతప్రమాణం నరకేఽభవత్ ।

తథా వర్షశతం తత్ర శ్రీవితం నరకే భటైః ॥ ౮.౧౪౩ ॥

తతో నిపాతితో భూమౌ విష్ఠాశీ శ్వా వ్యజాయత ।

వాన్తాశీ శీతదగ్ధశ్చ మాసమాత్రే మృతోఽపి సః ॥ ౮.౧౪౪ ॥

అథాపశ్యత్ఖరం దేహం హస్తినం వానరం పశుమ్ ।

ఛాగం విడాలం కఙ్కఞ్చ గామవిం పక్షిణం కృమిమ్ ॥ ౮.౧౪౫ ॥

మత్స్యం కూర్మం వరాహఞ్చ శ్వావిధం కుక్కుటం శుకమ్ ।

శారికాం స్థావరాంశ్చైవ సర్వమన్యాంశ్వ దేహినః ॥ ౮.౧౪౬ ॥

దివసే దివసే జన్మ ప్రాణినః ప్రాణినస్తదా ।

అపశ్యద్దుః ఖసన్తప్తో దినం వర్షశతం తథా ॥ ౮.౧౪౭ ॥

ఏవం వర్షశతం పూర్ణం గతం తత్ర కుయోనిషు ।

అపశ్యచ్చ కదాచిత్స రాజా తత్స్వకులోద్భవమ్ ॥ ౮.౧౪౮ ॥
తత్ర స్థితస్య తస్యాపి రాజ్యం ద్యూతేన హారితమ్ ।
భార్యా హృతా చ పుత్రశ్చ స చైకాకీ వనం గతః ॥ ౮.౧౪౯ ॥
తత్రాపశ్యత స సింహం వై వ్యాదితాస్యం భయావహమ్ ।
బిభక్షయిషుమాయాతం శరభేణ సమన్వితమ్ ॥ ౮.౧౫౦ ॥
పునశ్చ భక్షితః సోఽపి భార్యాం శోచితుముద్యతః ।
హా శైవ్యే ! క్వ గతాస్యద్య మామిహాపాస్య దుః ఖితమ్ ॥ ౮.౧౫౧ ॥
అపశ్యత్పునరేవాపి భార్యాం స్వాం సహపుత్రకామ్ ।
త్రాయస్వ త్వం హరిశ్చన్ద్ర కిం ద్యూతేన తవ ప్రభో ॥ ౮.౧౫౨ ॥
పుత్ర స్తే శోచ్యతాం ప్రాప్తో భర్యంయా శైవ్యయా సహ ।
స నాపశ్యత్పునరపి ధావమానః పునః పునః ॥ ౮.౧౫౩ ॥
అథాపశ్యత్పునరపి స్వర్గస్థః స నరాధిపః ।
నీయతే ముక్తకేశీ సా దీనా వివసనా బలాత్ ॥ ౮.౧౫౪ ॥
హాహావాక్యం ప్రముఞ్చన్తీ త్రాయస్వేత్యసకృత్స్వనా ।
అథాపశ్యత్పునస్తత్ర ధర్మరాజస్య శాసనాత్ ॥ ౮.౧౫౫ ॥
ఆక్రాన్దన్త్యన్తరీక్షస్థా ఆగచ్ఛేహ నరాధిప ।
విశ్వామిత్రేణ విజ్ఞప్తో యమో రాజంస్తవార్థతః ॥ ౮.౧౫౬ ॥
ఇత్యుక్త్వా సర్పపాశైస్తు నీయతే బలవద్విభుః ।
శ్రాద్ధదేవేన కథితం విశ్వామిత్రస్య చేష్టితమ్ ॥ ౮.౧౫౭ ॥
తత్రాపి తస్య వికృతిర్నాధర్మోత్థా వ్యవర్ధత ।
ఏతాః సర్వా దశాస్తస్య యాః స్వప్నే సమ్ప్రదర్శితాః ॥ ౮.౧౫౮ ॥
సర్వాస్తాస్తేన సమ్భుక్తా యావద్వర్షాణి ద్వాదశ ।
అతీతే ద్వాదశే వర్షే నీయమానో భటైర్బలాత్ ॥ ౮.౧౫౯ ॥
యమం సోఽపశ్యదాకారాదువాచ చ నరాధిపమ్ ।

విశ్వామిత్రస్య కోపోఽయం దుర్నివార్యో మహాత్మనః ॥ ౮.౧౬౦ ॥

పుత్రస్య తే మృత్యుమపి ప్రదాస్యతి స కౌశికః ।

గచ్ఛ త్వం మానుషం లోకం దుః ఖశేషఞ్చ భుఙ్క్ష్వ వై ।

గతస్య తత్ర రాజేన్ద్ర శ్రేయస్తవ భవిష్యతి ॥ ౮.౧౬౧ ॥

వ్యతీతే ద్వాదశే వర్షే దుః ఖస్యాన్తే నరాధిపః ।

అన్తరీక్షాచ్చ పతితో యమదూతైః ప్రణోదితః ॥ ౮.౧౬౨ ॥

పతితో యమలోకాచ్చ విబుద్ధో భయసమ్భ్రమాత్ ।

అహో కష్టమితి ధ్యాత్వా క్షతే క్షారావసేవనమ్ ॥ ౮.౧౬౩ ॥

స్వప్నే దుః ఖం మహద్దృష్టం యస్యాన్తో నోపలభ్యతే ।

స్వప్నే దృష్టం మయా యత్తు కిం ను మే ద్వాదశాః సమాః ॥ ౮.౧౬౪ ॥

గతేత్యపృచ్ఛత్తత్రస్థాన్ పుక్కసాంస్తు స సమ్భ్రమాత్ ।

నేత్యూచుః కేచిత్తత్రస్థా ఏవమేవాపరేఽబ్రువన్ ॥ ౮.౧౬౫ ॥

శ్రుత్వా దుః ఖీ తదా రాజా దేవాన్ శరణమీయివాన్ ।

స్వస్తి కుర్వన్తు మే దేవాః శైవ్యాయా బాలకస్య చ ॥ ౮.౧౬౬ ॥

నమో ధర్మాయ మహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే ।

పరావరాయ శుద్ధాయ పురాణాయావ్యయాయ చ ॥ ౮.౧౬౭ ॥

నమో బృహస్పతే తుభ్యం నమస్తే వాసవాయ చ ।

ఏవముక్త్వా స రాజా తు యుక్తః పుక్కసకర్మణి ॥ ౮.౧౬౮ ॥

శవానాం మూల్యకరణే పునర్నష్టస్మృతిర్యథా ।

మలినో జటిలః కృష్ణో లకుటీ విహ్వలో నృపః ॥ ౮.౧౬౯ ॥

నైవ పుత్రో న భార్యా తు తస్య వై స్మృతిగోచరే ।

నష్టోత్సాహో రాజ్యనాశాత్శ్మశానే నివసంస్తదా ॥ ౮.౧౭౦ ॥

అథాజగామ స్వసుతం మృతమాదాయ లాపినీ ।

భార్యా తస్య నరేన్ద్రస్య సర్పదష్టం హి బాలకమ్ ॥ ౮.౧౭౧ ॥

హా వత్స ! హా పుత్ర ! శిశో ! ఇత్యేవం వదతీ ముహుః ।
కృశా వివర్ణా విమనాః పాంశుధ్వస్తశిరోరుహా ॥ ౮.౧౭౨ ॥

రాజపత్న్యువాచ

హా రాజన్నద్య బాలం త్వం పశ్య సోమం మహీతలే ।
రమమాణం పురా దృష్టం దుష్టాహినా మృతమ్ ॥ ౮.౧౭౩ ॥
తస్యా విలాపశబ్దం తమాకర్ణ్య స నరాధిపః ।
జగామ త్వరితోఽత్రేతి భవితా మృతకమ్బలః ॥ ౮.౧౭౪ ॥
స తాం రోరుదతీం భార్యాం నాభ్యజానాత్తు పార్థివః ।
చిరప్రవాససన్తప్తాం పునర్జాతామివాబలామ్ ॥ ౮.౧౭౫ ॥
సాపి తం చారుకేశాన్తం పురా దృష్ట్వా జటాలకమ్ ।
నాభ్యజానాన్నృపసుతా శుష్కవృక్షోపమం నృపమ్ ॥ ౮.౧౭౬ ॥
సోఽపి కృష్ణపటే బాలం దృష్ట్వాశీవిషపీడితమ్ ।
నరేన్ద్రలక్షణోపేతం చిన్తామాప నరేశ్వరః ॥ ౮.౧౭౭ ॥
అహో కష్టం నరేన్ద్రస్య కస్యాప్యేష కులే శిశుః ।
జాతో నీతః కృతాన్తేన కామప్యాశాం దురాత్మనా ॥ ౮.౧౭౮ ॥
ఏవం దృష్ట్వా హి మే బాలం మాతురుత్సఙ్గశాయినమ్ ।
స్మృతిమభ్యాగతో బాలో రోహితాశ్వోఽబ్జలోచనః ॥ ౮.౧౭౯ ॥
సోఽప్యేతామేవ మే వత్స వయోఽవస్థాముపాగతః ।
నీతో యది న ఘోరేణ కృతాన్తేనాత్మనో వశమ్ ॥ ౮.౧౮౦ ॥

రాజపత్న్యువాచ

హా వత్స ! కస్య పాపస్య అపధ్యానాదిదం మహత్ ।
దుః ఖమాపతితం ఘోరం యస్యాన్తో నోపలభ్యతే ॥ ౮.౧౮౧ ॥
హా నాథ ! రాజన్ ! భవతా మామనాశ్వాస్య దుః ఖితామ్ ।
క్వాపి సన్తిష్ఠతా స్థానే విశ్రబ్ధం స్థీయతే కథమ్ ॥ ౮.౧౮౨ ॥
రాజ్యనాశః సుహృత్త్యాగో భార్యాతనయవిక్రయః ।
హరిశ్చన్ద్రస్య రాజర్షేః కిం విధే ! న కృతం త్వయా ॥ ౮.౧౮౩ ॥
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా రాజా స్వస్థానతశ్చ్యుతః ।
ప్రత్యభిజ్ఞాయ దయితాం పుత్రఞ్చ నిధనం గతమ్ ॥ ౮.౧౮౪ ॥
కష్టం శైవ్యేయమేషా హి స బాలోఽయమితీరయన్ ।
రురోద దుః ఖసన్తప్తో మూర్చ్ఛామభిజగామ చ ॥ ౮.౧౮౫ ॥
సా చ తం ప్రత్యభిజ్ఞాయ తామవస్థాముపాగతమ్ ।
మూర్చ్ఛితా నిపపాతార్తా నిశ్చేష్టా ధరణీతలే ॥ ౮.౧౮౬ ॥
చేతః సమ్ప్రాప్య రాజేన్ద్రో రాజపత్నీ చ తౌ సమమ్ ।
విలేపతుః సుసన్తప్తౌ శోకభారావపీడితౌ ॥ ౮.౧౮౭ ॥

రాజోవాచ

హా వత్స ! సుకుమారం తే స్వక్షిభ్రూనాసికాలకమ్ ।
పశ్యతో మే ముఖం దీనం హృదయం కిం న దీర్యతే ॥ ౮.౧౮౮ ॥
తాత ! తాతేతి మధురం బ్రువాణం స్వయమాగతమ్ ।
ఉపగుహ్య వదిష్యే కం వత్స ! వత్సేతి సౌహృదాత్ ॥ ౮.౧౮౯ ॥
కస్య జానుప్రణీతేన పిఙ్గేన క్షితిరేణునా ।
మమోత్తరీయముత్సఙ్గం తథాఙ్గం మలమేష్యతి ॥ ౮.౧౯౦ ॥
అఙ్గప్రత్యఙ్గసమ్భూతో మనోహృదయనన్దనః ।

మయా కుపిత్రా హా వత్స ! విక్రీతో యేన వస్తువత్ ॥ ౮.౧౯౧ ॥
హృత్వా రాజ్యమశేషం మే ససాధనధనం మహత్ ।
దైవాహినా నృశంసేన దష్టో మే తనయస్తతః ॥ ౮.౧౯౨ ॥
అహం దైవాహిదష్టస్య పుత్రస్యాననపఙ్కజమ్ ।
నిరీక్షన్నపి ఘోరేణ విషేణాన్ధీకృతోఽధునా ॥ ౮.౧౯౩ ॥
ఏకముక్త్వా తమాదాయ బాలకం బాష్పగద్గదః ।
పరిష్వజ్య చ నిశ్చేష్టో మూర్చ్ఛయా నిపపాత హ ॥ ౮.౧౯౪ ॥

రాజపత్న్యువాచ

అయం స పురుషవ్యాఘ్రః స్వరేణైవోపలక్ష్యతే ।
విద్వజ్జనమనశ్చన్ద్రో హరిశ్చన్ద్రో న సంశయః ॥ ౮.౧౯౫ ॥
తథాస్య నాసికా తుఙ్గా అగ్రతోఽధోముఖం గతా ।
దన్తాశ్చ ముకులప్రఖ్యాః ఖ్యాతకీర్తేర్మహాత్మనః ॥ ౮.౧౯౬ ॥
శ్మశానమాగతః కస్మాదద్యైష స నరేశ్వరః ।
అపహాయ పుత్రశోకం సాపశ్యత్పతితం పతిమ్ ॥ ౮.౧౯౭ ॥
ప్రకృష్టా విస్మితా దీనా భర్తృపుత్రాధిపీడితా ।
వీక్షన్తీ సా తతోఽపశ్యద్భర్తృదణ్డం జుగుప్సితమ్ ॥ ౮.౧౯౮ ॥
శ్వపాకార్హమతో మోహం జగామాయతలోచనా ।
ప్రాప్య చేతశ్చ శనకైః సగద్గదమభాషత ॥ ౮.౧౯౯ ॥
ధిక్త్వాం దైవాతికరుణాం నిర్మర్యాదం జుగుప్సితమ్ ।
యేనాయమమరప్రఖ్యో నీతో రాజా శ్వపాకతామ్ ॥ ౮.౨౦౦ ॥
రాజ్యనాశం సుహృత్త్యాగం భార్యాతనయవిక్రయమ్ ।
ప్రాపయిత్వాపి నో కుక్తశ్చణ్డాలోఽయం కృతో నృపః ॥ ౮.౨౦౧ ॥

హా రాజన్ ! జాతసన్తాపామిత్థం మాం ధరణీతలాత్ ।
ఉత్థాప్య నాద్య పర్యఙ్కమారోహేతి కిముచ్యతే ॥ ౮.౨౦౨ ॥
నాద్య పశ్యామి తే ఛత్రం భృఙ్గారమథవా పునః ।
చామరం వ్యజనఞ్చాపి కోఽయం విధివిపర్యయః ॥ ౮.౨౦౩ ॥
యస్యాగ్రే వ్రజతః పూర్వం రాజానో భృత్యతాం గతాః ।
స్వోత్తరీయైరకుర్వన్త నీరజస్కం మహీతలమ్ ॥ ౮.౨౦౪ ॥
సోఽయం కపాలసంలగ్నఘటీఘటనిరన్తరే ।
మృతనిర్మాల్యసూత్రాన్తర్గాగ్కేశే సుదారుణే ॥ ౮.౨౦౫ ॥
వసానిస్యన్దసంశుష్కమహీపుటకమణ్డితే ।
భస్మాఙ్గారార్ధదగ్ధాస్థిమజ్జాసఙ్ఘట్టభీషణే ॥ ౮.౨౦౬ ॥
గృధ్రగోమాయునాదార్తనష్టక్షుద్రవిహఙ్గమే ।
చితాధూమాతతిరుచా నీలీకృతదిగన్తరే ॥ ౮.౨౦౭ ॥
కుణపాస్వాదనముదా సమ్ప్రహృష్టనిశాచరే ।
చరత్యమేధ్యే రాజేన్ద్రః శ్మశానే దుః ఖపీడితః ॥ ౮.౨౦౮ ॥
ఏవముక్త్వా సమాశ్లిష్య కణ్ఠం రాజ్ఞో నృపాత్మజా ।
కష్టశోకశతాధారా విలలాపార్తయా గిరా ॥ ౮.౨౦౯ ॥

రాజపత్న్యువాచ

రాజన్ ! స్వప్నోఽథ తథ్యం వా యదేతన్మన్యతే భవాన్ ।
తత్కథ్యతాం మహాభాగ మనో వై ముహ్యతే మమ ॥ ౮.౨౧౦ ॥
యద్యేతదేవం ధర్మజ్ఞ నాస్తి ధర్మే సహాయతా ।
తథైవ విప్రదేవాదిపూజనే పాలనే భువః ॥ ౮.౨౧౧ ॥
నాస్తి ధర్మః కుతః సత్యమార్జవం చానృశంసతా ।

యత్ర త్వం ధర్మపరమః స్వరాజ్యాదవరోపితః ॥ ౮.౨౧౨ ॥
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా నిశ్వస్యోష్ణం సగద్గదమ్ ।
కథయామాస తన్వఙ్గ్యా యథా ప్రాప్తా శ్వపాకతా ॥ ౮.౨౧౩ ॥
రుదిత్వా సాపి సుచిరం నిశ్వస్యోష్ణఞ్చ దుఃఖితా ।
స్వపుత్రమరణం భీరుర్యథావృత్తం న్యవేదయత్ ॥ ౮.౨౧౪ ॥

రాజోవాచ

ప్రియే ! న రోచయే దీర్ఘం కాలం క్లేశముపాసితుమ్ ।
నాత్మాయత్తశ్చ తన్వఙ్గి పశ్య మే మన్దభాగ్యతామ్ ॥ ౮.౨౧౫ ॥
చణ్డాలేనాననుజ్ఞాతః ప్రవేక్ష్యే జ్వలనం యది ।
చణ్డాలదాసతాం యాస్యే పునరప్యన్యజన్మని ॥ ౮.౨౧౬ ॥
నరకే చ తపిష్యామి కోటకః కృమిభోజనః ।
వైతరణ్యాం మహాపూయవసాసృక్స్నాయుపిచ్ఛిలే ॥ ౮.౨౧౭ ॥
అసిపత్రవనే ప్రాప్య ఛేదం ప్రాప్స్యామి దారుణమ్ ।
తాపం ప్రాప్స్యామి వా ప్రాప్య మహారౌరవరౌరవౌ ॥ ౮.౨౧౮ ॥
మగ్నస్య దుఃఖజలధౌ పారః ప్రాణవియోజనమ్ ।
ఏకోఽపి బాలకో యోఽయమాసీద్వంశకరః సుతః ॥ ౮.౨౧౯ ॥
మమ దైవామ్బువేగేన మగ్నః సోఽపి బలీయసా ।
కథం ప్రాణాన్ విముఞ్చామి పరాయత్తోఽస్మి దుర్గతః ॥ ౮.౨౨౦ ॥
అథవా నార్తినా క్లిష్టో నరః పాపమవేక్షతే ।
తిర్యక్త్వే నాస్తి తద్దుఃశం నాసిపత్రవనే తథా ॥ ౮.౨౨౧ ॥
వైతరణ్యాఙ్కుతస్తాదృగ్యాదృశం పుత్రవిప్లవే ।
సోఽహం సుతశరీరేణ దీప్యమానే హుతాశనే ॥ ౮.౨౨౨ ॥

నిపతిష్యామి తన్వఙ్గి క్షన్తవ్యం కుకృతం మమ ।
అనుజ్ఞాతా చ గచ్ఛ త్వం విప్రవేశ్మ సుభిస్మితే ॥ ౮.౨౨౩ ॥
మమ వాక్యఞ్చ తన్వఙ్గి నిబోధాదృతమానసా ।
యది దత్తం యది హుతం గురవో యది తోషితాః ॥ ౮.౨౨౪ ॥
పరత్ర సఙ్గమో భూయాత్పుత్రేణ సహ చ త్వయా ।
ఇహ లోకే కుతస్త్వేతద్భవిష్యతి మమేఙ్గితమ్ ॥ ౮.౨౨౫ ॥
త్వయా సహ మమ శ్రేయో గమనం పుత్రమార్గణే ।
యన్మయా హసతా కిఞ్చిద్రహస్యే వా శుచిస్మితే ॥ ౮.౨౨౬ ॥
అశ్లీలముక్తం తత్సర్వం క్షన్తవ్యం మమ యాచతః ।
రాజపత్నీతి గర్వేణ నావజ్ఞేయః స తే ద్విజః ।
సర్వయత్నేన తే తోష్యః స్వామిదైవతవచ్ఛుభే ॥ ౮.౨౨౭ ॥

రాజపత్న్యువాచ

అహమప్యత్ర రాజర్షే దీప్యమానే హుతాశనే ।
దుఃఖభారాసహాద్యైవ సహ యాస్యామి వై త్వయా ॥ ౮.౨౨౮ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తతః కృత్వా చితాం రాజా ఆరోప్య తనయం స్వకమ్ ।
భార్యయా సహితశ్చాసౌ బద్ధాఞ్జలిపుటస్తదా ॥ ౮.౨౨౯ ॥
చిన్తయన్ పరమాత్మానమీశం నారాయణం హరిమ్ ।
హృత్కోటరగుహాసీనం వాసుదేవం సురేశ్వరమ్ ।
అనాదినిధనం బ్రహ్మ కృష్ణం పీతామ్బరం శుభమ్ ॥ ౮.౨౩౦ ॥

తస్య చిన్తయమానస్య సర్వే దేవాః సవాసవాః ।
ధర్మం ప్రముఖతః కృత్వా సమాజగ్ముస్త్వరాన్వితాః ॥ ౮.౨౩౧ ॥
ఆగత్య సర్వే ప్రోచుస్తే భో భో రాజన్ ! శృణు ప్రభో ।
అయం పితామహః సాక్షాద్ధర్మశ్చ భగవాన్ స్వయమ్ ॥ ౮.౨౩౨ ॥
సాధ్యాశ్చ విశ్వే మరుతో లోకపాలాః సవాహనాః ।
నాగాః సిద్ధాః సగన్ధర్వా రుద్రాశ్చైవ తథాశ్వినౌ ॥ ౮.౨౩౩ ॥
ఏతే చాన్యే చ బహవో విశ్వామిత్రస్తథైవ చ ।
విశ్వత్రయేణ యో మిత్రం కర్తుం న శకితః పురా ॥ ౮.౨౩౪ ॥
విశ్వామిత్రస్తు తే మైత్రీమిష్టఞ్చాహర్తుమిచ్ఛతి ।
ఆరురోహ తతః ప్రాప్తో ధర్మః శక్రోఽథ గాధిజః ॥ ౮.౨౩౫ ॥

ధర్మ ఉవాచ

మా రాజన్ ! సాహసం కార్షీర్ధర్మోఽహం త్వాముపాగతః ।
తితిక్షాదమసత్యాద్యైః స్వగుణైః పరితోషితః ॥ ౮.౨౩౬ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ

హరిశ్చన్ద్ర మాహభాగ ! ప్రాప్తః శక్రోఽస్మితేఽన్తికమ్ ।
త్వయా సభార్యపుత్రేణ జితా లోకాః సనాతనాః ॥ ౮.౨౩౭ ॥
ఆరోహ త్రిదివం రాజన్ ! భార్యాపుత్రసమన్వితః ।
సుదుష్ప్రాప్తం నరైరన్యైర్జితమాత్మీయకర్మభిః ॥ ౮.౨౩౮ ॥

పక్షిణ ఊచుః

తతోఽమృతమయం వర్షమపమృత్యువినాశనమ్ ।
ఇన్ద్రః ప్రాసృజదాకాశాచ్చితాస్థానగతః ప్రభుః ॥ ౮.౨౩౯ ॥
పుష్పవర్షఇ్చ సుమహద్దేవదున్దుభినిస్వనమ్ ।
తతస్తతో వర్తమానే సమాజే దేవసంకులే ॥ ౮.౨౪౦ ॥
సముత్తస్థౌ తతః పుత్రో రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ।
సుకుమారతనుః సుస్థః ప్రసన్నేన్ద్రియమానసః ॥ ౮.౨౪౧ ॥
తతో రాజా హరిశ్చన్ద్రః పరిష్వజ్య సుతం క్షణాత్ ।
సభార్యః స శ్రియా యుక్తో దివ్యమాల్యామ్బరాన్వితః ॥ ౮.౨౪౨ ॥
సుస్థః సమ్పూర్ణహృదయో ముదా పరమయా యుతః ।
బభూవ తత్క్షణాదిన్ద్రో భూయశ్చైనమభాషత ॥ ౮.౨౪౩ ॥
సభార్యస్త్వం సపుత్రశ్చ ప్రాప్స్యసే సద్గతిం పరామ్ ।
సమారోహ మాహభాగ నిజానాం కర్మణాం ఫలైః ॥ ౮.౨౪౪ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

దేవరాజాననుజ్ఞాతః స్వామినా శ్వపచేన వై ।
అగత్వా నిష్కృతిం తస్య నారోక్ష్యేఽహం సురాలయమ్ ॥ ౮.౨౪౫ ॥

ధర్మ ఉవాచ

తవైనం భావినం క్లేశమవగమ్యాత్మమాయయా ।
ఆత్మా శ్వపాకతాం నీతో దర్శితం తచ్చ చాపలమ్ ॥ ౮.౨౪౬ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ
ప్రార్థ్యతే యత్పరం స్థానం సమస్తైర్మనుజైర్భువి ।

తదారోహ హరిశ్చన్ద్ర స్థానం పుణ్యకృతాం నృణామ్ ॥ ౮.౨౪౭ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

దేవారాజ ! నమస్తుభ్యం వాక్యఞ్చైతన్నిబోధ మే ।
ప్రసాదసుముఖం యత్త్వాం బ్రవీమి ప్రశ్రయాన్వితః ॥ ౮.౨౪౮ ॥
మచ్ఛోకమగ్నమనసః కోశలానగరే జనాః ।
తిష్ఠన్తి తానపోహ్యాద్య కథం యాస్యామ్యహం దివమ్ ॥ ౮.౨౪౯ ॥
బ్రహ్మహత్యా గురోర్ఘాతో గోవధః స్త్రీవధస్తథా ।
తుల్యమేభిర్మహాపాపం భక్తత్యాగేఽప్యుదాహృతమ్ ॥ ౮.౨౫౦ ॥
భజన్తం భక్తమత్యాజ్యమదుష్టం త్యజతః సుఖమ్ ।
నేహ నాముత్ర పశ్యామి తస్మాచ్ఛక్ర ! దివం వ్రజ ॥ ౮.౨౫౧ ॥
యది తే సహితాః స్వర్గం మయా యాన్తి సురేశ్వర ।
తతోఽహమపి యాస్యామి నరకం వాపి తైః సహ ॥ ౮.౨౫౨ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ

బహూని పుణ్యపాపాని తేషాం భిన్నాని వై పృథక్ ।
కథం సఙ్ఘాతభోగ్యం త్వం భూయః స్వర్గమవాప్స్యసి ॥ ౮.౨౫౩ ॥

హరిశ్చన్ద్ర ఉవాచ

శక్ర భుఙ్క్తే నృపో రాజ్యం ప్రభావేణ కుటుమ్బినామ్ ।
యజతే చ మహాయజ్ఞైః కర్మ పౌర్తం కరోతి చ ॥ ౮.౨౫౪ ॥
తచ్చ తేషాం ప్రభావేణ మయా సర్వమనుష్ఠితమ్ ।

ఉపకర్తౄన్న సన్త్యక్ష్యే తానహం స్వర్గలిప్సయా ॥ ౮.౨౫౫ ॥
తస్మాద్యన్మమ దేవేశ కిఞ్చిదస్తి సుచేష్టితమ్ ।
దత్తమిష్టమథో జప్తం సామాన్యం తైస్తదస్తు నః ॥ ౮.౨౫౬ ॥
బహుకాలోపభోగ్యం హి ఫలం యన్మమ కర్మణః ।
తదస్తు దినమప్యేకం తైః సమం త్వత్ప్రసాదతః ॥ ౮.౨౫౭ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా శక్రస్త్రిభువనేశ్వరః ।
ప్రసన్నచేతా ధర్మశ్చ విశ్వామిత్రశ్చ గాధిజః ॥ ౮.౨౫౮ ॥
విమానకోటిసమ్బాధం స్వర్గలోకాన్మహీతలమ్ ।
గత్వాయోధ్యాజనం ప్రాహ దివమారుహ్యతామితి ॥ ౮.౨౫౯ ॥
తదిన్ద్రస్య వచః శ్రుత్వా ప్రీత్యా తస్య చ భూపతేః ।
ఆనీయ రోహితాశ్వఞ్చ విశ్వామిత్రో మహాతపాః ॥ ౮.౨౬౦ ॥
అయోధ్యాఖ్యే పురే రమ్యే సోఽభ్యసిఞ్చన్నృపాత్మజమ్ ।
దేవైశ్చ మునిభిః సిద్ధైరభిషిచ్య నరాధిపమ్ ॥ ౮.౨౬౧ ॥
రాజ్ఞా సహ తదా సర్వే హృష్టపుష్టసుహృజ్జనాః ।
సపుత్రభృత్యదారాస్తే దివమారురుహుర్జనాః ॥ ౮.౨౬౨ ॥
పదే పదే విమానాత్తే విమానమగమన్నరాః ।
తదా సమ్భూతహర్షోఽసౌ హరిశ్చన్ద్రశ్చ పార్థివః ॥ ౮.౨౬౩ ॥
సమ్ప్రాప్య భూతిమతులాం విమానైః స మహీపతిః ।
ఆసాఞ్చక్రే పురాకారే వప్రప్రాకారసంవృతే ॥ ౮.౨౬౪ ॥
తతస్తస్యర్ద్ధిమాలోక్య శ్లోకం తత్రోశనా జగౌ ।
దైత్యాచార్యో మహాభాగః సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిత్ ॥ ౮.౨౬౫ ॥

శుక్ర ఉవాచ

హరిశ్చన్ద్రసమో రాజా న భూతో న భవిష్యతి ।
యః శృణోతి స్వదుః ఖార్తః స సుఖం మహదాప్నుయాత్ ॥ ౮.౨౬౬ ॥
స్వర్గార్థీ ప్రాప్నుయాత్స్వర్గం పుత్రార్థీ పుత్రమాప్నుయాత్ ।
భార్యార్థీ ప్రాప్నుయాద్భార్యాం రాజ్యార్థీ రాజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౮.౨౬౭ ॥
అహో తితిక్షామాహాత్మ్యమహో దానఫలం మహత్ ।
యదాగతో హరిశ్చన్ద్రః పురీఞ్చేన్ద్రత్వమాప్తవాన్ ॥ ౮.౨౬౮ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం హరిశ్చన్ద్రవిచేష్టితమ్ ।
అతః పరం కథాశేషః శ్రూయతాం మునిసత్తమ ॥ ౮.౨౬౯ ॥
విపాకో రాజసూయస్య పృథివీక్షయకారణమ్ ।
తద్విపాకనిమిత్తఞ్చ యుద్ధమాడిబకం మహత్ ॥ ౮.౨౭౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే హరిశ్చన్ద్రోపాఖ్యానం నామాష్టమోఽధ్యాయః

నవమోఽధ్యాయః

పక్షిణ ఊచుః

రాజ్యచ్యుతే హరిశ్చన్ద్రే గతే చ త్రిదశాలయమ్ ।

నిశ్చక్రామ మహాతేజా జలవాసాత్పురోహితః ॥ ౯.౧ ॥

వశిష్ఠో ద్వాదశాబ్దాన్తే గఙ్గాపర్యుషితో మునిః ।

శుశ్రావ చ సమస్తన్తు విశ్వామిత్రవిచేష్టితమ్ ॥ ౯.౨ ॥

హరిశ్చన్ద్రస్య నాశఞ్చ రాజ్ఞశ్చోదారకర్మణః ।

చణ్డాలసమ్ప్రయోగఞ్చ భార్యాతనయవిక్రయమ్ ॥ ౯.౩ ॥

స శ్రుత్వా సుమహాభాగః ప్రీతిమానవనీపతౌ ।

చకార కోపం తేజస్వీ విశ్వామిత్రమృషిం ప్రతి ॥ ౯.౪ ॥

వశిష్ఠ ఉవాచ

మమ పుత్రశతం తేన విశ్వామిత్రేణ ఘాతితమ్ ।

తత్రాపి నాభవత్క్రోధస్తాదృశో యాదృశోఽద్య మే ॥ ౯.౫ ॥

శ్రుత్వా నరాధిపమిమం స్వరాజ్యాదవరోపితమ్ ।

మహాత్మానం మహాభాగం దేవబ్రాహ్మణపూజకమ్ ॥ ౯.౬ ॥

యస్మాత్స సత్యవాక్శాన్తః శత్రావపి విమత్సరః ।

అనాగాశ్చైవ ధర్మాత్మా అప్రమత్తో మదాశ్రయః ॥ ౯.౭ ॥

సపత్నీభృత్యపుత్రస్తు ప్రాపితోఽన్త్యాం దశాం నృపః ।

స రాజ్యాచ్చ్యావితోఽనేన బహుశశ్చ ఖిలీకృతః ॥ ౯.౮ ॥

తస్మాద్దురాత్మా బ్రహ్మద్విట్ప్రాజ్ఞానామవరోపితః ।

మచ్ఛాపోపహతో మూఢః స బకత్వమవాప్స్యతి ॥ ౯.౯ ॥

పక్షిణ ఊచుః

శ్రుత్వా శాపం మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽపి కౌశికః ।
త్వమప్యాడిర్భవ స్వేవతి ప్రతిశాపమయచ్ఛత ॥ ౯.౧౦ ॥
అన్యోఽన్యశాపాత్తౌ ప్రాప్తౌ తిర్యక్త్వం పరమద్యుతీ ।
వశిష్ఠః స మహాతేజా విశ్వామిత్రశ్చ కౌశికః ॥ ౯.౧౧ ॥
అన్యజాతిసమాయోగం గతావప్యమితౌజసౌ ।
యుయుధాతేఽతిసంరబ్ధౌ మహాబలపరాక్రమౌ ॥ ౯.౧౨ ॥
యోజనానాం సహస్రే ద్వే ప్రమాణేనాడిరుచ్ఛ్రితః ।
యన్నవత్యధికం బ్రహ్మన్ ! సహస్రత్రితయం బకః ॥ ౯.౧౩ ॥
తౌ తు పక్షప్రహారాభ్యామన్యోన్యస్యోరువిక్రమౌ ।
ప్రహరన్తౌ భయం తీవ్రం ప్రజానాఞ్చక్రతుస్తదా ॥ ౯.౧౪ ॥
విధూయ పక్షాణి బకో రక్తోద్వృత్తాక్షిరాహనత్ ।
ఆడిం సోఽప్యున్నతగ్రీవో బకం పద్భ్యామతాడయత్ ॥ ౯.౧౫ ॥
తయోః పక్షానిలాపాస్తాః ప్రపేతుర్గిరయో భువి ।
గిరిప్రపాతాభిహతా చకమ్పే చ వసున్ధరా ॥ ౯.౧౬ ॥
క్ష్మా కమ్పమానా జలధీనుద్వృత్తామ్భాంశ్చకార చ ।
ననామ చైకపార్శ్వేన పాతాలగమనోన్ముఖీ ॥ ౯.౧౭ ॥
కేచిదిగరినిపాతేన కేచిదమ్భోధివారిణా ।
కేచిన్మహీసఞ్చలనాత్ప్రయయుః ప్రాణినః క్షయమ్ ॥ ౯.౧౮ ॥
ఇతి సర్వం పరిత్రస్తం హాహాభూతమచేతనమ్ ।
జగదాసీత్సుసమ్భ్రాన్తం పర్యస్తక్షితిమణ్డలమ్ ॥ ౯.౧౯ ॥
హా వత్స ! హా కాన్త ! శిశో ! ప్రయాహ్యేషోఽస్మి సంస్థితః ।
హా ప్రియే ! కాన్త ! శైలోఽయం పతత్యాశు పలాయతామ్ ॥ ౯.౨౦ ॥
ఇత్యాకులీకృతే లోకే సంత్రాసవిముఖే తదా ।

సురైః పరివృతః సర్వైరాజగామ పితామహః ॥ ౯.౨౧ ॥

ప్రత్యువాచ చ విశ్వేశాస్తావుభావతికోపితౌ ।

యుద్ధం వా విరమత్వేతల్లోకాః స్వాస్థ్యం వ్రజన్తు చ ॥ ౯.౨౨ ॥

శృణ్వన్తావపి తౌ వాక్యం బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।

కోపామర్షసమావిష్టో యుయుధాతే న తస్థతుః ॥ ౯.౨౩ ॥

తతః పితామహో దేవస్తం దృష్ట్వా లోకసంక్షయమ్ ।

తయోశ్చ హితమన్విచ్ఛన్ తిర్యగ్భావమపానుదత్ ॥ ౯.౨౪ ॥

తతస్తౌ పూర్వదేహస్థౌ ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః ।

వ్యదస్తే తామసే భావే వశిష్ఠం కౌశికర్షభౌ ॥ ౯.౨౫ ॥

జహి వత్స వశిష్ఠ త్వం త్వఞ్చ కౌశిక సత్తమ ।

తామసం భావమాశ్రిత్య ఈదృగ్యుద్ధం చికీర్షితమ్ ॥ ౯.౨౬ ॥

రాజసూయవిపాకోఽయం హరిశ్చన్ద్రస్య భూపతేః ।

యువయోర్విగ్రహశ్చాయం పృథివీక్షయకారకః ॥ ౯.౨౭ ॥

న చాపి కౌశికశ్రేష్ఠస్తస్య రాజ్ఞోఽపరధ్యతే ।

స్వర్గప్రాప్తికరో బ్రహ్మన్నుపకారపదే స్థితః ॥ ౯.౨౮ ॥

తపో విఘ్నస్య కర్తారౌ కామక్రోధవశం గతౌ ।

పరిత్యజత భద్రం వో బ్రహ్మ హి ప్రచురం బలమ్ ॥ ౯.౨౯ ॥

ఏవముక్తౌ తత స్తేన లజ్జితౌ తావుభావపి ।

క్షమయామాసతుః ప్రీత్యా పరిష్వజ్య పరస్పరమ్ ॥ ౯.౩౦ ॥

తతః సురైర్వన్ద్యమానో బ్రహ్మ లోకం నిజం యయౌ ।

వశిష్ఠోఽప్యాత్మనః స్థానం కౌశికోఽపి స్వామాశ్రయమ్ ॥ ౯.౩౧ ॥

ఏతదాడిబకం యుద్ధం హరిశ్చన్ద్రకథాం తథా ।

కథయిష్యన్తి యే మర్త్యాః సమ్యక్శ్రోష్యన్తి చైవ యే ॥ ౯.౩౨ ॥

తేషాం పాపాపనోదన్తు శ్రుతం హ్యేవ కరిష్యతి ।

న చైవ విఘ్నకార్యాణి భవిష్యన్తి కదాచన ॥ ౯.33 ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఆడిబకయుద్ధవర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః

దశమోఽధ్యాయః

జైమినిరువాచ

సంశయం ద్విజశార్దూలాః ప్రబ్రూత మమ పృచ్ఛతః ।
ఆవిర్భావతిరోభావౌ భూతానాం యత్ర సంస్థితౌ ॥ ౧౦.౧ ॥
కథం సఞ్జాయతే జన్తుః కథం వా సవివర్ధతే ।
కథం వోదరమధ్యస్థస్తిష్ఠత్యఙ్గనిపీడితః ॥ ౧౦.౨ ॥
నిష్క్రాన్తిముదరాత్ప్రాప్య కథం వా వృద్ధిమృచ్ఛతి ।
ఉత్క్రాన్తికాలే చ కథఞ్చిద్భావేన వియుజ్యతే ॥ ౧౦.3 ॥
కృతోఽపి మృతస్తథాశ్నాతి ఉభే సుకృతదుష్కృతే ।
కథం తే చ తథా తస్య ఫలం సమ్పాదయన్త్యుత ॥ ౧౦.౪ ॥
కథం న జీర్యతే తత్ర పిణ్డీకృత ఇవాశయే ।
స్త్రీకోష్ఠే యత్ర జీర్యన్తే భుక్తాని సుగురూణ్యపి ।
భక్ష్యాణి యత్ర నో జన్తుర్జీర్యతే కథమల్పకః ॥ ౧౦.౫ ॥
ఏతన్మే బ్రూత సకలం సన్దేహోక్తివివర్జితమ్ ।
తదేతత్పరమ గుహ్యం యత్ర ముహ్యన్తి జన్తవః ॥ ౧౦.౬ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ప్రశ్నభారోఽయమతులస్త్వయాస్మాసు నివేశితః ।
దుర్భావ్యః సర్వభూతానాం భావాభావసమాశ్రితః ॥ ౧౦.౭ ॥
తం శృణుష్వ మహాభాగ యథా ప్రాహ పితుః పురా ।
పుత్రః పరమధర్మాత్మా సుమతిర్నామ నామతః ॥ ౧౦.౮ ॥
బ్రాహ్మణో భార్గవః కశ్చిత్సుతమాహ మహామతిః ।
కృతోపనయనం శాన్తం సుమతిం జడరూపిణమ్ ॥ ౧౦.౯ ॥
వేదానధీష్వ సుమతే ! యథానుక్రమమాదితః ।
గురుశుశ్రూషణే వ్యగ్రో భైక్షాన్నకృతభోజనః ॥ ౧౦.౧౦ ॥
తతో గార్హస్థ్యమాస్థాయ చేష్ట్వా యజ్ఞాననుత్తమాన్ ।
ఇష్టముత్పాదయాపత్యమాశ్రయేథా వనం తతః ॥ ౧౦.౧౧ ॥
వనస్థశ్చ తతో వత్స పరివ్రాడ్నిష్పరిగ్రహః ।
ఏవమాప్స్యసి తద్బ్రహ్మ యత్ర గత్వా న శోచసి ॥ ౧౦.౧౨ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఇత్యేవముక్తో బహుశో జడత్వాన్నాహ కిఞ్చన ।
పితాపి తం సుబహుశః ప్రాహ ప్రీత్యా పునః పునః ॥ ౧౦.౧౩ ॥
ఇతి పిత్రా సుతస్నేహాత్ప్రలోభి మధురాక్షరమ్ ।
స చోద్యమానో బహుశః ప్రహస్యేదమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౦.౧౪ ॥
తాతైతద్బహుశోఽభ్యస్తం యత్త్వయాద్యోపదిశ్యతే ।
తథైవాన్యాని శాస్త్రాణి శిల్పాని వివిధాని చ ॥ ౧౦.౧౫ ॥

జన్మనామయుతం సాగ్రం మమ స్మృతిపథం గతమ్ ।
నిర్వేదాః పరితోషాశ్చ క్షయవృద్ధ్యుదయే గతాః ॥ ౧౦.౧౬ ॥
శత్రుమిత్రకలత్రాణాం వియోగాః సఙ్గమాస్తథా ।
మాతరో వివధా దృష్టాః పితరో వివధాస్తథా ॥ ౧౦.౧౭ ॥
అనుభూతాని సౌఖ్యని దుః ఖాని చ సహస్రశః ।
బాన్ధవా బహవః ప్రాప్తాః పితరశ్చ పృథగ్విధాః ॥ ౧౦.౧౮ ॥
విణ్మూత్రపిచ్ఛిలే స్త్రీణాం తథా కోష్ఠే మయోషితమ్ ।
పీడాశ్చ సుభృశం ప్రాప్తా రోగాణాఞ్చ సహస్రశః ॥ ౧౦.౧౯ ॥
గర్భదుః ఖాన్యనేకాని బాలత్వే యౌవనే తథా ।
వృద్ధతాయాం తథాప్తాని తాని సర్వాణి సంస్మరే ॥ ౧౦.౨౦ ॥
బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాఞ్చాపి యోనిషు ।
పునశ్చ పుశుకీటానాం మృగాణామథ పక్షిణామ్ ॥ ౧౦.౨౧ ॥
తథైవ రాజభృత్యానాం రాజ్ఞాఞ్చాహవశాలినామ్ ।
సముత్పన్నోఽస్మి గేహేషు తథైవ తవ వేశ్మని ॥ ౧౦.౨౨ ॥
భృత్యతాం దాసతాఞ్చైవ గతోఽస్మి బహుశో నృణామ్ ।
స్వామిత్వమీశ్వరత్వం చ దరిద్రత్వం తథా గతః ॥ ౧౦.౨౩ ॥
హతం మయా హతశ్చాన్యైర్ఘతం మే ఘాతితం తథా ।
దత్తం మమాన్యైరన్యేభ్యో మయా దత్తమనేకశః ॥ ౧౦.౨౪ ॥
పితృమాతృసుహృద్భ్రాతృకలత్రాదికృతేన చ ।
తుష్టోఽసకృత్తథా దైన్యమశ్రుధౌతాననో గతః ॥ ౧౦.౨౫ ॥
ఏవం సంసారచక్రేఽస్మిన్ భ్రమతా తాత సఙ్కటే ।
జ్ఞానమేతన్మయా ప్రాప్తం మోక్షసమ్ప్రాప్తికారకమ్ ॥ ౧౦.౨౬ ॥
విజ్ఞాతే యత్ర సర్వోఽయమృగ్యజుః సామసంజ్ఞితః ।
క్రియాకలాపో విగుణో న సమ్యక్ప్రతిభాతి మే ॥ ౧౦.౨౭ ॥

తస్మాదుత్పన్నబోధస్య వేదైః కిం మే ప్రయోజనమ్ ।
గురువిజ్ఞానతృప్తస్య నిరీహస్య సదాత్మనః ॥ ౧౦.౨౮ ॥
షట్ప్రకారక్రియాదుఃఖసుఖహర్షరసైశ్చ యత్ ।
గుణైశ్చ వర్జితం బ్రహ్మ తత్ప్రాప్స్యామి పరం పదమ్ ॥ ౧౦.౨౯ ॥
రసహర్షభయోద్వేగక్రోధామర్షజరాతురామ్ ।
విజ్ఞాతాం స్వమృగగ్రాహిసంఘపాశశతాకులమ్ ॥ ౧౦.౩౦ ॥
తస్మాద్యాస్యామ్యహం తాత త్యక్త్వేమాం దుః ఖసన్తతిమ్ ।
త్రయీధర్మమధర్మాఢ్యం కిం పాపఫలసన్నిభమ్ ॥ ౧౦.౩౧ ॥
పక్షిణ ఊచుః

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా హర్షవిస్మయగద్గదమ్ ।
పితా ప్రాహ మహాభాగః స్వసుతం హృష్టమానసః ॥ ౧౦.౩౨ ॥

పితోవాచ

కిమేతద్వదసే వత్స కుతస్తే జ్ఞానసమ్భవః ।
కేన తే జడతా పూర్వమిదానీఞ్చ ప్రబుద్ధతా ॥ ౧౦.౩౩ ॥
కిన్ను శాపవికారోఽయం మునిదేవకృతస్తవ ।
యత్తే జ్ఞానం తిరోభూతమావిర్భావముపాగతమ్ ॥ ౧౦.౩౪ ॥

పుత్ర ఉవాచ

శృణు తాత ! యథా వృత్తం మమేదం సుఖదుఃఖదమ్ ।
యశ్చాహమాసమన్యస్మిన్ జన్మన్యస్మత్పరన్తు యత్ ॥ ౧౦.౩౫ ॥
అహమాసం పురా విప్రో న్యస్తాత్మా పరమాత్మని ।

ఆత్మవిద్యావిచారేషు పరాం నిష్ఠాముపాగతః ॥ ౧౦.౩౬ ॥
సతతం యోగయుక్తస్య సతతాభ్యాససఙ్గమాత్ ।
సత్సంయోగాత్స్వస్వభావాద్విచారవిధిశోధనాత్ ॥ ౧౦.౩౭ ॥
తస్మిన్నవే పరా ప్రీతిర్మమాసీద్యుఞ్జతః సదా ।
ఆచార్యతాఞ్చ సమ్ప్రాప్తః శిష్యసన్దేహహృత్తమః ॥ ౧౦.౩౮ ॥
తతః కాలేన మహతా ఐకాన్తికముపగతః ।
అజ్ఞానాకృష్టసద్భావో విపన్నశ్చ ప్రమాదతః ॥ ౧౦.౩౯ ॥
ఉత్క్రాన్తికాలాదారభ్య స్మృతిలోపో న మేఽభవత్ ।
యావదబ్దం గతం చైవ జన్మనాం స్మృతిమాగతమ్ ॥ ౧౦.౪౦ ॥
పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ సోఽహం తాత ! జితేన్ద్రియః ।
యతిష్యామి తథా కర్తుం న భవిష్యే యథా పునః ॥ ౧౦.౪౧ ॥
జ్ఞానదానఫలం హ్యేతద్యజ్జాతిస్మరణం మమ ।
న హ్యేతత్ప్రాప్యతే తాత త్రయీధర్మాశ్రితైర్నరైః ॥ ౧౦.౪౨ ॥
సోఽహం పూర్వాశ్రమాదేవ నిష్ఠాధర్మముపాశ్రితః ।
ఏకాన్తిత్వముపాగమ్య యతిష్యామ్యాత్మమోక్షణే ॥ ౧౦.౪౩ ॥
తద్బ్రూహి త్వం మహాభాగ ! యత్తే సంశయికం హృది ।
ఏతావతాపి తే ప్రీతిముత్పాద్యానృణ్యమాప్నుయామ్ ॥ ౧౦.౪౪ ॥

పక్షిణ ఊచుః

పితా ప్రాహ తతః పుత్రం శ్రద్దధత్తస్య తద్వచః ।
భవతా యద్వయం పృష్టాః సంసారగ్రహణాశ్రయమ్ ॥ ౧౦.౪౫ ॥

పుత్ర ఉవాచ

శృణు తాత ! యథా తత్త్వమనుభూతం మయాసకృత్ ।
సంసారచక్రమజరం స్థితిర్యస్య న విద్యతే ॥ ౧౦.౪౬ ॥
సోఽహం వదామి తే సర్వం తవైవానుజ్ఞయా పితః ।
ఉత్క్రాన్తికాలాదారభ్య యథా నాన్యో వదిష్యతి ॥ ౧౦.౪౭ ॥
ఊష్మా ప్రకుపితః కాయే తీవ్రవాయుసమీరితః ।
భినత్తి మర్మస్థానాని దీప్యమానో నిరిన్ధనః ॥ ౧౦.౪౮ ॥
ఉదానో నామ పవనస్తతశ్చోర్ధ్వం ప్రవర్తతే ।
భుక్తానామమ్బుభక్ష్యాణామధోగతినిరోధకృత్ ॥ ౧౦.౪౯ ॥
తతో యేనామ్బుదానాని కృతాన్యన్నరసాస్తథా ।
దత్తాః స తస్య ఆహ్లాదమాపది ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౦.౫౦ ॥
అన్నాని యేన దత్తాని శ్రద్ధాపూతేన చేతసా ।
సోఽపి తృప్తిమవాప్నోతి వినాప్యన్నేన వై తదా ॥ ౧౦.౫౧ ॥
యేనానృతాని నోక్తాని ప్రీతిభేదః కృతో న చ ।
ఆస్తికః శ్రద్దధానశ్చ స సుఖం మృత్యుమృచ్ఛతి ॥ ౧౦.౫౨ ॥
దేవబ్రాహ్మణపూజాయాం యే రతా నానసూయవః ।
శుక్లా వదాన్యా హ్రీమన్తస్తే నరాః సుఖమృత్యవః ॥ ౧౦.౫౩ ॥
యో న కామాన్న సంరమ్భాన్న ద్వేషాద్ధర్మముత్సృజేత్ ।
యథోక్తకారీ సోమ్యశ్చ స సుఖం మృత్యుమృచ్ఛతి ॥ ౧౦.౫౪ ॥
అవారిదాయినో దాహం క్షుధాఞ్చానన్నదాయినః ।
ప్రాప్నువన్తి నరాః కాలే తస్మిన్మృత్యావుపస్థితే ॥ ౧౦.౫౫ ॥
శీతం జయన్తీన్ధనదాస్తాపం చన్దనదాయినః ।
ప్రాణఘ్నీం వేదనాం కష్టాం యే చానుద్వేగకారిణః ॥ ౧౦.౫౬ ॥
మోహాజ్ఞానప్రదాతారః ప్రాప్నువన్తి మహద్భయమ్ ।

వేదనాభిరుదగ్రాభిః ప్రపీడ్యన్తేఽధమా నరాః ॥ ౧౦.౫౭ ॥
కూటసాక్షీ మృషావాదీ యశ్చాసదనుశాస్తి వై ।
తే మోహమృత్యవః సర్వే తథా వేదవినిన్దకాః ॥ ౧౦.౫౮ ॥
విభీషణాః పూతిగన్ధాః కూటముద్గరపాణయః ।
ఆగచ్ఛన్తి దురాత్మానో యమస్య పురుషాస్తదా ॥ ౧౦.౫౯ ॥
ప్రాప్తేషు దృక్పథం తేషు జాయతే తస్య వేపథుః ।
క్రన్దత్యవిరతం సోఽథ భ్రాతృమాతృసుతానథ ॥ ౧౦.౬౦ ॥
సాస్య వాగస్ఫుటా తాత ఏకవర్ణా విభావ్యతే ।
దృష్టిశ్చ భ్రామ్యతే త్రాసాచ్ఛ్వాసాచ్ఛుష్యత్యథాననమ్ ॥ ౧౦.౬౧ ॥
ఊర్ధ్వశ్వాసాన్వితః సోఽథ దృష్టిభఙ్గసమన్వితః ।
తతః స వేదనావిష్టస్తచ్ఛరీరం విముఞ్చతి ॥ ౧౦.౬౨ ॥
వాయ్వగ్రసారీ తద్రూపం దేహమన్యత్ప్రపద్యతే ।
తత్కర్మజం యాతనార్థం న మాతృపితృసమ్భవమ్ ।
తత్ప్రమాణవయోఽవస్థాసంస్థానైః ప్రాగ్భవం యథా ॥ ౧౦.౬౩ ॥
తతో దూతో యమస్యాశు పాశైర్బధ్నాతి దారుణైః ।
దణ్డప్రహారసమ్భ్రాన్తం కర్షతే దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౧౦.౬౪ ॥
కుశకణ్టకవల్మీకశఙ్కుపాషాణకర్కశే ।
తథా ప్రదీప్తజ్వలనే క్వచిచ్ఛ్వభ్రశతోత్కటే ॥ ౧౦.౬౫ ॥
ప్రదీప్తాదిత్యతప్తే చ దహ్యమానే తదంశుభిః ।
కృష్యతే యమదూతైశ్చ శివసన్నాదభీషణైః ॥ ౧౦.౬౬ ॥
వికృష్యమాణస్తైర్ఘోరైర్భక్ష్యమాణః శివాశతైః ।
ప్రయాతి దారుణే మార్గే పాపకర్మా యమక్షయమ్ ॥ ౧౦.౬౭ ॥
ఛత్రోపానత్ప్రదాతారో యే చ వస్త్రప్రదా నరాః ।
యే యాన్తి మనుజా మార్గం తం సుఖేన తథాన్నదాః ॥ ౧౦.౬౮ ॥

ఏవం క్లేశాననుభవన్నవశః పాపపీడితః ।
నీయతే ద్వాదశాహేన ధర్మరాజపురం నరః ॥ ౧౦.౬౯ ॥
కలేవరే దహ్యమానే మహాన్తం దాహమృచ్ఛతి ।
తాడ్యమానే తథైవార్తి ఛిద్యమానే చ దారుణామ్ ॥ ౧౦.౭౦ ॥
క్లిద్యమానే చిరతరం జన్తుర్దుఃఖమవాప్నుతే ।
స్వేన కర్మవిపాకేన దేహాన్తరగతోఽపి సన్ ॥ ౧౦.౭౧ ॥
తత్ర యద్బాన్ధవాస్తోయం ప్రయచ్ఛన్తి తిలైః సహ ।
యచ్చ పిణ్డం ప్రయచ్ఛన్తి నీయమానస్తదశ్నుతే ॥ ౧౦.౭౨ ॥
తైలాభ్యఙ్గో బాన్ధవానామఙ్గసంవాహనఞ్చ యత్ ।
తేన చాప్యాయ్యతే జన్తుర్యచ్చాశ్నన్తి సబాన్ధవాః ॥ ౧౦.౭౩ ॥
భూమౌ స్వపద్భిర్నాత్యన్తం క్లేశమాప్నోతి బాన్ధవైః ।
దానం దదద్భిశ్చ తథా జన్తురాప్యాయ్యతే మృతః ॥ ౧౦.౭౪ ॥
నీయమానః స్వకం గేహం ద్వాదశాహం స పశ్యతి ।
ఉపభుఙ్క్తే తథా దత్తం తోయపిణ్డాదికం భువి ॥ ౧౦.౭౫ ॥
ద్వాదశాహాత్పరం ఘోరమాయసం భీషణాకృతిమ్ ।
యామ్యం పశ్యత్యథో జన్తుః కృష్యమాణః పురం తతః ॥ ౧౦.౭౬ ॥
గతమాత్రోఽతిరక్తాక్షం భిన్నాఞ్జనచయప్రభమ్ ।
మృత్యుకాలాన్తకాదీనాం మధ్యే పశ్యతి వై యమమ్ ॥ ౧౦.౭౭ ॥
దంష్ట్రాకరాలవదనం భ్రుకుటీదారుణాకృతిమ్ ।
విరూపైర్భీషణైర్వక్త్రైర్వృతం వ్యాధిశతైః ప్రభుమ్ ॥ ౧౦.౭౮ ॥
దణ్డాసక్తం మహాబాహుం పాశహస్తం సుభైరవమ్ ।
తన్నిర్దిష్టాం తతో యాతి గతిం జన్తుః శుభాశుభామ్ ॥ ౧౦.౭౯ ॥
రౌరవే కూటసాక్షీ తు యాతి యశ్చానృతో నరః ।
తస్య స్వరూపం గదతో రౌరవస్య నిశామయ ॥ ౧౦.౮౦ ॥

యోజనానాం సహస్రే ద్వే రౌరవో హి ప్రమాణతః ।
జానుమాత్రప్రమాణశ్చ తతః శ్వభ్రః సుదుస్తరః ॥ ౧౦.౮౧ ॥
తత్రాఙ్గారచయోపేతం కృతఞ్చ ధరణీసమమ్ ।
జాజ్వల్యమానస్తీవ్రేణ తాపితాఙ్గారభూమినా ॥ ౧౦.౮౨ ॥
తన్మధ్యే పాపకర్మాణం విముఞ్చన్తి యమానుగాః ।
స దహ్యమానస్తీవ్రేణ వహ్నినా తత్ర ధావతి ॥ ౧౦.౮౩ ॥
పదే పదే చ పాదోఽస్య శీర్యతే జీర్యతే పునః ।
అహోరాత్రేణోద్ధరణం పాదన్యాసం చ గచ్ఛతి ॥ ౧౦.౮౪ ॥
ఏవం సహస్రముత్తీర్ణో యోజనానాం విముచ్యతే ।
తతోఽన్యం పాపశుద్ధ్యర్థం తాదృఙ్నిరయమృచ్ఛతి ॥ ౧౦.౮౫ ॥
తతః సర్వేషు నిస్తీర్ణః పాపీ తిర్యకత్వమశ్నుతే ।
కృమికీటపతఙ్గేషు శ్వాపదే మశకాదిషు ॥ ౧౦.౮౬ ॥
గత్వా గజద్రుమాద్యేషు గోష్వశ్వేషు తథైవ చ ।
అన్యాసు చైవ పాపాసు దుః ఖదాసు చ యోనిషు ॥ ౧౦.౮౭ ॥
మానుషం ప్రాప్య కుబ్జో వా కుత్సితో వామనోఽపి వా ।
చణ్డాలపుక్కసాద్యాసు నరో యోనిషు జాయతే ॥ ౧౦.౮౮ ॥
అవశిష్టేన పాపేన పుణ్యేన చ సమన్వితః ।
తతశ్చారోహణీం జాతిం శూద్రవైశ్యనృపాదికామ్ ॥ ౧౦.౮౯ ॥
విప్రదేవేన్ద్రతాం చాపి కదాచిదవరోహణీమ్ ।
ఏవన్తు పాపకర్మాణో నరకేషు పతన్త్యధః ॥ ౧౦.౯౦ ॥
యథా పుణ్యకృతో యాన్తి తన్మే నిగతదః శృణు ।
తే యమేన వినిర్దిష్టాం యాన్తి పుణ్యాం గతిం నరాః ॥ ౧౦.౯౧ ॥
ప్రగీతగన్ధర్వగణాః ప్రవృత్తాప్సరసాఙ్గణాః ।
హారనూపురమాదుర్యశోభితాన్యుత్తమాని చ ॥ ౧౦.౯౨ ॥

ప్రయాన్త్యాశు విమానాని నానాదివ్యస్త్రగుజ్జ్వలాః ।
తస్మాచ్చ ప్రచ్యుతా రాజ్ఞామన్యేషాం చ మహాత్మనామ్ ॥ ౧౦.౯౩ ॥
జాయన్తే చ కులే తత్ర సద్వృత్తపరిపాలకాః ।
భోగాన్ సమ్ప్రాప్నువన్త్యుగ్రాంస్తతో యాన్త్యూర్ధ్వమన్యథా ॥ ౧౦.౯౪ ॥
అవరోహణీం చ సమ్ప్రాప్య పూర్వవద్యాన్తి మానవాః ।
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథా జన్తుర్విపద్యతే ।
అతః శృణుష్వ విప్రర్షే యథా గర్భం ప్రపద్యతే ॥ ౧౦.౯౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదో నామ దశమోఽధ్యాయః

ఏకాదశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

నిషేకం మానవం స్త్రీణాం బీజం ప్రాప్తం రజస్యథ ।
విముక్తమాత్రో నరకాత్స్వర్గాద్వాపి ప్రపద్యతే ॥ ౧౧.౧ ॥
తేనాభిభూతం తత్స్థైర్యం యాతి బీజద్వయం పితః ।
కలలత్వం బుద్బుదత్వం తతః పేశిత్వమేవ చ ॥ ౧౧.౨ ॥
పేశ్యాం యథాణుబీజం స్యాదఙ్కురస్తద్వదుచ్యతే ।
అఙ్గానాం చ తథోత్పత్తిః పఞ్చానామనుభాగశః ॥ ౧౧.౩ ॥
ఉపాఙ్గాన్యఙ్గులీనేత్రనాసాస్యశ్రవణాని చ ।
ప్రరోహం యాన్తి చాఙ్గేభ్యస్తద్వత్తేభ్యో నఖాదికమ్ ॥ ౧౧.౪ ॥

త్వచి రోమాణి జాయన్తే కేశాశ్చైవ తతః పరమ్ ।
సమం సమృద్ధిమాయాతి తేనైవోద్భవకోషకమ్ ॥ ౧౧.౫ ॥
నారికేలఫలం యద్వత్సకోషం వృద్ధిమృచ్ఛతి ।
తద్వత్ప్రయాత్యసౌ వృద్ధిం సకోషోఽధోముఖః స్థితః ॥ ౧౧.౬ ॥
తలే తు జానుపార్శ్వాభ్యాం కరౌ న్యస్య స వర్ధతే ।
అఙ్గుష్ఠౌ చోపరి న్యస్తౌ జాన్వోరగ్రే తథాఙ్గులీ ॥ ౧౧.౭ ॥
జానుపృష్ఠే తథా నేత్రే జానుమధ్యే చ నాసికా ।
స్ఫిచౌ పార్ష్ణిద్వయస్థే చ బాహుజఙ్ఘే బహిః స్థితే ॥ ౧౧.౮ ॥
ఏవం వృద్ధిం క్రమాద్యాతి జన్తుః స్త్రీగర్భసంస్థితః ।
అన్యసత్త్వోదరే జన్తోర్యథా రూపం తథా స్థితిః ॥ ౧౧.౯ ॥
కాఠిన్యమగ్నినా యాతి భుక్తపీతేన జీవతి ।
పుణ్యాపుణ్యాశ్రయమయీ స్థితిర్జన్తోస్తథోదరే ॥ ౧౧.౧౦ ॥
నాడీ చాప్యాయనీ నామ నాభ్యాం తస్య నిబధ్యతే ।
స్త్రీణాం తథాన్త్రసుషిరే సా నిబద్ధోపజాయతే ॥ ౧౧.౧౧ ॥
క్రామన్తి భుక్తపీతాని స్త్రీణాం గర్భోదరే యథా ।
తైరాప్యాయితదేహోఽసౌ జన్తుర్వృద్ధిముపైతి వై ॥ ౧౧.౧౨ ॥
స్మృతీస్తస్య ప్రయాన్త్యస్య బహ్వ్యః సంసారభూమయః ।
తతో నిర్వేదమాయాతి పీడ్యమాన ఇతస్తతః ॥ ౧౧.౧౩ ॥
పునర్నైవం కరిష్యామి ముక్తమాత్ర ఇహోదరాత్ ।
తథా తథా యతిష్యామి గర్భం నాప్స్యామ్యహం యథా ॥ ౧౧.౧౪ ॥
ఇతి చిన్తయతే స్మృత్వా జన్మదుః ఖశతాని వై ।
యాని పూర్వానుభూతాని దైవభూతాని యాని వై ॥ ౧౧.౧౫ ॥
తతః కాలక్రమాజ్జన్తుః పరివర్తత్యధోముఖః ।
నవమే దశమే వాపి మాసి సజ్జయతే యతః ॥ ౧౧.౧౬ ॥

నిష్క్రమ్యమాణో వాతేన ప్రాజాపత్యేన పీడ్యతే ।
నిష్క్రామ్యతే చ విలపన్ హృది దుఃఖనిపీడితః ॥ ౧౧.౧౭ ॥
నిష్క్రాన్తశ్చోదరాన్మూర్చ్ఛామసహ్యాం ప్రతిపద్యతే ।
ప్రాప్నోతి చేతనాం చాసౌ వాయుస్పర్శసమన్వితః ॥ ౧౧.౧౮ ॥
తతస్తం వైష్ణవీ మాయా సమాస్కన్దతి మోహినీ ।
తయా విమోహితాత్మాసౌ జ్ఞానభ్రంశమవాప్నుతే ॥ ౧౧.౧౯ ॥
భ్రష్టజ్ఞానో బాలభావం తతో జన్తుః ప్రపద్యతే ।
తతః కౌమారకావస్థాం యౌవనం వృద్ధతామపి ॥ ౧౧.౨౦ ॥
పునశ్చ మరణం తద్వజ్జన్మ చాప్నోతి మానవః ।
తతః సంసారచక్రేఽస్మిన్ భ్రామ్యతే ఘటియన్త్రవత్ ॥ ౧౧.౨౧ ॥
కదాచిత్స్వర్గమాప్నోతి కదాచిన్నిరయం నరః ।
నరకం చైవ స్వర్గం చ కదాచిచ్చ మృతోఽశ్నుతే ॥ ౧౧.౨౨ ॥
కదాచిదత్రైవ పునర్జాతః స్వం కర్మ సోఽశ్నుతే ।
కదాచిద్భుక్తకర్మా చ మృతః స్వల్పేన గచ్ఛతి ॥ ౧౧.౨౩ ॥
కదాచిదల్పైశ్చ తతో జాయతేఽత్ర శుభాశుభైః ।
స్వర్లోకే నరకే చైవ భుక్తప్రాయో ద్విజోత్తమ ॥ ౧౧.౨౪ ॥
నరకేషు మహద్దుఃఖమేతద్యత్స్వర్గవాసినః ।
దృశ్యన్తే తాత మోదన్తే పాత్యమానాశ్చ నారకాః ॥ ౧౧.౨౫ ॥
స్వర్గేఽపి దుఃఖమతులం యదారోహణకాలతః ।
ప్రభృత్యహం పతిష్యామీత్యేతన్మనసి వర్తతే ॥ ౧౧.౨౬ ॥
నారకాంశ్చైవ సంప్రేక్ష్య మహద్దుఃఖమవాప్యతే ।
ఏతాం గతిమహం గన్తేత్యహర్నిశమనిర్వృతః ॥ ౧౧.౨౭ ॥
గర్భవాసే మహద్దుఃఖం జాయమానస్య యోనితః ।
జాతస్య బలాభావే చ వృద్ధత్వే దుఃఖమేవ చ ॥ ౧౧.౨౮ ॥

కామేర్ష్యాక్రోధసమ్భూద్ధం యౌవనే చాతిదుః సహమ్ ।
దుః ఖప్రాయా వృద్ధతా చ మరణే దుః ఖముత్తమమ్ ॥ ౧౧.౨౯ ॥
కృష్యమాణస్య యామ్యైశ్చ నరకేషు చ పాత్యతః ।
పునశ్చ గర్భే జన్మాథ మరణం నరకస్తథా ॥ ౧౧.౩౦ ॥
ఏవం సంసారచక్రేఽస్మిన్ జన్తవో ఘటియన్త్రవత్ ।
భ్రామ్యన్తే ప్రాకృతైర్బన్ధైర్బద్ధ్వా బాధ్యన్తి చాసకృత్ ॥ ౧౧.౩౧ ॥
నాస్తి తాత ! సుఖం కిఞ్చిదత్ర దుః ఖశతాకులే ।
తస్మాన్మోక్షాయ యతతా కథం సేవ్యా మయా త్రయీ ॥ ౧౧.౩౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరపిత్రాపుత్రసంవాదోఽ నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

ద్వాదశోఽధ్యాయః

పితోవాచ
సాధు వత్స ! త్వయాఖ్యాతం సంసారగహనం పరమ్ ।
జ్ఞానప్రదానసమ్భూతం సమాశ్రిత్య మహాఫలమ్ ॥ ౧౨.౧ ॥
తత్ర తే నరకాః సర్వే యథా వై రౌరవస్తథా ।
వర్ణితాస్తాన్ సమాచక్ష్వ విస్తరేణ మహామతే ॥ ౧౨.౨ ॥

పుత్ర ఉవాచ

రౌరవస్తే సమాఖ్యాతః ప్రథమం నరకో మయా ।
మహారౌరవసంజ్ఞం తు శృణుష్వ నరకం పితః ॥ ౧౨.3 ॥
యోజనానాం సహస్రాణి సప్త పఞ్చ సమన్తతః ।
తత్ర తామ్రమయీ భూమిరధస్తస్య హుతాశనః ॥ ౧౨.౪ ॥
తత్తాపతప్తా సర్వాశా ప్రోద్యదిన్దుసమప్రభా ।
విభాత్యతిమహారౌద్రా దర్శనస్పర్శనాదిషు ॥ ౧౨.౫ ॥
తస్యాం బద్ధః కరాభ్యాఞ్చ పద్భ్యాఞ్చైవ యమానుగైః ।
ముచ్యతే పాపకృన్మధ్యే లుఠమానః స గచ్ఛతి ॥ ౧౨.౬ ॥
కాకైర్వకైర్వృకోలూకైర్వృశ్చికైర్మశకైస్తథా ।
భక్ష్యమాణస్తథా గృధ్రైర్ద్రుతం మార్గే వికృష్యతే ॥ ౧౨.౭ ॥
దహ్యమానః పితర్మాతర్భ్రాతస్తాతేతి చాకులః ।
వదత్యసకృదుద్విగ్నో న శాన్తిమధిగచ్ఛతి ॥ ౧౨.౮ ॥
ఏవం తస్మాన్నరైర్మోక్షో హ్యతిక్రాన్తైరవాప్యతే ।
వర్షాయుతాయుతైః పాపం యైః కృతం దుష్టబుద్ధిభిః ॥ ౧౨.౯ ॥
తథాన్యస్తు తమో నామ సోఽతిశీతః స్వభావతః ।
మహారౌరవవద్దీర్ఘస్తథా స తమసా వృతః ॥ ౧౨.౧౦ ॥
శీతార్తాస్తత్ర ధావన్తో నరాస్తమసి దారుణే ।
పరస్పరం సమాసాద్య పరిరభ్యాశ్రయన్తి చ ॥ ౧౨.౧౧ ॥
దన్తాస్తేషాఞ్చ భజ్యన్తే శీతార్తిపరికమ్పితాః ।
క్షుత్తృష్ణాప్రబలాస్తత్ర తథైవాన్యేఽప్యుపద్రవాః ॥ ౧౨.౧౨ ॥
హిమఖణ్డవహో వాయుర్భినత్త్యస్థీని దారుణః ।
మజ్జాసృగ్గలితం తస్మాదశ్నువన్తి క్షుధాన్వితాః ॥ ౧౨.౧3 ॥
లేలిహ్యమానా భ్రామ్యన్తే పరస్పరసమాగమే ।
ఏవం తత్రాపి సుమహాన్ క్లేశస్తమసి మానవైః ॥ ౧౨.౧౪ ॥

ప్రాప్యతే బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ యావద్దుష్కృతసంక్షయః ।
నికృన్తన ఇతి ఖ్యాతస్తతోఽన్యో నరకోత్తమః ॥ ౧౨.౧౫ ॥
తస్మిన్ కులాలచక్రాణి భ్రామ్యన్త్యవిరతం పితః ।
తేష్వారోప్య నికృత్యన్తే కాలసూత్రేణ మానవాః ॥ ౧౨.౧౬ ॥
యమానుగాఙ్గులిస్థేన ఆపాదతలమస్తకమ్ ।
న చైషాం జీవితభ్రంశో జాయతే ద్విజసత్తమ ॥ ౧౨.౧౭ ॥
ఛిన్నాని తేషాం శతశః ఖణ్డాన్యైక్యం వ్రజన్తి చ ।
ఏవం వర్షసహస్రాణి ఛిద్యన్తే పాపకర్మిణః ॥ ౧౨.౧౮ ॥
తావద్యావదశేషం వై తత్పాపం హి క్షయం గతమ్ ।
అప్రతిష్ఠఞ్చ నరకం శృణుష్వ గదతో మమ ॥ ౧౨.౧౯ ॥
అత్ర స్థైర్నారకైర్దుఃఖమసహ్యమనుభూయతే ।
తాన్యేవ యత్ర చక్రాణి ఘటీయన్త్రాణి చాన్యతః ॥ ౧౨.౨౦ ॥
దుః ఖస్య హేతుభూతాని పాపకర్మకృతాం నృణామ్ ।
చక్రేష్వారోపితాః కేచిద్భ్రామ్యన్తే తత్ర మానవాః ॥ ౧౨.౨౧ ॥
యావద్వర్షసహస్రాణి న తేషాం స్థితిరన్తరా ।
ఘటీయన్త్రేషు చైవాన్యే బద్ధస్తోయే యథా ఘటీ ॥ ౧౨.౨౨ ॥
భ్రామ్యన్తే మానవా రక్తముదిగరన్తః పునః పునః ।
అన్త్రైర్ముఖవినిష్క్రాన్తైః నేత్రైరశ్రువిలమ్బిభిః ॥ ౧౨.౨౩ ॥
దుః ఖాని తే ప్రాప్నువన్తి యాన్యసహ్యాని జన్తుభిః ।
అసిపత్రవనం నామ నరకం శృణు చాపరమ్ ॥ ౧౨.౨౪ ॥
యోజనానాం సహస్రం యో జ్వలదగ్న్యాస్తృతావనిః ।
తప్తాః సూర్యకరైశ్చణ్డైర్యత్రాతీవ సుదారుణైః ॥ ౧౨.౨౫ ॥
ప్రపతన్తి సదా తత్ర ప్రాణినో నరకౌకసః ।
తన్మధ్యే చ వనం రమ్యం స్నిగ్ధపత్రం విభావ్యతే ॥ ౧౨.౨౬ ॥

పత్రాణి తత్ర ఖడ్గానాం ఫలాని ద్విజసత్తమమ్ ।
శ్వానశ్చ తత్ర సబలాః స్వనన్త్యయుతశోభితాః ॥ ౧౨.౨౭ ॥
మహావక్త్రా మహాదంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ భయానకాః ।
తతస్తద్వనమాలోక్య శిశిరచ్ఛాయమగ్రతః ॥ ౧౨.౨౮ ॥
ప్రయాన్తి ప్రాణినస్తత్ర తీవ్రతృట్పరిపీడితాః ।
హా మాతర్హా తాత ! ఇతి క్రాన్దన్తోఽతీవ దుఃఖితా ॥ ౧౨.౨౯ ॥
దహ్యమానాఙ్ఘ్రియుగలా ధరణీస్థేన వహ్నినా ।
తేషాం గతానాం తత్రాసిపత్రపాతీ సమీరణః ॥ ౧౨.౩౦ ॥
ప్రవాతి తేన పాత్యన్తే తేషాం ఖడ్గాన్యథోపరి ।
తతః పతన్తి తే భూమౌ జ్వలత్పావకసఞ్చయే ॥ ౧౨.౩౧ ॥
లేలిహ్యమానే చాన్యత్ర వ్యాప్తాశేషమహీతలే ।
సారమేయాస్తతః శీఘ్రం శాతయన్తి శరీరతః ॥ ౧౨.౩౨ ॥
తేషామఙ్గాని రుదతామనేకాన్యతిభీషణాః ।
అసిపత్రవనం తాత ! మయైతత్కీర్తితం తవ ॥ ౧౨.౩౩ ॥
అతః పరం భీమతరం తప్తకుమ్భం నిబోధ మే ।
సమన్తతస్తప్తకుమ్భా వహ్నిజ్వాలాసమావృతాః ॥ ౧౨.౩౪ ॥
జ్వలదగ్నిచయోద్వృత్తతైలాయశ్చూర్ణపూరితాః ।
తేషు దుష్కృతకర్మాణో యామ్యైః క్షిప్తా హ్యధోముఖాః ॥ ౧౨.౩౫ ॥
క్వాథ్యన్తే విస్ఫుటద్గాత్రగలన్మజ్జజలావిలాః ।
స్ఫురత్కపాలనేత్రాస్థిచ్ఛిద్యమానా విభీషణైః ॥ ౧౨.౩౬ ॥
గృధ్రైరుత్పాట్య ముచ్యన్తే పునస్తేష్వేవ వేగితైః ।
పునః సిమసిమాయన్తే తైలేనైక్యం వ్రజన్తి చ ॥ ౧౨.౩౭ ॥
ద్రవీభూతైః శిరోగాత్రస్నాయుమాంసత్వగస్థిభిః ।
తతో యామ్యైర్నరైరాశు దర్వ్యా ఘట్టనఘట్టితాః ॥ ౧౨.౩౮ ॥

కృతావర్తే మహాత్రైలే మథ్యన్తే పాపకర్మిణః ।
ఏష తే విస్తరేణోక్తస్తప్తకుమ్భో మయా పితః ॥ ౧౨.౩౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాః పుత్రసంవాదే మహారౌరవాదినరకాఖ్యానం నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

త్రయోదశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

అహం వైశ్యకులే జాతో జన్మన్యస్మాత్తు సప్తమే ।
సమతీతే గవాం రోధం నిపానే కృతవాన్ పురా ॥ ౧౩.౧ ॥
విపాకాత్కర్మణస్తస్య నరకం భృశదారుణమ్ ।
సమ్ప్రాప్తోఽగ్నిశిఖాఘోరమయోముఖఖగాకులమ్ ॥ ౧౩.౨ ॥
యన్త్రపీడనగాత్రాసృక్ప్రవాహోద్భూతకర్దమమ్ ।
విశస్యమానదుష్కర్మితన్నిపాతరవాకులమ్ ॥ ౧౩.౩ ॥
పాత్యమానస్య మే తత్ర సాగ్రం వర్షశతం గతమ్ ।
మహాతాపార్తితప్తస్య తృష్ణాదాహాన్వితస్య చ ॥ ౧౩.౪ ॥
తత్రాహ్లాదకరః సద్యః పవనః సుఖశీతలః ।
కరమ్భబాలుకాకుమ్భమధ్యస్థో మే సమాగతః ॥ ౧౩.౫ ॥
తత్సమ్పర్కాదశేషాణాం నాభవద్యాతనా నృణామ్ ।

మమ చాపి యథా స్వర్గే స్వర్గిణాం నిర్వృతిః పరా ॥ ౧౩.౬ ॥
కిమేతదితి చాహ్లాదవిస్తారస్తిమితేక్షణైః ।
దృష్టమస్మాభిరాసన్నం నరరత్నమనత్తమమ్ ॥ ౧౩.౭ ॥
యామ్యశ్చ పురుషో ఘోరో దణ్డహస్తోఽశనిప్రభః ।
పురతో దర్శయన్మార్గమితి ఏహీతి వగథ ॥ ౧౩.౮ ॥
పురుషః స తదా దృష్ట్వా యాతనాశతసంకులమ్ ।
నరకం ప్రాహ తం యామ్యం కిఙ్కరం కృపయాన్వితః ॥ ౧౩.౯ ॥

పురుష ఉవాచ

భో యామ్యపురుషాచక్ష్వ కిం మయా దుష్కృతం కృతమ్ ।
యేనేదం యాతనాభీం ప్రాప్తోఽస్మి నరకం పరమ్ ॥ ౧౩.౧౦ ॥
విపశ్చిదితి విఖ్యాతో జనకానామహం కులే ।
జాతో విదేహవిషయే సమ్యఙ్మనుజపాలకః ॥ ౧౩.౧౧ ॥
యజ్ఞైర్మయేష్టం బహుభిర్ధర్మతః పాలితా మహీ ।
నోత్సృష్టశ్చైవ సంగ్రామో నాతిథిర్విముఖో గతః ॥ ౧౩.౧౨ ॥
పితృదేవర్షిభృత్యాశ్చ న చాపచరితా మయా ।
కృతా స్పృహా చ న మయా పరస్త్రీవిభవాదిషు ॥ ౧౩.౧౩ ॥
పర్వకాలేషు పితరస్తిథికాలేషు దేవతాః ।
పురుషం స్వయమాయాన్తి నిపానమివ ధేనవః ॥ ౧౩.౧౪ ॥
యత స్తే విముఖా యాన్తి నిశ్వస్య గృహమేధినః ।
తస్మాదిష్టశ్చ పూర్తశ్చ ధమౌ ద్వావపి నశ్యతః ॥ ౧౩.౧౫ ॥
పితృనిశ్వాసవిధ్వస్తం సప్తజన్మార్జితం శుభమ్ ।
త్రిజన్మప్రభవం దైవో నిశ్వాసో హన్త్యసంశయమ్ ॥ ౧౩.౧౬ ॥

తస్మాద్దైవే చ పిత్ర్యే చ నిత్యమేవోద్యతోఽభవమ్ ।
సోఽహం కథమిమం ప్రాప్తో నరకం భృశదారుణమ్ ॥ ౧౩.౧౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదో నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః

చతుర్దశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

ఇతి పృష్టస్తదా తేన శృణ్వతాం నో మహాత్మనా ।
ఉవాచ పురుషో యామ్యో ఘోరోఽపి ప్రసృతం వచః ॥ ౧౪.౧ ॥

యమకిఙ్కర ఉవాచ

మహారాజ! యథాత్థ త్వం తథైతన్నాత్ర సంశయః ।
కిన్తు స్వల్పం కృతం పాపం భవతా స్మారయామి తత్ ॥ ౧౪.౨ ॥
వైదర్భ్యా తవ యా పత్నీ పీవరీ నామ నామతః ।
ఋతుమత్యా ఋతుర్వన్ధ్యస్త్వయా తస్యాః కృతః పురా ॥ ౧౪.౩ ॥
సుశోభనాయాం కైకేయ్యామాసక్తేన తతో భవాన్ ।
ఋతువ్యతిక్రమాత్ప్రాప్తో నరకం ఘోరమీదృశమ్ ॥ ౧౪.౪ ॥
హోమకాలే యథా వహ్ని రాజ్యపాతమవేక్షతే ।

ఋతౌ ప్రజాపతిస్తద్వద్బీజపాతమవేక్షతే ॥ ౧౪.౫ ॥
యస్తముల్లఙ్ఘ్య ధర్మాత్మా కామేష్వాసక్తిమాన్ భవేత్ ।
స తు పిత్ర్యాదృణాత్పాపమవాప్య నరకం పతేత్ ॥ ౧౪.౬ ॥
ఏతావదేవ తే పాపం నాన్యత్కిఞ్చన విద్యతే ।
తదేహి గచ్ఛ పుణ్యానాముపభోగాయ పార్థివ ॥ ౧౪.౭ ॥

రాజోవాచ

యాస్యామి దేవానుచర యత్ర త్వం మాం నయిష్యసి ।
కిఞ్చిత్పృచ్ఛామి తన్మే త్వం యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ ౧౪.౮ ॥
వజ్రతుణ్డాస్త్వమీ కాకాః పుంసాం నయనహారిణః ।
పునః పునశ్చ నేత్రాణి తద్వదేషాం భవన్తి హి ॥ ౧౪.౯ ॥
కిం కర్మ కృతవన్తశ్చ కథయైతజ్జుగుప్సితమ్ ।
హరన్త్యేషాం తథా జిహ్వాం జాయమానాం పునర్నవామ్ ॥ ౧౪.౧౦ ॥
పరపత్రేణ పాట్యన్తే కస్మాదేతేఽతిదుః ఖితాః ।
కరమ్భవాలుకాస్వేతే పచ్యన్తే తైలగోచరాః ॥ ౧౪.౧౧ ॥
అయోముఖైః ఖగైశ్చైతే కృష్యన్తే కింవిధా వద ।
విశ్లిష్టదేహబన్ధార్తిమహారావవిరావిణః ॥ ౧౪.౧౨ ॥
అయశ్చఞ్చునిపాతేన సర్వాఙ్గక్షతదుః ఖితాః ।
కిమేతేఽనిష్టకర్తారస్తుద్యన్తేఽహర్నిశం నరాః ॥ ౧౪.౧౩ ॥
ఏతాశ్చాన్యాశ్చ దృశ్యన్తే యాతనాః పాపకర్మిణామ్ ।
యేన కర్మవిపాకేణ తన్మమాశేషతో వద ॥ ౧౪.౧౪ ॥

యమకిఙ్కర ఉవాచ

యన్మాం పృచ్ఛసి భూపాల ! పాపకర్మఫలోదయమ్ ।
తత్తేఽహం సమ్ప్రవక్ష్యామి సంక్షేపేణ యథాతథమ్ ॥ ౧౪.౧౫ ॥
పుణ్యాపుణ్యే హి పురుషః పర్యాయేణ సమశ్నుతే ।
భుఞ్జతశ్చ క్షయం యాతి పాపం పుణ్యమథాపి వా ॥ ౧౪.౧౬ ॥
న తు భోగాదృతే పుణ్యం కిఞ్చిద్వా కర్మ మానవమ్ ।
పాపకం వా పునాత్యాశు క్షయో భోగాత్ప్రజాయతే ॥ ౧౪.౧౭ ॥
పరిత్యజతి భోగాచ్చ పుణ్యాపుణ్యే నిబోధ మే ।
దుర్భిక్షాదేవ దుర్భిక్షం క్లేశాత్క్లేశం భయాద్భయమ్ ॥ ౧౪.౧౮ ॥
మృతేభ్యః ప్రమృతా యాన్తి దరిద్రాః పాపకర్మిణః ।
గతిం నానావిధాం యాన్తి జన్తవః కర్మబన్ధనాత్ ॥ ౧౪.౧౯ ॥
ఉత్సవాదుత్సవం యాన్తి స్వర్గాత్స్వర్గం సుఖాత్సుఖమ్ ।
శ్రద్ధధానాశ్చ శాన్తాశ్చ ధనదాః శుభకారిణః ॥ ౧౪.౨౦ ॥
వ్యాలకుఞ్జరదుర్గాణి సర్పచౌరభయాని తు ।
హతాః పాపేన గచ్ఛన్తి పాపినః కిమతః పరమ్ ॥ ౧౪.౨౧ ॥
అనేకశతసాహస్రజన్మసంచయసఞ్చితమ్ ।
పుణ్యాపుణ్యం నృణాం తద్వత్సుఖదుఃఖాఙ్కురోద్భవమ్ ॥ ౧౪.౨౩ ॥
యథా బీజం హి భూపాల ! పయాంసి సమవేక్షతే ।
పుణ్యాపుణ్యే తథా కాలదేశాన్యకర్మకారకమ్ ॥ ౧౪.౨౪ ॥
స్వల్పం పాపం కృతం పుంసా దేశకాలోపపాదితమ్ ।
పాదన్యాసకృతం దుఃఖం కణ్టకోత్థం ప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౪.౨౫ ॥
తత్ప్రభూతతరం స్థూలం శూలకీలకసమ్భవమ్ ।
దుఃఖం యచ్ఛతి తద్వచ్చ శిరోరోగాది దుఃసహమ్ ॥ ౧౪.౨౬ ॥
అపథ్యాశనశీతోష్ణశ్రమతాపాదికారకమ్ ।

తథాన్యోఽన్యమపేక్షన్తే పాపాని ఫలసఙ్గమే ॥ ౧౪.౨౭ ॥
ఏవం మహాన్తి పాపాని దీర్ఘరోగాదివిక్రియామ్ ।
తద్వచ్ఛస్త్రాగ్నికృచ్ఛ్రార్తిబన్ధనాదిఫలాయ వై ॥ ౧౪.౨౮ ॥
స్వల్పం పుణ్యం శుభం గన్ధం హేలయా సమ్ప్రయచ్ఛతి ।
స్పర్శం వాప్యథవా శబ్దం రసం రూపమథాపి వా ॥ ౧౪.౨౯ ॥
చిరాద్గురుతరం తద్వన్మహాన్తమపి కాలజమ్ ।
ఏవఞ్చ సుఖదుఃఖాని పుణ్యాపుణ్యోద్భవాని వై ॥ ౧౪.౩౦ ॥
భుఞ్జానోఽనేకసంసారసమ్భవానీహ తిష్ఠతి ।
జాతి దేశావరుద్ధాని జ్ఞానాజ్ఞానఫలాని చ ॥ ౧౪.౩౧ ॥
తిష్ఠన్తి తత్ర యుక్తాని లిఙ్గమాత్రేణ చాత్మని ।
వపుషా మనసా వాచా న కదాచిత్క్వచిన్నరః ॥ ౧౪.౩౨ ॥
అకుర్వన్ పాపకం కర్మ పుణ్యం వాప్యవతిష్ఠతే ।
యద్యత్ప్రాప్నోతి పురుషో దుఃఖం సుఖమథాపి వా ॥ ౧౪.౩౩ ॥
ప్రభూతమథవా స్వల్పం విక్రియాకారి చేతసః ।
తావతా తస్య పుణ్యం వా పాపం వాప్యథ చేతరత్ ॥ ౧౪.౩౪ ॥
ఉపభోగాత్క్షయం యాతి భుజ్యమానమివాశనమ్ ।
ఏవమేతే మహాపాపం యాతనాభిరహర్నిశమ్ ॥ ౧౪.౩౫ ॥
క్షపయన్తి నరా ఘోరం నరకాన్తర్వివర్తినః ।
తథైవ రాజన్ ! పుణ్యాని స్వర్గలోకేఽమరైః సహ ॥ ౧౪.౩౬ ॥
గన్ధర్వసిద్ధాప్సరసాం గీతాద్యైరుపభుఞ్జతే ।
దేవత్వే మానుషత్వే చ తిర్యక్త్వే చ శుభాశుభమ్ ॥ ౧౪.౩౭ ॥
పుణ్యపాపోద్భవం భుఙ్క్తే సుఖదుఃఖోపలక్షణమ్ ।
యత్త్వం పృచ్ఛసి మాం రాజన్ ! యాతనాః పాపకర్మిణామ్ ।
కేన కేనేతి పాపేన తత్తే వక్ష్యామ్యశేషతః ॥ ౧౪.౩౮ ॥

దుష్టేన చక్షుషా దృష్టాః పరదారా నరాధమైః ।

మానసేన చ దుష్టేన పరద్రవ్యఞ్చ సస్పృహైః ॥ ౧౪.౩౯ ॥

వజ్రతుణ్డాః ఖగాస్తేషాం హరన్త్యేతే విలోచనే ।

పునః పునశ్చ సమ్భూతిరక్ష్ణోరేషాం భవత్యథ ॥ ౧౪.౪౦ ॥

యావతోఽక్షినిమేషాంస్తు పాపమేభిర్నృభిః కృతమ్ ।

తావద్వర్షసహస్రాణి నేత్రార్తి ప్రాప్నువన్త్యత ॥ ౧౪.౪౧ ॥

అసచ్ఛాస్త్రోపదేశాస్తు యైర్దత్తా యైశ్చ మన్త్రితాః ।

సమ్యగ్దృష్టేర్వినాశాయ రిపూణామపి మానవైః ॥ ౧౪.౪౨ ॥

యైః శాస్త్రమన్యథా ప్రోక్తం యైరసద్వాగుదాహృతా ।

వేదదేవద్విజాతీనాం గురోర్నిన్దా చ యైః కృతా ॥ ౧౪.౪౩ ॥

హరన్తి తేషాం జిహ్వాశ్చ జాయమానాః పునః పునః ।

తావతో వత్సరానేతే వజ్రతుణ్డాః సదారుణాః ॥ ౧౪.౪౪ ॥

మిత్రభేదం తథా పిత్రా పుత్రస్య స్వజనస్య చ ।

యాజ్యోపాధ్యాయయోర్మాత్రా సుతస్య సహచారిణః ॥ ౧౪.౪౫ ॥

భార్యాపత్యోశ్చ యే కేచిద్భేదం చక్రుర్నరాధమాః ।

త ఇమే పశ్య పాట్యన్తే కరపత్రేణ పార్థివ ॥ ౧౪.౪౬ ॥

పరోపతాపకా యే చ యే చాహ్లాదనిషేధకాః ।

తాలవృన్తానిలస్థానచన్దనోశీరహారిణః ॥ ౧౪.౪౭ ॥

ప్రాణాన్తికం దదుస్తాపమదుష్టానాఞ్చ యేఽధమాః ।

కరమ్భవాలుకాసంస్థాస్త ఇమే పాపభాగినః ॥ ౧౪.౪౮ ॥

భుఙ్క్తే శ్రాద్ధన్తు యోఽన్యస్య నరోఽన్యేన నిమన్త్రితః ।

దైవే వాప్యథవా పిత్ర్యే స ద్విధా కృష్యతే ఖగైః ॥ ౧౪.౪౯ ॥

మర్మాణి యస్తు సాధూనామసద్వాగ్భిర్నికృన్తతి ।

తమిమే తుదమానాస్తు ఖగాస్తిష్ఠన్త్యవారితా ॥ ౧౪.౫౦ ॥

యః కరోతి చ పైశున్యమన్యవాగన్యథామతిః ।
పాట్యతే హి ద్విధా జిహ్వా తస్యేత్థం నిశితైః క్షురైః ॥ ౧౪.౫౧ ॥
మాతాపిత్రోర్గురూణాఞ్చ యేఽవజ్ఞాం చక్రురుద్ధతాః ।
త ఇమే పూయవిణ్మూత్రగర్తే మజ్జన్త్యధోముఖాః ॥ ౧౪.౫౨ ॥
దేవతాతిథిభూతేషు భృత్యేష్వభ్యాగతేషు చ ।
అభుక్తవత్సు యేఽశ్నన్తి తద్వత్పిత్రగ్నిపక్షిషు ॥ ౧౪.౫౩ ॥
దుష్టాస్తే పూయనిర్యాసభుజః సూచీముఖాస్తు తే ।
జాయన్తే గిరివర్ష్మాణః పశ్యైతే యాదృశా నరాః ॥ ౧౪.౫౪ ॥
ఏకపఙ్క్త్యాం తు యే విప్రమథవేతరవర్ణజమ్ ।
విషమం భోజయన్తీహ విడ్భుజస్త ఇమే యథా ॥ ౧౪.౫౫ ॥
ఏకసార్థప్రయాతం యే నిఃస్వమర్థార్థినం నరమ్ ।
అపాస్య స్వాన్నమశ్నన్తి త ఇమే శ్లేష్మభోజినః ॥ ౧౪.౫౬ ॥
గోబ్రాహ్మణాగ్నయః స్పృష్టా యైరుచ్ఛిష్టైర్నరేశ్వర ।
తేషామేతేఽగ్నికుమ్భేషు లేలిహ్యన్త్యాహితాః కరాః ॥ ౧౪.౫౭ ॥
సూర్యేన్దుతారకా దృష్టా యైరుచ్ఛిష్టైస్తు కామతః ।
తేషాం యామ్యైర్నరైర్నేత్రే న్యస్తో వహ్నిః సమేధ్యతే ॥ ౧౪.౫౮ ॥
గావోఽగ్నిర్జననీ విప్రో జ్యేష్ఠభ్రాతా పితా స్వసా ।
జామయో గురవో వృద్ధా యైః స్పృష్టాస్తు పదా నృభిః ॥ ౧౪.౫౯ ॥
బద్ధాఙ్ఘ్రయస్తే నిగడైర్లౌహైరగ్నిప్రతాపితైః ।
అఙ్గారరాశిమధ్యస్థాస్తిష్ఠన్త్యాజానుదాహినః ॥ ౧౪.౬౦ ॥
పాయసం కృశరం ఛాగో దేవాన్నాని చ యాని వై ।
భుక్తాని యైరసంస్కృత్య తేషాం నేత్రాణి పాపినామ్ ॥ ౧౪.౬౧ ॥
నిపాతితానాం భూపృష్ఠే ఉద్వృత్తాక్షినిరీక్షతామ్ ।
సన్దంశైః పశ్య కృష్యన్తే నరైర్యామ్యైర్ముఖాత్తతః ॥ ౧౪.౬౨ ॥

గురుదేవద్విజాతీనాం వేదానాఞ్చ నరాధమైః ।
నిన్దా నిశామితా యైశ్చ పాపానామభినన్దతామ్ ॥ ౧౪.౬౩ ॥
తేషామయోమయాన్ కీలానగ్నివర్ణాన్ పునః పునః ।
కర్ణేషు ప్రేరయన్త్యేతే యామ్యా విలపతామపి ॥ ౧౪.౬౪ ॥
యైః ప్రపాదేవవిప్రౌకోదేవాలయసభాః శుభాః ।
భఙ్క్త్వా విధ్వంసమానీతాః క్రోధలోభానువర్తిభిః ॥ ౧౪.౬౫ ॥
తేషామేతైః శితైః శస్త్రైర్ముహుర్విలపతాం త్వచః ।
పృథక్కుర్వన్తి వై యామ్యాః శరీరాదతిదారుణాః ॥ ౧౪.౬౬ ॥
గోబ్రాహ్మణార్కమార్గేషు యేఽవమేహన్తి మానవాః ।
తేషామేతాని కృష్యన్తే గుదేనాన్త్రాణి వాయసైః ॥ ౧౪.౬౭ ॥
దత్త్వా కన్యాం చ ఏకస్మై ద్వితీయాయ ప్రయచ్ఛతి ।
స త్వేవం నైకధాచ్ఛిన్నః క్షారనద్యాం ప్రవాహ్యతే ॥ ౧౪.౬౮ ॥
స్వపోషణపరో యస్తు పరిత్యజతి మానవః ।
పుత్రభృత్యకలత్రాదిబన్ధువర్గమకిఞ్చినమ్ ॥ ౧౪.౬౯ ॥
దుర్భిక్షే సమ్భ్రమే వాపి సోఽప్యేవం యమకిఙ్కరైః ।
ఉత్కృత్య దత్తాని ముఖే స్వమాంసాన్యశ్నుతే క్షుధా ॥ ౧౪.౭౦ ॥
శరణాగతాన్ యస్త్యజతి లోభాద్వృత్త్యుపజీవినః ।
సోఽప్యేవం యన్త్రపీడాభిః పీడ్యతే యమకిఙ్కరైః ॥ ౧౪.౭౧ ॥
సుకృతం యే ప్రయచ్ఛన్తి యావజ్జన్మ కృతం నరాః ।
తే పిష్యన్తే శిలాపేషైర్యథైతే పాపకర్మిణః ॥ ౧౪.౭౨ ॥
న్యాసాపహారిణో బద్ధాః సర్వగాత్రేషు బన్ధనైః ।
కృమివృశ్చికకాకోలైర్భుజ్యన్తేఽహర్నిశం నరాః ॥ ౧౪.౭౩ ॥
క్షుత్క్షామాస్తృట్పతజ్జిహ్వాతాలవో వేదనాతురాః ।
దివామైథునినః పాపాః పరదారభుజశ్చ యే ॥ ౧౪.౭౪ ॥

తత్రైవ కణ్టకైర్దేర్ఘైరాయసైః పశ్య శాల్మలిమ్ ।
ఆరోపితా విభిన్నాఙ్గాః ప్రభూతాసృక్స్రావావిలాః ॥ ౧౪.౭౫ ॥
మూషాయామపి పశ్యైతాన్నాశ్యమానాన్ యమానుగైః ।
పురుషైః పురుషావ్యాఘ్ర ! పరదారావమర్షిణః ॥ ౧౪.౭౬ ॥
ఉపాధ్యాయమధః కృత్వా స్తబ్ధో యోఽధ్యయనం నరః ।
గృహ్ణాతి శిల్పమథవా సోఽప్యేవం శిరసా శిలామ్ ॥ ౧౪.౭౭ ॥
బిభ్రత్క్లేశమవాప్నోతి జనమార్గేఽతిపీడితః ।
క్షుత్క్షామోఽహర్నిశం భారపీడావ్యథితమస్తకః ॥ ౧౪.౭౮ ॥
మూత్రశ్లేష్మపురీషాణి యైరుత్సృష్టాని వారిణి ।
త ఇమే శ్లేష్మవిణ్మూత్రదుర్గన్ధం నరకం గతాః ॥ ౧౪.౭౯ ॥
పరస్పరఞ్చ మాంసాని భక్ష్యన్తి క్షుధాన్వితాః ।
భుక్తం నాతిథ్యవిధినా పూర్వమేభిః పరస్పరమ్ ॥ ౧౪.౮౦ ॥
అపవిద్ధాస్తు యైర్వేదా వహ్నయశ్చాహితాగ్నిభిః ।
త ఇమే శైలశృఙ్గాగ్రాత్పాత్యన్తేఽధః పునః పునః ॥ ౧౪.౮౧ ॥
పునర్భూపతయో జీర్ణా యావజ్జీవన్తి యే నరాః ।
ఇమే కృమిత్వమాపన్నా భక్ష్యన్తేఽత్ర పిపీలికైః ॥ ౧౪.౮౨ ॥
పతితప్రతిగ్రహాదానాద్యజనాన్నిత్యసేవనాత్ ।
పాషాణమధ్యకీటత్వం నరః సతతమశ్నుతే ॥ ౧౪.౮౩ ॥
పశ్యతో భృత్యవర్గస్య మిత్రాణామతిథేస్తథా ।
ఏకో మిష్టాన్నభుగ్భుఙ్క్తే జ్వలదఙ్గారసఞ్చయమ్ ॥ ౧౪.౮౪ ॥
వృకైర్భయఙ్కరైః పృష్ఠం నిత్యమస్యోపభుజ్యతే ।
పృష్ఠమాంసం నృపైతేన యతో లోకస్య భక్షితమ్ ॥ ౧౪.౮౫ ॥
అన్ధోఽథ బధిరో మూకో భ్రామ్యతేఽయం క్షుధాతురః ।
అకృతజ్ఞోఽధమః పుంసాముపకారేషు వర్తతామ్ ॥ ౧౪.౮౬ ॥

అయం కృతఘ్నో మిత్రాణామపకారీ సుదుర్మతిః ।
తత్ప్రకుమ్భే నిపతతి తతో యాస్యతి పేషణమ్ ॥ ౧౪.౮౭ ॥
కరమ్భవాలుకాం తస్మాత్తతో యన్త్రానపీడనమ్ ।
అసిపత్రవనం తస్మాత్క్రకచపత్రేణ పాటనమ్ ॥ ౧౪.౮౮ ॥
కాలసూత్రే తథా ఛేదమనేకాశ్చైవ యాతనాః ।
ప్రాప్య నిష్కృతిమేతస్మాన్న వేద్మి కథమేష్యతి ॥ ౧౪.౮౯ ॥
శ్రాద్ధసఙ్గతినో విప్రాః సముత్పత్య పరస్పరమ్ ।
దుష్టా హి నిః సృతం ఫేనం సర్వాఙ్గేభ్యః పిబన్తి వై ॥ ౧౪.౯౦ ॥
సువర్ణస్తేయీ విప్రఘ్నః సురాపీ గురుతల్పగః ।
అధశ్చోర్ధ్వఞ్చ దీప్తాగ్నౌ దహ్యమానాః సమన్తతః ॥ ౧౪.౯౧ ॥
తిష్ఠన్త్యబ్దసహస్రాణి సుబహూని తతః పునః ।
జాయన్తే మానవాః కుష్ఠక్షయరోగాదిచిహ్నితాః ॥ ౧౪.౯౨ ॥
మృతాః పునశ్చ నరకం పునర్జాతాశ్చ తాదృశమ్ ।
వ్యాధిమృచ్ఛన్తి కల్పాన్తపరిమాణం నరాధిప ॥ ౧౪.౯౩ ॥
గోఘ్నో న్యూరతరం యాతి నరకేఽథ త్రిజన్మని ।
తథోపపాతకానాఞ్చ సర్వేషామితి నిశ్చయః ॥ ౧౪.౯౪ ॥
నరకప్రచ్యుతా యాని యైర్యైర్విహితపాతకైః ।
ప్రయాన్తి యోనిజాతాని తన్మే నిగదతః శృణు ॥ ౧౪.౯౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే జడోపాఖ్యానే యమకిఙ్కరసంవాదో నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

పఞ్చదశోఽధ్యాయః

యమకిఙ్కర ఉవాచ

పతితాత్ప్రతిగృహ్యార్థం ఖరయోనిం వ్రజేద్ద్విజః ।
నరకాత్ప్రతిముక్తస్తు కృమిః పతితయాజకః ॥ ౧౫.౧ ॥
ఉపాధ్యాయవ్యలీకన్తు కృత్వా శ్వా భవతి ద్విజః ।
తజ్జాయాం మనసావాఞ్ఛన్ తద్ద్రవ్యఞ్చాప్యసంశయమ్ ॥ ౧౫.౨ ॥
గర్దభో జాయతే జన్తుః పిత్రోశ్చాప్యవమానకః ।
మాతాపితరావాక్రుశ్య శారికా సమ్ప్రజాయతే ॥ ౧౫.౩ ॥
భ్రాతుః పత్న్యవమన్తా చ కపోతత్వం ప్రపద్యతే ।
తామేవ పీడయిత్వా తు కచ్ఛపత్వం ప్రపద్యతే ॥ ౧౫.౪ ॥
భర్తృపిణ్డముపాశ్నన్ యస్తదిష్టం న నిషేవతే ।
సోఽపి మోహసమాపన్నో జాయతే వానరో మృతః ॥ ౧౫.౫ ॥
న్యాసాపహర్తా నరకాద్విముక్తో జాయతే కృమిః ।
అసూయకశ్చ నరకాన్ముక్తో భవతి రాక్షసః ॥ ౧౫.౬ ॥
విశ్వాసహన్తా చ నరో మీనయోనౌ ప్రజాయతే ।
ధాన్యం యవాంస్తిలాన్మాషాన్ కులత్థాన్ సర్షపాంశ్చణాన్ ॥ ౧౫.౭ ॥
కలాయాన కలమాన్ముద్గాన్ గోధూమానతసీస్తథా ।
శస్యాన్యన్యాని వా హృత్వా మోహాజ్జన్తురచేతనః ॥ ౧౫.౮ ॥
సఞ్జాయతే మహావక్త్రో మూషికో బభ్రుసన్నిభః ।
పరదారాభిమర్షాత్తు వృకో ఘోరోఽభిజాయతే ॥ ౧౫.౯ ॥
శ్వా శృగాలో వకో గృధ్రో వ్యాడః కఙ్కస్తథా క్రమాత్ ।

భ్రాతృభార్యాఞ్చ దుర్బుద్ధిర్యో ధర్షయతి పాపకృత్ ॥ ౧౫.౧౦ ॥
పుంస్కోకిలత్వమాప్నోతి స చాపి నరకాచ్చ్యుతః ।
సఖిభార్యాం గురోర్భార్యాం రాజభార్యాఞ్చ పాపకృత్ ॥ ౧౫.౧౧ ॥
ప్రధర్షయిత్వా కామాత్మా శూకరో జాయతే నరః ।
యజ్ఞదానవివాహానాం విఘ్నకర్తా భవేత్కృమిః ॥ ౧౫.౧౨ ॥
పునర్దాతృ కన్యాయాః కృమిరేవోపజాయతే ।
దేవతాపితృవిప్రాణామదత్వా యోఽన్నమశ్నుతే ॥ ౧౫.౧౩ ॥
ప్రముక్తో నరకాత్సోఽపి వాయసః సమ్ప్రజాయతే ।
జ్యేష్ఠం పితృసమం వాపి భ్రాతరం యోఽవమన్యతే ॥ ౧౫.౧౪ ॥
నరకాత్సోఽపి విభ్రష్టః క్రౌఞ్చయోనౌ ప్రజాయతే ।
శూద్రశ్చ బ్రాహ్మణీం గత్వా కృమియోనౌ ప్రజాయతే ॥ ౧౫.౧౫ ॥
తస్యామపత్యముత్పాద్య కాష్ఠాన్తః కీటకో భవేత్ ।
శూకరః కృమికో మద్గుశ్చణ్డాలశ్చ ప్రజాయతే ॥ ౧౫.౧౬ ॥
అకృతజ్ఞోఽధమః పుంసాం విముక్తో నరకాన్నరః ।
కృతఘ్నః కృమికః కీటః పతఙ్గో వృశ్చికస్తథా ॥ ౧౫.౧౭ ॥
మత్స్యస్తు వాయసః కూర్మః పుక్కసో జాయతే తతః ।
అశస్త్రం పురుషం హత్వా నరః సఞ్జాయతే ఖరః ॥ ౧౫.౧౮ ॥
కృమిః స్త్రీవధకర్తా చ బాలహన్తా చ జాయతే ।
భోజనం చోరయిత్వా తు మక్షికా జాయతే నరః ॥ ౧౫.౧౯ ॥
తత్రాప్యస్తి విశేషో వై భోజనస్య శృణుష్వ తత్ ।
హృత్వాన్నన్తు స మార్జారో జాయతే నరకాచ్చ్యుతః ॥ ౧౫.౨౦ ॥
తిలపిణ్యాకసంమిశ్రమన్నం హృత్వా తు మూషికః ।
ఘృతం హృత్వా చ నకులః కాకో మద్గురజామిషమ్ ॥ ౧౫.౨౧ ॥
మత్స్యమాంసాపహృత్కాకః శ్యేనో మార్గామిషాపహృత్ ।

వీచీకాకస్త్వపహృతే లవణే దధని కృమిః ॥ ౧౫.౨౨ ॥
చోరయిత్వా పయశ్చాపి బలాకా సమ్ప్రజాయతే ।
యస్తు చోరయతే తైలం తైలపాయీ స జాయతే ॥ ౧౫.౨౩ ॥
మధు హృత్వా నరో దంశః పూపం హృత్వా పిపీలికః ।
చోరయిత్వా తు నిష్పావాన్ జాయతే గృహగోలకః ॥ ౧౫.౨౪ ॥
ఆసవం చోరయిత్వా తు తిత్తిరిత్వమవాప్నుయాత్ ।
అయో హృత్వా తు పాపాత్మా వాయసః సమ్ప్రజాయతే ॥ ౧౫.౨౫ ॥
హృతే కాంస్యే చ హారీతః కపోతో రుప్యభాజనే ।
హృత్వా తు కాఞ్చనం భాణ్డం కృమియోనౌ ప్రజాయతే ॥ ౧౫.౨౬ ॥
పత్రోర్ణం చోరయిత్వా తు క్రకరత్వఞ్చ గచ్ఛతి ।
కోషకారశ్చ కౌషేయే హృతే వస్త్రేఽభిజాయతే ॥ ౧౫.౨౭ ॥
దుకూలే శార్ఙ్గకః పాపో హృతే చైవాంశుకే శుకః ।
తథైవాజావికం హృత్వా వస్త్రం క్షౌమం చ జాయతే ॥ ౧౫.౨౮ ॥
కార్పాసికే హృతే క్రౌఞ్చో వాల్కహర్తా బకస్తథా ।
మయూరో వర్ణకాన్ హృత్వా శాకపత్రం చ జాయతే ॥ ౧౫.౨౯ ॥
జీవజ్జీవకతాం యాతి రక్తవస్త్రాపహృన్నరః ।
ఛుచ్ఛున్దరిః శుభాన్ గన్ధాన్ వాసో హృత్వా శశో భవేత్ ॥ ౧౫.30 ॥
షణ్డః ఫలాపహరణాత్కాష్ఠస్య ఘుణకీటకః ।
పుష్పాపహృద్దరిద్రశ్చ పఙ్గుర్యానాపహృన్నరః ॥ ౧౫.3౧ ॥
శాకహర్తా చ హారీతస్తోయహర్తా చ చాతకః ।
భూహర్తా నరకాన్ గత్వా రౌరవాదీన్ సుదారుణాన్ ॥ ౧౫.3౨ ॥
తృణగుల్మలతావల్లిత్వక్సారతరుతాం క్రమాత్ ।
ప్రాప్య క్షీణాల్పపాపస్తు నరో భవతి వై తతః ॥ ౧౫.33 ॥
కృమిః కీటః పతఙ్గోఽథ పక్షీ తోయ చరో మృగః ।

గోత్వం ప్రాప్య చ చణ్డాలపుక్కసాది జుగుప్సితమ్ ॥ ౧౫.౩౪ ॥
పఙ్గ్వన్ధో వధిరః కుష్ఠీ యక్ష్మణా చ ప్రపీడితః ।
ముఖరోగాక్షిరోగైశ్చ గుదరోగైశ్చ బాధ్యతే ॥ ౧౫.౩౫ ॥
అపస్మారీ చ భవతి శూద్రత్వం చ స గచ్ఛతి ।
ఏష ఏవ క్రమో దృష్టో గోసువర్ణాపహారిణామ్ ॥ ౧౫.౩౬ ॥
విద్యాపహారిణశ్చోగ్రా నిష్క్రయభ్రంశినో గురోః ।
జాయామన్యస్య పురుషః పారఖ్యాం ప్రతిపాదయన్ ॥ ౧౫.౩౭ ॥
ప్రాప్నోతి షణ్ఢతాం మూఢో యాతనాభ్యః పరిచ్యుతః ।
యః కరోతి నరో హోమమసమిద్ధే విభావసౌ ॥ ౧౫.౩౮ ॥
సోఽజీర్ణవ్యాధిదుఃఖార్తో మన్దాగ్నిః సంప్రజాయతే ।
పరనిన్దా కృతఘ్నత్వం పరమర్మావఘట్టనమ్ ॥ ౧౫.౩౯ ॥
నైష్ఠుర్యం నిర్ఘృణత్వఞ్చ పరదారోపసేవనమ్ ।
పరస్వహరణాశౌచం దేవతానాఞ్చ కుత్సనమ్ ॥ ౧౫.౪౦ ॥
నికృత్యా కఞ్చనం నృణాం కార్పణ్యం చ నృణాం వధః ।
యాని చ ప్రతిషిద్ధాని తత్రప్రవృత్తిశ్చ సన్తతా ॥ ౧౫.౪౧ ॥
ఉపలక్ష్యాణి జానీయాన్ముక్తానాం నరకాదను ।
దయా భూతేషు సంవాదః పరలోకప్రతిక్రియా ॥ ౧౫.౪౨ ॥
సత్యం భూతహితార్థోక్తిర్వేదప్రామాణ్యదర్శనమ్ ।
గురుదేవర్షిసిద్ధర్షిపూజనం సాధుసఙ్గమః ॥ ౧౫.౪౩ ॥
సత్క్రియాభ్యసనం మైత్రీమితి బుధ్యతే పణ్డితః ।
అన్యాని చైవ సద్ధర్మక్రియాభూతాని యాని చ ॥ ౧౫.౪౪ ॥
స్వర్గచ్యుతానాం లిఙ్గాని పురుషాణామపాపినామ్ ।
ఏతదుద్దేశతో రాజన్ భవతః కథితం మయా ॥ ౧౫.౪౫ ॥
స్వకర్మఫలభోక్తౄణాం పుణ్యానాం పాపినాం తథా ।

తదేహ్యన్యత్ర గచ్ఛామో దృష్టం సర్వం త్వయాధునా ।
త్వయా దృష్టో హి నరకస్తదేహ్యన్యత్ర గమ్యతామ్ ॥ ౧౫.౪౬ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తతస్తమగ్రతః కృత్వా స రాజా గన్తుముద్యతః ।
తతశ్చ సర్వైరుత్క్రుష్టం యాతనాస్థాయిభిర్నృభిః ॥ ౧౫.౪౭ ॥
ప్రసాదం కురు భూపేతి తిష్ఠ తావన్ముహూర్తకమ్ ।
త్వదఙ్గసఙ్గీ పవనో మనో హ్లాదయతే హి నః ॥ ౧౫.౪౮ ॥
పరితాపఞ్చ గాత్రేభ్యః పీడాబాధాశ్చ కృత్స్నశః ।
అపహన్తి నరవ్యాఘ్ర యదాం కురు మహీపతే ॥ ౧౫.౪౯ ॥
ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తేషాం తం యామ్యపురుషం నృపః ।
పప్రచ్ఛ కథమేతేషామాహ్లాదో మయి తిష్ఠతి ॥ ౧౫.౫౦ ॥
కిం మయా కర్మ తత్పుణ్యం మర్త్యలోకే మహత్కృతమ్ ।
ఆహ్లాదదాయినీ వృష్టిర్యేనేయం తదుదీరయ ॥ ౧౫.౫౧ ॥

యమపురుష ఉవాచ

పితృదేవాతిథిప్రైష్యశిష్టేనాన్నేన తే తనుః ।
పుష్టిమభ్యాగతా యస్మాత్తద్గతం చ మనో యతః ॥ ౧౫.౫౨ ॥
తతస్త్వద్గాత్రసంసర్గో పవనో హ్లాదదాయకః ।
పాపకర్మకృతో రాజన్ యాతనా న ప్రబాధతే ॥ ౧౫.౫౩ ॥
అశ్వమేధాదయో యజ్ఞాస్త్వయేష్టా విధివద్యతః ।
తతస్త్వద్దర్శనాద్యామ్యా యన్త్రశస్త్రాగ్నివాయసాః ॥ ౧౫.౫౪ ॥

పీడనచ్ఛేదదాహాదిమహాదుఃఖస్య హేతవః ।
మృదుత్వమాగతా రాజన్ తేజసాపహతాస్తవ ॥ ౧౫.౫౫ ॥

రాజోవాచ

న స్వర్గే బ్రహ్మలోకే వా తత్సుఖం ప్రాప్యతే నరైః ।
యదార్తజన్తునిర్వాణదానోత్థమితి మే మతిః ॥ ౧౫.౫౬ ॥
యది మత్సన్నిధావేతాన్ యాతనా న ప్రబాధతే ।
తతో భద్రముఖాత్రాహం స్థాస్యే స్థాణురివాచలః ॥ ౧౫.౫౭ ॥

యమపురుష ఉవాచ

ఏహి రాజన్ ప్రగచ్ఛామో నిజపుణ్యసమర్జితాన్ ।
భుఙ్క్ష్వ భోగానపాస్యేహ యాతనాః పాపకర్మణామ్ ॥ ౧౫.౫౮ ॥

రాజోవాచ

తస్మాన్న తావద్యాస్యామి యావదేతే సుదుఃఖితాః ।
మత్సన్నిధానాత్సుఖినో భవన్తి నరకౌకసః ॥ ౧౫.౫౯ ॥
ధిక్తస్య జీవనం పుంసః శరణార్థినమాతురమ్ ।
యో నార్తమనుగృహ్ణాతి వైరిపక్షమపి ధ్రువమ్ ॥ ౧౫.౬౦ ॥
యజ్ఞదానతపాంసీహ పరత్ర చ న భూతయే ।
భవన్తి తస్య యస్యార్తపరిత్రాణే న మానసమ్ ॥ ౧౫.౬౧ ॥
నరస్య యస్య కఠినం మనో బాలాతురాదిషు ।
వృద్ధేషు చ న తం మన్యే మానుషం రాక్షసో హి సః ॥ ౧౫.౬౨ ॥

ఏతేషాం సన్నికర్షాత్తు యద్యగ్నిపరితాపజమ్ ।
తథోగ్రగన్ధజం వాపి దుః ఖం నరకసమ్భవమ్ ॥ ౧౫.౬౩ ॥
క్షుత్పిపాసాభవం దుః ఖం యచ్చ మూర్చ్ఛాప్రదం మహత్ ।
ఏతేషాం త్రాణదానన్తు మన్యే స్వర్గసుఖాత్పరమ్ ॥ ౧౫.౬౪ ॥
ప్రాప్స్యన్త్యార్తా యది సుఖం బహవో దుః ఖితే మయి ।
కిన్ను ప్రాప్తం మయా న స్యాత్తస్మాత్త్వం వ్రజ మాచిరమ్ ॥ ౧౫.౬౫ ॥

యమపురుష ఉవాచ

ఏష ధర్మశ్చ శక్రశ్చ త్వాం నేతుం సముపాగతౌ ।
అవశ్యమస్మాద్గన్తవ్యం తస్మాత్పార్థివ! గమ్యతామ్ ॥ ౧౫.౬౬ ॥

ధర్మ ఉవాచ

నయామి త్వామహం స్వర్గం త్వయా సమ్యగుపాసితః ।
విమానమేతదారుహ్య మా విలమ్బస్వ గమ్యతామ్ ॥ ౧౫.౬౭ ॥

రాజోవాచ

నరకే మానవా ధర్మ పీడ్యన్తేఽత్ర సహస్రశః ।
త్రాహీతి చార్తాః క్రన్దన్తి మామతో న వ్రజామ్యహమ్ ॥ ౧౫.౬౮ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ

కర్మణా నరకప్రాప్తిరేతేషాం పాపకర్మిణామ్ ।

స్వర్గస్త్వయాపి గన్తవ్యో నృప ! పుణ్యేన కర్మణా ॥ ౧౫.౬౯ ॥

రాజోవాచ

యది జానాసి ధర్మ ! త్వం త్వం వా శక్ర ! శచీపతే ।
మమ యావత్ప్రమాణన్తు శుభం తద్వక్తుమర్హథః ॥ ౧౫.౭౦ ॥

ధర్మ ఉవాచ

అబ్బిన్దవో యథామ్భోధౌ యథా వా దివి తారకాః ।
యథా వా వర్షతా ధారా గఙ్గాయాం సికతా యథా ॥ ౧౫.౭౧ ॥
అసంఖ్యేయా మహారాజ యథా బిన్ద్వాదయో హ్యపామ్ ।
తథా తవాపి పుణ్యస్య సంఖ్యా నైవోపపద్యతే ॥ ౧౫.౭౨ ॥
అనుకమ్పామిమామద్య నారకేష్విహ కుర్వతః ।
తదేవ శతసాహస్రం సంఖ్యాముపగతం తవ ॥ ౧౫.౭౩ ॥
తద్గచ్ఛ త్వం నృపశ్రేష్ఠ తద్భోక్తుమమరాలయమ్ ।
ఏతేఽపి పాపం నరకే క్షపయన్తు స్వకర్మజమ్ ॥ ౧౫.౭౪ ॥

రాజోవాచ

కథం స్పృహాం కరిష్యన్తి మత్సమ్పర్కేషు మానవాః ।
యది సత్సన్నిధావేషాముత్కర్షో నోపజాయతే ॥ ౧౫.౭౫ ॥
తస్మాద్యత్సుకృతం కిఞ్చిన్మమాస్తి త్రిదశాధిప ।
తేన ముచ్యన్తు నరకాత్పాపినో యాతనాం గతాః ॥ ౧౫.౭౬ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ

ఏవమూర్ధ్వతరం స్థానం త్వయావాప్తం మహీపతే ।
ఏతాంశ్చ నరకాత్పశ్య విముక్తాన్ పాపకారిణః ॥ ౧౫.౭౭ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తతోఽపతత్పుష్పవృష్టిస్తస్యోపరి మహీపతేః ।
విమానఞ్చాధిరోప్యైనం స్వర్లోకమనయద్ధరిః ॥ ౧౫.౭౮ ॥
అహఞ్చాన్యే చ యే తత్ర యాతనాభ్యః పరిచ్యుతాః ।
స్వకర్మఫలనిర్దిష్టం తతో జాత్యన్తరం గతాః ॥ ౧౫.౭౯ ॥
ఏవమేతే సమాఖ్యాతా నరకా ద్విజసత్తమ ।
యేన యేన చ పాపేన యాం యాం యోనిముపైతి వై ॥ ౧౫.౮౦ ॥
తత్తత్సర్వం సమాఖ్యాతం యథా దృష్టం మయా పురా ।
పురానుభవజం జ్ఞానమవాప్యావితథం తవ ।
అతః పరం మహాభాగ కిమన్యత్కథయామి తే ॥ ౧౫.౮౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదో నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః

షోడశోఽధ్యాయః

పితావాచ

కథితం మే త్వయా వత్స సంసారస్య వ్యవస్థితమ్ ।
స్వరూపమతి హేయస్య ఘటీయన్త్రవదవ్యయమ్ ॥ ౧౬.౧ ॥
తదేవమేతదఖిలం మయావగతమీదృశమ్ ।
కిం మయా వద కర్తవ్యమేవస్మిన్ వ్యవస్థితే ॥ ౧౬.౨ ॥
పుత్ర ఉవాచ

యది మద్వచనం తాత శ్రద్ధధాస్యవిశఙ్కితః ।
తత్పరిత్యజ్య గార్హస్థ్యం వానప్రస్థపరో భవ ॥ ౧౬.3 ॥
తమనుష్ఠాయ విధివద్విహాయాగ్నిపరిగ్రహమ్ ।
ఆత్మన్యాత్మానమాధయా నిర్ద్వన్ద్వో నిష్పరిగ్రహః ॥ ౧౬.౪ ॥
ఏకాన్తరాశీ వశ్యాత్మా భవ భిక్షురతన్ద్రితః ।
తత్ర యోగాపరో భూత్వా బాహ్యస్పర్శవివర్జితః ॥ ౧౬.౫ ॥
తతః ప్రాప్స్యతి తం యోగం దుః శసంయోగభేషజమ్ ।
ముక్తిహేతుమనౌపమ్యమనాఖ్యేయమసఙ్గినమ్ ।
యత్సంయోగాన్న తే యోగో భూయో భూతైర్భవిష్యతి ॥ ౧౬.౬ ॥

పితావాచ

వత్స యోగం మమాచక్ష్వ ముక్తిహేతుమతః పరమ్ ।
యేన భూతైః పునర్భూతో నేదృగః ఖమవాప్నుయామ్ ॥ ౧౬.౭ ॥
యత్రాసక్తిపరస్యాత్మా మమ సంసారబన్ధనైః ।
నైతి యోగమయోగోఽపి తం యోగమధునా వద ॥ ౧౬.౮ ॥

సంసారాదిత్యతాపార్తివిప్లుష్యద్దేహమానసమ్ ।
బ్రహ్మజ్ఞానామ్బుశీతేన సిఞ్చ మాం వాక్యవారిణా ॥ ౧౬.౯ ॥
అవిద్యాకృష్ణసర్పేణ దష్టం తద్విషపీడితమ్ ।
స్వవాక్యామృతపానేన మాం జీవయ పునర్మృతమ్ ॥ ౧౬.౧౦ ॥
పుత్రదారగృహక్షేత్రమమత్వనిగడార్దితమ్ ।
మాం మోచయేష్టసద్భావవిజ్ఞానోద్ఘాటనైస్త్వరన్ ॥ ౧౬.౧౧ ॥

పుత్ర ఉవాచ

శృణు తాత ! యథా యోగో దత్తాత్రేయేణ ధీమతా ।
అలర్కాయ పురా ప్రోక్తః సమ్యక్పృష్టేన విస్తరాత్ ॥ ౧౬.౧౨ ॥

పితోవాచ

దత్తాత్రేయః సుతః కస్య కథం వా యోగముక్తవాన్ ।
కశ్చాలర్కో మహాభాగో యో యౌగం పరిపృష్టవాన్ ॥ ౧౬.౧౩ ॥

పుత్ర ఉవాచ

కౌశికో బ్రాహ్మణః కశ్చిత్ప్రతిష్ఠానేఽభవత్పురే ।
సోఽన్యజన్మకృతైః పాపైః కుష్ఠరోగాతురోఽభవత్ ॥ ౧౬.౧౪ ॥
తం తథా వ్యాధితం భార్యా పతిం దేవమివార్చ్చయత్ ।
పాదాభ్యఙ్గాఙ్గసంవాహస్నానాచ్ఛాదనభోజనైః ॥ ౧౬.౧౫ ॥
శ్లేష్మమూత్రపురీషాసృక్స్రావాహక్షాలనేన చ ।
రహశ్చైవోపచారేణ ప్రియసమ్భాషణేన చ ॥ ౧౬.౧౬ ॥

స తయా పూజ్యమానోఽపి సదాతీవ వినీతయా ।
అతీవ తీవ్రకోపత్వాన్నిర్భర్త్సయతి నిష్ఠురః ॥ ౧౬.౧౭ ॥
తథాపి ప్రణతా భార్యా తమమన్యత దైవతమ్ ।
తం తథాప్యతిబీభత్సం సర్వశ్రేష్ఠమమన్యత ॥ ౧౬.౧౮ ॥
అచఙ్క్రమణశీలోఽపి స కదాచిద్ద్విజోత్తమః ।
ప్రాహ భార్యాం నయస్వేతి త్వం మాం తస్యా నివేశనమ్ ॥ ౧౬.౧౯ ॥
యా సా వేశ్యా మయా దృష్టా రాజమార్గే గృహోషితా ।
తాం మాం ప్రాపయ ధర్మజ్ఞే! సైవ మే హృది వర్తతే ॥ ౧౬.౨౦ ॥
దృష్టా సూర్యోదయే బాలా రాత్రిశ్చేయముపాగతా ।
దర్శనానన్తరం సా మే హృదయాన్నాపసర్పతి ॥ ౧౬.౨౧ ॥
యది సా చారుసర్వాఙ్గీ పీనశ్రోణిపయోధరా ।
నోపగూహతి తన్వఙ్గీ తన్మాం ద్రక్ష్యసి వై మృతమ్ ॥ ౧౬.౨౨ ॥
వామః కామో మనుష్యాణాం బహుభిః ప్రార్థ్యతే చ సా ।
మమాశక్తిశ్చ గమనే సఙ్కులం ప్రతిభాతి మే ॥ ౧౬.౨౩ ॥
తత్తదా వచనం శ్రుత్వా భర్తుః కామాతురస్య సా ।
తత్పత్నీ సత్కులోత్పన్నా మహాభాగా పతివ్రతా ॥ ౧౬.౨౪ ॥
గాఢం పరికరం బద్ధ్వా శుల్కమాదాయ చాధికమ్ ।
స్కన్ధే భర్తారమాదాయ జగామ మృదుగామినీ ॥ ౧౬.౨౫ ॥
నిశి మేఘాస్తృతే వ్యోమ్ని చలద్విద్యుత్ప్రదర్శితే ।
రాజమార్గే ప్రియం భర్తుశ్చికీర్షన్తీ ద్విజాఙ్గనా ॥ ౧౬.౨౬ ॥
పథి శూలే తథా ప్రోతమచౌరం చౌరశఙ్కయా ।
మాణ్డవ్యమతిదుః ఖార్త్తమన్ధకారేఽథ స ద్విజః ॥ ౧౬.౨౭ ॥
పత్నీస్కన్ధే సమారూఢశ్చాలయామాస కౌశికః ।
పాదావమర్షణాత్క్రుద్ధో మాణ్డవ్యస్తమువాచ హ ॥ ౧౬.౨౮ ॥

యేనాహమేవమత్యర్థం దుః ఖితశ్చాలితః పదా ।
దశాం కష్టామనుప్రాప్తః స పాపాత్మా నరాధమః ॥ ౧౬.౨౯ ॥
సూర్యోదయేఽవశః ప్రాణైర్వియోక్ష్యతి న సంశయః ।
భాస్కరాలోకనాదేవ స వినాశమవాప్స్యతి ॥ ౧౬.౩౦ ॥
తస్య భార్యాతతః శ్రుత్వా తం శాపమతిదారుణమ్ ।
ప్రోవాచ వ్యథితా సూర్యో నైవోదయముపైష్యతి ॥ ౧౬.౩౧ ॥
తతః సూర్యోదయాభావాదభవత్సన్తతా నిశా ।
బహూన్యహః ప్రమాణాని తతో దేవా భయం యయుః ॥ ౧౬.౩౨ ॥
నిః స్వాధ్యాయవషట్కారస్వధాస్వాహావివర్జితమ్ ।
కథం ను ఖల్విదం సర్వం న గచ్ఛేత్సంక్షయం జగత్ ॥ ౧౬.౩౩ ॥
అహోరాత్రవ్యవస్థాయా వినా మాసర్తుసంక్షయః ।
తత్సంక్షయాన్న త్వయనే జ్ఞాయేతే దక్షిణోత్తరే ॥ ౧౬.౩౪ ॥
వినా చాయనవిజ్ఞానాత్కాలః సంవత్సరః కుతః ।
సంవత్సరం వినా నాన్యత్కాలజ్ఞానం ప్రవర్తతే ॥ ౧౬.౩౫ ॥
పతివ్రతాయా వచసా నోద్గచ్ఛతి దివాకరః ।
సూర్యోదయం వినా నైవ స్నానదానాదికాః క్రియాః ॥ ౧౬.౩౬ ॥
నాగ్నేర్విహరణఞ్చైవ క్రతువభావశ్చ లక్ష్యతే ।
నైవాప్యయనమస్మాకం వినా హోమేన జాయతే ॥ ౧౬.౩౭ ॥
వయమాప్యాయితా మర్త్యైర్యజ్ఞభాగైర్యథోచితైః ।
వృష్ట్యా తాననుగృహ్ణీమో మర్త్యాన్ శస్యాదిసిద్ధయే ॥ ౧౬.౩౮ ॥
నిష్పాదితాస్వోషధీషు మర్త్యా యజ్ఞైర్యజన్తి నః ।
తేషాం వయం ప్రయచ్ఛామః కామాన్ యజ్ఞాదిపూజితాః ॥ ౧౬.౩౯ ॥
అధో హి వర్షామ వయం మర్త్యాశ్చోర్ధ్వప్రవర్షిణః ।
తోయవర్షేణ హి వయం హవిర్వర్షేణ మానవాః ॥ ౧౬.౪౦ ॥

యే నాస్మాకం ప్రయచ్ఛన్తి నిత్యనైమిత్తకీః క్రియాః ।
క్రతుభాగం దురాత్మానః స్వయఞ్చాశ్నన్తి లోలుపాః ॥ ౧౬.౪౧ ॥
వినాశాయ వయం తేషాం తోయసూర్యాగ్నిమారుతాన్ ।
క్షితిఞ్చ సన్దూషయామః పాపానామపకారిణామ్ ॥ ౧౬.౪౨ ॥
దుష్టతోయాదిభోగేన తేషాం దుష్కృతకర్మిణామ్ ।
ఉపసర్గాః ప్రవర్తన్తే మరణాయ సుదారుణాః ॥ ౧౬.౪౩ ॥
యే త్వస్మాన్ ప్రీణయిత్వా తు భుఞ్జతే శేషమాత్మనా ।
తేషాం పుణ్యాన్ వయం లోకాన్ విదధామ మహాత్మనామ్ ॥ ౧౬.౪౪ ॥
తన్నాస్తి సర్వమేవైతద్వినైషాం వ్యుష్టిసంస్థితమ్ ।
కథం ను దినసర్గః స్యాదన్యోఽన్యమవదన్ సురాః ॥ ౧౬.౪౫ ॥
తేషామేవ సమేతానాం యజ్ఞవ్యుచ్ఛిత్తిశఙ్కినామ్ ।
దేవానాం వచనం శ్రుత్వా ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః ॥ ౧౬.౪౬ ॥
తేజః పరం తేజసైవ తపసా చ తపస్తథా ।
ప్రశామ్యతేఽమరాస్తస్మాచ్ఛృణుధ్వం వచనం మమ ॥ ౧౬.౪౭ ॥
పతివ్రతాయా మాహాత్మ్యాన్నోద్గచ్ఛతి దివాకరః ।
తస్య చానుదయాద్ధానిర్మర్త్యానాం భవతాం తథా ॥ ౧౬.౪౮ ॥
తస్మాత్పతివ్రతామత్రేరనుభూయాం తపస్వినీమ్ ।
ప్రసాదయత వై పత్నీం భానోరుదయకామ్యయా ॥ ౧౬.౪౯ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తైః సా ప్రసాదితా గత్వా ప్రాహేష్టం వ్రియతామితి ।
అయాచన్త దినం దేవా భవత్వితి యథా పురా ॥ ౧౬.౫౦ ॥
అనసూయోవాచ

పతివ్రతాయా మాహాత్మ్యం న హీయేత కథన్త్వితి ।
సంమాన్య తస్మాత్తాం సాధ్వీమహః స్రష్క్ష్యామ్యహం సురాః ॥ ౧౬.౫౧ ॥
యథా పునరహోరాత్రసంస్థానముపజాయతే ।
యథా చ తస్యాః స్వపతిర్న సాధ్వ్యా నాశమేష్యతి ॥ ౧౬.౫౨ ॥

పుత్ర ఉవాచ

ఏవముక్త్వా సురాంస్తస్యా గత్వా సా మన్దిరం శుభా ।
ఉవాచ కుశలం పృష్ట్వా ధర్మం భర్తుస్తథాత్మనః ॥ ౧౬.౫౩ ॥

అనసూయోవాచ

కచ్చిన్నన్దసి కల్యాణి స్వభర్తుర్ముఖదర్శనాత్ ।
కచ్చిచ్చాఖిలదేవేభ్యో మన్యసేఽభ్యధికం పతిమ్ ॥ ౧౬.౫౪ ॥
భర్తృశుశ్రూషణాదేవ మయా ప్రాప్తం మహత్ఫలమ్ ।
సర్వకామఫలావాప్త్యై ప్రత్యూహాః పరివర్తితాః ॥ ౧౬.౫౫ ॥
పఞ్చర్ణాని మనుష్యేణ సాధ్వి ! దేయాని సర్వదా ।
తథాత్మవర్ణధర్మేణ కర్తవ్యో ధనసంచయః ॥ ౧౬.౫౬ ॥
ప్రాప్తశ్చార్థస్తతః పాత్రే వినియోజ్యో విధానతః ।
సత్యార్జవతపోదానైర్దయాయుక్తో భవేత్సదా ॥ ౧౬.౫౭ ॥
క్రియాశ్చ శాస్త్రనిర్దిష్టా రాగద్వేషవివర్జితాః ।
కర్తవ్యా అన్వహం శ్రద్ధాపురస్కారేణ శక్తితః ॥ ౧౬.౫౮ ॥
స్వజాతివిహితానేవ లోకానాప్నోతి మానవః ।

క్లేశేన మహతా సాధ్వి ! ప్రాజాపత్యాదికాన్ క్రమాత్ ॥ ౧౬.౫౯ ॥

స్త్రియస్త్వేవం సమస్తస్య నరైర్దుః ఖార్జితస్య వై ।

పుణ్యస్యార్ధాపహారిణ్యః పతిశుశ్రూషయైవ హి ॥ ౧౬.౬౦ ॥

నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో న శ్రాద్ధం నాప్యుపోషితమ్ ।

భర్తృశుశ్రూషయైవైతాన్ లోకానిష్టాన్ వ్రజన్తి హి ॥ ౧౬.౬౧ ॥

తస్మాత్సాధ్వి ! మహాభాగే ! పతిశుశ్రూషణం ప్రతి ।

త్వయా మతిః సదా కార్యా యతో భర్తా పరా గతిః ॥ ౧౬.౬౨ ॥

యద్దేవేభ్యో యచ్చ పిత్రాగతేభ్యః

కుర్యాద్భర్తాభ్యర్చనం సత్క్రియాతః ।

తస్యాప్యర్ధం కేవలానన్యచిత్తా

నారీ భుఙ్క్తే భర్తృశుశ్రూషయైవ ॥ ౧౬.౬౩ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రతిపూజ్య తథాదరాత్ ।

ప్రత్యువాచాత్రిపత్నీం తామనసూయామిదం వచః ॥ ౧౬.౬౪ ॥

ధన్యాస్మ్యనుగృహీతాస్మి దేవైశ్చాప్యవలోకితా ।

యన్మే ప్రకృతికల్యాణి ! శ్రద్ధాం వర్ధయసే పునః ॥ ౧౬.౬౫ ॥

జానామ్యేతన్న నారీణాం కాచిత్పతిసమా గతిః ।

తత్ప్రీతిశ్చోపకారాయ ఇహ లోకే పరత్ర చ ॥ ౧౬.౬౬ ॥

పతిప్రసాదాదిహ చ ప్రేత్య చైవ యశస్విని ।

నారీ సుఖమవాప్నోతి నార్యా భర్తా హి దేవతా ॥ ౧౬.౬౭ ॥

సా త్వం బ్రూహి మహాభాగే ! ప్రాప్తాయా మమ మన్దిరమ్ ।

ఆర్యాయా యన్మయా కార్యం తథార్యేణాపి వా శుభే ॥ ౧౬.౬౮ ॥

అనసూయోవాచ

ఏతే దేవాః సహేంద్రేణ మాముపాగమ్య దుఃఖితాః ।
త్వద్వాక్యాపాస్తసత్కర్మదిననక్తనిరూపణాః ॥ ౧౬.౧౯ ॥
యాచన్తేఽహర్నిశాసంస్థాం యథావదవిఖణ్డితామ్ ।
అహం తదర్థమాయాతా శృణు చైతద్వచో మమ ॥ ౧౬.౨౦ ॥
దినాభావాత్సమస్తానామభావో యాగకర్మణామ్ ।
తదభావాత్సురాః పుష్టిం నోపయాన్తి తపస్విని ॥ ౧౬.౨౧ ॥
అహ్నశ్చైవ సముచ్ఛేదాదుచ్ఛేదః సర్వకర్మణామ్ ।
తదుచ్ఛేదాదనావృష్ట్యా జగదుచ్ఛేదమేష్యతి ॥ ౧౬.౨౨ ॥
తత్త్వమిచ్ఛసి చేదేతజ్జగదుద్ధర్తుమాపదః ।
ప్రసీద సాధ్వి ! లోకానాం పూర్వవద్వర్తతాం రవిః ॥ ౧౬.౨౩ ॥

బ్రాహ్మణ్యువాచ

మాణ్డవ్యేన మహాభాగే ! శప్తో భర్తా మమేశ్వరః ।
సూర్యోదయే వినాశం త్వం ప్రాప్స్యసీత్యతిమన్యునా ॥ ౧౬.౨౪ ॥

అనసూయోవాచ

యది వా రోచతే భద్రే ! తతస్త్వద్వచనాదహమ్ ।
కరోమి పూర్వవద్దేహం భర్తారఞ్చ నవం తవ ॥ ౧౬.౨౫ ॥
మయా హి సర్వథా స్త్రీణాం మాహాత్మ్యం వరవర్ణిని ।
పతివ్రతానామారాధ్యమితి సంమానయామి తే ॥ ౧౬.౨౬ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తథేత్యుక్తే తయా సూర్యమాజుహావ తపస్వినీ ।
అనసూయార్ఘ్యముద్యమ్య దశరాత్రే తదా నిశి ॥ ౧౬.౭౭ ॥
తతో వివస్వాన్ భగవాన్ ఫుల్లపద్మారుణాకృతిః ।
శైలరాజానముదయమారురోహోరుమణ్డలః ॥ ౧౬.౭౮ ॥
సమనన్తరమేవాస్యా భర్తా ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత ।
పపత చ మహీపృష్ఠే పతన్తం జగృహే చ సా ॥ ౧౬.౭౯ ॥

అనసూయోవాచ

న విషాదస్త్వయా భద్రే ! కర్తవ్యః పశ్య మే బలమ్ ।
పతిశుశ్రూషయావాప్తం తపసః కిం చిరేణ తే ॥ ౧౬.౮౦ ॥
యథా భర్తృసమం నాన్యమపశ్యం పురుషం క్వచిత్ ।
రూపతః శీలతో బుద్ధ్యా వాఙ్మాధుర్ంయ్యాదిభూషణైః ॥ ౧౬.౮౧ ॥
తేన సత్యేన విప్రోఽయం వ్యాధిముక్తః పునర్యువా ।
ప్రాప్నోతు జీవితం భార్యాసహాయః శరదాం శతమ్ ॥ ౧౬.౮౨ ॥
యథా భర్తృసమం నాన్యమహం పశ్యామి దైవతమ్ ।
తేన సత్యేన విప్రోఽయం పునర్జీవత్వనామయః ॥ ౧౬.౮౩ ॥
కర్మణా మనసా వాచా భర్తురారాధనం ప్రతి ।
యథా మమోద్యమో నిత్యం తథాయం జీవతాం ద్విజః ॥ ౧౬.౮౪ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తతో విప్రః సముత్తస్థౌ వ్యాధిముక్తః పునర్యువా ।
స్వభాభిర్భాసయన్ వేశ్మ వృన్దారక ఇవాజరః ॥ ౧౬.౮౫ ॥
తతోఽపతత్పుష్పవృష్టిర్దేవవాద్యాదినిస్వనః ।
లేభిరే చ ముదం దేవా అనసూయామథాబ్రువన్ ॥ ౧౬.౮౬ ॥

దేవా ఊచుః

వరం వృణీష్వ కల్యాణి దేవకార్యం మహత్కృతమ్ ।
త్వయా యస్మాత్తతో దేవా వరదాస్తే తపస్విని ॥ ౧౬.౮౭ ॥

అనసూయోవాచ

యది దేవాః ప్రసన్నా మే పితామహపురోగమాః ।
వరదా వరయోగ్యా చ యద్యహం భవతాం మతా ॥ ౧౬.౮౮ ॥
తద్యాన్తు మమ పుత్రత్వం బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః ।
యోగఞ్చ ప్రాప్నుయాం భర్తృసహితా క్లేశముక్తయే ॥ ౧౬.౮౯ ॥
ఏవమస్త్వితి తాం దేవా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః ।
ప్రోక్త్వా జగ్ముర్యథాన్యాయమనుమాన్య తపస్వినీమ్ ॥ ౧౬.౯౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదే అనసూయావరప్రాప్తిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః

సప్తదశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

తతః కాలే బహుతిథే ద్వితీయో బ్రహ్మణః సుతః ।
స్వభార్యాం భగవానత్రిరనసూయామపశ్యత ॥ ౧౭.౧ ॥
ఋతుస్నాతాం సుచార్వఙ్గీం లోభనీయోత్తమాకృతిమ్ ।
సకామో మనసా భేజే స మునిస్తామనిన్దితామ్ ॥ ౧౭.౨ ॥
తస్యాభిధ్యాయతస్తాన్తు వికారో యోఽన్వజాయత ।
తమేవోవాహ పవనస్తిరశ్చోర్ధ్వఞ్చ వేగవాన్ ॥ ౧౭.౩ ॥
బ్రహ్మరూపఞ్చ శుక్లాభం పతమానం సమన్తతః ।
సోమరూపం రజోపేతం దిశస్తం జగృహుర్దశ ॥ ౧౭.౪ ॥
స సోమో మానసో జజ్ఞే తస్యామత్రేః ప్రజాపతేః ।
పుత్రః సమస్తసత్త్వానామాయురాధార ఏవ చ ॥ ౧౭.౫ ॥
తుష్టేన విష్ణునా జజ్ఞే దత్తాత్రేయో మహాత్మనా ।
స్వశరీరాత్సముత్పాద్య సత్త్వోద్రిక్తో ద్విజాత్తమః ॥ ౧౭.౬ ॥
దత్తాత్రేయ ఇతి ఖ్యాతః సోఽనసూయాస్తనం పపౌ ।
విష్ణురేవావతీర్ణోఽసౌ ద్వితీయోఽత్రేః సుతోఽభవత్ ॥ ౧౭.౭ ॥
సప్తాహాత్ప్రచ్యుతో మాతురుదరాత్కుపితో యతః ।
హైహయేన్ద్రముపావృత్తమపరాధ్యన్తముద్ధతమ్ ॥ ౧౭.౮ ॥
దృష్ట్వాత్రౌ కుపితః సద్యో దగ్ధుకామః స హైహయమ్ ।
గర్భవాసమహాయాసదుః ఖామర్షసమన్వితః ॥ ౧౭.౯ ॥
దుర్వాసాస్తమసోద్రిక్తో రుద్రాంశః సమజాయత ।

ఇతి పుత్రత్రయం తస్యా జజ్ఞే బ్రహ్మేశవైష్ణవమ్ ॥ ౧౭.౧౦ ॥
సోమో బ్రహ్మాభవద్విష్ణుర్దత్తాత్రేయో వ్యజాయత ।
దుర్వాసాః శఙ్కరో జజ్ఞే వరదానాద్దివౌకసామ్ ॥ ౧౭.౧౧ ॥
సోమః స్వరశ్మిభిః శీతైర్వీరుధౌషధిమానవాన్ ।
ఆప్యాయయన్ సదా స్వర్గే వర్తతే స ప్రజాపతిః ॥ ౧౭.౧౨ ॥
దత్తాత్రేయః ప్రజాం పాతి దుష్టదైత్యనిబర్హణాత్ ।
శిష్టానుగ్రహకృచ్చేతి జ్ఞేయశ్చాంశః స వైష్ణవః ॥ ౧౭.౧౩ ॥
నిర్దహత్యవమన్తారం దుర్వాసా భగవానజః ।
రౌద్రం సమాశ్రిత్య వపుర్దృఙ్మనోవాగ్భిరుద్ధతః ॥ ౧౭.౧౪ ॥
సోమత్వం భగవానత్రైః పునశ్చక్రే ప్రజాపతిః ।
దత్తాత్రేయోఽపి విషయాన్ యోగాస్థో బుభుజే హరిః ॥ ౧౭.౧౫ ॥
దుర్వాసాః పితరం హిత్వా మాతరఞ్చోత్తమ వ్రతమ్ ।
ఉన్మత్తాఖ్యం సమాశ్రిత్య పరిబభ్రామ మేదినీమ్ ॥ ౧౭.౧౬ ॥
మునిపుత్రవృతో యోగీ దత్తాత్రేయోఽప్యసఙ్గితామ్ ।
అభీప్స్యమానః సరసి నిమమజ్జ చిరం ప్రభుః ॥ ౧౭.౧౭ ॥
తథాపి తం మహాత్మానమతీవ ప్రియదర్శనమ్ ।
తత్యజుర్న కుమారాస్తే సరసస్తీరమాశ్రితాః ॥ ౧౭.౧౮ ॥
దివ్యే వర్షశతే పూర్ణే యదా తే న త్యజన్తి తమ్ ।
తత్ప్రీత్యా సరసస్తీరం సర్వే మునికుమారకాః ॥ ౧౭.౧౯ ॥
తతో దివ్యామ్బరధరాం చారుపీననితమ్బినీమ్ ।
నారీమాదాయ కల్యాణీముత్తితార జలాన్మునిః ॥ ౧౭.౨౦ ॥
స్త్రీసన్నికర్షాద్యద్యేతే పరిత్యక్ష్యన్తి మామితి ।
మునిపుత్రాస్తతోఽసఙ్గీ స్థాస్యామీతి విచిన్తయన్ ॥ ౧౭.౨౧ ॥
తథాపి తం మునిసుతా న త్యజన్తి యదా మునిమ్ ।

తతః సహ తయా నార్యా మద్యపానమథాపిబత్ ॥ ౧౭.౨౨ ॥

సురాపానరతం తే న సభార్యం తత్యజుస్తతః ।

గీతవాద్యాదివనితాభోగసంసర్గదూషితమ్ ॥ ౧౭.౨౩ ॥

మన్యమానా మహాత్మానం పీతాసవసవిక్రియమ్ ।

నావాప దోషం యోగీశో వారుణీం స పిబన్నపి ॥ ౧౭.౨౪ ॥

అన్త్యావసాయివేశ్మాన్తర్మాతరిశ్వా వసన్నివ ।

సురాం పిబన్ సపత్నీకస్తపస్తేపే స యోగవిత్ ।

యోగీశ్వరశ్చిన్త్యమానో యోగిభిర్ముక్తికాఙ్క్షిభిః ॥ ౧౭.౨౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేపురాణే పితాపుత్రసంవాదే దత్తాత్రేయోత్పత్తిర్నామ సప్తదశోఽధ్యాయః

అష్టాదశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

కస్యచిత్త్వథ కాలస్య కృతవీర్యాత్మజోఽర్జునః ।

కృతవీర్యే దివం యాతే మన్త్రిభిః సపురోహితైః ॥ ౧౮.౧ ॥

పౌరైశ్చాత్మాభిషేకార్థం సమాహూతోఽబ్రవీదిదమ్ ।

నాహం రాజ్యం కరిష్యామి మన్త్రిణో నరకోత్తరమ్ ॥ ౧౮.౨ ॥

యదర్థం గృహ్యతే శుల్కం తదనిష్పాదయన్ వృథా ।

పణ్యానాం ద్వాదశం భాగం భూపాలాయ వణిగ్జనః ॥ ౧౮.౩ ॥

దత్త్వార్ధరక్షిభిర్మార్గే రక్షితో యాతి దస్యుతః ।
గోపాశ్చ ఘృతతక్రాదేః షడ్భాగఞ్చ కృషీబలాః ॥ ౧౮.౪ ॥
దత్త్వాన్యద్భూభుజే దద్యుర్యది భాగం తతోఽధికమ్ ।
పణ్యాదీనామశేషాణాం వణిజో గృహ్ణతస్తతః ॥ ౧౮.౫ ॥
ఇష్టాపూర్త్తవినాశాయ తద్రాజ్ఞశ్చౌరధర్మిణః ।
యద్యన్యైః పాల్యతే లోకస్తద్వృత్త్యన్తరసంశ్రితైః ॥ ౧౮.౬ ॥
గృహ్ణతో బలిషడ్భాగం నృపతేర్నరకో ధ్రువమ్ ।
నిరూపితమిదం రాజ్ఞః పూర్వై రక్షణవేతనమ్ ॥ ౧౮.౭ ॥
అరక్షంశ్చౌరతశ్చౌర్యం తదేనో నృపతేర్భవేత్ ।
తస్మాద్యది తపస్తప్త్వా ప్రాప్తో యోగిత్వమీప్సితమ్ ॥ ౧౮.౮ ॥
భువః పాలనసామర్థ్యయుక్త ఏకో మహీపతిః ।
పృథివ్యాం శస్త్రధృఙ్మాన్యస్త్వహమేవర్ధిసంయుతః ।
తతో భవిష్యే నాత్మానం కరిష్యే పాపభాగినమ్ ॥ ౧౮.౯ ॥

పుత్ర ఉవాచ

తస్య తన్నిశ్చయం జ్ఞాత్వా మన్త్రిమధ్యస్థితోఽబ్రవీత్ ।
గర్గో నామ మహాబుద్ధిర్మునిశ్రేష్ఠో వయోఽతిగః ॥ ౧౮.౧౦ ॥
యద్యేవం కర్తుకామస్త్వం రాజ్యం సమ్యక్ప్రశాసితుమ్ ।
తతో శృణుష్వ మే వాక్యం కురుష్వ చ నృపాత్మజ ॥ ౧౮.౧౧ ॥
దత్తాత్రేయం మహాభాగం సహ్యద్రోణీకృతాశ్రయమ్ ।
తమారాధయ భూపాల ! పాతి యో భువనత్రయమ్ ॥ ౧౮.౧౨ ॥
యోగయుక్తం మహాభాగం సర్వత్ర సమదర్శినమ్ ।
విష్ణోరంశం జగద్ధాతురవతీర్ణం మహీతలే ॥ ౧౮.౧౩ ॥

యమారాధ్య సహస్రాక్షః ప్రాప్తవాన్ పదమాత్మనః ।
హృతం దురాత్మభిర్దైత్యైర్జఘాన చ దితేః సుతాన్ ॥ ౧౮.౧౪ ॥

అర్జున ఉవాచ

కథమారాధితో దేవైర్దత్తాత్రేయః ప్రతాపవాన్ ।
కథఞ్చాపహృతం దైత్యైరిన్ద్రత్వం ప్రాప వాసవః ॥ ౧౮.౧౫ ॥

గర్గ ఉవాచ

దేవానాం దానవానాఞ్చ యుద్ధమాసీత్సుదారుణమ్ ।
దైత్యానామీశ్వరో జమ్భో దేవానాఞ్చ శచీపతిః ॥ ౧౮.౧౬ ॥

తేషాఞ్చ యుధ్యమానానాం దివ్యః సంవత్సరో గతః ।
తతో దేవాః పరాభూతా దైత్యా విజయినోఽభవన్ ॥ ౧౮.౧౭ ॥
విప్రచిత్తిముఖైర్దేవా దానవైస్తే పరాజితాః ।
పలాయనకృతోత్సాహా నిరుత్సాహా ద్విషజ్జయే ॥ ౧౮.౧౮ ॥
బృహస్పతిముపాగమ్య దైత్యసైన్యవధేప్సవః ।
అమన్త్రయన్త సహితా బాలఖిల్యైస్తథర్షిభిః ॥ ౧౮.౧౯ ॥

బృహస్పతిరువాచ

దత్తాత్రేయం మహాత్మానమత్రేః పుత్రం తపోధనమ్ ।
వికృతాచరణం భక్త్యా సన్తోషయితుమర్హథ ॥ ౧౮.౨౦ ॥
స వో దైత్యవినాశాయ వరదో దాస్యతే వరమ్ ।

తతో హనిష్యథ సురా సహితా దైత్యదానవాన్ ॥ ౧౮.౨౧ ॥

గర్గ ఉవాచ

ఇత్యుక్తాస్తే తదా జగ్ముర్దత్తాత్రేయాశ్రమం సురాః ।
దదృశుశ్చ మహాత్మానం తం తే లక్ష్మ్యా సమన్వితమ్ ॥ ౧౮.౨౨ ॥
ఉద్గీయమానం గన్ధర్వైః సురాపానరతం మునిమ్ ।
తే తస్య గత్వా ప్రణతిమవదన్ సాధ్యసాధనమ్ ॥ ౧౮.౨౩ ॥
చక్రుః స్తవఞ్చోపజహ్రుర్భక్ష్యభోజ్యస్రగాదికమ్ ।
తిష్ఠన్తమనుతిష్ఠన్తి యాన్తం యాన్తి దివౌకసః ॥ ౧౮.౨౪ ॥
ఆరాధయామాసురధః స్థితాస్తిష్ఠన్తమాసనే ।
స ప్రాహ ప్రణతాన్ దేవాన్ దత్తాత్రేయః కిమిష్యతే ।
మత్తో భవద్భిర్యేనేయం శుశ్రూషా క్రియతే మమ ॥ ౧౮.౨౫ ॥

దేవా ఊచుః

దానవైర్మునిశార్దూల ! జమ్భాద్యైర్భూర్భువాదికమ్ ।
హృతం త్రైలోక్యమాక్రమ్య క్రతుభాగాశ్చ కృత్స్నశః ॥ ౧౮.౨౬ ॥
తద్వధే కురు బుద్ధిం త్వం పరిత్రాణాయ నోఽనఘ ।
త్వత్ప్రసాదాదభీప్సామః పునః ప్రాప్తుం త్రివిష్టపమ్ ॥ ౧౮.౨౭ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

మద్యాసక్తోఽహముచ్ఛిష్టో న చైవాహం జితేన్ద్రియః ।

కథమిచ్ఛథ మత్తోఽపి దేవాః శత్రుపరాభవమ్ ॥ ౧౮.౨౮ ॥

దేవా ఊచుః

అనఘస్త్వం జగన్నాథ న లేపస్తవ విద్యతే ।
విద్యాక్షాలనశుద్ధాన్తర్నివిష్టజ్ఞానదీధితే ! ॥ ౧౮.౨౯ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

సత్యమేతత్సురా విద్యా మమాస్తి సమదర్శినః ।
అస్యాస్తు యోషితః సఙ్గాదహముచ్ఛిష్టతాం గతః ॥ ౧౮.30 ॥
స్త్రీసమ్భోగో హి దోషాయ సాతత్యేనోపసేవితః ।
ఏవముక్తాస్తతో దేవాః పునర్వచనమబ్రువన్ ॥ ౧౮.3౧ ॥

దేవా ఊచుః

అనఘేయం ద్విజశ్రేష్ఠ జగన్మాతా న దుష్యతే ।
యథాంశుమాలా సూర్యస్య ద్విజచాణ్డాలసఙ్గినీ ॥ ౧౮.3౨ ॥

గర్గ ఉవాచ

ఏవముక్తస్తతో దేవైర్దత్తాత్రేయోఽబ్రవీదిదమ్ ।
ప్రహస్య త్రిదశాన్ సర్వాన్ యద్యేతద్భవతాం మతమ్ ॥ ౧౮.33 ॥
తదాహూయాసురాన్ సర్వాన్ యుద్ధాయ సురసత్తమాః ।
ఇహానయత మద్దృష్టిగోచరం మా విలమ్బతః ॥ ౧౮.3౪ ॥

మద్దృష్టిపాతహుతభుక్ప్రక్షీణబలతేజసః ।
యేన నాశమశేషాస్తే ప్రయాన్తి మమ దర్శనాత్ ॥ ౧౮.౩౫ ॥

గర్గ ఉవాచ

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దేవైర్దైత్యా మహాబలాః ।
ఆహవాయ సమాహూతా జగ్ముర్దేవగణాన్ రుషా ॥ ౧౮.౩౬ ॥
తే హన్యమానా దైతేయైర్దేవా శీఘ్రం భయాతురాః ।
దత్తాత్రేయాశ్రమం జగ్ముః సమేతాః శరణార్థినః ॥ ౧౮.౩౭ ॥
తమేవ వివిశుర్దైత్యాః కాలయన్తో దివౌకసః ।
దదృశుశ్చ మహాత్మానం దత్తాత్రేయం మహాబలమ్ ॥ ౧౮.౩౮ ॥
వామపార్శ్వస్థితామిష్టామశేషజగతాం శుభామ్ ।
భార్యామస్య సుచార్వఙ్గీం లక్ష్మీమిన్దునిభాననామ్ ॥ ౧౮.౩౯ ॥
నీలోత్పలాభనయనాం పీనశ్రోణిపయోధరామ్ ।
గదన్తీం మధురాం భాషాం సర్వైర్యోషిద్గుణైర్యుతామ్ ॥ ౧౮.౪౦ ॥
తే తాం దృష్ట్వాగ్రతో దైత్యాః సాభిలాషా మనోభవమ్ ।
న శేకురుద్ధతం ధైర్యాన్మనసా వోఢుమాతురాః ॥ ౧౮.౪౧ ॥
త్యక్త్వా దేవాన్ స్త్రియం తాం తు హర్తుకామా హతౌజసః ।
తేన పాపేన ముహ్యన్తః సంశక్తాస్తే తతోఽబ్రువన్ ॥ ౧౮.౪౨ ॥
స్త్రీరత్నమేతత్త్రైలోక్యే సారం నో యది వై భవేత్ ।
కృతకృత్యాస్తతః సర్వ ఇతి నో భావితం మనః ॥ ౧౮.౪౩ ॥
తస్మాత్సర్వే సముత్క్షిప్య శివికాయాం సురార్దనాః ।
ఆరోప్య స్వమధిష్ఠానం నయామ ఇతి నిశ్చితాః ॥ ౧౮.౪౪ ॥

గర్గ ఉవాచ

సానురాగాస్తతస్తే తు ప్రోక్తాశ్చేత్త్వం పరస్పరమ్ ।
తస్య తాం యోషితం సాధ్వీం సముత్క్షిప్య స్మరార్దితాః ॥ ౧౮.౪౫ ॥
శివికాయాం సమారోప్య సహితా దైత్యదానవాః ।
శిరః సు శివికాం కృత్వా స్వస్థానాభిముఖం యయుః ॥ ౧౮.౪౬ ॥
దత్తాత్రేయస్తతో దేవాన్ విహస్యేదమథాబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా వర్ధథ దైత్యానామేషా లక్ష్మీః శిరోగతా ।
సప్త సథానాన్యతిక్రాన్తా నవమన్యముపైష్యతి ॥ ౧౮.౪౭ ॥

దేవా ఊచుః

కథయస్వ జగన్నాథ ! కేషు స్థానేష్వస్థితా ।
పురుషస్య ఫలం కిం వా ప్రయచ్ఛత్యథ నశ్యతి ॥ ౧౮.౪౮ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

నృణాం పదే స్థితా లక్ష్మీర్నిలయం సమ్ప్రయచ్ఛతి ।
సక్థ్న్యోశ్చ సంస్థితా వస్త్రం తథా నానావిధం వసు ॥ ౧౮.౪౯ ॥
కలాత్రఞ్చ గుహ్యసంస్థా క్రోడస్థాపత్యదాయినీ ।
మనోరథాన్ పూరయతి పురుషాణాం హృది స్థితా ॥ ౧౮.౫౦ ॥
లక్ష్మీర్లక్ష్మీవతాం శ్రేష్ఠా కణ్ఠస్థా కణ్ఠభూషణమ్ ।
అభీష్టబన్ధుదారైశ్చ తథాశ్లేషం ప్రవాసిభిః ॥ ౧౮.౫౧ ॥
సృష్టానువాక్యలావణ్యమాజ్ఞామవితథాం తథా ।
ముఖసంస్థా కవిత్వఞ్చ యచ్ఛత్యుదధిసమ్భవా ॥ ౧౮.౫౨ ॥

శిరోగతా సన్త్యజతి తతోఽన్యం యాతి చాశ్రయమ్ ।
సేయం శిరోగతా చైతాన్ పరిత్యక్ష్యతి సామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౮.౫౩ ॥
ప్రగృహ్యాస్త్రాణి బధ్యన్తాం తస్మాదేతే సురారయః ।
న భేతవ్యం భృశఞ్చైతే మయా నిస్తేజసః కృతాః ।
పరదారావమర్షాచ్చ దగ్ధపుణ్యా హతౌజసః ॥ ౧౮.౫౪ ॥
తతస్తే వివిధైరస్త్రైర్వధ్యమానాః సురారయః ।
మూర్ధ్ని లక్ష్మ్యా సమాక్రాన్తా వినేశురితి నః శ్రుతమ్ ॥ ౧౮.౫౫ ॥
లక్ష్మీశ్చోత్పత్య సమ్ప్రాప్తా దత్తాత్రేయం మహామునిమ్ ।
స్తూయమానా సురైః సర్వైర్దైత్యనాశాన్ముదాన్వితైః ॥ ౧౮.౫౬ ॥
ప్రణిపత్య తతో దేవా దత్తాత్రేయం మనీషిణమ్ ।
నాకపృష్ఠమనుప్రాప్తా యథాపూర్వం గతజ్వరాః ॥ ౧౮.౫౭ ॥
తథా త్వమపి రాజేన్ద్ర! యదీచ్ఛసి యథేప్సితమ్ ।
ప్రాప్తుమైశ్వర్యమతులం తూర్ణమారాధయస్వ తామ్ ॥ ౧౮.౫౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరగర్గవాక్యమ్ఽ నామాష్టాదశోఽధ్యాయః

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

పుత్ర ఉవాచ

ఇత్యృషేర్వచనం శ్రుత్వా కార్తవీర్యో నరేశ్వరః ।

దత్తాత్రేయాశ్రమం గత్వా తం భక్త్యా సమపూజయత్ ॥ ౧౯.౧ ॥
పాదసంవాహనాద్యేన మధ్వాద్యాహరణేన చ ।
స్రక్చన్దనాదిగన్ధామ్బుఫలాద్యనయనేన చ ॥ ౧౯.౨ ॥
తథాన్నసాధనైస్తస్య ఉచ్ఛిష్టాపోహనేన చ ।
పరితుష్టో మునిర్భూతం తమువాచ తథైవ సః ॥ ౧౯.3 ॥
యథైవోక్తాః పురా దేవా మద్యభోగాదికుత్సనమ్ ।
స్త్రీ చేయం మమ పార్శ్వస్థేత్యేతద్భోగాచ్చ కుత్సితమ్ ॥ ౧౯.౪ ॥
సద్రైవాహం న మామేవముపరోద్ధుం త్వమర్హసి ।
అశక్తముపకారాయ శక్తమారాధయస్వ భోః ॥ ౧౯.౫ ॥

జడ ఉవాచ
తేనైవముక్తో మునినా స్మృత్వా గర్గవచశ్చ తత్ ।
ప్రత్యువాచ ప్రణమ్యైనం సార్తవీర్యార్జునస్తదా ॥ ౧౯.౬ ॥

అర్జున ఉవాచ

కిం మాం మోహయసే దేవ ! స్వాం మాయాం సముపాశ్రితః ।
అనఘస్త్వం తథైవేయం దేవీ సర్వభవారణిః ॥ ౧౯.౭ ॥
ఇత్యుక్తః ప్రీతిమాన్ దేవస్తతస్తం ప్రత్యువాచ హ ।
కార్తవీర్యం మహాభాగం వశీకృతమహీతలమ్ ॥ ౧౯.౮ ॥
వరం వృణీష్వ గుహ్యం మే యత్త్వయా సముదీరితమ్ ।
తేన తుష్టిః పరా జాతా త్వయ్యద్య మమ పార్థివ ॥ ౧౯.౯ ॥
యే చ మాం పూజయిష్యన్తి గన్ధమాల్యాదిభిర్నరాః ।
మాంసమద్యోపహారైశ్చ మిష్టాన్నైశ్చాజ్యసంయుతైః ॥ ౧౯.౧౦ ॥

లక్ష్మీసమేతం గీతైశ్చ బ్రాహ్మణానాం తథార్చనైః ।
వాద్యైర్మనోరమైర్వీణావేణుశఙ్ఖాదిభిస్తథా ॥ ౧౯.౧౧ ॥
తేషామహం పరాం తుష్టిం పుత్రదారధనాదికమ్ ।
ప్రదాస్యామ్యపఘాతఞ్చ హనిష్యామ్యవమన్యతామ్ ॥ ౧౯.౧౨ ॥
స త్వం వరయ భద్రం తే వరం యన్మనసేప్సితమ్ ।
ప్రసాదసుముఖస్తేఽహం గుహ్యనామప్రకీర్తనాత్ ॥ ౧౯.౧౩ ॥

కార్తవీర్య ఉవాచ

యది దేవ ప్రసన్నస్త్వం తత్ప్రయచ్ఛర్ద్ధిముత్తమామ్ ।
యయా ప్రజాః పాలయేఽహం న చాధర్మమవాప్నుయామ్ ॥ ౧౯.౧౪ ॥
పరానుసరణే జ్ఞానమప్రతిద్వన్ద్వతాం రణే ।
సహస్రమాప్తుమిచ్ఛామి బాహూనాం లఘుతాగుణమ్ ॥ ౧౯.౧౫ ॥
అసఙ్గా గతయః సన్తు శైలాకాశామ్బుభూమిషు ।
పాతాలేషు చ సర్వేషు వధశ్చాప్యధికాన్నరాత్ ॥ ౧౯.౧౬ ॥
తథోన్మార్గప్రవృత్తస్య చాస్తు సన్మార్గదేశకః ।
సన్తు మేఽతిథయః శ్లాఘ్యా విత్తదానే తథాక్షయే ॥ ౧౯.౧౭ ॥
అనష్టద్రవ్యతా రాష్ట్రే మమానుస్మరణేన చ ।
త్వయి భక్తిర్మమైవాస్తు నిత్యమవ్యభిచారిణీ ॥ ౧౯.౧౮ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

యత్ర తే కీర్తితాః సర్వే తాన్ వరాన్ సమవాప్స్యసి ।
మత్ప్రసాదాచ్చ భవితా చక్రవర్తీ త్వమీశ్వరః ॥ ౧౯.౧౯ ॥

జడ ఉవాచ

ప్రణిపత్య తతస్తస్మై దత్తాత్రేయాయ సోఽర్జునః ।
ఆనాయ్య ప్రకృతీః సమ్యగభిషేకమగృహ్ణత ॥ ౧౯.౨౦ ॥
ఆఘోషయామాస తదా స్థితో రాజ్యే స హైహయః ।
దత్తాత్రేయాత్పరామృద్ధిమవాప్యాతిబలాన్వితః ॥ ౧౯.౨౧ ॥
అద్యప్రభృతి యః శస్త్రం మామృతేఽన్యో గ్రహీష్యతి ।
హన్తవ్యః స మయా దస్యుః పరిహంసారతోఽపి వా ॥ ౧౯.౨౨ ॥
ఇత్యాజ్ఞప్తేన తద్రాష్ట్రే కశ్చిదాయుధధృఙ్నరః ।
తమృతే పురుషవ్యాఘ్రం బభూవోరుపరాక్రమః ॥ ౧౯.౨౩ ॥
స ఏవ గ్రామపాలోఽభూత్పశుపాలః స ఏవ చ ।
క్షేత్రపాలః స ఏవాసీద్ద్విజాతీనాఞ్చ రక్షితా ॥ ౧౯.౨౪ ॥
తపస్వినాం పాలయితా సార్థపాలస్తు సోఽభవత్ ।
దస్యువ్యాలాగ్నిశస్త్రాదిభయేష్వబ్ధౌ నిమజ్జతామ్ ॥ ౧౯.౨౫ ॥
అన్యాసు చైవ మగ్నానామాపత్సు పరవీరహా ।
స ఏవ సంస్మృతః సద్యః సముద్ధర్తాభవన్నృణామ్ ॥ ౧౯.౨౬ ॥
అనష్టద్రవ్యతా చాసీత్తస్మిన్ శాసతి పార్థివే ।
తేనేష్టం బహుభిర్యజ్ఞైః సమాప్తవరదక్షిణైః ॥ ౧౯.౨౭ ॥
తేనైవ చ తపస్తప్తం సంగ్రామేష్వభిచేష్టితమ్ ।
తస్యార్ధిమతిమానఞ్చ దృష్ట్వా ప్రాహాఙ్గిరా మునిః ॥ ౧౯.౨౮ ॥
న నూనం కార్తవీర్యస్య గతిం యాస్యన్తి పార్థివాః ।
యజ్ఞైర్దానైస్తపోభిర్వా సంగ్రామే చాతిచేష్టితైః ॥ ౧౯.౨౯ ॥
దత్తాత్రేయాద్దిన్ యస్మిన్ స ప్రాపర్ద్ధి నరేశ్వరః ।
తస్మింస్తస్మిన్ దినే యాగం దత్తాత్రేయస్య సోఽకరోత్ ॥ ౧౯.౩౦ ॥

తత్రైవ చ ప్రజాః సర్వాస్తస్మిన్నహని భూపతేః ।

తస్యర్ధి పరమాం దృష్ట్వా యాగం చక్రుః సమాధినా ॥ ౧౯.౩౧ ॥

ఇత్యేతత్తస్య మాహాత్మ్యం దత్తాత్రేయస్య ధీమతః ।

విష్ణోశ్చరాచరగురోరనన్తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౯.౩౨ ॥

ప్రాదుర్భావాః పురాణేషు కథ్యన్తే శార్ఙ్గధన్వినః ।

అనన్తస్యాప్రమేయస్య శఙ్ఖచక్రగదాభృతః ॥ ౧౯.౩౩ ॥

ఏతస్య పరమం రూపం యశ్చిన్తయతి మానవః ।

స సుఖీ స చ సంసారాత్సముత్తీర్ణోఽచిరాద్భవేత్ ॥ ౧౯.౩౪ ॥

సదైవ వైష్ణవానాఞ్చ భక్త్యాహం సులభోఽస్మి భోః ।

ఇత్యేవం యస్య వై వాచస్తం కథం నాశ్రయేజ్జనః ॥ ౧౯.౩౫ ॥

అధర్మస్య వినాశాయ ధర్మాచారార్థమేవ చ ।

అనాదినిధనో దేవః కరోతి స్థితిపాలనమ్ ॥ ౧౯.౩౬ ॥

తథైవ జన్మ చాఖ్యాతమలర్కం కథయామి తే ।

తథా చ యోగః కథితో దత్తాత్రేయేణ తస్య వై ।

పితృభక్తస్య రాజర్షేరలర్కస్య మహాత్మనః ॥ ౧౯.౩౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దత్తాత్రేయీయే ఊనవింశోఽధ్యాయః

వింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

ప్రాగ్బభూవ మహావీర్యః శత్రుజిన్నామ పార్థివః ।

తుతోష యస్య యజ్ఞేషు సోమావాప్త్యా పురన్దరః ॥ ౨౦.౧ ॥
తస్యాత్మజో మహావీర్యో బభూవారివిదారణః ।
బుద్ధివిక్రమలావణ్యైర్గురుశక్రాశ్విభిః సమః ॥ ౨౦.౨ ॥
స సమానవయోబుద్ధిసత్త్వవిక్రమచేష్టితైః ।
నృపపుత్రో నృపసుతైర్నిత్యమాస్తే సమావృతః ॥ ౨౦.3 ॥
కదాచిచ్ఛాస్త్రసమ్భారవివేకకృతనిశ్చయః ।
కదాచిత్కావ్యసంలాపగీతనాటకసమ్భవైః ॥ ౨౦.౪ ॥
తథైవాక్షవినోదైశ్చ శస్త్రాస్త్రవినయేషు చ ।
యోగ్యాని యుద్ధనాగాశ్వస్యన్దనాభ్యాసతత్పరః ॥ ౨౦.౫ ॥
రేమే నరేన్ద్రపుత్రోఽసౌ నరేన్ద్రతనయైః సహ ।
యథైవ హి దివా తద్వద్రాత్రవపి ముదా యుతః ॥ ౨౦.౬ ॥
తేషాం తు క్రీడతాం తత్ర ద్విజభూపవిశాం సుతాః ।
సమానవయసః ప్రీత్యా రన్తుమాయాన్త్యనేకశః ॥ ౨౦.౭ ॥
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య నాగలోకాన్మహీతలమ్ ।
కుమారావాగతౌ నాగౌ పుత్రావశ్వతరస్య తు ॥ ౨౦.౮ ॥
బ్రహ్మరూపప్రతిచ్ఛన్నౌ తరుణౌ ప్రియదర్శనౌ ।
తౌ తైర్నృపసుతైః సార్ధం తథైవాన్యైర్ద్విజన్మభిః ॥ ౨౦.౯ ॥
వినోదైర్వివిధైస్తత్ర తస్థతుః ప్రీతిసంయుతౌ ।
సర్వే చ తే నృపసుతాస్తే చ బ్రహ్మవిశాం సుతాః ॥ ౨౦.౧౦ ॥
నాగరాజాత్మజౌ తౌ చ స్నానసంవాహనాదికమ్ ।
వస్త్రగన్ధానుసయుక్తాం చక్రుర్భాగభుజిక్రియామ్ ॥ ౨౦.౧౧ ॥
అహన్యహన్యనుప్రాప్తే తౌ చ నాగకుమారకౌ ।
ఆజగ్మతుర్ముదా యుక్తౌ ప్రీత్యా సూనోర్మహీపతేః ॥ ౨౦.౧౨ ॥
స చ తాభ్యాం నృపసుతః పరం నిర్వాణమాప్తవాన్ ।

వినోదైర్వివిధైర్హాస్యసంలాపాదిభిరేవ చ ॥ ౨౦.౧౩ ॥
వినా తాభ్యాం న బుభుజే న సస్నౌ న పపౌ మధు ।
న రరామ న జగ్రాహ శాస్త్రాణ్యాత్మగుణర్ధయే ॥ ౨౦.౧౪ ॥
రసాతలే చ తౌ రాత్రిం వినా తేన మహాత్మనా ।
నిశ్వాసపరమౌ నీత్వా జగ్మతుస్తం దినే దినే ॥ ౨౦.౧౫ ॥
మర్త్యలోకే పరా ప్రీతిర్భవతోః కేన పుత్రకౌ ।
సహేతి పప్రచ్ఛ పితా తావుభౌ నాగదారకౌ ॥ ౨౦.౧౬ ॥
దృష్టయోరత్ర పాతాలే బహూని దివసాని మే ।
దివా రజన్యామేవోభౌ పశ్యామి ప్రియదర్శనౌ ॥ ౨౦.౧౭ ॥

జడ ఉవాచ

ఇతి పిత్రా స్వయం పృష్టౌ ప్రణిపత్య కృతాఞ్జలీ ।
ప్రత్యూచతుర్మహాభాగావురగాధిపతేః సుతౌ ॥ ౨౦.౧౮ ॥

పుత్రావూచతుః

పుత్రః శత్రుజితస్తాత నామ్నా ఖ్యాత ఋతధ్వజః ।
రూపవానార్జవోపేతః శూరో మానీ ప్రియంవదః ॥ ౨౦.౧౯ ॥
అనాపృష్టకథో వాగ్మీ విద్వాన్మైత్రో గుణాకరః ।
మాన్యమానయితా ధీమాన్ హ్రీమాన్ వినయభూషణః ॥ ౨౦.౨౦ ॥
తస్యోపచారసమ్ప్రీతిసమ్భోగాపహృతం మనః ।
నాగలోకే భువర్లోకే న రతిం విన్దతే పితః ॥ ౨౦.౨౧ ॥
తద్వియోగేన నస్తాత ! న పాతాలఇచ్ఛ శీతలమ్ ।

పరితాపాయ తత్సఙ్గాదాహ్లాదాయ రవిర్దివా ॥ ౨౦.౨౨ ॥

పితోవాచ

పుత్రః పుణ్యవతో ధన్యః స యస్యైవం భవిద్విధైః ।
పరోక్షస్యాపి గుణిభిః క్రియతే గుణకీర్తనమ్ ॥ ౨౦.౨౩ ॥
సన్తి శాస్త్రవిదోఽశీలాః సన్తి మూర్ఖాః సుశీలినః ।
శాస్త్రశీలే సమం మన్యే పుత్రౌ ధన్యతరస్తు తమ్ ॥ ౨౦.౨౪ ॥
తస్య మిత్రగుణాన్మిత్రాణ్యమిత్రాశ్చ పరాక్రమమ్ ।
కథయన్తి సదా సత్సు పుత్రవాంస్తేన వై పితా ॥ ౨౦.౨౫ ॥
తస్యోపకారిణః కచ్చిద్భవద్భ్యమభివాఞ్ఛితమ్ ।
కిఞ్చిన్నిష్పాదితం వత్సౌ పరితోషాయ చేతసః ॥ ౨౦.౨౬ ॥
స ధన్యో జీవితం తస్య తస్య జన్మ సుజన్మనః ।
యస్యార్థినో న విముఖా మిత్రార్థో న చ దుర్బలః ॥ ౨౦.౨౭ ॥
మద్గృహే యద్సువర్ణాది రత్నం వాహనమాసనమ్ ।
యచ్చాన్యత్ప్రీతయే తస్య తద్దేయమవిశఙ్కయా ॥ ౨౦.౨౮ ॥
ధిక్తస్య జీవితం పుంసో మిత్రాణాముపకారిణామ్ ।
ప్రతిరూపమకుర్వన్ యో జీవామీత్యవగచ్ఛతి ॥ ౨౦.౨౯ ॥
ఉపకారం సుహృద్వర్గే యోఽపకారఞ్చ శత్రుషు ।
నృమేఘో వర్షతి ప్రాజ్ఞాస్తస్యేచ్ఛన్తి సదోన్నతిమ్ ॥ ౨౦.౩౦ ॥

పుత్రావూచతుః

కిం తస్య కృతకృత్యస్య కర్తుం శక్యేత కేనచిత్ ।

యస్య సర్వార్థినో గేహే సర్వకామైః సదార్చితాః ॥ ౨౦.౩౧ ॥
యాని రత్నాని తద్గేహే పాతాలే తాని నః కుతః ।
వాహనాసనయానాని భూషణాన్యమ్బరాణి చ ॥ ౨౦.౩౨ ॥
విజ్ఞానం తత్ర యచ్చాస్తి తదన్యత్ర న విద్యతే ।
ప్రాజ్ఞానామప్యసౌ తాత సర్వసన్దేహహృత్తమః ॥ ౨౦.౩౩ ॥
ఏకం తస్యాస్తి కర్తవ్యమసాధ్యం తచ్చ నౌ మతమ్ ।
హిరణ్యగర్భగోవిన్దశర్వాదీనీశ్వరాదృతే ॥ ౨౦.౩౪ ॥

పితోవాచ

పథాపి శ్రోతుమిచ్ఛామి తస్య యద్కార్యముత్తమమ్ ।
అసాధ్యమథవా సాధ్యం కిం వాసాధ్యం విపశ్చితామ్ ॥ ౨౦.౩౫ ॥
దేవత్వమమరేశత్వం తత్పూజ్యత్వఞ్చ మానవాః ।
ప్రయాన్తి వాఞ్ఛితం వాన్యద్దృఢం యే వ్యవసాయినః ॥ ౨౦.౩౬ ॥
నావిజ్ఞాతం న చాగమ్యం నాప్రాప్యం దివి చేహ వా ।
ఉద్యతానాం మనుష్యాణాం యతచిత్తేన్ద్రియాత్మనామ్ ॥ ౨౦.౩౭ ॥
యోజనానాం సహస్రాణి వ్రజన్ యాతి పిపీలికః ।
అగచ్ఛన్ వైనతేయోఽపి పాదమేకం న గచ్ఛతి ॥ ౨౦.౩౮ ॥
క్వ భూతలం క్వ చ ధ్రౌవ్యం స్థానం యత్ప్రాప్తవాన్ ధ్రువః ।
ఉత్తానపాదనృపతేః పుత్రః సన్ భూమిగోచరః ॥ ౨౦.౩౯ ॥
తత్కథ్యతాం మహాభాగ కార్యవాన్ యేన పుత్రకౌ ।
స భూపాలసుతః సాధుర్యేనానృణ్యం భవేత వామ్ ॥ ౨౦.౪౦ ॥

పుత్రావూచతుః

తేనాఖ్యాతమిదం తాత పూర్వవృతం మహాత్మనా ।
కౌమారకే యథా తస్య వృతం సద్వృత్తశాలినః ॥ ౨౦.౪౧ ॥
తన్తు శత్రుజితం తాత పూర్వం కశ్చిదిద్విజోత్తమః ।
గాలవోఽభ్యాగమద్ధీమాన్ గృహీత్వా తురగోత్తమమ్ ॥ ౨౦.౪౨ ॥
ప్రత్యువాచ చ రాజానం సముపేత్యాశ్రమం మమ ।
కోఽపి దైత్యాధమో రాజన్ విధ్వంసయతి పాపకృత్ ॥ ౨౦.౪౩ ॥
తత్తద్రూపం సమాస్థాయ సింహేభవనచారిణామ్ ।
అన్యేషాఞ్చాల్పకాయానామహర్నిశమకారణాత్ ॥ ౨౦.౪౪ ॥
సమాధిధ్యానయుక్తస్య మౌనవ్రతరతస్య చ ।
తథా కరోతి విఘ్నాని యథా చలతి మే మనః ॥ ౨౦.౪౫ ॥
దగ్ధం కోపాగ్నినా సద్యః సమర్థస్త్వం వయం న తు ।
దుఃఖార్జితస్య తపసో వ్యయమిచ్ఛామి పార్థివ ॥ ౨౦.౪౬ ॥
ఏకదా తు మయా రాజన్నతినిర్విణ్ణచేతసా ।
తత్క్లేశితేన నిశ్వాసో నిరీక్ష్యాసురముజ్ఝితః ॥ ౨౦.౪౭ ॥
తతోఽమ్బరతలాత్సద్యః పతితోఽయం తురఙ్గమః ।
వాక్చాశరీరిణీ ప్రాహ నరనాథ శృణుష్వ తామ్ ॥ ౨౦.౪౮ ॥
అశ్రాన్తః సకలం భూమేర్వలయం తురగోత్తమః ।
సమర్థః క్రాన్తుమర్కేణ తవాయం ప్రతిపాదితః ॥ ౨౦.౪౯ ॥
పాతాలామ్బరతోయేషు న చాస్య విహతా గతిః ।
సమస్తదిక్షు వ్రజతో న భఙ్గః పర్వతేష్వపి ॥ ౨౦.౫౦ ॥
యతో భూవలయం సర్వమశ్రాన్తోఽయం చరిష్యతి ।
అతః కువలయో నామ్నా ఖ్యాతిం లోకే ప్రయాస్యతి ॥ ౨౦.౫౧ ॥
క్లిశ్యత్యహర్నిశం పాపో యశ్చ త్వాం దానవాధమః ।

తమప్యేనం సమారుహ్య ద్విజశ్రేష్ఠ హనిష్యతి ॥ ౨౦.౫౨ ॥

శత్రుజిన్నామ భూపాలస్తస్య పుత్ర ఋతధ్వజః ।

ప్రాప్యైతదశ్వరత్నఇ్చ ఖ్యాతిమేతేన యాస్యతి ॥ ౨౦.౫౩ ॥

సోఽహం త్వాం సమనుప్రాప్తస్తపసో విఘ్నకారిణమ్ ।

తం నివారయ భూపాల భాగభాఙ్నృపతిర్యతః ॥ ౨౦.౫౪ ॥

తదేతశ్వరత్నం తే మయా భూప నివేదితమ్ ।

పుత్రమాజ్ఞాపయ తథా యథా ధర్మో న లుప్యతే ॥ ౨౦.౫౫ ॥

స తస్య వచనాద్రాజా తం వై పుత్రమృతధ్వజమ్ ।

తమశ్వరత్నమారోప్య కృతకౌతుకమఙ్గలమ్ ॥ ౨౦.౫౬ ॥

అప్రేషయత ధర్మాత్మా గాలవేన సమం తదా ।

స్వమాశ్రమపదం సోఽపి తమాదాయ యయౌ మునిః ॥ ౨౦.౫౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదేఠకువలయాశ్వీయోఽ నామ వింశోఽధ్యాయః

ఏకవింశోఽధ్యాయః

పితోవాచ

గాలవేన సమం గత్వా నృపపుత్రేణ తేన యత్ ।

కృతం తత్కథ్యతాం పుత్రౌ విచిత్రా యువయోః కథా ॥ ౨౧.౧ ॥

పుత్రావూచతుః

స గాలవాశ్రమే రమ్యే తిష్ఠన్ భూపాలనన్దనః ।
సర్వవిఘ్నోపశమనం చకార బ్రహ్మవాదినామ్ ॥ ౨౧.౨ ॥
వీరం కువలయాశ్వం తం వసన్తం గాలవాశ్రమే ।
మదావలేపోపహతో నాజానాద్దానవాధమః ॥ ౨౧.౩ ॥
తతస్తం గాలవం విప్రం సన్ధ్యోపాసనతత్పరమ్ ।
శౌకరం రూపమాస్థాయ ప్రధర్షయితుమాగతమ్ ॥ ౨౧.౪ ॥
మునిశిష్యైరథోత్క్రుష్టే శీఘ్రమారుహ్య తం హయమ్ ।
అన్వధావద్వరాహం తం నృపపుత్రః శరాసనీ ॥ ౨౧.౫ ॥
ఆజఘాన చ బాణేన చన్ద్రార్ధాకారవర్చసా ।
ఆకృష్య బలవచ్చాపం చారుచిత్రోపశోభితమ్ ॥ ౨౧.౬ ॥
నారాచాభిహతః శీఘ్రమాత్మత్రాణపరో మృగః ।
గిరిపాదపసమ్బాధాం సోఽన్వక్రామన్మహాటవీమ్ ॥ ౨౧.౭ ॥
తమన్వధావద్వేగేన తురగోఽసౌ మనోజవః ।
చోదితో రాజపుత్రేణ పితురాదేశకారిణా ॥ ౨౧.౮ ॥
అతిక్రమ్యాథ వేగేన యోజనాని సహస్రశః ।
ధరణ్యాం వివృతే గర్తే నిపపాత లఘుక్రమః ॥ ౨౧.౯ ॥
తస్యానన్తరమేవాశు సోఽప్యశ్వీ నృపతేః సుతః ।
నిపపాత మహాగర్తే తిమిరౌఘసమావృతే ॥ ౨౧.౧౦ ॥
తతో నాదృశ్యత మృగః స తస్మిన్ రాజసూనునా ।
ప్రకాశఞ్చ స పాతాలమపశ్యత్తత్ర నాపి నమ్ ॥ ౨౧.౧౧ ॥
తతోఽపశ్యత్స సౌవర్ణప్రాసాదశతసంకులమ్ ।
పురన్దరపురప్రఖ్యం పురం ప్రాకారశోభితమ్ ॥ ౨౧.౧౨ ॥

తత్ర ప్రవిశ్య స నాపశ్యత్తత్ర కఞ్చిన్నరం పురే ।
భ్రమతా చ తతో దృష్టా తత్ర యోషిత్త్వరాన్వితా ॥ ౨౧.౧౩ ॥
సా పృష్టా తేన తన్వఙ్గీ ప్రస్థితా కేన కస్య వా ।
నోవాచ కిఞ్చిత్ప్రాసాదమారురోహ చ భామినీ ॥ ౨౧.౧౪ ॥
సోఽప్యశ్వమేకతో బద్ధ్వా తామేవానుససార వై ।
విస్మయోత్ఫుల్లనయనో నిఃశఙ్కో నృపతేః సుతః ॥ ౨౧.౧౫ ॥
తతోఽపశ్యత్సువిస్తీర్ణే పర్యఙ్కే సర్వకాఞ్చనే ।
నిషణ్ణాం కన్యకామేకాం కామయుక్తాం రతీమివ ॥ ౨౧.౧౬ ॥
విస్పష్టేన్దుముఖీం సుభ్రూం పీనశ్రోణిపయోధరామ్ ।
బిమ్బాధరోష్ఠీం తన్వఙ్గీం నీలోత్పలవిలోచనామ్ ॥ ౨౧.౧౭ ॥
రక్తతుఙ్గనఖీం శ్యామాం మృద్వీం తామ్రకరాఙ్ఘ్రికామ్ ।
కరభోరుం సుదశనాం నీలసూక్ష్మస్థిరాలకామ్ ॥ ౨౧.౧౮ ॥
తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాఙ్గీమనఙ్గాఙ్గలతామివ ।
సోఽమన్యత్పార్థివసుతస్తాం రసాతలదేవతామ్ ॥ ౨౧.౧౯ ॥
సా చ దృష్ట్వైవ తం బాలా నీలకుఞ్చితమూర్ధజమ్ ।
పీనోరుస్కన్ధబాహుం తమమంస్త మదనం శుభా ॥ ౨౧.౨౦ ॥
ఉత్తస్థౌ చ మహాభాగా చిత్తక్షోభమవాప్య సా ।
లజ్జావిస్మయదైన్యానాం సద్యస్తన్వీ వశం గతా ॥ ౨౧.౨౧ ॥
కోఽయం దేవో ను యక్షో వా గన్ధర్వో వోరగోఽపి వా ।
విద్యాధరో వా సమ్ప్రాప్తః కృతపుణ్యరతిర్నరః ॥ ౨౧.౨౨ ॥
ఏవం విచిన్త్య వహుధా నిశ్వస్య చ మహీతలే ।
ఉపవిశ్య తతో భేజే సా మూర్చ్ఛాం మదిరక్షణా ॥ ౨౧.౨౩ ॥
సోఽపి కామశరాఘాతమవాప్య నృపతేః సుతః ।
తాం సమాశ్వాసయామాస న భేతవ్యమితి బ్రువన్ ॥ ౨౧.౨౪ ॥

సా చ స్త్రీ యా తదా దృష్టా పూర్వం తేన మహాత్మనా ।
తాలవృన్తముపాదాయ పర్యవీజయదాకులా ॥ ౨౧.౨౫ ॥
సమాశ్వాస్య తదా పృష్టా తేన సంమోహకారణమ్ ।
కిఞ్చిల్లజ్జాన్వితా బాలా తస్యాః సఖ్యుర్న్యవేదయత్ ॥ ౨౧.౨౬ ॥
సా చాస్మై కథయామాస నృపపుత్రాయ విస్తరాత్ ।
మోహస్య కారణం సర్వం తద్దర్శనసముద్భవమ్ ।
యథా తయా సమాఖ్యాతం తద్వృత్తాన్తఞ్చ భామినీ ॥ ౨౧.౨౭ ॥

స్త్ర్యువాచ

విశ్వావసురితి ఖ్యాతో దివి గన్ధర్వరాట్ప్రభో ।
తస్యేయమాత్మజా సుభ్రూర్నామ్నా ఖ్యాతా మదాలసా ॥ ౨౧.౨౮ ॥
వజ్రకేతోః సుతశ్చోగ్రో దానవోఽరివిదారణః ।
పాతాలకేతుర్విఖ్యాతః పాతాలాన్తరసంశ్రయః ॥ ౨౧.౨౯ ॥
తేనేయముద్యానగతా కృత్వా మాయాం తమోమయీమ్ ।
అపహృత్య మయాం హీనా బాలా నీతా దురాత్మనా ॥ ౨౧.౩౦ ॥
ఆగామిన్యాం త్రయోదశ్యాముద్వక్ష్యతి కిలాసురః ।
స తు నార్హతి చార్వఙ్గీం శూద్రో వేదశ్రుతీమివ ॥ ౨౧.౩౧ ॥
అతీతే చ దినే బాలామాత్మవ్యాపదనోద్యతామ్ ।
సురభిః ప్రాహ నాయం త్వం ప్రాప్స్యతే దానవాధమః ॥ ౨౧.౩౨ ॥
మర్త్యలోకమనుప్రాప్తం య ఏనం ఛేత్స్యతే శరైః ।
సతే భర్తా మహాభాగే అచిరేణ భవిష్యతి ॥ ౨౧.౩౩ ॥
అహం చాస్యాః సఖీ నామ్నా కుణ్డలేతి మనస్వినీ ।
సుతా విన్ధ్యవతః పత్నీ వీరపుష్కరమాలినః ॥ ౨౧.౩౪ ॥

హతే భర్తరి శుమ్భేన తీర్థాత్తీర్థమనువ్రతా ।
చరామి దివ్యయా గత్యా పరలోకార్థముద్యతా ॥ ౨౧.౩౫ ॥
పాతాలకేతుర్దుష్టాత్మా వారాహం వపురాస్థితః ।
కేనాపి విద్ధో బాణేన మునీనాం త్రాణకారణాత్ ॥ ౨౧.౩౬ ॥
తచ్చాహం తత్త్వతోఽన్విష్య త్వరితా సముపాగతా ।
సత్యమేవ స కేనాపి తాడితో దానవాధమః ॥ ౨౧.౩౭ ॥
ఇయఞ్చ మూర్చ్ఛామగమత్కారణం యచ్ఛృణుష్వ తత్ ।
త్వయి ప్రీతిమతీ బాలా దర్శనాదేవ మానద ॥ ౨౧.౩౮ ॥
దేవపుత్రోపమే చారువాక్యాదిగుణశాలిని ।
భర్యా చాన్యస్య విహితా యేన విద్ధః స దానవః ॥ ౨౧.౩౯ ॥
ఏతస్మాత్కారణాన్మోహం మహాన్తమియమాగతా ।
యావజ్జీవం చ తన్వఙ్గీ దుః ఖమేవోపభోక్ష్యతే ॥ ౨౧.౪౦ ॥
త్వయ్యస్యా హృదయం రాగి భర్తా చాన్యో భవిష్యతి ।
యావజ్జీవమతో దుః ఖం సురభ్యా నాన్యథా వచః ॥ ౨౧.౪౧ ॥
అహం త్వస్యాః ప్రభీ ప్రీత్యా దుః ఖితాత్ర సమాగతా ।
యతో విశేషో నైవాస్తి స్వసఖీనిజదేహయోః ॥ ౨౧.౪౨ ॥
యద్యేషాభిమతం వీరం పతిమాప్నోతి శోభనా ।
తతస్తపస్త్వహం కుర్యాం నిర్వ్యలీకేన చేతసా ॥ ౨౧.౪౩ ॥
త్వన్తు కో వా కిమర్థం వా సమ్ప్రాప్తోఽత్ర మహామతే ।
దేవో దైత్యో ను గన్ధర్వః పన్నగః కిన్నరోఽపి వా ॥ ౨౧.౪౪ ॥
న హ్యత్ర మానుషగతిర్న చేదృఙ్మానుషం వపుః ।
తత్త్వమాఖ్యాహి కథితం యథైవావితథం మయా ॥ ౨౧.౪౫ ॥

కువలయాశ్వ ఉవాచ

యన్మాం పృచ్ఛసి ధర్మజ్ఞే కస్త్వం కిం వా సమాగతః ।
తచ్ఛృణుష్వామలప్రజ్ఞే కథయామ్యాదితస్తవ ॥ ౨౧.౪౬ ॥
రాజ్ఞః శత్రుజితః పుత్రః పిత్రా సమ్ప్రేషితః శుభే ।
మునిరక్షణముద్దిశ్య గాలవాశ్రమమాగతః ॥ ౨౧.౪౭ ॥
కుర్వతో మమ రక్షాఞ్చ మునీనాం ధర్మచారిణామ్ ।
విఘ్నార్థమాగతః కోఽపి శౌకరం రూపమాస్థితః ॥ ౨౧.౪౮ ॥
మయా స విద్ధో బాణేన చన్ద్రార్ధాకారవర్చ్చసా ।
అపక్రాన్తోఽతివేగేన తమస్మ్యనుగతో హయీ ॥ ౨౧.౪౯ ॥
పపాత సహసా గర్తే సక్రోడోఽశ్వశ్చ మామకః ।
సోఽహమశ్వం సమారూఢస్తమస్యేకః పరిభ్రమన్ ॥ ౨౧.౫౦ ॥
ప్రకాశమాసాదితవాన్ దృష్టా చ భవతీ మయా ।
పృష్టయా చ న మే కిఞ్చిద్భవత్యా దత్తముత్తరమ్ ॥ ౨౧.౫౧ ॥
త్వాఞ్చైవానుప్రవిష్టోఽహమిమం ప్రాసాదముత్తమమ్ ।
ఇత్యేతత్కథితం సత్యం న దేవోఽహం న దానవః ॥ ౨౧.౫౨ ॥
న పన్నగో న గన్ధర్వః కిన్నరో వా శుచిస్మితే ।
సమస్తా పూజ్యపక్షో వై దేవాద్యా మమ కుణ్డలే ।
మనుష్యోఽస్మి విశఙ్కా తే న కర్తవ్యాత్ర కర్హిచిత్ ॥ ౨౧.౫౩ ॥

పుత్రావూచతుః

తతః ప్రహృష్టా సా కన్యా సఖీవదనముత్తమమ్ ।
లజ్జాజడం వీక్షమాణా కిఞ్చిన్నోవాచ భామినీ ॥ ౨౧.౫౪ ॥
సా సఖీ పునరప్యేనాం ప్రహృష్టా ప్రత్యువాచ హ ।

యథావత్కథితం తేన సురభ్యా వచనానుగే ॥ ౨౧.౫౫ ॥

కుణ్డలోవాచ

వీర సత్యమసన్దిగ్ధం భవతాభిహితం వచః ।
నాన్యత్ర హృదయన్త్వస్యా దృష్ట్వా స్థైర్యం ప్రయాస్యతి ॥ ౨౧.౫౬ ॥
చన్ద్రమేవాధికా కాన్తిః సముపైతి రవిం ప్రభా ।
భూతిర్ధన్యం ధృతిర్ధీరం క్షాన్తిరభ్యేతి చోత్తమమ్ ॥ ౨౧.౫౭ ॥
త్వయైవ విద్ధోఽసన్దిగ్ధం స పాపో దానవాధమః ।
సురభిః సా గవాం మాతా కథం మిథ్యా వదిష్యతి ॥ ౨౧.౫౮ ॥
తద్ధన్యేయం సభాగ్యా చ త్వత్సమ్బన్ధం సమేత్య వై ।
కురుష్వ వీర యత్కార్యం విధినైవ సమాహితమ్ ॥ ౨౧.౫౯ ॥

పుత్రావూచతుః

పరవానహమిత్యాహ రాజపుత్రః సతాం పితుః ।
సా చ తం చిన్తయామాస తుమ్బురుం తత్కులే గురుమ్ ॥ ౨౧.౬౦ ॥
స చాపి తత్క్షణాత్ప్రాప్తః ప్రగృహీతసమిత్కుశః ।
మదాలసాయాః సమ్ప్రీత్యా కుణ్డలాగౌరవేణ చ ॥ ౨౧.౬౧ ॥
ప్రజ్వాల్య పావకం హుత్వా మన్త్రవిత్కృతమఙ్గలామ్ ।
వైవాహికవిధిం కన్యాం ప్రతిపాద్య యథాగతమ్ ॥ ౨౧.౬౨ ॥
జగామ తపసే ధీమాన్ స్వాశ్రమపదం తదా ।
సా చాహ తాం సఖీం బాలాం కృతార్థాస్మి వరాననే ॥ ౨౧.౬౩ ॥
సంయుక్తామమునా దృష్ట్వా త్వామహం రూపశాలినీమ్ ।

తమస్తేప్స్యఽహమతులం నిర్వ్యలీకేన చేతసా ॥ ౨౧.౬౪ ॥
తీర్థామ్బుధూతపాపా చ భవిత్రీ నేదృశీ యథా ।
తఞ్చాహ రాజపుత్రం సా ప్రశ్రయావనతా తదా ।
గన్తుకామా నిజసఖీస్నేహవిక్లవభాషిణీ ॥ ౨౧.౬౫ ॥

కుణ్డలోవాచ

పుంభిరప్యమితప్రజ్ఞ నోపదేశో భవద్విధే ।
దాతవ్యః కిముత స్త్రీభిరతో నోపదిశామి తే ॥ ౨౧.౬౬ ॥
కిన్త్వస్యాస్తనుమధ్యాయాః స్నేహాకృష్టేన చేతసా ।
త్వయా విశ్రమ్భితా చాస్మి స్మారయామ్యరిసూదన ॥ ౨౧.౬౭ ॥
భర్తవ్యా రక్షితవ్యా చ భార్యా హి పతినా సదా ।
ధర్మార్థకామసంసిద్ధ్యై భార్యా భర్తృసహాయినీ ॥ ౨౧.౬౮ ॥
యదా భార్యా చ భర్తా చ పరస్పరవశానుగౌ ।
తదా ధర్మార్థకామానాం త్రయాణామపి సఙ్గతమ్ ॥ ౨౧.౬౯ ॥
కథం భార్యామృతే ధర్మమర్థం వా పురుషః ప్రభో ।
ప్రాప్నోతి కామమథవా తస్యాం త్రితయమాహితమ్ ॥ ౨౧.౭౦ ॥
తథైవ భర్తారమృతే భార్యా ధర్మాదిసాధనే ।
న సమర్థా త్రివర్గోఽయం దామ్పత్యం సముపాశ్రితః ॥ ౨౧.౭౧ ॥
దేవాతాపితృభృత్యానామతిథీనాఞ్చ పూజనమ్ ।
న పుంభిః శక్యతే కర్తుమృతే భార్యాం నృపాత్మజ ॥ ౨౧.౭౨ ॥
ప్రాప్తోఽపి చార్థో మనుజైరానీతోఽపీ నిజం గృహమ్ ।
క్షయమేతి వినా భార్యాం కుభార్యాసంశ్రయేఽపి వా ॥ ౨౧.౭౩ ॥
కామస్తు తస్య నైవాస్తి ప్రత్యక్షేణోపలక్ష్యతే ।

దమ్పత్యోః సహధర్మేణ త్రయీధర్మమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౧.౭౪ ॥
పితౄన్ పుత్రైస్తథైవాన్నసాధనైరతిథీన్నరః ।
పూజాభిరమరాంస్తద్వత్సాధ్వీం భార్యాం నరోఽవతి ॥ ౨౧.౭౫ ॥
స్త్రియాశ్చాపి వినా భర్త్రా ధర్మకామార్థసన్తతిః ।
నైవ తస్మాత్త్రివర్గోఽయం దామ్పత్యమధిగచ్ఛతి ॥ ౨౧.౭౬ ॥
ఏతన్మయోక్తం యువయోర్గచ్ఛామి చ యథేప్సితమ్ ।
వర్ధ త్వమనయా సార్ధం ధనపుత్రసుఖాయుషా ॥ ౨౧.౭౭ ॥

పుత్రావూచతుః

ఇత్యుక్త్వా సా పరిష్వజ్య స్వసఖీం తం నమస్య చ ।
జగామ దివ్యయా గత్యా యథాభిప్రేతమాత్మనః ॥ ౨౧.౭౮ ॥
సోఽపి శత్రుజితః పుత్రస్తామారోప్య తురఙ్గమమ్ ।
నిర్గన్తుకామః పాతాలాద్విజ్ఞాతో దనుసమ్భవైః ॥ ౨౧.౭౯ ॥
తతస్తైః సహసోత్క్రుష్టం హ్రియతే హ్రియతేఽతి వై ।
కన్యారత్నం యదానీతం దివః పాతాలకేతునా ॥ ౨౧.౮౦ ॥
తతః పరిఘనిస్త్రింశగదాశూలశరాయుధమ్ ।
దానవానాం బలం ప్రాప్తం సహ పాతాలకేతునా ॥ ౨౧.౮౧ ॥
తిష్ఠ తిష్ఠేతి జల్పన్తస్తే తదా దానవోత్తమాః ।
శరవర్షైస్తథా శూలైర్వవర్షుర్నృపనన్దనమ్ ॥ ౨౧.౮౨ ॥
స చ శత్రుజితః పుత్రస్తదస్త్రాణ్యతివీర్యవాన్ ।
చిచ్ఛేద శరజాలేన ప్రహసన్నివ లీలయా ॥ ౨౧.౮౩ ॥
క్షణేన పాతాలతలమసిఖక్త్యృష్టిశాయకైః ।
ఛిన్నైః సఞ్ఛన్నమభవదృతధ్వజశరోత్కరైః ॥ ౨౧.౮౪ ॥

తతోఽస్త్రం త్వాష్ట్రమాదాయ చిక్షేప ప్రతి దానవాన్ ।
తేన తే దానవాః సర్వే సహ పాతాలకేతునా ॥ ౨౧.౮౫ ॥
జ్వాలామాలాతితీవ్రేణ స్ఫుటదస్థిచయాః కృతాః ।
నిర్దగ్ధాః కాపిలం తేజః సమాసాద్యేవ సాగరాః ॥ ౨౧.౮౬ ॥
తతః స రాజపుత్రోఽశ్వీ నిహత్యాసురసత్తమాన్ ।
స్త్రీరత్నేన సమం తేన సమాగచ్ఛత్పితుః పురమ్ ॥ ౨౧.౮౭ ॥
ప్రణిపత్య చ తత్సర్వం స తు పిత్రే న్యవేదయత్ ।
పాతాలగమనఞ్చైవ కుణ్డలాయాశ్చ దర్శనమ్ ॥ ౨౧.౮౮ ॥
తద్వన్మదాలసాప్రాప్తిం దానవైశ్చాపి సఙ్గరమ్ ।
వధఞ్చ తేషామస్త్రేణ పునరాగమనం తథా ॥ ౨౧.౮౯ ॥
ఇతి శ్రుత్వా పితా తస్య చరితం చారుచేతసః ।
ప్రీతిమానభవచ్చేదం పరిష్వజ్యాహ చాత్మజమ్ ॥ ౨౧.౯౦ ॥
సత్పాత్రేణ త్వయా పుత్ర తారితోఽహం మహాత్మనా ।
భయేభ్యో మునయస్త్రాతా యేన సద్ధర్మచారిణః ॥ ౨౧.౯౧ ॥
మత్పూర్వైః ఖ్యాతిమానీతం మయా విస్తారితం పునః ।
పరాక్రమవతా వీర త్వయా తద్బహులీకృతమ్ ॥ ౨౧.౯౨ ॥
యదుపాత్తం యశః పిత్రా ధనం వీర్యమథాపి వా ।
తన్న హాపయతే యస్తు స నరో మధ్యమః స్మృతః ॥ ౨౧.౯౩ ॥
తద్వీర్యాదధికం యస్తు పునరన్యత్స్వశక్తితః ।
నిష్పాదయతి తం ప్రాజ్ఞాః ప్రవదన్తి నరోత్తమమ్ ॥ ౨౧.౯౪ ॥
యః పితా సముపాత్తాని ధనవీర్యయశాంసి వై ।
న్యూనతాం నయతి ప్రాజ్ఞాస్తమాహుః పురుషాధమమ్ ॥ ౨౧.౯౫ ॥
తన్మయా బ్రాహ్మణత్రాణం కృతమాసీద్యథా త్వయా ।
పాతాలగమనం యచ్చ యచ్చాసురవినాశనమ్ ॥ ౨౧.౯౬ ॥

ఏతదప్యధికం వత్స తేన త్వం పురుషోత్తమః ।

తద్ధన్యోఽస్మ్యహం బాల త్వమహమేవ గుణాధికమ్ ॥ ౨౧.౯౭ ॥

త్వాం పుత్రమీదృశం ప్రాప్య శ్లాఘ్యః పుణ్యవతామపి ।

న స పుత్రకృతాం ప్రీతిం మన్యే ప్రాప్నోతి మానవః ॥ ౨౧.౯౮ ॥

పుత్రేణ నాతిశయితో యః ప్రజ్ఞాదానవిక్రమైః ।

ధిగ్జన్మ తస్య యః పిత్రా లోకే విజ్ఞాయతే నరః ॥ ౨౧.౯౯ ॥

యః పుత్రాత్ఖ్యాతిమభ్యేతి తస్య జన్మ సుజన్మనః ।

ఆత్మనా జ్ఞాయతే ధన్యో మధ్యః పితృపితామహైః ॥ ౨౧.౧౦౦ ॥

మాతృపక్షేణ మాత్రా చ ఖ్యాతిమేతి నరాధమః ।

తత్పుత్ర ధనవీర్యైస్త్వం వివర్ధస్వ సుఖేన చ ॥ ౨౧.౧౦౧ ॥

ఘన్ధర్వతనయా చేయం మా త్వయా వై వియుజ్యతామ్ ।

ఇతి పిత్రా బహువిధం ప్రియముక్తః పునః పునః ॥ ౨౧.౧౦౨ ॥

పరిష్వజ్య స్వమావాసం సభార్యః స విసర్జితః ।

స తయా భార్యయా సార్ధం రేమే తత్ర పితుః పురే ॥ ౨౧.౧౦3 ॥

అన్యేషు చ తథోద్యానవనపర్వతసానుషు ।

శ్వశ్రూశ్వసురయోః పాదౌ ప్రణిపత్య చ సా శుభా ।

ప్రాతః ప్రాతస్తత స్తేన సహ రేమే సుమధ్యమా ॥ ౨౧.౧౦౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే కువలయాశ్వీయే మదాలసాపరిణయనం నామైకవింశోఽధ్యాయః

ద్వావింశోఽధ్యాయః

పుత్రావూచతుః

తతః కాలే వహుతిథే గతే రాజా పునః సుతమ్ ।
ప్రాహ గచ్ఛాశు విప్రాణాం త్రాణాయ చర మేదినీమ్ ॥ ౨౨.౧ ॥
అశ్వమేనం సమారుహ్య ప్రాతః ప్రాతర్దినే దినే ।
అబాధా ద్విజముఖ్యానామన్వేష్టవ్యా సదైవ హి ॥ ౨౨.౨ ॥
దుర్వృత్తాః సన్తి శతశో దానవాః పాపయోనయః ।
తేభ్యో న స్యాద్యథా బాధా మునీనాం త్వం తథా కురు ॥ ౨౨.3 ॥
స యథోక్తస్తతః పిత్రా తథా చక్రే నృపాత్మజః ।
పరిక్రమ్య మహీం సర్వాం వవన్దే చరణౌ పితుః ॥ ౨౨.౪ ॥
అహన్యహన్యనుప్రాప్తే పూర్వాహ్ణే నృపనన్దనః ।
తతశ్చ శేషం దివసం తయా రేమే సుమధ్యయా ॥ ౨౨.౫ ॥
ఏకదా తు చారన్ సోఽథ దదర్శ యమునాతటే ।
పాతాలకేతోరనుజం తాలకేతుం కృతాశ్రమమ్ ॥ ౨౨.౬ ॥
మాయావీ దానవః సోఽథ మునిరూపం సమాస్థితః ।
స ప్రాహ రాజపుత్రం తం పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ ౨౨.౭ ॥
రాజపుత్ర బ్రవీమి త్వాం తత్కురుష్వ యదీచ్ఛసి ।
న చ తే ప్రార్థనాభఙ్గః కార్యః సత్యప్రతిశ్రవ ॥ ౨౨.౮ ॥
యక్ష్యే యజ్ఞేన ధర్మాయ కర్తవ్యాశ్చ తథేష్టయః ।
చితయస్తత్ర కర్తవ్యా నాస్తి మే దక్షిణా యతః ॥ ౨౨.౯ ॥
అతః ప్రయచ్ఛ మే వీర హిరణ్యార్థం స్వభూషణమ్ ।
యదేతత్కణ్ఠలగ్నం తే రక్షచేమం మాశ్రమమ్ ॥ ౨౨.౧౦ ॥

యావదన్తర్జలే దేవం వరుణం యాదసాం పతిమ్ ।
వైదికైర్వారుణైర్మన్త్రైః ప్రజానాం పుష్టిహేతుకైః ॥ ౨౨.౧౧ ॥
అభిష్టూయ త్వరాయుక్తః సమభ్యేమీతి వాదినమ్ ।
తం ప్రణమ్య తతః ప్రాదాత్స తస్మై కణ్ఠభూషణమ్ ॥ ౨౨.౧౨ ॥
ప్రాహ చైనం భవాన్ యాతు నిర్వ్యలీకేన చేతసా ।
స్థాస్యామి తావదత్రైవ తవాశ్రమసమీపతః ॥ ౨౨.౧౩ ॥
తవాదేశాన్మహాభాగ యావదాగమనం తవ ।
న తేఽత్ర కశ్చిదాబాధాం కరిష్యతి మయి స్థితే ।
విశ్రబ్ధశ్చాత్వరన్ బ్రహ్మన్ కురుష్వ త్వం మనోగతమ్ ॥ ౨౨.౧౪ ॥

పుత్రావూచతుః

ఏకముక్తస్తత స్తేన స మమజ్జ నదీజలే ।
రరక్ష సోఽపి తస్యైవ మాయావిహితమాశ్రమమ్ ॥ ౨౨.౧౫ ॥
గత్వా జలాశయాత్తస్మాత్తాలకేతుశ్చ తత్పరమ్ ।
మదాలసాయాః ప్రత్యక్షమన్యేషాఞ్చైతదుక్తవాన్ ॥ ౨౨.౧౬ ॥

తాలకేతురువాచ

వీరః కువలయాశ్వోఽసౌ మమాశ్రమసమీపతః ।
కేనాపి దుష్టదైత్యేన కుర్వన్ రక్షాం తపస్వినామ్ ॥ ౨౨.౧౭ ॥
యుధ్యమానో యథాశక్తి నిఘ్నన్ బ్రహ్మద్విషో యుధి ।
మాయామాశ్రిత్య పాపేన భిన్నః శూలేన వక్షసి ॥ ౨౨.౧౮ ॥
మ్రియమాణేన తేనేదం దత్తం మే కణ్ఠభూషణమ్ ।

ప్రాపితశ్చాగ్నిసంయోగం స వనే శూద్రతాపసైః ॥ ౨౨.౧౯ ॥
కృతార్తహ్రేషాశబ్దో వై త్రస్తః సాశ్రువిలోచనః ।
నీతః సోఽశ్వశ్చ తేనైవ దానవేన దురాత్మనా ॥ ౨౨.౨౦ ॥
ఏతన్మయా నృశంసేన దృష్టం దుష్కృతకారిణా ।
యదత్రానన్తరం కృత్యం క్రియతాం తదకాలికమ్ ॥ ౨౨.౨౧ ॥
హృదయాశ్వాసనఞ్చైతద్గృహ్యతాం కణ్ఠభూషణమ్ ।
నాస్మాకం హి సువర్ణేన కృత్యమస్తి తపస్వినామ్ ॥ ౨౨.౨౨ ॥

పుత్రావూచతుః

ఇత్యుక్త్వోత్సృజ్య దత్భూమౌ స జగామ యథాగతమ్ ।
నిపపాత జనః సోఽథ శోకార్తో మూర్చ్ఛయాఽతురః ॥ ౨౨.౨౩ ॥
తత్క్షణాత్చేతనాం ప్రాప్య సర్వాస్తా నృపయోషితః ।
రాజపత్న్యశ్చ రాజా చ విలేపురతిదుఃఖితాః ॥ ౨౨.౨౪ ॥
మదాలసా తు ద్దృష్ట్వా తదీయం కణ్ఠభూషణమ్ ।
తత్యాజాశు ప్రియాన్ ప్రాణాన్ శ్రుత్వా చ నిహన్త పతిమ్ ॥ ౨౨.౨౫ ॥
తతస్తథా మహాక్రన్దః పౌరాణాం భవనేష్వభూత్ ।
యథైవ తస్య నృపతేః స్వగేహే సమవర్తత ॥ ౨౨.౨౬ ॥
రాజా చ తాం మృతాం దృష్ట్వా వినా భర్త్రా మదాలసామ్ ।
ప్రత్యువాచ జనం సర్వం విమృశ్య సుస్థమానసః ॥ ౨౨.౨౭ ॥
న రోదితవ్యం పశ్యామి భవతామాత్మనస్తథా ।
సర్వేషామేవ సంచిన్త్య సమ్బన్ధానామనిత్యతామ్ ॥ ౨౨.౨౮ ॥
కిన్ను శోచామి తనయం కిన్ను శోచామ్యహం స్నుషామ్ ।
విమృశ్య కృతకృత్యత్వామ్నమ్యేఽశోచ్యావుభావపి ॥ ౨౨.౨౯ ॥

మచ్ఛుశ్రుపుర్మద్వచనాద్ద్విజరక్షణతత్పరః ।
ప్రాప్తో మే యః సుతో మృత్యుం కథం శోచ్యః స ధీమతామ్ ॥ ౨౨.౩౦ ॥
అవశ్యం యాతి యద్దేహం తద్ద్విజానాం కృతే యది ।
మమ పుత్రేణ సంత్యక్తం నన్వభ్యుదయకారి తత్ ॥ ౨౨.౩౧ ॥
ఇయఞ్చ సత్కులోత్పన్నా భర్తర్యేవమనువ్రతాం ।
కథన్ను శోచ్యా నారీణాం భర్తురన్యన్న దైవతమ్ ॥ ౨౨.౩౨ ॥
అస్మాకం బాన్ధవానాఞ్చ తథాన్యేషాం దయావతామ్ ।
శోచ్యా హ్యేషా భవేదేవం యది భర్త్రా వియోగినీ ॥ ౨౨.౩౩ ॥
యా తు భర్తుర్వధం శ్రుత్వా తత్క్షణాదేవ భామినీ ।
భర్తారమనుయాతేయం న శోచ్యాతో విపశ్చితామ్ ॥ ౨౨.౩౪ ॥
తాః శోచ్యా యా వియోగిన్యో న శోచ్యా యా మృతాః సహ ।
భర్త్రా వియోగస్త్వనయా నానుభూతః కృతజ్ఞయా ॥ ౨౨.౩౫ ॥
దాతారం సర్వసౌఖ్యానామిహ చాముత్ర చోభయోః ।
లోకయోః కా హి భర్తారం నారీ మన్యేత మానుషమ్ ॥ ౨౨.౩౬ ॥
నాసౌ శోచ్యో న చైవేయం నాహం తజ్జననీ న చ ।
త్యజతా బ్రాహ్మణార్థాయ ప్రాణాన్ సర్వే స్మ తారితాః ॥ ౨౨.౩౭ ॥
విప్రాణం మమ ధర్మస్య గతః స హి మహామతిః ।
ఆనృణ్యమర్ధభుక్తస్య త్యాగాద్దేహస్య మే సుతః ॥ ౨౨.౩౮ ॥
మాతుః సతీత్వం మద్వంశవైమల్యం శౌర్యమాత్మనః ।
సంగ్రామే సంత్యజన్ ప్రాణాన్నాత్యజద్ద్విజరక్షణమ్ ॥ ౨౨.౩౯ ॥

పుత్రావూచతుః

తతః కువలయాశ్వస్య మాతా భర్తురనన్తరమ్ ।

శ్రుత్వా పుత్రవధం తాదృక్ప్రాహ దృష్ట్వా తు తం పతిమ్ ॥ ౨౨.౪౦ ॥

మాతోవాచ

న మే మాత్రా న మే స్వస్రా ప్రాప్తా ప్రీతిర్నృపేదృశీ ।
శ్రుత్వా మునిపరిత్రాణే హతం పుత్రం యథా మయా ॥ ౨౨.౪౧ ॥
శోచతాం బాన్ధవానాం యే నిః శ్వసన్తోఽతిదుః ఖితాః ।
మ్రియన్తే వ్యాధినా క్లిష్టాస్తేషాం మాతా వృథాప్రజా ॥ ౨౨.౪౨ ॥
సంగ్రామే యుధ్యమానా యేఽభీతా గోద్విజరక్షణే ।
క్షుణ్ణాః శస్త్రైర్విపద్యన్తే త ఏవ భువి మానవాః ॥ ౨౨.౪౩ ॥
అర్థినాం మిత్రవర్గస్య విద్విషాఞ్చ పరాఙ్ముఖః ।
యో న యాతి పితా తేన పుత్రీ మాతా చ వీరసూః ॥ ౨౨.౪౪ ॥
గర్భక్లేశః స్త్రియో మన్యే సాఫల్యం భజతే తదా ।
యదారివిజయీ వా స్యాత్సంగ్రామే వా హతః సుతః ॥ ౨౨.౪౫ ॥

పుత్రావూచతుః

తతః స రాజా సంస్కారం పుత్రపత్న్యమలమ్భయత్ ।
నిర్గమ్య చ బహిః స్నాతో దదౌ పుత్రాయ చోదకమ్ ॥ ౨౨.౪౬ ॥
తాలకేతుశ్చ నిర్గమ్య తథైవ యమునాజలాత్ ।
రాజపుత్రమువాచేదం ప్రణయాన్మధురం వచః ॥ ౨౨.౪౭ ॥
గచ్ఛ భూపాలపుత్ర ! త్వం కృతార్థోఽహం కృతస్త్వయా ।
కార్యం చిరాభిలషితం త్వయ్యత్రావిచలే స్థితే ॥ ౨౨.౪౮ ॥
వారుణం యజ్ఞకార్యఞ్చ జలేశస్య మహాత్మనః ।
తన్మయా సాధితం సర్వం యన్మమాసీదభీప్సితమ్ ॥ ౨౨.౪౯ ॥

ప్రణిపత్య స తం ప్రాయాద్రాజపుత్రః పురం పితుః ।
సమారుహ్య తమేవాశ్వం సుపర్ణానిలవిక్రమమ్ ॥ ౨౨.౫౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే కువలయాశ్వీయే మదాలసావియోగో నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః

త్రయోవింశోఽధ్యాయః

పుత్రావూచతుః

స రాజపుత్రః సంప్రాప్య వేగాదాత్మపురం తతః ।
పిత్రోర్వవన్దిషుః పాదౌ దిదృక్షుశ్చ మదాలసామ్ ॥ ౨౩.౧ ॥
దదర్శ జనముద్విగ్నమప్రహృష్టముఖం పురః ।
పునశ్చ విస్మితాకారం ప్రహృష్టవదనం తతః ॥ ౨౩.౨ ॥
అన్యముత్ఫుల్లనయనం దిష్ట్యా దిష్ట్యేతివాదినమ్ ।
పరిష్వజన్తమన్యోన్యమతికౌతూహలాన్వితమ్ ॥ ౨౩.3 ॥
చిరం జీవోరుకల్యాణ ! హతాస్తే పరిపన్థినః ।
పిత్రోః ప్రహ్లాదయ మనస్తథాస్మాకమకణ్టకమ్ ॥ ౨౩.౪ ॥

పుత్రావూచతుః

ఇత్యేవం వాదిభిః పౌరైః పురః పృష్ఠే చ సంవృతః ।
తత్క్షణప్రభవానన్దః ప్రవివేశ పితుర్గృహమ్ ॥ ౨౩.౫ ॥
పితా చ తం పరిష్వజ్య మాతా చాన్యే చ బాన్ధవాః ।
చిరం జీవేతి కల్యాణీర్దదుస్తస్మై తదాశిషః ॥ ౨౩.౬ ॥
ప్రణిపత్య తతః సోఽథ కిమేతదితి విస్మితః ।
పప్రచ్ఛ పితరం తాత ! సోఽస్మై సమ్యక్తదుక్తవాన్ ॥ ౨౩.౭ ॥
స భార్యాం తాం మృతాం శ్రుత్వా హృదయేష్టాం మదాలసామ్ ।
పితరౌ చ పురో దృష్ట్వా లజ్జాశోకాబ్ధిమధ్యగః ॥ ౨౩.౮ ॥
చిన్తయామాస సా బాలా మాం శ్రుత్వా నిధనం గతమ్ ।
తత్యాజ జీవితం సాధ్వీ ధిఙ్మాం నిష్ఠురమానసమ్ ॥ ౨౩.౯ ॥
నృశంసోఽహమనార్యోఽహం వినా తాం మృగలోచనామ్ ।
మత్కృతే నిధనం ప్రాప్తాం యజ్జీవామ్యతినిర్ఘృణః ॥ ౨౩.౧౦ ॥
పునః స చిన్తయామాస పరిసంస్తభ్య మానసమ్ ।
మోహోద్గమమపాస్యాశు నిః శ్వస్యోచ్ఛ్వస్య చాతరః ॥ ౨౩.౧౧ ॥
మృతేతి సా మన్నిమిత్తం త్యజామి యది జీవితమ్ ।
కిం మయోపకృతం తస్యాః శ్లాఘ్యమేతత్తు యోషితామ్ ॥ ౨౩.౧౨ ॥
యది రోదిమి వా దీనో హా ప్రియేతి ! వదన్ముహుః ।
తథాప్యశ్లాఘ్యమేతన్నో వయం హి పురుషాః కిల ॥ ౨౩.౧౩ ॥
అథ శోకజడో దీనో స్రగ్జా హీనో మలాన్వితః ।

విపక్షస్య భవిష్యామి తతః పరిభవాస్పదమ్ ॥ ౨౩.౧౪ ॥
మయారిశాతనం కార్యం రాజ్ఞః శుశ్రుషణం పితుః ।
జీవితం తస్య చాయత్తం సన్త్యాజ్యం తత్కథం మయా ॥ ౨౩.౧౫ ॥
కిన్త్వత్ర మన్యే కర్తవ్యస్త్యాగో భోగస్య యోషితః ।

స చాపి నోపకారాయ తన్వఙ్గ్యాః కిన్తు సర్వథా ॥ ౨౩.౧౬ ॥
మయా నృశంస్యం కర్తవ్యం నోపకార్యపకారి చ ।
యా మదర్థేఽత్యజత్ప్రాణాంస్తదర్థేఽల్పమిదం మమ ॥ ౨౩.౧౭ ॥

పుత్రావూచతుః

ఇతి కృత్వా మతిం సోఽథ నిష్పాద్యోదకదానికమ్ ।
క్రియాశ్చానన్తరం కృత్వా ప్రత్యువాచ ఋతధ్వజః ॥ ౨౩.౧౮ ॥

ఋతధ్వజ ఉవాచ

యది సా మమ తన్వఙ్గీ న స్యాద్భార్యా మదాలసా ।
అస్మిన్ జన్మని నాన్యా మే భవిత్రీ సహచారిణీ ॥ ౨౩.౧౯ ॥
తామృతే మృగశావాక్షీం గన్ధర్వతనయామహమ్ ।
న భోక్ష్యే యోషితం కాఞ్చిదితి సత్యం మయోదితమ్ ॥ ౨౩.౨౦ ॥
సద్ధర్మచారిణీం పత్నీం తాం ముక్త్వా గజగామినీమ్,।
కాఞ్చిన్నాఙ్గీకరిష్యామీత్యేతత్సత్యం మయోదితమ్ ॥ ౨౩.౨౧ ॥

పుత్రావూచతుః

పరిత్యజ్య చ స్త్రీభోగాన్ తాత ! సర్వాంస్తయా వినా ।
క్రీడన్నాస్తే సమం తుల్యైర్వయస్యైః శీలసమ్పదా ॥ ౨౩.౨౨ ॥
ఏతత్తస్య పరం కార్యం తాత ! తత్కేన శక్యతే ।
కర్తుమత్యర్థదుష్ప్రాప్యమీశ్వరైః కిముతేతరైః ॥ ౨౩.౨౩ ॥

జడ ఉవాచ

ఇతి వాక్యం తయోః శ్రుత్వా విమర్శమగమత్పితా ।
విమృశ్య చాహ తౌ పుత్రౌ నాగరాట్ప్రహసన్నివ ॥ ౨౩.౨౪ ॥

నాగరాడశ్వతర ఉవాచ

యద్యశక్యమితి జ్ఞాత్వా న కరిష్యన్తి మానవాః ।
కర్మణ్యుద్యమముద్యోగహాన్యా హానిస్తతః పరమ్ ॥ ౨౩.౨౫ ॥
ఆరభేత నరః కర్మ స్వపౌరుషమహాపయన్ ।
నిష్పత్తిః కర్మణో దైవే పౌరుషే చ వ్యవసథితా ॥ ౨౩.౨౬ ॥
తస్మాదహం తథా యత్నం కరిష్యే పుత్రకావితః ।
తపశ్చర్యాం సమాస్థాయ యథైతత్సాధ్యతేఽచిరాత్ ॥ ౨౩.౨౭ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవముక్త్వా స నాగేన్ద్రః ప్లక్షావతరణం గిరేః ।
తీర్థం హిమవతో గత్వా తపస్తేపే సుదుశ్చరమ్ ॥ ౨౩.౨౮ ॥
తుష్టావ గీర్భిశ్చ తతస్తత్ర దేవీం సరస్వతీమ్ ।
తన్మనా నియతాహారో భూత్వా త్రిషవణాప్లుతః ॥ ౨౩.౨౯ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

జగద్ధాత్రీమహం దేవీమారిరాధయిషుః శుభామ్ ।
స్తోష్యే ప్రణమ్య శిరసా బ్రహ్మయోనిం సరస్వతీమ్ ॥ ౨౩.౩౦ ॥
సదసద్దేవి ! యత్కించిన్మోక్షవచ్చార్థవత్పదమ్ ।
తత్సర్వం త్వయ్యసంయోగం యోగవద్దేవి ! సంస్థితమ్ ॥ ౨౩.౩౧ ॥
త్వమక్షరం పరం దేవి ! యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
అక్షరం పరమం దేవి ! సంస్థితం పరమాణువత్ ॥ ౨౩.౩౨ ॥
అక్షరం పరమం బ్రహ్మ విశ్వఞ్చైతత్క్షరాత్మకమ్ ।
దారుణ్యవస్థితో వహ్నిర్భౌమాశ్చ పరమాణవః ॥ ౨౩.౩౩ ॥
తథా త్వయి స్థితం బ్రహ్మ జగచ్చేదమశేషతః ।
ఓఙ్కారాక్షరసంస్థానం యత్తు దేవి ! స్థిరాస్థిరమ్ ॥ ౨౩.౩౪ ॥
తత్ర మాత్రాత్రయం సర్వమస్తి యద్దేవి నాస్తి చ ।
త్రయో లోకాస్త్రయో వేదాస్త్రైవిద్యం పావకత్రయమ్ ॥ ౨౩.౩౫ ॥
త్రీణి జ్యోతీంషి వర్గాశ్చ త్రయో ధర్మాగమాస్తథా ।
త్రయో గుణాస్త్రయః శబ్దాస్త్రయో వేదాస్తథాశ్రమాః ॥ ౨౩.౩౬ ॥
త్రయః కాలాస్తథావస్థాః పితరోఽహర్నిశాదయః ।
ఏతన్మాత్రాత్రయం దేవి ! తవ రూపం సరస్వతి ॥ ౨౩.౩౭ ॥
విభిన్నదర్శినామాద్యా బ్రహ్మణో హి సనాతనాః ।

సోమసంస్థా హవిః సంస్థాః పాకసంస్థాశ్చ సప్త యాః ॥ ౨౩.౩౮ ॥
తాస్త్వదుచ్చారణాద్దేవి ! క్రియన్తే బ్రహ్మవాదిభిః ।
అనిర్దేశ్యం తథా చాన్యదర్ధమాత్రాన్వితం పరమ్ ॥ ౨౩.౩౯ ॥
అవికార్యక్షయం దివ్యం పరిణామవివర్జితమ్ ।
తవైతత్పరమం రూపం యన్న శక్యం మయోదితుమ్ ॥ ౨౩.౪౦ ॥
న చాస్యే న చ తజ్జిహ్వా తాల్వోష్ఠాదిభిరుచ్యతే ।

ఇన్ద్రో౽పి వసవో బ్రహ్మా చన్ద్రార్కౌ జ్యోతిరేవ చ ॥ ౨౩.౪౧ ॥

విశ్వావాసం విశ్వరూపం విశ్వేశం పరమేశ్వరమ్ ।

సాంఖ్యవేదాన్తవాదోక్తం బహుశాఖాస్థిరీకృతమ్ ॥ ౨౩.౪౨ ॥

అనాదిమధ్యనిధనం సదసన్న సదేవ యత్ ।

ఏకన్త్వనేకం నాప్యేకం భవభేదసమాశ్రితమ్ ॥ ౨౩.౪౩ ॥

అనాఖ్యం షడ్గుణాఖ్యఞ్చ వర్గాఖ్యం త్రిగుణాశ్రయమ్ ।

నానాశక్తిమతామేకం శక్తివైభవికం పరమ్ ॥ ౨౩.౪౪ ॥

సుఖాసుఖం మహాసౌఖ్యరూపం త్వయి విభావ్యతే ।

ఏవం దేవి ! త్వయా వ్యాప్తం సకలం నిష్కలఞ్చ యత్ ।

అద్వైతావస్థితం బ్రహ్మ యచ్చ ద్వైతే వ్యవస్థితమ్ ॥ ౨౩.౪౫ ॥

యేర్౽థా నిత్యా యే వినశ్యన్తి చాన్యే

యే వా స్థూలా యే చ సూక్ష్మాతిసూక్ష్మాః ।

యే వా భూమౌ యే౽న్తరీక్షే౽న్యతో వా

తేషాం తేషాం త్వత్త ఏవోపలబ్ధిః ॥ ౨౩.౪౬ ॥

యచ్చామూర్తం యచ్చ మూర్తం సమస్తం

యద్వా భూతేష్వేకమేకఞ్చ కిఞ్చిత్ ।

యద్దివ్యస్తి క్ష్మాతలే ఖే౽న్యతో వా

త్వత్సమ్బద్ధం త్వత్స్వరైర్వ్యఞ్జనైశ్చ ॥ ౨౩.౪౭ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవం స్తుతా తదా దేవీ విష్ణోర్జిహ్వా సరస్వతీ ।

ప్రత్యువాచ మహాత్మానం నాగమశ్వతరం తతః ॥ ౨౩.౪౮ ॥

సరస్వత్యువాచ

వరం తే కమ్బలభ్రాతః ప్రయచ్ఛామ్యురగాధిప ! ।
తదుచ్యతాం ప్రదాస్యామి యత్తే మనసి వర్తతే ॥ ౨౩.౪౯ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

సహాయం దేహి దేవి ! త్వం పూర్వం కమ్బలమేవ మే ।
సమస్తస్వరసమ్బన్ధముభయోః సంప్రయచ్ఛ చ ॥ ౨౩.౫౦ ॥

సరస్వత్యువాచ

సప్త స్వరా గ్రామరాగాః సప్త పన్నగసత్తమ ! ।
కీతకాని చ సప్తైవ తావతీశ్చాపి మూర్చ్ఛనాః ॥ ౨౩.౫౧ ॥
తాలాశ్చైకోనపఞ్చాశత్తథా గ్రామత్రయఞ్చ యత్ ।
ఏతత్సర్వం భవాన్ గాతా కమ్బలశ్చ తథానఘ ! ॥ ౨౩.౫౨ ॥
జ్ఞాస్యసే మత్ప్రసాదేన భుజగేన్ద్రాపరం తథా ।
చతుర్విధం పదం తాలం త్రిః ప్రకారం లయత్రయమ్ ॥ ౨౩.౫౩ ॥
యదిత్రయం తథాఽతోద్యం మయా దత్తం చతుర్విధమ్ ।
ఏతద్భవాన్మత్ప్రసాదాత్పన్నగేన్ద్రాపరఞ్చ యత్ ॥ ౨౩.౫౪ ॥
అస్యాన్తర్గతమాయత్తం స్వరవ్యఞ్జనసంమితమ్ ।
తదశేషం మయా దత్తం భవతః కమ్బలస్య చ ॥ ౨౩.౫౫ ॥
తథా నాన్యస్య భూర్లోకే పాతాలే చాపి పన్నగ ।
ప్రణేతారౌ భవన్తౌ చ సర్వస్యాస్య భవిష్యతః ।

పాతాలే దేవలోకే చ భూర్లోకే చైవ పన్నగౌ ॥ ౨౩.౫౬ ॥

జడ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా సా తదా దేవీ సర్వజిహ్వా సరస్వతీ ।
జగామాదర్శనం సద్యో నాగస్య కమలేక్షణా ॥ ౨౩.౫౭ ॥
తయోశ్చ తద్యథావృత్తం భ్రాత్రోః సర్వమజాయత ।
విజ్ఞానముభయోరగ్ర్యం పదతాలస్వరాదికమ్ ॥ ౨౩.౫౮ ॥
తతః కైలాసశైలేన్ద్రశిఖరస్థితమీశ్వరమ్ ।
గీతకైః సప్తభిర్నాగౌ తన్త్రీలయసమన్వితౌ ॥ ౨౩.౫౯ ॥
ఆరిరాధయిషూ దేవమనఙ్గాఙ్గహరం హరమ్ ।
ప్రచక్రతుః పరం యత్నముభౌ సంహతవాక్కలౌ ॥ ౨౩.౬౦ ॥
ప్రాతర్నిశాయాం మధ్యాహ్నే సన్ధ్యయోశ్చాపి తత్పరౌ ।
తయోః కాలేన మహతా స్తూయమానో వృషధ్వజః ॥ ౨౩.౬౧ ॥
తుతోష గీతకైస్తౌ చ ప్రాహేశో గృహ్యతాం వరః ।
తతః ప్రణమ్యాశ్వతరః కమ్బలేన సమం తదా ॥ ౨౩.౬౨ ॥
వ్యజ్ఞాపయన్మహాదేవం శితికణ్ఠముమాపతిమ్ ।
యది నౌ భగవాన్ ప్రీతో దేవదేవస్త్రిలోచనః ॥ ౨౩.౬౩ ॥
తతో యథాభిలషితం వరమేనం ప్రయచ్ఛ నౌ ।
మృతా కువలయాశ్వస్య పత్నీ దేవ ! మదాలసా ॥ ౨౩.౬౪ ॥
తేనైవ వయసా సద్యో దుహితృత్వం ప్రయాతు మే ।
జాతిస్మరా యథా పూర్వం తద్వత్కాన్తిసమన్వితా ।
యోగినీ యోగమాతా చ మద్గేహే జాయతాం భవ ॥ ౨౩.౬౫ ॥

మహాదేవ ఉవాచ

యథోక్తం పన్నగశ్రేష్ఠ ! సర్వేమేతద్భవిష్యతి ।
మత్ప్రసాదాదసన్దిగ్ధం శ్రుణు చేదం భుజఙ్గమ ॥ ౨౩.౬౬ ॥
శ్రాద్ధే తు సమనుప్రాప్తే మధ్యమం పిణ్డమాత్మనా ।
భక్షయేథాః ఫణిశ్రేష్ఠ ! శుచిః ప్రయతమానసః ॥ ౨౩.౬౭ ॥
భక్షితే తు తతస్తస్మిన్ భవతో మధ్యమాత్ఫణాత్ ।
సముత్పత్స్యతి కల్యాణీ తథారూపా యథామృతా ॥ ౨౩.౬౮ ॥
కామఞ్చేమమభిధ్యాయ కురు త్వం పితృతర్పణమ్ ।
తత్క్షణాదేవ సా సుభ్రూః శ్వసతో మధ్యమాత్ఫణాత్ ॥ ౨౩.౬౯ ॥
సముత్పత్స్యతి కల్యాణీ తథారూపా యథామృతా ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా తతస్తౌ తు ప్రణిపత్య మహేశ్వరమ్ ॥ ౨౩.౭౦ ॥
రసాతలం పునః ప్రాప్తౌ పరితోషసమన్వితౌ ।

తథా చ కృతవాన్ శ్రాద్ధం స నాగః కమ్బలానుజః ॥ ౨౩.౭౧ ॥
పిణ్డఞ్చ మధ్యమం తద్వద్యథావదుపభుక్తవాన్ ।
తఞ్చాపి ధ్యాయః కామం తతః సా తనుమధ్యమా ॥ ౨౩.౭౨ ॥
జజ్ఞే నిశ్వసతః సద్యస్తద్రూపా మధ్యమాత్ఫణాత్ ।
న చాపి కథయామాస కంస్యచిత్స భుజఙ్గమః ॥ ౨౩.౭౩ ॥
అన్తర్గృహే తాం సుదతీం స్త్రీభిర్గుప్తామధారయత్ ।
తౌ చానుదినమాగమ్య పుత్రౌ నాగపతేః సుఖమ్ ॥ ౨౩.౭౪ ॥
ఋతధ్వజేన సహితౌ చిక్రీడాతేఽమరావివ ।
ఏకదా తు సుతౌ ప్రాహ నాగరాజౌ ముదాన్వితః ॥ ౨౩.౭౫ ॥

యన్మయా పూర్వముక్తస్తు క్రియతే కిం న తత్తథా ।
స రాజపుత్రో యువయోరుపకారీ మమాన్తికమ్ ॥ ౨౩.౭౬ ॥
కస్మాన్నానీయతే వత్సావుపకారాయ మానదః ।
ఏవముక్తౌ తతస్తేన పిత్రా స్నేహవతా తు తౌ ॥ ౨౩.౭౭ ॥
గత్వా తస్య పురం సఖ్యూ రేమాతే తేన ధీమతా ।
తతః కువలయాశ్వం తౌ కృత్వా కిఞ్చిత్కథాన్తరమ్ ॥ ౨౩.౭౮ ॥
అబ్రూతాం ప్రణయోపేతం స్వగేహగమనం ప్రతి ।
తావాహ నృపపుత్రోఽసౌ నన్విదం భవతోర్గృహమ్ ॥ ౨౩.౭౯ ॥
ధనవాహనవస్త్రాది యన్మదీయం తదేవ వామ్ ।
యత్తు వాం వాఞ్ఛితం దాతుం ధనం రత్నమథాపి వా ॥ ౨౩.౮౦ ॥
తద్దీయతాం ద్విజసుతౌ యది వాం ప్రణయో మయి ।
ఏతావతాహం దైవేన వఞ్చితోఽస్మి దురాత్మనా ॥ ౨౩.౮౧ ॥
యద్భవద్భ్యాం మమత్వం నో మదీయే క్రియతే గృహే ।
యది వాం మత్ప్రియం కార్యమనుగ్రాహ్యోఽస్మి వాం యది ॥ ౨౩.౮౨ ॥
తద్ధనే మమ గేహే చ మమత్వమనుకల్ప్యతామ్ ।

యువయోర్యన్మదీయం తన్మామకం యువయోః స్వకమ్ ॥ ౨౩.౮౩ ॥
ఏతత్సత్యం విజానీతం యువాం ప్రాణా బహిశ్చరాః ।
పునర్నైవం విభిన్నార్థం వక్తవ్యం ద్విజసత్తమౌ ॥ ౨౩.౮౪ ॥
మత్ప్రసాదపరౌ ప్రీత్యా శాపితౌ హృదయేన మే ।
తతః స్నేహార్ద్రవదనౌ తావుభౌ నాగనన్దనౌ ॥ ౨౩.౮౫ ॥
ఊచతుర్నృపతేః పుత్రం కిఞ్చిత్ప్రణయకోపితౌ ।
ఋతధ్వజ ! న సన్దేహో యథైవాహ భవానిదమ్ ॥ ౨౩.౮౬ ॥
తథైవ చాస్మన్మనసి నాత్ర చిన్త్యమతోఽన్యథా ।

కిన్త్వావయోః స్వయం పిత్రా ప్రోక్తమేతన్మహాత్మనా ॥ ౨౩.౮౭ ॥
ద్రష్టుం కువలయాశ్వం తమిచ్ఛామీతి పునః పునః ।
తతః కువలయాశ్వోఽసౌ సముత్థాయ వరాసనాత్ ।
యథాహ తాతేతి వదన్ ప్రణామమకరోద్భువి ॥ ౨౩.౮౮ ॥

కువలయాశ్వ ఉవాచ

ధన్యోఽహమతిపుణ్యోఽహం కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా ।
యత్తాతో మామభిద్రష్టుం కరోతి ప్రవణం మనః ॥ ౨౩.౮౯ ॥
తదుత్తిష్ఠత గచ్ఛామస్తాతాజ్ఞాం క్షణమప్యహమ్ ।
నాతిక్రాన్తుమిహేచ్ఛామి పదేభ్యాం తస్య శపామ్యహమ్ ॥ ౨౩.౯౦ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవముక్త్వా యయౌ సోఽథ సహ తాభ్యాం నృపాత్మజః ।
ప్రాప్తశ్చ గోమతీం పుణ్యాం నిర్గమ్య నగరాద్బహిః ॥ ౨౩.౯౧ ॥
తన్మధ్యేన యయుస్తే వే నాగేన్ద్రనృపనన్దనాః ।
మేనే చ రాజపుత్రోఽసౌ పారే తస్యాస్తయోర్గృహమ్ ॥ ౨౩.౯౨ ॥
తతశ్చాకృష్య పాతాలం తాభ్యాం నీతో నృపాత్మజః ।
పాతాలే దదృశే చోభౌ స పన్నగకుమారకౌ ॥ ౨౩.౯౩ ॥
ఫణామణికృతోద్యోతౌ వ్యక్తస్వస్తికలక్షణౌ ।
విలోక్య తౌ సురూపాఙ్గౌ విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౨౩.౯౪ ॥
విహస్య చాబ్రవీత్త్రేప్రేష్ణూ సాధు భో ద్విజసత్తమౌ ।
కథయామాసతుస్తౌ చ పితరం పన్నగేశ్వరమ్ ॥ ౨౩.౯౫ ॥

శాన్తమశ్వతరం నామ మాననీయం దివౌకసామ్ ।
రమణీయం తతోఽపస్యత్పాతాలం స నృపాత్మజః ॥ ౨౩.౯౬ ॥
కుమారైస్తరుణైర్వృద్ధైరురగైరుపశోభితమ్ ।
తథైవ నాగకన్యాభిః క్రీడన్తీభిరితస్తతః ॥ ౨౩.౯౭ ॥
చారుకుణ్డలహారాభిస్తారాభిర్గగనం యథా ।
గీతశబ్దైస్తథాన్యత్ర వీణావేణుస్వనానుగైః ॥ ౨౩.౯౮ ॥
మృదఙ్గపణవాతోద్యం హారివేశ్మశతాకులమ్ ।
వీక్షమాణః స పాతాలం యయౌ శత్రుజితః సుతః ॥ ౨౩.౯౯ ॥
సహ తాభ్యామభీష్టాభ్యాం పన్నగాభ్యామరిన్దమః ।
తతః ప్రవిశ్య తే సర్వే నాగరాజనివేశనమ్ ॥ ౨౩.౧౦౦ ॥
దదృశుస్తే మహాత్మానమురగాధిపతిం స్థితమ్ ।
దివ్యమాల్యామ్బరధరం మణికుణ్డలభూషణమ్ ॥ ౨౩.౧౦౧ ॥

స్వచ్ఛముక్తాఫలలతాహారిహారోపశోభితమ్ ।
కేయూరిణం మహాభాగమాసనే సర్వకాఞ్చనే ॥ ౨౩.౧౦౨ ॥
మణివిద్రుమవైదూర్యజాలాన్తరితరూపకే ।
స తాభ్యాం దర్శితస్తస్య తాతోఽస్మాకమసావితి ॥ ౨౩.౧౦౩ ॥
వీరః కువలయాశ్వోఽయం పిత్రే చాసౌ నివేదితః ।
తతో ననామ చరణౌ నాగేన్ద్రస్య ఋతధ్వజః ॥ ౨౩.౧౦౪ ॥
తముత్థాప్య బలాద్గాఢం నాగేన్ద్రః పరిషస్వజే ।
మూర్ధ్ని చైనముపాఘ్రాయ చిరం జీవేత్యువాచ సః ॥ ౨౩.౧౦౫ ॥
నిహతామిత్రవర్గశ్చ పిత్రోః సుశ్రూషణం కురు ।
వత్స ! ధన్యస్య కథ్యన్తే పరోక్షస్యాపి తే గుణాః ॥ ౨౩.౧౦౬ ॥

భవతో మమ పుత్రాభ్యామసామాన్యా నివేదితాః ।
త్వమేవానేన వర్ద్ధేథా మనోవాక్కాయచేష్టితైః ॥ ౨౩.౧౦౭ ॥
జీవితం గుణినః శ్లాఘ్యం జీవన్నేవ మృతోఽగుణః ।
గుణవాన్నిర్వృతిం పిత్రోః శత్రుణాం హృదయజ్వరమ్ ॥ ౨౩.౧౦౮ ॥
కరోత్యాత్మహితం కుర్వన్ విశ్వాసఞ్చ మహాజనే ।
దేవతాః పితరో విప్రా మిత్రార్థివికలాదయః ॥ ౨౩.౧౦౯ ॥
బాన్ధవాశ్చ తథేచ్ఛన్తి జీవితం గుణినశ్చిరమ్ ।
పరివాదనివృత్తానాం దుర్గతేషు దయావతామ్ ।
గుణినాం సఫలం జన్మ సంశ్రితానాం విపద్గతైః ॥ ౨౩.౧౧౦ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవముక్త్వా స తం వీరం పుత్రావిదమథాబ్రవీత్ ।
పూజాం కువలయాశ్వస్య కర్తుకామో భుజఙ్గమః ॥ ౨౩.౧౧౧ ॥

స్నానాదికక్రమం కృత్వా సర్వమేవ యథాక్రమమ్ ।
మధుపానాదిసమ్భోగమాహారఞ్చ యథేప్సితమ్ ॥ ౨౩.౧౧౨ ॥
తతః కువలయాశ్వేన హృదయోత్సవభూతయా ।
కథయా స్వల్పకం కాలం స్థాస్యామో హృష్టచేతసః ॥ ౨౩.౧౧౩ ॥
అనుమేన చ తన్మౌనో వచః శత్రుజితః సుతః ।
తథా చకార నృపతిః పన్నగానాముదారధీః ॥ ౨౩.౧౧౪ ॥
సమేత్య తైరాత్మజభూపనన్దనైర్
మహోరగాణామధిపః స సత్యవాక్ ।
ముదాన్వితోఽన్నాని మధూని చాత్మవాన్

యథోపయోగం బుభుజే స భోగభుక్ ॥ ౨౩.౧౧౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మదాలసోపాఖ్యానే కువలయాశ్వపాతాలగమనం నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః

చతుర్వింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

కృతాహారం మహాత్మానామధిపం పవనాశినామ్ ।
ఉపాసాఞ్చక్రిరే పుత్రౌ భూపాలతనయస్తథా ॥ ౨౪.౧ ॥
కథాభిరనురూపాభిః స మహాత్మా భుజఙ్గమః ।
ప్రీతిం సఞ్జనయామాస పుత్రసఖ్యురువాచ చ ॥ ౨౪.౨ ॥
తవ భద్ర ! సుఖం బ్రూహి గేహమభ్యాగతస్య యత్ ।
కర్తవ్యముత్సృజాశఙ్కాం పితరీవ సుతో మయి ॥ ౨౪.౩ ॥
రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రం వాహనమాసనమ్ ।
యద్వాభిమతమత్యర్థం దుర్లభం తద్వృణుష్వ మామ్ ॥ ౨౪.౪ ॥

కువలయాశ్వ ఉవాచ

తవ ప్రసాదాద్భగవన్ ! సువర్ణాది గృహే మమ ।

పితురస్తి మమాద్యాపిన కిఞ్చిత్కార్యమీదృశమ్ ॥ ౨౪.౫ ॥
తాతే వర్షసహస్రాణి శాసతీమాం వసున్ధరామ్ ।
తత్రైవ త్వయి పాతాలం న మే యాఞ్చోన్ముకం మనః ॥ ౨౪.౬ ॥
తే స్వర్గ్యాశ్చ సుపుణ్యాశ్చ యేషాం పితరి జీవతి ।
తృణకోటిసమం విత్తం తారుణ్యాద్విత్తకోటిషు ॥ ౨౪.౭ ॥
మిత్రాణి తుల్యశిష్టాని తద్వద్దేహమనామయమ్ ।
జనితా ధ్రియతే విత్తం యౌవనం కిన్ను నాస్తి మే ॥ ౨౪.౮ ॥
అసత్యర్థే నృణాం యాఞ్చాప్రవణం జాయతే మనః ।
సత్యశేషే కథం యాఞ్చాం మమ జిహ్వా కరిష్యతి ॥ ౨౪.౯ ॥
యైర్న చిన్త్యం ధనం కిఞ్చిన్మమ గేహేఽస్తి నాస్తి వా ।
పితృబాహుతరుచ్ఛాయాం సంశ్రితాః సుఖినో హి తే ॥ ౨౪.౧౦ ॥
యే తు బాల్యాత్ప్రభృత్యేవ వినా పిత్రా కుటుమ్బినః ।
తే సుఖాస్వాదవిభ్రంశాన్మన్యే ధాత్రైవ వఞ్చితాః ॥ ౨౪.౧౧ ॥
తద్వయం త్వత్ప్రసాదేన ధనరత్నాదిసఞ్చయాన్ ।
పితృముక్తాన్ ప్రయచ్ఛామః కామతో నిత్యమర్థినామ్ ॥ ౨౪.౧౨ ॥
తత్సర్వమిహ సంప్రాప్తం యదఙ్ఘ్రియుగలం తవ ।
మచ్చూడామణినా స్పృష్టం యచ్చాఙ్గస్పర్శమాప్తవాన్ ॥ ౨౪.౧౩ ॥

జడ ఉవాచ

ఇత్యేవం ప్రసృతం వాక్యముక్తః పన్నగసత్తమః ।
ప్రాహ రాజసుతం ప్రీత్యా పుత్రయోరుపకారిణమ్ ॥ ౨౪.౧౪ ॥

నాగ ఉవాచ

యది రత్నసువర్ణాది మత్తోఽవాప్తుం న తే మనః ।
యదన్యన్మనసః ప్రీత్యై తద్బ్రూహి త్వం దదామ్యహమ్ ॥ ౨౪.౧౫ ॥

కువలయాశ్వ ఉవాచ

భగవంస్త్వత్ప్రసాదేన ప్రార్థితస్య గృహే మమ ।
సర్వమస్తి విశేషేణ సమ్ప్రాప్తం తవ దర్శనాత్ ॥ ౨౪.౧౬ ॥
కృతకృత్యోఽస్మి చైతేన సఫలం జీవితఞ్చ మే ।
యదఙ్గసంశ్లేషమితస్తవ దేవస్య మానుషః ॥ ౨౪.౧౭ ॥
మమోత్తమాఙ్గే త్వత్పాదరజసా యదిహాస్పదమ్ ।
కృతం తేనైవ న ప్రాప్తం కిం మయా పన్నగేశ్వర ॥ ౨౪.౧౮ ॥
యది త్వవశ్యం దాతవ్యో వరో మమ యథేప్సితః ।
తత్పుణ్యకర్మసంస్కారో హృదయాన్మా వ్యపైతు మే ॥ ౨౪.౧౯ ॥
సువర్ణమణిరత్నాది వాహనం గృహమాసనమ్ ।
స్త్రియోఽన్నపానం పుత్రాశ్చ చారుమాల్యానులేపన్ ॥ ౨౪.౨౦ ॥
ఏతే చ వివిధాః కామా గీతవాద్యాదికఞ్చ యత్ ।
సర్వమేతన్మమ మతం ఫలం పుణ్యవనస్పతేః ॥ ౨౪.౨౧ ॥
తస్మాన్నరేణ తన్మూలః కార్యో యత్నః కృతాత్మనా ।
కర్తవ్యః పుణ్యసక్తానాం న కిఞ్చిద్భువి దుర్లభమ్ ॥ ౨౪.౨౨ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

ఏవం భవిష్యతి ప్రాజ్ఞ! తవ ధర్మాశ్రితా మతిః ।
సత్యఞ్చైతత్ఫలం సర్వం ధర్మస్యోక్తం యథా త్వయా ॥ ౨౪.౨౩ ॥

తథాప్యవశ్యం మద్గేహమాగతేన త్వయాధునా ।
గ్రాహ్యం యన్మానుషే లోకే దుష్ప్రాప్తం భవతో మతమ్ ॥ ౨౪.౨౪ ॥

జడ ఉవాచ

తస్యైతద్వచనం శ్రుత్వా స తదా నృపనన్దనః ।
ముఖావలోకనఞ్చక్రే పన్నగేశ్వరపుత్రయోః ॥ ౨౪.౨౫ ॥
తతస్తౌ ప్రణిపత్యోభౌ రాజపుత్రస్య యన్మతమ్ ।
తత్పితుః సకలం వీరౌ కథయామాసతుః స్ఫుటమ్ ॥ ౨౪.౨౬ ॥
పుత్రావూచతుః

తతోఽస్య పత్నీ దయితా శ్రుత్వేమం వినిపాతితమ్ ।
అత్యజద్దయితాన్ ప్రాణాన్ విప్రలబ్ధా దురాత్మనా ॥ ౨౪.౨౭ ॥
కేనాపి కృతవైరేణ దానవేన కుబుద్ధినా ।
గన్ధర్వరాజస్య సుతా నామ్నా ఖ్యాతా మదాలసా ॥ ౨౪.౨౮ ॥
కృతజ్ఞోఽయం తతస్తాత ! ప్రతిజ్ఞాం కృతవానిమామ్ ।
నాన్యా భార్యా భవిత్రీతి వర్జయిత్వా మదాలసామ్ ॥ ౨౪.౨౯ ॥
ద్రష్టుం తాం చారుసర్వాఙ్గీమయం వీర ! ఋతధ్వజః ।
తాత ! వాఞ్ఛతి యద్యేతత్క్రియతే తత్కృతం భవేత్ ॥ ౨౪.౩౦ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

భూతైర్వియోగినో యోగస్తాదృశైరేవ తాదృశః ।
కథమేతద్వినా స్వప్నం మాయాం వా శమ్బరోదితామ్ ॥ ౨౪.౩౧ ॥

జడ ఉవాచ

ప్రణిపత్య భుజఙ్గేశం పుత్రః శత్రుజితస్తతః ।
ప్రత్యువాచ మహాత్మానం ప్రేమలజ్జాసమన్వితః ॥ ౨౪.౩౨ ॥
మాయామయీమప్యధునా మమ తాత ! మదాలసామ్ ।
యది దర్శయతే మన్యే పరం కృతమనుగ్రహమ్ ॥ ౨౪.౩౩ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

తస్మాత్పశ్యేహ వత్స ! త్వం మాయాఞ్చేద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి ।
అనుగ్రాహ్యో భవాన్ గేహం బాలోఽప్యభ్యాగతో గురుః ॥ ౨౪.౩౪ ॥

జడ ఉవాచ

ఆనయామాస నాగేన్ద్రో గృహగుప్తాం మదాలసామ్ ।
తేషాం సంమోహనార్థాయ జల్ప చ తతః స్ఫుటమ్ ॥ ౨౪.౩౫ ॥
దర్శయామాస చ తదా రాజపుత్రాయ తాం శుభామ్ ।
సేయం న వేతి తే భార్యా రాజపుత్ర ! మదాలసా ॥ ౨౪.౩౬ ॥

జడ ఉవాచ

స దృష్ట్వా తాం తదా తన్వీం తత్క్షణాత్విగతత్రపః ।
ప్రియేతి తామభిముఖం యయౌ వాచముదీరయన్ ।
నివారయామాస చ తం నాగః సోఽశ్వతరస్త్వరన్ ॥ ౨౪.౩౭ ॥

అశ్వతర ఉవాచ

మాయేయం పుత్ర ! మా స్రాప్క్షీః ప్రాగేవ కథితం తవ ।
అన్తర్ధానముపైత్యాశు మాయా సంస్పర్శనాదిభిః ॥ ౨౪.౩౮ ॥
తతః పపాత మేదిన్యాం స తు మూర్చ్ఛాపరిప్లుతః ।
హా ప్రియేతి వదన్ సోఽథ చిన్తయామాస భామినీమ్ ॥ ౨౪.౩౯ ॥
అహో స్నేహోఽస్య నృపతేర్మమోపర్యచలం మనః ।
యేనాయం పాతనోఽరీణాం వినా శస్త్రేణ పాతితః ॥ ౨౪.౪౦ ॥
మాయేతి దర్శితా తేన మిథ్యా మాయేతి యత్స్ఫుటమ్ ।
వాయ్వమ్బుతేజసాం భుమేరాకాశస్య చ చేష్టయా ॥ ౨౪.౪౧ ॥

జడ ఉవాచ

తతః కువలయాశ్వం తం సమాశ్వాస్య భుజఙ్గమః ।
కథయామాస తత్సర్వం మృతసఞ్జీవనాదికమ్ ॥ ౨౪.౪౨ ॥
తతః ప్రహృష్టః ప్రతిలభ్య కాన్తాం
ప్రణమ్య నాగం నిజగామ సోఽథ ।
సుశోభమానః స్వపురం తమశ్వమ్
ఆరుహ్య సంచిన్తితమభ్యుపతేమ్ ॥ ౨౪.౪౩ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మదాలసాప్రాప్తిర్నామ చతుర్విశోఽధ్యాయః

పఞ్చవింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

ఆగమ్య స్వపురం సోఽథ పిత్రోః సర్వమశేషతః ।
కథయామాస తన్వఙ్గీ యథా ప్రాప్తా పునర్మృతా ॥ ౨౫.౧ ॥
ననామ సా చ చరణౌ శ్వశ్రూశ్వశురయోః శుభా ।
స్వజనఞ్చ యథాపూర్వం వన్దనాశ్లేషణాదిభిః ॥ ౨౫.౨ ॥
పూజయామాస తన్వఙ్గీ యథాన్యాయం యథావయః ।
తతో మహోత్సవో జజ్ఞే పౌరాణాం తత్ర వై పురే ॥ ౨౫.౩ ॥
ఋతధ్వజశ్చ సుచిరం తయా రేమే సుమధ్యయా ।
నిర్ఝరేషు చ శైలానాం నిమ్నగాపులినేషు చ ॥ ౨౫.౪ ॥
కాననేషు చ రమ్యేషు తథైవోపవనేషు చ ।
పుణ్యక్షయం వాఞ్ఛమానా సాపి కామోపభోగతః ॥ ౨౫.౫ ॥
సహ తేనాతికాన్తేన రేమే రమ్యాసు భూమిషు ।
తతః కాలేన మహతా శత్రుజిత్స నరాధిపః ॥ ౨౫.౬ ॥
సమ్యక్ప్రశాస్య వసుధాం కాలధర్మముపేయివాన్ ।
తతః పౌరా మహాత్మానం పుత్రం తస్య ఋతధ్వజమ్ ॥ ౨౫.౭ ॥
అభ్యషిఞ్చన్త రాజానముదారాచారచేష్టితమ్ ।
సమ్యక్పాలయతస్తస్య ప్రజాః పుత్రానివౌరసాన్ ॥ ౨౫.౮ ॥
మదాలసాయాః సఞ్జజ్ఞే పుత్రః ప్రథమజస్తతః ।
తస్య చక్రే పితా నామ విక్రాన్త ఇతి ధీమతః ॥ ౨౫.౯ ॥
తుతుషుస్తేన వై భృత్యా జహాస చ మదాలసా ।

సా వై మదాలసా పుత్రం బాలముత్తానశాయినమ్ ।
ఉల్లాపనచ్ఛలేనాహ రుదమానమవిస్వరమ్ ॥ ౨౫.౧౦ ॥
శుద్ధోఽసి రే తాత ! న తేఽస్తి నామ
కృతం హి తే కల్పనయాధునైవ ।
పఞ్చాత్మకం దేహమిదం తవైతన్
నైవాస్య త్వం రోదిషి కస్య హేతోః ॥ ౨౫.౧౧ ॥
న వా భవాన్ రోదితి వై స్వజన్మా
శబ్దోఽయమాసాద్య మహీశశూనుమ్ ।
వికల్ప్యమానా వివిధా గుణాస్తే
ఽగుణాశ్చ భౌతాః సకలేన్ద్రియేషు ॥ ౨౫.౧౨ ॥
భూతాని భూతైః పరిదుర్బలాని
వృద్ధిం సమాయాన్తి యథేహ పుంసః ।
అన్నామ్బుపానాదిభిరేవ కస్య
న తేఽస్తి వృద్ధిర్న చ తేఽస్తి హానిః ॥ ౨౫.౧౩ ॥
త్వం కఞ్చుకే శీర్యమాణే నిజేఽస్మింస్
తస్మింశ్చ దేహే మూఢతాం మా వ్రజేథాః ।
శుభాశుభైః కర్మభిర్దేహమేతన్
మదాదిమూఢైః సఞ్చుకస్తేఽపినద్ధః ॥ ౨౫.౧౪ ॥
తాతేతి కిఞ్చిత్తనయేతి కిఞ్చిద్
అమ్బేతి కిఞ్చిద్దయితేతి కిఞ్చిత్ ।
మమేతి కిఞ్చిన్న మమేతి కిఞ్చిత్
త్వం భూతసఙ్ఘం బహుమానయేథాః ॥ ౨౫.౧౫ ॥
దుః ఖాని దుః ఖోపగమాయ భోగాన్
సుఖాయ జానాతి విమూఢచేతాః ।

తాన్యేవ దుః ఖాని పునః సుఖాని
జానాత్యవిద్వాన సువిమూఢయేతాః ॥ ౨౫.౧౬ ॥
హాసోఽస్థిసన్దర్శనమక్షియుగ్మమ్
అత్యుజ్జ్వలం తర్జనమఙ్గనాయాః ।
కుచాదిపీనం పిశితం ఘనం తత్
స్థానం రతేః కిం నరకం న యోషిత్ ॥ ౨౫.౧౭ ॥
యానం క్షితౌ యానగతఞ్చ దేహం
దేహేఽపి చాన్యః పురుషో నివిష్టః ।
మమత్వబుద్ధిర్న తథా యథా స్వే
దేహేఽతిమాత్రం బత మూఢతైషా ॥ ౨౫.౧౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మదాలసోపాఖ్యానే పఞ్చవింశోఽధ్యాయః

షడ్వింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

వర్ధమానం సుతం సా తు రాజపత్నీ దినే దినే ।
తముల్లాపాదినా బోధమనయన్నిర్మమాత్మకమ్ ॥ ౨౬.౧ ॥
యథాయథం బలం లేభే యథా లేభే మతిం పితుః ।
తథా తథాత్మబోధఞ్చ సోఽవాపన్మాతృభాషితైః ॥ ౨౬.౨ ॥

ఇత్థం తయా స తనయో జన్మప్రభృతి బోధితః ।
చకార న మతిం ప్రాజ్ఞో గార్హస్థ్యం ప్రతి నిర్మమః ॥ ౨౬.3 ॥
ద్వితీయోఽస్యాః సుతో జజ్ఞే తస్య నామాకరోత్పితా ।
సుబాహురయమిత్యుక్తే సా జహాస మదాలసా ॥ ౨౬.౪ ॥
తమప్యేవం యథాపూర్వం బాలముల్లాపనాదినా ।
ప్రాహ బాల్యాత్స చ ప్రాప తథా బోధం మాహమతిః ॥ ౨౬.౫ ॥
తృతీయం తనయం జాతం స రాజా శత్రుమర్దనమ్ ।
యదాహ తేన సా సుభ్రూర్జహాసాతిచిరం పునః ॥ ౨౬.౬ ॥
తథైవ సోఽపి తన్వఙ్గ్యా బాలత్వాదవబోధితః ।
క్రియాశ్చకార నిష్కామో న కిఞ్చిదుపకారకమ్ ॥ ౨౬.౭ ॥
చతుర్థస్య సుతస్యాథ చికీర్షుర్నామ భూమిపః ।
దదర్శ తాం శుభాచారామీషద్ధాసాం మదాలసామ్ ।
తామాహ రాజా హసతీం కిఞ్చిత్కౌతూహలాన్వితః ॥ ౨౬.౮ ॥
రాజోవాచ

క్రియమాణేఽసకృన్నామ్ని కథ్యతాం హాస్యకారణమ్ ।
విక్రాన్తశ్చ సుబాహుశ్చ తథాన్యః శత్రుమర్దనః ॥ ౨౬.౯ ॥
శోభనానీతి నామాని మయా మన్యే కృతాని వై ।
యోగ్యాని క్షత్రబన్ధూనాం శౌర్యాటోపయుతాని చ ॥ ౨౬.౧౦ ॥
అసన్త్యేతాని చేద్భద్రే ! యది తే మనసి స్థితమ్ ।
తదస్య క్రియతాం నామ చతుర్థస్య సుతస్య మే ॥ ౨౬.౧౧ ॥

మదాలసొవాచ

మయాజ్ఞా భవతః కార్యా మహారాజ ! యథాత్థ మామ్ ।
తథా నామ కరిష్యామి చతుర్థస్య సుతస్య తే ॥ ౨౬.౧౨ ॥
అలర్క ఇతి ధర్మజ్ఞః ఖ్యాతిం లోకే ప్రయాస్యతి ।
కనీయానేష తే పుత్రో మతిమాంశ్చ భవిష్యతి ॥ ౨౬.౧౩ ॥
తచ్ఛ్రుత్వా నామ పుత్రస్య కృతం మాత్రా మహీపతిః ।
అలర్క ఇత్యసమ్బద్ధం ప్రహస్యేదమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౬.౧౪ ॥

రాజోవాచ

భవత్యా యదిదం నామ మత్పుత్రస్య కృతం శుభే ।
కిమీదృశమసమ్బద్ధమర్థః కోఽస్య మదాలసే ॥ ౨౬.౧౫ ॥

మదాలసోవాచ

కల్పనేయం మహారాజ ! కృతా సా వ్యావహారికో ।
త్వత్కృతానాం తథా నామ్నాం శృణు భూప ! నిరర్థతామ్ ॥ ౨౬.౧౬ ॥
వదన్తి పురుషాః ప్రాజ్ఞా వ్యాపినం పురుషం యతః ।
క్రాన్తిశ్చ గతిరుద్దిష్టా దేశాద్దేశాన్తరన్తు యా ॥ ౨౬.౧౭ ॥
సర్వగో న ప్రయాతీతి వ్యాపీ దేహేశ్వరో యతః ।
తతో విక్రాన్తసంజ్ఞేయం మతా మమ నిరర్థికా ॥ ౨౬.౧౮ ॥
సుబాహురితి యా సంజ్ఞా కృతాన్యస్య సుతస్య తే ।
నిరర్థా సాప్యమూర్తత్వాత్పురుషస్య మహీపతే ॥ ౨౬.౧౯ ॥
పుత్రస్య యద్కృతం నామ తృతీయస్యారిమర్దనః ।
మన్యే తదప్యసమ్బద్ధం శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ ॥ ౨౬.౨౦ ॥

ఏక ఏవ శరీరేషు సర్వేషు పురుషో యదా ।
తదాస్య రాజన్! క శత్రుః కో వా మిత్రమిహేష్యతే ॥ ౨౬.౨౧ ॥
భూతైర్భూతాని మృద్యన్తే అమూర్తో మృద్యతే కథమ్ ।
క్రోధాదీనాం పృథగ్భావాత్కల్పనేయం నిరర్థికా ॥ ౨౬.౨౨ ॥
యది సంవ్యవహారార్థమసన్నామ ప్రకల్ప్యతే ।
నామ్ని కస్మాదలర్కాఖ్యే నైరర్థ్యం భవతో మతమ్ ॥ ౨౬.౨౩ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవముక్తస్తయా సాధు మహిష్యా స మహీపతిః ।
తథేత్యాహ మహాబుద్ధిర్దయితాం తథ్యవాదినీమ్ ॥ ౨౬.౨౪ ॥
తఞ్చాపి సా సుతం సుభ్రూర్యథా పూర్వసుతాంస్తథా ।
ప్రోవాచ బోధజననం తామువాచ స పార్థివః ॥ ౨౬.౨౫ ॥
కరోషి కిమిదం మూఢే! మమాభావాయ సన్తతేః ।
దుష్టావబోధదానేన యథాపూర్వం సుతేషు మే ॥ ౨౬.౨౬ ॥
యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది గ్రాహ్యం వచో మమ ।
తదేనం తనయం మార్గే ప్రవృత్తేః సన్నియోజయ ॥ ౨౬.౨౭ ॥
కర్మమార్గః సముచ్ఛేదం నైవం దేవి! గమిష్యతి ।
పితృపిణ్డనివృత్తిశ్చ నైవం సాధ్వి! భవిష్యతి ॥ ౨౬.౨౮ ॥
పితరో దేవలోకస్థాస్తథా తిర్యక్త్వమాగతాః ।
తద్వన్మనుష్యతాం యాతా భూతవర్గే చ సంస్థితాః ॥ ౨౬.౨౯ ॥
సపుణ్యానసపుణ్యాంశ్చ క్షుత్క్షామాన్ తృట్పరిప్లుతాన్ ।
పిణ్డోదకప్రదానేన నరః కర్మణ్యవస్థితః ॥ ౨౬.౩౦ ॥
సదాప్యాయతే సుభ్రు! తద్వద్దేవాతిథీనపి ।

దేవైర్మనుష్యైః పితృభిః ప్రేతైరూతైః సగుహ్యకైః ॥ ౨౬.౩౧ ॥
వయోభిః కృమికీటైశ్చ నర ఏవోపజీవ్యతే ।
తస్మాత్తన్వఙ్గి ! పుత్రం యత్కార్యం క్షత్రయోనిభిః ॥ ౨౬.౩౨ ॥
ఐహికాముష్మికఫలం తత్సమ్యక్ప్రతిపాదయ ॥ ౨౬.౩౩ ॥

జడ ఉవాచ

తేనైవముక్తా సా భర్త్రా వరనారీ మదాలసా ।
అలర్కం నామ తనయమువాచోల్లాపవాదినీ ॥ ౨౬.౩౪ ॥
పుత్ర వర్ధస్వ మద్భర్తుర్మనో నన్దయ కర్మభిః ।
మిత్రాణాముపకారాయ దుర్హృదాం నాశనాయ చ ॥ ౨౬.౩౫ ॥
ధన్యోఽసి రే యో వసుధామశత్రుర్
ఏకశ్చిరం పాలయితాసి పుత్ర ।
తత్పాలనాదస్తు సుఖోపభోగో
ధర్మాత్ఫలం ప్రాప్స్యసి చామరత్వమ్ ॥ ౨౬.౩౬ ॥
ధరామరాన్ పర్వసు తర్పయేథాః
సమీహితం బన్ధుషు పూరయేథాః ।
హితం పరస్మై హృది చిన్తయేథాః
మనః పరస్త్రీషు నివర్తయేథాః ॥ ౨౬.౩౭ ॥
యజ్ఞైరనేకైర్విబుధానజస్రమ్
అర్థైర్ద్విజాన్ ప్రీణయ సంశ్రితాంశ్చ ।
స్త్రియశ్చ కామైరతులైశ్చిరాయ
యుద్ధైశ్చారీంస్తోషయితాసి వీర ॥ ౨౬.౩౮ ॥
బాలో మనో నన్దయ బాన్ధవానాం

గురోస్తథాజ్ఞానకరణైః కుమారః ।
స్త్రీణాం యువా సత్కులభూషణానాం
వృద్ధో వనే వత్స ! వనేచరాణామ్ ॥ ౨౬.౩౯ ॥
రాజ్యం కుర్వన్ సుహృదో నన్దయేథాః
సాధూన్ రక్షంస్తాత ! యజ్ఞైర్యజేథాః ।
దుష్టాన్నిఘ్నన్ వైరిణశ్చాజిమధ్యే
గోవిప్రార్థే వత్స ! మృత్యుం వ్రజేథాః ॥ ౨౬.౪౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పుత్రానుశాసనం నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః

సప్తవింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

ఏవముల్లాప్యమానస్తు స తు మాత్రా దినే దినే ।
వవృధే వయసా బాలో బుద్ధ్యా చాలర్కసంజ్ఞితః ॥ ౨౭.౧ ॥
స కౌమారకమాసాద్య ఋతధ్వజసుతస్తతః ।
కృతోపనయనః ప్రాజ్ఞః ప్రణిపత్యాహ మాతరమ్ ॥ ౨౭.౨ ॥
మయా యదత్ర కర్తవ్యమైహికాముష్మికాయ వై ।
సుఖాయ వద తత్సర్వం ప్రశ్రయావనతస్య మే ॥ ౨౭.౩ ॥

మదాలసోవాచ

వత్స ! రాజ్యేఽభిషిక్తేన ప్రజారఞ్జనమాదితః ।
కర్తవ్యమవిరోధేన స్వధర్మస్య మహీభృతా ॥ ౨౭.౪ ॥
వ్యసనాని పరిత్యజ్య సప్త మూలహరాణి వై ।
ఆత్మా రిపుభ్యః సంరక్ష్యో బహిర్మన్త్రవినిర్గమాత్ ॥ ౨౭.౫ ॥
అష్టధా నాశమాప్నోతి సుచక్రాత్స్యన్దనాద్యథా ।
తథా రాజాప్యసన్దిగ్ధం బహిర్మన్త్రవినిర్గమాత్ ॥ ౨౭.౬ ॥
దుష్టాదుష్టాంశ్చ జానీయాదమాత్యానరిదోషతః ।
చరైశ్చరాస్తథా శత్రోరన్వేష్టవ్యాః ప్రయత్నతః ॥ ౨౭.౭ ॥
విశ్వాసో న తు కర్తవ్యో రాజ్ఞా మిత్రాప్తబన్ధుషు ।
కార్యయోగాదమిత్రేఽపి విశ్వసీత నరాధిపః ॥ ౨౭.౮ ॥
స్థానవృద్ధిక్షయజ్ఞేన షాడ్గుణ్యగుణితాత్మనా ।
భవితవ్యం నరేన్ద్రేణ న కామవశవర్తినా ॥ ౨౭.౯ ॥
ప్రాగాత్మా మన్త్రిణశ్చైవ తతో భృత్యా మహీభృతా ।
జేయాశ్చానన్తరం పౌరా విరుధ్యేత తతోఽరిభిః ॥ ౨౭.౧౦ ॥
యస్త్వేతానవిజిత్యైవ వైరిణో విజిగీషతే ।
సోఽజితాత్మా జితామాత్యః శత్రువర్గేణ బాధ్యతే ॥ ౨౭.౧౧ ॥
తస్మాత్కామాదయః పూర్వం జేయాః పుత్ర ! మహీభుజా ।
తజ్జయే హి జయోఽవశ్యం రాజా నశ్యతి తైర్జితః ॥ ౨౭.౧౨ ॥
కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ మదో మానస్తథైవ చ ।
హర్షశ్చ శత్రవో హ్యేతే వినాశాయ మహీభృతామ్ ॥ ౨౭.౧౩ ॥
కామప్రసక్తమాత్మానం స్మృత్వా పాణ్డుం నిపాతితమ్ ।
నివర్తయేత్తథా క్రోధాదనుహ్రాదం హతాత్మజమ్ ॥ ౨౭.౧౪ ॥

హతమ్మైలం తథా లోభాన్మదాద్వేనం ద్విజైర్హతమ్ ।
మానాదనాయుషాపుత్రం బలిం హర్షాత్పురఞ్జయమ్ ॥ ౨౭.౧౫ ॥
ఏభిర్జితైర్జితం సర్వం మరుత్తేన మహాత్మనా ।
స్మృత్వా వివర్జయేదేతాన్ దోషాన్ స్వీయాన్మహీపతిః ॥ ౨౭.౧౬ ॥
కాకకోకిలభృఙ్గాణాం మృగవ్యాలశిఖణ్డినామ్ ।
హంసకుక్కుటలోహానాం శిక్షేత చరిత నృపః ॥ ౨౭.౧౭ ॥
కీటకస్య క్రియాం కుర్యాత్విపక్షే మనుజేశ్వరః ।
చేష్టాం పిపీలికానాఞ్చ కాలే భూపః ప్రదర్శయేత్ ॥ ౨౭.౧౮ ॥
జ్ఞేయాగ్నివిస్ఫులిఙ్గానాం బీజచేష్టా చ శాల్మలేః ।
చన్ద్రసూర్యస్వరూపేణ నీత్యర్థే పృథివీక్షితా ॥ ౨౭.౧౯ ॥
బన్ధకీపద్మశరభశూలికాగుర్విణీస్తనాత్ ।
ప్రజ్ఞా నృపేణ చాదేయా తథా గోపాలయోషితః ॥ ౨౭.౨౦ ॥
శక్రార్కయమసోమానాం తద్వద్వాయోర్మహీపతిః ।
రూపాణి పఞ్చ కుర్వీత మహీపాలనకర్మణి ॥ ౨౭.౨౧ ॥
యథేన్ద్రశ్చతురో మాసాన్ తోయోత్సర్గేణ భూగతమ్ ।
ఆప్యాయయేత్తథా లోకం పరిహారైర్మహీపతిః ॥ ౨౭.౨౨ ॥
మాసానష్టౌ యథా సూర్యస్తోయం హరతి రశ్మిభిః ।
సూక్ష్మేణైవాభ్యుపాయేన తథా శుల్కాదికం నృపః ॥ ౨౭.౨౩ ॥
యథా యమః ప్రియద్వేష్యే ప్రాప్తకాలే నియచ్ఛతి ।
తథా ప్రియాప్రియే రాజా దుష్టాదుష్టే సమో భవేత్ ॥ ౨౭.౨౪ ॥
పూర్ణేన్దుమాలోక్య యథా ప్రీతిమాన్ జాయతే నరః ।
ఏవం యత్ర ప్రజాః సర్వా నిర్వృత్తాస్తచ్ఛశివ్రతమ్ ॥ ౨౭.౨౫ ॥
మారుతః సర్వభూతేషు నిగూఢశ్చరతే యథా ।
ఏవం నృపశ్చరేచ్చారైః పౌరామాత్యాదిబన్ధుషు ॥ ౨౭.౨౬ ॥

న లోభాద్వా న కామాద్వా నార్థాద్వా యస్య మానసమ్ ।
యథాన్యైః కృష్యతే వత్స! స రాజా స్వర్గమృచ్ఛతి ॥ ౨౭.౨౭ ॥
ఉత్పథగ్రాహిణో మూఢాన్ స్వధర్మాచ్చలతో నరాన్ ।
యః కరోతి నిజే ధర్మే స రాజా స్వర్గమృచ్ఛతి ॥ ౨౭.౨౮ ॥
వర్ణధర్మా న సీదన్తి యస్య రాజ్యే తథాశ్రమాః ।
వత్స! తస్య సుఖం ప్రేత్య పరత్రేహ చ శాశ్వతమ్ ॥ ౨౭.౨౯ ॥
ఏతద్రాజ్ఞః పరం కృత్యం తథైతత్సిద్ధికారకమ్ ।
స్వధర్మస్థాపనం నృణాం చాల్యన్తే యే కుబుద్ధిభిః ॥ ౨౭.౩౦ ॥
పాలనేనైవ భూతానాం కృతకృత్యో మహీపతిః ।
సమ్యక్పాలయితా భాగం ధర్మస్యాప్నోతి యత్నతః ॥ ౨౭.౩౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదే ఆత్మవివేకో నామ సప్తవింశోఽధ్యాయః

అష్టావింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

తన్మాతుర్వచనం శ్రుత్వా సోఽలర్కో మాతరం పునః ।
పప్రచ్ఛ వర్ణధర్మాంశ్చ ధర్మా యే చాశ్రమేషు చ ॥ ౨౮.౧ ॥

అలర్క ఉవాచ

కథితోఽయం మహాభాగే ! రాజ్యతన్త్రాశ్రితస్త్వయా ।
ధర్మం తమహమిచ్ఛామి శ్రోతుం వర్ణాశ్రమాత్మకమ్ ॥ ౨౮.౨ ॥

మదాలసోవాచ

దానమధ్యయనం యజ్ఞో బ్రాహ్మణస్య త్రిధా మతః ।
నాన్యశ్చతుర్థో ధర్మోఽస్తి ధర్మస్తస్యాపదం వినా ॥ ౨౮.3 ॥
యాజనాధ్యాపనే శుద్ధే తథా పూతప్రతిగ్రహః ।
ఏషా సమ్యక్సమాఖ్యాతా త్రివిధా చాస్య జీవికా ॥ ౨౮.౪ ॥
దానమధ్యయనం యజ్ఞః క్షత్రియస్యాప్యయం త్రిధా ।
ధర్మః ప్రోక్తః క్షితే రక్షా శస్త్రాజీవఞ్చ జీవికా ॥ ౨౮.౫ ॥
దానమధ్యయనం యజ్ఞో వైశ్యస్యాపి త్రిధైవ సః ।
వాణిజ్యం పాశుపాల్యఞ్చ కృషిశ్చైవాస్య జీవికా ॥ ౨౮.౬ ॥
దానం యజ్ఞోఽథ శుశ్రూషా ద్విజాతీనాం త్రిధా మయా ।
వ్యాఖ్యాతః శూద్రధర్మోఽపి జీవికా కారుకర్మ చ ॥ ౨౮.౭ ॥
తద్వద్ద్విజాతిశుశ్రూషా పోషణం క్రయవిక్రయౌ ।
వర్ణధర్మాస్త్విమే ప్రోక్తాః శ్రూయన్తాం చాశ్రమాశ్రయాః ॥ ౨౮.౮ ॥
స్వవర్ణధర్మాత్సంసిద్ధిం నరః ప్రాప్నోతి న చ్యుతః ।
ప్రయాతి నరకం ప్రేత్య ప్రతిషిద్ధనిషేవణాత్ ॥ ౨౮.౯ ॥
యావత్తు నోపనయనం క్రియతే వై ద్విజన్మనః ।
కామచేష్టోక్తిభక్ష్యశ్చ తావద్భవతి పుత్రక ॥ ౨౮.౧౦ ॥
కృతోపనయనః సమ్యగ్బ్రహ్మచారీ గురుర్గృహే ।
వసేత్తత్ర చ ధర్మోఽస్య కథ్యతే తం నిబోధ మే ॥ ౨౮.౧౧ ॥

స్వాధ్యాయోఽథాగ్నిశుశ్రూషా స్నానం భిక్షాటనం తథా ।
గురోర్నివేద్య తచ్చాన్నమనుజ్ఞాతేన సర్వదా ॥ ౨౮.౧౨ ॥
గురోః కర్మణి సోద్యోగః సమ్యక్ప్రీత్యుపపాదనమ్ ।
తేనాహూతః పఠేచ్చైవ తత్పరో నాన్యమానసః ॥ ౨౮.౧౩ ॥
ఏకం ద్వౌ సకలాన్ వాపి వేదాన్ ప్రాప్య గురోర్ముఖాత్ ।
అనుజ్ఞాతోఽథ వన్దిత్వా దక్షిణాం గురవే తతః ॥ ౨౮.౧౪ ॥
గార్హస్థ్యాశ్రమకామస్తు గృహస్థాశ్రమమావసేత్ ।
వానప్రస్థాశ్రమం వాపి చతుర్థం చేచ్ఛయాత్మనః ॥ ౨౮.౧౫ ॥
తత్రైవ వా గురోర్గేహే ద్విజో నిష్ఠామవాప్నుయాత్ ।
గురోరభావే తత్పుత్రే తచ్ఛిష్యే తత్సుతం వినా ॥ ౨౮.౧౬ ॥
శుశ్రూషుర్నిరభిమానో బ్రహ్మచార్యాశ్రమం వసేత్ ।
ఉపావృత్తస్తతస్తస్మాద్గృహస్థాశ్రమకామ్యయా ॥ ౨౮.౧౭ ॥
తతోఽసమానర్షికులాం తుల్యాం భార్యామరోగిణీమ్ ।
ఉద్వహేన్న్యాయతోఽవ్యఙ్గాం గృహస్థాశ్రమకారణాత్ ॥ ౨౮.౧౮ ॥
స్వకర్మణా ధనం లబ్ధ్వా పితృదేవాతిథీంస్తథా ।
సమ్యక్సమ్ప్రీణయన్ భక్త్యా పోషయేచ్చాశ్రితాంస్తథా ॥ ౨౮.౧౯ ॥
భృత్యాత్మజాన్ జామయోఽథ దీనాన్ధపతితానపి ।
యథాశక్త్యాన్నదానేన వయాంసి పశవస్తథా ॥ ౨౮.౨౦ ॥
ఏష ధర్మో గృహస్థస్య ఋతావభిగమస్తథా ।
పఞ్చయజ్ఞవిధానన్తు యథాశక్త్యా న హాపయేత్ ॥ ౨౮.౨౧ ॥
పితృదేవాతిథిజ్ఞాతిభుక్తశేషం స్వయం నరః ।
భుఞ్జీత చ సమం భృత్యైర్యథావిభవమాదృతః ॥ ౨౮.౨౨ ॥
ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో గృహస్థస్యాశ్రమో మయా ।
వానప్రస్థస్య ధర్మం తే కథయామ్యవధార్యతామ్ ॥ ౨౮.౨౩ ॥

అపత్యసన్తతిం దృష్ట్వా ప్రాజ్ఞో చానతిమ్ ।
వానప్రస్థాశ్రమం గచ్ఛేదాత్మనః శుద్ధికారణాత్ ॥ ౨౮.౨౪ ॥
తత్రారణ్యోపభోగశ్చ తపోభిశ్చానుకర్షణమ్ ।
భూమౌ శయ్యా బ్రహ్మచర్యం పితృదేవాతిథిక్రియా ॥ ౨౮.౨౫ ॥
హోమస్త్రిషవణస్నానం జటావల్కలధారణమ్ ।
యోగాభ్యాసః సదా చైవ వన్యస్నేహనిషేవణమ్ ॥ ౨౮.౨౬ ॥
ఇత్యేష పాపశుద్ధ్యర్థమాత్మనశ్చోపకారకః ।
వానప్రస్థాశ్రమస్తస్మాద్భిక్షోస్తు చరమోఽపరః ॥ ౨౮.౨౭ ॥
చతుర్థస్య స్వరూపం తు శ్రుయతామాశ్రమస్య మే ।
యః స్వధర్మోఽస్య ధర్మజ్ఞైః ప్రోక్తస్తాత ! మహాత్మభిః ॥ ౨౮.౨౮ ॥
సర్వసఙ్గపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యమకోపితా ।
యతేన్ద్రియత్వమావాసే నైకస్మిన్ వసతిశ్చిరమ్ ॥ ౨౮.౨౯ ॥
అనారమ్భస్తథాహారో భైక్షాన్నేనైకకాలినా ।
ఆత్మజ్ఞానావబోధేచ్ఛా తథా చాత్మావలోకనమ్ ॥ ౨౮.౩౦ ॥
చతుర్థే త్వాశ్రమే ధర్మో మయాయం తే నివేదితః ।
సామాన్యమన్యవర్ణానామాశ్రమాణాఞ్చ మే శృణు ॥ ౨౮.౩౧ ॥
సత్యం శౌచమహింసా చ అనసూయా తథా క్షమా ।
ఆనృశంస్యమకార్పణ్యం సన్తోషశ్చాష్టమో గుణః ॥ ౨౮.౩౨ ॥
ఏతే సంక్షేపతః ప్రోక్తా ధర్మా వర్ణాశ్రమేషు తే ।
ఏతేషు చ స్వధర్మేషు స్వేషు తిష్ఠేత్సమన్తతః ॥ ౨౮.౩౩ ॥
యశ్చోల్లఙ్ఘ్య స్వకం ధర్మం స్వవర్ణాశ్రమసంజ్ఞితమ్ ।
నరోఽన్యథా ప్రవర్తేత స దణ్డ్యో భూభృతో భవేత్ ॥ ౨౮.౩౪ ॥
యే చ స్వధర్మసన్త్యాగాత్పాపం కుర్వన్తి మానవాః ।

ఉపేక్షతస్తాన్నృపతేరిష్టాపూర్తం ప్రణశ్యతి ॥ ౨౮.౩౫ ॥
తస్మాద్రాజ్ఞా ప్రయత్నేన సర్వే వర్ణాః స్వధర్మతః ।
ప్రవర్త్యోఽన్యథా దణ్డ్యాః స్థాప్యాశ్చైవ స్వకర్మసు ॥ ౨౮.౩౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పుత్రానుశాసనే మదాలసావాక్యం నామాష్టావింశోఽధ్యాయః

౦౧

ఊనత్రింశోఽధ్యాయః

అలర్క ఉవాచ

యత్కార్యం పురుషాణాఞ్చ గార్హస్థ్యమనువర్తతామ్ ।
బన్ధశ్చ స్యాదకరణే క్రియాయా యస్య చోచ్ఛ్రితిః ॥ ౨౯.౧ ॥
ఉపకారాయ యన్నృణాం యచ్చ వర్జ్యం గృహే సతా ।
యథా చ క్రియతే తన్మే యథావత్పృచ్ఛతో వద ॥ ౨౯.౨ ॥

మదాలసోవాచ

వత్స ! గార్హస్థ్యమాదాయ నరః సర్వమిదం జగత్ ।

పుష్ణాతి తేన లోకాంశ్చ స జయత్యభివాఞ్ఛితాన్ ॥ ౨౯.౩ ॥

పితరో మునయో దేవా భూతాని మనుజాస్తథా ।

కృమికీటపతఙ్గాశ్చ వయాంసి పశవోఽసురాః ॥ ౨౯.౪ ॥

గృహస్థముపజీవన్తి తతస్తృప్తిం ప్రయాన్తి చ ।

ముఖం చాస్య నిరీక్షన్తే అపి నో దాస్యతీతి వై ॥ ౨౯.౫ ॥

సర్వస్యాధారభూతేయం వత్స ! ధేనుస్త్రయీమయీ ।

యస్యాం ప్రతిష్ఠితం విశ్వం విశ్వహేతుశ్చ యా మతా ॥ ౨౯.౬ ॥

ఋక్పృష్ఠాసౌ యజుర్మధ్యా సామవక్త్రశిరోధరా ।

ఇష్టాపూర్తవిషాణా చ సాధుసూక్తతనూరుహా ॥ ౨౯.౭ ॥

శాన్తిపుష్టిశకృన్మూత్రా వర్ణపాదప్రతిష్ఠితా ।

ఆజీవ్యమానా జగతాం సాక్షయా నాపచీయతే ॥ ౨౯.౮ ॥

స్వాహాకారస్వధాకారౌ వషట్కారశ్చ పుత్రక ! ।

హన్తకారస్తథా చాన్యస్తస్యాఃస్తనచతుష్టయమ్ ॥ ౨౯.౯ ॥

స్వాహాకారం స్తనం దేవాః పితరశ్చ స్వధామయమ్ ।

మునయశ్చ వషట్కారం దేవభూతసురేతరాః ॥ ౨౯.౧౦ ॥

హన్తకారం మనుష్యాశ్చ పిబన్తి సతతం స్తనమ్ ।

ఏవమాప్యాయయత్యేషా వత్స ! ధేనుస్త్రయీమయీ ॥ ౨౯.౧౧ ॥

తేషాముచ్ఛేదకర్తా చ యో నరోఽత్యన్తపాపకృత్ ।

స తమస్యన్ధతామిస్త్రే తామిస్త్రే చ నిమజ్జతి ॥ ౨౯.౧౨ ॥

యశ్చేమాం మానవో ధేనుం స్వైర్వత్సైరమరాదిభిః ।

పాయయత్యుచితే కాలే స స్వర్గాయోపపద్యతే ॥ ౨౯.౧౩ ॥

తస్మాత్పుత్ర ! మనుష్యేణ దేవర్షిపితృమానవాః ।

భూతాని చానుదివసం పోష్యాణి స్వతనుర్యథా ॥ ౨౯.౧౪ ॥

తస్మాత్స్నాతః శుచిర్భూత్వా దేవర్షిపితృతర్పణమ్ ।

ప్రజాపతేస్తథైవాదిభిః కాలే కుర్యాత్సమాహితః ॥ ౨౯.౧౫ ॥
సుమనోగన్ధపుష్పైశ్చ దేవానభ్యర్చ్య మానవః ।
తతోఽగ్నేస్తర్పణం కుర్యాద్దేయాశ్చ బలయస్తథా ॥ ౨౯.౧౬ ॥
బ్రహ్మణే గృహమధ్యే తు విశ్వేదేవేభ్య ఏవ చ ।
ధన్వన్తరిం సముద్దిశ్య ప్రాగుదీచ్యాం బలిం క్షిపేత్ ॥ ౨౯.౧౭ ॥

ప్రాచ్యాం శక్రాయ యామ్యాయాం యమాయ బలిమాహరేత్ ।
ప్రతీచ్యాం వరుణాయాథ సోమాయోత్తరతో బలిమ్ ॥ ౨౯.౧౮ ॥
దద్యాద్ధాత్రే విధాత్రే బలిం ద్వారే గృహస్య తు ।
అర్యమ్ణేఽథ బహిర్దద్యాద్గృహేభ్యశ్చ సమన్తతః ॥ ౨౯.౧౯ ॥
నక్తఞ్చరేభ్యో భూతేభ్యో బలిమాకాశతో హరేత్ ।
పితౄణాం నిర్వపేచ్చైవ దక్షిణాభిముఖస్థితః ॥ ౨౯.౨౦ ॥
గృహస్థస్తత్పరో భూత్వా సుసమాహితమానసః ।
తతస్తోయముపాదాయ తేష్వేవాచమనాయ వై ॥ ౨౯.౨౧ ॥
స్థానేషు నిక్షిపేత్ప్రాజ్ఞస్తాస్తా ఉద్దిశ్య దేవతాః ।
ఏవం గృహబలిం కృత్వా గృహే హృహపతిః శుచిః ॥ ౨౯.౨౨ ॥
ఆప్యాయనాయ భూతానాం కుర్యాదుత్సర్గమాదరాత్ ।
శ్వభ్యశ్చ శ్వపచేభ్యశ్చ వయోభ్యశ్చావపేద్భువి ॥ ౨౯.౨౩ ॥
వైశ్వదేవం హి నామైతత్సాయం ప్రాతరుదాహృతమ్ ।

ఆచమ్య చ తతః కుర్యాత్ప్రాజ్ఞో ద్వారావలోకనమ్ ॥ ౨౯.౨౪ ॥
ముహూర్తస్యాష్టమం భాగముదీక్ష్యోఽప్యతిథిర్భవేత్ ।
అతిథిం తత్ర సమ్ప్రాప్తమన్నాద్యేనోదకేన చ ॥ ౨౯.౨౫ ॥
సమ్పూజయేద్యథాశక్తి గన్ధపుష్పాదిభిస్తథా ।

న మిత్రమతిథిం కుర్యాన్నైకగ్రామనివాసినమ్ ॥ ౨౯.౨౬ ॥
అజ్ఞాతకులనామానం తత్కాలసముపస్థితమ్ ।
బుభుక్షుమాగతం శ్రాన్తం యాచమానమకిఞ్చనమ్ ॥ ౨౯.౨౭ ॥
బ్రాహ్మణం ప్రాహురతిథిం స పూజ్యః శక్తితో బుధైః ।
న పృచ్ఛేద్గోత్రచరణం స్వాధ్యాయఞ్చాపి పణ్డితః ॥ ౨౯.౨౮ ॥
శోభనాశోభనాకారం తం మన్యేత ప్రజాపతిమ్ ।
అనిత్యం హి స్థితో యస్మాత్తస్మాదతిథిరుచ్యతే ॥ ౨౯.౨౯ ॥
తస్మింస్తృప్తే నృయజ్ఞోత్థాదృణాన్ముచ్యేద్గృహాశ్రమీ ।
తస్మాదదత్త్వా యో భుఙ్క్తే స్వయం కిల్విషభుఙ్నరః ॥ ౨౯.౩౦ ॥
స పాపం కేవలం భుఙ్క్తే పురీషఞ్చాన్యజన్మని ।
అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే ॥ ౨౯.౩౧ ॥
స దత్త్వా దుష్కృతం తస్మై పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ।
అప్యమ్బుశాకదానేన యద్వాప్యశ్నాతి స స్వయమ్ ॥ ౨౯.౩౨ ॥
పూజయేత్తు నరః శక్త్యా తేనైవాతిథిమాదరాత్ ।
కుర్యాచ్చాహరహః శ్రాద్ధమన్నాద్యేనోదకేన చ ॥ ౨౯.౩౩ ॥
పితౄనుద్దిశ్య విప్రాంశ్చ భోజయేద్విప్రమేవ వా ।
అన్నస్యాగ్రం తదుద్ధృత్య బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్ ॥ ౨౯.౩౪ ॥
భిక్షాఞ్చ యాచతాం దద్యాత్పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారిణామ్ ।
గ్రాసప్రమాణా భిక్షా స్యాదగ్రం గ్రాసచతుష్టయమ్ ॥ ౨౯.౩౫ ॥
అగ్రం చతుర్గుణం ప్రాహుర్హన్తకారం ద్విజోత్తమాః ।
భోజనం హన్తకారం వా అగ్రం భిక్షామథాపి వా ॥ ౨౯.౩౬ ॥
అదత్త్వా తు న భోక్తవ్యం యథావిభవమాత్మనః ।
పూజయిత్వాతిథీనిష్టాన్ జ్ఞాతీన్ బన్ధూంస్తథార్థినః ॥ ౨౯.౩౭ ॥
వికలాన్ బాలవృద్ధాంశ్చ భోజయేచ్చాతురాంస్తథా ।

వాఞ్ఛతే క్షుత్పరీతాత్మా యచ్చాన్యోఽన్నమకిఞ్చనః ॥ ౨౯.౩౮ ॥
కుటుమ్బినా భోజనీయః సమర్థే విభవే సతి ।
శ్రీమన్తం జ్ఞాతిమాసాద్య యో జ్ఞాతిరవసీదతి ॥ ౨౯.౩౯ ॥
సీదతా యద్కృతం తేన తత్పాపం స సమశ్నుతే ।
సాయం చైవ విధిః కార్యః సూర్యోఢం తత్ర చాతిథిమ్ ॥ ౨౯.౪౦ ॥
పూజయీత యథాశక్తి శయనాసనభోజనైః ।
ఏవముద్వహతస్తాత ! గార్హస్థ్యం భారమాహితమ్ ॥ ౨౯.౪౧ ॥

స్కన్దే విధాతా దేవాశ్చ పితరశ్చ మహర్షయః ।
శ్రేయోఽభివర్షిణః సర్వే తత్రైవాతిథిబాన్ధవాః ॥ ౨౯.౪౨ ॥
పశుపక్షిగణాస్తృప్తా యే చాన్యే సూక్ష్మకీటకాః ।
గాథాశ్చాత్ర మహాభాగ ! స్వయమత్రిరగాయత ॥ ౨౯.౪౩ ॥
తా శృణుష్వ మహాభాగ ! గృహస్థాశ్రమసంస్థితాః ।
దేవాన్ పితౄంశ్చాతిథీంశ్చ తద్వత్సమ్పూజ్య బాన్ధవాన్ ॥ ౨౯.౪౪ ॥
జామయశ్చ గురుశ్చైవ గృహస్థో విభవే సతి ।
శ్వభ్యశ్చ శ్వపచేభ్యశ్చ వయోభ్యశ్చావపేద్భువి ॥ ౨౯.౪౫ ॥
వైశ్వదేవం హి నామైతత్కుర్యాత్సాయం తథా దినే ।
మాంసమన్నం తథా శాకం గృహే యచ్చోపసాధితమ్ ।
న చ తత్స్వయమశ్నీయాద్విధివద్యన్న నిర్వపేత్ ॥ ౨౯.౪౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మదాలసోపదేశో నామోనత్రింశోఽధ్యాయః

త్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

నిత్యం నైమిత్తకఞ్చైవ నిత్యనైమిత్తికం తథా ।
గృహస్థస్య తు యత్కర్మ తన్నిశామయ పుత్రక ! ॥ ౩౦.౧ ॥
పఞ్చయజ్ఞాశ్రితం నిత్యం యదేతత్కథితం తవ ।
నైమిత్తికం తథైవాన్యత్పుత్రజన్మక్రియాదికమ్ ॥ ౩౦.౨ ॥
నిత్యనైమిత్తికం జ్ఞేయం పర్వశ్రాద్ధాది పణ్డితైః ।
తత్ర నైమిత్తికం వక్ష్యే శ్రాద్ధమభ్యుదయం తవ ॥ ౩౦.3 ॥
పుత్రజన్మని యత్కార్యం జాతకర్మసమం నరైః ।
వివాహాదౌ చ కర్తవ్యం సర్వం సమ్యక్క్రమోదితమ్ ॥ ౩౦.౪ ॥
పితరశ్చాత్ర సమ్పూజ్యాః ఖ్యాతా నాన్దీముఖాస్తు యే ।
పిణ్డాంశ్చ దధిసంమిశ్రాన్ దద్యాద్యవసమన్వితాన్ ॥ ౩౦.౫ ॥
ఉదఙ్ముఖః ప్రాఙ్ముఖో వా యజమానః సమాహితః ।
వైశ్వదేవవిహీనం తత్కేచిదిచ్ఛన్తి మానవాః ॥ ౩౦.౬ ॥
యుగ్మాశ్చాత్ర ద్విజాః కార్యాస్తే చ పూజ్యాః ప్రదక్షిణమ్ ।

ఏతన్నైమిత్తికం వృద్ధౌ తథాన్యచ్చౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ ౩౦.౭ ॥
మృతాహని చ కర్తవ్యమేకోద్దిష్టం శృణుష్వ తత్ ।
దైవహీనం తథా కార్యం తథైవైకపవిత్రకమ్ ॥ ౩౦.౮ ॥
ఆవాహనం న కర్తవ్యమగ్నౌకరణవర్జితమ్ ।
ప్రేతస్య పిణ్డమేకఞ్చ దద్యాదుచ్ఛిష్టసన్నిధౌ ॥ ౩౦.౯ ॥

తిలోదకం చాపసవ్యం తన్నామస్మరణాన్వితమ్ ।
అక్షయ్యమముకస్యేతి స్థానే విప్రవిసర్జనే ॥ ३०.१० ॥
అభిరణ్యతామితి బ్రూయాద్బ్రూయుస్తేఽభిరతాః స్మ హ ।
ప్రతిమాసం భవేదేతత్కార్యమా వత్సరం నరైః ॥ ३०.११ ॥
అథ సంవత్సరే పూర్ణే యదా వా క్రియతే నరైః ।
సపిణ్డీకరణం కార్యం తస్యాపి విధిరుచ్యతే ॥ ३०.१२ ॥
తచ్చాపి దైవరహితమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకమ్ ।
నైవాగ్నౌకరణం తత్ర తచ్చావాహనవర్జితమ్ ॥ ३०.१३ ॥
అపసవ్యఞ్చ తత్రాపి భోజయేదయుజో ద్విజాన్ ।
విశేషస్తత్ర చాన్యోఽస్తి ప్రతిమాసం క్రియాధికః ॥ ३०.१४ ॥
తం కథ్యమానమేకాగ్రో వదన్త్యా మే నిశామయ ।
తిలగన్ధోదకైర్యుక్తం తత్ర పాత్రచతుష్టయమ్ ॥ ३०.१५ ॥
కుర్యాత్పితౄణాం త్రితయమేకం ప్రేతస్య పుత్రక ।
పాత్రత్రయే ప్రేతపాత్రమర్ఘ్యఞ్చైవ ప్రసేచయేత్ ॥ ३०.१६ ॥
యే సమానా ఇతి జపన్ పూర్వవచ్ఛేషమాచరేత్ ।
స్త్రీణామప్యేవమేవైతదేకోద్దిష్టముదాహృతమ్ ॥ ३०.१७ ॥
సపిణ్డీకరణం తాసాం పుత్రాభావే న విద్యతే ।
ప్రతిసంవత్సరం కార్యమేకోద్దిష్టం నరైః స్త్రియాః ॥ ३०.१८ ॥
మృతాహని యథాన్యాయం నృణాం యద్వదిహోదితమ్ ।
పుత్రాభావే సపిణ్డాస్తు తదభావే సహోదకాః ॥ ३०.१९ ॥
మాతుః సపిణ్డా యే చ స్యుర్యే చ మాతుః సహోదకాః ।
కుర్యురేనం విధిం సమ్యగపుత్రస్య సుతాసుతః ॥ ३०.२० ॥
కుర్యుర్మాతామహాయైవం పుత్రికాస్తనయాస్తథా ।
ద్వ్యాముష్యాయణసంజ్ఞాస్తు మాతామహపితామహాన్ ॥ ३०.२१ ॥

పూజయేయుర్యథాన్యాయం శ్రాద్ధైర్నైమిత్తికైరపి ।
సర్వాభావే స్త్రియః కుర్యుః స్వభర్తౄణామమన్త్రకమ్ ॥ ౩౦.౨౨ ॥
తదభావే చ నృపతిః కారయేత్స్వకుటుమ్బినా ।
తజ్జాతీయైర్నరైః సమ్యగ్దాహాద్యాః సకలాః క్రియాః ॥ ౩౦.౨౩ ॥
సర్వేషామేవ వర్ణానాం బాన్ధవో నృపతిర్యతః ।
ఏతాస్తే కథితా వత్స ! నిత్యనైమిత్తకాస్తథా ॥ ౩౦.౨౪ ॥
క్రియాం శ్రాద్ధాశ్రయామన్యాం నిత్యనైమిత్తికీం శృణు ।
దర్శస్తత్ర నిమిత్తం వై కాలశ్చన్ద్రక్షయాత్మకః ।
నిత్యాతాం నియతః కాలస్తస్యాః సంసూచయత్యథ ॥ ౩౦.౨౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే అలర్కానుశాసనే నైమిత్తికాదిశ్రాద్ధకల్పో నామ త్రింశోఽధ్యాయః

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

సపిణ్డీకరణాదూర్ధ్వం పితుర్యః ప్రపితామహః ।
స తు లేపభుజో యాతి ప్రలుప్తః పితృపిణ్డతః ॥ ౩౧.౧ ॥
తేషామన్యశ్చతుర్థో యః పుత్రలేపభుజాన్నభుక్ ।
సోఽపి సమ్బన్ధతో హీనముపభోగం ప్రపద్యతే ॥ ౩౧.౨ ॥

పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః ।
పిణ్డసమ్బన్ధినో హ్యేతే విజ్ఞేయాః పురుషాస్త్రయః ॥ ౩౧.౩ ॥
తేపసమ్బన్ధినశ్చాన్యే పితామహపితామహాత్ ।
ప్రభృత్యుక్తాస్త్రయస్తేషాం యజమానశ్చ సప్తమః ॥ ౩౧.౪ ॥
ఇత్యేష ము నభిః ప్రోక్తః సమ్బన్ధః సాప్తపౌరుషః ।
యజమానాత్ప్రభృత్యూర్ధ్వమనులేపభుజస్తథా ॥ ౩౧.౫ ॥
తతోఽన్యే పూర్వజాః సర్వే యే చాన్యే నరకౌకసః ।
యే చ తిర్యక్త్వమాపన్నా యే చ భూతాదిసంస్థితాః ॥ ౩౧.౬ ॥
తాన్ సర్వాన్ యజమానో వై శ్రాద్ధం కుర్వన్ యథావిధి ।
సమాప్యాయయతే వత్స ! యేన యేన శృణుష్వ తత్ ॥ ౩౧.౭ ॥
అన్నప్రకిరణం యత్తు మనుష్యైః క్రియతే భువి ।
తేన తృప్తిముపాయాన్తి యే పిశాచత్వమాగతాః ॥ ౩౧.౮ ॥
యదమ్బు స్నానవస్త్రోత్థం భూమౌ పతతి పుత్రక ! ।
తేన యే తరుతాం ప్రాప్తాస్తేషాం తృప్తిః ప్రజాయతే ॥ ౩౧.౯ ॥
యాస్తు గాత్రామ్బుకణికాః పతన్తి ధరణీతలే ।
తాభిరాప్యాయనం తేషాం యే దేవత్వం కులే గతాః ॥ ౩౧.౧౦ ॥
ఉద్ధృతేష్వథ పిణ్డేషు యాశ్చాన్నకణికా భువి ।
తాభిరాప్యాయనం ప్రాప్తా యే తిర్యకత్వం కులే గతాః ॥ ౩౧.౧౧ ॥
యే వాదగ్ధాః కులే బాలాః క్రియాయోగ్యా హ్యసంస్కృతాః ।
విపన్నాస్తేఽన్నవికిరసంమార్జనజలాశినః ॥ ౩౧.౧౨ ॥
భుక్త్వా చాచామతాం యచ్చ జలం యచ్చాఙ్ఘ్రిసేచనే ।
బ్రాహ్మణానాం తథైవాన్యే తేన తృప్తిం ప్రయాన్తి వై ॥ ౩౧.౧౩ ॥
ఏవం యో యజమానస్య యశ్చ తేషాం ద్విజన్మనామ్ ।
కశ్చిజ్జలాన్నవిక్షేపః శుచిరుచ్ఛిష్ట ఏవ వా ॥ ౩౧.౧౪ ॥

తేనాన్యే తత్కులే తత్ర తత్తద్యోన్యన్తరం గతాః ।
ప్రయాన్త్యాప్యాయనం వత్స ! సమ్యక్ఛ్రాద్ధక్రియావతామ్ ॥ ३०.०५ ॥
అన్యాయోపార్జితైరర్థైర్యచ్ఛ్రాద్ధం క్రియతే నరైః ।
తృప్యన్తే తేన చాణ్డాలపుక్కసాద్యాసు యోనిషు ॥ ३०.०६ ॥
ఏవమాప్యాయనం వత్స ! బహూనామిహ బాన్ధవైః ।
శ్రాద్ధం కుర్వద్భిరన్నామ్బుబిన్దుక్షేపేణ జాయతే ॥ ३०.०७ ॥
తస్మాచ్ఛ్రాద్ధం నరో భక్త్యా శాకైరపి యథావిధి ।
కుర్వీత కుర్వతః శ్రాద్ధం కులే కశ్చిన్న సీదతి ॥ ३०.०८ ॥
తస్య కాలానహం వక్ష్యే నిత్యనైమిత్తికాత్మకాన్ ।
విధినా యేన చ నరైః క్రియతే తన్నిబోధ మే ॥ ३०.०९ ॥
కార్యం శ్రాద్ధమమావాస్యాం మాసి మాస్యుడుపక్షయే ।
తథాష్టకాస్వప్యవశ్యమిచ్ఛాకాలం నిబోధ మే ॥ ३०.२० ॥
విశిష్టబ్రాహ్మణప్రాప్తౌ సూర్యేన్దుగ్రహణేఽయనే ।
విషువే రవిసంక్రాన్తౌ వ్యతిపాతే చ పుత్రక ॥ ३०.२१ ॥
శ్రాద్ధార్హద్రవ్యసమ్ప్రాప్తౌ తథా దుఃస్వప్నదర్శనే ।
జన్మర్క్షగ్రహపీడాసు శ్రాద్ధం కుర్వీత చేచ్ఛయా ॥ ३०.२२ ॥
విశిష్టః శ్రోత్రియో యోగీ వేదవిజ్జ్యేష్ఠసామగః ।
త్రిణాచికేతస్త్రిమధుస్త్రిసుపర్ణః షడఙ్గవిత్ ॥ ३०.२३ ॥
దౌహిత్రఋత్విగ్జామాతృస్వస్రీయాః శ్వశురస్తథా ।
పఞ్చాగ్నికర్మనిష్ఠశ్చ తపోనిష్ఠోఽథ మాతులః ॥ ३०.२४ ॥
మాతాపితృపరాశ్చైవ శిష్యసమ్బన్ధిబాన్ధవాః ।
ఏతే ద్విజోత్తమాః శ్రాద్ధే సమస్తాః కేతనక్షమాః ॥ ३०.२५ ॥
అవకీర్ణీ తథా రోగీ న్యూనే చాఙ్గే తథాధికే ।
పౌనర్భవస్తథా కాణః కుణ్డో గోలోఽథ పుత్రక ॥ ३०.२६ ॥

మిత్రధ్రుక్కునఖీ క్లీబః శ్యావదన్తో నిరాకృతిః ।
అభిశస్తస్తు తాతేన పిశునః సోమవిక్రయీ ॥ ३०.२८ ॥
కన్యాదూషయితా వైద్యో గురుపిత్రోస్తథోజ్ఝకః ।
భృతకాధ్యాపకోఽమిత్రః పరపూర్వాపతిస్తథా ॥ ३०.२८ ॥
వేదోజ్ఝోఽథాగ్నిసన్త్యాగీ వృషలీపతిదూషితః ।
తథాన్యే చ వికర్మస్థా వర్జ్యాః పిత్ర్యేషు వై ద్విజాః ॥ ३०.२९ ॥
నిమన్త్రయేత పూర్వేద్యుః పూర్వోక్తాన్ ద్విజసత్తమాన్ ।
దైవే నియోగే పిత్ర్యే చ తాంస్తథైవోపకల్పయేత్ ॥ ३०.३० ॥
తైశ్చ సంయతిభిర్భావ్యం యశ్చ శ్రాద్ధం కరిష్యతి ।
శ్రాద్ధం దత్త్వా చ భుక్త్వా చ మైథునం యోఽనుగచ్ఛతి ॥ ३०.३१ ॥
పితరస్తు తయోర్మాసం తస్మిన రేతసి శేరతే ।
గత్వా చ యోషితం శ్రాద్ధే యో భుఙ్క్తే యశ్చ గచ్ఛతి ॥ ३०.३२ ॥
రేతోమూత్రకృతాహారాస్తన్మాసం పితరస్తయోః ।
తస్మాత్తు ప్రథమం కార్యం ప్రాజ్ఞేనోపనిమన్త్రణమ్ ॥ ३०.३३ ॥
అప్రాప్తౌ తద్దినే చాపి వర్జ్యా యోషిత్ప్రసఙ్గినః ।
భిక్షార్థమాగతాన్ వాపి కాలే సంయమినో యతీన్ ॥ ३०.३४ ॥
భోజయేత్ప్రణిపాతాద్యైః ప్రసాద్య యతమానసః ।
యథైవ శుక్లపక్షాద్వై పితౄణామసితః ప్రియః ॥ ३०.३५ ॥
తథాపరాహ్ణః పూర్వాహ్ణాత్పితౄణామతిరిత్యతే ।
సంపూజ్య స్వాగతేనైతానభ్యుపేతాన్ గృహే ద్విజాన్ ॥ ३०.३६ ॥
పవిత్రపాణిరాచాన్తానాసనేషూపవేశయేత్ ।
పితౄణామయుజః కామం యుగ్మాన్ దైవే ద్విజోత్తమాన్ ॥ ३०.३७ ॥
ఏకైకం వా పితౄణాఞ్చ దేవానాఞ్చ స్వశక్తితః ।
తథా మాతామహానాఞ్చ తుల్యం వా వైశ్వదేవికమ్ ॥ ३०.३८ ॥

పృథక్తయోస్తథా చాన్యే కేచిదిచ్ఛన్తి మానవాః ।
ప్రాఙ్ముఖాన్దైవసఙ్కల్పాన్ పైత్ర్యాన్ కుర్యాదుదఙ్ముఖాన్ ॥ ౩౧.౩౯ ॥
తథైవ మాతామహానాం విధిరుక్తో మనీషిభిః ।
విష్టరార్థే కుశాన్ దత్త్వా పూజ్య చార్ఘ్యాదినా బుధః ॥ ౩౧.౪౦ ॥
పవిత్రకాది వై దత్త్వా తేభ్యోఽనుజ్ఞామవాప్య చ ।
కుర్యాదావాహనం ప్రాజ్ఞో దేవానాం మన్త్రతో ద్విజః ॥ ౩౧.౪౧ ॥
యవామ్బోభిస్తథా చార్ఘ్యం దత్త్వా వై వైశ్వదేవికమ్ ।
గన్ధమాల్యామ్బుధూపఞ్చ దత్త్వా సమ్యక్సదీపకమ్ ॥ ౩౧.౪౨ ॥
అపసవ్యం పితౄణాఞ్చ సర్వమేవోపకల్పయేత్ ।
దర్భాంశ్చ ద్విగుణాన్ దత్త్వా తేభ్యోఽనుజ్ఞామవాప్య చ ॥ ౩౧.౪౩ ॥
మన్త్రపూర్వం పితౄణాఞ్చ కుర్యాదావాహనం బుధః ।
అపసవ్యం తథా చార్ఘ్యం యవార్థఞ్చ తథా తిలైః ॥ ౩౧.౪౪ ॥
నిష్పాదయేన్మహాభాగ ! పితౄణాం ప్రీణనే రతః ।
అగ్నౌ కార్యమనుజ్ఞాతః కురుష్వేతి తతో ద్విజైః ॥ ౩౧.౪౫ ॥
జుహుయాద్వ్యఞ్జనక్షారవర్జ్యమన్నం యథావిధి ।
అగ్నయే కవ్యవాహాయ స్వాహేతి ప్రథమాహుతిః ॥ ౩౧.౪౬ ॥
సోమాయ వై పితృమతే స్వాహేత్యన్యా తథా భవేత్ ।
యమాయ ప్రేతపతయే స్వాహేతి త్రితయాహుతిః ॥ ౩౧.౪౭ ॥
హుతావశిష్టం దద్యాచ్చ భాజనేషు ద్విజన్మనామ్ ।
భాజనాలమ్భనం కృత్వా దద్యాచ్చాన్నం యథావిధి ॥ ౩౧.౪౮ ॥
యథా సుఖం జుషధ్వం భో ఇతి వాచ్యమనిష్ఠురమ్ ।
భుఞ్జీరంశ్చ తతస్తేఽపి తచ్చిత్తా మౌనినః సుఖమ్ ॥ ౩౧.౪౯ ॥
యద్యదిష్టతమం తేషాం తత్తదన్నమసత్వరమ్ ।
అక్రుధ్యంశ్చ నరో దద్యాత్సమ్భవేన ప్రలోభయన్ ॥ ౩౧.౫౦ ॥

రక్షోఘ్నాంశ్చ జపేన్మన్త్రాంస్తిలైశ్చ వికిరేన్మహీమ్ ।
సిద్ధార్థకైశ్చ రక్షార్థం శ్రాద్ధం హి ప్రచురచ్ఛలమ్ ॥ ౩౧.౫౧ ॥
పృష్టైస్తృప్తైశ్చ తృప్తాః స్థ తృప్తాః స్మ ఇతి వాదిభిః ।
అనుజ్ఞాతో నరస్త్వన్నం ప్రకిరేత్భువి సర్వతః ॥ ౩౧.౫౨ ॥
తద్వదాచమనార్థాయ దద్యాదాపః సకృత్సకృత్ ।
అనుజ్ఞాఞ్చ తతః ప్రాప్య యతవాక్కాయమానసః ॥ ౩౧.౫౩ ॥
సతిలేన తతోఽన్నేన పిణ్డాన్ సవ్యేన పుత్రక ! ।
పితనుద్దిశ్య దర్భేషు దద్యాదుచ్ఛిష్టసన్నిధౌ ॥ ౩౧.౫౪ ॥
పితృతీర్థేన తోయఞ్చ దద్యాత్తేభ్యః సమాహితః ।
పితౄనిద్దిశ్య యద్భక్త్యా యజమానో నృపాత్మజ ॥ ౩౧.౫౫ ॥
తద్వన్మాతామహానాఞ్చ దత్త్వా పిణ్డాన్ యథావిధి ।
గన్ధమాల్యాదిసంయుక్తం దద్యాదాచమనం తతః ॥ ౩౧.౫౬ ॥
దత్త్వా చ తక్షిణాం శక్త్యా సుస్వధాస్త్వితి తాన్ వదేత్ ।
తైశ్చ తుష్టైస్తథేత్యుక్త్వా వాచయేద్వైశ్వదేవికాన్ ॥ ౩౧.౫౭ ॥
ప్రీయన్తామితి భద్రం వో విశ్వేదేవా ఇతీరయేన్ ।
తథేతి చోక్తే తైర్విప్రైః ప్రార్థనీయాస్తదాశిషః ॥ ౩౧.౫౮ ॥
విసర్జయేత్ప్రియాణ్యుక్త్వా ప్రణిపత్య చ భక్తితః ।
ఆద్వారమనుగచ్ఛేచ్చాగచ్ఛేచ్చానుప్రమోదితః ॥ ౩౧.౫౯ ॥
తతో నిత్యక్రియాం కుర్యాద్భోజయేచ్చ తథాతిథీన్ ।
నిత్యక్రియాం పితౄణాఞ్చ కేచిదిచ్ఛన్తి సత్తమాః ॥ ౩౧.౬౦ ॥
న పితౄణాన్తథైవాన్యే శేషం పూర్వవదాచరేత్ ।
పృథక్పాకేన నేత్యన్యే కేచిత్పూర్వఞ్చ పూర్వవత్ ॥ ౩౧.౬౧ ॥
తతస్తదన్నం భుఞ్జీత సహ భృత్యాదిభిర్నరః ।
ఏవం కుర్వీత ధర్మజ్ఞః శ్రాద్ధం పిత్ర్యం సమాహితః ॥ ౩౧.౬౨ ॥

యథా వా ద్విజముఖ్యానాం పరితోషోఽభిజాయతే ।
త్రీణి శ్రాద్ధే పవిత్రాణి దౌహిత్రం కుతపస్తిలాః ॥ ౩౧.౬౩ ॥
వర్జ్యాని చాహుర్విప్రేన్ద్ర ! కోపోఽధ్వగమనం త్వరా ।
రాజతఞ్చ తథా పాత్రం శస్తం శ్రాద్ధేషు పుత్రక ! ॥ ౩౧.౬౪ ॥
రజతస్య తథా కార్యం దర్శనం దానమేవ వా ।
రాజతే హి స్వధా దుగ్ధా పితృభిః శ్రూయతే మహీ ।
తస్మాత్పితౄణాం రజతమభీష్టం ప్రీతివర్ధనమ్ ॥ ౩౧.౬౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽలర్కానుశాసనే పార్వణశ్రాద్ధకల్పోనామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

అతః పరం శృణుష్వేమం పుత్ర ! భక్త్యా యదాహృతమ్ ।
పితౄణాం ప్రీతయే యద్వా వర్జ్యం వా ప్రీతికారకమ్ ॥ ౩౨.౧ ॥
మాసం పితౄణాం తృప్తిశ్చ హవిష్యాన్నేన జాయతే ।
మాసద్వయం మత్స్యమాంసైస్తృప్తిం యాన్తి పితామహాః ॥ ౩౨.౨ ॥
త్రీన్మాసాన్ హారిణం మాంసం విజ్ఞేయం పితృతృప్తయే ।
చతుర్మాసాంస్తు పుష్ణాతి శశస్య పిశితం పితౄన్ ॥ ౩౨.౩ ॥

శాకునం పఞ్చ వై మాసాన్ షణ్మాసాన్ శూకరామిషమ్ ।
ఛాగలం సప్త వై మాసానైణేయఞ్చాష్టమాసికీమ్ ॥ ౩౨.౪ ॥
కరోతి తృప్తిం నవ వై రురోర్మాంసం న సంశయః ।
గవయస్యామిషం తృప్తిం కరోతి దశమాసికీమ్ ॥ ౩౨.౫ ॥
తథైకాదశమాసంస్తు ఔరభ్రం పితృతృప్తిదమ్ ।
సంవత్సరం తథా గవ్యం పయః పాయసమేవ వా ॥ ౩౨.౬ ॥
వాధ్రీణసామిషం లౌహం కాలశాకన్తథా మధు ।
దౌహిత్రామిషమన్యచ్చ యచ్చాన్యత్స్వకులోద్భవైః ॥ ౩౨.౭ ॥
అనన్తాం వై ప్రయచ్ఛన్తి తృప్తిం గౌరీసుతస్తథా ।
పితౄణాం నాత్ర సన్దేహో గాయాశ్రాద్ధఞ్చ పుత్రక ॥ ౩౨.౮ ॥
శ్యామాకరాజశ్యామాకౌ తద్వచ్చైవ ప్రసాతికాః ।
నీవారాః పౌష్కలాశ్చైవ ధాన్యానాం పితృతృప్తయే ॥ ౩౨.౯ ॥
యవవ్రీహిసగోధూమతిలా ముద్గాః ససర్షపాః ।
ప్రియఙ్గవః కోవిదారా నిష్పావాశ్చాతిశోభనాః ॥ ౩౨.౧౦ ॥
వర్జ్యా మర్కటకాః శ్రాద్ధే రాజమాషాస్తథాణవః ।
విప్రాషికా మసూరాశ్చ శ్రాద్ధకర్మణి గర్హితాః ॥ ౩౨.౧౧ ॥
లశునం గృఞ్జనఞ్చైవ పలాణ్డుం,పిణ్డమూలకమ్ ।
కరమ్భం యాని చాన్యాని హీనాని రసవర్ణతః ॥ ౩౨.౧౨ ॥
గాన్ధారికామలాబూని లవణాన్యూషరాణి చ ।
ఆరక్తా యే చ నిర్యాసాః ప్రత్యక్షలవణాని చ ॥ ౩౨.౧౩ ॥
వర్జ్యాన్యేతాని వై శ్రాద్ధే యచ్చ వాచా న శస్యతే ।
యచ్చోత్కోచాదినా ప్రాప్తం పతితాద్యదుపార్జితమ్ ॥ ౩౨.౧౪ ॥
అన్యాయకన్యాశుల్కోత్థం ద్రవ్యఞ్చాత్ర విగర్హితమ్ ।
దుర్గన్ధి ఫేనిలఞ్చామ్బు తథైవాల్పతరోదకమ్ ॥ ౩౨.౧౫ ॥

న లభేద్యత్ర గౌస్తృప్తిం నక్తం యచ్చాప్యుపాహృతమ్ ।
యన్న సర్వాపచోత్సృష్టం యచ్చాభోజ్యం నిపానజమ్ ॥ ३२.१६ ॥
తద్వర్జ్యం సలిలం తాత ! సదైవ పితృకర్మణి ।
మార్గమావికమౌష్ట్రఞ్చ సర్వమైకశఫఞ్చ యత్ ॥ ३२.१२ ॥
మాహిషఞ్చామరఞ్చైవ ధేన్వా గోశ్చాప్యనిర్దశమ్ ।
పిత్రర్థం మే ప్రయచ్ఛస్వేత్యుక్త్వా యచ్చాప్యుపాహృతమ్ ॥ ३२.१८ ॥
వర్జనీయం సదా సద్భిస్తత్పయః శ్రాద్ధకర్మణి ।
వర్జ్యా జన్తుమతీ రూక్షా క్షితిః ప్లుష్టా తథాగ్నినా ॥ ३२.१९ ॥
అనిష్టదుష్టశబ్దోగ్రదుర్గన్ధా చాత్ర కర్మణి ।
కులాపమానకాః శ్రాద్ధే వ్యాయుజ్య కులహింసకాః ॥ ३२.२० ॥
నగ్నాః పాతకినశ్చైవ హన్యుర్దృష్ట్యా పితృక్రియామ్ ।
అపుమానపవిద్ధశ్చ కుక్కుటో గ్రామశూకరః ॥ ३२.२१ ॥
శ్వా చైవ హన్తి శ్రాద్ధాని యాతుధానాశ్చ దర్శనాత్ ।
తస్మాత్సుసంవృతో దద్యాత్తిలైశ్చావకిరన్మహీమ్ ॥ ३२.२२ ॥
ఏవం రక్షా భవేచ్ఛ్రాద్ధే కృతా తాతోభయోరపి ।
శావసూతకసంస్పృష్టం దీర్ఘరోగిభిరేవ చ ॥ ३२.२३ ॥
పతితైర్మలినైశ్చైవ న పుష్ణాతి పితామహాన్ ।
వర్జనీయం తథా శ్రాద్ధే తథోదక్యాశ్చ దర్శనమ్ ॥ ३२.२४ ॥
ముణ్డశౌణ్డసమాభ్యాసో యజమానేన యాదరాత్ ।
కేశకీటావపన్నఞ్చ తథాశ్వభిరవేక్షితమ్ ॥ ३२.२५ ॥
పూతి పర్యుషితఞ్చైవ వార్తాక్యభిషవాంస్తథా ।
వర్జనీయాని వై శ్రాద్ధే యచ్చ వస్త్రానిలాహతమ్ ॥ ३२.२६ ॥
శ్రద్ధయా పరయా దత్తం పితౄణాం నామగోత్రతః ।
యదాహారాస్తు తే జాతాస్తదాహారత్వమేతి తత్ ॥ ३२.२७ ॥

తస్మాత్త్రశ్రద్ధావతా పాత్రే యచ్ఛస్తం పితృకర్మణి ।
యథావచ్చైవ దాతవ్యం పితౄణాం తృప్తిమిచ్ఛతా ॥ ౩౨.౨౮ ॥
యోగినశ్చ సదా శ్రాద్ధే భోజనీయా విపశ్చితా ।
యోగాధారా హి పిరరస్తస్మాత్తాన్ పూజయేత్సదా ॥ ౩౨.౨౯ ॥
బ్రాహ్మణానాం సహస్రేభ్యో యోగీ త్వగ్రాశనీ యది ।
యజమానఞ్చ భోక్తౄంశ్చ నౌరివామ్భసి తారయేత్ ॥ ౩౨.౩౦ ॥
పితృగాథాస్తథవాత్ర గీయన్తే బ్రహ్మవాదిభిః ।
యా గీతాః పితృభిః పూర్వమైలస్యాసీన్మహీపతేః ॥ ౩౨.౩౧ ॥
కదా నః సన్తతావగ్ర్యః కస్యచిద్భవితా సుతః ।
యో యోగిభుక్తశోషాన్నో భువి పిణ్డం ప్రదాస్యతి ॥ ౩౨.౩౨ ॥
గయాయామథవా పిణ్డం ఖడ్గమాంసం మహాహవిః ।
కాలశాకం తిలాఢ్యం వా కృసరం మాసతృప్తయే ॥ ౩౨.౩౩ ॥
వైశ్వదేవఞ్చ సౌమ్యఞ్చ ఖడ్గమాంసం పరం హవిః ।
విషాణవర్జ్యఖడ్గాప్త్యా ఆసూర్యఞ్చాశ్నువామహే ॥ ౩౨.౩౪ ॥
దద్యాచ్ఛ్రాద్ధం త్రయోదశ్యాం మఘాసు చ యథావిధి ।
మధుసర్పిః సమాయుక్తం పాయసం దక్షిణాయనే ॥ ౩౨.౩౫ ॥
తస్మాత్సమ్పూజయేత్భక్త్యా స్వపితౄన్ పుత్ర మానవః ।
కామానభీప్సన్ సకలాన్ పాపాచ్చాత్మవిమోచనమ్ ॥ ౩౨.౩౬ ॥
వసూన్ రుద్రాంస్తథాదిత్యాన్నక్షత్రగ్రహతారకాః ।
ప్రీణయన్తి మనుష్యాణాం పితరః శ్రాద్ధతర్పితాః ॥ ౩౨.౩౭ ॥
ఆయుః ప్రజ్ఞాం ధనం విద్యాం స్వర్గం మోక్షం సుఖాని చ ।
ప్రయచ్ఛన్తి తథా రాజ్యం పితరః శ్రాద్ధతర్పితాః ॥ ౩౨.౩౮ ॥
ఏతత్తే పుత్ర ! కథితం శ్రాద్ధకర్మ యథోదితమ్ ।
కామ్యానాం శ్రూయతాం వత్స ! శ్రాద్ధానాం తిథికీర్తనమ్ ॥ ౩౨.౩౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే శ్రాద్ధకల్పే నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

ప్రతిపద్ధనలాభాయ ద్వితీయా ద్విపదప్రదా ।
వరార్థినీ తృతీయా తు చతుర్థీ శత్రునాశినీ ॥ ౩౩.౧ ॥
శ్రియం ప్రాప్నోతి పఞ్చమ్యాం షష్ఠ్యాం పూజ్యో భవేన్నరః ।
గణాధిపత్యం సప్తమ్యామష్టమ్యాం వృద్ధిముత్తమామ్ ॥ ౩౩.౨ ॥
స్త్రియో నవమ్యాం ప్రాప్నోతి దశమ్యాం పూర్ణకామతామ్ ।
వేదాంస్తథాప్నుయాత్సర్వానేకాదశ్యాం క్రియాపరః ॥ ౩౩.౩ ॥
ద్వాదశ్యాం జయలాభఞ్చ ప్రాప్నోతి పితృపూజకః ।
ప్రజాం మేధాం పశుం వృద్ధిం స్వాతన్త్ర్యం పుష్టముత్తమామ్ ॥ ౩౩.౪ ॥
దీర్ఘమాయురథైశ్వర్యం కుర్వాణస్తు త్రయోదశీమ్ ।
అవాప్నోతి న సన్దేహః శ్రాద్ధం శ్రద్ధాపరో నరః ॥ ౩౩.౫ ॥
యథాసమ్భావితాన్నేన శ్రాద్ధసమ్పత్సమన్వితః ।
యువానః పితరో యస్య మృతాః శస్త్రేణ వా హతాః ॥ ౩౩.౬ ॥
తేన కార్యం చతుర్దశ్యాం తేషాం ప్రీతిమభీప్సతా ।
శ్రాద్ధం కుర్వన్నమావాస్యాం యత్నేన పురుషః శుచిః ॥ ౩౩.౭ ॥

సర్వాన్ కామానవాప్రోతి స్వర్గఞ్చానన్తమశ్నుతే ।
కృత్తికాసు పితౄనర్చ్య స్వర్గమాప్రోతి మానవః ॥ 33.౮ ॥
అపత్యకామో రోహిణ్యాం సౌమ్యే చౌజస్వితాం లభేత్ ।
శౌర్యమార్ద్రాసు చాప్రోతి క్షేత్రాది చ పునర్వసౌ ॥ 33.౯ ॥
పుష్టిం పుష్యే సదాభ్యర్చ్య ఆశ్లేషాసు వరాన్ సుతాన్ ।
మఘాసు స్వజనశ్రైష్ఠ్యం సౌభాగ్యం ఫాల్గునీషు చ ॥ 33.౧౦ ॥
ప్రదానశీలో భవతి సాపత్యశ్చోత్తరాసు చ ।
ప్రయాతి శ్రేష్ఠతాం సత్యం హస్తే శ్రాద్ధప్రదో నరః ॥ 33.౧౧ ॥
రూపయుక్తశ్చ చిత్రాసు తథాపత్యాన్యవాప్నుయాత్ ।
వాణిజ్యలాభదా స్వాతిర్విశాఖా పుత్రకామదా ॥ 33.౧౨ ॥
కుర్వన్తశ్చానురాధాసు లభన్తే చక్రావర్తితామ్ ।
ఆధిపత్యఞ్చ జ్యేష్ఠాసు మూలే చారోగ్యముత్తమమ్ ॥ 33.౧3 ॥
ఆషాఢాసు యశః ప్రాప్తిరుత్తరాసు విశోకతా ।
శ్రవణే చ శుభాన్ లోకాన్ ధనిష్ఠాసు ధనం మహత్ ॥ 33.౧౪ ॥
వేదవిత్త్వమభిజితి భిషక్సిద్ధన్తు వారుణే ।
అజావికం ప్రౌష్ఠపదే విన్దేద్గాస్తు తథోత్తరే ॥ 33.౧౫ ॥
రేవతీషు తథా కుప్యమశ్వినీషు తురఙ్గమాన్ ।
శ్రాద్ధం కుర్వంస్తథాప్రోతి భరణీష్వాయురుత్తమమ్ ।
తస్మాత్కామ్యాని కుర్వీత ఋక్షేష్వేతేషు తత్త్వవిత్ ॥ 33.౧౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే కామ్యశ్రాద్ధఫలకథనం నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

ఏవం పుత్ర ! గృహస్థేన దేవతాః పితరస్తథా ।
సంపూజ్యా హవ్యకవ్యాభ్యామన్నేనాతిథిబాన్ధవాః ॥ ౩౪.౧ ॥
భూతాని భృత్యాః సకలాః పశుపక్షిపిపీలికాః ।
భిక్షవో యాచమానాశ్చ యే చాన్యే వసతా గృహే ॥ ౩౪.౨ ॥
సదాచారవతా తాత ! సాధునా గృహమేధినా ।
పాపం భుఙ్క్తే సముల్లఙ్ఘ్య నిత్యనైమిత్తికీః క్రియాః ॥ ౩౪.౩ ॥

అలర్క ఉవాచ

కథితం మే త్వయా మాతర్నిత్య నైమిత్తికఞ్చ యత్ ।
నిత్యనైమిత్తికఞ్చైవ త్రివిధం కర్మ పౌరుషమ్ ॥ ౩౪.౪ ॥
సదాచారమహం శ్రోతుమిచ్ఛామి కులనన్దిని ।
యత్కుర్వన్ సుఖమాప్నోతి పరత్రేహ చ మానవః ॥ ౩౪.౫ ॥

మదాలసోవాచ

గృహస్థేన సదా కార్యమాచారపరిపాలనమ్ ।
న హ్యాచారవిహీనస్య సుఖమత్ర పరత్ర వా ॥ ౩౪.౬ ॥
యజ్ఞదానతపాంసీహ పురుషస్య చ భూతయే ।
భవన్తి యః సదాచారం సముల్లఙ్ఘ్య ప్రవర్తతే ॥ ౩౪.౭ ॥

దురాచారో హి పురుషో నేహాయుర్విన్దతే మహత్ ।
కార్యో యత్నః సదాచారే ఆచారో హన్త్యలక్షణమ్ ॥ ౩౪.౮ ॥
తస్య స్వరూపం వక్ష్యామి సదాచారస్య పుత్రక ।
తన్మమైకమనాః శ్రుత్వా తథైవ పరిపాలయ ॥ ౩౪.౯ ॥
త్రివర్గసాధనే యత్నః కర్తవ్యో గృహమేధినా ।
తత్సంసిద్ధౌ గృహస్థస్య సిద్ధిరత్ర పరత్ర చ ॥ ౩౪.౧౦ ॥
పాదేనార్థస్య పారత్ర్యం కుర్యాత్సఞ్చయమాత్మవాన్ ।
అర్ధేన చాత్మభరణన్నిత్యనైమిత్తికాన్వితమ్ ॥ ౩౪.౧౧ ॥
పాదఞ్చాత్మార్థమాయస్య మూలభూతం వివర్ధయేత్ ।
ఏవమాచరతః పుత్ర ! అర్థః సాఫల్యమర్హతి ॥ ౩౪.౧౨ ॥
తద్వత్పాపనిషేధార్థం ధర్మః కార్యో విపశ్చితా ।
పరత్రార్థం తథైవాన్యః కామ్యోఽత్రైవ ఫలప్రదః ॥ ౩౪.౧౩ ॥
ప్రత్యవాయభయాత్కామ్యస్తథాన్యశ్చావిరోధవాన్ ।

ద్విధా కామోఽపి గదితస్త్రివర్గస్యావిరోధతః ॥ ౩౪.౧౪ ॥
పరమ్పరానుబన్ధాంశ్చ ధర్మాదీంస్తాన్ శృణుష్వ మే ॥ ౩౪.౧౫ ॥
ధర్మో ధర్మానుబన్ధార్థో ధర్మో నాత్మార్థబాధకః ।
ఉభాభ్యాఞ్చ ద్విధా కామస్తేన తౌ చ ద్విధా పునః ॥ ౩౪.౧౬ ॥
బాహ్మే ముహూర్తే బుధ్యేత ధర్మార్థౌ చాపి చిన్తయేత్ ।
సముత్థాయ తథాచమ్య ప్రాఙ్ముఖో నియతః శుచిః ॥ ౩౪.౧౭ ॥
పూర్వాం సన్ధ్యాం సనక్షత్రాం పశ్చిమాం సదివాకరామ్ ।
ఉపాసీత యథాన్యాయం నైనాం జహ్యాదనాపది ॥ ౩౪.౧౮ ॥
అసత్ప్రలాపమనృతం వాక్పారుష్యఞ్చ వర్జయేత్ ।
అసచ్ఛాస్త్రమసద్వాదమసత్సేవాఞ్చ పుత్రక ! ॥ ౩౪.౧౯ ॥

సాయం ప్రాపతస్తథా హోమం కుర్వీత నియతాత్మవాన్ ।
నోదయాస్తమనే బిమ్బముదీక్షేత వివస్వతః ॥ ౩౪.౨౦ ॥
కేశప్రసాధనాదర్శదర్శనం దన్తధావనమ్ ।
పూర్వాహ్న ఏవ కార్యాణి దేవతానాఞ్చ తర్పణమ్ ॥ ౩౪.౨౧ ॥
గ్రామావసథతీర్థానాం క్షేత్రాణాఞ్చైవ వర్త్మని ।
విణ్మూత్రం నానుతిష్ఠేత న కృష్టే న చ గోవ్రజే ॥ ౩౪.౨౨ ॥
నగ్నాం పరస్త్రియం నేక్షేన్న పశ్యేదాత్మనః సకృత్ ।
ఉదక్యా దర్శనాం స్పర్శో వర్జ్యం సమ్భాషణన్తథా ॥ ౩౪.౨౩ ॥
నాప్సు మూత్రం పురీషం వా మైథునం వా సమాచరేత్ ।
నాధితిష్ఠేచ్ఛకృన్మూత్రకేశభస్మకపాలికాః ॥ ౩౪.౨౪ ॥
తుషాఙ్గారాస్థిశీర్ణాని రజ్జువస్త్రాదికాని చ ।
నాధితిష్ఠేత్తథా ప్రాజ్ఞః పథి చైవన్తథా భువి ॥ ౩౪.౨౫ ॥
పితృదేవమనుష్యాణాం భూతానాఞ్చ తథార్చ్చనమ్ ।
కృత్వా విభవతః పశ్చాద్గృహస్థో భోక్తుమర్హతి ॥ ౩౪.౨౬ ॥
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి స్వాచాన్తో వాగ్యతః శుచిః ।
భుఞ్జీతాన్నఞ్చ తచ్చిత్తో హ్యన్తర్జానుః సదా నరః ॥ ౩౪.౨౭ ॥
ఉపగాతాదృతే దోషం నాన్యస్యోదీరయేద్బుధః ।
ప్రత్యక్షలవణం వర్జ్యమన్నమత్యుష్ణమేవ చ ॥ ౩౪.౨౮ ॥
న గచ్ఛన్న చ తిష్ఠన్ వై విణ్మూత్రోత్సర్గమాత్మవాన్ ।
కుర్వీత నైవ చాచామన్ యత్కిఞ్చిదపి భక్షయేత్ ॥ ౩౪.౨౯ ॥
ఉచ్ఛిష్టో నాలపేత్కిఞ్చిత్స్వాధ్యాయఞ్చ వివర్జయేత్ ।
గాం బ్రాహ్మణం తథా చాగ్నిం స్వమూర్ధానఞ్చ న స్పృశేత్ ॥ ౩౪.౩౦ ॥
న చ పశ్యేద్రవిం నేన్దుం న నక్షత్రాణి కామతః ।
భిన్నాసనం తథా శయ్యాం భాజనఞ్చ వివర్జయేత్ ॥ ౩౪.౩౧ ॥

గురూణామాసనం దేయమభ్యుత్థానాదిసత్కృతమ్ ।
అనుకూలం తథాలాపమభివాదనపూర్వకమ్ ॥ ౩౪.౩౨ ॥
తథానుగమనం కుర్యాత్ప్రతికూలం న సంజయేత్ ।
నైకవస్త్రశ్చ భుఞ్జీత న కుర్యాద్దేవతార్చనమ్ ॥ ౩౪.౩౩ ॥
న వాహయేద్ద్విజాన్నాగ్నౌ మేహం కుర్వీత బుద్ధిమాన్ ।
స్నాయీత న నరో నగ్నో న శయీత కదాచన ॥ ౩౪.౩౪ ॥
న పాణిభ్యాముభాభ్యాఞ్చ కణ్డూయేత శిరస్తథా ।
న చాభీక్ష్ణం శిరః స్నానం కార్యం నిష్కారణం నరైః ॥ ౩౪.౩౫ ॥
శిరః స్నాతశ్చ తైలేన నాఙ్గం కిఞ్చిదపి స్పృశేత్ ।
అనధ్యాయేషు సర్వేషు స్వాధ్యాయఞ్చ వివర్జయేత్ ॥ ౩౪.౩౬ ॥
బ్రాహ్మణానిలగోసూర్యాన్న మేహేత కదాచన ।
ఉదఙ్ముఖో దివా రాత్రావుత్సర్గం దక్షిణాముఖః ॥ ౩౪.౩౭ ॥

ఆబాధాసు యథాకామం కుర్యాన్మూత్రపురీషయోః ।
దుష్కృతం న గురోర్బ్రూయాత్క్రుద్ధం చైనం ప్రసాదయేత్ ॥ ౩౪.౩౮ ॥
పరివాదం న శృణుయాదన్యేషామపి కుర్వతామ్ ।
పన్థా దేయో బ్రాహ్మణానాం రాజ్ఞో దుః ఖాతురస్య చ ॥ ౩౪.౩౯ ॥
విద్యాధికస్య గుర్విణ్యా భారార్తస్య యవీయసః ।
మూకాన్ధబధిరాణాఞ్చ మత్తస్యోన్మత్తకస్య చ ॥ ౩౪.౪౦ ॥
పుంశ్చల్యాః కృతవైరస్య బాలస్య పతితస్య చ ।
దేవాలకం చైత్యతరుం తథైవ చ చతుష్పథమ్ ॥ ౩౪.౪౧ ॥
విద్యాధికం గురుం దేవం బుధః కుర్యాత్ప్రదక్షిణమ్ ।
ఉపానద్వస్త్రమాల్యాది ధృతమన్యైర్న ధారయేత్ ॥ ౩౪.౪౨ ॥
ఉపవీతమలఙ్కారం కరకఞ్చైవ వర్జయేత్ ।

చతుర్దశ్యాన్తథాష్టమ్యాం పఞ్చదశ్యాఞ్చ పర్వసు ॥ ३४.४३ ॥
తైలాభ్యఙ్గం తథా భోగం యోషితశ్చ వివర్జయేత్ ।
న క్షిప్తపాదజఙ్ఘశ్చ ప్రాజ్ఞస్తిష్ఠేత్కదాచన ॥ ३४.४४ ॥
న చాపి విక్షిపేత్పాదౌ పాదం పాదేన నాక్రమేత్ ।
మర్మాభిఘాతమాక్రోశం పైశున్యఞ్చ వివర్జయేత్ ॥ ३४.४५ ॥
దమ్భాభిమానతీక్ష్ణాని న కుర్వీత విచక్షణః ।
మూర్ఖోన్మత్తవ్యసనినో విరూపాన్మాయినస్తథా ॥ ३४.४६ ॥
న్యూనాఙ్గాంశ్చాధికాఙ్గాంశ్చ నోపహాసైర్విదూషయేత్ ।
పరస్య దణ్డం నోద్యచ్ఛేచ్ఛిక్షార్థం పుత్రశిష్యయోః ॥ ३४.४७ ॥
తద్వన్నోపవిశేత్ప్రాజ్ఞః పాదేనాక్రమ్య చాసనమ్ ।
సంయావం కృషరం మాంసం నాత్మార్థముపసాధయేత్ ॥ ३४.४८ ॥
సాయం ప్రాతశ్చ భోక్తవ్యం కృత్వా చాతిథిపూజనమ్ ।
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి వాగ్యతో దన్తధావనమ్ ॥ ३४.४९ ॥
కుర్వీత సతతం వత్స ! వర్జయేద్వర్జ్యవీరుధః ।
నోదక్శిరాః స్వపేజ్జాతు న చ ప్రత్యక్శిరా నరః ॥ ३४.५० ॥
శిరస్యగస్త్యమాస్థాయ శయీతాథ పురన్దరమ్ ।
న తు గన్ధవతీష్వప్సు స్నాయీత న తథా నిశి ॥ ३४.५१ ॥
ఉపరాగే పరం స్నానమృతే దినముదాహృతమ్ ।
అపమృజ్యాన్న చాస్నాతో గాత్రాణ్యమ్బరపాణిభిః ॥ ३४.५२ ॥
న చాపి ధూనయేత్కేశాన్ వాససీ న చ ధూనయేత్ ।
నానులేపనమాదద్యాదస్నాతః కర్హిచిద్బుధః ॥ ३४.५३ ॥
న చాపి రక్తవాసాః స్యాచ్చిత్రాసితధరోఽపి వా ।
న చ కుర్యాద్విపర్యాసం వాససోర్నాపి భూషణే ॥ ३४.५४ ॥
వర్జ్యఞ్చ విదశం వస్త్రమత్యన్తోపహతఞ్చ యత్ ।

కేశకీటావపన్నఞ్చ క్షుణ్ణం శ్వభిరవేక్షితమ్ ॥ ౩౪.౫౫ ॥
అవలీఢావపన్నఞ్చ సారోద్ధరణదూషితమ్ ।
పృష్ఠమాంసం వృథామాంసం వర్జ్యమాంసఞ్చ పుత్రక ! ॥ ౩౪.౫౬ ॥
న భక్షయీత సతతం ప్రత్యక్షలవణాని చ ।
వర్జ్యం చిరోషితం పుత్ర ! భక్తం పర్యుషితఞ్చ యత్ ॥ ౩౪.౫౭ ॥
పిష్టశాకేక్షుపయసాం వికారాన్నృపనన్దన! ।
తథా మాంసవికారాంశ్చ తే చ వర్జ్యాశ్చిరోషితాః ॥ ౩౪.౫౮ ॥
ఉదయాస్తమనే భానోః శయనఞ్చ వివర్జయేత్ ।

నాస్నాతో నైవ సంవిష్టో న చైవాన్యమనా నరః ॥ ౩౪.౫౯ ॥
న చైవ శయనే నోర్వ్యాముపవిష్టో న శబ్దవత్ ।
న చైకవస్త్రో న వదన్ ప్రేక్షతామప్రదాయ చ ॥ ౩౪.౬౦ ॥
భుఞ్జీత పురుషః స్నాతః సాయం ప్రాతర్యథావిధి ।
పరదారా న గన్తవ్యాః పురుషేణ విపశ్చితా ॥ ౩౪.౬౧ ॥
ఇష్టాపూర్తాయుషాం హన్త్రీ పరదారగతిర్నృణామ్ ।
న హీదృశమనాయుష్యం లోకే కిఞ్చన విద్యతే ॥ ౩౪.౬౨ ॥
యాదృశం పురుషస్యేహ పరదారాభిమర్షణమ్ ।
దేవార్చనాగ్నికార్యాణ తథా గుర్వభివాదనమ్ ॥ ౩౪.౬౩ ॥
కుర్వీత సమ్యగాచమ్య తద్వదన్నభుజిక్రియామ్ ।
అఫేనాభిరగన్ధాభిరద్భిరచ్ఛాభిరాదరాత్ ॥ ౩౪.౬౪ ॥
ఆచామేత్పుత్ర ! పుణ్యాభిః ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోఽపి వా ।
అన్తర్జలాదావసథాద్వల్మీకాన్మూషికస్థలాత్ ॥ ౩౪.౬౫ ॥
కృతశౌచావశిష్టాశ్చ వర్జయేత్పఞ్చ వై మృదః ।
ప్రక్షాల్య హస్తౌ పాదౌ చ సమభ్యుక్ష్య సమాహితః ॥ ౩౪.౬౬ ॥

అన్తర్జానుస్తథాఽచామేత్త్రిశ్చతుర్వా పిబేదపః ।
పరిమృజ్య ద్విరాస్యాన్తం ఖాని మూర్ధానమేవ చ ॥ ౩౪.౬౭ ॥
సమ్యగాచమ్య తోయేన క్రియాం కుర్వీత వై శుచిః ।
దేవతానామృషీణాఞ్చ పితౄణాఞ్చైవ యత్నతః ॥ ౩౪.౬౮ ॥
సమాహితమనా భూత్వా కుర్వీత సతతం నరః ।
క్షుత్త్వా నిష్ఠీవ్య వాసశ్చ పరిధాయాచమేద్బుధః ॥ ౩౪.౬౯ ॥
క్షుతేఽవలీఢే వాన్తే చ తథా నిష్ఠీవనాదిషు ।
కుర్యాదాచమనం స్పర్శం గోపృష్ఠస్యార్కదర్శనమ్ ॥ ౩౪.౭౦ ॥
కుర్వీతాలమ్బనం చాపి దక్షిణశ్రవణస్య వై ।
యథావిభవతో హ్యేతత్పూర్వాభావే తతః పరమ్ ॥ ౩౪.౭౧ ॥
అవిద్యమానే పూర్వోక్తే ఉత్తరప్రాప్తిరిష్యతే ।
న కుర్యాద్దన్తసఙ్ఘర్షం నాత్మనో దేహతాడనమ్ ॥ ౩౪.౭౨ ॥
స్వప్నాధ్యయనభోజ్యాని సన్ధ్యయోశ్చ వివర్జయేత్ ।
సన్ధ్యాయాం మైథునఞ్చాపి తథా ప్రస్థానమేవ చ ॥ ౩౪.౭౩ ॥
పూర్వాహ్నే తాత ! దేవానాం మనుష్యాణాఞ్చ మధ్యమే ।
భక్త్యా తథాపరాహ్నే చ కుర్వీత పితృపూజనమ్ ॥ ౩౪.౭౪ ॥
శిరః స్నాతశ్చ కుర్వీత దైవం పైత్ర్యమథాపి వా ।
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి శ్మశ్రుకర్మ చ కారయేత్ ॥ ౩౪.౭౫ ॥
వ్యఙ్గినీం వర్జయేత్కన్యాం కులజామపి రోగిణీమ్ ।
వికృతాం పిఙ్గలాఞ్చైవ వాచాటాం సర్వదూషితామ్ ॥ ౩౪.౭౬ ॥
అవ్యఙ్గీం సౌమ్యనాసాఞ్చ సర్వలక్షణలక్షితామ్ ।
తాదృశీముద్వహేత్కన్యాం శ్రేయః కామో నరః సదా ॥ ౩౪.౭౭ ॥
ఉద్వహేత్పితృమాత్రోశ్చ సప్తమీం పఞ్చమీన్తథా ।
రక్షేద్దారాన్ త్యజేదీర్ష్యాం దివా చ స్వప్నమైథునే ॥ ౩౪.౭౮ ॥

పరోపతాపకం కర్మ జన్తుపీడాఞ్చ వర్జయేత్ ।
ఉదక్యా సర్వవర్ణానాం వర్జ్యా రాత్రిచతుష్టయమ్ ॥ ౩౪.౭౯ ॥
స్త్రీజన్మపరిహారార్థం పఞ్చమీమపి వర్జయేత్ ।
తతః షష్ఠ్యాం వ్రజేద్రాత్ర్యాం శ్రేష్ఠా యుగమాసు పుత్రక ॥ ౩౪.౮౦ ॥
యుగ్మాసు పుత్రా జాయన్తే స్త్రియోఽయుగ్మాసు రాత్రిషు ।
తస్మాద్యుగ్మాసు పుత్రార్థీ సంవిశేత సదా నరః ॥ ౩౪.౮౧ ॥
విధర్మిణోఽహ్ని పూర్వాఖ్యే సన్ధ్యాకాలే చ షణ్ఢకాః ।
క్షురకర్మణి వాన్తే చ స్త్రీసమ్భోగే చ పుత్రక ॥ ౩౪.౮౨ ॥
స్నాయీత చేలవాన్ ప్రాజ్ఞః కటభూమిముపేత్య చ ।
దేవవేదద్విజాతీనాం సాధుసత్యమహాత్మనామ్ ॥ ౩౪.౮౩ ॥
గురోః పతివ్రతానాఞ్చ తయా యజ్వితపస్వినామ్ ।
పరివాదం న కుర్వీత పరిహాసఞ్చ పుత్రక ॥ ౩౪.౮౪ ॥
కుర్వతామవినీతానాం న శ్రోతవ్యం కథఞ్చన ।
నోత్కృష్టశయ్యాసనయోర్నాపకృష్టస్య చారుహేత్ ॥ ౩౪.౮౫ ॥
న చామఙ్గల్యవేశః స్యాన్న చామఙ్గల్యవాగ్భవేత్ ।
ధవలామ్బరసంవీతః సితపుష్పవిభూషితః ॥ ౩౪.౮౬ ॥
నోద్ధూతోన్మత్తమూఢైశ్చ నావినీతైశ్చ పణ్డితః ।

గచ్ఛేన్మైత్రీం న చాశీలైర్న చ చౌర్యాదిదూషితైః ॥ ౩౪.౮౭ ॥
న చాతివ్యయశీలైశ్చ న లుబ్ధైర్నాపి వైరిభిః ।
న బన్ధకీభిర్న న్యూనైర్బన్ధకీపతిభిస్తథా ॥ ౩౪.౮౮ ॥
సార్ధం న బలిభిః కుర్యాన్న చ న్యూనైర్న నిన్దితైః ।
న సర్వశఙ్కిభిర్నిత్యం న చ దైవపరైర్నరైః ॥ ౩౪.౮౯ ॥
కుర్వీత సాధుభిర్మైత్రీం సదాచారావలమ్బిభిః ।

ప్రాజ్ఞైరపిశునైః శక్తైః కర్మణ్యుద్యోగభాగిభిః ॥ ౩౪.౯౦ ॥
సుహృద్దీక్షితభూపాలస్నాతకశ్వశురైః సహ ।
ఋత్విగాదీన్ షడర్ఘార్ఘానర్చయేచ్చ గృహాగతాన్ ॥ ౩౪.౯౧ ॥
యథావిభవతః పుత్ర ! ద్విజాన్ సంవత్సరోషితాన్ ।
అర్చయేన్మధుపర్కేణ యథాకాలమతన్ద్రితః ॥ ౩౪.౯౨ ॥
తిష్ఠేచ్చ శాసనే తేషాం శ్రేయస్కామో ద్విజోత్తమః ।
న చ తాన్ వివదేద్వీమానాక్రుష్టశ్చాపి తైః సదా ॥ ౩౪.౯౩ ॥
సమ్యగ్గృహార్చనం కృత్వా యథాస్థానమనుక్రమాత్ ।
సంపూజయేత్తతో వహ్నిం దద్యాచ్చైవాహుతీః క్రమాత్ ॥ ౩౪.౯౪ ॥
ప్రథమాం బ్రహ్మణే దద్యాత్ప్రజానాంపతయే తతః ।
తృతీయాఞ్చైవ గుహ్యేభ్యః కశ్యపాయ తథాపరామ్ ॥ ౩౪.౯౫ ॥
తతోఽనుమతయే దత్త్వా దద్యాద్గృహబలిన్తతః ।
పూర్వాఖ్యాతం మయా యత్తే నిత్యకర్మక్రియావిధౌ ॥ ౩౪.౯౬ ॥
వైశ్వదేవన్తతః కుర్యాద్బలయస్తత్ర మే శృణు ।
యథాస్థానవిభాగన్తు దేవానుద్దిశ్య వై పృథక్ ॥ ౩౪.౯౭ ॥
పర్జన్యాయ ధరిత్రీణాం దద్యాచ్చ మాణకే త్రయమ్ ।
వాయవే చ ప్రతిదిశం దిగ్భ్యః ప్రాచ్యాదితః క్రమాత్ ॥ ౩౪.౯౮ ॥
బ్రహ్మణే చాన్తరీక్షాయ సూర్యాయ చ యథాక్రమమ ।
విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో విశ్వబూతభ్య ఏవ చ ॥ ౩౪.౯౯ ॥
ఉషసే భూతపతయే దద్యాచ్చోత్తరతస్తతః ।
స్వధా నమ ఇతీత్యుక్త్వా పితృభ్యశ్చాపి దక్షిణే ॥ ౩౪.౧౦౦ ॥
కృత్వాపసవ్యం వాయవ్యాం యక్ష్మైతత్తేతి భాజనాత్ ।
అన్నావశేషమిచ్ఛన్ వై తోయం దద్యాద్యథావిధి ॥ ౩౪.౧౦౧ ॥
తతోఽన్నాగ్రం సముద్ధృత్య హన్తకారోపకల్పనమ్ ।

యథావిధి యథాన్యాయం బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్ ॥ ౩౪.౧౦౨ ॥

కుర్యాత్కర్మాణి తీర్థేన స్వేన స్వేన యథావిధి ।

దేవాదీనాన్తథా కుర్యాద్బ్రాహ్మేణాచమనక్రియామ్ ॥ ౩౪.౧౦౩ ॥

అఙ్గుష్ఠోత్తరతో రేఖా పాణేర్యా దక్షిణస్య తు ।

ఏతద్బ్రాహ్మమితి ఖ్యాతం తీర్థమాచమనాయ వై ॥ ౩౪.౧౦౪ ॥

తర్జన్యఙ్గుష్ఠయోరన్తః పైత్ర్యం తీర్థముదాహృతమ్ ।

పితౄణాం తేన తోయాది దద్యాన్నాన్దీముఖాదృతే ॥ ౩౪.౧౦౫ ॥

అఙ్గుల్యగ్రే తథా దైవం తేన దివ్యక్రియావిధిః ।

తీర్థ కనిష్ఠికామూలే కాయం తేన ప్రజాపతేః ॥ ౩౪.౧౦౬ ॥

ఏవమేభిః సదా తీర్థైర్దేవానాం పితృభిః సహ ।

సదా కార్యాణి కుర్వీత నాన్యతీర్థేన కర్హిచిత్ ॥ ౩౪.౧౦౭ ॥

బ్రాహ్మేణాచమనం శస్తం పిత్ర్యం పైత్ర్యేణ సర్వదా ।

దేవతీర్థేన దేవానాం ప్రాజాపత్యం నిజేన చ ॥ ౩౪.౧౦౮ ॥

నాన్దీముఖానాం కుర్వీత ప్రాజ్ఞః పిణ్డోదకక్రియామ్ ।

ప్రాజాపత్యేన తీర్థేన యచ్చ కిఞ్చిత్ప్రజాపతేః ॥ ౩౪.౧౦౯ ॥

యుగపజ్జలమగ్నిఞ్చ బిభృయాన్న విచక్షణః ।

గురుదేవాన్ ప్రతి తథా న చ పాదౌ ప్రసారయేత్ ॥ ౩౪.౧౧౦ ॥

నాచక్షీత ధయన్తీం గాం జలం నాఞ్జలినా పిబేత్ ।

శౌచకాలేషు సర్వేషు గురుష్వల్పేషు వా పునః ॥ ౩౪.౧౧౧ ॥

న విలమ్బేత శౌచార్థం న ముఖేనానలం ధమేత్ ।

తత్ర పుత్ర ! న వస్తవ్యం యత్ర నాస్తి చతుష్టయమ్ ॥ ౩౪.౧౧౨ ॥

ఋణప్రదాతా వైద్యశ్చ శ్రోత్రియః సజలా నదీ ।

జితామిత్రో నృపో యత్ర బలవాన్ ధర్మతత్పరః ॥ ౩౪.౧౧౩ ॥

తత్ర నిత్యం వసేత్ప్రాజ్ఞః కుతః కునృపతౌ సుఖమ్ ।
యత్రాప్రధృష్యో నృపతిర్యత్ర శస్యవతీ మహీ ॥ ౩౪.౧౧౪ ॥
పౌరాః సుసంయతా యత్ర సతతం న్యాయవర్తినః ।
యత్రామత్సరిణో లోకాస్తత్ర వాసః సుఖోదయః ॥ ౩౪.౧౧౫ ॥
యస్మిన్ కృషీబలా రాష్ట్రే ప్రాయశో నాతిభోగినః ।
యత్రౌషధన్యశేషాణి వసేత్తత్ర విచక్షణః ॥ ౩౪.౧౧౬ ॥
తత్ర పుత్ర న ! వస్తవ్యం యత్రైతత్త్రితయం సదా ।
జిగీషుః పూర్వవైరశ్చ జనశ్చ సతతోత్సవః ॥ ౩౪.౧౧౭ ॥
వసేన్నిత్యం సుశీలేషు సహవాసిషు పణ్డితః ।
ఇత్యేతత్కథితం పుత్ర ! మయా తే హితకామ్యయా ॥ ౩౪.౧౧౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే అలర్కానుశాసనే సదాచారకథనం నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

మదాలసోవాచ

అతః పరం శృణుష్వ త్వం వర్జ్యావర్జ్యప్రతిక్రియామ్ ।
భోజ్యమన్నం పర్యుషితం స్నేహాక్తం చిరసంభృతమ్ ॥ ౩౫.౧ ॥
అస్నేహాశ్చాపి గోధూమయవగోరసవిక్రియాః ।

శశకః కచ్ఛపో గోధా శ్వావిత్ఖడ్గోఽథ పుత్రక ॥ ౩౫.౨ ॥
భక్ష్యా హ్యేతే తథా వర్జ్యౌ గ్రామశూకరకుక్కుటౌ ।
పితృదేవాదిశేషశ్చ శ్రాద్ధే బ్రాహ్మణకామ్యయా ॥ ౩౫.౩ ॥
ప్రోక్షితఞ్చౌషధార్థఞ్చ ఖాదన్మాంసం న దుష్యతి ।
శఙ్ఖాశ్మస్వర్ణరూప్యాణాం రజ్జూనామథ వాససామ్ ॥ ౩౫.౪ ॥
శాకమూలఫలానాఞ్చ తథా విదలచర్మణామ్ ।
మణివజ్రప్రవాలానాన్తథా ముక్తాఫలస్య చ ॥ ౩౫.౫ ॥
గాత్రాణాఞ్చ మనుష్యాణామమ్బునా శౌచమిష్యతే ।
యథాయసానాం తోయేన గ్రావ్ణః సఙ్ఘర్షణేన చ ॥ ౩౫.౬ ॥
సస్నేహానాఞ్చ భాణ్డానాం శుద్ధిరుష్ణేన వారిణా ।
శూర్పధాన్యాజినానాఞ్చ ముషలోలూఖలస్య చ ॥ ౩౫.౭ ॥
సంహతానాఞ్చ వస్త్రాణాం ప్రోక్షణాత్సఞ్చయస్య చ ।
వల్కలానామశేషాణామమ్బుమృచ్ఛౌచమిష్యతే ॥ ౩౫.౮ ॥
తృణకాష్ఠౌషధీనాఞ్చ ప్రోక్షణాత్శుద్ధిరిష్యతే ।
ఆవికానాం సమస్తానాం కేశానాఞ్చాపి మేధ్యతా ॥ ౩౫.౯ ॥
సిద్ధార్థకానాం కల్కేన తిలకల్కేన వా పునః ।
సామ్బునా తాత ! భవతి ఉపఘాతవతాం సదా ॥ ౩౫.౧౦ ॥
తథా కార్పాసికానాఞ్చ విశుద్ధిర్జలభస్మనా ।
దారుదన్తాస్థిశృఙ్గాణాం తక్షణాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ ౩౫.౧౧ ॥
పునః పాకేన భాణ్డానాం పార్థివానాఞ్చ మేధ్యతా ।
శుచిర్భైక్షం కారుహస్తః పణ్యం యోషిన్ముఖం తథా ॥ ౩౫.౧౨ ॥
రథ్యాగతమవిజ్ఞాతం దాసవర్గాదినాహృతమ్ ।
వాక్ప్రశస్తం చిరాతీతమనేకాన్తరితం లఘు ॥ ౩౫.౧౩ ॥

అతిప్రభూతం బాలఞ్చ వృద్ధాతురవిచేష్టితమ్ ।
కర్మాన్తాఙ్గారాశాలాశ్చ స్తనన్ధయసుతాః స్త్రియః ॥ ౩౫.౧౪ ॥
శుచిన్యశ్చ తథైవాపః స్రోతస్యోఽగన్ధబుద్బుదాః ।
భూమిర్విశుధ్యతే కాలాద్దాహమార్జనగోక్రమైః ॥ ౩౫.౧౫ ॥
లేపాదుల్లేఖనాత్సేకాద్వేశ్మసంమార్జనార్చనాత్ ।
కేశకీటావపన్నే చ గోఘ్రాతే మక్షికాన్వితే ॥ ౩౫.౧౬ ॥
మృదమ్బుభస్మనా తాత ! ప్రోక్షితవ్యం విశుద్ధయే ।
ఔదుమ్బరాణామమ్లేన క్షారేణ త్రపుసీసయోః ॥ ౩౫.౧౭ ॥
భస్మామ్బుభిశ్చ కాంస్యానాం శుద్ధిః ప్లావాద్ద్రవస్య చ ।
అమేధ్యాక్తస్య మృత్తోయైర్గన్ధాపహరణేన చ ॥ ౩౫.౧౮ ॥
అన్యేషాఞ్చైవ తద్ద్రవ్యైర్వర్ణగన్ధాపహారతః ।
శుచి గోతృప్తికృత్తోయం ప్రకృతిస్థం మహీగతమ్ ॥ ౩౫.౧౯ ॥
తథా మాంసఞ్చ చణ్డాలక్రావ్యాదాదినిపాతితమ్ ।
రథ్యాగతఞ్చ చేలాది తాత ! వాతాత్శుచి స్మృతమ్ ॥ ౩౫.౨౦ ॥
రజోఽగ్నిరశ్వో గౌశ్ఛాయా రశ్మయః పవనో మహీ ।
విప్రుషో మక్షికాద్యాశ్చ దుష్టసఙ్గాదదోషిణః ॥ ౩౫.౨౧ ॥
అజాశ్వో ముఖతో మేధ్యో న గోర్వత్సస్య చాననమ్ ।
మాతుః ప్రస్రవణం మేధ్యం శకునిః ఫలపాతనే ॥ ౩౫.౨౨ ॥
ఆసనం శయనం యానం నావః పథి తృణాని చ ।
సోమసూర్యాంశుపవనైః శుధ్యన్తే తాని పణ్యవత్ ॥ ౩౫.౨౩ ॥
రథ్యావసర్పణస్నానక్షుత్పానష్ఠీనకర్మసు ।
ఆచామేత యథాన్యాయం వాసో విపరిధాయ చ ॥ ౩౫.౨౪ ॥
స్పృష్టానామప్యసంసర్గైర్విరథ్యాకర్దమామ్బుసామ్ ।
పక్వేష్టరచితానాఞ్చ మేధ్యతా వాయుసఙ్గమాత్ ॥ ౩౫.౨౫ ॥

ప్రభూతోపహతాదన్నాదగ్రముద్ధృత్య సన్త్యజేత్ ।
శేషస్య ప్రోక్షణం కుర్యాదాచమ్యాదిభస్తథా మృదా ॥ ३५.२६ ॥
ఉపవాసస్త్రిరాత్రన్తు దుష్టభక్తాశినో భవేత్ ।
అజ్ఞాతే జ్ఞానపూర్వన్తు తద్దోషోపశమేన తు ॥ ३५.२७ ॥
ఉదక్యాశ్వశృగాలాదీన్ సూతికాన్త్యావసాయినః ।
స్పృష్ట్వా స్నాయీత శౌచార్థం తథైవ మృతహారిణః ॥ ३५.२८ ॥
నారం స్పృష్ట్వాస్థి సస్నేహం స్నాతః శుధ్యతి మానవః ।
ఆచమ్యైవ తు నిఃస్నేహం గామాలభ్యార్కమీక్ష్య వా ॥ ३५.२९ ॥
న లఙ్ఘయేత్తథైవాసృక్ష్ఠీవనోద్వర్తనాని చ ।
నోద్యానాదౌ వికాలేషు ప్రాజ్ఞస్తిష్ఠేత్కదాచన ॥ ३५.३० ॥
న చాలపేజ్జనద్విష్టాం వీరహీనాన్తథా స్త్రియమ్ ।
గృహాదుచ్ఛిష్టవిణ్మూత్రపాదామ్భాంసి క్షిపేద్వహిః ॥ ३५.३१ ॥
పఞ్చ పిణ్డాననుధృత్య న స్నాయాత్పరవారిణి ।
స్నాయీత దేవఖాతేషు గఙ్గాహ్రదసరిత్సు చ ॥ ३५.३२ ॥
దేవతాపితృసచ్ఛాస్త్రయజ్ఞమన్త్రాదినిన్దకైః ।
కృత్వా తు స్పర్శనాలాపం శుధ్యేతార్కావలోకనాత్ ॥ ३५.३३ ॥
అవలోక్య తథోదక్యామన్త్యజం పతితం శవమ్ ।
విధర్మిసూతికాషణ్ఢవివస్త్రాన్త్యావసాయినః ॥ ३५.३४ ॥
సూతనిర్యాతకాంశ్చైవ పరదారరతాశ్చ యే ।
ఏతదేవ హి కర్తవ్యం ప్రాజ్ఞైః శోధనమాత్మనః ॥ ३५.३५ ॥
అభోజ్యం సూతికాషణ్ఢమార్జారాఖుశ్వకుక్కుటాన్ ।
పతితావిద్ధచణ్డాలమృతహారాంశ్చ ధర్మవిత్ ॥ ३५.३६ ॥
సంస్పృశ్య శుధ్యతే స్నానాదుదక్యా గ్రామశూకరౌ ।
తద్వచ్చ సూతికాశౌచదూషితౌ పురుషావపి ॥ ३५.३७ ॥

యస్య చానుదినం హానిర్గృహే నిత్యస్య కర్మణః ।
యశ్చ బ్రాహ్మణసన్త్యక్తః కిల్బిషీ స నరాధమః ॥ ౩౫.౩౮ ॥
నిత్యస్య కర్మణో హానిం న కుర్వీత కదాచన ।
తస్య త్వకరణే బన్ధః కేవలం మృతజన్మసు ॥ ౩౫.౩౯ ॥
దశాహం బ్రాహ్మణస్తిష్ఠేద్దానహోమాదివర్జితః ।
క్షత్రియో ద్వాదశాహఞ్చ వైశ్యో మాసార్ధమేవ చ ॥ ౩౫.౪౦ ॥
శూద్రస్తు మాసమాసీత నిజకర్మవివర్జితః ।
తతః పరం నిజం కర్మ కుర్యుః సర్వే యథోదితమ్ ॥ ౩౫.౪౧ ॥
ప్రోతాయ సలిలం దేయం బహిర్గత్వా తు గోత్రికైః ।
ప్రథమేఽహ్ని చతుర్థే చ సప్తమే నవమే తథా ॥ ౩౫.౪౨ ॥
భస్మాస్థిచయనం కార్యం చతుర్థే గోత్రికైర్దినే ।
ఉర్ధ్వం సంచయనాత్తేషామఙ్గస్పర్శో విధీయతే ॥ ౩౫.౪౩ ॥
సోదకైస్తు క్రియాః సర్వాః కార్యాః సంచయనాత్పరమ్ ।
స్పర్శ ఏవ సపిణ్డానాం మృతాహని తథోభయోః ॥ ౩౫.౪౪ ॥
అన్వేకమృక్షమాశస్త్రతోయోద్బన్ధనవహ్నిషు ।
విషప్రపాతాదిమృతే ప్రాయోనాశకయోరపి ॥ ౩౫.౪౫ ॥
బాలే దేశాన్తరస్థే చ తథా ప్రవ్రజితే మృతే ।
సద్యః శౌచమథాన్యైశ్చ త్ర్యహముక్తమశౌచకమ్ ॥ ౩౫.౪౬ ॥
సపిణ్డానాం సపిణ్డస్తు మృతేఽన్యస్మిన్మృతో యది ।
పూర్వాశౌచసమాఖ్యాతైః కార్యాస్త్వత్ర దినైః క్రియాః ॥ ౩౫.౪౭ ॥
ఏష ఏవ విధిర్దృష్టో జన్మన్యపి హి సూతకే ।
సపిణ్డానాం సపిణ్డేషు యథావత్సోదకేషు చ ॥ ౩౫.౪౮ ॥
జాతే పుత్రే పితుః స్నానం సచేలన్తు విధీయతే ।
తత్రాపి యది చాన్యస్మిన్ జాతే జాయేత చాపరః ॥ ౩౫.౪౯ ॥

తత్రాపి శుద్ధిరుద్దిష్టా పూర్వజన్మవతో దినైః ।
దశద్వాదశమాసార్ధమాససంఖ్యైర్దినైర్గతైః ॥ ౩౫.౫౦ ॥
స్వాః స్వాః కర్మక్రియాః కుర్యుః సర్వే వర్ణా యథావిధి ।
ప్రేతముద్దిశ్య కర్తవ్యమేకోద్దిష్టం తతః పరమ్ ॥ ౩౫.౫౧ ॥
దానని చైవ దేయాని బ్రాహ్మణేభ్యో మనీషిభిః ।
యద్యదిష్టతమం లోకే యచ్చాపి యయితం గృహే ॥ ౩౫.౫౨ ॥
తత్తద్గుణవతే దేయం తదేవాక్షయమిచ్ఛతా ।
పూర్ణైస్తు దివసైః స్పృష్ట్వా సలిలం వాహనాయుధమ్ ॥ ౩౫.౫౩ ॥
ప్రతోదదణ్డౌ చ తథా సమ్యగ్వర్ణాః కృతక్రియాః ।
స్వవర్ణధర్మనిర్దిష్టముపాదానం తథా క్రియాః ॥ ౩౫.౫౪ ॥
కుర్యుః సమస్తాః శుచినః పరత్రేహ చ భూతిదాః ।
అధ్యేతవ్యా త్రయీ నిత్యం భవితవ్యం విపశ్చితా ॥ ౩౫.౫౫ ॥
ధర్మతో ధనమాహార్యం యష్టవ్యఞ్చాపి యత్నతః ।
యచ్చాపి కుర్వతో నాత్మా జుగుప్సామేతి పుత్రక! ॥ ౩౫.౫౬ ॥
తత్కర్తవ్యమశఙ్కేన యన్న గోప్యం మహాజనే ।
ఏవమాచరతో వత్స! పురుషస్య గృహే సతః ।
ధర్మార్థకామసంప్రాప్త్యా పరత్రేహ చ శోభనమ్ ॥ ౩౫.౫౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽలర్కానుశాసనే వర్జ్యావర్జ్యనామా పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

షట్త్రింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

స ఏవమనుశిష్టః సన్మాత్రా సంప్రాప్య యౌవనమ్ ।
ఋతధ్వజసుతశ్చక్రే సమ్యగ్దారపరిగ్రహమ్ ॥ ౩౬.౧ ॥
పుత్రాంశ్చోత్పాదయామాస యజ్ఞైశ్చాప్యయజద్విభుః ।
పితుశ్చ సర్వకాలేషు చకారాజ్ఞానుపాలనమ్ ॥ ౩౬.౨ ॥
తతః కాలేన మహతా సంప్రాప్య చరమం వయః ।
చక్రేఽభిషేకం పుత్రస్య తస్య రజ్యే ఋతధ్వజః ॥ ౩౬.౩ ॥
భార్యయా సహ ధర్మాత్మా యియాసుస్తపసే వనమ్ ।
అవతీర్ణో మహారక్షో మహాభాగో మహీపతిః ॥ ౩౬.౪ ॥
మదాలసా చ తనయం ప్రాహేదం పశ్చిమం వచ ।
కామోపభోగసంసర్గప్రహాణాయ సుతస్య వై ॥ ౩౬.౫ ॥

మదాలసోవాచ

యదా దుః ఖమసహ్యం తే ప్రియబన్ధువియోగజమ్ ।
శత్రుబాధోద్భవం వాపి విత్తనాశాత్మసమ్భవమ్ ॥ ౩౬.౬ ॥
భవేత్తత్కుర్వతో రాజ్యం గృహధర్మావలమ్బినః ।
దుః ఖాయతనభూతో హి మమత్వాలమ్బనో గృహీ ॥ ౩౬.౭ ॥
తదాస్మాత్పుత్ర ! నిష్కృష్య మద్దత్తాదఙ్గులీయకాత్ ।
వాచ్యం తే శాసనం పట్టే సూక్ష్మాక్షరనివేశితమ్ ॥ ౩౬.౮ ॥

జడ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ తస్మై సౌవర్ణం సాఙ్గులీయకమ్ ।
ఆశిషశ్చాపి యా యోగ్యాః పరుషస్య గృహే సతః ॥ ౩౬.౯ ॥
తతః కువలయాశ్వోఽసౌ సా చ దేవీ మదాలసా ।
పుత్రాయ దత్త్వా తద్రాజ్యం తపసే కాననం గతౌ ॥ ౩౬.౧౦ ॥

సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

సోఽప్యలర్కో యథాన్యాయం పుత్రవన్ముదితాః ప్రజాః ।
పాలయామాస ధర్మాత్మా స్వే స్వే కర్మణ్యవస్థితాః ॥ ౩౭.౧ ॥
దుష్టేషు దణ్డం శిష్టేషు సమ్యక్చ పరిపాలనమ్ ।
కుర్వన్ పరాం ముదం లేభే ఇయాజ చ మహామఖైః ॥ ౩౭.౨ ॥
అజాయన్త సుతాశ్చాస్య మహాబలపరాక్రమాః ।
ధర్మాత్మానో మాహత్మానో విమార్గపరిపన్థినః ॥ ౩౭.3 ॥
చకార సోర్ఽథం ధర్మేణ ధర్మమర్థేన వా పునః ।
తయోశ్చైవావిరోధేన బుభుజే విషయానపి ॥ ౩౭.౪ ॥
ఏవం బహూని వర్షాణి తస్య పాలయతో మహీమ్ ।
ధర్మార్థకామసక్తస్య జగ్మురేకమహర్యథా ॥ ౩౭.౫ ॥

వైరాగ్యం నాస్య సఞ్జజ్ఞే భుఞ్జతో విషయాన్ ప్రియాన్ ।
న చాప్యలమభూత్తస్య ధర్మార్థోపార్జనం ప్రతి ॥ ౩౭.౬ ॥
తం తథా భోగసంసర్గప్రమత్తమజితేన్ద్రియమ్ ।

సుబాహుర్నామ శుశ్రావ భ్రాతా తస్య వనేచరః ॥ ౩౭.౭ ॥
తం బుబోధయిషుః సోఽథ చిరం ధ్యాత్వా మహీపతిః ।
తద్వైరిసంశ్రయం తస్య శ్రేయోఽమన్యత భూపతేః ॥ ౩౭.౮ ॥
తతః స కాశిభూపాలముదీర్ణబలవాహనమ్ ।
స్వరాజ్యం ప్రాప్తుమాగచ్ఛద్బహుశః శరణం కృతీ ॥ ౩౭.౯ ॥
సోఽపి చక్రే బలోద్యోగమలర్కం ప్రతి పార్థివః ।
దూతఞ్చ ప్రేషయామాస రాజ్యమస్మై ప్రదీయతామ్ ॥ ౩౭.౧౦ ॥
సోఽపి నైచ్ఛత్తదా దాతుమాజ్ఞాపూర్వం స్వధర్మవిత్ ।

ప్రత్యువాచ చ తం దూతమలర్కః కాశిభూభృతః ॥ ౩౭.౧౧ ॥

మామేవాభ్యేత్య హార్దేన యాచతాం రాజ్యమగ్రజః ।
నాక్రాన్త్యా సంప్రదాస్యామి భయేనాల్పామపి క్షితిమ్ ॥ ౩౭.౧౨ ॥
సుబాహురపి నో యాఞ్చాం చకార మతిమాంస్తదా ।
న ధర్మః క్షత్రియస్యేతి యాఞ్చా వీర్యధనో హి సః ॥ ౩౭.౧౩ ॥
తతః సమస్తసైన్యేన కాశీశః పరివారితః ।
ఆక్రాన్తుమభ్యగాద్రాష్ట్రమలర్కస్య మహీపతేః ॥ ౩౭.౧౪ ॥
అనన్తరైశ్చ సంశ్లేషమభ్యేత్య తదనన్తరమ్ ।
తేషామన్యతమైర్భృత్యైః సమాక్రమ్యానయద్వశమ్ ॥ ౩౭.౧౫ ॥
అపీడయంశ్చ సామన్తాంస్తస్య రాష్ట్రోపరోధనైః ।

తథా దుర్గానుపాలాంశ్చ చక్రే చాటవికాన్ వశే ॥ ౩౭.౧౬ ॥
కాంశ్చిచ్చోపప్రదానేన కాంశ్చిద్భేదేన పార్థివాన్ ।
సామ్నైవాన్యాన్ వశం నిన్యే నిభృతాస్తస్య యేఽభవన్ ॥ ౩౭.౧౭ ॥

తతః సోఽల్పబలో రాజా పరచక్రావపీడితః ।
కోషక్షయమవాపోచ్చైః పురఞ్చారుధ్యతారిణా ॥ ౩౭.౧౮ ॥
ఇత్థం సమ్పీడ్యమానస్తు క్షీణకోషో దినే దినే ।
విషాదమాగాత్పరమం వ్యాకులత్వఞ్చ చేతసః ॥ ౩౭.౧౯ ॥
ఆర్తి స పరమాం ప్రాప్య తత్సస్మారాఙ్గులీయకమ్ ।
యదుద్దిశ్య పురా ప్రాహ మాతా తస్య మదాలసా ॥ ౩౭.౨౦ ॥

తతః స్నాతః శుచిర్భూత్వా వాచయిత్వా ద్విజోత్తమాన్ ।
నిష్కృష్య శాసనం తస్మాద్దదృశే ప్రస్ఫుటాక్షరమ్ ॥ ౩౭.౨౧ ॥
తత్రైవ లిఖితం మాత్రా వాచయామాస పార్థివః ।
ప్రకాశపులకాఙ్గోఽసౌ ప్రహర్షోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౩౭.౨౨ ॥
సఙ్గః సర్వాత్మనా త్యాజ్యః స చేత్త్యక్తుం న శక్యతే ।
స సద్భిః సహ కర్తవ్యః సతాం సఙ్గో హి భేషజమ్ ॥ ౩౭.౨౩ ॥
కామః సర్వాత్మనా హేయో హాతుఞ్చేచ్ఛక్యతే న సః ।
ముముక్షాం ప్రతి తత్కార్యం సైవ తస్యాపి భేషజమ్ ॥ ౩౭.౨౪ ॥
వాచయిత్వా తు బహుశో నృణాం శ్రేయః కథం త్వితి ।
ముముక్షయేతి నిశ్చిత్య సా చ తత్సఙ్గతో యతః ॥ ౩౭.౨౫ ॥
తతః స సాధుసమ్పర్కం చిన్తయన్ పృథివీపతిః ।
దత్తాత్రేయం మహాభాగమగచ్ఛత్పరమార్తిమాన్ ॥ ౩౭.౨౬ ॥

తం సమేత్య మహాత్మానమకల్పషమసఙ్గినమ్ ।
ప్రణిపత్యాభిసమ్పూజ్య యథాన్యాయమభాషత ॥ ౩౭.౨౭ ॥
బ్రహ్మన్ ! కురు ప్రసాదం మే శరణం శరణార్థినామ్ ।
దుః ఖాపహారం కురు మే దుః ఖార్తస్యాతికామినః ॥ ౩౭.౨౮ ॥
దుః ఖాపహారమద్యైవ కరోమి తవ పార్థివ ! ।
సత్యం బ్రూహి కిమర్థం తే దుః ఖం తత్పృథివీపతే ॥ ౩౭.౨౯ ॥

జడ ఉవాచ

ఇత్యుక్తశ్చిన్తయామాస స రాజా తేన ధీమతా ।
త్రివిధస్యాపి దుః ఖస్య స్థానమాత్మానమేవ చ ॥ ౩౭.౩౦ ॥
స విమృష్య చిరం రాజా పునః పునరుదారధీః ।
ఆత్మానమాత్మనా ధీరః ప్రహస్యేదమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౭.౩౧ ॥
నాహముర్వీ న సలిలం న జ్యోతిరనిలో న చ ।
నాకాశం కిన్తు శారీరం సమేత్య సుఖమిష్యతే ॥ ౩౭.౩౨ ॥
న్యూనాతిరిక్తతాం యాతి పఞ్చకేఽస్మిన్ సుఖాసుఖమ్ ।
యది స్యాన్మ కిన్న స్యాదన్యస్థేఽపి హి తన్మయి ॥ ౩౭.౩౩ ॥
నిత్యప్రభూతసద్భావే న్యూనాధిక్యాన్నతోన్నతే ।

తథా చ మమతాత్యక్తే విశేషో నోపలభ్యతే ॥ ౩౭.౩౪ ॥
తన్మాత్రావస్థితే సూక్ష్మే తృతీయాంశే చ పశ్యతః ।
తథైవ భూతసద్భావం శరీరం కిం సుఖాసుఖమ్ ॥ ౩౭.౩౫ ॥
మనస్యవస్థితం దుఃఖం సుఖం వా మానసఞ్చ యత్ ।
యతస్తతో న మే దుః ఖం సుఖం వా నహ్యహం మనః ॥ ౩౭.౩౬ ॥

నాహఙ్కారో న చ మనో బుద్ధిర్నాహం యతస్తతః ।
అన్తః కరణజం దుః ఖం పారఖ్యం మమ తత్కథమ్ ॥ ౩౭.౩౭ ॥
నాహం శరీరం న మనో యతోఽహం
పృథక్శరీరాన్మనసస్తథాహమ్ ।
తత్సన్తు చేతస్యథవాపి దేహే
సుఖాని దుః ఖాని చ కిం మమాత్ర ॥ ౩౭.౩౮ ॥
రాజ్యస్య వాఞ్ఛాం సురుతేఽగ్రజోఽస్య
దేహస్య చేత్సఞ్చమయః స రాశిః ।
గుణప్రవృత్త్యా మమ కిన్ను తత్ర
తత్స్థః స చాహఞ్చ శరీరతోఽన్యః ॥ ౩౭.౩౯ ॥
న యస్య హస్తాదికమప్యశేషం
మాంసం న చాస్థీని శిరావిభాగః ।
కస్తస్య నాగాశ్వరథాదికోశైః
స్వల్పోఽపి సమ్బన్ధ ఇహాస్తి పుంసః ॥ ౩౭.౪౦ ॥
తస్మాన్న మేఽరిర్న చ మేఽస్తి దుః ఖం
న మే సుఖం నాపి పురం న కోషమ్ ।
న చాశ్వనాగాది బలం న తస్య
నాన్యస్య వా కస్యచిద్వా మమాస్తి ॥ ౩౭.౪౧ ॥
యథా ఘటీకుమ్భకమణ్డలుస్థమ్
ఆకాశమేకం బహుధా హి దృష్టమ్ ।
తథా సుబాహుః స చ కాశిపోఽహం
మత్యే చ దేహేషు శరీరభేదైః ॥ ౩౭.౪౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదే ఆత్మవివేకో నామ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

జడ ఉవాచ

దత్తాత్రేయం తతో విప్రం ప్రణిపత్య స పార్థివః ।
ప్రత్యువాచ మహాత్మానం ప్రశ్రయావనతో వచః ॥ ౩౮.౧ ॥
సమ్యక్ప్రపశ్యతో బ్రహ్మన్! మమ దుః ఖం న కిఞ్చన ।
అసమ్యగ్దర్శినా మగ్నాః సర్వదైవాసుఖార్ణవే ॥ ౩౮.౨ ॥
యస్మిన్ యస్మిన్మమాసక్తా బుద్ధిః పుంసః ప్రజాయతే ।
తతస్తతః సమాదాయ దుః ఖాన్యేవ ప్రయచ్ఛతి ॥ ౩౮.౩ ॥
మార్జారభక్షితే దుః ఖం యాదృశం గృహకుక్కుటే ।
న తాదృఙ్మమతాశూన్యే కలవిఙ్కేఽథ మూషికే ॥ ౩౮.౪ ॥
సోఽహం న దుః ఖీ న సుఖీ యతోఽహం ప్రకృతేః పరః ।
యో భూతాభిభవో భూతైః సుఖదుః ఖాత్మకో హి సః ॥ ౩౮.౫ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

ఏవమేతన్నరవ్యాఘ్ర! యథైతద్వ్యాహృతం త్వయా ।
మమేతి మూలం దుః కస్య న మమేతి చ నిర్వృతేః ॥ ౩౮.౬ ॥
మత్ప్రశ్నాదేవ తే జ్ఞానముత్పన్నమిదముత్తమమ్ ।

మమేతి ప్రత్యయో యేన క్షిప్తః శాల్మలితూలవత్ ॥ ౩౮.౭ ॥
అహమిత్యఙ్కురోత్పన్నో మమేతి స్కన్ధవాన్మహాన్ ।
గృహక్షేత్రోచ్చశాఖశ్చ పుత్రదారాదిపల్లవః ॥ ౩౮.౮ ॥
ధనధాన్యమహాపత్రో నైకకాలప్రవర్ధితః ।
పుణ్యాపుణ్యాగ్రపుష్పశ్చ సుఖదుఃఖమహాఫలః ॥ ౩౮.౯ ॥
తత్ర ముక్తిపథవ్యాపి మూఢసమ్పర్కసేచనః ।
విధిత్సాభృఙ్గమాలాఢ్యో కృత్యజ్ఞానమహాతరుః ॥ ౩౮.౧౦ ॥
సంసారాధ్వపరిశ్రాన్తా యే తచ్ఛాయాం సమాశ్రితాః ।
భ్రాన్తిజ్ఞానసుఖాధీనాస్తేషామాత్యన్తికం కుతః ॥ ౩౮.౧౧ ॥
యైస్తు సత్సఙ్గపాషాణశితేన మమతాతరుః ।
ఛిన్నో విద్యాకుఠారేణ తే గతాస్తేన వర్త్మనా ॥ ౩౮.౧౨ ॥
ప్రాప్య బ్రహ్మవనం శీతం నీరజస్కమకణ్టకమ్ ।
ప్రాప్నువన్తి పరాం ప్రాజ్ఞా నిర్వృతిం వృత్తివర్జితాః ॥ ౩౮.౧౩ ॥
భూతేన్ద్రియమయం స్థూలం న త్వం రాజన్న చాప్యహమ్ ।
న తన్మాత్రమయావావాం నైవాన్తఃకరణాత్మకౌ ॥ ౩౮.౧౪ ॥
కం వా పశ్యామి రాజేన్ద్ర ! ప్రధానమిదమావయోః ।
యతః పరో హి క్షేత్రజ్ఞః సఙ్ఘాతో హి గుణాత్మకః ॥ ౩౮.౧౫ ॥
మశకోడుమ్బరేషీకాముఞ్జమత్స్యామ్భసాం యథా ।
ఏకత్వేఽపి పృథగ్భావస్తథా క్షేత్రాత్మనోర్నృప ! ॥ ౩౮.౧౬ ॥

అలర్క ఉవాచ

భగవంస్త్వత్ప్రసాదేన మమావిర్భూతముత్తమమ్ ।
జ్ఞానం ప్రధానచిచ్ఛక్తివివేకకరమీదృశమ్ ॥ ౩౮.౧౭ ॥

కిన్త్వత్ర విషయాక్రాన్తే స్థైర్యవత్త్వం న చేతసి ।
న చాపి వేద్మి ముచ్యేయం కథం ప్రకృతిబన్ధనాత్ ॥ ౩౮.౧౮ ॥
కథం న భూయాం భూయశ్చ కథం నిర్గుణతామియామ్ ।
కథఞ్చ బ్రహ్మణైకత్వం వ్రజేయం శాశ్వతేన వై ॥ ౩౮.౧౯ ॥
తన్మే యోగస్తథా బ్రహ్మన్! ప్రణతాయాభియాచతే ।
సమ్యగ్బ్రూహి మహాప్రాజ్ఞ! సత్సఙ్గో హ్యుపకృన్నృణామ్ ॥ ౩౮.౨౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదే ప్రశ్నాధ్యాయో నామాష్టత్రింశోఽధ్యాయః

39(36)

అథ షట్త్రింశోఽధ్యాయః

యోగనిరూపణవర్ణనమ్

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

జ్ఞానపూర్వో వియోగో యోఽజ్ఞానేన సహ యోగినః ।
సా ముక్తిర్బ్రహ్మణా చైక్యమనైక్యం ప్రాకృతైర్గుణైః ।। ౧
యోగే చ శక్తిర్విదుషాం యేన శ్రేయః పరం భవేత్ ।
ముక్తిర్యోగాత్తథా యోగః సమ్యగ్జ్ఞానాన్మహీపతే ।।
సఙ్గదోషోద్భవం దుఃఖం మమత్వాసక్తచేతసామ్ ।।౨
తస్మాత్సఙ్గం ప్రయత్నేన ముముక్షుః సంత్యజేన్నరః ।
సఙ్గాభావే మమేత్యస్యాః ఖ్యాతేర్హానిః ప్రజాయతే ।।౩
నిర్మమత్వం సుఖాయైవ వైరాగ్యాద్దోషదర్శనమ్ ।
జ్ఞానాదేవ చ వైరాగ్యం జ్ఞానం వైరాగ్యపూర్వకమ్ ।।౪
తద్గృహం యత్ర వసతిస్తద్భోజ్యం యేన జీవతి ।
యన్ముక్తయే తదేవోక్తం జ్ఞానమజ్ఞానమన్యథా ।।౫
ఉపభోగేన పుణ్యానామపుణ్యానాం చ పార్థివ ।

కర్త్తవ్యమితి నిత్యానామకామకరణాత్తథా ।।౬

అసఞ్చయాదపూర్వస్య క్షయాత్పూర్వార్జితస్య చ ।

కర్మణో బన్ధమాప్నోతి శరీరం చ పునః పునః ।।౭

కర్మణా మోక్షమాప్నోతి వైపరీత్యేన తస్య తు ।

ఏతత్తే కథితం జ్ఞానం యోగం చేమం నిబోధ మే ।।

యం ప్రాప్య బ్రహ్మణో యోగీ శాశ్వతాన్నాన్యతాం వ్రజేత్ ।।౮

ప్రాగేవాత్మాత్మనా జేయో యోగినాం స హి దుర్జయః ।

కుర్వీత తజ్జయే యత్నం తస్యోపాయం శృణుష్వ మే ।।౯
ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాన్ధారణాభిశ్చ కిల్బిషమ్ ।

ప్రత్యాహారేణ విషయాన్ధ్యానేనానీశ్వరాన్గుణాన్ ।।39.౧౦

యథా పర్వతధాతూనాం ధ్మాతానాం దహ్యతే మలమ్ ।

తథేన్ద్రియకృతా దోషా దహ్యన్తే ప్రాణనిగ్రహాత్ ।।౧౧

ప్రథమం సాధనం కుర్యాత్ప్రాణాయామస్య యోగవిత్ ।

ప్రాణాపాననిరోధస్తు ప్రాణాయామ ఉదాహృతః ।।౧౨

లఘుమధ్యోత్తరీయాఖ్యః ప్రాణాయామస్త్రిధోదితః ।

తస్య ప్రమాణం వక్ష్యామి తదలర్క శృణుష్వ మే ।।౧3

లఘుర్ద్వాదశమాత్రస్తు ద్విగుణః స తు మధ్యమః ।

త్రిగుణాభిస్తు మాత్రాభిరుత్తమః పరికీర్త్తితః ।।౧౪

నిమేషోన్మేషణే మాత్రా కాలో లఘ్వక్షరస్తథా ।

ప్రాణాయామస్య సంఖ్యార్థం స్మృతో ద్వాదశమాత్రికః ।।౧౫

ప్రథమేన జయేత్స్వేదం మధ్యమేన చ వేపథుమ్ ।

విషాదం హి తృతీయేన జయేద్దోషాననుక్రమాత్ ।।౧౬

మృదుత్వం సేవ్యమానాస్తు సింహశార్దూలకుఞ్జరాః ।

యథా యాన్తి తథా ప్రాణో వశ్యో భవతి యోగినః ।।౧౭

వశ్యం మత్తం యథేచ్ఛాతో నాగం నయతి హస్తిపః ।

తత్రైవ యోగీ ఛన్దేన ప్రాణం నయతి సాధితమ్ ।। ౧౭
యథా హి సాధితః సింహో మృగాన్హన్తి న మానవాన్ ।
తద్వన్నిషిద్ధపవనః కిల్బిషం న నృణాం తనుమ్ ।। ౧౯
తస్మాద్యుక్తః సదా యోగీ ప్రాణాయామపరో భవేత్ ।
శ్రూయతాం ముక్తిఫలదం తస్యావస్థాచతుష్టయమ్ ।। 39.౨౦
ధ్వస్తిః ప్రాప్తిస్తథా సంవిత్ప్రసాదశ్చ మహీపతే ।
స్వరూపం శృణు చైతేషాం కథ్యమానమనుక్రమాత్ ।। ౨౧
కర్మణామిష్టదుష్టానాం జాయతే ఫలసంక్షయః ।
చేతసోఽపకషాయత్వం యత్ర సా ధ్వస్తిరుచ్యతే ।। ౨౨
ఐహికాముష్మికాన్కామాంల్లోభమోహాత్మకాత్స్వయమ్ ।
నిరుధ్యాస్తే సదా యోగీ ప్రాప్తిః సా సార్వకాలికీ ।। ౨౩
అతీతానాగతానర్థాన్విప్రకృష్టతిరోహితాన్ ।
విజానాతీన్దుసూర్యర్క్షగ్రహాణాం జ్ఞానసమ్పదా ।। ౨౪
తుల్యప్రభావస్తు యదా యోగీ ప్రాప్నోతి సంవిదమ్ ।
తదా సంవిదితి ఖ్యాతా ప్రాణాయామస్య సా స్థితిః ।। ౨౫
యాన్తి ప్రసాదం యేనాస్య మనః పఞ్చ చ వాయవః ।
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థాశ్చ స ప్రసాద ఇతి స్మృతః ।। ౨౬
శృణుష్వ చ మహీపాల ప్రాణాయామస్య లక్షణమ్ ।
యుఞ్జతశ్చ సదా యోగం యాదృగ్విహితమాసనమ్ ॥ 3౯.౨౭ ॥
పద్మమర్ధాసనఞ్చాపి తథా స్వస్తికమాసనమ్ ।
ఆస్థాయ యోగం యుఞ్జీత కృత్వా చ ప్రణవం హృది ॥ 3౯.౨౮ ॥
సమః సమాసనో భూత్వా సంహృత్య చరణావుభౌ ।
సంవృతాస్యస్తథైవోరూ సమ్యగ్విష్టభ్య చాగ్రతః ॥ 3౯.౨౯ ॥
పార్ష్ణిభ్యాం లిఙ్గవృషణావస్పృశన్ ప్రయతః స్థితః ।
కిఞ్చిదున్నామితశిరా దన్తైర్దన్తాన్న సంస్పృశేత్ ॥ 3౯.30 ॥

సమ్పశ్యన్నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్ ।
రజసా తమసో వృత్తిం సత్త్వేన రజసస్తథా ॥ ౩౯.౩౧ ॥
సఞ్ఛాద్య నిర్మలే సత్త్వే స్థితో యుఞ్జీత యోగవిత్ ।
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థేభ్యః ప్రాణాదీన్మన ఏవ చ ॥ ౩౯.౩౨ ॥
నిగృహ్య సమవాయేన ప్రత్యాహారముపక్రమేత్ ।
యస్తు ప్రత్యాహరేత్కామాన సర్వాఙ్గానీవ కచ్ఛపః ॥ ౩౯.౩౩ ॥
సదాత్మరతిరేకస్థః పశ్యత్యాత్మానమాత్మని ।
స బాహ్యాభ్యన్తరం శౌచం నిష్పాద్యాకణ్ఠనాభితః ॥ ౩౯.౩౪ ॥
పూరయిత్వా బుధో దేహం ప్రత్యాహారముపక్రమేత్ ।
ప్రాణాయామా దశ ద్వౌ చ ధారణా సాభిధీయతే ॥ ౩౯.౩౫ ॥
ద్వే ధారణే స్మృతే యోగే యోగిభిస్తత్త్వదృష్టిభిః ।
తథా వై యోగయుక్తస్య యోగినో నియతాత్మనః ॥ ౩౯.౩౬ ॥
సర్వే దోషాః ప్రణశ్యన్తి స్వస్థశ్చైవోపజాయతే ।
వీక్షతే చ పరం బ్రహ్మ ప్రాకృతాంశ్చ గుణాన్ పృథక్ ॥ ౩౯.౩౭ ॥
వ్యోమాదిపరమాణూంశ్చ తథాత్మానమకల్మషమ్ ।
ఇత్థం యోగీ యతాహారః ప్రాణాయామపరాయణః ॥ ౩౯.౩౮ ॥
జితాం జితాం శనైర్భూమిమారోహేత యథా గృహమ్ ।
దోషాన్ వ్యాధీంస్తథా మోహమాక్రాన్తా భూరనిర్జితా ॥ ౩౯.౩౯ ॥
వివర్ధయతి నారోహేత్తస్మాద్భూమిమనిర్జితామ్ ।
ప్రాణానాముపసంరోధాత్ప్రాణాయామ ఇతి స్మృతః ॥ ౩౯.౪౦ ॥
ధారణేత్యుచ్యతే చేయం ధార్యతే యన్మనో యథా ।
శబ్దాదిభ్యః ప్రవృత్తాని యదక్షాణి యతాత్మభిః ॥ ౩౯.౪౧ ॥
ప్రత్యాహ్రియన్తే యోగేన ప్రత్యాహారస్తతః స్మృతః ।
ఉపాయశ్చాత్ర కథితో యోగిభిః పరమర్షిభిః ॥ ౩౯.౪౨ ॥

యేన వ్యాధ్యాదయో దోషా న జాయన్తే హి యోగినః ।
యథా తోయార్థినస్తోయం యన్త్రనాలాదిభిః శనైః ॥ ౩౯.౪౩ ॥
ఆపిబేయుస్తథా వాయుం పిబేద్యోగీ జితశ్రమః ।
ప్రాఙ్నాభ్యాం హృదయే చాత్ర తృతీయే చ తథోరసి ॥ ౩౯.౪౪ ॥
కణ్ఠే ముఖే నాసికాగ్రే నేత్రభ్రూమధ్యమూర్ధసు ।
కిఞ్చ తస్మాత్పరస్మింశ్చ ధారణా పరమా స్మృతా ॥ ౩౯.౪౫ ॥
దశైతా ధారణా ప్రాప్య ప్రాప్నోత్యక్షరసామ్యతామ్ ।
నాధ్మాతః క్షుధితః శ్రాన్తో న చ వ్యాకులచేతనః ॥ ౩౯.౪౬ ॥
యుఞ్జీత యోగం రాజేన్ద్ర ! యోగీ సిద్ధ్యర్థమాదృతః ।
నాతిశీతే న చోష్ణే వై న ద్వన్ద్వే నానిలాత్మకే ॥ ౩౯.౪౭ ॥
కాలేష్వేతేషు యుఞ్జీత న యోగం ధ్యానతత్పరః ।
సశబ్దాగ్నిజాలభ్యాసే జీర్ణగోష్ఠే చతుష్పథే ॥ ౩౯.౪౮ ॥
శుష్కపర్ణచయే నద్యాం శ్మశానే ససరీసృపే ।
సభయే కూపతీరే వా చైత్యవల్మీకసఞ్చయే ॥ ౩౯.౪౯ ॥
దేశేష్వేతేషు తత్త్వజ్ఞో యోగాభ్యాసం వివర్జయేత్ ।
సత్త్వస్యానుపపత్తౌ చ దేశకాలం వివర్జయేత్ ॥ ౩౯.౫౦ ॥
నాసతో దర్శనం యోగే తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ।
దేశానేతాననాదృత్య మూఢత్వాద్యో యునక్తి వై ॥ ౩౯.౫౧ ॥
విఘ్నాయ తస్య వై దోషా జాయన్తే తన్నిబోధ మే ।
బాధిర్యం జడతా లోపః స్మృతేర్మూకత్వమన్ధతా ॥ ౩౯.౫౨ ॥
జ్వరశ్చ జాయతే సద్యస్తత్తదజ్ఞానయోగినః ।
ప్రమాదాద్యోగినో దోషా యద్యేతే స్యుశ్చికిత్సితమ్ ॥ ౩౯.౫౩ ॥
తేషాం నాశాయ కర్తవ్యం యోగినాం తన్నిబోధ మే ।
స్నిగ్ధాం యవాగూమత్యుష్ణాం భుక్త్వా తత్రైవ ధారయేత్ ॥ ౩౯.౫౪ ॥

వాతగుల్మప్రశాన్త్యర్థముదావర్తే తథోదరే ।

యవాగూం వాపి పవనం వాయుగ్రన్థిం ప్రతిక్షిపేత్ ॥ ౩౯.౫౫ ॥
తద్వత్కమ్పే మహాశైలం స్థిరం మనసి ధారయేత్ ।
విఘాతే వచసో వాచం బాధిర్యే శ్రవణేన్ద్రియమ్ ॥ ౩౯.౫౬ ॥
యథైవామ్రఫలం ధ్యాయేత్తృష్ణార్తో రసనేన్ద్రియే ।
యస్మిన్ యస్మిన్ రుజా దేహే తస్మింస్తదుపకారిణీమ్ ॥ ౩౯.౫౭ ॥
ధారయేద్ధారణాముష్ణే శీతాం శీతే చ దాహినీమ్ ।
కీలం శిరసి సంస్థాప్య కాష్ఠం కాష్ఠేన తాడయేత్ ॥ ౩౯.౫౮ ॥
లుప్తస్మృతేః స్మృతిః సద్యో యోగినస్తేన జాయతే ।
ద్యావాపృథివ్యౌ వాయ్వగ్నీ వ్యాపినావపి ధారయేత్ ॥ ౩౯.౫౯ ॥
అమానుషాత్సత్త్వజాద్వా బాధాస్త్వేతాశ్చికిత్సితాః ।
అమానుషం సత్త్వమన్తర్యోగినం ప్రవిశేద్యది ॥ ౩౯.౬౦ ॥
వాయ్వగ్నిధారణేనైనం దేహసంస్థం వినిర్దహేత్ ।
ఏవం సర్వాత్మనా రక్షా కార్యా యోగవిదా నృప ! ॥ ౩౯.౬౧ ॥
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం శరీరం సాధనం యతః ।
ప్రవృత్తిలక్షణాఖ్యానాద్యోగినో విస్మయాత్తథా ।
విజ్ఞానం విలయం యాతి తస్మాద్గోప్యాః ప్రవృత్తయః ॥ ౩౯.౬౨ ॥
ఆలోల్యమారోగ్యమనిష్ఠురత్వం
గన్ధః శుభో మూత్రపురీషమల్పమ్ ।
కాన్తిః ప్రసాదః స్వరసౌమ్యతా చ
యోగప్రవృత్తేః ప్రథమం హి చిహ్నమ్ ॥ ౩౯.౬౩ ॥
అనురాగీ జనో యాతి పరోక్షే గుణకీర్తనమ్ ।
న బిభ్యతి చ సత్త్వాని సిద్ధేర్లక్షణముత్తమమ్ ॥ ౩౯.౬౪ ॥

శీతోష్ణాదిభిరత్యుగ్రైర్యస్య బాధా న విద్యతే ।
న భీతిమేతి చాన్యేభ్యస్తస్య సిద్ధిరుపస్థితా ॥ ౩౯.౬౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే జడోపాఖ్యానే యోగాధ్యాయో నామైకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః

చత్వారింశోఽధ్యాయః

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

ఉపసర్గాః ప్రవర్తన్తే దృష్టే హ్యాత్మని యోగినః ।
యే తాంస్తే సంప్రవక్ష్యామి సమాసేన నిబోధ మే ॥ ౪౦.౧ ॥
కామ్యాః క్రియాస్తథా కామాన్మానుషానభివాఞ్ఛతి ।
స్త్రియో దానఫలం విద్యాం మాయాం కుప్యం ధనం దివమ్ ॥ ౪౦.౨ ॥
దేవత్వమమరేశత్వం రసాయనచయాః క్రియాః ।
మరుత్ప్రపతనం యజ్ఞం జలగ్న్యావేశనన్తథా ॥ ౪౦.౩ ॥
శ్రాద్ధానాం సర్వదానానాం ఫలాని నియమాంస్తథా ।
తథోపవాసాత్పూర్తాచ్చ దేవతాభ్యర్చ్చనాదపి ॥ ౪౦.౪ ॥
తేభ్యస్తేభ్యశ్చ కర్మభ్య ఉపసృష్టోఽభివాఞ్ఛతి ।
చిత్తమిత్థం వర్తమానం యత్నాద్యోగీ నివర్తయేత్ ॥ ౪౦.౫ ॥
బ్రహ్మసఙ్గిమనః కుర్వన్నుపసర్గాత్ప్రముచ్యతే ।

ఉపసర్గైర్విత్తైరేభిరుపసర్గాస్తతః పునః ॥ ౪౦.౬ ॥
యోగినః సంప్రవర్తన్తే సాత్త్వరాజసతామసాః ।
ప్రాతిభః శ్రావణో దైవో భ్రమావర్తౌ తథాపరౌ ॥ ౪౦.౭ ॥
పఞ్చైతే యోగినాం యోగవిఘ్నాయ కటుకోదయాః ।
వేదార్థాః కావ్యశాస్త్రార్థా విద్యాశిల్పాన్యశేషతః ॥ ౪౦.౮ ॥
ప్రతిభాన్తి యదస్యేతి ప్రాతిభః స తు యోగినః ।
శబ్దార్థానాఖిలాన్ వేత్తి శబ్దం గృహ్ణాతి చైవ యత్ ॥ ౪౦.౯ ॥
యోజనానాం సహస్రేభ్యః శ్రావణః సోఽభిధీయతే ।
మమన్తాద్వీక్షతే చాష్టౌ స యదా దేవతోపమః ॥ ౪౦.౧౦ ॥
ఉపసర్గన్తమప్యాహుర్దైవమున్మత్తవద్బుధాః ।
భ్రామ్యతే యన్నిరాలమ్బం మనో దోషేణ యోగినః ॥ ౪౦.౧౧ ॥
సమస్తాచారవిభ్రంశాద్భ్రమః స పరికీర్తితః ।
ఆవర్త ఇవ తోయస్య జ్ఞానావర్తో యదాకులః ॥ ౪౦.౧౨ ॥
నాశయేచ్చిత్తమావర్త ఉపసర్గః స ఉచ్యతే ।
ఏతైర్నాశితయోగాస్తు సకలా దేవయోనయః ॥ ౪౦.౧౩ ॥
ఉపసర్గైర్మహాఘోరైరావర్తన్తే పునః పునః ।
ప్రావృత్య కమ్బలం శుక్లం యోగీ తస్మాన్మనోమయమ్ ॥ ౪౦.౧౪ ॥
చిన్తయేత్పరమం బ్రహ్మ కృత్వా తత్ప్రవణం మనః ।
యోగయుక్తః సదా యోగీ లఘ్వాహారో జితేన్ద్రియః ॥ ౪౦.౧౫ ॥
సూక్ష్మాస్తు ధారణాః సప్త భూరాద్యా మూర్ధ్ని ధారయేత్ ।
ధరిత్రీం ధారయేద్యోగీ తత్సౌక్ష్మ్యం ప్రతిపద్యతే ॥ ౪౦.౧౬ ॥
ఆత్మానం మన్యతే చోర్వీం తద్గన్ధఞ్చ జహాతి సః ।
యథైవాప్సు రసం సూక్ష్మం తద్వద్రూపఞ్చ తేజసి ॥ ౪౦.౧౭ ॥
స్పర్శం వాయౌ తథా తద్వద్విభ్రతస్తస్య ధారణామ్ ।

వ్యోమ్నః సూక్ష్మాం ప్రవృత్తిఞ్చ శబ్దం తద్వజ్జహాతి సః ॥ ౪౦.౧౮ ॥
మనసా సర్వభూతానాం మనస్యావిశతే యదా ।
మానసీం ధారణాం బిభ్రన్మనః సూక్ష్మఞ్చ జాయతే ॥ ౪౦.౧౯ ॥
తద్వద్బుద్ధిమశేషాణాం సత్త్వానామేత్య యోగవిత్ ।
పరిత్యజతి సమ్ప్రాప్య బుద్ధిసౌక్ష్మ్యమనుత్తమమ్ ॥ ౪౦.౨౦ ॥
పరిత్యజతి సూక్ష్మాణి సప్త త్వేతాని యోగవిత్ ।
సమ్యగ్విజ్ఞాయ యోఽలర్క ! తస్యావృత్తిర్న విద్యతే ॥ ౪౦.౨౧ ॥
ఏతాసాం ధారణానాన్తు సప్తానాం సౌక్ష్మ్యమాత్మవాన్ ।
దృష్ట్వా దృష్ట్వా తతః సిద్ధిం త్యక్త్వా త్యక్త్వా పరాం వ్రజేత్ ॥ ౪౦.౨౨ ॥
యస్మిన్ యస్మింశ్చ కురుతే భూతే రాగం మహీపతే ।
తస్మింస్తస్మిన్ సమాసక్తిం సంప్రాప్య స వినశ్యతి ॥ ౪౦.౨౩ ॥
తస్మాద్విదిత్వా సూక్ష్మాణి సంసక్తాని పరస్పరమ్ ।
పరిత్యజతి యో దేహీ స పరం ప్రాప్నుయాత్పదమ్ ॥ ౪౦.౨౪ ॥
ఏతాన్యేవ తు సన్ధాయ సప్త సూక్ష్మాణి పార్థివ ! ।
భూతాదీనాం విరాగోఽత్ర సద్భావజ్ఞస్య ముక్తయే ॥ ౪౦.౨౫ ॥
గన్ధాదిషు సమాసక్తిం సమ్ప్రాప్య స వినశ్యతి ।
పునరావర్తతే భూప ! స బ్రహ్మాపరమానుషమ్ ॥ ౪౦.౨౬ ॥
సప్తైతా ధారణా యోగీ సమతీత్య యదిచ్ఛతి ।
తస్మింస్తస్మింల్లయం సూక్ష్మే భూతే యాతి నరేశ్వర ! ॥ ౪౦.౨౭ ॥
దేవానామసురాణాం వా గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ ।
దేహేషు లయమాయాతి సఙ్గం నాప్రోతి చ క్వచిత్ ॥ ౪౦.౨౮ ॥
అణిమా లఘిమా చైవ మహిమా ప్రాప్తిరేవ చ ।
ప్రాకామ్యం చ తథేశిత్వం వశిత్వఞ్చ తథాపరమ్ ॥ ౪౦.౨౯ ॥
యత్రకామావసాయిత్వం గుణానేతాంస్తథైశ్వరాన్ ।

ప్రాప్నోత్యష్టౌ నరవ్యాఘ్ర ! పరం నిర్వాణసూచకాన్ ॥ ౪౦.౩౦ ॥
సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతమోఽణీయాన్ శీఘ్రత్వం లఘిమా గుణః ।
మహిమాశేషపూజ్యత్వాత్ప్రాప్తిర్నాప్రాప్యమస్య యత్ ॥ ౪౦.౩౧ ॥
ప్రాకామ్యమస్య వ్యాపిత్వాదీశిత్వఞ్చేశ్వరో యతః ।
వశిత్వాద్వశిమా నామ యోగినః సప్తమో గుణః ॥ ౪౦.౩౨ ॥
యత్రేచ్ఛాస్థానమప్యుక్తం యత్రకామావసాయితా ।
ఐశ్వర్యకారణైరేభిర్యోగినః ప్రోక్తమష్టధా ॥ ౪౦.౩౩ ॥
ముక్తిసంసూచకం భూప ! పరం నిర్వాణమాత్మనః ।
తతో న జాయతే నైవ వర్ధతే న వినశ్యతి ॥ ౪౦.౩౪ ॥
నాపి క్షయమవాప్నోతి పరిణామం న గచ్ఛతి ।
ఛేదం క్లేదం తథా దాహం శోషం భూరాదితో న చ ॥ ౪౦.౩౫ ॥
భూతవర్గాదవాప్నోతి శబ్దాద్యైః హ్రియతే న చ ।
న చాస్య సన్తి శబ్దాద్యాస్తద్భోక్తా తైర్న యుజ్యతే ॥ ౪౦.౩౬ ॥
యథాహి కనకం ఖణ్డమపద్రవ్యవదగ్నినా ।
దగ్ధదోషం ద్వితీయేన ఖణ్డేనైక్యం వ్రజేన్నృప ॥ ౪౦.౩౭ ॥
న విశేషమవాప్నోతి తద్వద్యోగాగ్నినా యతిః ।
నిర్దగ్ధదోషస్తేనైక్యం ప్రయాతి బ్రహ్మణా సహ ॥ ౪౦.౩౮ ॥
యథాగ్నిరగ్నౌ సంక్షిప్తః సమానత్వమనువ్రజేత్ ।
తదాఖ్యస్తన్మయో భూతో న గృహ్యేత విశేషతః ॥ ౪౦.౩౯ ॥
పరేణ బ్రహ్మణా తద్వత్ప్రాప్యైక్యం దగ్ధకిల్బిషః ।
యోగీ యాతి పృథగ్భావం న కదాచిన్మహీపతే ! ॥ ౪౦.౪౦ ॥
యథా జలం జలేనైక్యం నిక్షిప్తముపగచ్ఛతి ।
తథాత్మా సామ్యమభ్యేతి యోగినః పరమాత్మని ॥ ౪౦.౪౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే యోగసిద్ధిర్నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః

ఏకచత్వారిశోఽధ్యాయః

అలర్క ఉవాచ

భగవన్! యోగినశ్చర్యాం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ।
బ్రహ్మవర్త్మన్యనుసరన్ యథా యోగీ న సీదతి ॥ ౪౧.౧ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

మానాపమానౌ యావేతౌ ప్రత్యుద్వేగకరౌ నృణామ్ ।
తావేవ విపరీతార్థౌ యోగినః సిద్ధికారకౌ ॥ ౪౧.౨ ॥
మానాపమానౌ యావేతౌ తావేవాహుర్విషామృతే ।
అపమానోఽమృతం తత్ర మానస్తు విషమం విషమ్ ॥ ౪౧.౩ ॥
చక్షుః పూతం న్యసేత్పాదం వస్త్రపూతం జలం పిబేత్ ।
సత్యపూతాం వదేద్వాణీం బుద్ధిపూతఞ్చ చిన్తయేత్ ॥ ౪౧.౪ ॥
ఆతిథ్యశ్రాద్ధయజ్ఞేషు దేవయాత్రోత్సవేషు చ ।
మహాజనఞ్చ సిద్ధ్యర్థం న గచ్ఛేద్యోగవిత్క్వచిత్ ॥ ౪౧.౫ ॥
వ్యస్తే విధూమే వ్యఙ్గారే సర్వస్మిన్ భుక్తవజ్జనే ।
అటేత యోగవిద్భైక్ష్యం న తు త్రిష్వేవ నిత్యశః ॥ ౪౧.౬ ॥
యత్రైవమవమన్యన్తే జనాః పరిభవన్తి చ ।

తథా యుక్తశ్చరేద్యోగీ సతాం వర్త్మ న దూషయన్ ॥ ४૧.౭ ॥

భైక్ష్యఞ్చరేద్గృహస్థేషు యాయావరగృహేషు చ ।

శ్రేష్ఠా తు ప్రథమా చేతి వృత్తిరస్యోపదిశ్యతే ॥ ४૧.౮ ॥

అథ నిత్యం గృహస్థేషు శాలీనేషు చరేద్యతిః ।

శ్రద్దధానేషు దాన్తేషు శ్రోత్రియేషు మహాత్మసు ॥ ४૧.౯ ॥

అత ఊర్ధ్వం పునశ్చాపి అదుష్టాపతితేషు చ ।

భైక్ష్యచర్యా వివర్ణేషు జఘన్యా వృత్తిరిష్యతే ॥ ४૧.૧౦ ॥

భైక్ష్యం యవాగూం తక్రం వా పయో యావకమేవ వా ।

ఫలం మూలం ప్రియఙ్గుం వా కణపిణ్యాకసక్తవః ॥ ४૧.૧૧ ॥

ఇత్యేతే చ శుభాహారా యోగినః సిద్ధికారకాః ।

తత్ప్రయుఞ్జ్యాన్మునిర్భక్త్యా పరమేణ సమాధినా ॥ ४૧.૧౨ ॥

అపః పూర్వం సకృత్ప్రాశ్య తూష్ణీం భూత్వా సమాహితః ।

ప్రాణాయేతి తతస్తస్య ప్రథమా హ్యాహుతిః స్మృతా ॥ ४૧.૧૩ ॥

అపానాయ ద్వితీయా తు సమానాయతే చాపరా ।

ఉదానాయ చతుర్థీ స్యాద్వ్యానాయేతి చ పఞ్చమీ ॥ ४૧.૧४ ॥

ప్రాణాయామైః పృథక్కృత్వా శేషం భుఞ్జీత కామతః ।

అపః పునః సకృత్ప్రశ్య ఆచమ్య హృదయం స్పృశేత్ ॥ ४૧.૧౫ ॥

అస్తేయం బ్రహ్మచర్యఞ్చ త్యాగోఽలోభస్తథైవ చ ।

వ్రతాని పఞ్చ భిక్షూణామహింసాపరమాణి వై ॥ ४૧.૧౬ ॥

అక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచమాహారలాఘవమ్ ।

నిత్యస్వాధ్యాయ ఇత్యేతే నియమాః పఞ్చ కీర్తితాః ॥ ४૧.૧౭ ॥

సారభూతముపాసీత జ్ఞానం యత్కార్యసాధకమ్ ।

జ్ఞానానాం బహుతా యేయం యోగవిఘ్నకరా హి సా ॥ ४૧.૧౮ ॥

ఇదం జ్ఞేయమిదం జ్ఞేయమితి యస్తృషితశ్చరేత్ ।

అపి కల్పసహస్రేషు నైవ జ్ఞేయమవాప్నుయాత్ ॥ ౪౧.౧౯ ॥
త్యక్తసఙ్గో జితక్రోధో లఘ్వాహారో జితేన్ద్రియః ।

పిధాయ బుద్ధ్యా ద్వారాణి మనో ధ్యానే నివేశయేత్ ॥ ౪౧.౨౦ ॥
శూన్యేష్వేవావకాశేషు గుహాసు చ వనేషు చ ।
నిత్యయుక్తః సదా యోగీ ధ్యానం సమ్యగుపక్రమేత్ ॥ ౪౧.౨౧ ॥
వాగ్దణ్డః కర్మదణ్డశ్చ మనోదణ్డశ్చ తే త్రయః ।
యస్యైతే నియతా దణ్డాః స త్రిదణ్డీ మహాయతిః ॥ ౪౧.౨౨ ॥
సర్వమాత్మమయం యస్య సదసజ్జగదీదృశమ్ ।
గుణాగుణమయన్తస్య కః ప్రియః కో నృపాప్రియః ॥ ౪౧.౨౩ ॥
విసుద్ధబుద్ధిః సమలోష్టకాఞ్చనః
సమస్తభూతేషు చ తత్సమాహితః ।
స్థానం పరం శాశ్వతమవ్యయఞ్చ
పరం హి మత్వా న పునః ప్రజాయతే ॥ ౪౧.౨౪ ॥
వేదాచ్ఛ్రేష్ఠాః సర్వయజ్ఞక్రియాశ్చ
యజ్ఞాజ్జప్యం జ్ఞానమార్గశ్చ జప్యాత్ ।
జ్ఞానాద్ధ్యానం సఙ్గరాగవ్యపేతం
తస్మిన్ ప్రాప్తే శాశ్వతస్యోపలబ్ధిః ॥ ౪౧.౨౫ ॥
సమాహితో బ్రహ్మపరోఽప్రమాదీ
సుచిస్తథైకాన్తరతిర్యతేన్ద్రియః ।
సమాప్నుయాద్యోగమిమం మహాత్మా
విముక్తిమాప్నోతి తతః స్వయోగతః ॥ ౪౧.౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే యోగిచర్యానామైకచత్వారింశోఽధ్యాయః

ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

ఏవం యో వర్తతే యోగీ సమ్యగ్యోగవ్యవస్థితః ।
న స వ్యావర్తితుం శక్యో జన్మాన్తరశతైరపి ॥ ౪౨.౧ ॥
దృష్ట్వా చ పరమాత్మానం ప్రత్యక్షం విశ్వరూపిణమ్ ।
విశ్వపాదశిరోగ్రీవం విశ్వేశం విశ్వభావనమ్ ॥ ౪౨.౨ ॥
తత్ప్రాప్తయే మహత్పుణ్యమోమిత్యేకాక్షరం జపేత్ ।
తదేవాధ్యయనం తస్య స్వరూపం శృణ్వతః పరమ్ ॥ ౪౨.౩ ॥
అకారశ్చ తథోకారో మకారశ్చాక్షరత్రయమ్ ।
ఏతా ఏవ త్రయో మాత్రాః సాత్త్వరాజసతామసాః ॥ ౪౨.౪ ॥
నిర్గుణా యోగిగమ్యాన్యా చార్ధమాత్రోర్ధ్వసంస్థితా ।
గాన్ధారీతి చ విజ్ఞేయా గాన్ధారస్వరసంశ్రయా ॥ ౪౨.౫ ॥
పిపీలికాగతిస్పర్శా ప్రయుక్తా మూర్ధ్ని లక్ష్యతే ।
యథా ప్రయుక్త ఓఙ్కారః ప్రతినిర్యాతి మూర్ధని ॥ ౪౨.౬ ॥
తథోఙ్కారమయో యోగీ త్వక్షరే త్వక్షరో భవేత్ ।
ప్రాణో ధనుః శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ వేధ్యమనుత్తమమ్ ॥ ౪౨.౭ ॥
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్ ।
ఓమిత్యేతత్త్రయో వేదాస్త్రయో లోకాస్త్రయోఽగ్నయః ॥ ౪౨.౮ ॥
విష్ణుర్బ్రహ్మాహరశ్చైవ ఋక్సామాని యజూంషి చ ।

మాత్రాః సార్ధాశ్చ తిస్రశ్చ విజ్ఞేయాః పరమార్థతః ॥ ४२.९ ॥

తత్ర యుక్తస్తు యో యోగీ స తల్లయమవాప్నుయాత్ ।

అకారస్త్వథ భూర్లోక ఉకారశ్చోచ్యతే భువః ॥ ४२.१० ॥

సవ్యఞ్జనో మకారశ్చ స్వర్లోకః పరికల్ప్యతే ।

వ్యక్తా తు ప్రథమా మాత్రా ద్వితీయావ్యక్తసంజ్ఞితా ॥ ४२.११ ॥

మాత్రా తృతీయా చిచ్చక్తిరర్ధమాత్రా పరం పదమ్ ।

అనేనైవ క్రమేణైతా విజ్ఞేయా యోగభూమయః ॥ ४२.१२ ॥

ఓమిత్యుచ్చారణాత్సర్వం గృహీతం సదసద్భవేత్ ।

హ్రస్వా తు ప్రథమా మాత్రా ద్వితీయా దైర్ఘ్యసంయుతా ॥ ४२.१३ ॥

తృతీయా చ ప్లుతార్ధాఖ్యా వచసః సా న గోచరా ।

ఇత్యేతదక్షరం బ్రహ్మ పరమోఙ్కారసంజ్ఞితమ్ ॥ ४२.१४ ॥

యస్తు వేద నరః సమ్యక్తథా ధ్యాయతి వా పునః ।

సంసారచక్రముత్సృజ్య త్యక్తత్రివిధబన్ధనః ॥ ४२.१५ ॥

ప్రాప్నోతి బ్రహ్మణి లయం పరమే పరమాత్మని ।

అక్షీణకర్మబన్ధశ్చ జ్ఞాత్వా మృత్యుమరిష్టతః ॥ ४२.१६ ॥

ఉత్క్రాన్తికాలే సంస్మృత్య పునర్యోగిత్వమృచ్ఛతి ।

తస్మాదసిద్ధయోగేన సిద్ధయోగేన వా పునః ।

జ్ఞేయన్యరిష్టాని సదా యేనోత్క్రాన్తౌ న సీదతి ॥ ४२.१७ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే యోగధర్మే ఓఙ్కారధ్యాయో నామ ద్వీచత్వారింశోఽధ్యాయః

త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

అరిష్టాని మహారాజ! శృణు వక్ష్యామి తాని తే ।
యేషామాలోకనాన్మృత్యుం నిజం జానాతి యోగవిత్ ॥ ४३.౧ ॥
దేవమార్గం ధ్రువం శుక్రం సోమచ్ఛాయామరున్ధతీమ్ ।
యో న పశ్యేన్న జీవేత్స నరః సంవత్సరాత్పరమ్ ॥ ४३.౨ ॥
అరశ్మిబిమ్బం సూర్యస్య వహ్నిం చైవాంశుమాలినమ్ ।
దృష్ట్వైకాదశమాసాత్తు నరో నోర్ధ్వన్తు జీవతి ॥ ४३.३ ॥
వాన్తే మూత్రపురీషే చ యః స్వర్ణం రజతం తథా ।
ప్రత్యక్షం కురుతే స్వప్నే జీవేత్స దశమాసికమ్ ॥ ४३.४ ॥
దృష్ట్వా ప్రేతపిశాచాదీన్ గన్ధర్వనగరాణి చ ।
సువర్ణవర్ణాన్ వృక్షాంశ్చ నవ మాసాన్ స జీవతి ॥ ४३.५ ॥
స్థూలః కృశః కృశః స్థూలో యోఽకస్మాదేవ జాయతే ।
ప్రకృతేశ్చ నివర్తేత తస్యాయుశ్చాష్టమాసికమ్ ॥ ४३.६ ॥
ఖణ్డం యస్య పదం పార్ష్ణ్యాం పాదస్యాగ్రే చ వా భవేత్ ।
పాంశుకర్దమయోర్మధ్యే సప్త మాసాన్ స జీవతి ॥ ४३.७ ॥
గృధ్రః కపోతః కాకోలో వాయసో వాపి మూర్ధని ।
క్రవ్యాదో వా ఖగో నీలః షణ్మాసాయుః ప్రదర్శకః ॥ ४३.८ ॥
హన్యతే కాకపఙ్క్తిభిః పాంశువర్షేణ వా నరః ।
స్వాం చ్ఛాయామన్యథా దృష్ట్వా చతుః పఞ్చ స జీవతి ॥ ४३.९ ॥

అనభ్రే విద్యుతం దృష్ట్వా దక్షిణాం దిశమాశ్రితామ్ ।
రాత్రావిన్ద్రధనుశ్చాపి జీవితం ద్విత్రిమాసికమ్ ॥ ౪౩.౧౦ ॥
ఘృతే తైలే తథాదర్శే తోయే వా నాత్మనస్తనుమ్ ।
యః పశ్యేదశిరస్కాం వా మాసాదూర్ధ్వం న జీవతి ॥ ౪౩.౧౧ ॥
యస్య వస్తసమో గన్ధో గాత్రే శవసమోఽపి వా ।
తస్యార్ధమాసికం జ్ఞేయం యోగినో నృప ! జీవితమ్ ॥ ౪౩.౧౨ ॥
యస్య వై స్నాతమాత్రస్య హృత్పాదమవశుష్యతే ।
పిబతశ్చ జలం శోషో దశాహం సోఽపి జీవతి ॥ ౪౩.౧౩ ॥
సమ్భిన్నో మారుతో యస్య మర్మస్థానాని కృన్తతి ।
హృష్యతే నామ్బుసంస్పర్శాత్తస్య మృత్యురుపస్థితః ॥ ౪౩.౧౪ ॥
ఋక్షవానరయానస్థో గాయన్ యో దక్షిణాం దిశమ్ ।
స్వప్నే ప్రయాతి తస్యాపి న మృత్యుః కాలమిచ్ఛతి ॥ ౪౩.౧౫ ॥
రక్తకృష్ణామ్బరధరా గాయన్తీ హసతీ చ యమ్ ।
దక్షిణాశాన్నయేన్నారీ స్వప్నే సోఽపి న జీవతి ॥ ౪౩.౧౬ ॥
నగ్నం క్షపణకం స్వప్నే హసమానం మహాబలమ్ ।
ఏకం సంవీక్ష్య వల్గన్తం విద్యాన్మృత్యుముపస్థితమ్ ॥ ౪౩.౧౭ ॥
ఆమస్తకతలాద్యస్తు నిమగ్నం పఙ్కసాగరే ।
స్వప్నే పశ్యత్యథాత్మానం స సద్యో మ్రియతే నరః ॥ ౪౩.౧౮ ॥
కేశాఙ్గారాంస్తథా భస్మ భుజఙ్గాన్నిర్జలాం నదీమ్ ।
దృష్ట్వా స్వప్నే దశాహాత్తు మృత్యురేకాదశే దినే ॥ ౪౩.౧౯ ॥
కరాలైర్వికటైః కృష్ణైః పురుషైరుద్యతాయుధైః ।
పాషాణైస్తాడితః స్వప్నే సద్యో మృత్యుం లభేన్నరః ॥ ౪౩.౨౦ ॥
సూర్యోదయే యస్య శివా క్రోశన్తీ యాతి సంముఖమ్ ।
విపరీతం పరీతం వా స సద్యో మృత్యుమృచ్ఛతి ॥ ౪౩.౨౧ ॥

యస్య వై భుక్తమాత్రస్య హృదయం బాధతే క్షుధా ।
జాయతే దన్తఘర్షశ్చ స గతాయుర్న సంశయమ్ ॥ ४३.२२ ॥
దీపగన్ధం న యో వేత్తి త్రస్యత్యహ్ని తథా నిశి ।
నాత్మానం పరనేత్రస్థం వీక్షతే న స జీవతి ॥ ४३.२३ ॥
శక్రాయుధం చార్ధరాత్రే దివా గ్రహగణన్తథా ।
దృష్ట్వా మన్యేత సంక్షీణమాత్మజీవితమాత్మవిత్ ॥ ४३.२४ ॥
నాసికా వక్రతామేతి కర్ణయోర్నమనోన్నతీ ।
నేత్రఞ్చ వామం స్రవతి యస్య తస్యాయురుద్గతమ్ ॥ ४३.२५ ॥
ఆరక్తతామేతి ముఖం జిహ్వా వా శ్యామతాం యదా ।
తదా ప్రాజ్ఞో విజానీయాన్మృత్యుమాసన్నమాత్మనః ॥ ४३.२६ ॥
ఉష్ట్రరాసభయానేన యః స్వప్నే దక్షిణాం దిశమ్ ।
ప్రయాతి తఞ్చ జానీయాత్సద్యోమృత్యుం న సంశయః ॥ ४३.२७ ॥
పిధాయ కర్ణౌ నిర్ఘోషం న శృణోత్యాత్మసమ్భవమ్ ।
నశ్యతే చక్షుషోర్జ్యోతిర్యస్య సోఽపి న జీవతి ॥ ४३.२८ ॥
పతతో యస్య వై గర్తే స్వప్నే ద్వారం పిధీయతే ।
న చోత్తిష్ఠతి యః శ్వభ్రాత్తదన్తం తస్య జీవితమ్ ॥ ४३.२९ ॥
ఊర్ధ్వా చ దృష్టిర్న చ సంప్రతిష్ఠా
రక్తా పునః సంపరివర్తమానా ।
ముఖస్య చోష్మా శుషిరఞ్చ నాభేః
శంసన్తి పుంసామపరం శరీరమ్ ॥ ४३.३० ॥
స్వప్నేఽగ్నిం ప్రవిశేద్యస్తు న చ నిష్క్రమతే పునః ।
జలప్రవేశాదపి వా తదన్తం తస్య జీవితమ్ ॥ ४३.३१ ॥
యశ్చాభిహన్యతే దుష్టైర్భూతై రాత్రావథో దివా ।
స మృత్యుం సప్తరాత్ర్యన్తే నరః ప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ४३.३२ ॥

స్వవస్త్రమమలం శుక్లం రక్తం పశ్యత్యథాసితమ్ ।
యః పుమాన్మృత్యుమాసన్నం తస్యాపి హి వినిర్దిశేత్ ॥ ౪౩.౩౩ ॥
స్వభావవైపరీత్యన్తు ప్రకృతేశ్చ విపర్యయః ।
కథయన్తి మనుష్యాణాం సదాసన్నౌ యమాన్తకౌ ॥ ౪౩.౩౪ ॥
యేషాం వినీతః సతతం యేఽస్య పూజ్యతమా మతాః ।
తానేవ చావజానాతి తానేవ చ వినిన్దతి ॥ ౪౩.౩౫ ॥
దేవాన్నార్చయతే వృద్ధాన్ గురూన్ విప్రాంశ్చ నిన్దతి ।
మాతాపిత్రోర్న సత్కారం జామాతౄణాం కరోతి చ ॥ ౪౩.౩౬ ॥
యోగినాం జ్ఞానవిదుషామన్యేషాఞ్చ మహాత్మనామ్ ।
ప్రాప్తే తు కాలే పురుషస్తద్విజ్ఞేయం విచక్షణైః ॥ ౪౩.౩౭ ॥
యోగినాం సతతం యత్నాదరిష్టాన్యవనీపతే ।
సంవత్సరాన్తే తజ్జ్ఞేయం ఫలదాని దివానిశమ్ ॥ ౪౩.౩౮ ॥
విలోక్యా విశదా చైషాం ఫలపఙ్క్తిః సుభీషణా ।
విజ్ఞాయ కార్యో మనసి స చ కాలో నరేశ్వర ॥ ౪౩.౩౯ ॥
జ్ఞాత్వ కాలఞ్చ తం సమ్యగభయస్థానమాశ్రితః ।
యుఞ్జీత యోగీ కాలోఽసౌ యథా నాస్యాఫలో భవేత్ ॥ ౪౩.౪౦ ॥
దృష్ట్వారిష్టం తథా యోగీ త్యక్త్వా మరణజం భయమ్ ।
తత్స్వభావం తదాలోక్య కాలే యావత్యుపాగతమ్ ॥ ౪౩.౪౧ ॥
తస్య భాగే తత్రైవాహ్నో యోగం యుఞ్జీత యోగవిత్ ।
పూర్వాహ్నే చాపరాహ్నే చ మధ్యాహ్నే చాపి తద్దినే ॥ ౪౩.౪౨ ॥
యత్ర వా రజనీభాగే తదరిష్టం నిరీక్షితమ్ ।
తత్రైవ తావద్యుఞ్జీత యావత్ప్రాప్తం హి తద్దినమ్ ॥ ౪౩.౪౩ ॥
తతస్త్యక్త్వా భయం సర్వం జిత్వా తం కాలమాత్మవాన్ ।
తత్రైవావసథే స్థిత్వా యత్ర వా స్థైర్యమాత్మనః ॥ ౪౩.౪౪ ॥

యుఞ్జీత యోగం నిర్జిత్య త్రీన్ గుణాన్ పరమాత్మని ।
తన్మయశ్చాత్మనా భూత్వా చిద్వృత్తిమపి సన్త్యజేత్ ॥ ౪౩.౪౫ ॥
తతః పరమనిర్వాణమతీన్ద్రియమగోచరమ్ ।
యద్బుద్ధేర్యన్న చాఖ్యాతుం శక్యతే తత్సమశ్నుతే ॥ ౪౩.౪౬ ॥
ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం తవాలర్క ! యథార్థవత్ ।
ప్రాప్స్యసే యేన తద్బ్రహ్మ సంక్షేపాత్తన్నిబోధ మే ॥ ౪౩.౪౭ ॥
శశాఙ్కరశ్మిసంయోగాచ్చన్ద్రకాన్తమణిః పయః ।
సముత్సృజతి నాయుక్తః సోపమా యోగినః స్మృతా ॥ ౪౩.౪౮ ॥
యచ్చార్కరశ్మిసంయోగాదర్కకాన్తో హుతాశనమ్ ।
ఆవిష్కరోతి నైకః సన్నుపమా సాపి యోగినః ॥ ౪౩.౪౯ ॥
పిపీలికాఖునకులగృహగోధాకపిఞ్జలాః ।
వసన్తి స్వామివద్గేహే ధ్వస్తే యాన్తి తతోఽన్యతః ॥ ౪౩.౫౦ ॥
దుః ఖన్తు స్వామినో ధ్వంసే తస్య తేషాం న కిఞ్చన ।
వేశ్మనో యత్ర రాజేన్ద్ర ! సోపమా యోగసిద్ధయే ॥ ౪౩.౫౧ ॥
మృద్వాహికాల్పదేహాపి ముఖాగ్రేణాప్యణీయసా ।
కరోతి మృద్భారచయముపదేశః స యోగినః ॥ ౪౩.౫౨ ॥
పశుపక్షిమనుష్యాద్యైః పత్రపుష్పఫలాన్వితమ్ ।
వృక్షం విలుప్యమానన్తు దృష్ట్వా సిధ్యన్తి యోగినః ॥ ౪౩.౫౩ ॥
రురుశావవిషాణాగ్రమాలక్ష్య తిలకాకృతిమ్ ।
సహ తేన వివర్ధన్తం యోగీ సిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ౪౩.౫౪ ॥
ద్రవపూర్ణముపాదాయ పాత్రమారోహతో భువః ।
తుఙ్గమార్గం విలోక్యోచ్చైర్విజ్ఞాతం కిం న యోగినా ॥ ౪౩.౫౫ ॥
సర్వస్వే జీవనాయాలం నిఖాతే పురుషస్య యా ।
చేష్టా తాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా యోగినః కృతకృత్యతా ॥ ౪౩.౫౬ ॥

తద్గృహం యత్ర వసతిః తద్భోజ్యం యేన జీవతి ।
యేన సమ్పద్యతే చార్థస్తత్సుఖం మమతాత్ర కా ॥ ౪౩.౫౭ ॥
అభ్యర్థితోఽపి తైః కార్యం కరోతి కరణైర్యథా ।
తథా బుధ్యాదిభిర్యోగీ పారక్యైః సాధయేత్పరమ్ ॥ ౪౩.౫౮ ॥

జడ ఉవాచ

తతః ప్రణమ్యాత్రిపుత్రమలర్కః స మహీపతిః ।
ప్రశ్రయావనతో వాక్యమువాచాతిముదాన్వితః ॥ ౪౩.౫౯ ॥

అలర్క ఉవాచ

దిష్ట్యాదేవైరిదం బ్రహ్మన్! పరాభిభవసమ్భవమ్ ।
ఉపపాదితమత్యుగ్రం ప్రాణసన్దేహదం భయమ్ ॥ ౪౩.౬౦ ॥
దిష్ట్యా కాశిపతేర్భూరిబలసమ్పత్పరాక్రమః ।
యదుచ్ఛేదాదిహాయాతః స యుష్మత్సఙ్గదో మమ ॥ ౪౩.౬౧ ॥
దిష్ట్యా మన్దబలశ్చాహం దిష్ట్యా భృత్యాశ్చ మే హతాః ।
దిష్ట్యా కోషః క్షయం యాతో దిష్ట్యాహం భీతిమాగతః ॥ ౪౩.౬౨ ॥
దిష్ట్యా త్వత్పాదయుగలం మమ స్మృతిపథం గతమ్ ।
దిష్ట్యా త్వదుక్తయః సర్వా మమ చేతసి సంస్థితాః ॥ ౪౩.౬౩ ॥
దిష్ట్యా జ్ఞానం మమోత్పన్నం భవతశ్చ సమాగమాత్ ।
భవతా చైవ కారుణ్యం దిష్ట్యా బ్రహ్మన్! కృతం మమ ॥ ౪౩.౬౪ ॥
అనర్థోఽప్యర్థతాం యాతి పురుషస్య శుభోదయే ।
యథేదముపకారాయ వ్యసనం సఙ్గమాత్తవ ॥ ౪౩.౬౫ ॥

సుబాహురుపకారీ మే స చ కాశిపతిః ప్రభో ।
యయోః కృతేఽహం సంప్రాప్తో యోగీశ ! భవతోఽన్తికమ్ ॥ ౪౩.౬౬ ॥
సోఽహన్తవ ప్రసాదాగ్నినిర్దగ్ధాజ్ఞానకిల్బిషః ।
తథా యతిష్యే యేనేదృఙ్న భూయాం దుఃఖభాజనమ్ ॥ ౪౩.౬౭ ॥
పరిత్యజిష్యే గార్హస్థ్యమార్తిపాదపకాననమ్ ।
త్వత్తోఽనుజ్ఞాం సమాసాద్య జ్ఞానదాతుర్మహాత్మనః ॥ ౪౩.౬౮ ॥

దత్తాత్రేయ ఉవాచ

గచ్ఛ రాజేన్ద్ర ! భద్రం తే యథా తే కథితం మయా ।
నిర్మమో నిరహఙ్కారస్తథా చర విముక్తయే ॥ ౪౩.౬౯ ॥

జడ ఉవాచ

ఏవముక్తః ప్రణమ్యైనమాజగామ త్వరాన్వితః ।
యత్ర కాశిపతిర్భ్రాతా సుబాహుశ్చాస్య సోఽగ్రజః ॥ ౪౩.౭౦ ॥
సముత్పత్య మహాబాహుం సోఽలర్కః కాశిభూపతిమ్ ।
సుబాహోరగ్రతో వీరమువాచ ప్రహసన్నివ ॥ ౪౩.౭౧ ॥
రాజ్యకాముక కాశీశ ! భుజ్యతాం రాజ్యమూర్జితమ్ ।
తథా చ రోచతే తద్వత్సుబాహోః సంప్రయచ్ఛ వా ॥ ౪౩.౭౨ ॥

కాశిరాజ ఉవాచ

కిమలర్క ! పరిత్యక్తం రాజ్యం తే సంయుగం వినా ।
క్షత్రియస్య న ధర్మోఽయం భవాంశ్చ క్షత్రధర్మవిత్ ॥ ౪౩.౭౩ ॥

నిర్జితామాత్యవర్గస్తు త్యక్త్వా మరణజం భయమ్ ।
సన్దధీత శరం రాజా లక్ష్యముద్దిశ్య వైరిణమ్ ॥ ౪౩.౨౪ ॥
తం జిత్వా నృపతిర్భోగాన్ యథాభిలషితాన్ వరాన్ ।
భుఞ్జీత పరమం సిద్ధ్యై యజేత చ మహామఖైః ॥ ౪౩.౨౫ ॥

అలర్క ఉవాచ

ఏవమీదృశకం వీర ! మమాప్యాసీన్మనః పురా ।
సామ్ప్రతం విపరీతార్థం శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ ॥ ౪౩.౨౬ ॥
యథాయం భౌతికః సఙ్ఘస్తథాన్తః కరణం నృణామ్ ।
గుణాస్తు సకలాస్తద్వదశేషేష్వేవ జన్తుషు ॥ ౪౩.౨౭ ॥
చిచ్ఛక్తిరేక ఏవాయం యదా నాన్యోఽస్తి కశ్చన ।
తదా కా నృపతే జ్ఞానాన్మిత్రారిప్రభుభృత్యతా ॥ ౪౩.౨౮ ॥
తన్మయా దుః ఖమాసాద్య త్వద్భయోద్భవముత్తమమ్ ।
దత్తాత్రేయప్రసాదేన జ్ఞానం ప్రాప్తం నరేశ్వర ॥ ౪౩.౨౯ ॥
నిర్జితేన్ద్రియవర్గస్తు త్యక్త్వా సఙ్గమశేషతః ।
మనో బ్రహ్మణి సన్ధాయ తజ్జయే పరమో జయః ॥ ౪౩.౩౦ ॥
సంసాధ్యమన్యత్తత్సిద్ధ్యై యతః కిఞ్చిన్న విద్యతే ।
ఇన్ద్రియాణి చ సంయమ్య తతః సిద్ధిం నియచ్ఛతి ॥ ౪౩.౩౧ ॥
సోఽహం న తేఽరిర్న మమాసి శత్రుః
సుబాహురేషో న మమాపకారీ ।
దృష్టం మయా సర్వమిదం యథాత్మా
అన్విష్యతాం భూప ! రిపుస్త్వయాన్యః ॥ ౪౩.౩౨ ॥
ఇత్థం స తేనాభిహితో నరేన్ద్రో

హృష్టః సముత్థాయ తతః సుబాహుః ।
దిష్ట్యేతి తం భ్రాతరమాభినన్ద్య
కాశీశ్వరం వాక్యమిదం బభాషే ॥ ౪౩.౮౩ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే అరిష్టకథనం నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

సుబాహురువాచ

యదర్థం నృపశార్దూల ! త్వామహం శరణం గతః ।
తన్మయా సకలం ప్రాప్తం యాస్యామి త్వం సుఖీ భవ ॥ ౪౪.౧ ॥

కాశిరాజ ఉవాచ

కిం నిమిత్తం భవాన్ ప్రాప్తో నిష్పన్నోఽర్థశ్చ కస్తవ ।
సుబాహో ! తన్మమాచక్ష్వ పరం కౌతూహలం హి మే ॥ ౪౪.౨ ॥
సమాక్రాన్తమలర్కేణ పితృపైతామహం మహత్ ।
రాజ్యం దేహీతి నిర్జిత్య త్వయాహమభిచోదితః ॥ ౪౪.౩ ॥
తతో మయా సమాక్రమ్య రాజ్యమస్యానుజస్య తే ।
ఏతత్తే బలమానీతం తదుృజ్యస్వకులోచితమ్ ॥ ౪౪.౪ ॥

సుబాహురువాచ

కాశిరాజ ! నిబోధ త్వం యదర్థమయముద్యమః ।
కృతో మయా భవాంశ్చైవ కారితోఽత్యన్తముద్యమమ్ ॥ ౪౪.౫ ॥
భ్రాతా మమాయం గ్రామ్యేషు సక్తో భోగేషు తత్త్వవిత్ ।
విమూఢౌ బోధవన్తౌ చ భ్రాతరావగ్రజౌ మమ ॥ ౪౪.౬ ॥
తయోర్మమ చ యన్మాత్రా బాల్యే స్తన్యం యథా ముఖే ।
తథావబోధో విన్యస్తః కర్ణయోరవనీపతే ॥ ౪౪.౭ ॥
తయోర్మమ చ విజ్ఞేయాః పదార్థా యే మతా నృభిః ।
ప్రాకాశ్యం మనసో నీతాస్తే మాత్రా నాస్య పార్థివ ॥ ౪౪.౮ ॥
యథైకమర్థే యాతానామేకస్మిన్నవసీదతి ।
దుః ఖం భవతి సాధూనాం తథాస్మాకం మహీపతే ॥ ౪౪.౯ ॥
గార్హస్థ్యమోహమాపన్నే సీదత్యస్మిన్నరేశ్వర ।
సమ్బన్ధిన్యస్య దేహస్య బిభ్రతి భ్రాతృకల్పనామ్ ॥ ౪౪.౧౦ ॥
తతో మయా వినిశ్చిత్య దుః ఖాద్వైరాగ్యభావనా ।
భవిష్యతీత్యస్య భవానిత్యుద్యోగాయ సంశ్రితః ॥ ౪౪.౧౧ ॥
తదస్య దుః ఖాద్వైరాగ్యం సంబోధాదవనీపతే ।
సముద్భూతం కృతం కార్యం భద్రం తేఽస్తు వ్రజామ్యహమ్ ॥ ౪౪.౧౨ ॥
ఉష్ట్వా మదాలసాగర్భే పీత్వా సత్సాస్తథా స్తనమ్ ।
నాన్యనారీసుతైర్యాతం వర్త్మ యాత్వితి పార్థివ ॥ ౪౪.౧౩ ॥
విచార్య తన్మయా సర్వం యుష్మత్సంశ్రయపూర్వకమ్ ।
కృతం తచ్చాపి నిష్పన్నం ప్రయాస్యే సిద్ధయే పునః ॥ ౪౪.౧౪ ॥
ఉపేక్ష్యతే సీదమానః స్వజనో బాన్ధవః సుహృత్ ।

యైర్నరేన్ద్ర! న తాన్మన్యే సేన్ద్రియా వికలా హి తే ॥ ౪౪.౧౫ ॥
సుహృది స్వజనే బన్ధౌ సమర్థే యోఽవసీదతి ।
ధర్మార్థకామమోక్షేభ్యో వాచ్యాస్తే తత్ర న త్వసౌ ॥ ౪౪.౧౬ ॥
ఏతత్త్వత్సఙ్గమాద్భూప! మయా కార్యం మహత్కృతమ్ ।
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి జ్ఞానభాగ్భవ సత్తమ ॥ ౪౪.౧౭ ॥

కాశిరాజ ఉవాచ

ఉపకారస్త్వయా సాధోరలర్కస్య కృతో మహాన్ ।
మమోపకారాయ కథం న కరోషి స్వమానసమ్ ॥ ౪౪.౧౮ ॥
ఫలదాయీ సతాం సదిభః సఙ్గమో నాఫలో యతః ।
తస్మాత్త్వత్సంశ్రయాద్యుక్తా మయా ప్రాప్తా సమున్నతిః ॥ ౪౪.౧౯ ॥

సుబాహురువాచ

ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యం పురుషార్థచతుష్టయమ్ ।
తత్ర ధర్మార్థకామాస్తే సకలా హీయతేఽపరః ॥ ౪౪.౨౦ ॥
తత్తే సంక్షేపతో వక్ష్యే తదిహైకమనాః శృణు ।
శ్రుత్వా చ సమ్యగాలోచ్య యతేథాః శ్రేయసే నృప ॥ ౪౪.౨౧ ॥
మమేతిప్రత్యయో భూప! న కార్యోఽహమితి త్వయా ।
సమ్యగాలోచ్య ధర్మో హి ధర్మాభావే నిరాశ్రయః ॥ ౪౪.౨౨ ॥
కస్యాహమితి సంజ్ఞేయమిత్యాలోచ్య త్వయాత్మనా ।
బాహ్యాన్తర్గతమాలోచ్యమాలోచ్యాపరరాత్రిషు ॥ ౪౪.౨౩ ॥
అవ్యక్తాదివిశేషన్తమవికారమచేతనమ్ ।

వ్యక్తావ్యక్తం త్వయా జ్ఞేయం జ్ఞాతా కశ్చాహమిత్యుత ॥ ౪౪.౨౪ ॥

ఏతస్మిన్నేవ విజ్ఞానే విజ్ఞాతమఖిలం త్వయా ।

అనాత్మన్యాత్మవిజ్ఞానమఖే ఖమితి మూఢతా ॥ ౪౪.౨౫ ॥

సోఽహం సర్వగతో భూప ! లోకసంవ్యవహారతః ।

మయేదముచ్యతే సర్వం త్వయా పృష్టో వ్రజామ్యహమ్ ॥ ౪౪.౨౬ ॥

ఏవముక్త్వా యయౌ ధీమాన్ ! సుబాహుః కాశిభూమిపమ్ ।

కాశిరాజోఽపి సంపూజ్య సోఽలర్కం స్వపురం యయౌ ॥ ౪౪.౨౭ ॥

అలర్కోఽపి సుతం జ్యేష్ఠమభిషిచ్య నరాధిపమ్ ।

వనం జగామ సన్త్యక్తసర్వసఙ్గః స్వసిద్ధయే ॥ ౪౪.౨౮ ॥

తతః కాలేన మహతా నిర్ద్వన్ద్వో నిష్పరిగ్రహః ।

ప్రాప్య యోగర్ధిమతులాం పరం నిర్వాణమాప్తవాన్ ॥ ౪౪.౨౯ ॥

పశ్యన్ జగదిదం సర్వం సదేవాసురమానుషమ్ ।

పాశైర్గుణమయైర్బద్ధం బధ్యమానఞ్చ నిత్యశః ॥ ౪౪.30 ॥

పుత్రాదిభ్రాతృపుత్రాదిస్వపారక్యాదిభావితైః ।

ఆకృష్యమాణం కరణైర్దుఃఖార్తం భిన్నదర్శనమ్ ॥ ౪౪.3౧ ॥

అజ్ఞానపఙ్కగర్భస్థమనుద్ధారం మహామతిః ।

ఆత్మానఞ్చ సముత్తీర్ణం గాథామేతామగాయత ॥ ౪౪.3౨ ॥

అహో కష్టం యదస్మాభిః పూర్వం రాజ్యమనుష్ఠితమ్ ।

ఇతి పశ్చాన్మయా జ్ఞాతం యోగాన్నాస్తి పరం సుఖమ్ ॥ ౪౪.33 ॥

జడ ఉవాచ

తాతైనం త్వం సమాతిష్ఠ ముక్తయే యోగముత్తమమ్ ।

ప్రాప్స్యసే యేన తద్బ్రహ్మ యత్ర గత్వా న శోచసి ॥ ౪౪.3౪ ॥

తతోఽహమపి యాస్యామి కిం యజ్ఞైః కిం జపేన మే ।
కృతకృత్యస్య కరణం బ్రహ్మభావాయ కల్పతే ॥ ४४.३५ ॥
త్వత్తోఽనుజ్ఞామవాప్యాహం నిర్ద్వన్ద్వో నిష్పరిగ్రహః ।
ప్రయతిష్యే తథా ముక్తౌ యథా యాస్యామి నిర్వృతిమ్ ॥ ४४.३६ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ఏవముక్త్వా స పితరం ప్రాప్యానుజ్ఞాం తతశ్చ సః ।
బ్రహ్మన్! జగామ మేధావీ పరిత్యక్తపరిగ్రహః ॥ ४४.३७ ॥
సోఽపి తస్య పితా తద్వత్క్రమేణ సుమహామతిః ।
వానప్రస్థం సమాస్థాయ చతుర్థాశ్రమమభ్యగాత్ ॥ ४४.३८ ॥
తత్రాత్మజం సమాసాద్య హిత్వా బన్ధం గుణాదికమ్ ।
ప్రాప సిద్ధిం పరాం ప్రాజ్ఞస్తత్కాలోపాత్తసంమతిః ॥ ४४.३९ ॥
ఏతత్తే కథితం బ్రహ్మన్! యత్పృష్టా భవతా వయమ్ ।
సువిస్తరం యథావచ్చ కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ४४.४० ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే పితాపుత్రసంవాదే జడోపాఖ్యానం నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

పఞ్చచత్వారింశోఽధ్యాయః

జైమినిరువాచ

సమ్యగేతన్మమాఖ్యాతం భవదిభర్ద్విజసత్తమాః ।
ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్ ॥ ౪౫.౧ ॥
అహో పితృప్రసాదేన భవతాం జ్ఞానమీదృశమ్ ।
యేన తిర్యక్త్వమప్యేతత్ప్రాప్య మోహస్తిరస్కృతః ॥ ౪౫.౨ ॥
ధన్యా భవన్తః సంసిద్ధ్యై ప్రాగవస్థాస్థితం యతః ।
భవతాం విషయోద్భూతైర్న మోహైశ్చాల్యతే మనః ॥ ౪౫.3 ॥
దిష్ట్యా భగవతా తేన మార్కణ్డేయేన ధీమతా ।
భవన్తో వై సమాఖ్యాతాః సర్వసన్దేహహృత్తమాః ॥ ౪౫.౪ ॥
సంసారేఽస్మిన్మనుష్యాణాం భ్రమతామతిసఙ్కటే ।
భవద్విధైః సమం సఙ్గో జాయతే నాతపస్వినామ్ ॥ ౪౫.౫ ॥
యద్యహం సఙ్గమాసాద్య భవదిభర్జ్ఞానదృష్టిభిః ।
న స్యాం కృతార్థస్తన్నూనం న మేఽన్యత్ర కృతార్థతా ॥ ౪౫.౬ ॥
ప్రవృత్తే చ నివృత్తే చ భవతాం జ్ఞానకర్మణి ।
మతిమస్తమలాం మన్యే యథా నాన్యస్య కస్యచిత్ ॥ ౪౫.౭ ॥
యది త్వనుగ్రహవతీ మయి బుద్ధిర్ద్విజోత్తమాః ।
భవతాం తత్సమాఖ్యాతుమర్హతేదమశేషతః ॥ ౪౫.౮ ॥
కథమేతత్సముద్భూతం జగత్స్థావరజఙ్గమమ్ ।
కథఞ్చ ప్రలయఙ్కాలే పునర్యాస్యతి సత్తమాః ॥ ౪౫.౯ ॥
కథఞ్చ వంశాః దేవర్షిపితృభూతాదిసమ్భవాః ।
మన్వన్తరాణి చ కథం వంశానుచరితఞ్చ యత్ ॥ ౪౫.౧౦ ॥
యావత్యః సృష్టయశ్చైవ యావన్తః ప్రలయాస్తథా ।
యథా కల్పవిభాగశ్చ యా చ మన్వన్తరస్థితిః ॥ ౪౫.౧౧ ॥

యథా చ క్షితిసంస్థానం యత్ప్రమాణఞ్చ వై భువః ।
యథాస్థితి సముద్రాద్రినిమ్నగాః కాననాని చ ॥ ४५.१२ ॥
భూర్లోకాదిస్వర్లోకానాం గణః పాతాలసంశ్రయః ।
గతిస్తథార్కసోమాదిగ్రహర్క్షజ్యోతిషామపి ॥ ४५.१३ ॥
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం సర్వమేతదాహూతసంప్లవమ్ ।
ఉపసంహృతే చ యచ్ఛేషం జగత్యస్మిన్ భవిష్యతి ॥ ४५.१४ ॥

పక్షిణ ఊచుః

ప్రశ్నభారోఽయమతులో యస్త్వయా మునిసత్తమ ।
పృష్టస్తం తే ప్రవక్ష్యామస్తత్శృణుష్వేహ జైమినే ॥ ४५.१५ ॥
మార్కణ్డేయేన కథితం పురా క్రౌష్టుకయే యథా ।
ద్విజపుత్రాయ శాన్తాయ వ్రతస్నాతాయ ధీమతే ॥ ४५.१६ ॥
మార్కణ్డేయం మహాత్మానముపాసీనం ద్విజోత్తమైః ।
క్రౌష్టుకిః పరిపప్రచ్ఛ యదేతత్పృష్టవాన్ ప్రభో ॥ ४५.१७ ॥
తస్య చాకథయత్ప్రీత్యా యన్మునిర్భృగునన్దనః ।
తత్తే ప్రకథయిష్యామః శృణు త్వం ద్విజసత్తమ ॥ ४५.१८ ॥
ప్రణిపత్య జగన్నాథం పద్మయోనిం పితామహమ్ ।
జగద్యోనిం స్థితం సృష్టౌ స్థితౌ విష్ణుస్వరూపిణమ్ ।
ప్రలయే చాన్తకర్తారం రౌద్రం రుద్రస్వరూపిణమ్ ॥ ४५.१९ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఉత్పన్నమాత్రస్య పురా బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।

పురాణమేతద్వేదాశ్చ ముఖేభ్యోఽనువినిః సృతాః ॥ ౪౫.౨౦ ॥
పురాణసంహితాశ్చక్రుర్బహులాః పరమర్షయః ।
వేదానాం ప్రవిభాగశ్చ కృతస్తైస్తు సహస్రశః ॥ ౪౫.౨౧ ॥
ధర్మజ్ఞానఞ్చ వైరాగ్యమైశ్వర్యఞ్చ మహాత్మనః ।
తస్యోపదేశేన వినా న హి సిద్ధం చతుష్టయమ్ ॥ ౪౫.౨౨ ॥
వేదాన్ సప్తర్షయస్తస్మాజ్జగృహుస్తస్య మానసాః ।
పురాణం జగృహుశ్చాద్యా మునయస్తస్య మానసాః ॥ ౪౫.౨౩ ॥
భృగోః సకాశాచ్చ్యవనస్తేనోక్తఞ్చ ద్విజన్మనామ్ ।
ఋషిభిశ్చాపి దక్షాయ ప్రోక్తమేతన్మహాత్మభిః ॥ ౪౫.౨౪ ॥
దక్షేణ చాపి కథితమిదమాసీత్తదా మమ ।
తత్తుభ్యం కథయామ్యద్య కలికల్మషనాశనమ్ ॥ ౪౫.౨౫ ॥
సర్వమేతన్మహాభగ! శ్రూయతాం మే సమాధినా ।
యథాశ్రుతం మయా పూర్వం దక్షస్య గదతో మునే ॥ ౪౫.౨౬ ॥
ప్రణిపత్య జగద్యోనిమజమవ్యయమాశ్రయమ్ ।
చరాచరస్య జగతోధాతారం పరమం పదమ్ ॥ ౪౫.౨౭ ॥
బ్రహ్మాణమాదిపురుషముత్పత్తిస్థితిసంయమే ।
యత్కారణమనౌపమ్యం యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౪౫.౨౮ ॥
తస్మై హిరణ్యగర్భాయ లోకతన్త్రాయ ధీమతే ।
ప్రణమ్య సమ్యగ్వక్ష్యామి భూతవర్గమనుత్తమమ్ ॥ ౪౫.౨౯ ॥
మహదాద్యం విశేషాన్తం సవైరుప్యం సలక్షణమ్ ।
ప్రమాణైః పఞ్చభిర్గమ్యం స్రోతోభిః షడ్భిరన్వితమ్ ॥ ౪౫.౩౦ ॥
పురుషాధిష్ఠితం నిత్యమనిత్యమివ చ స్థితమ్ ।
తచ్ఛ్రూయతాం మహాభాగ! పరమేణ సమాధినా ॥ ౪౫.౩౧ ॥
ప్రధానం కారణం యత్తదవ్యక్తాఖ్యం మహర్షయః ।

యదాహుః ప్రకృతిం సూక్ష్మాం నిత్యాం సదసదాత్మికామ్ ॥ ౪౫.౩౨ ॥
ధ్రువమక్షయ్యమజరమమేయం నాన్యసంశ్రయమ్ ।
గన్ధరూపరసైర్హీనం శబ్దస్పర్శవివర్జితమ్ ॥ ౪౫.౩౩ ॥
అనాద్యన్తం జగద్యోని త్రిగుణప్రభవాప్యయమ్ ।
అసామ్ప్రతమవిజ్ఞేయం బ్రహ్మాగ్రే సమవర్తత ॥ ౪౫.౩౪ ॥
ప్రలయస్యాను తేనేదం వ్యాప్తమాసీదశేషతః ।
గుణసామ్యాత్తతస్తస్మాత్క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితాన్మునే ॥ ౪౫.౩౫ ॥
గుణభావాత్సృజ్యమానాత్సర్గకాలే తతః పునః ।
ప్రధానం తత్త్వముద్భూతం మహాన్తం తత్సమావృణోత్ ॥ ౪౫.౩౬ ॥
యథా బీజం త్వచా తద్వదవ్యక్తేనావృతో మహాన్ ।
సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చ త్రిధోదితః ॥ ౪౫.౩౭ ॥
తతస్తస్మాదహఙ్కారస్త్రివిధో వై వ్యజాయత ।
వైకారికస్తైజసశ్చ భూతాదిశ్చ సతామసః ॥ ౪౫.౩౮ ॥
మహతా చావృతః సోఽపి యథావ్యరక్తేన వై మహాన్ ।
భూతాదిస్తు వికుర్వాణః శబ్దతన్మాత్రకన్తతః ॥ ౪౫.౩౯ ॥
ససర్జ శబ్దతన్మాత్రాదాకాశం శబ్దలక్షణమ్ ।
ఆకాశం శబ్దమాత్రన్తు భూతాదిశ్చావృణోత్తతః ॥ ౪౫.౪౦ ॥
స్పర్శతన్మాత్రమేవేహ జాయతే నాత్ర సంశయః ।
బలవాన్ జాయతే వాయుస్తస్య స్పర్శగుణో మతః ॥ ౪౫.౪౧ ॥
వాయుశ్చాపి వికుర్వాణో రుపమాత్రం ససర్జ హ ।
జ్యోతిరుత్పద్యతే వాయోస్తద్రూపగుణముచ్యతే ॥ ౪౫.౪౨ ॥
స్పర్శమాత్రస్తు వై వాయూరూపమాత్రం సమావృణోత్ ।
జ్యోతిశ్చాపి వికుర్వాణం రసమాత్రం ససర్జ హ ॥ ౪౫.౪౩ ॥
సమ్భవన్తి తతో హ్యాపశ్చాసన్ వై తా రసాత్మికాః ।

రసమాత్రన్తు తాహ్యాపో రూపమాత్రం సమావృణోత్ ॥ ౪౫.౪౪ ॥

ఆపశ్చాపి వికుర్వత్యో గన్ధమాత్రం ససర్జిరే ।

సఙ్ఘాతో జాయతే తస్మాత్తస్య గన్ధో గుణో మతః ॥ ౪౫.౪౫ ॥

తస్మింస్తస్మింస్తు తన్మాత్రం తేన తన్మాత్రతా స్మృతా ।

అవిశేషవాచకత్వాదవిశేషాస్తతశ్చ తే ॥ ౪౫.౪౬ ॥

న శాన్తా నాపి ఘోరాస్తే న మూఢాశ్చావిశేషతః ।

భూతతన్మాత్రసర్గోఽయమహఙ్కారాత్తు తామసాత్ ॥ ౪౫.౪౭ ॥

వైకారికాదహఙ్కారాత్సత్త్వోద్రిక్తాత్తు సాత్త్వికాత్ ।

వైకారికః స సర్గస్తు యుగపత్సమ్ప్రవర్తతే ॥ ౪౫.౪౮ ॥

బుద్ధీన్ద్రియాణి పఞ్చైవ పఞ్చ కర్మేన్ద్రియాణి చ ।

తైజసానీన్ద్రియాణ్యాహుర్దేవా వైకారికా దశ ॥ ౪౫.౪౯ ॥

ఏకాదశం మనస్తత్ర దేవా వైకారికాః స్మృతాః ।

శ్రోతం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా నాసికా చైవ పఞ్చమీ ॥ ౪౫.౫౦ ॥

శబ్దాదీనామవాప్త్యర్థం బుద్ధియుక్తాని వక్ష్యతే ।

పాదౌ పాయురుపస్థశ్చ హస్తౌ వాక్పఞ్చమీ భవేత్ ॥ ౪౫.౫౧ ॥

గతిర్విసర్గో హ్యానన్దః శిల్పం వాక్యఞ్చ కర్మ తత్ ।

ఆకాశం శబ్దమాత్రన్తు స్పర్శమాత్రం సమావిశత్ ॥ ౪౫.౫౨ ॥

ద్విగుణో జాయతే వాయుస్తస్య స్పర్శో గుణో మతః ।

రూపన్తథైవావిశతః శబ్దస్పర్శగుణావుభౌ ॥ ౪౫.౫౩ ॥

ద్విగుణస్తు తతశ్చాగ్నిః స శబ్దస్పర్శరూపవాన్ ।

శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపఞ్చ రసమాత్రం సమావిశత్ ॥ ౪౫.౫౪ ॥

తస్మాచ్చతుర్గుణా హ్యాపో విజ్ఞేయాస్తా రసాత్మికాః ।

శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపఞ్చ రసో గన్ధం సమావిశత్ ॥ ౪౫.౫౫ ॥

సంహతా గన్ధమాత్రేణ ఆవృణ్వంస్తే మహీమిమామ్ ।

తస్మాత్పఞ్చగుణా భూమిః స్థూలా భూతేషు దృశ్యతే ॥ ౪౫.౫౬ ॥
శాన్తా ఘోరాశ్చ మూఢాశ్చ విశేషాస్తేన తే స్మృతాః ।
పరస్పరానుప్రవేశాద్ధారయన్తి పరస్పరమ్ ॥ ౪౫.౫౭ ॥
భూమేరన్తస్త్విదం సర్వం లోకాలోకం ఘనావృతమ్ ।
విశేషాశ్చేన్ద్రియగ్రాహ్యా నియతత్వాచ్చ తే స్మృతాః ॥ ౪౫.౫౮ ॥
గుణం పూర్వస్య పూర్వస్య ప్రాప్నువన్త్యుత్తరోత్తరమ్ ।
నానావీర్యాః పృథగ్భూతాః సప్తైతే సంహతిం వినా ॥ ౪౫.౫౯ ॥
నాశక్నువన్ ప్రజాః స్రష్టుమసమాగమ్య కృత్స్నశః ।
సమేత్యాన్యోన్యసంయోగమన్యోన్యాశ్రయిణశ్చ తే ॥ ౪౫.౬౦ ॥
ఏకసఙ్ఘాతచిహ్నాశ్చ సంప్రాప్యైక్యమశేషతః ।
పురుషాధిష్ఠితత్వాచ్చ అవ్యక్తానుగ్రహేణ చ ॥ ౪౫.౬౧ ॥
మహదాద్యా విశేషాన్తా హ్యణ్డముత్పాదయన్తి తే ।
జలబుద్బుదవత్తత్ర క్రమాద్వై వృద్ధిమాగతమ్ ॥ ౪౫.౬౨ ॥
భూతేభ్యోఽణ్డం మహాబుద్ధే ! వృహత్తదుదకేశయమ్ ।
ప్రాకృతేఽణ్డే వివృద్ధః సన్ క్షేత్రజ్ఞో బ్రహ్మసంజ్ఞితః ॥ ౪౫.౬౩ ॥
స వై శరీరీ ప్రథమః స వై పురుష ఉచ్యతే ।
ఆదికర్తా చ భూతానాం బ్రహ్మాగ్రే సమవర్తత ॥ ౪౫.౬౪ ॥
తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ।
మేరుస్తస్యానుసమ్భూతో జరాయుశ్చాపి పర్వతాః ॥ ౪౫.౬౫ ॥
సముదా గర్భసలిలం తస్యాణ్డస్య మహాత్మనః ।
తస్మిన్నణ్డే జగత్సర్వం సదేవాసురమానుషమ్ ॥ ౪౫.౬౬ ॥
దీపాద్యద్రిసముద్రాశ్చ రాజ్యోతిర్లోకసంగ్రహః ।
జలానిలానలాకాశైస్తతో భూతాదినా బహిః ॥ ౪౫.౬౭ ॥
వృతమణ్డం దశగుణైరేకైకత్వేన తైః పునః ।

మహతా తత్ప్రమాణేన సహైవానేన వేష్టితః ॥ ౪౫.౬౮ ॥
మహాంస్తైః సహితః సర్వైరవ్యక్తేన సమావృతః ।
ఏభిరావరణైరణ్డం సప్తభిః ప్రాకృతైర్వృతమ్ ॥ ౪౫.౬౯ ॥
అన్యోన్యమావృత్య చ తా అష్టౌ ప్రకృతయః స్థితాః ।
ఏషా సా ప్రకృతిర్నిత్యా యదన్తః పురుషశ్చ సః ॥ ౪౫.౭౦ ॥
బ్రహ్మాఖ్యః కథితో యస్తే సమాసాచ్ఛ్రూయతాం పునః ।
యథా మగ్నో జలే కశ్చిదున్మజ్జన్ జలసమ్భవః ॥ ౪౫.౭౧ ॥
జలఞ్చ క్షిపతి బ్రహ్మా స తథా ప్రకృతిర్విభు ।
అవ్యక్తం క్షేత్రముదిష్టం బ్రహ్మా క్షేత్రజ్ఞ ఉచ్యతే ॥ ౪౫.౭౨ ॥
ఏతత్సమస్తం జానీయాత్క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞలక్షణమ్ ।
ఇత్యేష ప్రాకృతః సర్గః క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితస్తు సః ।
అబుద్ధిపూర్వః ప్రథమః ప్రాదుర్భూతస్తడిద్యథా ॥ ౪౫.౭౩ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే బ్రహ్మోత్పత్తిర్నామ పఞ్చచత్వారింశోఽధ్యాయః

శ్రీమన్మహర్షివేదవ్యాసప్రణీతం

శ్రీమార్కణ్డేయపురాణమ్ ।

(ద్వితీయో భాగః)

షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవంస్త్వణ్డసమ్భూతిర్యథావత్కథితా మమ ।
బ్రహ్మాణ్డే బ్రహ్మణో జన్మ తథా చోక్తం మహాత్మనః ॥ ౪౬.౧ ॥
ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం త్వత్తో భృగుకులోద్భవ ।
యదాన సృష్టిర్భూతానామస్తి కిన్ను న చాస్తి వా ।
కాలే వై ప్రలయస్యాన్తే సర్వస్మిన్నుపసంహృతే ॥ ౪౬.౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

యదా తు ప్రకృతౌ యాతి లయం విశ్వమిదం జగత్ ।
తదోచ్యతే ప్రాకృతోఽయం విద్వద్భిః ప్రతిసఞ్చరః ॥ ౪౬.3 ॥
స్వాత్మన్యవస్థితేవ్యక్తే వికారే ప్రతిసంహృతే ।
ప్రకృతిః పురుషశ్చైవ సాధర్మ్యేణావతిష్ఠతః ॥ ౪౬.౪ ॥
తదా తమశ్చ సత్త్వఞ్చ సమత్వేన వ్యవస్థితౌ ।
అనుద్రిక్తావనూనౌ చ తత్ప్రోతౌ చ పరస్పరమ్ ॥ ౪౬.౫ ॥
తిలేషు వా యథా తైలం ఘృతం పయసి వా స్థితమ్ ।
తథా తమసి సత్త్వే చ రజోఽప్యనుసృతం స్థితమ్ ॥ ౪౬.౬ ॥
ఉత్పత్తిర్బ్రహ్మణో యావదాయుషో ద్విపరార్ధికమ్ ।
తావద్దినం పరేశస్య తత్సమా సంయమే నిశా ॥ ౪౬.౭ ॥
అహర్ముఖే ప్రబుద్ధస్తు జగదాదిరనాదిమాన్ ।
సర్వహేతురచిన్త్యాత్మా పరః కోఽప్యపరక్రియః ॥ ౪౬.౮ ॥

ప్రకృతిం పురుషఞ్చైవ ప్రావిశ్యాశు జగత్పతిః ।
క్షోభయామాస యోగేన పరేణ పరమేశ్వరః ॥ ౪౬.౯ ॥
యథా మదో నవస్త్రీణాం యథా వా మాధవానిలః ।
అనుప్రవిష్టః క్షోభాయ తథాసౌ యోగమూర్తిమాన్ ॥ ౪౬.౧౦ ॥
ప్రధానే క్షోభ్యమానే తు స దేవో బ్రహ్మసంజ్ఞితః ।
సముత్పన్నోఽణ్డకోషస్థో యథా తే కథితం మయా ॥ ౪౬.౧౧ ॥
స ఏవ క్షోభకః పూర్వం స క్షోభ్యః ప్రకృతేః పతిః ।
స సఙ్కోచవికాశాభ్యాం ప్రధానత్వేఽపి చ స్థితః ॥ ౪౬.౧౨ ॥
అత్పన్నః స జగద్యోనిరగుణోఽపి రజోగుణమ్ ।
భుఞ్జన్ ప్రవర్తతే సర్గే బ్రహ్మత్వం సముపాశ్రితః ॥ ౪౬.౧౩ ॥
బ్రహ్మత్వే స ప్రజాః సృష్ట్వా తతః సత్త్వాతిరేకవాన్ ।
విష్ణుత్వమేత్య ధర్మేణ కురుతే పరిపాలనమ్ ॥ ౪౬.౧౪ ॥
తతస్తమోగుణోద్రిక్తో రుద్రత్వే చాఖిలం జగత్ ।
ఉపసంహృత్య వై శేతే త్రైలోక్యం త్రిగుణోఽగుణః ॥ ౪౬.౧౫ ॥
యథా ప్రాగ్వ్యాపకః క్షేత్రీ పాలకో లావకస్తథా ।
యథా స సంజ్ఞామాయాతి బ్రహ్మవిష్ణ్వీశకారిణీమ్ ॥ ౪౬.౧౬ ॥
బ్రహ్మత్వే సృజతే లోకాన్ రుద్రత్వే సంహరత్యపి ।

విష్ణుత్వే చాప్యుదాసీనస్తిస్త్రోఽవస్థాః స్వయమ్భువః ॥ ౪౬.౧౭ ॥
రజో బ్రహ్మ తమో రుద్రో విష్ణుః సత్త్వం జగత్పతిః ।
ఏత ఏవ త్రయో దేవా ఏత ఏవ త్రయో గుణాః ॥ ౪౬.౧౮ ॥
అన్యోన్యమిథునా హ్యేతే అన్యోన్యాశ్రయిణస్తథా ।
క్షణం వియోగో నహ్యేషాం న త్యజన్తి పరస్పరమ్ ॥ ౪౬.౧౯ ॥
ఏవం బ్రహ్మ జగత్పూర్వో దేవదేవశ్చతుర్ముఖః ।

రజోగుణం సమాశ్రిత్య స్రష్టృత్వే స వ్యవస్థితః ॥ ౪౬.౨౦ ॥
హిరణ్యగర్భో దేవాదిరనాదిరుపచారతః ।
భూపద్మకర్ణికాసంస్థో బ్రహ్మాగ్రే సమజాయత ॥ ౪౬.౨౧ ॥
తస్య వర్షశతం త్వేకం పరమాయుర్మహాత్మనః ।
బ్రాహ్మ్యేణైవ హి మానేన తస్య సంఖ్యాం నిబోధ మే ॥ ౪౬.౨౨ ॥
నిమేషైర్దశభిః కాష్ఠా తథా పఞ్చభిరుచ్యతే ।
కలాస్త్రింశచ్చ వై కాష్ఠా ముహూర్తం త్రింశత్తాః కలాః ॥ ౪౬.౨౩ ॥
అహోరాత్రం ముహూర్తానాం నృణాం త్రింశత్తు వై స్మృతమ్ ।
అహోరాత్రైశ్చ త్రింశద్భిః పక్షౌ ద్వౌ మాస ఉచ్యతే ॥ ౪౬.౨౪ ॥
తైః షడ్భిరయనం వర్షం ద్వేఽయనే దక్షిణోత్తరే ।
తద్దేవానామహోరాత్రం దినం తత్రోత్తరాయణమ్ ॥ ౪౬.౨౫ ॥
దివ్యైర్వర్షసహస్రైస్తు కృతత్రేతాదిసంజ్ఞితమ్ ।
చతుర్యుగం ద్వాదశభిస్తద్విభాగం శృణుష్వ మే ॥ ౪౬.౨౬ ॥
చత్వారి తు సహస్రాణి వర్షాణాం కృతముచ్యతే ।
శతాని సన్ధ్యా చత్వారి సన్ధ్యాంశశ్చ తథావిధః ॥ ౪౬.౨౭ ॥
త్రేతా త్రీణి సహస్రాణి దివ్యాబ్దానాం శతత్రయమ్ ।
తత్సన్ధ్యా తత్సమా చైవ సన్ధ్యాంశశ్చ తథావిధః ॥ ౪౬.౨౮ ॥
ద్వాపరం ద్వే సహస్రే తు వర్షాణాం ద్వే శతే తథా ।
తస్య సన్ధ్యా సమాఖ్యాతా ద్వే శతాబ్దే తదంశకః ॥ ౪౬.౨౯ ॥
కలిః సహస్రం దివ్యానామబ్దానాం ద్విజసత్తమ ।
సన్ధ్యా సన్ధ్యాంశకశ్చైవ శతకౌ సముదాహృతౌ ॥ ౪౬.౩౦ ॥
ఏషా ద్వాధశసాహస్రీ యుగాఖ్యా కవిభిః కృతా ।
ఏతత్సహస్రగుణితమో బ్రాహ్మ్యముదాహృతమ్ ॥ ౪౬.౩౧ ॥
బ్రహ్మణో దివసే బ్రహ్మన్మనవః స్యుశ్చతుర్దశ ।

భవన్తి భాగశస్తేషాం సహస్రం తద్విభజ్యతే ॥ ౪౬.౩౨ ॥

దేవాః సప్తర్షయః సేన్ద్రా మనుస్తత్సూనవో నృపాః ।

మనునా సహ సృజ్యన్తే సంహ్రియన్తే చ పూర్వవత్ ॥ ౪౬.౩౩ ॥

చతుర్యుగానాం సంఖ్యాతా సాధికా హ్యేకసప్తతిః ।

మన్వన్తరం తస్య సంఖ్యాం మానుషాబ్దైర్నిబోధ మే ॥ ౪౬.౩౪ ॥

త్రింశత్కోట్యస్తు సంపూర్ణాః సంఖ్యాతాః సంఖ్యయా ద్విజ ।

సప్తషష్టిస్తథాన్యాని నియుతాని చ సంఖ్యయా ॥ ౪౬.౩౫ ॥

వింశతిశ్చ సహస్రాణి కాలోఽయం సాధికం వినా ।

ఏతన్మన్వన్తరం ప్రోక్తం దివ్యైర్వర్షైర్నిబోధ మే ॥ ౪౬.౩౬ ॥

అష్టౌ వర్షసహస్రాణి దివ్యయా సంఖ్యయా యుతమ్ ।

ద్విపఞ్చాశత్తథాన్యాని సహస్రాణ్యధికాని తు ॥ ౪౬.౩౭ ॥

చతుర్దశగుణో హ్యేష కాలో బ్రహ్మ్యమహః స్మృతమ్ ।

తస్యాన్తే ప్రలయః ప్రోక్తో బ్రహ్మన్నైమిత్తికో బుధైః ॥ ౪౬.౩౮ ॥

భూర్లోకోఽథ భువర్లోకః స్వర్లోకశ్చ వినాశినః ।

తథా వినాశమాయాన్తి మహర్లోకశ్చ తిష్ఠతి ॥ ౪౬.౩౯ ॥

తద్వాసినోఽపి తాపేన జనలోకం ప్రయాన్తి వై ।

ఏకార్ణవే చ త్రైలోక్యే బ్రహ్మా స్వపితి వై నిశి ॥ ౪౬.౪౦ ॥

తత్ప్రమాణైవ సా రాత్రిస్తదన్తే సృజ్యతే పునః ।

ఏవన్తు బ్రహ్మణో వర్షమేకం వర్షశతన్తు తత్ ॥ ౪౬.౪౧ ॥

శతం హి తస్య వర్షాణాం పరమిత్యభిధీయతే ।

పఞ్చాశద్భిస్తథా వర్షైః పరార్ధమితి కీర్త్యతే ॥ ౪౬.౪౨ ॥

ఏవమస్య పరార్ధన్తు వ్యతీతం ద్విజసత్తమ ।

యస్యాన్తేఽభూన్మహాకల్పః పాద్మ ఇత్యభివిశ్రుతః ॥ ౪౬.౪౩ ॥

ద్వితీయస్య పరార్ధస్య వర్తమానస్య వై ద్విజ ।

వారాహ ఇతి కల్పోఽయం ప్రథమః పరికల్పితః ॥ ౪౬.౪౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే బ్రహ్మాయుఃప్రమాణో నామ షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః

సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః ౪౭

క్రోష్టుకిరువాచ

యథా ససర్జ వై బ్రహ్మా భగవానాదికృత్ప్రజాః ।
ప్రజాపతిః పతిర్దేవస్తన్మే విస్తరతో వద ॥ ౪౭.౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

కథయామ్యేష తే బ్రహ్మన్ ససర్జ భగవాన్ యథా ।
లోకకృచ్ఛాశ్వతః కృత్స్నం జగత్స్థావరజఙ్గమమ్ ॥ ౪౭.౨ ॥
పద్మావసానే ప్రలయే నిశాసుప్తోత్థితః ప్రభుః ।
సత్త్వోద్రిక్తస్తదా బ్రహ్మా శూన్యం లోకమవైక్షత ॥ ౪౭.3 ॥

ఇమఞ్చోదాహరన్త్యత్ర శ్లోకం నారాయణం ప్రతి ।
బ్రహ్మస్వరూపిణం దేవం జగతః ప్రభవాప్యయమ్ ॥ ౪౭.౪ ॥
ఆపో నారా వై తనవ ఇత్యపాం నామ శుశ్రుమ ।
తాసు శేతే స యస్మాచ్చ తేన నారాయణః స్మృతః ॥ ౪౭.౫ ॥
విబుద్ధః సలిలే తస్మిన్ విజ్ఞాయాన్తర్గతాం మహీమ్ ।
అనుమానాత్సముద్ధారం కర్తుకామస్తదా క్షితే ॥ ౪౭.౬ ॥
అకరోత్స తనూరన్యాః కల్పాదిషు యథా పురా ।
మత్స్యకూర్మాదికాస్తద్వద్వారాహం వపురాస్థితః ॥ ౪౭.౭ ॥
వేదయజ్ఞమయం దివ్యం వేదయజ్ఞమయో విభుః ।
రూపం కృత్వా వివేశాప్సు సర్వగః సర్వసమ్భవః ॥ ౪౭.౮ ॥
సముద్ధృకత్య చ పాతాలాన్ముమోచ సలిలే భువమ్ ।
జనలోకస్థితైః సిద్ధైశ్చిన్త్యమానో జగత్పతిః ॥ ౪౭.౯ ॥
తస్యోపరి జలౌఘస్య మహతీ నౌరివ స్థితా ।
వితతత్వాత్తు దేహస్య న మహీ యాతి సంప్లవమ్ ॥ ౪౭.౧౦ ॥
తతః క్షితిం సమీకృత్య పృథివ్యాం సోఽసృజద్గిరీన్ ।
ప్రాక్సర్గే దహ్యమానే తు తదా సంవర్తకాగ్నినా ॥ ౪౭.౧౧ ॥
తేనాగ్నినా విశీర్ణాస్తే పర్వతా భువి సర్వశః ।
శైలా ఏకార్ణవే మగ్నా వాయునాపస్తు సంహతాః ॥ ౪౭.౧౨ ॥
నిషక్తా యత్ర యత్రాసంస్తత్ర తత్రాచలాభవన్ ।
భూవిభాగన్తతః కృత్వా సప్తద్వీపోపశోభితమ్ ॥ ౪౭.౧౩ ॥
భూరాద్యాంశ్చతురో లోకాన్ పూర్వంవత్సమకల్పయత్ ।
సృష్టిఞ్చిన్తయతస్తస్య కల్పాదిషు యథా పురా ॥ ౪౭.౧౪ ॥
అబుద్ధిపూర్వకస్తస్మాత్ప్రాదుర్భూతస్తమోమయః ।
తమో మోహో మహామోహస్తామిస్రో హ్యన్ధసంజ్ఞితః ॥ ౪౭.౧౫ ॥

అవిద్యా పఞ్చపర్వైషా ప్రాదుర్భూతా మహాత్మనః ।
పఞ్చధావస్థితః సర్గో ధ్యాయతోఽప్రతిబోధవాన్ ॥ ౪౭.౧౬ ॥
బహిరన్తశ్చాప్రకాశః సంవృతాత్మా నగాత్మకః ।
ముఖ్యా నగా యతశ్చోక్తా ముఖ్యసర్గస్తతస్త్వయమ్ ॥ ౪౭.౧౭ ॥
తం దృష్ట్వాసాధకం సర్గమమన్యదపరం పునః ।
తస్యాభిధ్యాయతః సర్గం తిర్యక్స్రోతో హ్యవర్తత ॥ ౪౭.౧౮ ॥
యస్మాత్తిర్యక్ప్రవృత్తిః సా తిర్యక్స్రోతస్తతః స్మృతః ।
పశ్వాదయస్తే విఖ్యాతాస్తమః ప్రాయో హ్యవేదినః ॥ ౪౭.౧౯ ॥
అత్పథగ్రాహినశ్చైవ తేఽజ్ఞానే జ్ఞానమానినః ।

అహఙ్కృతా అహంమానా అష్టావిశశద్విధాత్మకాః ॥ ౪౭.౨౦ ॥
అన్తః ప్రకాశాస్తే సర్వే ఆవృతాస్తు పరస్పరమ్ ।
తమప్యసాధకం మత్వా ధ్యాయతోఽన్యస్తతోఽభవత్ ॥ ౪౭.౨౧ ॥
ఊర్ధ్వస్రోతస్తృతీయస్తు సాత్త్వికః సమవర్తత ।
తే సుఖప్రీతిబహులా బహిరన్తస్త్వనావృతాః ॥ ౪౭.౨౨ ॥
ప్రకాశా బహిరన్తశ్చ ఊర్ధ్వస్రోతః సముద్భవాః ।
తుష్టాత్మకస్తృతీయస్తు దేవసర్గో హి స స్మృతః ॥ ౪౭.౨3 ॥
తస్మిన్ సర్గేఽభవత్ప్రీతిర్నిష్పన్నే బ్రహ్మణస్తదా ।
తతోఽన్యం స తదా దధ్యౌ సాధకం సర్గముత్తమమ్ ॥ ౪౭.౨౪ ॥
తథాభిధ్యాయతస్తస్య సత్యాభిధ్యాయినస్తతః ।
ప్రాదుర్బభౌ తదావ్యక్తాదర్వాక్స్రోతస్తు సాధకః ॥ ౪౭.౨౫ ॥
యస్మాదర్వాగ్వ్యవర్తన్త తతోర్ఽవాక్స్రోతసస్తు తే ।
తే చ ప్రకాశబహులాస్తమోద్రిక్తా రజోఽధికాః ॥ ౪౭.౨౬ ॥
తస్మాత్తే దుః ఖబహులా భూయోభూయశ్చ కారిణః ।

ప్రకాశా బహిరన్తశ్చ మనుష్యాః సాధకాశ్చ తే ॥ ४२.२२ ॥
పఞ్చమోఽనుగ్రహః సర్గః స చతుర్ధా వ్యవస్థితః ।
విపర్యయేణ సిద్ధ్యా చ శాన్త్యా తుష్ట్యా తథైవ చ ॥ ४२.२८ ॥
నిర్వృత్తం వర్తమానఞ్చ తేఽర్థం జానన్తి వై పునః ।
భూతాదికానాం భూతానాం షష్ఠః సర్గ స ఉచ్యతే ॥ ४२.२९ ॥
తే పరిగ్రాహిణః సర్వే సంవిభాగరతాస్తథా ।
చోదనాశ్చాప్యశీలాశ్చ జ్ఞేయా భూతాదికాశ్చ తే ॥ ४२.30 ॥
ప్రథమో మహతః సర్గో విజ్ఞేయో బ్రహ్మణస్తు సః ।
తన్మాత్రాణాం ద్వితీయస్తు భూతసర్గః స ఉచ్యతే ॥ ४२.3० ॥
వైకారికస్తృతీయస్తు సర్గశ్చైన్ద్రియకః స్మృతః ।
ఇత్యేష ప్రాకృతః సర్గః సంభూతో బుద్ధిపూర్వకః ॥ ४२.3२ ॥
ముఖ్యః సర్గశ్చతుర్థస్తు ముఖ్యా వై స్థావరాః స్మృతాః ।
తిర్యక్స్రోతస్తు యః ప్రోక్తస్తిర్యగ్యోన్యః స పఞ్చమః ॥ ४२.33 ॥
తథోర్ధ్వస్రోతసాం షష్ఠో దేవసర్గస్తు స స్మృతః ।
తతోఽర్వాక్స్రోతసాం సర్గః సప్తమః స తు మానుషః ॥ ४२.3४ ॥
అష్టమోఽనుగ్రహః సర్గః సాత్త్వికస్తామసశ్చ సః ।
పఞ్చైతే వైకృతాః సర్గాః ప్రాకృతాస్తు త్రయః స్మృతాః ॥ ४२.3५ ॥
ప్రాకృతో వైకృతశ్చైవ కౌమారో నవమః స్మృతః ।
ఇత్యేతే వై సమాఖ్యాతా నవ సర్గాః ప్రజాపతేః ॥ ४२.3६ ॥

ఇతి శ్రీ మార్కణ్డేయపురాణే ప్రాకృతవైకృతసర్గో నామ సప్తచాత్వారింశోఽధ్యాయః

అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః ౪౮

క్రౌష్టుకిరువాచ

సమాసాత్కథితా సృష్టిః సమ్యగ్భగవతా మమ ।
దేవాదీనాం భవం బ్రహ్మన్ విస్తరాత్తు బ్రవీహి మే ॥ ౪౮.౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

కుశలాకుశలైర్బ్రహ్మన్! భావితా పూర్వకమర్మభిః ।
ఖ్యాతా తథా హ్యనిర్ముక్తాః ప్రలయే హ్యు పసంహృతాః ॥ ౪౮.౨ ॥
దేవాద్యాః స్థావరాన్తాశ్చ ప్రజా బ్రహ్మంశ్చతుర్విధాః ।
బ్రహ్మణః కుర్వతః సృష్టిం జజ్ఞిరే మానసాస్తదా ॥ ౪౮.3 ॥
తతో దేవాసురాన్ పితౄన్మానుషాంశ్చ చతుష్టయమ్ ।
సిసృక్షురమ్భాంస్యేతాని స్వమాత్మానమయూయుజత్ ॥ ౪౮.౪ ॥
యుక్తాత్మనస్తమోమాత్రా ఉద్రిక్తాభూత్ప్రజాపతేః ।
సిసృక్షోర్జఘనాత్పూర్వమసురా జజ్ఞిరే తతః ॥ ౪౮.౫ ॥
ఉత్ససర్జ తతస్తాన్తు తమోమాత్రాత్మికాం తనుమ్ ।
సాపవిద్ధా తనుస్తేన సద్యో రాత్రిరజాయత ॥ ౪౮.౬ ॥
అన్యాం తనుముపాదాయ సిసృక్షుః ప్రీతిమాప సః ।
సత్త్వోద్రేకాస్తతో దేవా ముఖతస్తస్య జజ్ఞిరే ॥ ౪౮.౭ ॥
ఉత్ససర్జ చ భూతేశస్తనుం తామప్యసౌ విభుః ।

సా చాపవిద్ధా దివసం సత్త్వప్రాయమజాయత్ ॥ ౪౮.౮ ॥
సత్త్వమాత్రాత్మికామేవ తతోఽన్యాం జగృహే తనుమ్ ।
పితృవన్మన్యమానస్య పితరస్తస్య జజ్ఞిరే ॥ ౪౮.౯ ॥
సృష్ట్వా పితౄనుత్ససర్జ తనుం తామపి స ప్రభుః ।
సా చోత్సృష్టాభవత్సన్ధ్యా దివననక్తాన్తరస్థితా ॥ ౪౮.౧౦ ॥
రజోమాత్రాత్మికామన్యాం తనుం భేజేఽథ స ప్రభుః ।
తతో మనుష్యాః సమ్భూతా రజోమాత్రాసముద్భవాః ॥ ౪౮.౧౧ ॥
సృష్ట్వా మనుష్యాన్ స విభురుత్ససర్జ తనుం తతః ।
జ్యోత్స్నా సమభవత్సా చ నక్తాన్తేఽహర్ముఖే చ యా ॥ ౪౮.౧౨ ॥
ఇత్యేతాస్తనవస్తస్య దేవదేవస్య ధీమతః ।
ఖ్యాతా రాత్ర్యహనీ చైవ సన్ధ్యా జ్యోత్స్నా చ వై ద్విజ ॥ ౪౮.౧౩ ॥
జ్యోత్స్నా సన్ధ్యా తథైవాహసత్త్వమాత్రాత్మకం త్రయమ్ ।
తమోమాత్రాత్మికా రాత్రిః సా వై తస్మాత్త్రియామికా ॥ ౪౮.౧౪ ॥
తస్మాద్దేవా దివా రాత్రావసురాస్తు బలాన్వితాః ।
జ్యోత్స్నాగమే చ మనుజాః సన్ధ్యాయాం పితరస్తథా ॥ ౪౮.౧౫ ॥
భవన్తి బలినోఽధృష్యా విపక్షాణాం న సంశయః ।
తద్విపర్యయమాసాద్య ప్రయాన్తి చ విపర్యయమ్ ॥ ౪౮.౧౬ ॥
జ్యోత్స్నా రాత్ర్యహనీ సన్ధ్యా చత్వార్యేతాని వై ప్రభోః ।
బ్రహ్మణస్తు శరీరాణి త్రిగుణోపశ్రితాని తు ॥ ౪౮.౧౭ ॥
చత్వార్యేతాన్యథోత్పాద్య తనుమన్యాం ప్రజాపతిః ।
రజస్తమోమయీం రాత్రౌ జగృహే క్షుత్తృడన్వితః ॥ ౪౮.౧౮ ॥
తదన్ధకారే క్షుత్క్షామానసృజద్భగవానజః ।
విరూపాన్ శ్మశ్రులానత్తుమారబ్ధాస్తే చ తాం తనుమ్ ॥ ౪౮.౧౯ ॥
రక్షామ ఇతి తేభ్యోఽన్యే య ఊచుస్తే తు రాక్షసాః ।

ఖాదామ ఇతి యే చోచుస్తే యక్షా యక్షణాద్విజ ॥ ౪౮.౨౦ ॥

తాన్ దృష్ట్వా హ్యప్రియేణాస్య కేశాః శీర్యన్త వేధసః ।

సమారోహణహీనాశ్చ శిరసో బ్రహ్మణస్తు తే ॥ ౪౮.౨౧ ॥

సర్పణాత్తేఽభవన్ సర్పా హీనత్వాదహయః స్మృతాః ।

సర్పాన్ దృష్ట్వా తతః క్రోధాత్క్రోధాత్మానో వినిర్మమే ॥ ౪౮.౨౨ ॥

వర్ణేన కపిలేనోగ్రాస్తే భూతాః పిశితాశనాః ।

ధ్యాయతో గాం తతస్తస్య గన్ధర్వా జజ్ఞిరే సుతాః ॥ ౪౮.౨౩ ॥

జజ్ఞిరే పిబతో వాచం గన్ధర్వాస్తేన తే స్మృతాః ।

అష్టాస్వేతాసు సృష్టాసు దేవయోనిషు స ప్రభుః ॥ ౪౮.౨౪ ॥

తతః స్వదేహతోఽన్యాని వయాంసి పశవోఽసృజత్ ।

ముఖతోఽజాః ససర్జాథ వక్షసశ్చావయోఽసృజత్ ॥ ౪౮.౨౫ ॥

గావశ్చైవోదరాద్బ్రహ్మా పార్శ్వాభ్యాఞ్చ వినిర్మమే ।

పద్భ్యాఞ్చాశ్వాన్ స మాతఙ్గాన్ రాసభాన్ శశకాన్మృగాన్ ॥ ౪౮.౨౬ ॥

ఉష్ట్రానశ్వతరాంశ్చైవ నానారూపాశ్చ జాతయః ।

ఓషధ్యః ఫలమూలిన్యో రోమభ్యస్తస్య జజ్ఞిరే ॥ ౪౮.౨౭ ॥

ఏవం పశ్వోషధీః సృష్ట్వా హ్యయజచ్చాధ్వరే విభుః ।

తస్మాదాదౌ తు కల్పస్య త్రేతాయుగముఖే తదా ॥ ౪౮.౨౮ ॥

గౌరజః పురుషో మేషో అశ్వాశ్వతరగర్దభాః ।

ఏతాన్ గ్రామ్యాన్ పశూనాహురారణ్యాంశ్చ నిబోధ మే ॥ ౪౮.౨౯ ॥

శ్వాపదం ద్విఖురం హస్తీ వానరాః పక్షిపఞ్చమాః ।

ఔదకాః పశవః షష్ఠాః సప్తమాస్తు సరీసృపాః ॥ ౪౮.౩౦ ॥

గాయత్రీఞ్చ ఋచఞ్చైవ త్రివృత్సోమం రథన్తరమ్ ।

అగ్నిష్టోమఞ్చ యజ్ఞానాం నిర్మమే ప్రథమాన్ముఖాత్ ॥ ౪౮.౩౧ ॥

యజూంషి త్రైష్టుభం ఛన్దః స్తోమం పఞ్చదశన్తథా ।

బృహత్సామ తథోకథఞ్చ దక్షిణాదసృజన్ముఖాత్ ॥ ౪౮.౩౨ ॥
సామాని జగతీచ్ఛన్దః స్తోమం పఞ్చదశన్తథా ।
వైరూపమతిరాత్రఞ్చ నిర్మమే పశ్చిమాన్ముఖాత్ ॥ ౪౮.౩౩ ॥
ఏకవిశమథర్వాణమాప్తోర్యామాణమేవ చ ।
అనుష్టుభం సవైరాజముత్తరాదసృజన్ముఖాత్ ॥ ౪౮.౩౪ ॥
విద్యుతోఽశనిమేఘాశ్చ రోహితేన్ద్రధనూంషి చ ।
వయాంసి చ ససర్జాదౌ కల్పస్య భగవాన్ విభుః ॥ ౪౮.౩౫ ॥
ఉచ్చావచాని భూతాని గాత్రేభ్యస్తలస్య జజ్ఞిరే ।
సృష్ట్వా చతుష్టయం పూర్వం దేవాసురపితౄన్ ప్రజాః ॥ ౪౮.౩౬ ॥
తతోఽసృజత్స భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ ।
యక్షాన్ పిశాచాన్ గన్ధర్వాంస్తథైవాప్సరసాఙ్గణాన్ ॥ ౪౮.౩౭ ॥
నరకిన్నరరక్షాంసి వయః పశుమృగోరగాన్ ।
అవ్యయఞ్చ వ్యయఞ్చైవ యదిదం స్థాణుజఙ్గమమ్ ॥ ౪౮.౩౮ ॥
తేషాం యే యాని కర్మాణి ప్రాక్సృష్టేః ప్రతిపేదిరే ।
తాన్యేవ ప్రతిపద్యన్తే సృజ్యమానాః పునః పునః ॥ ౪౮.౩౯ ॥
హింస్రాహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మావృతానృతే ।
తద్భావితాః ప్రపద్యన్తే తస్మాత్తత్తస్య రోచతే ॥ ౪౮.౪౦ ॥
ఇన్ద్రియార్థేషు భూతేషు శరీరేషు చ స ప్రభుః ।
నానాత్వం వినియోగఞ్చ ధాతైవ వ్యదధాత్స్వయమ్ ॥ ౪౮.౪౧ ॥
నామ రూపఞ్చ భూతానాం కృత్యానాఞ్చ ప్రపఞ్చనమ్ ।
వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ దేవాదీనాఞ్చకార సః ॥ ౪౮.౪౨ ॥
ఋషీణాం నామధేయాని యాశ్చ దేవేషు సృష్టయః ।
శర్వర్యన్తే ప్రసూతానామన్యేషాఞ్చ దదాతి సః ॥ ౪౮.౪౩ ॥
యథర్తావృతులిఙ్గాని నానారూపాణి పర్యయే ।

దృశ్యన్తే తాని తాన్యేవ తథా భావా యుగాదిషు ॥ ౪౮.౪౪ ॥
ఏవంవిధాః సృష్టయస్తు బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।
శర్వర్యన్తే ప్రబుద్ధస్య కల్పే కల్పే భవన్తి వై ॥ ౪౮.౪౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సృష్టిప్రకారణనామాష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః

ఊనపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౪౯

క్రౌష్టుకిరువాచ

అర్వాక్స్రోతస్తు కథితో భవతా యస్తు మానుషః ।
బ్రహ్మన్! విస్తరతో బ్రూహి బ్రహ్మా సమసృజద్యథా ॥ ౪౯.౧ ॥
యథా చ వర్ణానసృజద్యద్గుణాశ్చ మహామతే ।
యచ్చ యేషాం స్మృతం కర్మ విప్రాదీనాం వదస్వ తత్ ॥ ౪౯.౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

బ్రహ్మణః సృజతః పూర్వం సత్యాభిధ్యాయినస్తథా ।
మిథునానాం సహస్రన్తు ముఖాత్సోఽథాసృజన్మునే ॥ ౪౯.3 ॥
జాతాస్తే హ్యుపపద్యన్తే సత్త్వోద్రిక్తాః స్వతేజసః ।
సహస్రమన్యద్వక్షస్తో మిథునానాం ససర్జ హ ॥ ౪౯.౪ ॥

తే సర్వే రజసోద్రిక్తాః శుష్మిణశ్చాప్యమర్షిణః ।
ససర్జాన్యత్తే సహస్రన్తు ద్వన్ద్వానామూరుతః పునః ॥ ౪౯.౫ ॥
రజస్తమోభ్యాముద్రిక్తా ఈహాశీలాస్తు తే స్మృతాః ।
పద్భ్యాం సహస్రమన్యచ్చ మిథునానాం ససర్జ హ ॥ ౪౯.౬ ॥
ఉద్రిక్తాస్తమసా సర్వే నిః శ్రీకా హ్యల్పచేతసః ।
తతః సంహర్షమాణాస్తే ద్వన్ద్వోత్పన్నాస్తు ప్రాణినః ॥ ౪౯.౭ ॥
అన్యోన్యహృచ్ఛయావిష్టా మైథునాయోపచక్రముః ।
తతః ప్రభృతి కల్పేఽస్మిన్మిథునానాం హి సమ్భవః ॥ ౪౯.౮ ॥
మాసి మాస్యార్తవం యత్తు న తదాసీత్తు యోషితామ్ ।
తస్మాత్తదా న సుషువుః సేవితైరపి మైథునైః ॥ ౪౯.౯ ॥
ఆయుషోఽన్తే ప్రసూయన్తే మిథునాన్యేవ తాః సకృత్ ।
తతః ప్రభృతి కల్పేఽస్మిన్మిథునానాం హి సమ్భవః ॥ ౪౯.౧౦ ॥
ధ్యానేన మనసా తాసాం ప్రజానాం జాయతే సకృత్ ।
శబ్దాదిర్విషయః శుద్ధః ప్రత్యేకం పఞ్చలక్షణః ॥ ౪౯.౧౧ ॥
ఇత్యేషా మానుషీ సృష్టిర్యా పూర్వం వై ప్రజాపతేః ।
తస్యాన్వవాయసమ్భూతా యైరిదం పూరితం జగత్ ॥ ౪౯.౧౨ ॥
సరిత్సరః సముద్రాంశ్చ సేవన్తే పర్వతానపి ।
తాస్తదా హ్యల్పశీతోష్ణా యుగే తస్మింశ్చరన్తి వై ॥ ౪౯.౧౩ ॥
తృప్తిం స్వాభావికీం ప్రాప్తా విషయేషు మహామతే ।
న తాసాం ప్రతిఘాతోఽస్తి న ద్వేషో నాపి మత్సరః ॥ ౪౯.౧౪ ॥
పర్వతోదధిసేవిన్యో హ్యనికేతాస్తు సర్వశః ।
తా వై నిష్కామచారిణ్యో నిత్యం ముదితమానసాః ॥ ౪౯.౧౫ ॥
పిశాచోరగరక్షాంసి తథా మత్సరిణో జనాః ।
పశవః పక్షిణశ్చైవ నక్రా మత్స్యాః సరీసృపాః ॥ ౪౯.౧౬ ॥

అవారకా హ్యణ్డజా వా తే హ్యధర్మప్రసూతయః ।
న మూలఫలపుష్పాణి నార్తవా వత్సరాణి చ ॥ ౪౯.౧౭ ॥
సర్వకాలసుఖః కాలో నాత్యర్థం ఘర్మశీతతా ।
కాలేన గచ్ఛతా తేషాం చిత్రా సిద్ధిరజాయత ॥ ౪౯.౧౮ ॥
తతశ్చ తేషాం పూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే చ వితృప్తతా ।
పునస్తథేచ్ఛతాం తృప్తిరనాయాసేన సాభవత్ ॥ ౪౯.౧౯ ॥
ఇచ్ఛతాఞ్చ తథాయాసో మనసః సమజాయత ।
అపాం సౌక్ష్మ్యం తతస్తాసాం సిద్ధిర్నానారసోల్లసా ॥ ౪౯.౨౦ ॥
సమజాయత చైవాన్యా సర్వకామప్రదాయినీ ।
అసంస్కార్యైః శరీరైశ్చ ప్రజాస్తాః స్థిరయౌవనాః ॥ ౪౯.౨౧ ॥
తాసాం వినా తు సంకల్పం జాయన్తే మిథునాః ప్రజాః ।
సమం జన్మ చ రూపఞ్చ మ్రియన్తే చైవ తాః సమమ్ ॥ ౪౯.౨౨ ॥
అనిచ్ఛాద్వేషసంయుక్తా వర్తన్తే తు పరస్పరమ్ ।
తుల్యరూపాయుషః సర్వా అధమోత్తమతాం వినా ॥ ౪౯.౨౩ ॥
తత్వారి తు సహస్రాణి వర్షాణాం మానుషాణి తు ।
ఆయుః ప్రమాణం జీవన్తి న చ క్లేశాద్విపత్తయః ॥ ౪౯.౨౪ ॥
క్వచిత్క్వచిత్పునః సాభూత్క్షితిర్భాగ్యేన సర్వశః ।
కాలేన గచ్ఛతా నాశముపయాన్తి యథా ప్రజాః ॥ ౪౯.౨౫ ॥
తథా తాః క్రమశో నాశం జగ్ముః సర్వత్ర సిద్ధయః ।
తాసు సర్వాసు నష్టాసు నభసః ప్రచ్యుతా నరాః ॥ ౪౯.౨౬ ॥
ప్రాయశః కల్పవృక్షాస్తే సంభూతా గృహసంజ్ఞితాః ।
సర్వే ప్రత్యుపభోగాశ్చ తాసం తేభ్యః ప్రజాయతే ॥ ౪౯.౨౭ ॥
వర్తయన్తి స్మ తేభ్యస్తాస్త్రేతాయుగముఖే తదా ।
తతః కాలేన వై రాగస్తాసామాకస్మికోఽభవత్ ॥ ౪౯.౨౮ ॥

మాసి మాస్యార్తవోత్పత్త్యా గర్భోత్పత్తిః పునః పునః ।
రాగోత్పత్త్యా తతస్తాసాం వృక్షాస్తే గృహసంజ్ఞితాః ॥ ౪౯.౨౯ ॥
బ్రహ్మన్నన్యపరేషాన్తు పేతుః శాఖా మహీరుహామ్ ।
వస్త్రాణి చ ప్రసూయన్తే ఫలేష్వాభరణాని చ ॥ ౪౯.౩౦ ॥
తేష్వేవ జాయతే తేషాం గన్ధవర్ణరసాన్వితమ్ ।
అమాక్షికం మాహవీర్యం పుటకే పుటకే మధు ॥ ౪౯.౩౧ ॥
తేన వా వర్తయన్తి స్మ ముఖే త్రేయాయుగస్య వై ।
తతః కాలాన్తరేణైవ పునర్లోభాన్వితాస్తు తాః ॥ ౪౯.౩౨ ॥
వృక్షాంస్తాః పర్యగృహ్ణన్త మమత్వావిష్టచేతసః ।
నేశుస్తేనాపచారేణ తేఽపి తాసాం మహీరుహాః ॥ ౪౯.౩౩ ॥
తతో ద్వన్ద్వాన్యజాయన్తే శీతోష్ణక్షున్ముఖాని వై ।
తాస్తద్ద్వన్ద్వోపఘాతార్థం చక్రుః పూర్వం పురాణి తు ॥ ౪౯.౩౪ ॥
మరుధన్వషు దుర్గేషు పర్వతేషు దరీషు చ ।
సంశ్రయన్తి చ దుర్గాణి వార్క్షం పార్వతమౌదకమ్ ॥ ౪౯.౩౫ ॥
కృత్రిమఞ్చ తథా దుర్గం మిత్వా మిత్వాత్మనోఙ్గులైః ।
మానార్థాని ప్రమాణాని తాస్తు పూర్వం ప్రచక్రిరే ॥ ౪౯.౩౬ ॥
పరమాణుః పరం సూక్ష్మం త్రసరేణుర్మహీరజః ।
బాలాగ్రఞ్చైవ లిక్షాం చ యూకాం చాథ యవోదరమ్ ॥ ౪౯.౩౭ ॥
క్రమాదష్టగుణాన్యాహుర్యవానష్టౌ తథాఙ్గులమ్ ।
షడఙ్గులం పదం తచ్చ వితస్తిర్ద్విగుణం స్మృతమ్ ॥ ౪౯.౩౮ ॥
ద్వే వితస్తీ తథా హస్తో బ్రాహ్మ్యతీర్థాదివేష్టనః ।
చతుర్హస్తం ధనుర్దణ్డో నాడికార్యుగమేవ చ ॥ ౪౯.౩౯ ॥
ధనుషాం ద్వే సహస్రే తు గవ్యూతిస్తచ్చతుర్గుణమ్ ।
ప్రోక్తఞ్చ యోజవనం ప్రాజ్ఞైః సంఖ్యానార్థమిదం పరమ్ ॥ ౪౯.౪౦ ॥

చతుర్థామథ దుర్గాణాం స్వసముత్థాని త్రీణి తు ।
చతుర్థం కృత్రిమం దుర్గం తే చక్రుర్యత్నతస్తు వై ॥ ౪౯.౪౧ ॥
పురఞ్చ ఖేటకఞ్చైవ తద్వద్ద్రోణీముఖం ద్విజ ।
శాఖానగరకఞ్చాపి తథా కర్వటకం ద్రమీ ॥ ౪౯.౪౨ ॥
గ్రామం సఘోషవిన్యాసం తేషు చావసథాన్ పృథక్ ।
సోత్సేధవప్రకారఞ్చ సర్వతః పరిఖావృతమ్ ॥ ౪౯.౪౩ ॥
యోజనార్ధార్ధవిష్కమ్భమష్టభాగాయతం పురమ్ ।
ప్రాగుదక్ప్రవణం శస్తం శుద్ధవంశబహిర్గమమ్ ॥ ౪౯.౪౪ ॥
తదర్ధేన తథా ఖేటం తత్పాదేన చ కర్వటమ్ ।
న్యూనం ద్రోణీముఖం తస్మాదష్టభాగేన చోచ్యతే ॥ ౪౯.౪౫ ॥
ప్రాకారపరిఖాహీనాం పురం ఖర్వటముచ్యతే ।
శాఖానగరకఞ్చాన్యన్మన్త్రిసామన్తభుక్తిమత్ ॥ ౪౯.౪౬ ॥
తథా శూద్రజనప్రాయాః స్వసమృద్ధికృషీబలాః ।
క్షేత్రోపభోగ్యభూమధ్యే వసతిర్గ్రామసంజ్ఞితా ॥ ౪౯.౪౭ ॥
అన్యస్మాన్నగరాదేర్యా కార్యముద్దిశ్య మానవైః ।
క్రియతే వసతిః సా వై విజ్ఞేయా వసతిర్నరైః ॥ ౪౯.౪౮ ॥
దుష్టప్రాయో వినా క్షేత్రైః పరభూమిచరో బలీ ।
గ్రామ ఏవ ద్రమీసంజ్ఞో రాజవల్లభసంశ్రయః ॥ ౪౯.౪౯ ॥
శకటారూఢభాణ్డైశ్చ గోపాలైర్విపణం వినా ।
గోసమూహైస్తథా ఘోషో యత్రేచ్ఛాభూమికేతనః ॥ ౪౯.౫౦ ॥
త ఏవం నగరాదీంస్తు కృత్వా వాసార్థమాత్మనః ।
నికేతనాని ద్వన్ద్వానాం చక్రురావసథాయ వై ॥ ౪౯.౫౧ ॥
గృహాకారా యథా పూర్వం తేషామాసన్మహీరుహాః ।
తథా సంస్మృత్య తత్సర్వం చక్రుర్వేశ్మాని తాః ప్రజాః ॥ ౪౯.౫౨ ॥

వృక్షస్త్యైవఙ్గతాః శాఖాస్తథైవఞ్చాపరీ గతాః ।
నతాశ్చైవోన్నతాశ్చైవ తద్వచ్ఛాఖాః ప్రచక్రిరే ॥ ౪౯.౫౩ ॥
యాః శాఖాః కల్పవృక్షాణాం పూర్వమాసన్ ద్విజోత్తమ ।
తా ఏవ శాఖా గేహానాం శాలాత్వం తేన తాసు తత్ ॥ ౪౯.౫౪ ॥
కృత్వా ద్వన్ద్వోపఘాతన్తే వార్తోపాయమచిన్తయన్ ।
నష్టేషు మధునా సార్ధం కల్పవృక్షేష్వశేషతః ॥ ౪౯.౫౫ ॥
విషాదవ్యాకులాస్తా వై ప్రజాస్తృష్ణాక్షుధార్దితాః ।
తతః ప్రాదుర్బభౌ తాసాం సిద్ధిస్త్రేతాముఖే తదా ॥ ౪౯.౫౬ ॥
వార్తాస్వసాధితా హ్యన్యా వృష్టిస్తాసాం నికామతః ।
తాసాం వృష్ట్యుదకానీహ యాని నిమ్నగతాని వై ॥ ౪౯.౫౭ ॥
వృష్ట్యావరుద్ధైరభవన్స్రోతః ఖాతాని నిమ్నగాః ।
యే పురస్తాదపాం స్తోకా ఆపన్నాః పృథివీతలే ॥ ౪౯.౫౮ ॥
తతో భూమేశ్చ సంయోగాదోషధ్యస్తాస్తదా భవన్ ।
అఫాలకృష్టాశ్చానుప్తా గ్రామ్యారణ్యాశ్చతుర్దశ ॥ ౪౯.౫౯ ॥
ఋతుపుష్పఫలాశ్చైవ వృక్షా గుల్మాశ్చ జజ్ఞిరే ।
ప్రాదుర్భావస్తు త్రేతాయామాద్యోఽయమౌషధస్య తు ॥ ౪౯.౬౦ ॥
తేనౌషధేన వర్తన్తే ప్రజాస్త్రేతాయుగే మునే ।
రాగలోభౌ సమాసాద్య ప్రజాశ్చాకస్మికౌ తదా ॥ ౪౯.౬౧ ॥
తతస్తాః పర్యగృహ్ణన్త నదీక్షేత్రాణి పర్వతాన్ ।
వృక్షగుల్మౌషధీశ్చైవమాత్మన్యాయాద్యథాబలమ్ ॥ ౪౯.౬౨ ॥
తేన దోషేణ తా నేశురౌషధ్యో మిషతాం ద్విజ ।
అగ్రసద్భూర్యుగపత్తాస్తదౌషధ్యో మహామతే ॥ ౪౯.౬౩ ॥
పునస్తాసు ప్రణష్టాసు విభ్రాన్తాస్తాః పునః ప్రజాః ।
బ్రహ్మాణం శరణం జగ్ముః క్షుధార్తాః పరమేష్ఠినమ్ ॥ ౪౯.౬౪ ॥

స చాపి తత్త్వతో జ్ఞాత్వా తదా గ్రస్తాం వసున్ధరామ్ ।
వత్సం కృత్వా సుమేరున్తు దుదోహ భగవాన్ విభుః ॥ ౪౯.౬౫ ॥
దుగ్ధేయం గౌస్తదా తేన శస్యాని పృథివీతలే ।
జజ్ఞిరే తాని బీజాని గ్రామ్యారణ్యాస్తు తాః పునః ॥ ౪౯.౬౬ ॥
ఓషధ్యః ఫలపాకాన్తా గణాః సప్తదశా స్మృతాః ।
వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమా అణవస్తిలాః ॥ ౪౯.౬౭ ॥
ప్రియఙ్గవో హ్యుదారాశ్చ కోరదూషాః సచీనకాః ।
మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాః సకులత్థకాః ॥ ౪౯.౬౮ ॥
ఆఢకాశ్చణకాశ్చైవ గణాః సప్తదశ స్మృతాః ।
ఇత్యేతా ఓషధీనాన్తు గ్రామ్యాణాం జాతయః పురా ॥ ౪౯.౬౯ ॥
ఓషధ్యో జజ్ఞియాశ్చైవ గ్రామ్యారణ్యాశ్చతుర్దశ ।
వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమా అణవస్తిలాః ॥ ౪౯.౭౦ ॥
ప్రియఙ్గుసప్తమా హ్యేతే అష్టమాస్తు కులత్థకాః ।
శ్యామాకాస్త్వథ నీవారా యత్తిలా సగవేధుకాః ॥ ౪౯.౭౧ ॥
కురువిన్దా మర్కటకాస్తథా వేణుయవాశ్చ యే ।
గ్రామ్యారణ్యాః స్మృతా హ్యేతా ఓషధ్యశ్చ చతుర్దశ ॥ ౪౯.౭౨ ॥
యదా ప్రసృష్టా ఓషధ్యో న ప్రరోహన్తి తాః పునః ।
తతః స తాసాం వృద్ధ్యర్థం వార్త్తోపాయఞ్చకార హ ॥ ౪౯.౭౩ ॥
బ్రహ్మా స్వయమ్భూర్భగవాన్ హస్తసిద్ధిఞ్చ కర్మజామ్ ।
తతః ప్రభృత్యథౌషధ్యః కృష్టపచ్యాస్తు జజ్ఞిరే ॥ ౪౯.౭౪ ॥
సంసిద్ధాయాన్తు వార్త్తాయాం తతస్తాసాం స్వయం ప్రభుః ।
మర్యాదాం స్థాపయామాస యథాన్యాయం యథాగుణమ్ ॥ ౪౯.౭౫ ॥
వర్ణానామాశ్రమాణాఞ్చ ధర్మాన్ ధర్మభృతాంవర ।
లోకానాం సర్వవర్ణానాం సమ్యగ్ధర్మార్థపాలినామ్ ॥ ౪౯.౭౬ ॥

ప్రాజాపత్యం బ్రాహ్మణానాం స్మృతం స్థానం క్రియావతామ్ ।
స్థానమైన్ద్రం క్షత్రియాణాం సంగ్రామేష్వపలాయినామ్ ॥ ౪౯.౭౭ ॥
వైశ్యానాం మారుతం స్థానం స్వధర్మమనువర్తతామ్ ।
గాన్ధర్వం శూద్రజాతీనాం పరిచర్యానువర్తతామ్ ॥ ౪౯.౭౮ ॥
అష్టాశీతిసహస్రాణామృషీణామూర్ధ్వరేతసామ్ ।
స్మృతం తేషాన్తు యత్స్థానం తదేవ గురువాసినామ్ ॥ ౪౯.౭౯ ॥
సప్తర్షీణాన్తు యత్స్థానం స్మృతం తద్వై వనౌకసామ్ ।
ప్రాజాపత్యం గృహస్థానాం న్యాసినాం బ్రహ్మణః క్షయమ్ ।
యోగినామమృతం స్థానమితి వై స్థానకల్పనా ॥ ౪౯.౮౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సృష్టిప్రకరణే ఏకోనపఞ్చాశదధ్యాయః

పఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౦

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతోఽభిధ్యాయతస్తస్య జజ్ఞిరే మానసీః ప్రజాః ।
తచ్ఛరీరసముత్పన్నైః కార్యైస్తైః కారణైః సహ ॥ ౫౦.౧ ॥
క్షేత్రజ్ఞాః సమవర్తన్త గాత్రేభ్యస్తస్య ధీమతః ।

తే సర్వే సమవర్తన్త యే మయా ప్రగుదాహృతాః ॥ ౫౦.౨ ॥
దేవాద్యాః స్థావరాన్తాశ్చ త్రైగుణ్యవిషయాః స్మృతాః ।
ఏవంభూతాని సృష్టాని స్థావరాణి చరాణి చ ॥ ౫౦.౩ ॥
యదాస్య తాః ప్రజాః సర్వా న వ్యవర్ధన్త ధీమతః ।
అథాన్యాన్మానసాన్ పుత్రాను సదృశానాత్మనోఽసృజత్ ॥ ౫౦.౪ ॥
భృగుం పులస్త్యం పులహం క్రతుమఙ్గిరసన్తథా ।
మరీచిం దక్షమత్రిఞ్చ వసిష్ఠఞ్చైవ మానసమ్ ॥ ౫౦.౫ ॥
నవ బ్రహ్మణ ఇత్యేతే పురాణే నిశ్చయఙ్గతాః ।
తతోఽసృజత్పునర్బ్రహ్మా రుద్రం క్రోధాత్మసమ్భవమ్ ॥ ౫౦.౬ ॥
సఙ్కల్పఞ్చైవ ధర్మఞ్చ పూర్వేషామపి పూర్వజమ్ ।
సనన్దనాదయో యే చ పూర్వం సృష్టాః స్వయంభువా ॥ ౫౦.౭ ॥
న తే లోకేషు సజ్జన్తో నిరపేక్షాః సమాహితాః ।
సర్వే తేఽనాగతజ్ఞానా వీతరాగా విమత్సరాః ॥ ౫౦.౮ ॥
తేష్వేవం నిరపేక్షేషు లోకసృష్టౌ మహాత్మనః ।
బ్రహ్మణోఽభూన్మహాక్రోధస్తత్రోత్పన్నోఽర్కసన్నిభః ॥ ౫౦.౯ ॥
అర్ధనారీనరవపుః పురుషోఽతిశరీరవాన్ ।
విభజాత్మానమిత్యుక్త్వా స తదాన్తర్దధే తతః ॥ ౫౦.౧౦ ॥
స చోక్తో వై పృథక్స్త్రీత్వం పురుషత్వం తథాకరోత్ ।
బిభేద పురుషత్వఞ్చ దశధా చైకధా తు సః ॥ ౫౦.౧౧ ॥
సౌమ్యాసౌమ్యైస్తథా శాన్తైః పుంస్త్వం స్త్రీత్వఞ్చ స ప్రభుః ।
బిభేద బహుధా దేవః పురుషైరసితైః సితైః ॥ ౫౦.౧౨ ॥
తతో బ్రహ్మాత్మసమ్భూతం పూర్వం స్వాయమ్భువం ప్రభుః ।
ఆత్మనః సదృశం కృత్వా ప్రజాపాలో మనుం ద్విజ ॥ ౫౦.౧౩ ॥
శతరూపాఞ్చ తాం నారీం తపోనిర్ధూతకల్మషామ్ ।

స్వాయమ్భువో మనుర్దేవః పత్నీత్వే జగృహే విభుః ॥ ౫౦.౧౪ ॥
తస్మాచ్చ పురుషాత్పుత్రౌ శతరూపా వ్యజాయత ।
ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ ప్రఖ్యాతావాత్మకర్మభిః ॥ ౫౦.౧౫ ॥
కన్యే ద్వే చ తథా ఋద్ధిం ప్రసూతిఞ్చ తతః పితా ।
దదౌ పుర్నాతిం దక్షాయ తథా ఋద్ధిం రుచేః పురా ॥ ౫౦.౧౬ ॥
ప్రజాపతిః స జగ్రాహ తయోర్యజ్ఞః సదక్షిణః ।
పుత్రో జజ్ఞే మహాభాగ ! దమ్పతీమిథునం తతః ॥ ౫౦.౧౭ ॥
యజ్ఞస్య దక్షిణాయాన్తు పుత్రా ద్వాదశ జజ్ఞిరే ।
యామా ఇతి సమాఖ్యాతా దేవాః స్వాయమ్భువేఽన్తరే ॥ ౫౦.౧౮ ॥
తస్య పుత్రాస్తు యజ్ఞస్య దక్షిణాయాం సభాస్వరాః ।
ప్రసూత్యాఞ్చ తథా దక్షశ్చతస్రో వింశతిస్తథా ॥ ౫౦.౧౯ ॥
ససర్జ కన్యాస్తాసాఞ్చ సమ్యఙ్నామాని మే శృణు ।
శ్రద్ధా లక్ష్మీర్ధృతిస్తుష్టిః పుష్టిర్మేధా క్రియా తథా ॥ ౫౦.౨౦ ॥
బుద్ధిర్లజ్జా వపుః శాన్తిః సిద్ధిః కీర్తిస్త్రయోదశీ ।
పత్న్యర్థే ప్రతిజగ్రాహ ధర్మో దాక్షాయణీః ప్రభుః ॥ ౫౦.౨౧ ॥
తాభ్యః శిష్టా యవీయస్య ఏకాదశ సులోచనాః ।
ఖ్యాతిః సత్యథ సమ్భూతిః స్మృతిః ప్రీతిస్తథా క్షమా ॥ ౫౦.౨౨ ॥
సన్తతిశ్చానసూయా చ ఊర్జా స్వాహా స్వధా తథా ।
భృగుర్భవో మరీచిశ్చ తథా చైవాఙ్గిరా మునిః ॥ ౫౦.౨౩ ॥
పులస్త్యః పులహశ్చైవ క్రతుశ్చ ఋషయస్తథా ।
వసిష్ఠోఽత్రిస్తథా వహ్నిః పితరశ్చ యథాక్రమమ్ ॥ ౫౦.౨౪ ॥
ఖ్యాత్యాద్యా జగృహుః కన్యా మునయో మునిసత్తమాః ।
శ్రద్ధా కామం శ్రీశ్చ దర్పం నియమం ధృతిరాత్మజమ్ ॥ ౫౦.౨౫ ॥
సన్తోషఞ్చ తథా తుష్టిర్లోభం పుష్టిరజాయత ।

మేధా శ్రుతం క్రియా దణ్డం నయం వినయమేవ చ ॥ ౫౦.౨౬ ॥
బోధం బుద్ధిస్తథా లజ్జా వినయం వపురాత్మజమ్ ।
వ్యవసాయం ప్రజజ్ఞే వై క్షేమం శాన్తిరసూయత ॥ ౫౦.౨౭ ॥
సుఖం సిద్ధిర్యశః కీర్తిరిత్యేతే ధర్మయోనయః ।
కామాదతిముదం హర్షం ధర్మపౌత్రమసూయత ॥ ౫౦.౨౮ ॥
హింసా భార్యా త్వధర్మస్య తస్యాం జజ్ఞే తథానృతమ్ ।
కన్యా చ నిరృతిస్తస్యాం సుతౌ ద్వౌ నరకం భయమ్ ॥ ౫౦.౨౯ ॥
మాయా చ వేదనా చైవ మిథునం ద్వయమేతయోః ।
తయోర్జజ్ఞేఽథ వై మాయా మృత్యుం భూతాపహారిణమ్ ॥ ౫౦.3౦ ॥
వేదనాత్మసుతఞ్చాపి దుఃఖం జజ్ఞేఽథ రౌరవాత్ ।
మృత్యోర్వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధాశ్చ జజ్ఞిరే ॥ ౫౦.3౧ ॥
దుః ఖోద్భవాః స్మృతా హ్యేతే సర్వే వాధర్మలక్షణాః ।
నైషాం భార్యాస్తి పుత్రో వా సర్వే తే హ్యూర్ధ్వరేతసః ॥ ౫౦. 3౨ ॥
నిరృతిశ్చ తథా చాన్యా మృత్యోర్భార్యాభవన్మునే ।
అలక్ష్మీర్నామ తస్యాఞ్చ మృత్యోః పుత్రాశ్చతుర్దశ ॥ ౫౦.33 ॥
అలక్ష్మీపుత్రకా హ్యేతే మృత్యోరాదేశకారిణః ।
వినాశకాలేషు నరాన్ భజన్త్యేతే శృణుష్వ తాన్ ॥ ౫౦.3౪ ॥
ఇన్ద్రియేషు దశస్వేతే తథా మనసి చ స్థితాః ।
స్వే స్వే నరం స్త్రియం వాపి విషయే యోజయన్తి హి ॥ ౫౦.3౫ ॥
అథేన్ద్రియాణి చాక్రమ్య రాగక్రోధాదిభిర్నరాన్ ।
యోజయన్తి యథా హానిం యాన్త్యధర్మాదిభిర్ద్విజ ॥ ౫౦.3౬ ॥
అహఙ్కారగతశ్చాన్యస్తథాన్యో బుద్ధిసంస్థితః ।
వినాశాయ నరాః స్త్రీణాం యతన్తే మహోసంశ్రితాః ॥ ౫౦.3౭ ॥
తథైవాన్యో గృహే పుంసాం దుః సహో నామ విశ్రుతః ।

క్షుత్క్షామోఽధోముఖో నగ్నశ్చీరీ కాకసమస్వనః ॥ ౫౦.౩౮ ॥
స సర్వాన్ ఖాదితుం సృష్టో బ్రహ్మణా తమసో నిధిః ।
దంష్ట్రాకరాలమత్యర్థం వివృతాస్యం సుభైరవమ్ ॥ ౫౦.౩౯ ॥
తమత్తుకామమాహేదం బ్రహ్మా లోకపితామహః ।
సర్వబ్రహ్మమయః శుద్ధః కారణం జగతోఽవ్యయః ॥ ౫౦.౪౦ ॥

బ్రహ్మోవాచ

నాత్తవ్యన్తే జగదిదం జహి కోపం శమం వ్రజ ।
త్యజైనాన్తామసీ వృత్తిమపాస్య రజసః కలామ్ ॥ ౫౦.౪౧ ॥

దుః సహ ఉవాచ

క్షుత్క్షామోఽస్మి జగన్నాథ! పిపాసుశ్చాపి దుర్బలః ।
కథం తృప్తిమియాన్నాథ! భవేయం బలవాన్ కథమ్ ।
కశ్చాశ్రయో మమాఖ్యాహి వర్తేయం యత్ర నిర్వృతః ॥ ౫౦.౪౨ ॥

బ్రహ్మోవాచ

తవాశ్రయో గృహం పుంసాం జనశ్చాధార్మికో బలమ్ ।
పుష్టిం నిత్యక్రియాహాన్యా భవాన్ వత్స! గమిష్యతి ॥ ౫౦.౪౩ ॥
వృథాస్ఫోటాశ్చ తే వస్త్రమాహారఞ్చ దదామి తే ।
క్షతం కీటావపన్నఞ్చ తథా శ్వభిరవేక్షితమ్ ॥ ౫౦.౪౪ ॥
భగ్నభాణ్డాగతన్తద్వన్ముఖవాతోపశామితమ్ ।
ఉచ్ఛిష్టాపక్వమాస్విన్నమవలీఢమసంస్కృతమ్ ॥ ౫౦.౪౫ ॥

భగ్నాసనస్థితైర్భుక్తమాసన్నాగతమేవ చ ।
విదిఙ్ముఖం సన్ధ్యయోశ్చ నృత్యవాద్యస్వనాకులమ్ ॥ ౫౦.౪౬ ॥
ఉదక్యోపహతం భుక్తముదక్యా దృష్టమేవ చ ।
యచ్చోపఘాతవత్కిఞ్చిద్భక్ష్యం పేయమథాపి వా ॥ ౫౦.౪౭ ॥
ఏతాని తవ పుష్ట్యర్థమన్యచ్చాపి దదామి తే ।
అశ్రద్ధయా హుతం దత్తమస్నాతైర్యదవజ్ఞయా ॥ ౫౦.౪౮ ॥
యన్నామ్బుపూర్వకం క్షిప్తమనర్ఘీకృతమేవ చ ।
త్యక్తుమావిష్కృతం యత్తు దత్తం చైవాతివిస్మయాత్ ॥ ౫౦.౪౯ ॥
దుష్టం క్రుద్ధార్త్తదత్తఞ్చ యక్ష తద్భాగి తత్ఫలమ్ ।
యచ్చ పౌనర్భవః కిఞ్చిత్కరోత్యాముష్మికం క్రమమ్ ॥ ౫౦.౫౦ ॥
యచ్చ పౌనర్భవా యోషిత్తద్యక్ష! తవ తృప్తయే ।
కన్యాశుల్కోపధానాయ సముపాస్తే ధనక్రియాః ॥ ౫౦.౫౧ ॥
తథైవ యక్ష! పుష్ట్యర్థమసచ్ఛాస్త్రక్రియాశ్చ యాః ।
యచ్చార్థనిర్వృతం కిఞ్చిదధీతం యన్న సత్యతః ॥ ౫౦.౫౨ ॥
తత సర్వం తవ కాలాంశ్చ దదామి తవ సిద్ధయే ।
గుర్విణ్యభిగమే సన్ధ్యానిత్యకార్యవ్యతిక్రమే ॥ ౫౦.౫౩ ॥
అసచ్ఛాస్త్రక్రియాలాపదూషితేషు చ దుః సహ ।
తవాభిభవసామర్థ్యం భవిష్యతి సదా నృషు ॥ ౫౦.౫౪ ॥
పఙ్క్తిభేదే వృథాపాకే పాకభేదే తథా క్రియా ।
నిత్యఞ్చ గేహకలహే భవితా వసతిస్తవ ॥ ౫౦.౫౫ ॥
అపోష్యమాణే చ తథా భృత్యే గోవాహనాదికే ।
అసన్ధ్యాభ్యుక్షితాగారే కాలే త్వత్తో భయం నృణామ్ ॥ ౫౦.౫౬ ॥
నక్షత్రగ్రహపీడాసు త్రివిధోత్పాతదర్శనే ।
అశాన్తికపరాన్ యక్ష! నరానభిభవిష్యసి ॥ ౫౦.౫౭ ॥

వృథోపవాసినో మర్త్యా ద్యూతస్త్రీషు సదా రతాః ।
త్వద్భాషణోపకర్తారో వైడాలవ్రతికాశ్చ యే ॥ ౫౦.౫౮ ॥
అబ్రహ్మచారిణాధీతమిజ్యా చావిదుషా కృతా ।
తపోవనే గ్రామ్యభుజాం తథైవానిర్వజితాత్మనామ్ ॥ ౫౦.౫౯ ॥
బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాఞ్చ స్వకర్మతః ।
పరిచ్యుతానాం యా చేష్టా పరలోకార్థమీప్సతామ్ ॥ ౫౦.౬౦ ॥
తస్యాశ్చ యత్ఫలం సర్వం తత్తే యక్ష! భవిష్యతి ।
అన్యచ్చ తే ప్రయచ్ఛామి పుష్ట్యర్థం సన్నిబోధ తత్ ॥ ౫౦.౬౧ ॥
భవతో వైశ్వదేవాన్తే నామోచ్చారణపూర్వకమ్ ।
ఏతత్తవేతి దాస్యన్తి భవతో బలిమూర్జితమ్ ॥ ౫౦.౬౨ ॥
యః సంస్కృతాశీ విధివచ్ఛుచిరన్తస్తథా బహిః ।
అలోలుపో జితస్త్రీకస్తద్గేహమపవర్జయ ॥ ౫౦.౬౩ ॥
పూజ్యన్తే హవ్యకవ్యాభ్యాం దేవతాః పితరస్తథా ।
యామయోఽతిథయశ్చాపి తద్గేహం యక్ష! వర్జయ ॥ ౫౦.౬౪ ॥
యత్ర మైత్రీ గృహే బాలవృద్ధయోషిన్నరేషు చ ।
తథా స్వజనవర్గేషు గృహం తచ్చాపి వర్జయ ॥ ౫౦.౬౫ ॥
యోషితోఽబిరతా యత్ర న వహిర్గమనోత్సుకాః ।
లజ్జాన్వితాః సదా గేహం యక్ష! తత్పరివర్జయ ॥ ౫౦.౬౬ ॥
వయః సమ్బన్ధయోగ్యాని శయనాన్యశనాని చ ।
యత్ర గేహే త్వయా యక్ష! తద్వర్జ్యం వచనాన్మమ ॥ ౫౦.౬౭ ॥
యత్ర కారుణికా నిత్యం సాధుకర్మణ్యవస్థితాః ।
సామాన్యోపస్కరైర్యుక్తాస్త్యజేథా యక్ష! తద్గృహమ్ ॥ ౫౦.౬౮ ॥
యత్రాసనస్థాస్తిష్ఠత్సు గురువృద్ధద్విజాతిషు ।
న తిష్ఠన్తి గృహం తచ్చ వర్జ్యం యక్ష! త్వయా సదా ॥ ౫౦.౬౯ ॥

తరుగుల్మాదిభిర్ద్వారం న విద్ధం యస్య వేశ్మనః ।
మర్మభేదోఽథవా పుంసస్తచ్ఛ్ఛ్రేయో భవనం న తే ॥ ౫౦.౭౦ ॥
దేవతాపితృభృత్త్యానామతిథీనాఞ్చ వర్తనమ్ ।
య్యాయవశిష్టేనాన్నేన పుంసస్తస్య గృహం త్యజ ॥ ౫౦. ౭౧ ॥
సత్యవాక్యాన్ క్షమాశీలానహింస్రాన్నానుతాపినః ।
పురుషానీదృశాన్ యక్ష! త్యజేథాశ్చానసూయకాన్ ॥ ౫౦.౭౨ ॥
భర్తృశుశ్రూషణే యుక్తామసత్స్త్రీ సఙ్గవర్జితామ్ ।
కుటుమ్బభర్తృశేషాన్నపుష్టాఞ్చ త్యజ యోషితమ్ ॥ ౫౦.౭౩ ॥
యజనాధ్యయనాభ్యాసదానాసక్తమతిం సదా ।
యాజనాధ్యాపనాదానకృతవృత్తిం ద్విజం త్యజ ॥ ౫౦.౭౪ ॥
దానాధ్యయనయజ్ఞేషు సదోద్యుక్తఞ్చ దుః సహ ।
క్షత్రియం త్యజ సచ్ఛ్ఛుల్కశస్త్రాజీవాత్తవేతనమ్ ॥ ౫౦.౭౫ ॥
త్రిభిః పూర్వగుణైర్యుక్తం పాశుపాల్యవణిజ్యయోః ।
కృషేశ్చావాప్తవృత్తిఞ్చ త్యజ వైశ్యమకల్మషమ్ ॥ ౫౦.౭౬ ॥
దానేర్ఝ్యాద్విజశుశ్రూషాతత్పరం యక్ష! సన్త్యజ ।
శూద్రఞ్చ బ్రాహ్మణాదీనాంశుశ్రూషావృత్తిపోషకమ్ ॥ ౫౦.౭౭ ॥
శ్రుతిస్మృత్యవిరోధేన కృతవృత్తిర్గృహే గృహీ ।
యత్ర తత్ర చ తత్పత్నీ తస్యైవానుగతాత్మికా ॥ ౫౦.౭౮ ॥
యత్ర పుత్రో గురోః పూజాం దేవానాఞ్చ తథా పితుః ।
పత్నీ చ భర్తుః కురుతే తత్రాలక్ష్మీభయం కుతః ॥ ౫౦.౭౯ ॥
సదానులిప్తం సన్ధ్యాసు గృహమమ్బుసముక్షితమ్ ।
కృతపుష్పబలిం యక్ష! న త్వం శక్నోషి వీక్షితుమ్ ॥ ౫౦.౮౦ ॥
భాస్కరాదృష్టశయ్యాని నిత్యాగ్నిసలిలాని చ ।
సూర్యావలోకదీపాని లక్ష్మ్యా గేహాని భాజనమ్ ॥ ౫౦.౮౧ ॥

యత్రోక్షా చన్దనం వీణా ఆదర్శో మధుసర్పిషీ ।
విషాజ్యతామ్రపాత్రాణి తద్గృహం న తవాశ్రయః ॥ ౫౦.౮౨ ॥
యత్ర కణ్టకినో వృక్షా యత్ర నిష్పావవల్లరీ ।
భార్యా పునర్భూర్వల్మీకస్తద్యక్ష! తవ మన్దిరమ్ ॥ ౫౦.౮౩ ॥
యస్మిన్ గృహే నరాః పఞ్చ స్త్రీత్రయం తావతీశ్చ గాః ।
అన్ధకారేన్ధనాగ్నిశ్చ తద్గృహం వసతిస్తవ ॥ ౫౦.౮౪ ॥
ఏకచ్ఛాగం ద్వివాలేయం త్రిగవం పఞ్చమాహిషమ్ ।
షడశ్వం సప్తమాతఙ్గం గృహం యక్షాశు శోషయ ॥ ౫౦.౮౫ ॥
కుద్దాలదాత్రపిటకం తద్వత్స్థాల్యాదిభాజనమ్ ।
యత్ర తత్రైవ క్షిప్తాని తవ దద్యుః ప్రతిశ్రయమ్ ॥ ౫౦.౮౬ ॥
ముసలోలూఖలే స్త్రీణామాస్యా తద్వదుదుమ్బరే ।
అవస్కరే మన్త్రణఞ్చ యక్షైతదుపకృత్తవ ॥ ౫౦.౮౭ ॥
లఙ్ఘ్యన్తే యత్ర ధాన్యాని పక్వాపక్వాని వేశ్మని ।
తద్వచ్ఛస్త్రాణి తత్ర త్వం యథేష్టం చర దుః సహ ॥ ౫౦.౮౮ ॥
స్థాలీపిధానే యత్రాగ్నిర్దత్తో దర్వీఫలేన వా ।
గృహే తత్ర దురిష్టానామశేషాణాం సమాశ్రయః ॥ ౫౦.౮౯ ॥
మానుషాస్థి గృహే యత్ర దివారాత్రం మృతస్థితిః ।
తత్ర యక్ష! తవావాసస్తథాన్యేషాఞ్చ రక్షసామ్ ॥ ౫౦.౯౦ ॥
అదత్త్వా భుఞ్జతే యే వై బన్ధోః పిణ్డం తథోదకమ్ ।
సపిణ్డాన్ సోదకాంశ్చైవ తత్కాలే తాన్నరాన్ భజ ॥ ౫౦.౯౧ ॥
యత్ర పద్మమహాపద్మౌ సురభిర్గోమకాశినీ ।
వృషభైరావతౌ యత్ర కల్ప్యన్తే తద్గృహం త్యజ ॥ ౫౦.౯౨ ॥
అశస్త్రా దేవతా యత్ర సశస్త్రాశ్చాహవం వినా ।
కల్ప్యన్తే మనుజైరర్చ్యాస్తత్పరిత్యజ మన్దిరమ్ ॥ ౫౦.౯౩ ॥

పౌరజానపదైర్యత్ర ప్రాక్ప్రసిద్ధమహోత్సవాః ।
క్రియన్తే పూర్వవద్గేహే న త్వం తత్ర గృహే చర ॥ ౫౦.౯౪ ॥
శూర్పవాతఘటామ్భోభిః స్త్రానం వస్త్రామ్బువిప్రుషైః ।
నఖాగ్రసలిలైశ్చైవ తాన్ యాహి హతలక్షణాన్ ॥ ౫౦.౯౫ ॥
దేశాచారాన్ సమయాన్ జ్ఞాతిధర్మం
జపం హోమం మఙ్గలం దేవతేష్టిమ్ ।
సమ్యక్శౌచం విధివల్లోకవాదాన్
పుంసస్త్వయా కుర్వతో మాస్తు సఙ్గః ॥ ౫౦.౯౬ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా దుః సహం బ్రహ్మా తత్రైవాన్తరధీయత ।
చకార శాసనం సోఽపి తథా పఙ్కజజన్మనః ॥ ౫౦.౯౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే యక్ష్మానుశాసనో నామ పఞ్చాశోఽధ్యాయః

ఏకపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౧

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

దుః సహస్యాభవద్భార్యా నిర్మాష్టిర్నామ నామతః ।
జాతా కలేస్తు భార్యాయామృతౌ చాణ్డాలదర్శనాత్ ॥ ౫౧.౧ ॥
తయోరపత్యాన్యభవనే జగద్వ్యాపీని షోడశ ।
అష్టౌ కుమారాః కన్యాశ్చ తథాష్టావతిభీషణాః ॥ ౫౧.౨ ॥
తన్తాకృష్టిస్తథోక్తిశ్చ పరివర్తస్తథాపరః ।
అఙ్గధ్రుకశ్శకునిశ్చైవ గణ్డప్రాన్తరతిస్తథా ॥ ౫౧.3 ॥
గర్భహా సస్యహా చాన్యః కుమారాస్తనయాస్తయోః ।
కన్యాశ్చాన్యాస్తథైవాష్టౌ తాసాం నామాని మే శృణు ॥ ౫౧.౪ ॥
నియోజికా వై ప్రథమా తథైవాన్యా విరోధినీ ।
స్వయంహారకరీ చైవ భ్రామణీ ఋతుహారికా ॥ ౫౧.౫ ॥
స్మృతిబీజహరే చాన్యే తయోః కన్యేఽతిదారుణే ।
విద్వేషణ్యష్టమీ నామ కన్యా లోకభయావహా ॥ ౫౧.౬ ॥
ఏతాసాం కర్మ వక్ష్యామి దోషప్రశమనఞ్చ యత్ ।
అష్టానాఞ్చ కుమారాణాం శ్రుయతాం ద్విజసత్తమ ॥ ౫౧.౭ ॥
దన్తాకృష్టిః ప్రసుప్తానాం బాలానాం దశనస్థితః ।
కరోతి దన్తసంఘర్షం చికీర్షుర్దుః సహాగమమ్ ॥ ౫౧.౮ ॥
తస్యోపశమనం కార్యం సుప్తస్య సితసర్షపైః ।
శయనస్యోపరి క్షిప్తైర్మానుషైర్దశనోపరి ॥ ౫౧.౯ ॥
సువార్చ్చలౌషధీస్నానాత్తథా సచ్ఛాస్త్రకీర్తనాత్ ।
ఉష్ట్రకణ్టకఖడ్గాస్థిక్షౌమవస్త్రవిధారణాత్ ॥ ౫౧.౧౦ ॥
తిష్ఠత్యన్యకుమారస్తు తథాస్త్విత్యసకృద్బ్రువన్ ।
శుభాశుభే నృణాం యుఙ్క్తే తథోక్తిస్తచ్చ నాన్యథా ॥ ౫౧.౧౧ ॥
తస్మాదదుష్టం మఙ్గల్యం వక్తవ్యం పణ్డితైః సదా ।
దుష్టే శ్రుతే తథైవోక్తే కీర్తనీయో జనార్దనః ॥ ౫౧.౧౨ ॥

చరాచరగురుర్బ్రహ్మా యా యస్య కులదేవతా ।
అన్యగర్భే పరాన్ గర్భాన్ సదైవ పరివర్తయన్ ॥ ౫౧.౧౩ ॥
రతిమాప్నోతి వాక్యఞ్చ వివక్షోరన్యదేవ యత్ ।
పరివర్తకసంజ్ఞోఽయం తస్యాపి సితసర్షపైః ॥ ౫౧.౧౪ ॥
రక్షోఘ్నమన్త్రజప్యైశ్చ రక్షాం కుర్వీత తత్త్వవిత్ ।
అన్యశ్చానిలవన్నౄణామఙ్గేషు స్ఫురణోదితమ్ ॥ ౫౧.౧౫ ॥
శుభాశుభం సమాచష్టే కుశైస్తస్యాఙ్గతాడనమ్ ।
కాకాదిపక్షిసంస్థోఽన్యః శ్వాదేరఙ్గగతోఽపి వా ॥ ౫౧.౧౬ ॥
శుభాశుభఞ్చ శకునిః కుమారోఽన్యో బ్రవీతి వై ।
తత్రాపి దుష్టే వ్యాక్షేపః ప్రారమ్భత్యాగ ఏవ చ ॥ ౫౧.౧౭ ॥
శుభే ద్రుతతరం కార్యమితి ప్రాహ ప్రజాపతిః ।
గణ్డాన్తేషు స్థితశ్చాన్యో ముహూర్తార్ధం ద్విజోత్తమ ॥ ౫౧.౧౮ ॥
సర్వారమ్భాన్ కుమారోఽత్తి శస్తాతాఞ్చానసూయతామ్ ।
విప్రోక్త్యా దేవతాస్తుత్యా మూలోత్థాతేన చ ద్విజ ॥ ౫౧.౧౯ ॥
గోమూత్రసర్షపస్నానైస్తదృక్షగ్రహపూజనైః ।
పునశ్చ ధర్మోపనిషత్కరణైః శాస్త్రదర్శనైః ॥ ౫౧.౨౦ ॥
అనజ్ఞయా జన్మనశ్చ ప్రశమం యాతి గణ్డవాన్ ।
గర్భే స్త్రీణాం తథాన్యస్తు ఫలనాశీ సుదారుణః ॥ ౫౧.౨౧ ॥
తస్య రక్షా సదా కార్యా నిత్యం శౌచనిషేవణాత్ ।
ప్రసిద్ధమన్త్రలిఖనాచ్ఛస్తమాల్యాదిధారణాత్ ॥ ౫౧.౨౨ ॥
విశుద్ధగేహావసథాదనాయాసాచ్చ వై ద్విజ ।
తథైవ సస్యహా చాన్యః సస్యర్ధిముపహన్తి యః ॥ ౫౧.౨౩ ॥
తస్యాపి రక్షాం కుర్వీత జీర్ణోపానద్విధారణాత్ ।
తథాపసవ్యగమనాచ్చాణ్డాలస్య ప్రవేశనాత్ ॥ ౫౧.౨౪ ॥

బహిర్బలిప్రదానాచ్చ సోమామ్భుపరికీర్తనాత్ ।
పరదారపహృద్రవ్యహరణాదిషు మానవాన్ ॥ ౫౧.౨౫ ॥
నియోజయతి చైవాన్యాన్ కన్యా సా చ నియోజికా ।
తస్యాః పవిత్రపఠనాత్క్రోధలోభాదివర్జనాత్ ॥ ౫౧.౨౬ ॥
నియోజయతి మామిష్టవిరోధాచ్చ వివర్జనమ్ ।
ఆక్రుష్టోఽన్యేన మన్యేత తాడితో వా నియోజికా ॥ ౫౧.౨౭ ॥
నియోజయత్యేనమితి న గచ్ఛేత్తద్వశం బుధః ।
పరదారాదిసంసర్గే చిత్తమాత్మానమేవ చ ॥ ౫౧.౨౮ ॥
నియోజయత్యత్ర సా మామితి ప్రాజ్ఞో విచిన్తయేత్ ।
విరోధం కురుతే చాన్యా దమ్పత్యోః ప్రీయమాణయోః ॥ ౫౧.౨౯ ॥
బన్ధూనాం సుహృదాం పిత్రోః పుత్రైః సావర్ణికైశ్చ యా ।
విరోధినీ సా తద్రక్షాం కుర్వీత బలికర్మణా ॥ ౫౧.౩౦ ॥
తథాతివాదసహనాచ్ఛాస్త్రాచారనిషేవణాత్ ।
ధాన్యం ఖలాద్గృహాద్గోభ్యః పయః సర్పిస్తథాపరా ॥ ౫౧.౩౧ ॥
సమృద్ధిమృద్ధిమద్ద్రవ్యాదపహిన్తి చ కన్యకా ।
సా స్వయంహారికేత్యుక్తా సదాన్తర్ధానతత్పరా ॥ ౫౧.౩౨ ॥
మహానసాదర్ధసిద్ధమన్నాగారస్థితం తథా ।
పరివిశ్యమాణఞ్చ సదా సార్ధం భుఙ్క్తే చ భుఞ్జతా ॥ ౫౧.౩౩ ॥
ఉచ్ఛేషణం మనుష్యాణాం హరత్యన్నఞ్చ దుర్హరా ।
కర్మాన్తాగారశాలాభ్యః సిద్ధర్ద్ధి హరతి ద్విజ ॥ ౫౧.౩౪ ॥
గోస్త్రీస్తనేభ్యశ్చ పయః క్షీరహారీ సదైవ సా ।
దధ్నో ఘృతం తిలాత్తైలం సురాగారాత్తథా సురామ్ ॥ ౫౧.౩౫ ॥
రాగం కుసుమ్భకాదీనాం కార్పాసాత్సూత్రమేవ చ ।
సా స్వయంహారికా నామ హరత్యవిరతం ద్విజ ॥ ౫౧.౩౬ ॥

కుర్యాచ్ఛిఖణ్డినోర్ద్వన్ద్వం రక్షార్థం కుత్రిమాం స్త్రియమ్ ।

రక్షాశ్చైవ గృహే లేఖ్యా వర్జ్యాచో చ్ఛిష్టతా తథా ॥ ౫౧.౩౭ ॥

హోమాగ్నిదేవతాధూపభస్మనా చ పరిష్క్రియా ।

కార్యా క్షీరాదిభాణ్డానామేవం తద్రక్షణం స్మృతమ్ ॥ ౫౧.౩౮ ॥

ఉద్వేగం జనయత్యన్యా ఏకస్థాననివాసినః ।

పురుషస్య తు యా ప్రోక్తా భ్రామణీ సా తు కన్యకా ॥ ౫౧.౩౯ ॥

తస్యాథ రక్షాం కుర్వీత విక్షిప్తైః సితసర్షపైః ।

ఆసనే శయనే చోర్వ్యాం యత్రాస్తే స తు మానవః ॥ ౫౧.౪౦ ॥

చిన్తయేచ్చ నరః పాపా మామేషా దుష్టచేతనా ।

భ్రామయత్యసకృజ్జప్యం భువః సూక్తం సమాధినా ॥ ౫౧.౪౧ ॥

స్త్రీణాం పుష్పం హరత్యన్యా ప్రవృత్తం సా తు కన్యకా ।

తథాప్రవృత్తం సా జ్ఞేయా దౌః సహా ఋతహారికా ॥ ౫౧.౪౨ ॥

కుర్వీత తీర్థదేవౌకశ్చైత్యపర్వతసానుషు ।

నదీసఙ్గమఖాతేషు స్త్రపనం తత్ప్రశాన్యతే ॥ ౫౧.౪౩ ॥

మన్త్రవిత్కృతతత్త్వజ్ఞః పర్వసూషసి చ ద్విజ ।

చికిత్సాజ్ఞశ్చ వై వైద్యః సంప్రయుక్తైర్వరౌషధైః ॥ ౫౧.౪౪ ॥

స్మృతిఞ్చాపహరత్యన్యా స్త్రీణాం సా స్మృతిహారికా ।

వివిక్తదేశసేవిత్వాత్తస్యాశ్చోపశమో భవేత్ ॥ ౫౧.౪౫ ॥

బీజాపహారిణీ చాన్యా స్త్రీపుంసోరతిభీషణా ।

మేధ్యాన్నభోజనైః స్నానైస్తస్యాశ్చోపశమో భవేత ॥ ౫౧.౪౬ ॥

అష్టమీ ద్వేషణీ నామ కన్యా లోకభయావహా ।

యా కరోతి జనద్విష్టం నరం నారీమథాపి వా ॥ ౫౧.౪౭ ॥

మధుక్షీరఘృతాక్తాంస్తు శాన్త్యర్థం హోమయేత్తిలాన్ ।

కుర్వీత మిత్రవిన్దాఞ్చ తథేష్టిన్తత్ప్రశాన్యతే ॥ ౫౧.౪౮ ॥

ఏతేషాన్తు కుమారాణాం కన్యానాం ద్విజసత్తమ ।

అష్టత్రింశదపత్యాని తేషాం నామాని మే శృణు ॥ ౫౧.౪౯ ॥

దన్తాకృష్టేరభూత్కన్యా విజల్పా కలహా తథా ।

అవజ్ఞానృతదుష్టోక్తిర్విజల్పా తత్ప్రశాన్తయే ॥ ౫౧.౫౦ ॥

తామేవ చిన్తయేత్ప్రాజ్ఞః ప్రయతశ్చ గృహీ భవేత్ ।

కలహా కలహం గేహే కరోత్యవిరతం నృణామ్ ॥ ౫౧.౫౧ ॥

కుటుమ్బనాశహేతుః సా తత్ప్రశాన్తిం నిశామయ ।

దూర్వాఙ్కురాన్మధుఘృతక్షీరాక్తాన్ బలికర్మణి ॥ ౫౧.౫౨ ॥

విక్షిపేజ్జుహుయాచ్చైవానలం మిత్రఞ్చ కీర్తయేత్ ।

భూతానాం మాతృభిః సార్ధం బాలకానాన్తు శాన్తయే ॥ ౫౧.౫౩ ॥

విద్యానాం తపసాఞ్చైవ సంయమస్య యమస్య చ ।

కృష్యాం వాణిజ్యలాభే చ శాన్తిం కుర్వన్తు మే సదా ॥ ౫౧.౫౪ ॥

పూజితాశ్చ యథాన్యాయం తుష్టిం గచ్ఛన్తు సర్వశః ।

కుష్మాణ్డా యాతుధానాశ్చ యే చాన్యే గణసంజ్ఞితాః ॥ ౫౧.౫౫ ॥

మహాదేవప్రసాదేన మహేశ్వరమతేన చ ।

సర్వ ఏతే నృణాం నిత్యం తుష్టిమాశు వ్రజన్తు తే ॥ ౫౧.౫౬ ॥

తుష్టాః సర్వం నిరస్యన్తు దుష్కృతం దురనుష్ఠితమ్ ।

మహాపతాకజం సర్వం యచ్చాన్యద్విఘ్నకారణమ్ ॥ ౫౧.౫౭ ॥

తేషామేవ ప్రసాదేన విఘ్నా నశ్యన్తు సర్వశః ।

ఉద్వాహేషు చ సర్వేషు వృద్ధికర్మంసు చైవ హి ॥ ౫౧.౫౮ ॥

పుణ్యానుష్ఠానయోగేషు గురుదేవార్చనేషు చ ।

జపయజ్ఞవిధానేషు యాత్రాసు చ చతుర్దశ ॥ ౫౧.౫౯ ॥

శరీరారోగ్యభోగ్యేషు సుఖదానధనేషు చ ।

వృద్ధబాలాతురేష్వేవ శాన్తిం కుర్వన్తు మే సదా ॥ ౫౧.౬౦ ॥

సోమామ్బుపౌ తథామ్భోధిః సవితా చానిలానలౌ ।
తథోక్తేః కాలజిహ్వోఽభూత్పుత్రస్తాలనికేతనః ॥ ౫౧.౬౧ ॥
స యేషాం రసనాసంస్థాస్తానసాధూన్ విబాధతే ।
పరివర్తసుతౌ ద్వౌ తు విరూపవికృతౌ ద్విజ ॥ ౫౧.౬౨ ॥
తౌ తు వృక్షాగ్రపరిఖాప్రాకారామ్భోధిసంశ్రయౌ ।
గుర్విణ్యాః పరివర్తన్తౌ కురుతః పాదపాణిషు ॥ ౫౧.౬౩ ॥
క్రోష్టుకే పరివర్తఃస్యాత్గర్భస్యాన్యోదరాత్తతః ।
న వృక్షం చైవ నైవాద్రిం న ప్రాకారం మహోదధిమ్ ॥ ౫౧.౬౪ ॥
పరిఖాం వా సమాక్రామేదబలా గర్భధారిణీ ।
అఙ్గధ్రుక్తనయం లేభే పిశునం నామ నామతః ॥ ౫౧.౬౫ ॥
సోఽస్థిమజ్జాగతః పుంసాం బలమత్త్యజితాత్మనామ్ ।
శ్యేనకాకకపోతాంశ్చ గృధ్రోలూకైశ్చ వై సుతాన్ ॥ ౫౧.౬౬ ॥
అవాప శకునిః పఞ్చ జగృహుస్తాన్ సురాసురాః ।
శ్యేనం జగ్రాహ మృత్యుశ్చ కాకం కాలో గృహీతవాన్ ॥ ౫౧.౬౭ ॥
ఉలూకం నిరృతిశ్చైవ జగ్రాహాతిభయావహమ్ ।
గృధ్రం వ్యాధిస్తదీశోఽథ కపోతం చ స్వయం యమః ॥ ౫౧.౬౮ ॥
ఏతేషామేవ చైవోక్తా భూతాః పాపోపపాదనే ।
తస్మాచ్ఛ్యేనాదయో యస్య నిలీయేయుః శిరస్యథ ॥ ౫౧.౬౯ ॥
తేనాత్మరక్షణాయాలం శాన్తిం కుర్యాద్విజోత్తమ ।
గేహే ప్రసూతిరేతేషాం తద్వన్నీడనివేశనమ్ ॥ ౫౧.౭౦ ॥
నరస్తం వర్జయేద్గేహం కపోతాక్రాన్తమస్తకమ్ ।
శ్యేనః కపోతో గృధ్రశ్చ కాకోలూకౌ గృహే ద్విజ ॥ ౫౧.౭౧ ॥
ప్రవిష్టః కథయేదన్తం వసతాం తత్ర వేశ్మని ।
ఈదృకపరిత్యజేద్గేహం శాన్తిం కుర్యాచ్చ పణ్డితః ॥ ౫౧.౭౨ ॥

స్వప్నేఽపి హి కపోతస్య దర్శనం న ప్రశస్యతే ।
షడపత్యాని కథ్యన్తే గణ్డప్రాన్తరతేస్తథా ॥ ౫౧.౨౩ ॥
స్త్రీణాం రజస్యవస్థానం తేషాం కాలాంశ్చ మే శృణు ।
చత్వార్యహాని పూర్వాణి తథైవాన్యత్త్రయోదశ ॥ ౫౧.౨౪ ॥
ఏకాదశ తథైవాన్యదపత్యం తస్య వై దినే ।
అన్యద్దినాభిగమనే శ్రాద్ధదానే తథాపరే ॥ ౫౧.౨౫ ॥
పర్వస్వథాన్యత్తస్మాత్తు వర్జ్యాన్యేతాని పణ్డితైః ।
గర్భహన్తుః సుతో నిఘ్నో మోహనీ చాపి కన్యకా ॥ ౫౧.౨౬ ॥
ప్రవిశ్య గర్భమత్త్యేకో భుక్త్వా మోహయతేఽపరా ।
జాయన్తే మోహనాత్తస్యాః సర్పమణ్డూకకచ్ఛపాః ॥ ౫౧.౨౭ ॥
సరీసృపాణి చాన్యాని పురీషమథవా పునః ।
షణ్మాసాన్ గుర్విణీం మాంసమశ్నవానామసంయతామ్ ॥ ౫౧.౨౮ ॥
వృక్షచ్ఛాయాశ్రయాం రాత్రావథవా త్రిచతుష్పథే ।
శ్మశానకటభూమిష్ఠాముత్తరీయవివర్జితామ్ ॥ ౫౧.౨౯ ॥
రుదమానాం నిశీథేఽథ ఆవిశేత్తామసౌ స్త్రియమ్ ।
శస్యహన్తుస్తథైవైకః క్షుద్రకో నామ నామతః ॥ ౫౧.౩౦ ॥
శస్యర్ద్ధిం స సదా హన్తి లబ్ధ్వా రన్ధ్రం శృణుష్వ తత్ ।
అమఙ్గల్యదినారమ్భే అతృప్తో వపతే చ యః ॥ ౫౧.౩౧ ॥
క్షేత్రేష్వనుప్రవేశం వై కరోత్యస్తోపసఙ్గిషు ।
తస్మాత్కల్పః సుప్రశస్తే దినేఽభ్యర్చ్య నిశాకరమ్ ॥ ౫౧.౩౨ ॥
కుర్యాదారమ్భముప్తిఞ్చ హృష్టస్తుష్టః సహాయవాన్ ।
నియోజికేతి యా కన్యా దుః సహస్య మయోదితా ॥ ౫౧. ౩౩ ॥
జాతం ప్రచోదికాసంజ్ఞం తస్యాః కన్యాచతుష్టయమ్ ।
మత్తోన్మత్తప్రమత్తాస్తు నరాన్నారీస్తు తాః సదా ॥ ౫౧.౩౪ ॥

సమావిశన్తి నాశాయ చోదయన్తీహ దారుణమ్ ।
అధర్మం ధర్మరూపేణ కామఞ్చాకామరూపిణమ్ ॥ ౫౧.౮౫ ॥
అనర్థఞ్చార్థరూపేణ మోక్షఞ్చామోక్షరూపిణమ్ ।
దుర్వినీతా వినా శౌచం దర్శయన్తి పృథఙ్నరాన్ ॥ ౫౧.౮౬ ॥
భ్రశ్యన్త్యాభిః ప్రవిష్టాభిః పురుషార్థాత్పృథఙ్నరాః ।
తాసాం ప్రవేశశ్చ గృహే సన్ధ్యారక్తే హ్యథామ్బరే ॥ ౫౧.౮౭ ॥
ధాతావిధాత్రోశ్చ బలిర్యత్ర కాలే న దీయతే ।
భుఞ్జతాం పిబతాం వాపి సఙ్గిభిర్జలవిప్రుషైః ॥ ౫౧.౮౮ ॥
నవనారీషు సంక్రాన్తిస్తాసామాశ్వభిజాయతే ।
విరోధిన్యాస్త్రయః పుత్రాశ్చోదకో గ్రాహకస్తథా ॥ ౫౧.౮౯ ॥
తమః ప్రచ్ఛాదకశ్చాన్యస్తత్స్వరూపం శృణుష్వ మే ।
ప్రదీపద్రైలసంసర్గదూషితే లఙ్ఘితే ఖలే ॥ ౫౧.౯౦ ॥
ముషలోలూఖలే యత్ర పాదుకే వాసనే స్త్రియః ।
శూర్పదాత్రాదికం యత్ర పదాకృష్య తథాసనమ్ ॥ ౫౧.౯౧ ॥
యత్రోపలిప్తఞ్చానర్చ్య విహారః క్రియతే గృహే
దర్వీముఖేన యత్రాగ్నిరాహృతోఽన్యత్ర నీయతే ॥ ౫౧.౯౨ ॥
విరోధినీసుతాస్తత్ర విజృమ్భన్తే ప్రచోదితాః ।
ఏకో జిహ్వాగతః పుంసాం స్త్రీణాఞ్చాలీకసత్యవాన్ ॥ ౫౧.౯౩ ॥
చోదకో నామ స ప్రోక్తః పైశున్యం కురుతే గృహే ।
అవధానగతశ్చాన్యః శ్రవణస్థోఽతిదుర్మతిః ॥ ౫౧.౯౪ ॥
కరోతి గ్రహణన్తేషాం వచసాం గ్రాహకస్తు సః ।
ఆక్రమ్యాన్యో మనో నృణాం తమసాచ్ఛాద్య దుర్మతిః ॥ ౫౧.౯౫ ॥
క్రోధం జనయతే యస్తు తమః ప్రచ్ఛాదకస్తు సః ।
స్వయంహర్యాస్తు చౌర్యేణ జనితస్తనయత్రయమ్ ॥ ౫౧.౯౬ ॥

సర్వహార్యర్ధహారీ చ వీర్యహారీ తథైవ చ ।
అనాచాన్తగృహేష్వేతే మన్దాచారగృహేషు చ ॥ ౫౧.౯౭ ॥
అప్రక్షాలితపాదేషు ప్రవిశత్సు మహానసమ్ ।
ఖలేషు గోష్ఠేషు చ వై ద్రోహో యేషు గృహేషు వై ॥ ౫౧.౯౮ ॥
తేషు సర్వే యథాన్యాయం విహరన్తి రమన్తి చ ।
బ్రాహ్మణ్యాస్తనయస్త్వేకః కాకజఙ్ఘ ఇతి స్మృతః ॥ ౫౧.౯౯ ॥
తేనావిష్టో రతిం సర్వో నైవ ప్రాప్నోతి వై పురే ।
భుఞ్జన్ యో గాయతే మైత్రే గాయతే హసతే చ యః ॥ ౫౧.౧౦౦ ॥
సన్ధ్యామైథునినఞ్చైవ నరమావిశతి ద్విజ ।
కన్యాత్రయం ప్రసూతా సా యా కన్యా ఋతుహారిణీ ॥ ౫౧.౧౦౧ ॥
ఏకా కుచహరా కన్యా అన్యా వ్యఞ్జనహారికా ।
తృతీయా తు సమాఖ్యాతా కన్యకా జాతహారిణీ ॥ ౫౧.౧౦౨ ॥
యస్యా న క్రియతే సర్వః సమ్యగ్వైవాహికో విధిః ।
కాలాతీతోఽథవా తస్యా హరత్యేకా కుచద్వయమ్ ॥ ౫౧.౧౦౩ ॥
సమ్యక్శ్రాద్ధమదత్త్వా చ తథానర్చ్య చ మాతరమ్ ।
వివాహితాయాః కన్యాయా హరతి వ్యఞ్జనం తథా ॥ ౫౧.౧౦౪ ॥
అగ్న్యమ్బుశూన్యే చ తథా విధూపే సూతికాగృహే ।
అదీపశస్త్రముసలే భూతిసర్షపవర్జితే ॥ ౫౧.౧౦౫ ॥
అనుప్రవిశ్య సా జాతమపహృత్యాత్మసమ్భవమ్ ।
క్షణప్రసవినీ బాలం తత్రైవోత్సృజతే ద్విజ ॥ ౫౧.౧౦౬ ॥
సా జాతహారిణీ నామ సుఘోరా పిశితాశనా ।
తస్మాత్సంరక్షణం కార్యం యత్నతః సూతికాగృహే ॥ ౫౧.౧౦౭ ॥
స్మృతిఞ్చాప్రయతానాఞ్చ శూన్యాగారనిషేవణాత్ ।
అపహన్తి సుతస్తస్యాః ప్రచణ్డో నామ నామతః ॥ ౫౧.౧౦౮ ॥

పౌత్రేభ్యస్తస్య సంభూతా లీకాః శతసహస్రశః ।
చణ్డాలయోనయశ్చాష్టౌ దణ్డపాశాతిభీషణాః ॥ ౫౧.౧౦౯ ॥
క్షుధావిష్టాస్తతో లీకాస్తాశ్చ చణ్డాలయోనయః ।
అభ్యధావన్త చాన్యోన్యమత్తుకామాః పరస్పరమ్ ॥ ౫౧.౧౧౦ ॥
ప్రచణ్డో వారయిత్వా తు తాస్తాశ్చణ్డాలయోనయః ।
సమయే స్థాపయామాస యాదృశే తాదృశం శృణు ॥ ౫౧.౧౧౧ ॥
అద్యప్రభృతి లీకానామావాసం యో హి దాస్యతి ।
దణ్డం తస్యాహమతులం పాతయిష్యే న సంశయః ॥ ౫౧.౧౧౨ ॥
చణ్డాలయోన్యోఽవసథే లీకా యా ప్రసవిష్యతి ।
తస్యాశ్చ సన్తిః పూర్వా సా చ సద్యో నశిష్యతి ॥ ౫౧.౧౧౩ ॥
ప్రసూతే కన్యకే ద్వే తు స్త్రీపుంసోర్బీజహారిణీ ।
వాతరూపామరూపాఖ్యా తస్యాః ప్రహరణన్తు తే ॥ ౫౧.౧౧౪ ॥
వాతరూపా నిషేకాన్తే సా యస్మై క్షిపతే సుతమ్ ।
స పుమాన్ వాతశుక్రత్వం ప్రయాతి వనితాపి వా ॥ ౫౧.౧౧౫ ॥
తథైవ గచ్ఛతః సద్యో నిర్బీజత్వమరూపయా ।
అస్నాతాశీ నరో యో వై తథైవ పిశితాశనః ॥ ౫౧.౧౧౬ ॥
విద్వేషిణీ తు యా కన్యా భృకుటీకుటిలాననా ।
తస్యా ద్వౌ తనయౌ పుంసామపకారప్రకాశకౌ ॥ ౫౧.౧౧౭ ॥
నిర్బీజత్వం నరో యాతి నారీ వా శౌచవర్జితా ।
పైశున్యాభిరతం లోలమసజ్జననిషేవణమ్ ॥ ౫౧.౧౧౮ ॥
పురుషద్వేషిణశ్చైతౌ నారమాక్రమ్య తిష్ఠతః ।
మాత్రా భ్రాత్రా తథా మిత్రైరభీష్టైః స్వజనైః పరైః ॥ ౫౧.౧౧౯ ॥
విద్విష్టో నాశమాయాతి పురుషో ధర్మతోఽర్థతః ।
ఏకస్తు స్వగుణాంల్లోకే ప్రకాశయతి పాపకృత్ ॥ ౫౧.౧౨౦ ॥

ద్వితీయస్తు గుణాన్మైత్రీం లోకస్థామపకర్షతి ।
ఇత్యేతే దౌః సహాః సర్వే యక్ష్మణః సన్తతావథ ।
పాపాచారాః సమాఖ్యాతా యైర్వ్యాప్తమఖిలం జగత్ ॥ ౫౧.౧౨౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దుః సహోత్పత్తిసమాపనం నామైకపఞ్చాశోఽధ్యాయః

దివ్పఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యేష తామసః సర్గో బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।
రుద్రసర్గం ప్రవక్ష్యామి తన్మే నిగదతః శృణు ॥ ౫౨.౧ ॥
తనయాశ్చ తథైవాష్టౌ పత్న్యః పుత్రాశ్చ తే తథా ।
కల్పాదావాత్మనస్తుల్యం సుతం ప్రధ్యాయతః ప్రభోః ॥ ౫౨.౨ ॥
ప్రాదురాసీదథాఙ్కేఽస్య కుమారో నీలలోహితః ।
రురోద సుస్వరం సోఽథ ద్రవంశ్చ ద్విజసత్తమ ॥ ౫౨.3 ॥
కిం రోదిషీతి తం బ్రహ్మా రుదన్తం ప్రత్యువాచ హ ।
నామ దేహీతి తం సోఽథ ప్రత్యువాచ జగత్పతిమ్ ॥ ౫౨.౪ ॥
రుద్రస్త్వం దేవ ! నామ్నాసి మా రోదీర్ధైర్యమావహ ।
ఏవముక్తస్తతః సోఽథ సప్తకృత్వో రురోద హ ॥ ౫౨.౫ ॥

తతోఽన్యాని దదౌ తస్మై సప్త నామాని వై ప్రభుః ।
స్థానాని చైషామష్టానాం పత్నీః పుత్రాంశ్చ వై ద్విజ ॥ ౫౨.౬ ॥
భవం శర్వం తథేశానం తథా పశుపతిం ప్రభుః ।
భీమముగ్రం మహాదేవమువాచ స పితామహః ॥ ౫౨.౭ ॥
చక్రే నామాన్యథైతాని స్థానాన్యేషాఞ్చకార హ ।
సూర్యో జలం మహీ వహ్నిర్వాయురాకాశమేవ చ ॥ ౫౨.౮ ॥
దీక్షితో బ్రాహ్మణః సోమ ఇత్యేతాస్తనవః క్రమాత్ ।
సువర్చలా తథైవోమా వికేశీ చాపరా స్వధా ॥ ౫౨.౯ ॥
స్వాహా దిశస్తథా దీక్షా రోహిణీ చ యథాక్రమమ్ ।
సూర్యాదీనాం ద్విజశ్రేష్ఠ ! రుద్రాద్యైర్నామభిః సహ ॥ ౫౨.౧౦ ॥
శనైశ్చరస్తథా శుక్రో లోహితాఙ్గో మనోజవః ।
స్కన్దః సర్గోఽథ సన్తానో బుధశ్చానుక్రమాత్సుతః ॥ ౫౨.౧౧ ॥
ఏవమ్ప్రకారో రుద్రోఽసౌ సతీం భార్యామవిన్దత ।
దక్షకోపాచ్చ తత్యాజ సా సతీ స్వం కలేవరమ్ ॥ ౫౨.౧౨ ॥
హిమవద్దుహితా సాభూన్మేనాయాం ద్విజసత్తమ ।
తస్యా భ్రాతా తు మైనాకః సఖామ్భోధేరనుత్తమః ॥ ౫౨.౧౩ ॥
ఉపయేమే పునశ్చైనామనన్యాం భగవాన్ భవః ।
దేవౌ ధాతావిధాతారౌ భృగోః ఖ్యాతిరసూయత ॥ ౫౨.౧౪ ॥
శ్రియఞ్చ దేవదేవస్య పత్నీ నారాయణస్య యా ।
ఆయాతిర్నియతిశ్చైవ మేరోః కన్యే మహాత్మనః ॥ ౫౨.౧౫ ॥
ధాతావిధాత్రోస్తే భార్యే తయోర్జాతౌ సుతావుభౌ ।
ప్రాణశ్చైవ మృకణ్డుశ్చ పితా మమ మహాయశాః ॥ ౫౨.౧౬ ॥
మనస్విన్యామహం తస్మాత్పుత్రో వేదశిరా మమ ।
ధూమ్రవత్యాం సమభవత్ప్రాణస్యాపి నిబోధ మే ॥ ౫౨.౧౭ ॥

ప్రాణస్య ద్యుతిమాన్ పుత్ర ఉత్పన్నస్తస్య చాత్మజః ।
అజరాశ్చ తయోః పుత్రాః పౌత్రాశ్చ బహవోఽభవన్ ॥ ౫౨.౧౮ ॥
పత్నీ మరీచేః సమ్భూతిః పౌర్ణమాసమసూయత ।
విరజాః పర్వతశ్చైవ తస్య పుత్రౌ మహాత్మనః ॥ ౫౨.౧౯ ॥
తయోః పుత్రాంస్తు వక్ష్యేఽహం వంశసంకీర్తనే ద్విజ ।
స్మృతిశ్చాఙ్గిరసః పత్నీ ప్రసూతా కన్యకాస్తథా ॥ ౫౨.౨౦ ॥
సినీవాలీ కుహూశ్చైవ రాకా భానుమతీ తథా ।
అనసూయా తథైవాత్రేర్జజ్ఞే పుత్రానకల్పషాన్ ॥ ౫౨.౨౧ ॥
సోమం దుర్వాససఞ్చైవ దత్తాత్రేయఞ్చ యోగినమ్ ।
ప్రీత్యాం పులస్త్యభార్యాయాం దత్తోఽన్యస్తత్సుతోఽభవత్ ॥ ౫౨.౨౨ ॥
పూర్వజన్మని సోఽగస్త్యః స్మృతః స్వాయమ్భువేఽన్తరే ।
కర్దమశ్చార్వవీరశ్చ సహిష్ణుశ్చ సుతత్రయమ్ ॥ ౫౨.౨3 ॥
క్షమా తు సుషువే భార్యా పులహస్య ప్రజాపతేః ।
క్రతోస్తు సన్నతిర్భార్యా బాలఖిల్యానసూయత ॥ ౫౨.౨౪ ॥
షష్టిర్యాని సహస్రాణి ఋషీణామూర్ధ్వరేతసామ్ ।
ఊర్జాయాన్తు వసిష్ఠస్య సప్తాజాయన్త వై సుతాః ॥ ౫౨.౨౫ ॥
రజోగాత్రోర్ధ్వబాహుశ్చ సబలశ్చానఘస్తథా ।
సుతపాః శుక్ల ఇత్యేతే సర్వే సప్తర్షయః స్మృతాః ॥ ౫౨.౨౬ ॥
యోఽసావగ్నిరభీమానీ బ్రహ్మణస్తనయోఽగ్రజః ।
తస్మాత్స్వాహా సుతాన్ లేభే త్రీనుదారౌజసో ద్విజ ॥ ౫౨.౨౭ ॥
పావకం పవమానఞ్చ శుచిఞ్చాపి జలాశినమ్ ।
తేషాన్తు సన్తాతావన్యే చత్వారింశచ్చ పఞ్చ చ ॥ ౫౨.౨౮ ॥
కథ్యన్తే బహుశశ్చైతే పితా పుత్రత్రయఞ్చ యత్ ।
ఏవమేకోనపఞ్చాశద్వర్జయాః పరికీర్తితాః ॥ ౫౨.౨౯ ॥

పితరో బ్రహ్మణా సృష్టా యే వ్యాఖ్యాతా మయా తవ ।
అగ్నిష్వాత్తా బర్హిషదోఽనగ్నయః సాగ్నయశ్చ యే ॥ ౫౨.౩౦ ॥
తేభ్యః స్వధా సుతే జజ్ఞే మేనాం వై ధారిణీం తథా ।
తే ఉభే బ్రహ్మవాదిన్యౌ యోగిన్యౌ చాప్యుభే ద్విజ ॥ ౫౨.౩౧ ॥
ఉత్తమజ్ఞానసంపన్నే సర్వైః సముదితే గుణైః ।
ఇత్యేషా దక్షకన్యానాం కథితాపత్యసంతతిః ।
శ్రద్ధావాన్ సంస్మరన్నిత్యం ప్రజావానభిజాయతే ॥ ౫౨.౩౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రుద్రసర్గాభిధానో నామ ద్విపఞ్చాశోఽధ్యాయః

త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౩

క్రౌష్టుకిరువాచ

స్వాయమ్భువం త్వయాఖ్యాతమేతన్మన్వన్తరఞ్చ యత్ ।
తదహం భగవన్! సమ్యక్ర్శోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్ ॥ ౫౩.౧ ॥
మన్వన్తరప్రమాణఞ్చ దేవా దేవర్షయస్తథా ।
యే చ క్షితీశా భగవన్! దేవేన్ద్రశ్చైవ యస్తథా ॥ ౫౩.౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

మన్వన్తరాణాం సంఖ్యాతా సాధికా హ్యేకసప్తతిః ।
మానుషేణ ప్రమాణేన శృణు మన్వన్తరఞ్చ మే ॥ ౫౩.౩ ॥
త్రింశత్కోట్యస్తు సంఖ్యాతాః సహస్రాణి చ వింశతిః ।
సప్తషష్టిస్తథాన్యాని నియుతాని చ సంఖ్యయా ॥ ౫౩.౪ ॥
మన్వన్తరప్రమాణఞ్చ ఇత్యేతత్సాధికం వినా ।
అష్టౌ శతసహస్రాణి దివ్యయా సంఖ్యయా స్మృతమ్ ॥ ౫౩.౫ ॥
ద్విపఞ్చాశత్తథాన్యాని సహస్రాణ్యధికాని చ ।
స్వాయమ్భువో మనుః పూర్వం మనుః స్వారోచిషస్తథా ॥ ౫౩.౬ ॥
ఔత్తమస్తామసశ్చైవ రైవతశ్చాక్షుషస్తథా ।
షడేతే మనవోఽతీతాస్తథా వైవస్వతోఽధునా ॥ ౫౩.౭ ॥
సావర్ణిః పఞ్చ రౌచ్యాశ్చ భౌత్యాశ్చాగామినస్త్వమీ ।
ఏతేషాం విస్తరం భూయో మన్వన్తరపరిగ్రహే ॥ ౫౩.౮ ॥
వక్ష్యే దేవానృషీంశ్చైవ యక్షేన్ద్రాః పితరశ్చ యే ।
ఉత్పత్తిం సంగ్రహం బ్రహ్మన్! శ్రూయతామస్య సన్తతిః ॥ ౫౩.౯ ॥
యచ్చ తేషామభూత్క్షేత్రం తత్పుత్రాణాం మహాత్మనామ్ ।
మనోః స్వాయమ్భువస్యాసన్ దశ పుత్రాస్తు తత్సమాః ॥ ౫౩.౧౦ ॥
యైరియం పృథివీ సర్వా సప్తద్వీపా సపర్వతా ।
ససముద్రాకరవతీ ప్రతివర్షం నివేశితా ॥ ౫౩.౧౧ ॥
ససముద్రాకరవతీ ప్రతివర్షం త్రేతాయుగే తథా ।
ప్రియవ్రతస్య పుత్రైస్తైః పౌత్రైః స్వాయమ్భువస్య చ ॥ ౫౩.౧౨ ॥
ప్రియవ్రతాత్ప్రజావత్యాం వీరాత్కన్యా వ్యజాయత ।
కన్యా సా తు మహాభాగా కర్దమస్య ప్రజాపతే ॥ ౫౩.౧౩ ॥
కన్యే ద్వే దశ పుత్రాంశ్చ సమ్రాట్కుక్షీ చ తే ఉభే ।
తయోర్వై భ్రాతరః శూరాః ప్రజాపతిసమా దశ ॥ ౫౩.౧౪ ॥

ఆగ్నీధ్రో మేధాతిథిశ్చ వపుష్మాంశ్చ తథాపరః ।
జ్యోతిష్మాన్ద్యుతిమాన్ భవ్యః సవనః సప్త ఏవ తే ॥ ౫౩.౧౫ ॥
ప్రియవ్రతోఽభ్యషిఞ్చత్తాన్ సప్త సప్తసు పార్థివాన్ ।
ద్వీపేషు తేన ధర్మేణ ద్వీపాంశ్చైవ నిబోధ మే ॥ ౫౩.౧౬ ॥
జమ్బుద్వీపే తథాగ్నీధ్రం రాజానం కృతవాన్ పితా ।
ప్లక్షద్వీపేశ్వరశ్చాపి తేన మేధాతిథిః కృతః ॥ ౫౩.౧౭ ॥
శాల్మలేస్తు వపుష్మన్తం జ్యోతిష్మన్తం కుశాహ్వయే ।
క్రౌఞ్చద్వీపే ద్యుతిమన్తం భవ్యం శాకాహ్వయేశ్వరమ్ ॥ ౫౩.౧౮ ॥
పుష్కరాధిపతిఞ్చాపి సవనం కృతవాన్ సుతమ్ ।
మహావీతో ధాతకిశ్చ పుష్కరాధిపతేః సుతౌ ॥ ౫౩.౧౯ ॥
ద్విధా కృత్వా తయోర్వర్షం పుష్కరే సంన్యవేశయత్ ।
భవ్యస్య పుత్రాః సప్తాసన్నామతస్తాన్నిబోధ మే ॥ ౫౩.౨౦ ॥
జలదశ్చ కుమారశ్చ సుకుమారో మనీవకః ।
కుశోత్తరోఽథ మేధావీ సప్తమస్తు మహాద్రుమః ॥ ౫౩.౨౧ ॥
తన్నామకాని వర్షాణి శాకద్వీపే చకార సః ।
తథా ద్యుతిమతః సప్త పుత్రాస్తాంశ్చ నిబోధ మే ॥ ౫౩.౨౨ ॥
కుశలో మనుగశ్చోష్ణః ప్రాకరశ్చార్ధకారకః ।
మునిశ్చ దున్దుభిశ్చైవ సప్తమః పరికీర్తితః ॥ ౫౩.౨౩ ॥
తేషాం స్వనామధేయాని క్రౌఞ్చద్వీపే తథాభవన్ ।
జ్యోతిష్మతః కుశద్వీపే పుత్రనామాఙ్కితాని వై ॥ ౫౩.౨౪ ॥
తత్రాపి సప్త వర్షాపి తేషాం నామాని మే శృణు ।
ఉద్భిదం వైష్ణవఞ్చైవ సురథం లమ్బనం తథా ॥ ౫౩.౨౫ ॥
ధృతిమత్ప్రాకరఞ్చైవ కాపిలం చాపి సప్తమమ్ ।
వపుష్మతః సుతాః సప్త శాల్మలేశస్య చాభవన్ ॥ ౫౩.౨౬ ॥

శ్వేతశ్చ హరితశ్చైవ జీమూతో రోహితస్తథా ।
వైద్యుతో మానసశ్చైవ కేతుమాన్ సప్తమస్తథా ॥ ౫౩.౨౭ ॥
తథైవ శాల్మలేస్తేషాం సమనామాని సప్త వై ।
సప్త మేధాతిథేః పుత్రాః ప్లక్షద్వీపేశ్వరస్య వై ॥ ౫౩.౨౮ ॥
యేషాం నామాఙ్కితైర్వర్షైః ప్లక్షద్వీపస్తు సప్తధా ।
పూర్వం శాకభవం వర్షం శిశిరస్తు సుఖోదయమ్ ॥ ౫౩.౨౯ ॥
ఆనన్దశ్చ శివశ్చైవ క్షేమకశ్చ ధ్రువస్తథా ।
ప్లక్షద్వీపాదిభూతేషు శాకద్వీపాన్తిమేషు వై ॥ ౫౩.౩౦ ॥
జ్ఞేయః పఞ్చసు ధర్మశ్చ వర్ణాశ్రమవిభాగజః ।
నిత్యః స్వాభావికశ్చైవ అహింసావిధివర్జితః ॥ ౫౩.౩౧ ॥
పఞ్చస్వేతేషు వర్షేషు సర్వసాధారణః స్మృతః ।
అగ్నీధ్రాయ పితా పూర్వం జమ్బుద్వీపం దదౌ ద్విజ ॥ ౫౩.౩౨ ॥
తస్య పుత్రా బభూవుర్హి ప్రజాపతిసమా నవ ।
జ్యేష్ఠో నాభిరితి ఖ్యాతస్తస్య కింపురుషోఽనుజః ॥ ౫౩.౩౩ ॥
హరివర్షస్తృతీయస్తు చతుర్థోఽభూదిలావృతః ।
వశ్యశ్చ పఞ్చమః పుత్రో హిరణ్యః షష్ఠ ఉచ్యతే ॥ ౫౩.౩౪ ॥
కురుస్తు సప్తమస్తేషాం భద్రాశ్వశ్చాష్టమః స్మృతః ।
నవమః కేతుమాలశ్చ తన్నామ్నా వర్షసంస్థితిః ॥ ౫౩.౩౫ ॥
యాని కిపురుషాద్యాని వర్జయిత్వా హిమాహ్వయమ్ ।
తేషాం స్వబావతః సిద్ధిః సుఖప్రాయా హ్యత్నతః ॥ ౫౩.౩౬ ॥
విపర్యయో న తేష్వస్తి జరామృత్యుభయం న చ ।
ధర్మాధర్మౌ న తేష్వాస్తాం నోత్తమాధమమధ్యమాః ॥ ౫౩.౩౭ ॥
న వై చతుర్యుగావస్థా నార్తవా ఋతవో న చ ।
ఆగ్నీధ్రసూనోర్నాభేస్తు ఋషభోఽభూత్సుతో ద్విజ ॥ ౫౩.౩౮ ॥

ఋషభాద్భరతో జజ్ఞే వీరః పుత్రశతాద్వరః ।
సోఽభిషిచ్యర్షభః పుత్రం మహాప్రవ్రాజ్యమాస్థితః ॥ ౫౩.౩౯ ॥
తపస్తేపే మహాభాగః పులహాశ్రమసంశ్రయః ।
హిమాహ్వం దక్షిణం వర్షం భరతాయ పితా దదౌ ॥ ౫౩.౪౦ ॥
తస్మాత్తు భారతం వర్షం తస్య నామ్నా మహాత్మనః ।
భతస్యాప్యభూత్పుత్రః సుమతిర్నామ ధార్మికః ॥ ౫౩.౪౧ ॥
తస్మిన్ రాజ్యం సమావేశ్య భరతోఽపి వనం యయౌ ।
ఏతేషాం పుత్రపౌత్రైస్తు సప్తద్వీపా వసున్ధరా ॥ ౫౩.౪౨ ॥
ప్రియవ్రతస్య పుత్రైస్తు భుక్త్వా స్వాయమ్భువేఽన్తరే ।
ఏష స్వాయమ్భువః సర్గః కథిత స్తే ద్విజోత్తమ ॥ ౫౩.౪౩ ॥
పూర్వమన్వన్తరే సమ్యక్కిమన్యత్కథయామి తే ॥ ౫౩.౪౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరమన్వన్తరకథనంఽ నామ త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః

చతుఃపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౪

క్రౌష్టుకిరువాచ

కతిద్వీపాః సముద్రా వా పర్వతా వా కతి ద్విజ ।
కియన్తి చైవ వర్షాణి తేషాం నద్యశ్చ కా మునే ॥ ౫౪.౧ ॥

మహాభూతప్రమాణఞ్చ లోకాలోకన్తథైవ చ ।
పర్యాసం పరిమాణఞ్చ గతిఞ్చన్ద్రార్కయోరపి ॥ ౫౪.౨ ॥
ఏతత్ప్రబ్రూహి మే సర్వం విస్తరేణ మహామునే ॥ ౫౪.3 ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

శతార్ధకోటివిస్తారా పృథివీ కృత్స్నశో ద్విజ ।
తస్యా హి స్థానమఖిలం కథయామి శృణుష్వ తత్ ॥ ౫౪.౪ ॥
యే తే ద్వీపా మయా ప్రోక్తా జమ్బుద్వీపాదయో ద్విజ ।
పుష్కరాన్తా మహాభాగ ! శృణ్వేషాం విస్తరం పునః ॥ ౫౪.౫ ॥
ద్వీపాత్తు ద్విగుణో ద్వీపో జమ్బుః ప్లక్షోఽథ శాల్మలః ।
కుశః క్రౌఞ్చస్తథా శాకః పుష్కరద్వీప ఏవ చ ॥ ౫౪.౬ ॥
లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిదుగ్ధఃజలాబ్ధిభిః ।
ద్విగుణైర్ద్విగుణైర్వృద్ధ్యా సర్వతః పరివేష్టితాః ॥ ౫౪.౭ ॥
జమ్బుద్వీపస్య సంస్థానం ప్రవక్ష్యేఽహం నిబోధ మే ।
లక్షమేకం యోజనానాం వృత్తౌ విస్తారదైర్ఘ్యతః ॥ ౫౪.౮ ॥
హిమవాన్ హేమకూటశ్చ ఋషభో మేరురేవ చ ।
నీలః శ్వేతస్తథా శృఙ్గీ సప్తాస్మిన్ వర్షపర్వతాః ॥ ౫౪.౯ ॥
ద్వౌ లక్షయోజనాయామౌ మధ్యే తత్ర మహాచలౌ ।
తయోర్దక్షిణతో యౌ తు యౌ తథోత్తరతో గిరీ ॥ ౫౪.౧౦ ॥
దశభిర్దశభిర్న్యూనైః సహస్రైస్తైః పరస్పరమ్ ।
ద్విసాహస్రోచ్ఛ్రయాః సర్వే తావద్విస్తారిణశ్చ తే ॥ ౫౪.౧౧ ॥
సముద్రాన్తః ప్రవిష్టాశ్చ షడస్మిన్ వర్షపర్వతాః ।
దక్షిణోత్తరతో నిమ్నా మధ్యే తుఙ్గాయతా క్షితిః ॥ ౫౪.౧౨ ॥

వేద్యర్ధే దక్షిణే త్రీణి త్రీణి వర్షాణి చోత్తరే ।
ఇలావృతం తయోర్మధ్యే చన్ద్రార్ధాకారవత్స్థితమ్ ॥ ౫౪.౧౩ ॥
తతః పూర్వేణ భద్రాశ్వం కేతుమాలఞ్చ పశ్చిమే ।
ఇలావృతస్య మధ్యే తు మేరుః కనకపర్వతః ॥ ౫౪.౧౪ ॥
చతురశీతిసాహస్రస్తస్యోచ్ఛ్రాయో మహాగిరేః ।
ప్రవిష్టః షోడశాధస్తాద్విస్తీర్ణః షోడశైవ తు ॥ ౫౪.౧౫ ॥
శరావసంస్థితత్వాచ్చ ద్వాత్రింశన్మూర్ధ్ని విస్తృతః ।
శుక్లః పీతోఽసితో రక్తః ప్రాచ్యాదిషు యథాక్రమమ్ ॥ ౫౪.౧౬ ॥
విప్రో వైశ్యస్తథా శూద్రః క్షత్రియశ్చ స్వవర్ణతః ।
తస్యోపరి తథైవాష్టౌ పుర్యో దిక్షు యథాక్రమమ్ ॥ ౫౪.౧౭ ॥
ఇన్ద్రాదిలోకపాలానాం తన్మధ్యే బ్రహ్మణః సభా ।
యోజనానాం సహస్రాణి చతుర్దశ సముచ్ఛ్రితా ॥ ౫౪.౧౮ ॥
అయుతోచ్ఛ్రాయాస్తస్యాధస్తథా విషకమ్భపర్వతాః ।
ప్రాచ్యాదిషు క్రమేణైవ మన్దరో గన్ధమాదనః ॥ ౫౪.౧౯ ॥
విపులశ్చ సుపార్శ్వశ్చ కేతుపాదపశోభితాః ।
కదమ్బో మన్దరే కేతుర్జమ్బువ గన్ధమాదనే ॥ ౫౪.౨౦ ॥
విపులే చ తథాశ్వత్థః సుపార్శ్వే చ వటో మహాన్ ।
ఏకాదశశతాయామా యోజనానామిమే నగాః ॥ ౫౪.౨౧ ॥
జఠరో దేవకూటశ్చ పూర్వస్యాం దిశి పర్వతౌ ।
ఆనీలనిషధౌ ప్రాప్తౌ పరస్పరనిరన్తరౌ ॥ ౫౪.౨౨ ॥
నిషధః పారియాత్రశ్చ మేరోః పార్శ్వే తు పశ్చిమే ।
యథా పూర్వౌ తథా చైతావానీలనిషధాయతౌ ॥ ౫౪.౨౩ ॥
కైలాసో హిమవాంశ్చైవ దక్షిణేన మహాచలౌ ।
పూర్వపశ్చాయతావేతావర్ణవాన్తర్వ్యవస్థితౌ ॥ ౫౪.౨౪ ॥

శృఙ్గవాన్ జారుధిశ్చైవ తథైవోత్తరపర్వతౌ ।

యత్రైవ దక్షిణే తద్వదర్ణప్వాన్తర్వ్యవస్థితౌ ॥ ౫౪.౨౫ ॥

మర్యాదాపర్వతా హ్యేతే కథ్యన్తేఽష్టౌ ద్విజోత్తమ ।

హిమవద్ధేమకూటాదిపర్వతానాం పరస్పరమ్ ॥ ౫౪.౨౬ ॥

నవయోజనసాహస్రం ప్రాగుదగ్దక్షిణోత్తరమ్ ।

మేరోరిలావృతే తద్వదన్తరే వై చతుర్దిశమ్ ॥ ౫౪.౨౭ ॥

ఫలాని యాని వై జమ్బ్వాః గన్ధమాదనపర్వతే ।

గజదేహప్రమాణాని పతన్తి గిరిమూర్ధని ॥ ౫౪.౨౮ ॥

తేషాం స్రావాత్ప్రభవతి ఖ్యాతా జమ్బూనదీతి వై ।

యత్ర జామ్బూనదం నామ కనకం సమ్ప్రజాయతే ॥ ౫౪.౨౯ ॥

సా పరిక్రమ్య వై మేరుం జమ్బూమూలం పునర్నదీ ।

విశతి ద్విజశార్దూల ! పీయమానా జనైశ్చ తైః ॥ ౫౪.30 ॥

భద్రాశ్వేఽశ్వశిరా విష్ణుర్భారతే కూర్మసంస్థితిః ।

వరాహః కేతుమాలే చ మత్స్యరూపస్తథోత్తరే ॥ ౫౪.3౧ ॥

తేషు నక్షత్రవిన్యాసాద్విషయాః సమవస్థితాః ।

చతుర్ష్వపి ద్విజశ్రేష్ఠ ! గ్రహాభిభవపాఠకాః ॥ ౫౪.3౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భువనకోశరజమ్బూద్వీపవర్ణనంఽ నామ చతుః పఞ్చాశోఽధ్యాయ

పఞ్చపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

శైలేషు మన్దారాద్యేషు చతుర్ష్వపి ద్విజోత్తమ ।
వానని యాని చత్వారి సరాంసి చ నిబోధ మే ॥ ౫౫.౧ ॥
పూర్వం చైత్రరథం నామ దక్షిణే నన్దనం వనమ్ ।
వైభ్రాజం పశ్చిమే శైలే సావిత్రం చోత్తరాచలే ॥ ౫౫.౨ ॥
అరుణోదం సరః పూర్వం మానసం దక్షిణే తథా ।
శీతోదం పశ్చిమే మేరోర్మహాభద్రం తథోత్తరే ॥ ౫౫.౩ ॥
శీతార్తశ్చక్రముఞ్జశ్చ కులీరోఽథ సుకఙ్కవాన్ ।
మణిశైలోఽథ వృషవాన్మహానీలో భవాచలః ॥ ౫౫.౪ ॥
సూబిన్దుర్మన్దరో వేణుస్తామసో నిషధస్తథా ।
దేవశైలశ్చ పూర్వేణ మన్దరస్య మహాచలః ॥ ౫౫.౫ ॥
త్రికటశిఖరాద్రిశ్చ కలిఙ్గోఽథ పతఙ్గకః ।
రుచకః సానుమాంశ్చాద్రిస్తామ్రకోఽథ విశాఖవాన్ ॥ ౫౫.౬ ॥
శ్వేతోదరః సమూలశ్చ వసుధారశ్చ రత్నవాన్ ।
ఏకశృఙ్గో మహాశైలో రాజశాలః పిపాఠకః ॥ ౫౫.౭ ॥
పఞ్చశైలోఽథ కైలాసో హిమవాంశ్చాచలోత్తమః ।
ఇత్యేతే దక్షిణే పార్శ్వే మేరోః ప్రోక్తా మహాచలాః ॥ ౫౫.౮ ॥
సురక్షః శిశిరాక్షశ్చ వైదుర్యః కపిలస్తథా ।
పిఞ్జరోఽథ మహాభద్రః సురసః పిఙ్గలో మధుః ॥ ౫౫.౯ ॥
అఞ్జనః కుక్కుటః కృష్ణః పాణ్డరశ్చాచలోత్తమః ।

సహస్రశిఖరశ్చాద్రిః పారియాత్రః సశృఙ్గవాన్ ॥ ౫౫.౧౦ ॥
పశ్చిమేన తథా మేరోర్విష్కమ్భాత్పశ్చిమాద్బహిః ।
ఏతేఽచలాః సమాఖ్యాతాః శృణుష్వాన్యాంస్తథోత్తరాన్ ॥ ౫౫.౧౧ ॥
శఙ్ఖకూటోఽథ వృషభో హంసనాభస్తథాచలః ।
కపిలేన్ద్రస్తథా శైలః సానుమాన్నీల ఏవ చ ॥ ౫౫.౧౨ ॥
స్వర్ణశృఙ్గీ శాతశృఙ్గీ పుష్పకో మేఘపర్వతః ।
విరజాక్షో వరాహాద్రిర్మయూరో జారుధిస్తథా ॥ ౫౫.౧౩ ॥
ఇత్యేతే కథితా బ్రహ్మన్! మేరోరుత్తరతో నగాః ।
ఏతేషాం పర్వతానాన్తు ద్రోణ్యోఽతీవ మనోహరాః ॥ ౫౫.౧౪ ॥
వనైరమలపానీయైః సరోభిరుపశోభితాః ।
తాసు పుణ్యకృతాం జన్మ మనుష్యాణాం ద్విజోత్తమ ॥ ౫౫.౧౫ ॥
ఏతే భౌమా ద్విజశ్రేష్ఠ! స్వర్గాః స్వర్గగుణాధికాః ।
న తాసు పుణ్యపాపానామపూర్వాణాముపార్జనమ్ ॥ ౫౫.౧౬ ॥
పుణ్యోపభోగా ఏవోక్తా దేవానామపి తాస్వపి ।
శీతాన్తాద్యేషు చైతేషు శైలేషు ద్విజసత్తమ ॥ ౫౫.౧౭ ॥
విద్యాధరాణాం యక్షాణాం కిన్నరోరగరక్షసామ్ ।
దేవానాఞ్చ మహావాసా గన్ధర్వాణాం చ శోభనాః ॥ ౫౫.౧౮ ॥
మహాపుణ్యా మనోజ్ఞైశ్చ సదైవోపవనైర్యుతాః ।
సరాంసి చ మనోజ్ఞాని సర్వర్తుసుఖదోఽనిలః ॥ ౫౫.౧౯ ॥
న చైతేషు మనుష్యాణాం వైమనస్యాని కుత్రచిత్ ।
తదేవం పార్థివం పద్మం చతుష్పత్రం మయోదితమ్ ॥ ౫౫.౨౦ ॥
భద్రాశ్చభారతాద్యాని పత్రాణ్యస్య చతుర్దిశమ్ ।
భారతం నామ యద్వర్షం దక్షిణేన మయోదితమ్ ॥ ౫౫.౨౧ ॥
తత్కర్మభూమిర్నాన్యత్ర సంప్రాప్తిః పుణ్యపాపయోః ।

ఏతత్ప్రధానం విజ్ఞేయం యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౫౫.౨౨ ॥
తస్మాత్స్వర్గాపవర్గౌ చ మానుష్యనారకావపి ।
తిర్యక్త్వమథవాప్యన్యత్నరః ప్రాప్నోతి వై ద్విజ ॥ ౫౫.౨౩ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భువనకోశే పఞ్చపఞ్చాశోఽధ్యాయః

షట్పఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౬

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ధరాధరాం జగద్యోనేః పదం నారాయణస్య చ ।
తతః ప్రవృత్తా యా దేవీ గఙ్గా త్రిపథగామినీ ॥ ౫౬.౧ ॥
సా ప్రవిశ్య సుధాయోనిం సోమమాధారమమ్బసామ్ ।
తతః సమ్బధ్యమానార్కరశ్మిసఙ్గతిపావనీ ॥ ౫౬.౨ ॥
పపాత మేరుపృష్ఠే చ సా చతుర్ధా తతో యయౌ ।
మేరుకూటతటాన్తేభ్యో నిపతన్తీ వవర్తితా ॥ ౫౬.౩ ॥
వికీర్యమాణసలిలా నిరాలమ్బా పపాత సా ।
మన్దరాద్యేషు పాదేషు ప్రవిభక్తోదకా సమమ్ ॥ ౫౬.౪ ॥
చతుర్ష్వపి పపాతామ్బువిభిన్నాద్రిశిలోచ్చయా ।

పూర్వా సీతేఽతి విఖ్యాతా యయౌ చైత్రరథం వనమ్ ॥ ౫౬.౫ ॥

తత్ప్లావయిత్వా చ యయౌ వరుణోదం సరోవనమ్ ।

శీతాన్తఞ్చ గిరిం తస్మాత్తతశ్చాన్యాన్ గిరీన్ క్రమాత్ ॥ ౫౬.౬ ॥

గత్వా భువం సమాసాద్య భద్రాశ్వాజ్జలధిం గతా ।

తథైవాలకనన్దాఖ్యా దక్షిణే గన్ధమాదనే ॥ ౫౬.౭ ॥

మేరుపాదవనం గత్వా నన్దనం దేవనన్దనమ్ ।

మానసఞ్చ మహావేగాత్ప్లావయిత్వా సరోవరమ్ ॥ ౫౬.౮ ॥

ఆసాద్య శైలరాజానం రమ్యం హి శిఖరన్తథా ।

తస్మాచ్చ పర్వతాన్ సర్వాన్ దక్షిణోపక్రమోదితాన్ ॥ ౫౬.౯ ॥

తాన్ ప్లావయిత్వా సంప్రాప్తా హిమవన్తం మహాగిరిమ్ ।

దధార తత్ర తాం శమ్భుర్న ముమోచ వృషధ్వజః ॥ ౫౬.౧౦ ॥

భఘీరథేనోపవాసైః స్తుత్యా చారాధితో విభుః ।

తత్ర ముక్తా చ శర్వేణ సప్తధా దక్షిణోదధిమ్ ॥ ౫౬.౧౧ ॥

ప్రవివేశ త్రిధా ప్రాచ్యాం ప్లావయన్తీ మహానదీ ।

భగీరథరథస్యాను స్రోతసైకేన దక్షిణామ్ ॥ ౫౬.౧౨ ॥

తథైవ పశ్చిమే పాదే విపులే సా మహానదీ ।

సుచక్షురితి విఖ్యాతా వైభ్రాజం సాచలం యయౌ । ౫౬.౧౩ ।

శీతోదఞ్చ సరస్తస్మాత్ప్లావయన్తీ మహానదీ ।

సుచక్షుః పర్వతం ప్రాప్తా తతశ్చ త్రిశిఖం గతా ॥ ౫౬.౧౪ ॥

తస్మాత్క్రమేణ చాద్రీణాం శిఖరేషు నిపత్య సా ।

కేతుమాలం సమాసాద్య ప్రవిష్టా లవణోదధిమ్ ॥ ౫౬.౧౫ ॥

సుపార్శ్వన్తు తథైవాద్రిం మేరుపాదం హి సా గతా ।

(భద్రసోమేతి) తత్ర సోమేతి విఖ్యాతా సా యయౌ సవితుర్వనమ్ ॥ ౫౬.౧౬ ॥

తత్పావయన్తీ సంప్రాప్తా మహాభద్రం సరోవరమ్ ।

తతశ్చ శఙ్ఖకూటం సా ప్రయాతా వై మహానదీ ॥ ౫౬.౧౭ ॥
తస్మాచ్చ వృషభాదీన్ సా క్రమాత్ప్రాప్య శిలోచ్చయాన్ ।
మహార్ణవమనుప్రాప్తా ప్లావయిత్వోత్తరాన్ కురూన్ ॥ ౫౬.౧౮ ॥
ఏవమేషా మయా గఙ్గాం కథితా తే ద్విజర్షభ ।
జమ్బుద్వీపనివేశశ్చ వర్షాణి చ యథాతథమ్ ॥ ౫౬.౧౯ ॥
వసన్తి తేషు సర్వేషు ప్రజాః కింపురుషాదిషు ।
సుఖప్రాయా నిరాతఙ్కా న్యూనతోత్కర్షవర్జితాః ॥ ౫౬.౨౦ ॥
నవస్వపి చ వర్షేషు సప్త సప్త కులాచలాః ।
ఏకైకస్మింస్తథా దేశే నద్యశ్చాద్రివినిః సృతాః ॥ ౫౬.౨౧ ॥
యాని కింపురుషాద్యాని వర్షాణ్యష్టౌ ద్విజోత్తమ ।
తేషూద్భిజ్జాని తోయాని మేఘవార్యత్ర భారతే ॥ ౫౬.౨౨ ॥
వార్క్షీ స్వాభావికీ దేశ్యా తోయోత్థా మానసీ తథా ।
కర్మజా చ నృణాం సిద్ధిర్వర్షేష్వేతేషు చాష్టసు ॥ ౫౬.౨౩ ॥
కామప్రదేభ్యో వృక్షేభ్యో వార్క్షీ సిద్ధిః స్వభావజా ।
స్వాభావికీ సమాఖ్యాతా తృప్తిర్దేశ్యా చ దైశికీ ॥ ౫౬.౨౪ ॥
అపాం శౌక్ష్మ్యచ్చ తోయోత్థా ధ్యానోపేతా చ మానసీ ।
ఉపాసనాదికార్యాత్తు ధర్మజా సాప్యుదాహృతా ॥ ౫౬.౨౫ ॥
న చైతేషు యుగావస్థా నాధ్యో వ్యాధయో న చ ।
పుణ్యాపుణ్యసమారమ్భో నైవ తేషు ద్విజోత్తమ ॥ ౫౬.౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే గఙ్గావతారో నామ షట్పఞ్చాశోఽధ్యాయః

సప్తపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౭

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవన్! కథితస్త్వేతజ్జమ్బూద్వీపం సమాసతః ।
యదేతద్భవతా ప్రోక్తం కర్మ నాన్యత్ర పుణ్యదమ్ ॥ ౫౭.౧ ॥
పాపాయ వా మహాభాగ! వర్జయిత్వా తు భారతమ్ ।
ఇతః స్వర్గశ్చ మోక్షశ్చ మధ్యఞ్చాన్తఞ్చ గమ్యతే ॥ ౫౭.౨ ॥
న ఖల్వన్యత్ర మర్త్యానాం భూమౌ కర్మ విధీయతే ।
తస్మాద్విస్తరశో బ్రహ్మన్! మమైతద్భారతం వద ॥ ౫౭.౩ ॥
యే చాస్య భేదా యావన్తో యథావత్స్థితిరేవ చ ।
వర్షోఽయం ద్విజశార్దూల! యే చాస్మిన్ దేశపర్వతాః ॥ ౫౭.౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

భారతస్యాస్య వర్షస్య నవ భేదాన్నిబోధ మే ।
సముద్రాన్తరితా జ్ఞేయాస్తే త్వగమ్యాః పరస్పరమ్ ॥ ౫౭.౫ ॥
ఇన్ద్రద్వీపః కశేరుమాంస్తామ్రవర్ణో గభస్తిమాన్ ।
నాగద్వీపస్తథా సౌమ్యో గాన్ధర్వో వారుణస్తథా ॥ ౫౭.౬ ॥
అయన్తు నవమస్తేషాం ద్వీపః సాగరసంవృతః ।
యోజనానాం సహస్రం వై ద్వీపోఽయం దక్షిణోత్తరాత్ ॥ ౫౭.౭ ॥
పూర్వే కిరాతా యస్యాన్తే పశ్చిమే యవనాస్తథా ।
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చాన్తః స్థితా ద్విజ ॥ ౫౭.౮ ॥

ఇజ్యాధ్యాయవణిజ్యాద్యైః కర్మభిః కృతపావనాః ।
తేషాం సంవ్యవహారశ్చ ఏభిః కర్మభిరిష్యతే ॥ ౫౭.౯ ॥
స్వర్గాపవర్గప్రాప్తిశ్చ పుణ్యం పాపఞ్చ వై తదా ।
మహేన్ద్రో మలయః సహ్యః శుక్తిమానృక్షపర్వతః ॥ ౫౭.౧౦ ॥
విన్ధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తైవాత్ర కులాచలాః ।
తేషాం సహస్రశశ్చాన్యే భూధరా యే సమీపగాః ॥ ౫౭.౧౧ ॥
విస్తారోచ్ఛ్రయిణో రమ్యా విపులాశ్చాత్ర సానవః ।
కోలాహలః సవైభ్రాజో మన్దరో దర్దురాచలః ॥ ౫౭.౧౨ ॥
వాతస్వనో వైద్యుతశ్చ మైనాకః స్వరసస్తథా ।
తుఙ్గప్రస్థో నాగగిరీ రోచనః పాణ్డరాచలః ॥ ౫౭.౧౩ ॥
పుష్పో గిరిర్దుర్జయన్తో రైవతోఽర్బుద ఏవ చ ।
ఋష్యమూకః సగోమన్తః కూటశైలః కృతస్మరః ॥ ౫౭.౧౪ ॥
శ్రీపర్వతశ్చకోరశ్చ శతశోఽన్యే చ పర్వతాః ।
తైర్విమిశ్రా జనపదా మ్లేచ్ఛాశ్చార్యాశ్చ భాగశః ॥ ౫౭.౧౫ ॥
తైః పీయన్తే సరిచ్ఛ్రేష్ఠా యాస్తాః సమ్యఙ్నిబోధ మే ।
గఙ్గా సరస్వతీ సిన్ధుశ్చన్ద్రభాగా తథాపరా ॥ ౫౭.౧౬ ॥
యమునా చ శతద్రుశ్చ వితస్తైరావతీ కుహుః ।
గోమతీ ధూతపాపా చ బాహుదా సదృశద్వతీ ॥ ౫౭.౧౭ ॥
విపాశా దేవికా రఙ్కుర్నిశ్చీరా గణ్డకీ తథా ।
కౌశికీ చాపగా విప్ర ! హిమవత్పాదనిః సృతాః ॥ ౫౭.౧౮ ॥
వేదస్మృతిర్వేదవతీ వృత్రఘ్నీ సిన్ధురేవ చ ।
వేణ్యా సానన్దనీ చైవ సదానీరా మహీ తథా ॥ ౫౭.౧౯ ॥
పారా చర్మణ్వతీ నూపీ విదిశా వేత్రవత్యపి ।
శిప్రా హ్యవర్ణో చ తథా పారియాత్రాశ్రయాః స్మృతాః ॥ ౫౭.౨౦ ॥

శోణో మహానదశ్చైవ నర్మదా సురథాద్రిజా ।
మన్దాకినీ దశార్ణా చ చిత్రకూటా తథాపరా ॥ ౫౭.౨౧ ॥
చిత్రోత్పలా సతమసా కరమోదా పిశాచికా ।
తథాన్యా పిప్పలిశ్రోణిర్విపాశా వఞ్జులా నదీ ॥ ౫౭.౨౨ ॥
సుమేరుజా శుక్తిమతీ శకులీ త్రిదివాక్రముః ।
(విన్ధ్య) (స్కన్ద) పాదప్రసూతా వై తథాన్యా వేగవాహినీ ॥ ౫౭.౨౩ ॥
శిప్రా పయోష్ణీ నిర్విన్ధ్యా తాపీ సనిషధావతీ ।
వేణ్యా వైతరణీ చైవ సినీవాలీ కుముద్వతీ ॥ ౫౭.౨౪ ॥
కరతోయా మహాగౌరీ దుర్గా చాన్తః శిరా తథా ।
(ఋక్ష) (విన్ధ్య) పాదప్రసూతాస్తా నద్యః పుణ్యజలాః శుభాః ॥ ౫౭.౨౫ ॥
గోదావరీ భీమరథా కృష్ణా వేణ్యా తథాపరా ।
తుఙ్గభద్రా సుప్రయోగా వాహ్యా కావేర్యథాపగా ॥ ౫౭.౨౬ ॥
(సహ్య) (విన్ధ్య) పాదవినిష్క్రాన్తా ఇత్యేతాః సరిదుత్తమాః ।
కృతమాలా తామ్రపర్ణీ పుష్పజా సూత్పలావతీ ॥ ౫౭.౨౭ ॥
మలయాద్రిసముద్భూతా నద్యః శీతజలాస్త్విమాః ।
పితృసోమర్షికుల్యా చ ఇక్షుకా త్రిదివా చ యా ॥ ౫౭.౨౮ ॥
లాఙ్గూలినీ వంశకరా మహేన్ద్రప్రభవాః స్మృతాః ।
ఋషికుల్యా కుమారీ చ మన్దగా మన్దవాహినీ ॥ ౫౭.౨౯ ॥
కృపా పలాశినీ చైవ శుక్తిమత్ప్రభవాః స్మృతాః ।
సర్వాః పుణ్యాః సరస్వత్యః సర్వా గఙ్గాః సముద్రగాః ॥ ౫౭.3౦ ॥
విశ్వస్య మాతరః సర్వాః సర్వపాపహరాః స్మృతాః ।
అన్యాః సహస్రశః ప్రోక్తాః క్షుద్రనద్యో ద్విజోత్తమ ॥ ౫౭. 3౧ ॥
ప్రావృట్కాలవహాః సన్తి సదాకాలవహాశ్చ యాః ।
మత్స్యాశ్వకూటాః కుల్యాశ్చ కున్తలాః కాశికోశలాః ॥ ౫౭.3౨ ॥

అథర్వాశ్చర్కలిఙ్గాశ్చ మలకాశ్చ వృకైః సహ ।
మధ్యదేశ్యా జనపదాః ప్రాయశోఽమీ ప్రకీర్తితాః ॥ ౫౭.౩౩ ॥
సహ్యస్య చోత్తరే యా తు యత్ర గోదావరీ నదీ ।
పృథివ్యామపి కృత్స్నాయాం స ప్రదేశో మనోరమః ॥ ౫౭.౩౪ ॥
గోవర్ధనం పురం రమ్యం భార్గవస్య మహాత్మనః ।
వాహ్లీకా వాటధానాశ్చ ఆభీరాః కాలతోయకాః ॥ ౫౭.౩౫ ॥
అపరాన్తాశ్చ శూద్రాశ్చ పల్లవాశ్చర్మఖణ్డికాః ।
గాన్ధారా గబలాశ్చైవ సిన్ధుసౌవీరమద్రకాః ॥ ౫౭.౩౬ ॥
శతద్రుజాః కలిఙ్గాశ్చ పారదా హాలమూషికాః ।
మాఠరా బహుభద్రాశ్చ కైకేయా దశమాలికాః ॥ ౫౭.౩౭ ॥
క్షత్రియోపనివేశాశ్చ వైశ్యశూద్రకులాని చ ।
కామ్బోజా దరదాశ్చైవ వర్వరా హర్షవర్ధనాః ॥ ౫౭.౩౮ ॥
చీనాశ్చైవ తుఖారాశ్చ బహులా బాహ్యతోనరాః ।
ఆత్రేయాశ్చ భరద్వాజాః పుష్కలాశ్చ కశేరుకాః ॥ ౫౭.౩౯ ॥
లమ్పాకాః శూలకారాశ్చ చూలికా జాగుడైః సహ ।
ఔషధాశ్చానిమద్రాశ్చ కిరాతానాఞ్చ జాతయః ॥ ౫౭.౪౦ ॥
తామసా హంసమార్గాశ్చ కాశ్మీరాస్తుఙ్గనాస్తథా ।
శూలికాః కుహకాశ్చైవ ఊర్ణా దర్వాస్తథైవ చ ॥ ౫౭.౪౧ ॥
ఏతే దేశా హ్యుదీచ్యాస్తు ప్రాచ్యాన్దేశాన్నిబోధ మే ।
అధ్రారకా ముదకరా అన్తర్గిర్యా బహిర్గిరాః ॥ ౫౭.౪౨ ॥
యథా ప్రవఙ్గా రఙ్గేయా మానదా మానవర్తికాః ।
బ్రహ్మోత్తరాః ప్రవిజయా భార్గవా జ్ఞేయమల్లకాః ॥ ౫౭.౪౩ ॥
ప్రాగ్జ్యోతిషాశ్చ మద్రాశ్చ విదేహాస్తామ్రలిప్తకాః ।
మల్లా మగధగోమన్తాః ప్రాచ్యా జనపదాః స్మృతాః ॥ ౫౭.౪౪ ॥

అథాపరే జనపదా దక్షిణాపథవాసినః ।
పుణ్డ్రాశ్చ కేవలాశ్చైవ గోలాఙ్గూలాస్తథైవ చ ॥ ౫౭.౪౫ ॥
శైలూషా మూషికాశ్చైవ కుసుమా నామవాసకాః ।
మహారాష్ట్రా మాహిషకా కలిఙ్గాశ్చైవ సర్వశః ॥ ౫౭.౪౬ ॥
ఆభీరాః సహ వైశిక్యా ఆఢక్యాః శబరాశ్చ యే ।
పులిన్దా విన్ధ్యమౌలేయా వైదర్భా దణ్డకైః సహ ॥ ౫౭.౪౭ ॥
పౌరికా మౌలికాశ్చైవ అశ్మకా భోగవర్ద్ధనాః ।
నైషికాః కున్తలా అన్ధ్రా ఉదిభదా వనదారకాః ॥ ౫౭.౪౮ ॥
దాక్షిణాత్యాస్త్వమీ దేశా అపరాన్తాన్నిబోధ మే ।
సూర్పారకాః కాలిబలా దుర్గాశ్చానీకటైః సహ ॥ ౫౭.౪౯ ॥
పులిన్దాశ్చ సుమీనాశ్చ రూపపాః స్వాపదైః సహ ।
తథా కురుమినశ్చైవ సర్వే చైవ కఠాక్షరాః ॥ ౫౭.౫౦ ॥
నాసిక్యావాశ్చ యే చాన్యే యే చైవోత్తరనర్మదాః ।
భీరుకచ్ఛాః సమాహేయాః సహ సారస్వతైరపి ॥ ౫౭.౫౧ ॥
కాశ్మీరాశ్చ సురాష్ట్రాశ్చ అవన్త్యాశ్చార్బుదైః సహ ।
ఇత్యేతే హ్యపరాన్తాశ్చ శృణు విన్ధ్యనివాసినః ॥ ౫౭.౫౨ ॥
సరజాశ్చ కరూషాశ్చ కేరలాశ్చోత్కలైః సహ ।
ఉత్తమర్ణా దశార్ణాశ్చ భోజ్యాః కిష్కిన్ధకైః సహ ॥ ౫౭.౫౩ ॥
తోశలాః కోశలాశ్చైవ త్రైపురా వైదిశాస్తథా ।
తుమ్బురాస్తుమ్బులాశ్చైవ పటవో నైషధైః సహ ॥ ౫౭.౫౪ ॥
అన్నజాస్తుష్టికారాశ్చ వీరహోత్రా హ్యవన్తయః ।
ఏతే జనపదాః సర్వే విన్ధ్యపృష్ఠనివాసినః ॥ ౫౭.౫౫ ॥
అతో దేశాన్ ప్రవక్ష్యామి పర్వతాశ్రయిణశ్చ యే ।
నీహారా హంసమార్గాశ్చ కురవో గుర్గణాః ఖసాః ॥ ౫౭.౫౬ ॥

కున్తప్రావరణాశ్చైవ ఊర్ణా దార్వాః సకృత్రకాః ।

త్రిగర్తా గాలవాశ్చైవ కిరాతాస్తామసైః సహ ॥ ౫౭.౫౭ ॥

కృతత్రేతాదికశ్చాత్ర చతుర్యుగకృతో విధిః ।

ఏతత్తు భారతం వర్షం చతుః సంస్థానసంస్థితమ్ ॥ ౫౭.౫౮ ॥

దక్షిణాపరతో హ్యస్య పూర్వేణ చ మహోదధిః ।

హిమవానుత్తరేణాస్య కార్ముకస్య యథా గుణః ॥ ౫౭.౫౯ ॥

తదేతద్భారతం వర్షం సర్వబీజం ద్విజోత్తమ ।

బ్రహ్మత్వమమరేశత్వం దేవత్వం మరుతస్తథా ॥ ౫౭.౬౦ ॥

మృగపశ్వప్సరోయోనిస్తద్వత్సర్వే సరీసృపాః ।

స్థావరాణాఞ్చ సర్వేషామితో బ్రహ్మన్! శుభాశుభైః ॥ ౫౭.౬౧ ॥

ప్రయాతి కర్మభూర్బ్రహ్మన్! నాన్యా లోకేషు విద్యతే ।

దేవానామపి విప్రర్షే! సదా ఏష మనోరథః ॥ ౫౭.౬౨ ॥

అపి మానుష్యమాప్స్యామో దేవత్వాత్ప్రచ్యుతాః క్షితౌ ।

మనుష్యః కురుతే తత్తు యన్న శక్యం సురాసురైః ॥ ౫౭.౬౩ ॥

తత్కర్మనిగడగ్రస్తైః స్వకర్మఖ్యాపనోత్సుకః ।

న కిఞ్చిత్క్రియతే కర్మ సుఖలేశోపబృంహితైః ॥ ౫౭.౬౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరనద్యాదివర్ణనం నామ సప్తపఞ్చాశోఽధ్యాయః

అష్టపఞ్చాశోఽధ్యాయః ౫౮

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవన్! కథితం సమ్యక్భవతా భారతం మమ ।
సరితః పర్వతా దేశా యే చ తత్ర వసన్తి వై ॥ ౫౮.౧ ॥
కిన్తు కూర్మస్త్వయా పూర్వం భారతే భగవాన్ హరిః ।
కథితస్తస్య సంస్థానం శ్రోతుమిచ్ఛామ్యశేషతః ॥ ౫౮.౨ ॥
కథం స సంస్థితో దేవః కూర్మరూపీ జనార్దనః ।
శుభాశుభం మనుష్యాణాం వ్యజ్యతే చ తతః కథమ్ ।
యథాముఖం యథాపాదన్తస్య తద్బ్రూహ్యశేషతః ॥ ౫౮.౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ప్రాఙ్ముఖో భగవాన్! దేవః కూర్మరూపీ వ్యవస్థితః ।
ఆక్రమ్య భారతం వర్షం నవభేదమిదం ద్విజ ॥ ౫౮.౪ ॥
నవధా సంస్థితాన్యస్య నక్షత్రాణి సమన్తతః ।
విషయాశ్చ ద్విజశ్రేష్ఠ! యే సమ్యక్తాన్నిబోధ మే ॥ ౫౮.౫ ॥
వేదమన్త్రా విమాణ్డవ్యాః శాల్వనీపాస్తథా శకాః ।
ఉజ్జిహానాస్తథా వత్స! ఘోషసంఖ్యాస్తథా ఖసాః ॥ ౫౮.౬ ॥
మధ్యే సారస్వతా మత్స్యాః శూరసేనాః సమాథురాః ।
ధర్మారణ్యా జ్యోతిషికా గౌరగ్రీవా గుడాశ్మకాః ॥ ౫౮.౭ ॥
కాలకోటిసపాషణ్డాః పారియాత్రనివాసినః ।
కాపిఙ్గలాః కురుర్బాహ్యస్తథైవోడుమ్బరా జనాః ॥ ౫౮.౮ ॥
వైదేహకాః సపాఞ్చాలాః సంకేతాః కఙ్కమారుతాః ।

గజాహ్వయాశ్చ కూర్మస్య జలమధ్యనివాసినః ॥ ౫౮.౯ ॥

కృత్తికా రోహిణీ సౌమ్యా ఏతేషాం మధ్యవాసినామ్ ।

నక్షత్రత్రితయం విప్ర! శుభాశుభవిపాకదమ్ ॥ ౫౮.౧౦ ॥

వృషధ్వజోఽఞ్జనశ్చైవ జమ్బ్వాఖ్యో మానవాచలః ।

శూర్పకర్ణో వ్యాఘ్రముఖః ఖర్మకః కర్వటాశనః ॥ ౫౮.౧౧ ॥

తథా చన్ద్రేశ్వరాశ్చైవ ఖశాశ్చ మగధాస్తథా ।

గిరయో మైథిలాః శుభ్రాస్తథా వదనదన్తురాః ॥ ౫౮.౧౨ ॥

ప్రాగ్జ్యోతిషాః సలౌహిత్యాః సాముద్రాః పురుషాదకాః ।

పుర్ణోత్కటో భద్రగౌరస్తథోదయగిరిర్ద్విజ! ॥ ౫౮.౧౩ ॥

కశాయా మేఖలాముష్టాస్తామ్రలిప్తైకపాదపాః ।

వర్ధమానా కోశలాశ్చ ముఖే కూర్మస్య సంస్థితాః ॥ ౫౮.౧౪ ॥

రౌద్రః పునర్వసుః పుష్యో నక్షత్రత్రితయం ముఖే ।

పాదే తు దక్షిణే దేశాః క్రోష్టుకే వదతః శృణు ॥ ౫౮.౧౫ ॥

కలిఙ్గవఙ్గజఠరాః కోశలా మూషికాస్తథా ।

చేదయశ్చోర్ధ్వకర్ణాశ్చ మత్స్యాద్యా విన్ధ్యవాసినః ॥ ౫౮.౧౬ ॥

విదర్భా నారికేలాశ్చ ధర్మద్వీపాస్తథైలికాః ।

వ్యాఘ్రగ్రీవా మహాగ్రీవాస్త్రైపురాః శ్మశ్రుధారిణః ॥ ౫౮.౧౭ ॥

కైష్కిన్ధ్యా హైమకూటాశ్చ నిషధాః కటకస్థలాః ।

దశార్ణాహారికా నగ్నా నిషాదాః కాకులాలకాః ॥ ౫౮.౧౮ ॥

తథైవ పర్ణశబరాః పాదే వై పూర్వదక్షిణే ।

ఆశ్లేషర్క్షం తథా పైత్ర్యం ఫాల్గుణ్యః ప్రథదమాస్తథా ॥ ౫౮.౧౯ ॥

నక్షత్రత్రితయం పాదమాశ్రితం పూర్వదక్షిణమ్ ।

లఙ్కా కాలాజినాశ్చైవ శైలికా నికటాస్తథా ॥ ౫౮.౨౦ ॥

మహేన్ద్రమలయాద్రౌ చ దుర్దురే చ వసన్తి యే ।

కర్కోటకవనే యే చ భృగుకచ్ఛాః సకోఙ్కణా ॥ ౫౮.౨౧ ॥
సర్వాశ్చైవ తథాభీరా వేణ్యాస్తీరనివాసినః ।
అవన్తయో దాసపురాస్తథైవాకణినో జనాః ॥ ౫౮.౨౨ ॥
మహారాష్ట్రాః సకర్ణాటా గోనర్దాశ్చిత్రకూటకాః ।
చోలాః కోలగిరాశ్చైవ క్రౌఞ్చద్వీపజటాధరాః ॥ ౫౮.౨౩ ॥
కావేరీ ఋష్యమూకస్థా నాసిక్యాశ్చైవ యే జనాః ।
శఙ్ఖశుక్త్యాదివైదూర్యశైలప్రాన్తచరాశ్చ యే ॥ ౫౮.౨౪ ॥
తథా వారిచరాః కోలాః చర్మపట్టనివాసినః ।
గణబాహ్యాః పరాః కృష్ణా ద్వీపవాసనివాసినః ॥ ౫౮.౨౫ ॥
సూర్యాద్రౌ కుముదాద్రౌ చ తే వసన్తి తథా జనాః ।
ఔఖావనాః సపిశికాస్తథా యే కర్మనాయకాః ॥ ౫౮.౨౬ ॥
తక్షిణాః కౌరుషా యే చ ఋషికాస్తాపసాశ్రమాః ।
ఋషభాః సిహలాశ్చైవ తథా కాఞ్చీనివాసినః ॥ ౫౮.౨౭ ॥
తిలఙ్గా కుఞ్జరదరీకచ్ఛవాసాశ్చ యే జనాః ।
తామ్రపర్ణీ తథా కుక్షిరితి కూర్మస్య దక్షిణః ॥ ౫౮.౨౮ ॥
ఫాల్గున్యశ్చోత్తరా హస్తా చిత్రా చర్క్షత్రయం ద్విజ ।
కూర్మస్య దక్షిణే కుక్షౌ బాహ్యపాదస్తథాపరమ్ ॥ ౫౮.౨౯ ॥
కామ్బోజాః పహ్లవాశ్చైవ తథైవ వహవాముఖాః ।
తథా చ సిన్ధుసౌవీరాః సానర్తా వనితాముఖాః ॥ ౫౮.౩౦ ॥
ద్రావణాః మార్గికాః శూద్రా కర్ణప్రాధేయవర్వరాః ।
కిరాతాః పారదాః పాణ్డ్యాస్తథా పారశవాః కలాః ॥ ౫౮.౩౧ ॥
ధూర్తకా హైమగిరికాః సిన్ధుకాలకవైరతాః ।
సౌరాష్ట్రా దరదాశ్చైవ ద్రావిడాశ్చ మహార్ణవాః ॥ ౫౮.౩౨ ॥
ఏతే జనపదాః పాదే స్థితా వై దక్షిణేఽపరే ।

స్వాత్యో విశాఖా మైత్రశ్చ నక్షత్రత్రయమేవ చ ॥ ౫౮.౩౩ ॥

మణిమేఘః క్షురాద్రిశ్చ ఖఞ్జనోఽస్తగిరిస్తథా ।

అపరాన్తికా హైహయాశ్చ శాన్తికా విప్రశస్తకాః ॥ ౫౮.౩౪ ॥

కౌఙ్కణాః పఞ్చనదకా వామనా హ్యవరాస్తథా ।

తారక్షురా హ్యఙ్గతకాః కర్కరాః శాల్మవేశ్మకాః ॥ ౫౮.౩౫ ॥

గురుస్వరాః ఫల్గుణకా వేణుమత్యాశ్చ యే జనాః ।

తథా ఫల్గులుకా ఘోరా గురుహాశ్చ కలాస్తథా ॥ ౫౮.౩౬ ॥

ఏకేక్షణా వాజికేశా దీర్ఘగ్రీవాః సచూలికాః ।

అశ్వకేశాస్తథా పుచ్ఛే జనాః కూర్మస్య సంస్థితాః ॥ ౫౮.౩౭ ॥

ఐన్ద్రం మూలన్తథాషాఢ నక్షత్రత్రయమేవ చ ।

మాణ్డవ్యాశ్చణ్డఖారాశ్చ అశ్వకాలనతాస్తథా ॥ ౫౮.౩౮ ॥

కున్యతాలడహాశ్చైవ స్త్రీబాహ్య బాలిక్రాస్తథా ।

నృసింహా వేణుమత్యాశ్చ బలావస్థాస్తథాపరే ॥ ౫౮.౩౯ ॥

ధర్మబద్ధాస్తథాలూకా ఉరుకర్మస్థితా జనాః ।

వామపాదే జనాః పార్శ్వే స్థితాః కూర్మస్య భాగురే ॥ ౫౮.౪౦ ॥

ఆషాఢాశ్రవణే చైవ ధనిష్ఠా యత్ర సంస్థితా ।

కైలాసో హిమవాంశ్చైవ ధనుష్మాన్ వసుమాంస్తథా ॥ ౫౮.౪౧ ॥

క్రౌఞ్చాః కురువకాశ్చైవ క్షుద్రవీణాశ్చ యే జనాః ।

రసాలయా సకైకేయా భోగప్రస్థాః సయామునాః ॥ ౫౮.౪౨ ॥

అన్తర్ద్వీపాస్త్రిగర్తాశ్చ అగ్నిజ్యాః సార్దనా జనాః ।

తథైవాశ్వముఖాః ప్రాప్తాశ్చివిడాః కేశధారిణః ॥ ౫౮.౪౩ ॥

దాసేరకా వాటధానాః శవధానాస్తథైవ చ ।

పుష్కలాధమకైరాతాస్తథా తక్షశిలాశ్రయాః ॥ ౫౮.౪౪ ॥

అమ్బాలా మాలవా మద్రా వేణుకాః సవదన్తికాః ।

పిఙ్గలా మానకలహా హూణాః కోహలకాస్తథా ॥ ౫౮.౪౫ ॥
మాణ్డవ్యా భూతియువకాః శాతకా హేమతారకాః ।
యశోమత్యాః సగాన్ధారాః ఖరసాగరరాశయః ॥ ౫౮.౪౬ ॥
యౌధేయా దాసమేయాశ్చ రాజన్యాః శ్యామకాస్తథా ।
క్షేమధూర్తాశ్చ కూర్మస్య వామకుక్షిముపాశ్రితాః ॥ ౫౮.౪౭ ॥
వారుణఞ్చాత్ర నక్షత్రం తత్ర ప్రౌష్ఠపదాద్వయమ్ ।
యేన కిన్నరరాజ్యఞ్చ పుశుపాలం సకీచకమ్ ॥ ౫౮.౪౮ ॥
కాశ్మీరకం తథా రాష్ట్రమభిసారజనస్తథా ।
దవదాస్త్వఙ్గనాశ్చైవ కులటా వనరాష్ట్రకాః ॥ ౫౮.౪౯ ॥
సైరిష్ఠా బ్రహ్మపురకాస్తథైవ వనవాహ్యకాః ।
కిరాతకౌశికా నన్దా జనాః పహ్లవలోలనాః ॥ ౫౮.౫౦ ॥
దార్వాదా మరకాశ్చైవ కురటాశ్చాన్నదారకాః ।
ఏకపాదా ఖశా ఘోషాః స్వర్గభౌమానవద్యకాః ॥ ౫౮.౫౧ ॥
తథా సయవనా హిఙ్గాశ్చీరప్రావరణాశ్చ యే ।
త్రినేత్రాః పౌరవాశ్చైవ గన్ధర్వాశ్చ ద్విజాత్తమ ॥ ౫౮.౫౨ ॥
పూర్వోత్తరన్తు కూర్మస్య పదామేతే సమాశ్రితాః ।
రేవత్యశ్చాశ్విదైవత్యం యామ్యఞ్చర్క్షమితి త్రయమ్ ॥ ౫౮.౫౩ ॥
తత్ర పాదే సమాఖ్యాతం పాకాయ మునిసత్తమ ।
దేశేష్వేతేషు చైతాని నక్షత్రాణ్యపి వై ద్విజ ॥ ౫౮.౫౪ ॥
ఏతత్పీడా అమీ దేశాః పీడ్యన్తే యే క్రమోదితాః ।
యాన్తి చాభ్యుదయం విప్ర ! గ్రహైః సమ్యగవస్థితైః ॥ ౫౮.౫౫ ॥
యస్యర్క్షస్య పతిర్యో వై గ్రహస్తద్భావితో భయమ్ ।
తద్దేశస్య మునిశ్రేష్ఠ ! తదుత్కర్షే శుభాగమః ॥ ౫౮.౫౬ ॥
ప్రత్యేకం దేశసామాన్యం నక్షత్రగ్రహసమ్భవమ్ ।

భయం లోకస్య భవతి శోభనం వా ద్విజోత్తమ ॥ ౫౮.౫౭ ॥
స్వర్తైరశోభనైర్జన్తోః సామాన్యమితి భీతిదమ్ ।
గ్రహైర్భవతి పీడోత్థమల్పాయాసమశోభనమ్ ॥ ౫౮.౫౮ ॥
తథైవ శోభనః పాకో దుః స్థితైశ్చ తథా గ్రహైః ।
అల్పోపకారాయ నృణాం దేశజ్ఞైశ్చాత్మనో బుధైః ॥ ౫౮.౫౯ ॥
ద్రవ్యే గోష్ఠేఽథ భృత్యేషు సుహృత్సు తనయేషు వా ।
భార్యాయాఞ్చ గ్రహే దుస్థే భయం పుణ్యవతాం నృణామ్ ॥ ౫౮.౬౦ ॥
ఆత్మన్యథాల్పపుణ్యానాం సర్వత్రైవాతిపాపినామ్ ।
నైకత్రాపి హ్యపాపానాం భయమస్తి కదాచన ॥ ౫౮.౬౧ ॥
దిగ్దేశజనసామాన్యం నృపసామాన్యమాత్మజమ్ ।
నక్షత్రగ్రహసామాన్యం నరో భుఙ్క్తే శుభాశుభమ్ ॥ ౫౮.౬౨ ॥
పరస్పరాభిరక్షా చ గ్రహాదౌస్థ్యేన జాయతే ।
ఏతేభ్య ఏవ విప్రేన్ద్ర ! శుభహానిస్తథాశుభైః ॥ ౫౮.౬౩ ॥
యదేతత్కూర్మసంస్థానం నక్షత్రేషు మయోదితమ్ ।
ఏతత్తు దేశసామాన్యమశుభం శుభమేవ చ ॥ ౫౮.౬౪ ॥
తస్మాద్విజ్ఞాయ దేశర్క్షం గ్రహపీడాన్తథాత్మనః ।
కుర్వీత శాన్తిం మేధావీ లోకవాదాంశ్చ సత్తమ ॥ ౫౮.౬౫ ॥
ఆకాశాద్దేవతానాఞ్చ దైత్యాదీనాఞ్చ దౌర్హృదాః ।
పృథ్వ్యాం పతన్తి తే లోకే లోకవాదా ఇతి శ్రుతాః ॥ ౫౮.౬౬ ॥
తాం తథైవ బుధః కుర్యాల్లోకవాదాన్న హాపయేత్ ।
తేషాన్తత్కరణాన్నౄణాం యుక్తో దుష్టాగమక్షయః ॥ ౫౮.౬౭ ॥
శుభోదయం ప్రహానిఞ్చ పాపానాం ద్విజసత్తమ ।
ప్రజ్ఞాహానిం ప్రకుర్యుస్తే ద్రవ్యాదీనాఞ్చ కుర్వతే ॥ ౫౮.౬౮ ॥
తస్మాచ్ఛాన్తిపరః ప్రాజ్ఞో లోకవాదరతస్తథా ।

లోకవాదాంశ్చ శాన్తీశ్చ గ్రహపీడాసు కారయేత్ ॥ ౫౮.౬౯ ॥
అద్రోహానుపవాసాంశ్చ శస్తం చైత్యాదివన్దనమ్ ।
జపం హోమం తథా దానం స్నానం క్రోధాదివర్జనమ్ ॥ ౫౮.౭౦ ॥
అద్రోహః సర్వభూతేషు మైత్రీం కుర్యాచ్చ పణ్డితః ।
వర్జయేదసతీం వాచమతివాదాంస్తథైవ చ ॥ ౫౮.౭౧ ॥
గ్రహపూజాఞ్చ కుర్వీత సర్వపీడాసు మానవః ।
ఏవం శామ్యన్త్యశేషాణి ఘోరాణి ద్విజసత్తమ ॥ ౫౮.౭౨ ॥
ప్రయతానాం మనుష్యాణాం గ్రహర్క్షోత్థాన్యశేషతః ।
ఏష కూర్మో మయా ఖ్యాతో భారతే భగవాన్ విభుః ॥ ౫౮.౭౩ ॥
నారాయణో హ్యచిన్త్యాత్మా యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
తత్ర దేవాః స్థితాః సర్వే ప్రతినక్షత్రసంశ్రయాః ॥ ౫౮.౭౪ ॥
తథా మధ్యే హుతవహః పృథ్వీ సోమశ్చ వై ద్విజ ।
మేషాదయస్త్రయో మధ్యే ముఖే ద్వౌ మిథునాదికౌ ॥ ౫౮.౭౫ ॥
ప్రాగ్దక్షిణే తథా పాదే కర్కసింహౌ వ్యవస్థితౌ ।
సింహకన్యాతులాశ్చైవ కుక్షౌ రాశిత్రయం స్థితమ్ ॥ ౫౮.౭౬ ॥
తులాథ వృశ్చికాశ్చోభౌ పాదే దక్షిణపశ్చిమే ।
పృష్ఠే చ వృశ్చికేనైవ సహ ధన్వీ వ్యవస్థితః ॥ ౫౮.౭౭ ॥
వాయవ్యే చాస్య వై పాదే ధనుర్గ్రాహాదికం త్రయమ్ ।
కుమ్భమీనౌ తథైవాస్య ఉత్తరాం కుక్షిమాశ్రితౌ ॥ ౫౮.౭౮ ॥
మీనమేషౌ ద్విజశ్రేష్ఠ ! పాదే పూర్వోత్తరే స్థితౌ ।
కూర్మే దేశాస్తథర్క్షాణి దేశేష్వేతేషు వై ద్విజ ॥ ౫౮.౭౯ ॥
రాశయశ్చ తథర్క్షేషు గ్రహరాశిష్వవస్థితాః ।
తస్మాద్గ్రహర్క్షపీడాసు దేశపీడాం వినిర్దిశేత్ ॥ ౫౮.౮౦ ॥
తత్ర స్నాత్వా ప్రకుర్వీత దానహోమాదికం విధిమ్ ।

స ఏష వైష్ణవః పాదో బ్రహ్మ మధ్యే గ్రహస్య యః ।
నారాయణాఖ్యోఽచిన్త్యాత్మా కారణం జగతః ప్రభుః ॥ ౫౮.౮౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే కూర్మనివేశో నామాష్టపఞ్చాశోఽధ్యాయః

ఊనషష్టితమోఽధ్యాయః ౫౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవన్తు భారతం వర్షం యథావత్కథితం మునే ।
కృతం త్రేతా ద్వాపరఞ్చ తథాథిష్యం చతుష్టయమ్ ॥ ౫౯.౧ ॥
అత్రైవైతద్యుగానాన్తు చాతుర్వర్ణ్యోఽత్ర వై ద్విజ ।
చత్వారి త్రీణి ద్వే చైవ తథైకఞ్చ శరచ్ఛతమ్ ॥ ౫౯.౨ ॥
జీవన్త్యత్ర నరా బ్రహ్మన్ ! కృతత్రేతాదికే క్రమాత్ ।
దేవకూటస్య పూర్వస్య శైలేన్ద్రస్య మహాత్మనః ॥ ౫౯.3 ॥
పూర్వేణ యత్స్థితం వర్షం భద్రాశ్వం తన్నిబోధ మే ।
శ్వేతపర్ణశ్చ నీలశ్చ శైవాలశ్చాచలోత్తమః ॥ ౫౯.౪ ॥
కౌరఞ్జః పర్ణశాలాగ్రః పఞ్చైతే తు కులాచలాః ।
తేషాం ప్రసూతిరన్యే యే బహవః క్షుద్రపర్వతాః ॥ ౫౯.౫ ॥
తైర్విశిష్టా జనపదా నానారూపాః సహస్రశః ।

తతః కుముదసంకాశాః శుద్ధసానుసుమఙ్గలాః ॥ ౫౯.౬ ॥
ఇత్యేవమాదయోఽన్యేఽపి శతశోఽథ సహస్రశః ।
సీతా శఙ్ఖావతీ భద్రా చక్రావర్తాదికాస్తథా ॥ ౫౯.౭ ॥
నద్యోఽథ బహ్వ్యో విస్తీర్ణాః శీతతోయౌఘవాహికాః ।
అత్ర వర్షే నరాః శఙ్ఖశుద్ధహేమసమప్రభాః ॥ ౫౯.౮ ॥
దివ్యసఙ్గమినః పుణ్యా దశవర్షశతాయుషః ।
మన్దోత్తమౌ న తేషు స్తః సర్వే తే సమదర్శనాః ॥ ౫౯.౯ ॥
తితిక్షాదిభిరష్టాభిః ప్రకృత్యా తే గుణైర్యుతాః ।
తత్రాప్యశ్వశిరా దేవశ్చతుర్బాహుర్జనార్దనః ॥ ౫౯.౧౦ ॥
శిరోహృదయోమేఢ్రాఙ్ఘ్రిహస్తైశ్చాక్షిత్రయాన్వితః ।
తస్యాప్యత్రైవం విషయా విజ్ఞేయా జగతః ప్రభోః ॥ ౫౯.౧౧ ॥
కేతుమాలమతో వర్షం నిబోధ మమ పశ్చిమమ్ ।
విశాలః కమ్బలః కృష్ణో జయన్తో హరిపర్వతః ॥ ౫౯.౧౨ ॥
విశోకో వర్ధమానశ్చ సప్తైతే కులపర్వతాః ।
అన్యే సహస్రశః శైలా యేషు లోకగణః స్థితః ॥ ౫౯.౧౩ ॥
మౌలయస్తే మహాకాయాః శాకపోతకమ్బకాః ।
అఙ్గులప్రముఖాశ్చాపి వసన్తి శతశో జనాః ॥ ౫౯.౧౪ ॥
యే పిబన్తి మహానద్యో వఙ్క్షుం శ్యామాం సకమ్బలామ్ ।
అమోఘాం కామినీం శ్యామాం తథైవాన్యాః సహస్రశః ॥ ౫౯.౧౫ ॥
అత్రాప్యాయుః సమం పూర్వైరత్రాపి భగవాన్ హరిః ।
వరాహరూపీ పాదాస్యహృత్పృష్ఠపార్శ్వతస్తథా ॥ ౫౯.౧౬ ॥
త్రినక్షత్రయుతే దేశే నక్షత్రాణి శుభాని చ ।
ఇత్యేతత్కేతుమాలన్తే కథితం మునిసత్తమ ॥ ౫౯.౧౭ ॥
అతః పరం కురూన్ వక్ష్యే నిబోధేహ మమోత్తరాన్ ।

తత్ర వృక్షా మధుఫలా నిత్యపుష్పఫలోపగాః ॥ ౫౯.౧౮ ॥
వస్త్రాణి చ ప్రసూయన్తే ఫలేష్వాభరణాని చ ।
సర్వకామప్రదాస్తే హి సర్వకామఫలప్రదాః ॥ ౫౯.౧౯ ॥
భూమిర్మణిమయీ వాయుః సుగన్ధః సర్వదా సుఖః ।
జాయన్తే మానవాస్తత్ర దేవలోకపరిచ్యుతాః ॥ ౫౯.౨౦ ॥
మిథునాని ప్రసూయన్తే సమకాలస్థితాని వై ।
అన్యోన్యమనురక్తాని చక్రవాకోపమాని చ ॥ ౫౯.౨౧ ॥
చతుర్దశసహస్రాణి తేషాం సార్ధాని వై స్థితిః ।
చన్ద్రకాన్తశ్చ శైలేన్ద్రః సూర్యకాన్తస్తథాపరః ॥ ౫౯.౨౨ ॥
తస్మిన్ కులాచలౌ వర్షే తన్మధ్యే చ మహానదీ ।
భద్రసోమా ప్రయాత్యుర్వ్యాం పుణ్యామలజలౌఘినీ ॥ ౫౯.౨౩ ॥
సహస్రశస్తథైవాన్యా నద్యో వర్షేఽపి చోత్తరే ।
తథాన్యాః క్షీరవాహిన్యో ఘృతవాహిన్య ఏవ చ ॥ ౫౯.౨౪ ॥
దధ్నో హ్రదాస్తథా తత్ర తథాన్యే చానుపర్వతాః ।
అమృతాస్వాదకల్పాని ఫలాని వివిధాని చ ॥ ౫౯.౨౫ ॥
వనేషు తేషు వర్షేషు శతశోఽథ సహస్రశః ।
తత్రాపి భగవాన్ విష్ణుః ప్రాక్శిరా మత్స్యరూపవాన్ ॥ ౫౯.౨౬ ॥
విభక్తో నవధా విప్ర ! నక్షత్రాణాం త్రయం త్రయమ్ ।
దిశస్తథాపి నవధా విభక్తా మునిసత్తమ ॥ ౫౯.౨౭ ॥
చన్ద్రద్వీపః సముద్రే చ భద్రద్వీపస్తథాపరః ।
తత్రాపి పుణ్యో విఖ్యాతః సముద్రాన్తర్మహామునే ॥ ౫౯.౨౮ ॥
ఇత్యేతత్కథితం బ్రహ్మన్ ! కురువర్షం మయోత్తరమ్ ।
శృణు కింపురుషాదీని వర్షాణి గదతో మమ ॥ ౫౯.౨౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఔత్తరకురుకథనం నామైకోనషష్టితమోఽధ్యాయః

షష్టితమోఽధ్యాయః ౬౦

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

యత్తు కిమ్పురుషం వర్షం తత్త్వవక్ష్యామ్యహం ద్విజ ।
యత్రాయుర్దశసాహస్త్రం పురుషాణాం వపుష్మతామ్ ॥ ౬౦.౧ ॥
అనామయా హ్యశోకాశ్చ నరా యత్ర తథా స్త్రియః ।
ప్లక్షః షణ్డశ్చ తత్రోక్తః సుమహాన్నన్దనోపమః ॥ ౬౦.౨ ॥
తస్య తే వై ఫలరసం పిబన్తః పురుషాః సదా ।
స్థిరయౌవననిష్పన్నాః స్త్రియశ్చోత్పలగన్ధికాః ॥ ౬౦.3 ॥
అతః పరం కింపురుషాద్ధరివర్షం ప్రచక్ష్యతే ।
మహారజతసఙ్కాశా జాయన్తే తత్ర మానవాః ॥ ౬౦.౪ ॥
దేవలోకచ్యుతాః సర్వే దేవరూపాశ్చ సర్వశః ।
హరివర్షే నరాః సర్వే పిబన్తీక్షురసం శుభమ్ ॥ ౬౦.౫ ॥
న జరా బాధతే తత్ర న జీర్యన్తే చ కర్హిచిత్ ।
తావన్తమేవ తే కాలం జీవన్త్యథ నిరామయాః ॥ ౬౦.౬ ॥
మేరువర్షం మయా ప్రోక్తం మధ్యమం యదిలావృతమ్ ।
న తత్ర సూర్యస్తపతి న తే జీర్యన్తి మానవాః ॥ ౬౦.౭ ॥

లభన్తే నాత్మలాభఞ్చ రశ్మయశ్చన్ద్రసూర్యయోః ।
నక్షత్రాణాం గ్రహాణాఞ్చ మేరోస్తత్ర పరా ద్యుతిః ॥ ౬౦.౮ ॥
పద్మప్రభాః పద్మగన్ధా జమ్బూఫలరసాశినః ।
పద్మపత్రాయతాక్షాస్తు జాయన్తే తత్ర మానవాః ॥ ౬౦.౯ ॥
వర్షాణాన్తు సహస్రాణి తత్రాప్యాయుస్త్రయోదశ ।
సరావాకారసంస్థారో మేరుమధ్యే ఇలావృతే ॥ ౬౦.౧౦ ॥
మేరుస్తత్ర మహాశైలస్తదాఖ్యాతమిలావృతమ్ ।
రమ్యకం వర్షమస్మాచ్చ కథయిష్యే నిబోధ తత్ ॥ ౬౦.౧౧ ॥
వృక్షస్తత్రాపి చోత్తుఙ్గో న్యగ్రోధో హరితచ్ఛదః ।
తస్యాపి తే ఫలరసం పిబన్తో వర్తయన్తి వై ॥ ౬౦.౧౨ ॥
వర్షాయుతాయుషస్తత్ర నరాస్తత్ఫలభోగినః ।
రతిప్రధానవిమలా జరాదౌర్గన్ధ్యవర్జితాః ॥ ౬౦.౧౩ ॥
తస్మాదథోత్తరం వర్షం నామ్నా ఖ్యాతం హిరణ్మయమ్ ।
హిరణ్వతీ నదీ యత్ర ప్రభూతకమలోజ్జ్వలా ॥ ౬౦.౧౪ ॥
మహాబలాః సతేజస్కా జాయన్తే తత్ర మానవాః ।
మహాకాయా మహాసత్త్వా ధనినః ప్రియదర్శనాః ॥ ౬౦.౧౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరకింపురుషాదివర్షవర్ణనమ్ఽ నామ షష్టితమోఽధ్యాయః

ఏకషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౧

క్రౌష్టుకిరువాచ

కథితం భవతా సమ్యగ్యత్పృష్టోఽసి మహామునే ।
భూసముద్రాదిసంస్థానం ప్రమాణాని తథా గ్రహాః ॥ ౬౧.౧ ॥
తేషాఞ్చైవ ప్రమాణఞ్చ నక్షత్రాణాఞ్చ సంస్థితిః ।
భూరాదయస్తథా లోకాః పాతాలాన్యఖిలాన్యపి ॥ ౬౧.౨ ॥
స్వాయమ్భువం తథా ఖ్యాతం మునే ! మన్వన్తరం మమ ।
తదన్తరాణ్యహం శ్రోతుమిచ్ఛే మన్వన్తరాణి వై ।
మన్వన్తరాధిపాన్ దేవానృషీంస్తత్తనయాన్నృపాన్ ॥ ౬౧.3 ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

మన్వన్తరం మయాఖ్యాతం తవ స్వాయమ్భువం చ యత్ ।
స్వారోచిషాఖ్యమన్యత్తు శృణు తస్మాదనన్తరమ్ ॥ ౬౧.౪ ॥
కశ్చిద్ద్విజాతిప్రవరః పురేఽభూదరుణాస్పదే ।
వరుణాయాస్తటే విప్రో రూపేణాత్యశ్వినావపి ॥ ౬౧.౫ ॥
మృదుస్వభావః సద్వృత్తో వేదవేదాఙ్గపారగః ।
సదాతిథిప్రియో రాత్రావాగతానాం సమాశ్రయః ॥ ౬౧.౬ ॥
తస్య బుద్ధిరియం త్వాసీదహం పశ్యే వసున్ధరామ్ ।
అతిరమ్యవనోద్యానాం నానానగరశోభితామ్ ॥ ౬౧.౭ ॥
అథాగతో।ఽతిథిః కశ్చిత్కదాచిత్తస్య వేశ్మని ।
నానౌషధిప్రభావజ్ఞో మన్త్రవిద్యావిశారదః ॥ ౬౧.౮ ॥
అభ్యర్థితస్తు తేనాసౌ శ్రద్ధాపూతేన చేతసా ।

తస్యాచఖ్యౌ స దేశాంశ్చ రమ్యాణి నగరాణి చ ॥ ౬౧.౯ ॥
వనాని నద్యః శైలాంశ్చ పుణ్యాన్యాయతనాని చ ।
స తతో విస్మయావిష్టః ప్రాహ తం ద్విజసత్తమమ్ ॥ ౬౧.౧౦ ॥
అనేకదేశదర్శిత్వేనాతిశ్రమసమన్వితః ।
త్వం నాతివృద్ధో వయసా నాతివృత్తశ్చ యౌవనాత్ ।
కథమల్పేన కాలేన పృథివీమటసి ద్విజ ॥ ౬౧.౧౧ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

మన్త్రౌషధిప్రభావేణ విప్రాప్రతిహతా గతిః ।
యోజనానాం సహస్రం హి దినార్ద్ధేన వ్రజామ్యమ్ ॥ ౬౧.౧౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స విప్రస్తం భూయః ప్రత్యువాచేదమాదరాత్ ।
శ్రద్ధధానో వచస్తస్య బ్రాహ్మణస్య విపశ్చితః ॥ ౬౧.౧౩ ॥
మమ ప్రసాదం భగవన్! కురు మన్త్రప్రభావజమ్ ।
ద్రష్టుమేతాం మమ మహీమతీవేచ్ఛా ప్రవర్తతే ॥ ౬౧.౧౪ ॥
ప్రాదాత్స బ్రాహ్మణశ్చాస్మై పాదలేపముదారధీః ।
అభిమన్త్రయామాస దిశం తేనాఖ్యాతాఞ్చ యత్నతః ॥ ౬౧.౧౫ ॥
తేనానులిప్తపాదోఽథ స ద్విజో ద్విజసత్తమ ।
హిమవన్తమగాద్ద్రష్టుం నానాప్రస్రవణాన్వితమ్ ॥ ౬౧.౧౬ ॥
సహస్రం యోజనానాం హి దినార్ద్ధేన వ్రజామి యత్ ।
ఆయాస్యామీతి సఞ్చిన్త్య తదర్ద్ధేనాపరేణ హి ॥ ౬౧.౧౭ ॥

సమ్ప్రాప్తో హిమవత్పృష్ఠం నాతిశ్రాన్తతనుర్ద్విజ ।
విచచార తతస్తత్ర తుహినాచలభూతలే ॥ ౬౧.౧౮ ॥
పాదాక్రాన్తేన తస్యాథ తుహినేన విలీయతా ।
ప్రక్షాలితః పాదలేపః పరమౌషధిసమ్భవః ॥ ౬౧.౧౯ ॥
తతో జడగతిః సోఽథ ఇతశ్చేతశ్చ పర్యటన్ ।
దదర్శాతిమనోజ్ఞాని సానూని హిమభూభృతః ॥ ౬౧.౨౦ ॥
సిద్ధగన్ధర్వజుష్టాని కిన్నరాభిరతాని చ ।
క్రీడావిహారరమ్యాణి దేవాదీనామితస్తతః ॥ ౬౧.౨౧ ॥
దివ్యాప్సరోగణశతైరాకీర్ణాన్యవలోకయన్ ।
నాతృప్యత ద్విజశ్రేష్ఠః ప్రోద్భూతపులకో మునే ॥ ౬౧.౨౨ ॥
క్వచిత్ప్రస్రవణాద్భ్రష్టజలపాతమనోరమమ్ ।
ప్రనృత్యచ్ఛిఖికేకాభిరన్యతశ్చ నినాదితమ్ ॥ ౬౧.౨౩ ॥
దాత్యూహకోయష్టికాద్యైః క్వచిచ్చాతిమనోహరైః ।
పుంస్కోకిలకలాలాపైః శ్రుతిహారిభిరన్వితమ్ ॥ ౬౧.౨౪ ॥
ప్రఫుల్లతరుగన్ధేన వాసితానిలవీజితమ్ ।
ముదా యుక్తః స దదృశే హిమవన్తం మహాగిరిమ్ ॥ ౬౧.౨౫ ॥
దృష్ట్వా చైతం ద్విజసుతో హిమవన్తం మహాచలమ్ ।
శ్వో ద్రక్ష్యామీతి సంచిన్త్య మతిఞ్చక్రే గృహం ప్రతి ॥ ౬౧.౨౬ ॥
విభ్రష్టపాదలేపోఽథ చిరేణ జడితక్రమః ।
చిన్తయామాస కిమిదం మయాజ్ఞానాదనుష్ఠితమ్ ॥ ౬౧.౨౭ ॥
యది ప్రలేపో నష్టో మే విలీనో హిమవారిణా ।
శైలోఽతిదుర్గమశ్చాయం దూరఞ్చాహమిహాగతః ॥ ౬౧.౨౮ ॥
ప్రయాస్యామి క్రియాహానిమగ్నిశుశ్రూషణాదికమ్ ।
కథమత్ర కరిష్యామి సఙ్కటం మహదాగతమ్ ॥ ౬౧.౨౯ ॥

ఇదం రమ్యమిదం రమ్యమిత్యస్మిన్ వరపర్వతే ।
శక్తదృష్టిరహం తృప్తిం న యాస్యేఽబ్దశతైరపి ॥ ౬౧.౩౦ ॥
కిన్నరాణాం కలాలాపాః సమన్తాచ్ఛ్రోత్రహారిణః ।
ప్రఫుల్లతరుగన్ధాంశ్చ ఘ్రాణమత్యన్తమృచ్ఛతి ॥ ౬౧.౩౧ ॥
సుఖస్పర్శస్తథా వాయుః ఫలాని రసవన్తి చ ।
హరన్తి ప్రసభం చేతో మనోజ్ఞాని సరాంసి చ ॥ ౬౧.౩౨ ॥
ఏవం గతే తు పశ్యేయం యది కఞ్చిత్తపోనిధిమ్ ।
స మమోపదిశేన్మార్గం గమనాయ గృహం ప్రతి ॥ ౬౧.౩౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

స ఏవం చిన్తయన్ విప్రో బభ్రామ చ హిమాచలే ।
భ్రష్టపాదౌషధిబలో వైక్లవం పరమం గతః ॥ ౬౧.౩౪ ॥
తం దదర్శ భ్రమన్తఞ్చ మునిశ్రేష్ఠం వరూథినీ ।
వరాప్సరా మహాభాగా మౌలేయా రూపశాలినీ ॥ ౬౧.౩౫ ॥
తస్మిన్ దృష్టే తతః సాభూద్ద్విజవర్యే వరూథినీ ।
మదనాకృష్టహృదయా సానురాగా హి తత్క్షణాత్ ॥ ౬౧.౩౬ ॥
చిన్తయామాస కో న్వేష రమణీయతమాకృతిః ।
సఫలం మే భవేజ్జన్మ యది మాం నావమన్యతే ॥ ౬౧.౩౭ ॥
అహోఽస్య రూపమాధుర్యమహోఽస్య లలితా గతిః ।
అహో గమ్భీరతా దృష్టేః కుతోఽస్య సదృశో భువి ॥ ౬౧.౩౮ ॥
దృష్టా దేవాస్తథా దైత్యాః సిద్ధగన్ధర్వపన్నగాః ।
కథమేకోఽపి నాస్త్యస్య తుల్యరూపో మహాత్మనః ॥ ౬౧.౩౯ ॥
యథాహమస్మిన్మయ్యేష సానురాగస్తథా యది ।

భవేదత్ర మయా కార్యస్తత్కృతః పుణ్యసఞ్చయః ॥ ౬౧.౪౦ ॥
యద్యేష మయి సుస్నిగ్ధాం దృష్టిమద్య నిపాతయేత్ ।
కృతపుణ్యా న మత్తోఽన్యా త్రైలోక్యే వనితా తతః ॥ ౬౧.౪౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం సఞ్చిన్తయన్తీ సా దివ్యయోషిత్స్మరాతురా ।
ఆత్మానం దర్శయామాస కమనీయతరాకృతిమ్ ॥ ౬౧.౪౨ ॥
తాన్తు దృష్ట్వా ద్విజసుతశ్చారురూపాం వరూథినీమ్ ।
సోపచారం సమాగమ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౬౧.౪౩ ॥
కా త్వం కమలగర్భాభే కస్య కిం వానుతిష్ఠసి ।
బ్రాహ్మణోఽహమిహాయాతో నగరాదరుణాస్పదాత్ ॥ ౬౧.౪౪ ॥
పాదలేపోఽత్ర మే ధ్వస్తో విలీనో హిమవారిణా ।
యస్యానుభావాదత్రాహమాగతో మదిరేక్షణే ॥ ౬౧.౪౫ ॥

వరూథిన్యువాచ

మౌలేయాహం మహాభాగా నామ్నా ఖ్యాతా వరూథినీ ।
విచరామి సదైవాత్ర రమణీయే మహాచలే ॥ ౬౧.౪౬ ॥
సాహం త్వద్దర్శనాద్విప్ర ! కామవక్తవ్యతాఙ్గతా ।
ప్రశాధి యన్మయా కార్యం త్వదధీనాస్మి సామ్ప్రతమ్ ॥ ౬౧.౪౭ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

యేనోపాయేన గచ్ఛేయం నిజగేహం శుచిస్మితే ।

తన్మమాచక్ష్వ కల్యాణి హానిర్నోఽఖిలకర్మణామ్ ॥ ౬౧.౪౮ ॥
నిత్యనైమిత్తికానాన్తు మహాహానిర్ద్విజన్మనః ।
భవత్యతస్త్వం హే భద్రే ! మాముద్ధర హిమాలయాత్ ॥ ౬౧.౪౯ ॥
ప్రశస్యతే న ప్రవాసో బ్రాహ్మణానాం కదాచన ।
అపరాద్ధం న మే భీరు దేశదర్శనకౌతుకమ్ ॥ ౬౧.౫౦ ॥
సతో గృహే ద్విజాగ్ర్యస్య నిష్పత్తిః సర్వకర్మణామ్ ।
నిత్యనైమిత్తికానాఞ్చ హానిరేవం ప్రవాసినః ॥ ౬౧.౫౧ ॥
సా త్వం కిం బహునోక్తేన తథా కురు యశస్విని ।
యథా నాస్తం గేత సూర్యే పశ్యామి నిజమాలయమ్ ॥ ౬౧.౫౨ ॥

వరూథిన్యువాచ

మైవం బ్రూహి మహాభాగ ! మా భూత్స దివసో మమ ।
మాం పరిత్యజ్య యత్ర త్వం నిజగేహముపైష్యసి ॥ ౬౧.౫౩ ॥
అహో రమ్యతరః స్వర్గో న యతో ద్విజనన్దన ।
అతో వయం పరిత్యజ్య తిష్ఠామోఽత్ర సురాలయమ్ ॥ ౬౧.౫౪ ॥
స త్వం సహ మయా కాన్త ! కాన్తేఽత్ర తుహినాచలే ।
రమమాణో న మర్త్యానాం బాన్ధవానాం స్మరిష్యసి ॥ ౬౧.౫౫ ॥
స్రజో వస్త్రాణ్యలఙ్కారాన్ భోగభోజ్యానులేపనమ్ ।
దాస్యామ్యత్ర తథాహన్తే స్మరేణ వశగా హృతా ॥ ౬౧.౫౬ ॥
వీణావేణుస్వనం గీతం కిన్నరాణాం మనోరమమ్ ।
అహ్లాహ్లాదకరో వాయురుష్ణాన్నముదకం శుచి ॥ ౬౧.౫౭ ॥
మనోభిలషితా శయ్యా సుగన్ధమనులేపనమ్ ।
ఇహాసతో మహాభాగ గృహే కిన్తే నిజేఽధికమ్ ॥ ౬౧.౫౮ ॥

ఇహాసతో నైవ జరా కదాచిత్తే భవిష్యతి ।
త్రిదశానామియం భూమిర్యౌవనోపచయప్రదా ॥ ౬౧.౫౯ ॥
ఇత్యుక్త్వా సానురాగా సా సహసా కమలేక్షణా ।
ఆలిలిఙ్గ ప్రసీదేతి వదన్తీ కలమున్మనాః ॥ ౬౧.౬౦ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

మా మాం స్ప్రాక్షీర్వ్రజాన్యత్ర దుష్టే యః సదృశస్తవ ।
మయాన్యథా యాచితా త్వమన్యథైవాప్యుపైషి మామ్ ॥ ౬౧.౬౧ ॥
సాయం ప్రాతర్హుతం హవ్యం లోకాన్ యచ్ఛతి శాశ్వతాన్ ।
త్రైలోక్యమేతదఖిలం మూఢే ఇవ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౬౧.౬౨ ॥

వరూథిన్యువాచ

కిం తే నాహం ప్రియా విప్ర ! రమణీయో న కిం గిరిః ।
గన్ధర్వాన్ కిన్నరాదీంశ్చ త్యక్త్వాభీష్టో హి కస్తవ ॥ ౬౧.౬౩ ॥
నిజమాలయమప్యస్మాద్భవాన్ యాస్యత్యసంశయమ్ ।
స్వల్పకాలం మయా సార్ధం భుఙ్క్ష్వ భోగాన్ సుదుర్లభాన్ ॥ ౬౧.౬౪ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

అష్టావాత్మగుణా యే హి తేషామాదౌ దయా ద్విజ ।
తాం కరోషి కథం న త్వం మయి సద్ధర్మపాలక ॥ ౬౧.౬౬ ॥
త్వద్విముక్తా న జీవామి తథా ప్రీతిమతీ త్వయి ।
నైతద్వదామ్యహం మిథ్యా ప్రసీద కులనన్దన ॥ ౬౧.౬౭ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

యది ప్రీతిమతీ సత్యం నోపచారాద్బ్రవీషి మామ్ ।
తదుపాయం సమాచక్ష్వ యేన యామి స్వమాలయమ్ ॥ ౬౧.౬౮ ॥

వరూథిన్యువాచ

నిజమాలయమప్యస్మాద్భవాన్ యాస్యత్యసంశయమ్ ।
స్వల్పకాలం మయా సార్ధం భుఙ్క్ష్వ భోగాన్ సుదుర్లభాన్ ॥ ౬౧.౬౯ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

న భోగార్థాయ విప్రాణాం శస్యతే హి వరూథినీ ।
ఇహ క్లేశాయ విప్రాణాం చేష్టా ప్రేత్యాఫలప్రదా ॥ ౬౧.౭౦ ॥

వరూథిన్యువాచ

సన్త్రాణం మ్రియమాణాయా మమ కృత్వా పరత్ర తే ।
పుణ్యస్యైవ ఫలం భావి భోగాశ్చాన్యత్ర జన్మని ॥ ౬౧.౭౧ ॥
ఏవం చ ద్వయమప్యత్ర తవోపచయకారణమ్ ।
ప్రత్యాఖ్యానాదహం మృత్యుం త్వఞ్చ పాపమవాప్స్యసి ॥ ౬౧.౭౨ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

పరస్త్రియం నాభిలషేదిత్యుచుర్గురవో మమ ।
తేన త్వాం నాభివాఞ్ఛామి కామం విలప శుష్య వా ॥ ౬౧.౨౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా స మహాభాగః స్పృష్ట్వాపః ప్రయతః శుచిః ।
ప్రాహేదం ప్రణిపత్యాగ్నిం గార్హపత్యముపాంశునా ॥ ౬౧.౨౪ ॥
భగవన్ ! గార్హపత్యాగ్నే యోనిస్త్వం సర్వకర్మణామ్ ।
త్వత్త ఆహవనీయోఽగ్నిర్దక్షిణాగ్నిశ్చ నాన్యతః ॥ ౬౧.౨౫ ॥
యుష్మదాప్యాయనాద్దేవా వృష్టిశస్యాదిహేతవః ।
భవన్తి శస్యాదఖిలం జగద్భవతి నాన్యతః ॥ ౬౧.౨౬ ॥
ఏవం త్వత్తో భవత్యేతద్యేన సత్యేన వై జగత్ ।
తథాహమద్య స్వం గేహం పశ్యేయం సతి భాస్కరే ॥ ౬౧.౨౭ ॥
యథా వై వైదికం కర్మ స్వకాలే నోజ్ఝితం మయా ।
తేన సత్యేన పశ్యేయం గృహస్థోఽద్య దివాకరమ్ ॥ ౬౧.౨౮ ॥
యథా చ న పరద్రవ్యే పరదారే చ మే మతిః ।
కదాచిత్సాభిలాషాభూత్తథైతత్సిద్ధిమేతు మే ॥ ౬౧.౨౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽబ్రాహ్మణవాక్యమ్ నామైకషష్టితమోఽధ్యాయః

ద్విషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవన్తు వదతస్తస్య ద్విజపుత్రస్య పావకః ।
గార్హపత్యః శరీరే తు సన్నిధానమథాకరోత్ ॥ ౬౨.౧ ॥
తేన చాధిష్ఠితః సోఽథ ప్రభామణ్డలమధ్యగః ।
వ్యదీపయత తం దేశం మూర్తిమానివ హవ్యవాట్ ॥ ౬౨.౨ ॥
తస్యాస్తు సుతరాం తత్ర తాదృగ్రూపే ద్విజన్మని ।
అనురాగోఽభవద్విప్రం పశ్యన్త్యా దేవయోషితః ॥ ౬౨.3 ॥
తతః సోఽధిష్ఠితస్తేన హవ్యవాహేన తత్క్షణాత్ ।
యథాపూర్వం తథా గన్తుం ప్రవృత్తో ద్విజనన్దనః ॥ ౬౨.౪ ॥
జగామ చ త్వరాయుక్తస్తయా దేవ్యా నిరీక్షితః ।
ఆదృష్టిపాతాత్తన్వఙ్గ్యా నిశ్వాసోత్కమ్పికన్ధరమ్ ॥ ౬౨.౫ ॥
తతః క్షణేనైవ తదా నిజగేహమవాప్య సః ।
యథాప్రోక్తం ద్విజశ్రేష్ఠశ్చకార సకలాః క్రియాః ॥ ౬౨.౬ ॥
అథ సా చారుసర్వాఙ్గీ తత్రాసక్తాత్మమానసా ।
నిశ్వాసపరమా నిన్యే దినశేషం తథా నిశామ్ ॥ ౬౨.౭ ॥
నిశ్వసన్త్యనవద్యాఙ్గీ హాహేతి రుదతీ ముహుః ।
మన్దభాగ్యేతి చాత్మానం నినిన్ద మదిరేక్షణా ॥ ౬౨.౮ ॥
న విహారే న చాహారే రమణీయే న వా వనే ।
న కన్దరేషు రమ్యేషు సా బబన్ధ తదా రతిమ్ ॥ ౬౨.౯ ॥

చకార రమమాణే చ చక్రవాకయుగే స్పృహామ్ ।
ముక్తా తేన వరారోహా నినిన్ద నిజయౌవనమ్ ॥ ౬౨.౧౦ ॥
క్వాగతాహమిమం శైలం దుష్టదైవబలాత్కృతా ।
క్వ చ ప్రాప్తః స మే దృష్టేర్గోచరం తాదృశో నరః ॥ ౬౨.౧౧ ॥
యద్యద్య స మహాభాగో న మే సఙ్గముపైష్యతి ।
తత్కామాగ్నిరవశ్యం మాం క్షపయిష్యతి దుః సహః ॥ ౬౨.౧౨ ॥
రమణీయమభూద్యత్తత్పుంస్కోకిలనినాదితమ్ ।
తేన హీనస్తదేవైతద్దహతీవాద్య మామలమ్ ॥ ౬౨.౧౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్థం సా మదనావిష్టా జగామ మునిసత్తమ ।
వవృధే చ తదా రాగస్తస్యాస్తస్మిన్ ప్రతిక్షణమ్ ॥ ౬౨.౧౪ ॥
కలిర్నామ్నా తు గన్ధర్వః సానురాగో నిరాకృతః ।
తయా పూర్వమభూత్సోఽథ తదవస్థాం దదర్శ తామ్ ॥ ౬౨.౧౫ ॥
స చిన్తయామాస తదా కిం న్వేషా గజగామినీ ।
నిశ్వాసపవనమ్లానా గిరావత్ర వరూథినీ ॥ ౬౨.౧౬ ॥
మునిశాపక్షతా కింను కేనచిత్కిం విమానితా ।
వాష్పవారిపరిక్లిన్నమియన్ధత్తే యతో ముఖమ్ ॥ ౬౨.౧౭ ॥
తతః స దధ్యౌ సుచిరం తమర్థం కౌతుకాత్కలిః ।
జ్ఞాతవాంశ్చ ప్రభావేణ సమాధేః స యథాతథమ్ ॥ ౬౨.౧౮ ॥
పునః స చిన్తయామాస తద్విజ్ఞాయ మునేః కలిః ।
మమోపపాదితం సాధు భాగ్యైరేతత్పురాకృతైః ॥ ౬౨.౧౯ ॥
మయైషా సానురాగేణ బహుశః ప్రార్థితా సతీ ।

నిరాకృతవతీ సేయమద్య ప్రాప్యా భవిష్యతి ॥ ౬౨.౨౦ ॥
మానుషే సానురాగేయం తత్ర తద్రూపధారిణి ।
రంస్యతే మయ్యసన్దిగ్ధం కిం కాలేన కరోమి తత్ ॥ ౬౨.౨౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఆత్మప్రభావేణ తతస్తస్య రూపం ద్విజన్మనః ।
కృత్వా చచార యత్రాస్తే నిషణ్ణా సా వరూథినీ ॥ ౬౨.౨౨ ॥
సా తం దృష్ట్వా వరారోహా కిఞ్చిదుత్ఫుల్లలోచనా ।
సమేత్య ప్రాహ తన్వఙ్గీ ప్రసీదేతి పునః పునః ॥ ౬౨.౨౩ ॥
త్వయా త్యక్తా న సన్దేహః పరిత్యక్ష్యామి జీవితమ్ ।
తత్రాధర్మః కష్టతరః క్రియాలోపో భవిష్యతి ॥ ౬౨.౨౪ ॥
మయా సమేత్య రమ్యేఽస్మిన్మహాకన్దరకన్దరే ।
మత్పరిత్రాణజం ధర్మమవశ్యం ప్రతిపత్స్యసే ॥ ౬౨.౨౫ ॥
ఆయుషః సావశేషం మే నృనమస్తి మహామతే ।
నివృత్తస్తేన నూనం త్వం హృదయాహ్లాదకారకః ॥ ౬౨.౨౬ ॥

కలిరువాచ

కిం కరోమి క్రియాహానిర్భవత్యత్ర సతో మమ ।
త్వమప్యేవంవిధం వాక్యం బ్రవీషి తనుమధ్యమే ॥ ౬౨.౨౭ ॥
తదహం సఙ్కటం ప్రాప్తో యద్బ్రవీమి కరోషి తత్ ।
యది స్యాత్సఙ్గమో మేఽద్య భవత్యా సహ నాన్యథా ॥ ౬౨.౨౮ ॥

వరూథినీ ఉవాచ

ప్రసీద యద్బ్రవీషి త్వం తత్కరోమి న తే మృషా ।
బ్రవీమ్యేతదనాశఙ్కం యత్తే కార్యం మయాధునా ॥ ౬౨.౨౯ ॥

కలిరువాచ

నాద్య సంభోగసమయే ద్రష్టవ్యోఽహం త్వయా వనే ।
నిమీలితాక్ష్యాః సంసర్గస్తవ సుభ్రు మయా సహ ॥ ౬౨.౩౦ ॥

వరూథిన్యువాచ

ఏవం భవతు భద్రన్తే యథేచ్ఛసి తథాస్తు తత్ ।
మయా సర్వప్రకారం హి వశే స్థేయం తవాధునా ॥ ౬౨.౩౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే స్వారోచిషే మన్వన్తరే ద్విషష్టితమోఽధ్యాయః ।

త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః సహ తథా సోఽథ రరామ గిరిసానుషు ।
ఫుల్లకాననహృద్యేషు మనోజ్ఞేషు సరః సు చ ॥ ౬౩.౧ ॥
కన్దరేషు చ రమ్యేషు నిమ్నగాపులినేషు చ ।
మనోజ్ఞేషు తథాన్యేషు దేశేషు ముదితో ద్విజ ॥ ౬౩.౨ ॥
వహ్నినాధిష్ఠితస్యాసీద్యద్రూపన్తస్య తేజసా ।
అచిన్తయద్భోగకాలే నిమీలితవిలోచనా ॥ ౬౩.౩ ॥
తతః కాలేన సా గర్భమవాప మునిసత్తమ ।
గన్ధర్వవీర్యతో రూపచిన్తనాచ్చ ద్విజన్మనః ॥ ౬౩.౪ ॥
తాం గర్భధారిణీం సోఽథ సాన్త్వయిత్వా వరూథినీమ్ ।
విప్రరూపధరో యాతస్తయా ప్రీత్యా విసర్జితః ॥ ౬౩.౫ ॥
జజ్ఞే స బాలో ద్యుతిమాన జ్వలన్నివ విభావసుః ।
స్వరోచిభైర్యథా సూర్యో భాసయన్ సకలా దిశః ॥ ౬౩.౬ ॥
స్వరోచిభిర్యతో భాతి భాస్వానివ స బాలకః ।
తతః స్వరోచిరిత్యేవం నామ్నా ఖ్యాతో బభూత సః ॥ ౬౩.౭ ॥
వవృధే చ మహాభాగో వయసానుదినన్తథా ।
గుణౌఘైశ్చ యథా బాలః కలాభిః శశలాఞ్ఛనః ॥ ౬౩.౮ ॥
స జగ్రాహ ధనుర్వేదం వేదాంశ్చైవ యథాక్రమమ్ ।
విద్యాశ్చైవ మహాభాగస్తదా యౌవనగోచరః ॥ ౬౩.౯ ॥
మన్దరాద్రౌ కదాచిత్స విచరంశ్చారుచేష్టితః ।
దదర్శైకాం తదా కన్యాం గిరిప్రస్థే భయాతురామ్ ॥ ౬౩.౧౦ ॥
త్రాయస్వేతి నిరీక్ష్యైనం సా తదా వాక్యమబ్రవీత్ ।
మా భైషీరితి స ప్రాహ భయవిప్లుతలోచనామ్ ॥ ౬౩.౧౧ ॥

కిమేతదితి తేనోక్తే వీరవాక్యే మహాత్మనా ।
తతః సా కథయామాస శ్వాసాక్షేపప్లుతాక్షరమ్ ॥ ౬౩.౧౨ ॥

కన్యోవాచ

అహమిన్దీవరాఖ్యస్య సుతా విద్యాధరస్య వై ।
నామ్నా మనోరమా జాతా సుతాయాం మరుధన్వనః ॥ ౬౩.౧౩ ॥
మన్దారవిద్యాధరజా సఖీ మమ విభావరీ ।
కలావతీ చాప్యపరా సుతా పారస్య వై మునేః ॥ ౬౩.౧౪ ॥
తాభ్యాం సహ మయా యాతం కైలాసతటముత్తమమ్ ।
తత్ర దృష్టో మునిః కశ్చిత్తపసాతికృశాకృతిః ॥ ౬౩.౧౫ ॥
క్షుత్క్షామకణ్ఠో నిస్తేజా దూరపాతాక్షితారకః ।
మయావహసితః క్రుద్ధః స తదా మాం శశాప హ ॥ ౬౩.౧౬ ॥
క్షామక్షామస్వరః కిఞ్చిత్కల్పితాధరపల్లవః ।
త్వయావహసితో యస్మాదనార్యే దుష్టతాపసి ॥ ౬౩.౧౭ ॥
తస్మాత్త్వామచిరేణైవ రాక్షసోఽభిభవిష్యసి ।
దత్తే శాపే మత్సఖీభ్యాం స తు నిర్భత్సితో మునిః ॥ ౬౩.౧౮ ॥
ధిక్తే బ్రాహ్మణ్యమక్షాన్త్యా హృతన్తే నిఖిలన్తపః ।
అమర్షణైర్ధర్షితోఽసి తపసా నాతికర్షితః ॥ ౬౩.౧౯ ॥
క్షాన్త్యాస్పదం వై బ్రాహ్మణ్యం క్రోధసంయమనన్తపః ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా దదౌ శాపం తయోరప్యమితద్యుతిః ॥ ౬౩.౨౦ ॥
ఏకస్యాః కుష్ఠమఙ్గేషు భావ్యన్యస్యాస్తథా క్షయః ।
తయోస్తథైవ తజ్జాతం యథోక్తం తేన తత్క్షణాత్ ॥ ౬౩.౨౧ ॥
మమాప్యేవం మహద్రక్షః సముపైతి పదానుగమ్ ।

న శృణోషి మహానాదం తస్యాదూరేఽపి గర్జతః ॥ ౬౩.౨౨ ॥
తృతీయమద్య దివసం యన్మే పృష్ఠన్న ముఞ్చతి ।
అస్త్రగ్రామస్య సర్వస్య హృదజ్ఞాహమద్య తే ॥ ౬౩.౨౩ ॥
తే ప్రయచ్చామి మాం రక్ష రక్షసోఽస్మాన్మహామతే ।
ప్రాదాత్స్వాయమ్భువస్యాదౌ స్వయం రుద్రః పినాకధృక్ ॥ ౬౩.౨౪ ॥
స్వాయమ్భువో వసిష్ఠాయ సిద్ధవర్యాయ దత్తవాన్ ।
తేనాపి దత్తం మన్మాతుః పిత్రే చిత్రాయుధాయ వై ॥ ౬౩.౨౫ ॥
ప్రాదాదౌద్వాహికం సోఽపి మత్పిత్రే శ్వశురః స్వయమ్ ।
మయాపి శిక్షితం వీర ! సకాశాద్బాలయా పితుః ॥ ౬౩.౨౬ ॥
హృదయం సకలాస్త్రాణామశేషరిపునాశనమ్ ।
తదిదం గృహ్యతాం శీఘ్రమశేషాస్త్రపరాయణమ్ ॥ ౬౩.౨౭ ॥
తతో జహి దురాత్మానమేనం రాక్షసమాగతమ్ ॥ ౬౩.౨౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తథేత్యుక్తే తత స్తేన వార్యుపస్పృశ్య తస్య తత్ ।
అస్త్రాణాం హృదయం ప్రాదాత్సరహస్యనివర్తనమ్ ॥ ౬౩.౨౯ ॥
ఏతస్మిన్నన్తరే రక్షస్తత్తదా భీషణాకృతి ।
నర్దమానం మహానాదమాజగామ త్వరాన్వితమ్ ॥ ౬౩.౩౦ ॥
మయాభిభూతా కిం త్రాణముపైషి ద్రుతమేహి మే ।
భక్షామి కిఞ్చిరేణేతి బ్రువాణం తం దదర్శ సః ॥ ౬౩.౩౧ ॥
స్వరోచిశ్చిన్తయామాస దృష్ట్వా తం సముపాగతమ్ ।
గృహ్ణాత్వేష వచః సత్యం తస్యాస్త్వితి మహామునేః ॥ ౬౩.౩౨ ॥
జగ్రాహ సముపేత్యైనాం త్వరయా సోఽపి రాక్షసః ।

త్రాహి త్రాహీతి కరుణం విలపన్తీం సుమధ్యమామ్ ॥ ౬౩.౩౩ ॥
తతః స్వరోచిః సంక్రుద్ధశ్చణ్డాస్త్రమతిభైరవమ్ ।
దృష్ట్వాం నివేశ్య తద్రక్షో దదర్శానిమిషేక్షణః ॥ ౬౩.౩౪ ॥
తదాభిభూతః స తదా తాముత్సృజ్య నిశాచరః ।
ప్రసీద శామ్యతామస్త్రం శ్రూయతాఞ్చేత్యభాషత ॥ ౬౩.౩౫ ॥
మోక్షితోఽహం త్వయా శాపాదతి ఘోరాన్మహాద్యుతే ।
ప్రదత్తాదతితీవ్రేణ బ్రహ్మమిత్రేణ ధీమతా ॥ ౬౩.౩౬ ॥
ఉపకారీ న మే త్వత్తో మహాభాగాధికోఽపరః ।
యేనాహం సుమహాకష్టాన్మహాశాపాద్విమోక్షితః ॥ ౬౩.౩౭ ॥

స్వరోచిరువాచ
బ్రహ్మమిత్రేణ మునినా కిన్నిమిత్తం మహాత్మనా ।
శప్తస్త్వం కీదృశశ్చైవ శాపో దత్తోఽభవత్పురా ॥ ౬౩.౩౮ ॥

రాక్షసా ఉవాచ

బ్రహ్మమిత్రోఽష్టధా భిన్నమాయుర్వేదమధీతవాన్ ।
త్రయోదశాధికారఞ్చ ప్రగృహ్యాథర్వణో ద్విజః ॥ ౬౩.౩౯ ॥
అహఞ్చేన్దీవరాఖ్యేతి ఖ్యాతోఽస్యా జనకోఽభవమ్ ।
విద్యాధరపతేః పుత్రో నలనాభస్య ఖఞ్జినః ॥ ౬౩.౪౦ ॥
మయా చ యాచితః పుర్వం బ్రహ్మమిత్రోఽభవన్మునిః ।
ఆయుర్వేదమశేషం మే భగవన్! దాతుమర్హసి ॥ ౬౩.౪౧ ॥
యదా తు బహుశో వీర! ప్రశ్రయావనతస్య మే ।
న ప్రాదాద్యాచితో విద్యామాయుర్వేదాత్మికాం మమ ॥ ౬౩.౪౨ ॥

శిష్యేభ్యో దదతస్తస్య మయాన్తర్ధానగేన హి ।
ఆయుర్వేదాత్మికా విద్యా గృహీతాభూత్తదానఘ ॥ ౬౩.౪౩ ॥
గృహీతాయాన్తు విద్యాయాం మాసైరష్టాభిరన్తరాత్ ।
మమాతిహర్షాదభవద్ధాసోఽతీవ పునః పునః ॥ ౬౩.౪౪ ॥
ప్రత్యభిజ్ఞాయ మాం హాసాన్మునిః కోపసమన్వితః ।
వికమ్పికన్ధరః ప్రాహ మామిదం పరుషాక్షరమ్ ॥ ౬౩.౪౫ ॥
రాక్షసేనైవ యస్మాన్మే త్వయాదృశ్యేన దుర్మతే ।
హృతా విద్యావహాసశ్చ మామవజ్ఞాయ వై కృతః ॥ ౬౩.౪౬ ॥
తస్మాత్త్వం రాక్షసః పాప ! మచ్ఛాపేన నిరాకృతః ।
భవిష్యసి న సన్దేహః సప్తరాత్రేణ దారుణః ॥ ౬౩.౪౭ ॥
ఇత్యుక్తే ప్రణిపాతాద్యైరుపచారైః ప్రసాదితః ।
స మామాహ పునర్విప్రస్తత్క్షణాన్మృదుమానసః ॥ ౬౩.౪౮ ॥
యన్మయోక్తమవశ్యన్తద్భావి గన్ధర్వ ! నాన్యథా ।
కిన్తు త్వం రాక్షసో భూత్వా పునః స్వం ప్రాప్స్యసే వపుః ॥ ౬౩.౪౯ ॥
నష్టస్మృతిర్యదా క్రుద్ధః స్వమపత్యఞ్ఛిఖాదిషుః ।
నిశాచరత్వం గన్తాసి తదస్త్రానలతాపితః ॥ ౬౩.౫౦ ॥
పునః సంజ్ఞామవాప్య స్వామవాప్స్యసి నిజం వపుః ।
తథైవ స్వమధిష్ఠానం లోకే గన్ధర్వసంజ్ఞితే ॥ ౬౩.౫౧ ॥
సోఽహం త్వయా మహాభాగ ! మోక్షితోఽస్మాన్మహాభయాత్ ।
నిశాచరత్వాద్యద్వీర ! తేన మే ప్రార్థనాం కురు ॥ ౬౩.౫౨ ॥
ఇమాన్తే తనయాం భార్యాం ప్రయచ్ఛామి ప్రతీచ్ఛ తామ్ ।
ఆయుర్వేదశ్చ సకలస్త్వష్టాఙ్గో యో మయా తతః ।
మునేః సకాశాత్సంప్రాప్తస్తం గృహాణ్వ మహామతే ॥ ౬౩.౫౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా ప్రదదౌ విద్యాం స చ దివ్యామ్బరోజ్జ్వలః ।
స్రగ్భూషణధరో దివ్యం పురాణం వపురాస్థితః ॥ ౬౩.౫౪ ॥
దత్త్వా విద్యాం తతః కన్యాం స దాతుముపచక్రమే ।
తమాహ సా తదా కన్యా జనితారం స్వరూపిణమ్ ॥ ౬౩.౫౫ ॥
అనురాగో మమాప్యత్ర తాతాతీవ మహాత్మని ।
దర్శనాదేవ సంజాతో విశేషేణోపకారిణి ॥ ౬౩.౫౬ ॥
కిన్త్వేషా మే సఖీ సా చ మత్కృతే దుఃఖపీడితే ।
అతో నాభిలషే భోగాన్ భోక్తుమేతేన వై సమమ్ ॥ ౬౩.౫౭ ॥
పురుషైరపి నో శక్యా కర్తుమిత్థం నృశంసతా ।
స్వభావరుచిరైర్మాదృక్కథం యోషిత్కరిష్యతి ॥ ౬౩.౫౮ ॥
సాహం యథా తే దుఃఖార్తే మత్కృతే కన్యకే పితః ।
తథా స్థాస్యామి తద్దుఃఖే తచ్ఛోకానలతాపితా ॥ ౬౩.౫౯ ॥

స్వరోచిరువాచ

ఆయుర్వేదప్రసాదేన తే కరిష్యే పునర్నవే ।
సఖ్యౌ తవ మహాశోకం సముత్సృజ సుమధ్యమే ॥ ౬౩.౬౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః పిత్రా స్వయం దత్తాం తాం కన్యాం స విధానతః ।
ఉపయేమే గిరౌ తస్మిన్ స్వరోచిశ్చారులోచవనామ్ ॥ ౬౩.౬౧ ॥
దత్తాన్తు తాం తదా కన్యామభిశాన్త్య చ భామినీమ్ ।

జగామ దివ్యయా గత్యాగన్ధర్వః స్వపురన్తతః ॥ ౬౩.౬౨ ॥
స చాపి సహితస్తన్వ్యా సదుద్యానన్తదా యయౌ ।
కన్యకాయుగలం యత్ర తచ్చాపోత్థగదాతురమ్ ॥ ౬౩.౬౩ ॥
తతస్తయోః స తత్త్వజ్ఞో రోగఘ్నైరౌషధై రసైః ।
చకార నీరుజౌ దేహౌ స్వరోచిరపరాజితః ॥ ౬౩.౬౪ ॥
తతోఽతిశోభనే కన్యే విముక్తే వ్యాధితః శుభే ।
స్వకాన్త్యోద్యోతి దిగ్భాగం చక్రాతే తన్మహీధరమ్ ॥ ౬౩.౬౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే స్వారోచిషే మన్వన్తరే త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః

చతుఃషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం విముక్తరోగా తు కన్యకా తం ముదాన్వితా ।
స్వరోచిషమువాచేదం శృణుష్వ వచనం ప్రభో ॥ ౬౪.౧ ॥
మన్దారవిద్యాధరజా నామ్నా ఖ్యాతా విభావరీ ।
ఉపకారిన్! స్వమాత్మానం ప్రయచ్ఛామి ప్రతీచ్ఛ మామ్ ॥ ౬౪.౨ ॥
విద్యాఞ్చ తుభ్యం దాస్యామి సర్వభూతరుతాని తే ।
యయాభివ్యక్తిమేష్యన్తి ప్రసాదపురగో భవ ॥ ౬౪.౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవమస్త్వితి తేనోక్తే ధర్మజ్ఞేన స్వరోచిషా ।
ద్వితీయా తు తదా కన్యా ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬౪.౪ ॥
కుమారబ్రహ్మచార్యాసీత్పారో నామ పితా మమ ।
బ్రహ్మర్షిః సుమహాభాగో వేదవేదాఙ్గపారగః ॥ ౬౪.౫ ॥
తస్య పుంస్కోకిలాలాపరమణీయే మధౌ పురా ।
ఆజగామాప్సరాభ్యాసం ప్రఖ్యాతా పుఞ్జికాస్తనా ॥ ౬౪.౬ ॥
కామవక్తవ్యతాం నీతః స తదా మునిపుఙ్గవః ।
తత్సంయోగేఽహముత్పన్నా తస్యామత్ర మహాచలే ॥ ౬౪.౭ ॥
విహాయ మాం గతా సా చ మాతాస్మిన్నిర్జనే వనే ।
బాలామేకాం మహీపృష్ఠే వ్యాలశ్వాపదసంకులే ॥ ౬౪.౮ ॥
తతః కలాభిః సోమస్య వర్ద్ధన్తీభిరహః క్షయే ।
ఆప్యాయ్యమానాహరహో వృద్ధిం యాతాస్మి సత్తమ ॥ ౬౪.౯ ॥
తతః కలావతీత్యేతన్మమ నామ మహాత్మనా ।
గృహీతాయః కృతం పిత్రా గన్ధర్వేణ శుభాననా ॥ ౬౪.౧౦ ॥
న దత్తాహం తదా తేన యాచితేన మహాత్మనా ।
దేవారిణాలినా సుప్తస్తతో మే ఘాతితః పితా ॥ ౬౪.౧౧ ॥
తతోఽహమతినిర్వేదాదాత్మవ్యాపాదనోద్యతా ।
నివారితా శమ్భుపత్న్యా సత్యా సత్యప్రతిశ్రవా ॥ ౬౪.౧౨ ॥
మా శుచః సుభ్రు ! భర్తా తే మహాభాగో భవిష్యతి ।
స్వరోచిర్నామ పుత్రశ్చ మనుస్తస్య భవిష్యతి ॥ ౬౪.౧౩ ॥
ఆజ్ఞాఞ్చ నిధయః సర్వే కరిష్యన్తి తవాదృతాః ।

యథాభిలషితం విత్తం ప్రదాస్యన్తి చ తే శుభే ॥ ౬౪.౧౪ ॥
యస్యా వత్సే ప్రభావేణ విద్యాయాస్తాం గృహాణ మే ।
పద్మినీ నామ విద్యేయం మహాపద్మాభిపూజితా ॥ ౬౪.౧౫ ॥
ఇత్యాహ మాం దక్షసుతా సతీ సత్యపరాయణా ।
స్వరోచిస్త్వం ధ్రువం దేవీ నాన్యథా సా వదిష్యతి ॥ ౬౪.౧౬ ॥
సాహం ప్రాణప్రదాయాద్య తాం విద్యాం స్వం తథా వపుః ।
ప్రయచ్ఛామి ప్రతీచ్ఛ త్వం ప్రసాదసుముఖో మమ ॥ ౬౪.౧౭ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవమస్త్వితి తామాహ స తు కన్యాం కలావతీమ్ ।
విభావర్యాః కలావత్యాః స్నిగ్ధదృష్ట్యానుమోదితః ॥ ౬౪.౧౮ ॥
జగ్రాహ చ తతః పాణీ స తయోరమరద్యుతిః ।
నదత్సు దేవతూర్యేషు నృత్యన్తీష్వప్సరఃసు చ ॥ ౬౪.౧౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽస్వారోచిషే మన్వన్తరేఽ చతుః షష్టితమోఽధ్యాయః

పఞ్చషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స తాభిః సహితః పత్నీభిరమరద్యుతిః ।
రరామ తస్మిన్ శైలేన్ద్రే రమ్యకాననన్ర్ఝరే ॥ ౬౫.౧ ॥
సర్వోపభోగరత్నాని మధూని మధురాణి చ ।
నిధయః సముపాజహ్రుః పద్మిన్యా వశవర్తినః ॥ ౬౫.౨ ॥
స్రజో వస్త్రాణ్యలఙ్కారాన్ గన్ధాఢ్యమనులేపనమ్ ।
ఆసనాన్యతిశుభ్రాణి కాఞ్చనాని యథేచ్ఛయా ॥ ౬౫.౩ ॥
సౌవర్ణాని మహాభాగ! కరకాన్ భాజనాని చ ।
తథా శయ్యాశ్చ వివిధా దివ్యైరాస్తరణైర్యుతాః ॥ ౬౫.౪ ॥
ఏవం స తాభిః సహితో దివ్యగన్ధాధివాసితే ।
రరామ స్వరుచిర్భాభిర్భాసితే వరపర్వతే ॥ ౬౫.౫ ॥
తాశ్చాపి సహ తేనేతి లేభిరే ముదముత్తమామ్ ।
రమమాణా యథా స్వర్గే తథా తత్ర శిలోచ్చయే ॥ ౬౫.౬ ॥
కలహంసీ జగాదైకాం చక్రవాకీం జలే సతీమ్ ।
తస్య తాసాఞ్చ లలితే సమ్పన్దే చ స్పృహావతీ ॥ ౬౫.౭ ॥
ధన్యోఽయమతిపుణ్యోఽయం యోఽయ యౌవనగోచరః ।
దయితాభిః సహైతాభిర్భుఙ్క్తే భోగానభీప్సితాన్ ॥ ౬౫.౮ ॥
సన్తి యౌవనినః శ్లాఘ్యాస్తత్పత్న్యో నాతిశోభనాః ।
జగత్యామల్పకాః పత్న్యః పతయశ్చాతిశోభనాః ॥ ౬౫.౯ ॥
అభీష్టా కస్యచిత్కాన్తా కాన్తః కస్యాశ్చిదీప్సితః ।
పరస్పరానురాగాఢ్యం దామ్పత్యమతిదుర్లభమ్ ॥ ౬౫.౧౦ ॥
ధన్యోఽయం దయితాభీష్టో హ్యేతాశ్చాస్యాతివల్లభాః ।
పరస్పరానురాగో హి ధన్యానామేవ జాయతే ॥ ౬౫.౧౧ ॥
ఏతన్నిశమ్యవచనం కలహంసీసమీరితమ్ ।

ఉవాచ చక్రవాకీ తాం నాతివిస్మితమానసా ॥ ౬౫.౧౨ ॥
నాయం ధన్యో యతో లజ్జా నాన్యస్త్రీసన్నికర్షతః ।
అన్యాం స్త్రియమయం భుఙ్క్తే న సర్వాస్వస్య మానసమ్ ॥ ౬౫.౧౩ ॥
చిత్తానురాగ ఏకస్మిన్నధిష్ఠానే యతః సఖి ।
తతో హి ప్రీతిమానేష భార్యాసు భవితా కథమ్ ॥ ౬౫.౧౪ ॥
ఏతా న దయితాః పత్యుర్నైతాసాం దయితః పతిః ।
వినోదమాత్రమేవైతా యథా పరిజనోఽపరః ॥ ౬౫.౧౫ ॥
ఏతాసాఞ్చ యదిష్టోఽయం తత్కిం ప్రాణాన్న ముఞ్చతి ।
ఆలిఙ్గత్యపరాం కాన్తాం ధ్యాతో వై కాన్తయాన్యయా ॥ ౬౫.౧౬ ॥
విద్యాప్రదానమూల్యేన విక్రీతో హ్యేష భృత్యవత్ ।
ప్రవర్తతే న హి ప్రేమ సమం బహ్వీషు తిష్ఠతి ॥ ౬౫.౧౭ ॥
కలహంసి ! పతిర్ధన్యో మమ ధన్యాహమేవ చ ।
యస్యైకస్యాఞ్చిరం చిత్తం యస్యాశ్చైకత్ర సంస్థితమ్ ॥ ౬౫.౧౮ ॥
సర్వసత్త్వరుతజ్ఞోఽసౌ స్వరోచిరపరాజితః ।
నిశమ్య లజ్జితో దధ్యౌ సత్యమేవ హి నానృతమ్ ॥ ౬౫.౧౯ ॥
తతో వర్షశతే యాతే రమమాణో మహాగిరౌ ।
రమమాణః సమం తాభిర్దదర్శ పురతో మృగమ్ ॥ ౬౫.౨౦ ॥
సుస్నిగ్ధపీనావయవం మృగయూథవిహారిణమ్ ।
వాసితాభిః సురూపాభిర్మృగీభిః పరివారితమ్ ॥ ౬౫.౨౧ ॥
ఆకృష్టఘ్రాణపుటకా జిఘ్రన్తీస్తాస్తతో మృగీః ।
ఉవాచ స మృగో రామా లజ్జాత్యాగేన గమ్యతామ్ ॥ ౬౫.౨౨ ॥
నాహం స్వరోచిస్తచ్చీలో న చైవాహం సులోచనాః ।
నిర్లజ్జా బహవః సన్తి తాదృశాస్తత్ర గచ్ఛతః ॥ ౬౫.౨౩ ॥
ఏకా త్వనేకానుగతా యథా హాసాస్పదం జనే ।

అనేకాభిస్తథైవైకో భోగదృష్ట్యా నిరీక్షితః ॥ ౬౫.౨౪ ॥

తస్య ధర్మక్రియాహానిరహన్యహని జాయతే ।

సక్తోఽన్యభార్యయా చాన్యకామాసక్తః సదైవ సః ॥ ౬౫.౨౫ ॥

యస్త్వాదృశోఽన్యస్తచ్ఛీలః పరలోకపరాఙ్ముఖః ।

తం కామయత భద్రం వో నాహం తుల్యః స్వరోచిషా ॥ ౬౫.౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే స్వారోచిషే మన్వన్తరే పఞ్చషష్టితమోఽధ్యాయః

66(63)

అథ త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః

బ్రాహ్మణవాక్యవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం నిరస్యమానాస్తా హరిణేన మృగాఙ్గనాః ।

శ్రుత్వా స్వరోచిరాత్మానం మేనే స పతితం యథా ।।౧

త్యాగే చకార చ మనః స తాసాం మునిసత్తమ ।

చక్రవాకీమృగప్రోక్తో మృగచర్యాజుగుప్సితః ।।౨

సమేత్య తాభిర్భూయశ్చ వర్ద్ధమానమనోభవః ।

ఆక్షిప్తనిర్వేదకథో రేమే వర్షశతాని షట్ ।।3

కిన్తు ధర్మావిరోధేన కుర్వన్ధర్మాశ్రితాః క్రియాః ।

భుఙ్క్తే స్వరోచిర్విషయాన్సహ తాభిరుదారధీః ।।౪

తతశ్చ జజ్ఞిరే తస్య త్రయః పుత్రాః స్వరోచిషః ।

విజయో మేరునన్దశ్చ ప్రభావశ్చ మహాబలః ।।౫

మనోరమా చ విజయం ప్రాసూతేన్దీవరాత్మజా ।

విభావరీ మేరునన్దం ప్రభావం చ కలావతీ ।।౬

పద్మినీ నామ యా విద్యా సర్వభోగోపపాదికా ।
స తేషాం తత్ప్రభావేణ పితా చక్రే పురత్రయమ్ ।।౭
ప్రాచ్యాం తు విజయం నామ కామరూపే నగోత్తమే ।
విజయాయ సుతాయాదౌ స దదౌ పురముత్తమమ్ ।।౮
ఉదీచ్యాం మేరునన్దస్య పురీం నన్దవతీమితి ।
ఖ్యాతాం చకార ప్రోత్తుఙ్గవప్రప్రాకారమాలినీమ్ ।।౯
కలావతీసుతస్యాపి ప్రభావస్య నివేశితమ్ ।
పురం తాలమితి ఖ్యాతం దక్షిణాపథమాశ్రితమ్ ।।66.౧౦
ఏవం నివేశ్య పుత్రాన్స పురేషు పురుషర్షభ ।
రేమే తాభిః సమం విప్ర మనోజ్ఞాస్వద్రిభూమిషు ।।౧౧
ఏకదా తు గతోఽరణ్యే విహరన్స ధనుర్ధ్వరః ।
చకర్ష ధనురాలోక్య వరాహమతిదూరగమ్ ।।౧౨
అథాహ కాచిదభ్యేత్య తం తదా హరిణాఙ్గనా ।
మయ్యేవ పాత్యతాం బాణః ప్రసీదేతి పునః పునః ।।౧౩
కిమనేన హతేనాద్య మామాశు వినిపాతయ ।
త్వయా నిపాతితో బాణో దుఃఖాన్మాం మోక్షయిష్యతి ।।౧౪
స్వరోచిరువాచ
న తే శరీరం సరుజమస్మాభిరుపలక్ష్యతే ।
కిన్ను తత్కారణం యేన త్వం ప్రాణాన్హాతుమిచ్ఛసి ।।౧౫
మృగ్యువాచ
అన్యాస్వాసక్తహృదయే యస్మింశ్చేతః కృతాస్పదమ్ ।
మమ తేన వినా మృత్యురౌషధం కిమిహాపరమ్ ।।౧౬
స్వరోచిరువాచ
కస్త్వాం నాభిలషేదీభ్రు సానురాగాసి కుత్ర వా ।

యదప్రాప్తౌ నిజాన్ప్రాణానపరిత్యక్తుం వ్యవస్యసి ।। ౧౭

మృగ్యువాచ

త్వామేవేచ్ఛామి భద్రం తే త్వయా మేఽపహృతం మనః ।

వృణోమ్యహమతో మృత్యుం మయి బాణో నిపాత్యతామ్ ।। ౧౮

స్వరోచిరువాచ

త్వం మృగీ చఞ్చలాపాఙ్గీ నరరూపధరా వయమ్ ।

కథం త్వయా సమం యోగో మద్విధస్య భవిష్యతి ।। ౧౯

మృగ్యువాచ

యది సాపేక్షితం చిత్తం మయి తే మాం పరిష్వజ ।

యది వాఽసాధు చిత్తం తే కరిష్యామి యథేప్సితమ్ ।। 66.౨౦

ఏతావతాహం భవతా భవిష్యామ్యతిమానితా ।।

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఆలిలిఙ్గ తతస్తాం స స్వరోచిర్హరిణాఙ్గనామ్ ।। ౨౧

తేన చాలిఙ్గితా సద్యః సాభూద్దివ్యవపుర్ధరా ।

తతః సవిస్మయావిష్టః కా త్వమిత్యభ్యభాషత ।। ౨౨

సా చాస్మై కథయామాస ప్రేమలజ్జాజడాక్షరమ్ ।

అహమభ్యర్థితా దేవైః కాననస్యాస్య దేవతా ।। ౨౩

ఉత్పాదనీయో హి మనుస్త్వయా మయి మహామతే ।

ప్రీతిమత్యాం మయి సుతం భూర్లోకపరిపాలకమ్ ।। ౨౪

తముత్పాదయ దేవానాం త్వామహం వచనాద్వదే ।।

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స తస్యాం తనయం సర్వలక్షణలక్షితమ్ ।। ౨౫

తేజస్వినమివాత్మానం జనయామాస తత్క్షణాత్ ।

జాతమాత్రస్య తస్యాథ దేవవాద్యాని సస్వనుః ।।

జగుర్గన్ధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ।। ౨౬
సిషిచుః శీకరైర్మేఘా ఋషయశ్చ తపోధనాః ।। ౨౭
దేవాశ్చ పుష్పవర్షం చ ముముచుశ్చ సమన్తతః ।
తస్య తేజః సమాలోక్య నామ చక్రే పితా స్వయమ్ ।। ౨౮
ద్యుతిమానితి యేనాస్య తేజసా భాసితా దిశః ।
స బాలో ద్యుతిమాన్నామ మహాబలపరాక్రమః ।। ౨౯
స్వరోచిషః సుతో యస్మాత్తస్మాత్స్వారోచిషోఽభవత్ ।
స చాపి విచరన్రమ్యే కదాచిద్గిరినిర్ఝరే ।।66.30
స్వరోచిర్దదృశే హంసం నిజపత్నీసమన్వితమ్ ।
ఉవాచ స తదా హంసీ సాభిలాషాం పునః పునః ।। ౩౧
ఉపసంహ్రియతామాత్మా చిరం తే క్రీడితం మయా ।
కిం సర్వకాలం భోగైస్తే ఆసన్నం చరమం వయః ।। ౩౨
పరిత్యాగస్య కాలో మే తవ చాపి జలేచరి
హంస్యువాచ
అకాలః కో హి భోగానాం సర్వం భోగాత్మకం జగత్ ।। ౩౩
యజ్ఞాః క్రియన్తే భోగార్థం బ్రాహ్మణైః సంయతాత్మభిః ।
దృష్టాదృష్టాంస్తథా భోగాన్వాఞ్ఛమానా వివేకినః ।। ౩౪
దానాని చ ప్రయచ్ఛన్తి పూర్తాన్ధర్మాంశ్చ కుర్వతే ।
స త్వం నేచ్ఛసి కిం భోగాన్భోగశ్శ్రేష్ఠఫలం నృణామ్ ।। ౩౫
వివేకినాం తిరశ్చాం చ కిం పునః సంయతాత్మనామ్
హంస ఉవాచ
భోగేష్వాసక్తచిత్తానాం పరమార్థాన్వితా మతిః ।
భవిష్యతి కదా సఙ్గముపేతానాం చ బన్ధుషు ।। ౩౬
పుత్రమిత్రకలత్రేషు సక్తాః సీదన్తి జన్తవః ।

సరఃపఙ్కార్ణవే మగ్నా జీర్ణా వనగజా ఇవ ।। ३२
కిం న పశ్యసి వా భద్రే జాతసఙ్గం స్వరోచిషమ్ ।
ఆబాల్యాత్కామసంసక్తం మగ్నం స్నేహామ్బుకర్దమే ।। ३८
యౌవనేఽతీవ భార్యాసు సామ్ప్రతం పుత్రనప్తృషు ।
స్వరోచిషో మనో మగ్నముద్ధారం ప్రాప్స్యతే కుతః ।। ३९
నాహం స్వరోచిషస్తుల్యః స్త్రీవశ్యో వా జలేచరి ।
వివేకవాంశ్చ భోగానాం నివృత్తోఽస్మి చ సామ్ప్రతమ్ ।। 66.४०
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
స్వరోచిరేతదాకర్ణ్య జాతోద్వేగః ఖగేరితమ్ ।
ఆదాయ భార్యాస్తపసే యయావన్యత్తపోవనమ్ ।। ४१
తత్ర తప్త్వా తపో ఘోరం సహ తాభిరుదారధీః ।
జగామ లోకానమలాన్నివృత్తాఖిలకల్మషః ।। ४२
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే స్వారోచిషే మన్వన్తరే త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః । ६३ ।
67(64)
అథ చతుఃషష్టితమోఽధ్యాయః.
స్వారోచిషమన్వన్తరవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః స్వారోచిషం నామ్నా ద్యుతిమన్తం ప్రజాపతిమ్ ।
మనుం చకార భగవాంస్తస్య మన్వన్తరం శృణు ।। १
తత్రాన్తరే తు యే దేవా మునయస్తత్సుతాశ్చ యే ।
భూపాలాః క్రోష్టుకే యే తాన్గదతస్త్వం నిశామయ ।। २
దేవాః పారావతాస్తత్ర తథైవ తుషితా ద్విజ ।
స్వారోచిషేఽన్తరే చేన్ద్రో విపశ్చిదితి విశ్రుతః ।। ३
ఊర్జస్తమ్భస్తథా ప్రాణో దత్తోఽలిర్ఋషభస్తథా ।

నిశ్చరశ్చార్వవీరశ్చ తత్ర సప్తర్షయోఽభవమ్ ।। ౪

చైత్రకింపురుషాద్యాశ్చ సుతాస్తస్య మహాత్మనః ।

సప్తాసన్సుమహావీర్యాః పృథివీపరిపాలకాః ।। ౫

తస్య మన్వన్తరం యావత్తావత్తద్వంశవిస్తరే ।

భుక్తేయమవనిః సర్వా ద్వితీయం వై తదన్తరమ్ ।। ౬

స్వరోచిషస్తు చరితం జన్మ స్వారోచిషస్య చ ।

నిశమ్య ముచ్యతే పాపైః శ్రద్దధానో హి మానవః ।। ౭

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే స్వారోచిషసమాప్తిర్నామ చతుఃషష్టితమోఽధ్యాయః ।౬౪
।

68(65)

పఞ్చషష్టితమోఽధ్యాయః

నిధివర్ణనమ్

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవన్కథితం సర్వం విస్తరేణ త్వయా మమ ।

స్వరోచిషస్తు చరితం జన్మ స్వారోచిషస్య తు ।। ౧

యా తు సా పద్మినీ నామ విద్యా భోగోపపాదికా ।

తత్సంశ్రయా యే నిధయస్తాన్మే విస్తరతో వద ।। ౨

అష్టౌ యే నిధయస్తేషాం స్వరూపం ద్రవ్యసంస్థితిః ।

భవతాభిహితం సమ్యక్ర్శోతుమిచ్ఛామ్యహం గురో ।। 3

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

పద్మినీ నామ యా విద్యా లక్ష్మీస్తస్యాశ్చ దేవతా ।

తదాధారాశ్చ నిధయస్తన్మే నిగదతః శృణు ।। ౪

యత్ర పద్మమహాపద్మౌ తథా మకరకచ్ఛపౌ ।

ముకున్దో నందకశ్చైవ నీలః శఙ్ఖోఽష్టమో నిధిః ।। ౫

సత్యామృద్ధౌ భవన్త్యేతే సిద్ధిస్తేషాం హి జాయతే ।

ఏతే హ్యష్టౌ సమాఖ్యాతా నిధయస్తవ క్రౌష్టుకే ।। ౬
దేవతానాం ప్రసాదేన సాధుసంసేవనేన చ ।
ఏభిరాలోకితం విత్తం మానుషస్య సదా మునే ।। ౭
యాదృక్స్వరూపం భవతి తన్మే నిగదతః శృణు ।
పద్మో నామ నిధిః పూర్వం స యస్య భవతి ద్విజ ।। ౮
స తస్య తత్సుతానాం చ తత్పౌత్రాణాం చ నిత్యశః ।
దాక్షిణ్యసారః పురుషస్తేన చాధిష్ఠితో భవేత్ ।। ౯
సత్త్వాధారో మహాభాగో యతోఽసౌ సాత్త్వికో నిధిః ।
సువర్ణరూప్యతామ్రాదిధాతూనాం చ పరిగ్రహమ్ ।। 68.౧౦
కరోత్యతితరాం సోఽథ తేషాం చ క్రయవిక్రయమ్ ।
కరోతి చ తథా యజ్ఞాన్దక్షిణాం చ ప్రయచ్ఛతి ।। ౧౧
(సంపాదయతి కామాంశ్చ సర్వానేవ యథాక్రమమ్ ।
సభాం దేవనికేతాంశ్చ స కారయతి తన్మనాః ।।
సత్త్వాధారో నిధిశ్చాన్యో మహాపద్మ ఇతి శ్రుతః ।। ౧౨
సత్త్వప్రధానో భవతి తేన చాధిష్ఠితో నరః ।
కరోతి పద్మరాగాదిరత్నానాం చ పరిగ్రహమ్ ।। ౧౩
మౌక్తికానాం ప్రవాలానాం తేషాం చ క్రయవిక్రయాన్ ।
దదాతి యోగశీలేభ్యస్తేషామావసథాంస్తథా ।। ౧౪
స కారయతి తచ్ఛీలః స్వయమేవ చ జాయతే ।
తత్ప్రసూతాస్తథాశీలాః పుత్రపౌత్రక్రమేణ చ ।। ౧౫
పూర్వర్ద్ధిమాత్రః సప్తాసౌ పురుషాంశ్చ న ముఞ్చతి ।
తామసో మకరో నామ నిధిస్తేనావలోకితః ।। ౧౬
పురుషోఽథ తమఃప్రాయః సుశీలోఽపి హి జాయతే ।
బాణఖడ్గర్ష్టి ధనుషాం చర్మణాం చ పరిగ్రహమ్ ।। ౧౭

దంశనానాం చ కురుతే యోఽతిమైత్రీ చ రాజభిః ।
దదాతి శౌర్యవృత్తీనాం భూభుజాం యే చ తత్ప్రియాః ।। ౧౮
క్రయవిక్రయే చ శస్త్రాణాం నాన్యత్ర ప్రీతిమేతి చ ।
ఏకస్యైవ భవత్యేష నరస్య న సుతానుగః ।। ౧౯
ద్రవ్యార్థం దస్యుతో నాశం సంగ్రామే వాపి స వ్రజేత్ ।
కచ్ఛపశ్చ నిధిర్యోఽసౌ నరస్తేనాభివీక్షితః ।। 68.౨౦
తమఃప్రధానో భవతి యతోఽసౌ తామసో నిధిః ।
వ్యవహారానశేషాంస్తు పుణ్యజాతైః కరోతి చ ।। ౨౧
కర్మస్థానఖిలాంశ్చైవ న విశ్వసితి కస్యచిత్ ।
సమస్తాని యథాఙ్గాని సంహరత్యేవ కచ్ఛపః ।। ౨౨
తథావిష్టభ్య రత్నాని తిష్ఠత్యాకులమానసః ।
న దదాతి న వా భుఙ్క్తే తద్వినాశభయాకులః ।। ౨3
నిధానముర్వ్యాం కురుతే నిధిః సోఽప్యేకపూరుషః ।
రజోగుణమయశ్చాన్యో ముకున్దో నామ యో నిధిః ।। ౨౪
నరోఽవలోకితస్తేన తద్గుణో భవతి ద్విజ ।
వీణావేణుమృదఙ్గానామాతోద్యస్య పరిగ్రహమ్ ।। ౨౫
కరోతి గాయతాం విత్తం నృత్యతాం చ ప్రయచ్ఛతి ।
బన్దిమాగధసూతానాం విటానాం లాస్యపాఠినామ్ ।। ౨౬
దదాత్యహర్నిశం భోగాన్భుఙ్క్తే తైశ్చ సమం ద్విజ ।
కులటాసు రతిశ్చాస్య భవత్యన్యైశ్చ తద్విధైః ।। ౨౭
ప్రయాతి సఙ్గమేకం చ యం నిధిర్భజతే నరమ్ ।
రజస్తమోమయశ్చాన్యో నన్దో నామ మహానిధిః ।। ౨౮
ఉపైతి స్తమ్భమధికం నరస్తేనావలోకితః ।
సమస్తధాతురత్నానాం పుణ్యధాన్యాదికస్య చ ।। ౨౯

పరిగ్రహం కరోత్యేష తథైవ క్రయవిక్రయమ్ ।
ఆధారః స్వజనానాం చ ఆగతాభ్యాగతస్య చ ।।68.3౦
సహతే నాపమానోక్తిం స్వల్పమపి మహామునే ।
స్తూయమానశ్చ మహతీం ప్రీతిం బధ్నాతి యచ్ఛతి ।।3౧
యం యమిచ్ఛతి .వై కామం మృదుత్వముపయాతి చ ।
బహ్వ్యో భార్యా భవన్త్యస్య సూతిమత్యోఽతిశోభనాః ।।3౨
భజతే సప్త చ నరాన్నిధిర్నన్దోఽనువర్తతే ।
ప్రవర్ద్ధమానోఽథ నరమష్టభాగేన సత్తమ ।।33
దీర్ఘాయుష్ట్వం చ సర్వేషాం పురుషాణాం ప్రయచ్ఛతి ।
బన్ధూనామేవ భరణం యే చ దూరాదుపాగతాః ।।3౪
తేషాం కరోతి వై నన్దః పరలోకే న చాదృతః ।
భవత్యస్య న చ స్నేహః సహవాసిషు జాయతే ।।3౫
పూర్వమిత్రేషు శైథిల్యం ప్రీతిమన్యైః కరోతి చ ।
తథైవ సత్త్వరజసీ యో బిభర్తి మహానిధిః ।।3౬
స నీలసంజ్ఞస్తత్సఙ్గీ నరస్తచ్ఛీలవాన్భవేత్ ।
వస్త్రకార్పాసధాన్యాదిఫలపుష్పపరిగ్రహమ్ ।।3౭
ముక్తావిద్రుమశఙ్ఖానాం శుక్త్యాదీనాం తథా మునే ।
కాష్ఠాదీనాం కరోత్యేష యచ్చాన్యజ్జలసమ్భవమ్ ।।3౮
క్రయవిక్రయమన్యేషాం నాన్యత్ర రమతే మనః ।
తడాగాన్పుష్కరిణ్యోఽథ తథారామాన్కరోతి చ ।।3౯
బన్ధం చ సరితాం వృక్షాంస్తథారోపయతే నరః ।
అనులేపనపుష్పాదిభోగభుగ్వాభిజాయతే ।।68.౪౦
త్రిపౌరుషశ్చాపి నిధిర్నీలో నామైష జాయతే ।
రజస్తమోమయశ్చాన్యః శఙ్ఖసంజ్ఞో హి యో నిధిః ।।౪౧
తేనాపి నీయతే విప్ర తద్గుణిత్వం నిధీశ్వరః ।

ఏకస్యైవ భవత్యేష నరం నాన్యముపైతి చ । । ౪౨
యస్య శఙ్ఖో నిధిస్తస్య స్వరూపం క్రౌష్టుకే శృణు ।
ఏక ఏవాత్మనా సృష్టమన్నం భుఙ్క్తే తథామ్బరమ్ । । ౪౩
కదన్నభుక్పరిజనో న చ శోభనవస్త్రధృక్ ।
న దదాతి సుహృద్భార్యాభ్రాతృపుత్రస్నుషాదిషు । । ౪౪
స్వపోషణపరః శఙ్ఖీ నరో భవతి సర్వదా ।
ఇత్యేతే నిధయః ఖ్యాతా నరాణామర్థదేవతాః । । ౪౫
మిశ్రావలోకనాన్మిశ్రాః స్వభావఫలదాయినః ।
యథాఖ్యాతస్వభావస్తు భవత్యేవ విలోకనాత్ । ।
సర్వేషామాధిపత్యే చ శ్రీరేషాం ద్విజపద్మినీ । । ౪౬
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే నిధివర్ణనం నామ పఞ్చషష్టితమోఽధ్యాయః । ౬౫ ।

69(66)

షట్షష్టితమోఽధ్యాయః

ఋషిదర్శనవర్ణనమ్

క్రౌష్టుకిరువాచ

విస్తరాత్కథితం బ్రహ్మన్మమ స్వారోచిషం త్వయా ।
మన్వన్తరం తథైవాష్టౌ యే పృష్టా నిధయో మయా । । ౧
స్వాయమ్భువం పూర్వమేవ మన్వన్తరముదాహృతమ్ ।
మన్వన్తరం తృతీయం మే కథయౌత్తమసంజ్ఞితమ్ । । ౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఉత్తానపాదపుత్రోఽభూదుత్తమో నామ నామతః ।
సురుచ్యాస్తనయః ఖ్యాతో మహాబలపరాక్రమః । । ౩
ధర్మాత్మా చ మహాత్మా చ పరాక్రమధనో నృపః ।
అతీత్య సర్వభూతాని బభౌ భానుపరాక్రమః । । ౪

సమః శత్రౌ చ మిత్రే చ పరే పుత్రే చ ధర్మవిత్ ।
దుష్టే చ యమవత్సాధౌ సోమవచ్చ మహామునే ।।౫
బాభ్రవ్యాం బహులాం నామ ఉపయేమే స ధర్మవిత్ ।
ఉత్తానపాదతనయః శచీమిన్ద్ర ఇవోత్తమః ।।౬
తస్యామతీవ తస్యాసీద్ద్విజవర్య మనః సదా ।
స్నేహవచ్ఛశినో యద్వద్రోహిణ్యాం నిహితాస్పదమ్ ।।౭
అన్యప్రయోజనాసక్తిముపైతి న హి తన్మనః ।
స్వప్నే చైవ తదాలమ్బి మనోఽభూత్తస్య భూభృతః ।।౮
స చ తస్యాః సుచార్వఙ్గ్యా దర్శనాదేవ పార్థివః ।
దదాహ లోచనైర్గాత్రే గాత్రసంస్పర్శశ్చ తన్మయః ।।౯
శ్రోత్రోద్వేగకరం వాక్యం ప్రియమప్యవనీపతేః ।
తస్యాపి భూరి సన్మానం మేనే పరిభవం తతః ।।69.౧౦
అవమేనే స్రజం దత్తాం శుభాన్యాభరణాని చ ।
ఉత్తస్థావర్ధపీతేవ పిబతోఽస్య వరాసవమ్. ।।౧౧
భుఞ్జతా చ నరేన్ద్రేణ క్షణమాత్రం కరే ధృతా ।
బుభుజే స్వల్పకం భక్ష్యం ద్విజ నాతిముదావతీ ।।౧౨
ఏవం తస్యానుకూలస్య నానుకూలా మహాత్మనః ।
ప్రభూతతరమత్యర్థం చక్రే రాగం మహీపతిః ।।౧౩
అథ పానగతో భూపః కదాచిత్తాం మనస్వినీమ్ ।
సురాభృతం పానపాత్రం గ్రాహయామాస సాదరః ।।౧౪
పశ్యతాం భూమిపాలానాం వారముఖ్యా సమన్వితః ।
ప్రగీయమానో మధురైర్గేయగాయనతత్పరైః ।।౧౫
సా తు నేచ్ఛతి తత్పాత్రమాదాతుం తత్పరాఙ్ముఖీ ।
సమక్షమవనీశానాం తతః క్రుద్ధః స పార్థివః ।।౧౬

ఉవాచ ద్వాఃస్థమాహూయ నిశ్వసన్నురగో యథా ।
నిరాకృతస్తయా దేవ్యా ప్రియయా పతిరప్రియః ।। ౧౭
ద్వాస్థైనాం దుష్టహృదయామాదాయ విజనే వనే ।
పరిత్యజ్యాశు నైతత్తే విచార్యం వచనం మమ ।। ౧౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతో నృపస్య వచనమవిచార్యమవేక్ష్య సః ।
ద్వాఃస్థస్తత్యాజ తాం సుభ్రూమారోప్య స్యన్దనే వనే ।। ౧౯
సా చ తం విపినే త్యాగం నీతా తేన మహీభృతా ।
అపశ్యమానా తం మేనే పరం కృతమనుగ్రహమ్ ।।69.౨౦
సోఽపి తత్రానురాగార్తిదహ్యమానాత్మమానసః ।
ఔత్తానపాదిర్భూపాలో నాన్యాం భార్యామవిన్దత ।।౨ ౧
సస్మార తాం సుచార్వఙ్గీమహర్నిశమనిర్వృతః ।
చకార చ నిజం రాజ్యం ప్రజాధర్మేణ పాలయన్ ।। ౨౨
ప్రజాః పాలయతస్తస్య పితుః పుత్రానివౌరసాన్ ।
ఆగత్య బ్రాహ్మణః కశ్చిదిదమాహార్త్తమానసః ।। ౨౩
బ్రాహ్మణ ఉవాచ
మహారాజ భృశార్త్తోఽస్మి శ్రూయతాం గదతో మమ ।
నృణామార్తిపరిత్రాణమన్యతో న నరాధిపాత్ ।। ౨౪
మమ భార్యా ప్రసుప్తస్య కేనాప్యపహృతా నిశి ।
గృహద్వారమనుద్ఘాట్య తాం సమానేతుమర్హసి ।। ౨౫
రాజోవాచ
న వేత్సి కేనాపహృతా క్వ వా నీతా తు సా ద్విజ ।
యతామి విగ్రహే కస్య కుతో వాప్యానయామి తామ్ ।। ౨౬
బ్రాహ్మణ ఉవాచ

తత్రైవ స్థగితే ద్వారి ప్రసుప్తస్య గృహే మమ ।

హృతా హి భార్యా కిం కేనేత్యేతద్విజ్ఞాయతే భవాన్ । । ౨౭

త్వం రక్షితా నో నృపతే షడ్భాగాదానవేతనః ।

ధర్మస్య తేఽతో నిశ్చిన్తాః స్వపన్తి మనుజా నిశి । । ౨౮

రాజోవాచ

న తే దృష్టా మయా భార్యా యాదృగ్రూపా చ దేహతః ।

వయశ్చైవ సమాఖ్యాహి కింశీలా బ్రాహ్మణీ చ తే । । ౨౯

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

కఠోరనేత్రా సాత్యుచ్చా హ్రస్వబాహుః కృశాననా ।

(లమ్బోదరీం హస్వస్ఫిజం తథా హ్రస్వస్తనీం నృప) । ।

విరూపరూపా భూపాల న నిన్దామి తత్రైవ తామ్ । । 69.30

వాచి భూపాతిపరుషా న సౌమ్యా సా చ శీలతః ।

ఇత్యాఖ్యాతా మయా భార్యా సా కరాలనిరీక్షణా । । 3౧

మనాగతీతం భూపాల తస్యాశ్చ ప్రథమం వయః ।

తాదృగ్రూపా హి మే భార్యా సత్యమేతన్మయోదితమ్ । । 3౨

రాజోవాచ

అలం తే బ్రాహ్మణ తయా భార్యామన్యాం దదామి తే ।

సుఖాయ భార్యా కల్యాణీ దుఃఖహేతుర్హి తాదృశీ । । 33

అల్పా కురూపతా విప్ర కారణం శీలముత్తమమ్ ।

రూపశీలవిహీనా యా త్యాజ్యా తేఽన్యేన సా హృతా । । 3౪

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

రక్ష్యా భార్యా మహీపాల ఇతి చ శ్రుతిరుత్తమా ।

భార్యాయాం రక్ష్యమాణాయాం ప్రజా భవతి రక్షితా । । 3౫

ఆత్మా హి జాయతే తస్య సా రక్ష్యాతో నరేశ్వర ।

ప్రజాయాం రక్ష్యమాణాయామాత్మా భవతి రక్షితః ।। ౩౬
తస్యామరక్ష్యమాణాయాం భవితా వర్ణసఙ్కరః ।
స పాతయేన్మహీపాల పూర్వాన్స్వర్గాదధః పితౄన్ ।। ౩౭
అనుజ్ఞాయ గురుం రాజన్దత్త్వాన్యాం జాతవేదసే ।। ౩౮
సమిధం తు మయా భార్యా వృతేయం కర్కశా యతః ।
కథమేతాం విహాయాన్యభార్యయా సహ సఞ్చరే ।। ౩౯
గృహ్యధర్మో యతో బ్రహ్మ ప్రాప్యతే శాశ్వతం నరైః ।
పూర్వోఢయా తు ధర్మేణ గృహీ కుర్వన్న సీదతి ।। 69.౪౦
త్యక్త్వా తాం చ క్రియాం కుర్వన్నైవ కర్మఫలం లభేత్ ।
అగ్నినా సహ యా నూనం సా జగామ గృహం శుభా ।।౪ ౧
ధర్మస్య గ్రహణే సా తు పూర్వోఢైవ ప్రశస్యతే ।
శఠాయాచారణాత్తస్యా జాయతే వర్ణసఙ్కరః ।। ౪౨
ధర్మహానిశ్చానుదినమభార్యస్య భవేన్మమ ।
నిత్యక్రియాణాం విభ్రంశాత్స చాపి పతనాయ మే ।। ౪౩
తస్యాం చ పృథివీపాల భవిత్రీ మమ సన్తతిః ।
తవ షడ్భాగదాత్రీ సా భవిత్రీ ధర్మహేతుకీ ।। ౪౪
తదేతత్తే మయా ఖ్యాతా పత్నీ యా మే హృతా ప్రభో ।
తాం సమానయ రక్షాయాం భవానధికృతో యతః ।। ౪౫
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
స తస్యైవం వచః శ్రుత్వా విమృశ్య చ నరేశ్వరః ।
సర్వోపకరణైర్యుక్తమారురోహ మహారథమ్ ।। ౪౬
ఇతశ్చేతశ్చ తేనాసౌ పరిబభ్రామ మేదినీమ్ ।
దదర్శ చ మహారణ్యే తాపసాశ్రమముత్తమమ్ ।। ౪౭
అవతీర్య చ తత్రాసౌ ప్రవిశ్య దదృశే మునిమ్ ।

కౌశ్యాం బృష్యాం సమాసీనం జ్వలన్తమివ తేజసా ।।౪౮

స దృష్ట్వా నృపతిం ప్రాప్య సముత్థాయ త్వరాన్వితః ।

సమ్మాన్య స్వాగతేనైవ శిష్యమాహార్ఘ్యమానయ ।।౪౯

తమాహ శిష్యః శనకైర్ధాతవ్యోఽర్ఘ్యోఽస్య కిం మునే ।

తదాజ్ఞాపయ సఞ్చిన్త్య తవాజ్ఞాం హి కరోమ్యహమ్ ।।69.౫౦

తతోఽవగతవృత్తాన్తో భూపతేస్తస్య స ద్విజః ।

సమ్భాషాసనదానేన చక్రే సమ్మానమాత్మవాన్ ।।౫౧

ఋషిరువాచ

కిం నిమిత్తమిహాయాతో భవాన్కిం తే చికిర్షితమ్ ।

ఉత్తానపాదతనయం వేద్మి త్వాముత్తమం నృప ।।౫౨

రాజోవాచ

బ్రాహ్మణస్య గృహాద్భార్యా కేనాప్యపహృతా మునే ।

అవిజ్ఞాతస్యరూపేణ తామన్వేష్టుమిహాగతః ।।౫3

పృచ్ఛామి యత్తే తన్మే త్వం ప్రణతస్యానుకమ్పయా।।

అభ్యాగతస్యాథ గృహం భగవన్వక్తుమర్హసి।।౫3।।

ఋషిరువాచ।।

పృచ్ఛ మామవనీపాల యత్త్రష్టవ్యమశఙ్కితః।।

వక్తవ్యం చేత్తవ మయా కథయిష్యామి తత్త్వతః।।౫౪।।

రాజోవాచ।।

గృహాగతాయ యో మహ్యం ప్రథమే దర్శనే మునే।।

త్వయా సముద్యతో దాతుం కథం సోఽర్ఘ్యో నివర్తితః।।౫౫।।

ఋషిరువాచ।।

త్వద్దర్శనేన రభసాదజ్ఞప్తోఽయం మయా నృప।।

యదా తదాహమేతేన శిష్యేణ ప్రతిబోధితః।।౫౬।।

ఏష వేత్తి జగత్యత్ర మత్ప్రసాదాదనాగతమ్ ।।
యథాహం సమతీతఞ్చ వర్తమానఞ్చ సర్వతః ॥ ౬౯.౫౩ ॥
ఆలోచ్యాజ్ఞాపయేత్యుక్తే తతో జ్ఞాతం మయాపి తత్ ।
తతో న దత్తవానర్ఘమహం తుభ్యం విధానతః ॥ ౬౯.౫౪ ॥
సత్యం రాజన్! త్వమర్ఘార్హః కులే స్వాయమ్భువస్య చ ।
తథాపి నార్ఘయోగ్యం త్వాం మన్యామో వయముత్తమమ్ ॥ ౬౯.౫౫ ॥
రాజోవాచ
కిం కృతం హి మయా బ్రహ్మన్! జ్ఞానాదజ్ఞానతోఽపి వా ।
యేన త్వత్తోఽర్ఘమర్హామి నాహమభ్యాగతశ్చిరాత్ ॥ ౬౯.౫౬ ॥

ఋషిరువాచ

కిం విస్మృతన్తే యత్పత్నీ త్వయా త్యక్తా చ కాననే ।
పరిత్యక్తస్తయా సార్ధం త్వయా ధర్మో నృపాఖిలః ॥ ౬౯.౫౭ ॥
పక్షేణ కర్మణో హాన్యా ప్రయాత్యస్పృశ్యతాం నరః ।
విణ్మూత్రైర్వార్షికీ యస్య హాని స్తే నిత్యకర్మణః ॥ ౬౯.౫౮ ॥
పత్న్యానుకూలయా భావ్యం యథాశీలేఽపి భర్తరి ।
దుః శీలాపి తథా భార్యా పోషణీయా నరేశ్వర ॥ ౬౯.౫౯ ॥
ప్రతికూలా హి సా పత్నీ తస్య విప్రస్య యా హృతా ।
తథాపి ధర్మకామోఽసౌ త్వాముద్యోతితవాన్నృప ॥ ౬౯.౬౦ ॥
చలతః స్థాపయస్యన్యాన్ స్వధర్మేషు మహీపతే ।
త్వాం స్వధర్మాద్విచలితం కోఽపరః స్థాపయిష్యతి ॥ ౬౯.౬౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

విలక్ష్యః స మహీపాల ఇత్యుక్తస్తేన ధీమతా ।
తథేత్యుక్త్వా చ పప్రచ్ఛ హృతాం పత్నీం ద్విజన్మనః ॥ ౬౯.౬౨ ॥
భగవన్! కేన నీతా సా పత్నీ విప్రస్య కుత్ర వా ।
అతీతానాగతం వేత్తి జగత్యవితథం భవాన్ ॥ ౬౯.౬౩ ॥

ఋషిరువాచ

తాం జహారాద్రితనయో బలాకో నామ రాక్షసః ।
ద్రక్ష్యసే చాద్య తాం భూప! ఉత్పలావతకే వనే ॥ ౬౯.౬౪ ॥
గచ్ఛ సంయోజయాశు త్వం భార్యయా హి ద్విజాత్తమమ్ ।
మా పాపాస్పదతాం యాతు త్వమివాసౌ దినే దినే ॥ ౬౯.౬౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఔత్తమమన్వన్తరే ఏకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః

70(67)

సప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౦
మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అథారురోహ స్వరథం ప్రణిపత్య మహామునిమ్ ।

తేనాఖ్యాతం వనన్తచ్చ ప్రయయావుత్పలావతమ్ ॥ ౭౦.౧ ॥
యథాఖ్యాతస్వరూపాఞ్చ భార్యాం భర్త్రా ద్విజస్య తామ్ ।
భక్షయన్తీం దదార్శాథ శ్రీఫలాని నరేశ్వరః ॥ ౭౦.౨ ॥
పప్రచ్ఛ చ కథం భద్రే ! త్వమేతద్వనమాగతా ।
స్ఫుటం బ్రవీహి వైశాలేరపి భార్యా సుశర్మణః ॥ ౭౦.౩ ॥

బ్రాహ్మణ్యువాచ

సుతాహమతిరాత్రస్య ద్విజస్య వనవాసినః ।
పత్నీ విశాలపుత్రస్య యస్య నామ త్వయోదితమ్ ॥ ౭౦.౪ ॥
సాహం హృతా బలాకేన రాక్షసేన దురాత్మనా ।
ప్రసుప్తా భవనస్యాన్తే భ్రాతృమాతృవియోజితా ॥ ౭౦.౫ ॥
భస్మీభవతు తద్రక్షో యేనాస్మ్యేవం వియోజితా ।
మాత్రా భ్రాతృభిరన్యైశ్చ తిష్ఠామ్యత్ర సుదుఃఖితా ॥ ౭౦.౬ ॥
అస్మిన్ వనేఽతిగహనే తేనానీయాహముజ్ఝితా ।
న వేద్మి కారణం కి తన్నోపభుఙ్క్తే న ఖాదతి ॥ ౭౦.౭ ॥

రాజోవాచ
అపి తజ్జ్ఞాయతే రక్షస్త్వాముత్సృజ్య క్వ వై గతమ్ ।
అహం భర్త్రా తవైవాత్ర ప్రేషితో ద్విజనన్దిని ॥ ౭౦.౮ ॥

బ్రాహ్మణ్యువాచ

అస్యైవ కాననస్యాన్తే స తిష్ఠతి నిశాచరః ।
ప్రవిశ్య పశ్యతు భవాన్న బిభేతి తతో యది ॥ ౭౦.౯ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ప్రవివేశ తతః సోఽథ తయా వర్త్మని దర్శితే ।
దదృశే పరివారేణ సమవేతఞ్చ రాక్షసమ్ ॥ ౭౦.౧౦ ॥
దృష్టమాత్రే తతస్తస్మిన్ త్వరమాణః స రాక్షసః ।
దూరాదేవ మహీం మూర్ధ్నా స్పృశన్ పాదాన్తికం యయౌ ॥ ౭౦.౧౧ ॥

రాక్షస ఉవాచ

మమాత్రాగచ్ఛతా గేహం ప్రసాదస్తే మహాన్ కృతః ।
ప్రశాధి కిం కరోమ్యేష వసామి విషయే తవ ॥ ౭౦.౧౨ ॥
అర్ఘఞ్చేమం ప్రతీచ్ఛ త్వం స్థీయతాఞ్చేదమాసనమ్ ।
వయం భృత్యా భవాన్ స్వామీ దృఢమాజ్ఞాపయస్వ మామ్ ॥ ౭౦.౧౩ ॥

రాజోవాచ

కృతమేవ త్వయా సర్వం సర్వామేవాతిథిక్రియామ్ ।
కిమర్థం బ్రాహ్మణవధూస్త్వయానీతా నిశాచర ॥ ౭౦.౧౪ ॥
నేయం సురూపా సన్త్యన్యా భార్యార్థఞ్చేధృతా త్వయా ।
భక్ష్యార్థం చేత్కథం నాత్తా త్వయైతత్కథ్యతాం మమ ॥ ౭౦.౧౫ ॥

రాక్షస ఉవాచ

న వయం మానుషాహారా అన్యే తే నృప ! రాక్షసాః ।

సుకృతస్య ఫలం యత్తు తదశ్నీమో వయం నృప ॥ ౨౦.౧౬ ॥
స్వభావఞ్చ మనుష్యాణాం యోషితాఞ్చ విమానితాః ।
మానితాశ్చ సమశ్నీమో న వయం జన్తుఖాదకాః ॥ ౨౦.౧౭ ॥
యదస్మాభిర్నృణాం క్షాన్తిర్భుక్తా క్రుధ్యన్తి తే తదా ।
భుక్తే దుష్టే స్వభావే చ గుణవన్తో భవన్తి చ ॥ ౨౦.౧౮ ॥
సన్తి నః ప్రమదా భూప ! రూపేణాప్సరసాం సమాః ।
రాక్షస్యస్తాసు తిష్ఠత్సు మానుషీషు రతిః కథమ్ ॥ ౨౦.౧౯ ॥

రాజోవాచ

యద్యేషా నోపభోగాయ నాహారాయ నిశాచర ।
గృహం ప్రవిశ్య విప్రస్య తత్కిమేషా హృతా త్వయా ॥ ౨౦.౨౦ ॥

రాక్షస ఉవాచ

మన్త్రవిత్స ద్విజశ్రేష్ఠో యజ్ఞే యజ్ఞే గతస్య మే ।
రక్షోఘ్నమన్త్రపఠనాత్కరోత్యుచ్చాటనం నృప ॥ ౨౦.౨౧ ॥
వయం బుభుక్షితాస్తస్య మన్త్రోచ్చాటనకర్మణా ।
క్వ యామః సర్వయజ్ఞేషు స ఋత్విగ్భవతి ద్విజః ॥ ౨౦.౨౨ ॥
తతోఽస్మాభిరిదన్తస్య వైకల్యముపపాదితమ్ ।
పత్న్యా వినా పుమానిజ్యాకర్మయోగ్యో న జాయతే ॥ ౨౦.౨౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

వైకల్యోచ్చారణాత్తస్య బ్రాహ్మణస్య మహామతేః ।

తతః స రాజాతిభృశం విషణ్ణః సమజాయత ॥ ౭౦.౨౪ ॥
వైకల్యమేవం విప్రస్య వదన్మామేవ నిన్దతి ।
అనర్ఘమర్ఘస్య చ మాం సోఽప్యాహ మునిసత్తమః ॥ ౭౦.౨౫ ॥
వైకల్యం తస్య విప్రస్య రాక్షసోఽప్యాహ మే యథా ।
అపత్నీకతయా సోఽహం సఙ్కటం మహదాస్థితః ॥ ౭౦.౨౬ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం చిన్తయతస్తస్య పునరప్యాహ రాక్షసః ।
ప్రణామనమ్రో రాజానం బద్ధాఞ్జలిపుటో మునే ॥ ౭౦.౨౭ ॥
నరేన్ద్రాజ్ఞాప్రదానేన ప్రసాదః క్రియతాం మమ ।
భృత్యస్య ప్రణతస్య త్వం యుష్మద్విషయవాసినః ॥ ౭౦.౨౮ ॥

రాజోవాచ

స్వభావం వయమశ్నీమస్త్వయోక్తం యన్నిశాచర ।
తదర్థినో వయం యేన కార్యేణ శృణు తన్మమ ॥ ౭౦.౨౯ ॥
అస్యాస్త్వయాద్య బ్రాహ్మణ్యా దౌః శీల్యముపభుజ్యతామ్ ।
యేన త్వయాత్తదౌః శీల్యా తద్వినీతా భవేదియమ్ ॥ ౭౦.౩౦ ॥
నీయతాం యస్య భార్యేయం తస్య వేశ్మ నిశాచర ।
అస్మిన్ కృతే కృతం సర్వం గృహమభ్యాగతస్య మే ॥ ౭౦.౩౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స రాక్షసస్తస్యాః ప్రవిశ్యాన్తః స్వమాయయా ।

భక్షయామాస దౌః శీల్యం నిజశక్త్యా నృపాజ్ఞయా ॥ ౨౦.౩౨ ॥
దౌః శీల్యేనాతిరౌద్రేణ పత్నీ తస్య ద్విజన్మనః ।
తేన సా సంపరిత్యక్తా తమాహ జగతీపతిమ్ ॥ ౨౦.౩౩ ॥
స్వకర్మఫలపాకేన భర్తుస్తస్య మహాత్మనః ।
వియోజితాహం తద్ధేతురయమాసీన్నిశాచరః ॥ ౨౦.౩౪ ॥
నాస్య దోషో న వా తస్య మమ భర్తుర్మహాత్మనః ।
మమైవ దోషో నాన్యస్య సుకృతం హ్యుపభుజ్యతే ॥ ౨౦.౩౫ ॥
అన్యజన్మని కస్యాపి విప్రయోగః కృతో మయా ।
సోఽయం మమాప్యుపగతః కో దోషోఽస్య మహాత్మనః ॥ ౨౦.౩౬ ॥

రాక్షస ఉవాచ

ప్రాపయామి తవాదేశాదిమాం భర్తృగృహం ప్రభో ।
యదన్యత్కరణీయన్తే తదాజ్ఞాపయ పార్థివ ॥ ౨౦.౩౭ ॥

రాజోవాచ

అస్మిన్ కృతే కృతం సర్వం త్వయా మే రజనీచర ।
ఆగన్తవ్యఞ్చ తే వీర ! కార్యకాలే స్మృతేన మే ॥ ౨౦.౩౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

నథేత్యుక్త్వా తు తద్రక్షస్తామాదాయ ద్విజాఙ్గనామ్ ।
నిన్యే భర్తృగృహం శుద్ధాం దౌః శీల్యాపగమాత్తదా ॥ ౨౦.౩౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఔత్తమమన్వన్తరే సప్తతితమోఽధ్యాయః

ఏకసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౧

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తాం ప్రేషయిత్వా రాజాపి స్వభర్తృగృహమఙ్గనామ్ ।
చిన్తయామాస నిః శ్వస్య కిమత్ర సుకతం భవేత్ ॥ ౭౧.౧ ॥
అనర్హయోగ్యతా కష్టం స మామాహ మహామనాః ।
వైకల్యం విప్రముద్దిశ్య తథాహాయం నిశాచరః ॥ ౭౧.౨ ॥
సోఽహం కథం కరిష్యామి త్యక్తా పత్నీ మయా హి సా ।
అథవా జ్ఞానదృష్టిం తం పృచ్ఛామి మునిసత్తమమ్ ॥ ౭౧.౩ ॥
సఞ్చిన్త్యేత్థం స భూపాలః సమారుహ్య చ తం రథమ్ ।
యయౌ యత్ర స ధర్మాత్మా త్రికాలజ్ఞో మహామినిః ॥ ౭౧.౪ ॥
అవరుహ్య రథాత్సోఽథ తం సమేత్య ప్రణమ్య చ ।
యథావృత్తం సమాచఖ్యౌ రాక్షసేన సమాగమమ్ ॥ ౭౧.౫ ॥
బ్రాహ్మణ్యా దర్శనఞ్చైవ దౌః శీల్యాపగమం తథా ।
ప్రేషణం భర్తృగేహే చ కార్యమాగమనే చ యత్ ॥ ౭౧.౬ ॥

ఋుషిరువాచ

జ్ఞాతమేతన్మయా పూర్వం యత్కృతన్తే నరాధిప ।
కార్యమాగమనే చైవ మత్సమీపే తవాఖిలమ్ ॥ ౭౧.౭ ॥
పృచ్ఛ మామిహ కిం కార్యం మయేత్యుద్విగ్నమానసః ।
త్వయ్యాగతే మహీపాల ! శృణు కార్యఞ్చ యత్త్వయా ॥ ౭౧.౮ ॥
పత్నీ ధర్మార్థకామానాం కారణం ప్రబలం నృణామ్ ।
విశేషతశ్చ ధర్మస్య సన్త్యక్తస్త్యజతా హి తామ్ ॥ ౭౧.౯ ॥
అపత్నీకో నరో భూప ! న యోగ్యో నిజకర్మణామ్ ।
బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాపి వైశ్యః శూద్రోఽపి వా నృప ॥ ౭౧.౧౦ ॥
త్యజతా భవతా పత్నీం న శోభనమనుష్ఠితమ్ ।
అత్యాజ్యో హి యథా భర్తా స్త్రీణాం భర్యా తథా నృణామ్ ॥ ౭౧.౧౧ ॥

రాజోవాచ

భగవన్ ! కిం కరోమ్యేష విపాకో మమ కర్మణామ్ ।
నానుకూలానుకూలస్య యస్మాత్త్యక్తా తతో మయా ॥ ౭౧.౧౨ ॥
యద్యత్కరోతి తత్క్షాన్తం దహ్యమానేన చేతసా ।
భగవంస్తద్వియోగార్త్తిబిభీతేనాన్తరాత్మనా ॥ ౭౧.౧౩ ॥
సామ్ప్రతం తు వనే త్యక్తా న వేద్మి క్వ ను సా గతా ।
భక్షితా వాపి విపినే సింహవ్యాఘ్రనిశాచరైః ॥ ౭౧.౧౪ ॥
ఋషీరువాచ

న భక్షితా సా భూపాల ! సిహవ్యాఘ్రనిశాచరైః ।
సా త్వవిప్లుతచారిత్రా సామ్ప్రతన్తు రసాతలే ॥ ౭౧.౧౫ ॥

రాజోవాచ

సా నీతా కేన పాతాలమాస్తే సాదూషితా కథమ్ ।
అత్యద్భుతమిదం బ్రహ్మన్! యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ ౭౧.౧౬ ॥

ఋషిరువాచ

పాతాలే నాగరాజోఽస్తి ప్రఖ్యాతశ్చ కపోతకః ।
తేన దృష్టా త్వయా త్యక్తా భ్రమమాణా మహావనే ॥ ౭౧.౧౭ ॥
సా రూపశాలినీ తేన సానురాగేణ పార్థివ ।
వేదితార్థేన పాతాలం నీతా సా యువతీ తదా ॥ ౭౧.౧౮ ॥
తతస్తస్య సుతా సుభ్రూర్నన్దా నామ మహీపతే ।
భార్యా మనోరమా చాస్య నాగరాజస్య ధీమతః ॥ ౭౧.౧౯ ॥
తయా మాతుః సపత్నీయం సా భవిత్రీతి శోభనా ।
దృష్టా స్వగేహం సా నీతా గుప్తా చాన్తః పురే శుభా ॥ ౭౧.౨౦ ॥
యదా తు యాచితా నన్దా న దదాతి నృపోత్తరమ్ ।
మూకా భవిష్యసీత్యాహ తదా తాం తనయాం పితా ॥ ౭౧.౨౧ ॥
ఏవం శప్తా సుతా తేన సా చాస్తే తత్ర భూపతే ।
నీతా తేనోరగేన్ద్రేణ ధృతా తత్సుతయా సతీ ॥ ౭౧.౨౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతో రాజా పరం హర్షమవాప్య తమపృచ్ఛత ।
ద్విజవర్యం స్వదౌర్భాగ్యకారణం దయితాం ప్రతి ॥ ౭౧.౨౩ ॥

రాజోవాచ

భగవన్! సర్వలోకస్య మయి ప్రీతిరనుత్తమా ।
కిన్ను తత్కారణం యేన స్వపత్నీ నాతివత్సలా ॥ ౭౧.౨౪ ॥
మమ చాసావతీవేష్టా ప్రాణేభ్యోఽపి మహామునే ।
సా చ మాం ప్రతి దుః శీలా బ్రూహి యత్కారణం ద్విజ ॥ ౭౧.౨౫ ॥

ఋషీరువాచ
పాణిగ్రహణకాలే త్వం సూర్యభౌమశనైశ్చరైః ।
శుక్రవాచస్పతిభ్యాఞ్చ తవ భార్యావలోకితా ॥ ౭౧.౨౬ ॥
తన్ముహూర్తేఽభవచ్చన్ద్రస్తస్యాః సోమసుతస్తథా ।
పరస్పరవిపక్షౌ తౌ తతః పార్థివ! తే భృశమ్ ॥ ౭౧.౨౭ ॥
తద్గచ్ఛ త్వం స్వధర్మేణ పరిపాలయ మేదినీమ్ ।
పత్నీసహాయః సర్వాశ్చ కురు ధర్మవతీః క్రియాః ॥ ౭౧.౨౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తే ప్రణిపత్యైనమారుహ్య స్యన్దనం తతః ।
ఉత్తమః పృథివీపాల ఆజగామ నిజం పురమ్ ॥ ౭౧.౨౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఔత్తమమన్వన్తరే ఏకసప్తతితమోఽధ్యాయః

ద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స్వనగరం ప్రాప్య తం దదర్శ ద్విజం నృపః ।
సమేతం భార్యయా చైవ శీలవత్యా ముదాన్వితమ్ ॥ ౭౨.౧ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

రాజవర్య ! కృతార్థోఽస్మి యతో ధర్మో హి రక్షితః ।
ధర్మజ్ఞనేహ భవతా భార్యామానయతా మమ ॥ ౭౨.౨ ॥

రాజోవాచ

కృతార్థస్త్వం ద్విజశ్రేష్ఠ ! నిజధర్మానుపాలనాత్ ।
వయం సఙ్కటినో విప్ర ! యేషాం పత్నీ న వేశ్మని ॥ ౭౨.3 ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

నరేన్ద్ర ! సా హి విపినే భక్షితా శ్వాపదైర్యది ।
అలన్తయా కిమన్యస్యా న పాణిర్గృహ్యతే త్వయా ।
క్రోధస్య వశమాగమ్య ధర్మో న రక్షితస్త్వయా ॥ ౭౨.౪ ॥

రాజోవాచ

న భక్షితా మే దయితా శ్వాపదైః సా హి జీవతి ।
అవిదూషితచారిత్రా కథమేతత్కరోమ్యహమ్ ॥ ౭౨.౫ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

యది జీవతి తే భార్యా న చైవ వ్యభిచారిణీ ।
తదపత్నీకతాజన్మ కిం పాపం క్రియతే త్వయా ॥ ౭౨.౬ ॥

రాజోవాచ

ఆనీతాపి హి సా విప్ర ! ప్రతికూలా సదైవ మే ।
దుః ఖాయ న సుఖాయాలం తస్యా మైత్రీ న వై మయి ।
తథా త్వం కురు యత్నం మే యథా సా వశగామినీ ॥ ౭౨.౭ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ

తవ సంప్రీతయే తస్యా వరేష్టిరుపకారిణీ ।
క్రియతే మిత్రకామైర్యా మిత్రవిన్దాం కరోమి తామ్ ॥ ౭౨.౮ ॥
అప్రీతయోః ప్రీతికరో సా హి సంజననీ పరమ్ ।
భార్యాపత్యోర్మనుష్యేన్ద్ర ! తాన్తవేష్టిం కరోమ్యహమ్ ॥ ౭౨.౯ ॥
యత్ర తిష్ఠతి సా సుభ్రూస్తవ భార్యా మహీపతే ।
తస్మాదానీయతాం సా తే పరాం ప్రీతిముపైష్యతి ॥ ౭౨.౧౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తః స తు సమ్భారానశేషానవనీపతిః ।
ఆనినాయ చకారేష్టిం స చ తాం ద్విజసత్తమః ॥ ౭౨.౧౧ ॥
సప్తకృత్వః స తు తదా చకారేష్టిం పునః పునః ।
తస్య రాజ్ఞో ద్విజశ్రేష్ఠో భార్యాసమ్పాదనాయ వై ॥ ౭౨.౧౨ ॥
యదారోపితమైత్రీస్తామమన్యత మహామునిః ।
స్వభర్తరి తదా విప్రస్తమువాచ నరాధిపమ్ ॥ ౭౨.౧౩ ॥
ఆనీయతాం నరశ్రేష్ఠ ! యా తవేష్టాత్మనోఽన్తికమ్ ।
భుఙ్క్ష్వ భోగాంస్తయా సార్ధం యజ యజ్ఞాంస్తథాదృతః ॥ ౭౨.౧౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తస్తేన విప్రేణ భూపాలో విస్మితస్తదా ।
సస్మార తం మహావీర్యం సత్యసన్ధం నిశాచరమ్ ॥ ౭౨.౧౫ ॥
స్మృత స్తేన తదా సద్యః సముపేత్య నరాధిపమ్ ।
కిం కరోమీతి సోఽప్యాహ ప్రణిపత్య మహామునే ॥ ౭౨.౧౬ ॥
తత స్తేన నరేన్ద్రేణ విస్తరేణ నివేదితే ।
గత్వా పాతాలమాదాయ రాజపత్నీముపాయయౌ ॥ ౭౨.౧౭ ॥
ఆనీతా చాతిహార్దేన సా దదర్శ తదా పతిమ్ ।
ఉవాచ చ ప్రసీదేతి భూయోభూయో ముదాన్వితా ॥ ౭౨.౧౮ ॥
తతః స రాజా రభసా పరిష్వజ్యాహ మానినీమ్ ।
ప్రియే ! ప్రసన్న ఏవాహం భూయోఽప్యేవం బ్రవీషి కిమ్ ॥ ౭౨.౧౯ ॥

పత్న్యువాచ

యది ప్రిసాదప్రవణం నరేన్ద్ర ! మయి తే మనః ।
తదేతదభియాచే త్వాం తత్కురుష్వ మమార్థ్వణమ్ ॥ ౭౨.౨౦ ॥

రాజోవాచ

నిః శఙ్కం బ్రూహి మత్తో యద్భవాత్యా కిఞ్చిదీప్సితమ్ ।
తదలభ్యం న తే భీరు ! తవాయత్తోఽస్మి నాన్యథా ॥ ౭౨.౨౧ ॥

పత్న్యువాచ

మదర్థం తేన నాగేన సుతా శప్తా సఖీ మమ ।
మూకా భవిష్యసీత్యాహ సా చ మూకత్వమాగతా ॥ ౭౨.౨౨ ॥
తస్యాః ప్రతిక్రియాం ప్రీత్యా మమ శక్నోతి చేద్భవాన్ ।
వాగ్విఘూతప్రశాన్త్యర్థం తతః కిం న కృతం మమ ॥ ౭౨.౨౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స రాజా తం విప్రమాహాస్మిన్ కీదృశీ క్రియా ।
తన్మూకతాపనోదాయ స చ తం ప్రాహ పార్థివమ్ ॥ ౭౨.౨౪ ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ
భూప ! సారస్వతీమిష్టిం కరోమి వచనాత్తవ ।
పత్నీ తవేయమానృణ్యం యాతు తద్వాక్ప్రవర్తనాత్ ॥ ౭౨.౨౫ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇష్టిం సారస్వతీం చక్రే తదర్థం స ద్విజోత్తమః ।
సారస్వతాని సూక్తాని జజాప చ సమాహితః ॥ ౭౨.౨౬ ॥
తతః ప్రవృత్తవాక్యాన్తాం గర్గః ప్రాహ రసాతలే ।
ఉపకారః సఖీభర్త్రా కృతోఽయమతిదుష్కరః ॥ ౭౨.౨౭ ॥
ఇత్థం జ్ఞానం సమాసాద్య నన్దా శీఘ్రగతిః పురమ్ ।
తతో రాజ్ఞీం పరిష్వజ్య స్వసఖీమురగాత్మజా ॥ ౭౨.౨౮ ॥
తఇ్చ సంస్తూయ భూపాలం కల్యాణోక్త్యా పునః పునః ।
ఉవాచ మధురం నాగీ కృతాసనపరిగ్రహా ॥ ౭౨.౨౯ ॥
ఉపకారః కృతో వీర ! భవతా యో మమాధునా ।
తేనాస్మ్యాకృష్టహృదయా యద్బ్రవీమి శృణుష్వ తత్ ॥ ౭౨.30 ॥
తవ పుత్రో మహావీర్యో భవిష్యతి నరాధిప ।
తస్మాప్రతిహతం చక్రమస్యాం భువి భవిష్యతి ॥ ౭౨.3౧ ॥
సర్వార్థశాస్త్రతత్త్వజ్ఞో ధర్మానుష్ఠానతత్పరః ।
మన్వన్తరేశ్వరో ధీమాన్ ! భవిష్యతి స వై మనుః ॥ ౭౨.3౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి దత్త్వా వరం తస్మై నాగరాజసుతా తతః ।
సఖీం తాం సంపరిష్వజ్య పాతాలమగమన్మునే ॥ ౭౨.33 ॥
తత్ర తస్య తయా సార్ధం రమతః పృథివీపతేః ।
జగామ కాలః సుమహాన్ ప్రజాః పాలయతస్తథా ॥ ౭౨.3౪ ॥

తతః స తస్యాన్తనయో జజ్ఞే రాజ్ఞో మహాత్మనః ।
పౌర్ణమాస్యాం యథా కాన్తశ్చన్ద్రః సంపూర్ణమణ్డలః ॥ ౭౨.౩౫ ॥
తస్మిన్ జాతే ముదం ప్రాపుః ప్రజాః సర్వా మహాత్మని ।
దేవదున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిః పపాత చ ॥ ౭౨.౩౬ ॥
తస్య దృష్ట్వా వపుః కాన్తం భవిష్యం శీలమేవ చ ।
ఔత్తమశ్చేతి మునయో నామ చక్రుః సమాగతాః ॥ ౭౨.౩౭ ॥
జాతోఽయముత్తమే వంశే తత్ర కాలే తథోత్తమే ।
ఉత్తమావయవస్తేన ఔత్తమోఽయం భవిష్యతి ॥ ౭౨.౩౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఉత్తమస్య సుతః సోఽథ నామ్నా ఖ్యాతస్తథౌత్తమః ।
మనురాసీత్తత్ప్రభావో భాగురే శ్రూయతాం మమ ॥ ౭౨.౩౯ ॥
ఉత్తమాఖ్యానమఖిలం జన్మ చైవోత్తమస్య చ ।
నిత్యం శృణోతి విద్వేషం స కదాచిన్న గచ్ఛతి ॥ ౭౨.౪౦ ॥
ఇష్టైర్దారైస్తథా పుత్రైర్బన్ధుభిర్వా కదాచన ।
వియోగో నాస్య భవితా శృణ్వతః పఠతోఽపి వా ॥ ౭౨.౪౧ ॥
తస్య మన్వన్తరం బ్రహ్మన్! వదతో మే నిశామయ ।
శ్రూయతాం తత్ర యశ్చేన్ద్రో యే చ దేవాస్తథర్షయః ॥ ౭౨.౪౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఔత్తమమన్వన్తరే ద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః

త్రిసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

మన్వన్తరే తృతీయేఽస్మినౌత్తమస్య ప్రజాపతేః ।
దేవానిన్ద్రమృషీన్ భూపాన్నిబోధ గదతో మమ ॥ ౭౩.౧ ॥
స్వధామానస్తథా దేవా యథానామానుకారిణః ।
సత్యాఖ్యశ్చ ద్వితీయోఽన్యస్త్రిదశానాం తథా గణః ॥ ౭౩.౨ ॥
తృతీయే తు గణే దేవాః శివాఖ్యా మునిసత్తమ ।
శివాః స్వరూపతస్తే తు శ్రుతాః పాపప్రణాశనాః ॥ ౭౩.౩ ॥
ప్రతర్దనాఖ్యశ్చ గణో దేవానాం మునిసత్తమ ।
చతుర్థస్తత్ర కథిత ఔత్తమస్యాన్తరే మనోః ॥ ౭౩.౪ ॥
వశవర్తినః పఞ్చమేఽపి దేవాస్తత్ర గణే ద్విజ ।
యథాఖ్యాతస్వరూపాస్తు సర్వ ఏవ మహామునే ॥ ౭౩.౫ ॥
ఏతే దేవగణాః పఞ్చ స్మృతా యజ్ఞభుజస్తథా ।
మన్వన్తరే మనుశ్రేష్ఠే సర్వే ద్వాదశకా గణాః ॥ ౭౩.౬ ॥
తేషామిన్ద్రో మహాభాగస్త్రైలోక్యే స గురుర్భవేత్ ।
శతం క్రతూనామాహృత్య సుశాన్తిర్నామ నామతః ॥ ౭౩.౭ ॥
యస్యోపసర్గనాశాయ నామాక్షరవిభూషితా ।
అద్యాపి మానవైర్గాథా గీయతే తు మహీతలే ॥ ౭౩.౮ ॥
శుశాన్తిర్దేవరాట్కాన్తః శుశాన్తిం స ప్రయచ్ఛతి ।
సహితః శివసత్యాద్యైస్తథైవ వశవర్తిభిః ॥ ౭౩.౯ ॥

అజః పరశుచిర్దివ్యో మహాబలపరాక్రమః ।

పుత్రస్తస్య మనోరాసన్ విఖ్యాతాస్త్రిదశోపమాః ॥ ౭౩.౧౦ ॥

తత్పూతిసమ్భవైర్భూమిః పాలితాభూన్నరేశ్వరైః ।

యావన్మన్వన్తర తస్య మనోరుత్తమతేజసః ॥ ౭౩.౧౧ ॥

చతుర్యుగానాం సంఖ్యాతా సాధికా హ్యేకసప్తతిః ।

కృతత్రేతాదిసంజ్ఞానాం యాన్యుక్తాని యుగే మయా ॥ ౭౩.౧౨ ॥

స్వతేజసా హి తపసో వరిష్ఠస్య మహాత్మనః ।

తనయాశ్చాన్తరే తస్మిన్ సప్త సప్తర్షయోఽభవన్ ॥ ౭౩.౧౩ ॥

తృతీయమేతత్కథితం తవ మన్వన్తరం మయా ।

తామసస్య చతుర్థన్తు మనోరన్తరముచ్యతే ॥ ౭౩.౧౪ ॥

వియోనిజన్మనో యస్య యశసా ద్యోతితం జగత్ ।

జన్మ తస్య మనోర్బ్రహ్మన్! శ్రుయతాం గదతో మమ ॥ ౭౩.౧౫ ॥

అతీన్ద్రియమశేషాణాం మనూనాఞ్చరితన్తథా ।

తథా జన్మాపి విజ్ఞేయం ప్రభావశ్చ మహాత్మనామ్ ॥ ౭౩.౧౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఔత్తమమన్వన్తరే త్రిసప్తతితమోఽధ్యాయః

చతుః సప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

రాజాభూద్విఖ్యాతః స్వరాష్ట్రో నామ వీర్యవాన్ ।
అనేకయజ్ఞకృత్ప్రాజ్ఞః సంగ్రామేష్వపరాజితః ॥ ౭౪.౧ ॥
తస్యాయుః సుమహత్ప్రాదాత్మన్త్రిణారాధితో రవిః ।
పత్నీనాఞ్చ శతన్తస్య ధన్యానామభవద్ద్విజ ॥ ౭౪.౨ ॥
తస్య దీర్ఘాయుషః పత్న్యో నాతిదీర్ఘాయుషో మునే ।
కాలేన జగ్ముర్నిధనం భృత్యమన్త్రిజనాస్తథా ॥ ౭౪.౩ ॥
స భార్యాభిస్తథాయుక్తో భృత్యైశ్చ సహజన్మభిః ।
ఉద్విగ్నచేతాః సంప్రాప వీర్యహానిమహర్నిశమ్ ॥ ౭౪.౪ ॥
తం వీర్యహీనం నిభృతైర్భృత్యైస్త్యక్తం సుదుః ఖితమ్ ।
అనన్తరో విమర్దాఖ్యో రాజ్యాచ్చ్యావితవాంస్తదా ॥ ౭౪.౫ ॥
రాజ్యాచ్చ్యుతః సోఽపి వనం గత్వా నిర్విణ్ణమానసః ।
తపస్తేపే మహాభాగే వితస్తాపులినే స్థితః ॥ ౭౪.౬ ॥
గ్రీష్మే పఞ్చతమా భూత్వా వర్షాస్వభ్రావకాశికః ।
జలశాయీ చ శిశిరే నిరాహారో యతవ్రతః ॥ ౭౪.౭ ॥
తతస్తపస్యతస్తస్య ప్రావృట్కాలే మహాప్లవః ।
బభూవానుదినం మేఘైర్వర్షద్భిరనుసన్తతమ్ ॥ ౭౪.౮ ॥
న దిగ్విజ్ఞాయతే పూర్వా దక్షిణా వా న పశ్చిమా ।
నోత్తరా తమసా సర్వమనులిప్తమివాభవత్ ॥ ౭౪.౯ ॥
తతోఽతిపూరేణ నృపః స నద్యాః ప్రేరితస్తటమ్ ।
ప్రార్థయన్నాపి నావాప హ్రియమాణో మహీపతిః ॥ ౭౪.౧౦ ॥
అథ దూరే జలౌఘేన హ్రియమాణో మహీపతిః ।
ఆససాద జలే రౌహీం స పుచ్ఛే జగృహే చ తామ్ ॥ ౭౪.౧౧ ॥
తేన ప్లవేన స యయావూహ్యమానో మహీతలే ।

ఇతశ్చేతశ్చాన్ధకారే ఆససాద తటన్తతః ॥ ౭౪.౧౨ ॥
విస్తారి పఙ్కమత్యర్థం దుస్తరం స నృపస్తరన్ ।
తత్రైవ కృష్యమాణోఽన్యద్రమ్యం వనమవాప సః ॥ ౭౪.౧౩ ॥
తత్రాన్ధకారే సా రౌహీ చకర్ష వసుధాధిపమ్ ।
పుచ్ఛే లగ్నం మహాభాగం కృశం ధమనిసన్తతౌ ॥ ౭౪.౧౪ ॥
తస్యాశ్చ స్పర్శసంభూతామవాపముదముత్తమామ్ ।
సోఽన్ధకారే భ్రమన్ భూయో మదనాకృష్టమానసః ॥ ౭౪.౧౫ ॥
విజ్ఞాయ సానురాగం తం పృష్ఠస్పర్శనతత్పరమ్ ।
నరేన్ద్రం తద్వనస్యాన్తః సా మృగీ తమువాచ హ ॥ ౭౪.౧౬ ॥
కిం పృష్ఠం వేపథుమతా కరేణ స్పృశసే మమ ।
అన్యథైవాస్య కార్యస్య సఞ్జాతా నృపతే గతిః ॥ ౭౪.౧౭ ॥
నాస్థానే వో మనో యాతం నాగమ్యాహం తవేశ్వర ।
కిన్తు త్వత్సఙ్గమే విఘ్నమేష లోలః కరోతి మే ॥ ౭౪.౧౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్యా మృగ్యాశ్చ జగతీపతిః ।
జాతకౌతూహలో రౌహీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭౪.౧౯ ॥
కా త్వం బ్రూహి మృగీ వాక్యం కథం మానుషవద్వదేత్ ।
కశ్చైవ లోలో యో విఘ్నం త్వత్సఙ్గే కురుతే మమ ॥ ౭౪.౨౦ ॥

మృగ్యువాచ

అహన్తే దయితా భూప ! ప్రాగాసముత్పలావతీ ।

భర్యా శతాగ్రమహిషీ దుహితా దృఢధన్వనః ॥ ౭౪.౨౧ ॥

రాజోవాచ

కిన్తు యావత్కృతం కర్మ యేనేమాం యోనిమాగతా ।
పతివ్రతా ధర్మపరా సా చేత్థం సథమీదృశీ ॥ ౭౪.౨౨ ॥

మృగ్యువాచ

అహం పితృగృహే బాలా సఖీభిః సహితా వనమ్ ।
రన్తుం గతా దదర్శైకం మృగం మృగ్యా సమాగతమ్ ॥ ౭౪.౨౩ ॥
తతః సమీపవర్తిన్యా మయా సా తాడితా మృగీ ।
మయా త్రస్తా గతాన్యత్ర క్రుద్ధః ప్రాహ తతో మృగః ॥ ౭౪.౨౪ ॥
మూఢే కిమేవం మత్తాసి ధిక్తే దౌః శీల్యమీదృశమ్ ।
ఆధానకాలో యేనాయం త్వయా మే విఫలీకృతః ॥ ౭౪.౨౫ ॥
వాచం శ్రుత్వా తతస్తస్య మానుషస్యేవ భాషతః ।
భీతా తమబ్రువం కోఽసీత్యేతాం యోనిముపాగతః ॥ ౭౪.౨౬ ॥
తతః స ప్రాహ పుత్రోఽహమృషేర్నిర్వృతిచక్షుషః ।
సుతపా నామ మృగ్యాన్తు సాభిలాషో మృగోఽభవమ్ ॥ ౭౪.౨౭ ॥
ఇమాఞ్చానుగతః ప్రేష్ఠా వాఞ్ఛితశ్చానయా వనే ।
త్వయా వియోజితా దుష్టే తస్మాచ్ఛాపం దదామి తే ॥ ౭౪.౨౮ ॥
మయా చోక్తం తవాజ్ఞానాదపరాధః కృతో మునే ।
ప్రసాదం కురు శాపం మే న భవాన్ దాతుమర్హతి ॥ ౭౪.౨౯ ॥
ఇత్యుక్తః ప్రాహ మాం సోఽపి మునిరిత్థం మహీపతే ।

న ప్రయచ్ఛామి శాపం తే యద్యాత్మానం దదాసి మే ॥ ౭౪.౩౦ ॥

మయా చోక్తం మృగీ నాహం మృగరూపధరా వనే ।

లప్స్యసేఽన్యాం మృగీన్త్వావన్మయి భావో నివర్త్యతామ్ ॥ ౭౪.౩౧ ॥

ఇత్యుక్తః కోపరక్తాక్షః స ప్రాహ స్ఫురితాధరః ।

నాహం మృగీ త్వయేత్యుక్తం మృగీ మూఢే భవిష్యసి ॥ ౭౪.౩౨ ॥

తతో భృశం ప్రవ్యథితా ప్రణమ్య మునిమబ్రువమ్ ।

స్వరూపస్థమతిక్రుద్ధం ప్రసీదేతి పునః పునః ॥ ౭౪.౩౩ ॥

బాలానభిజ్ఞా వాక్యానాం తతః ప్రోక్తమిదం మయా ।

పితర్యసతి నారీభిర్వ్రియతే హి పతిః స్వయమ్ ॥ ౭౪.౩౪ ॥

సతి తాతే కథఞ్చాహం వృణోమి మునిసత్తమ ।

సాపరాధాథవా పాదౌ ప్రసీదేశ నమామ్యహమ్ ॥ ౭౪.౩౫ ॥

ప్రసీదేతి ప్రసీదేతి ప్రణతాయా మహామతే ।

ఇత్థం లాలప్యమానాయాః స ప్రాహ మునిపుఙ్గవః ॥ ౭౪.౩౬ ॥

న భవత్యన్యథా ప్రోక్తం మమ వాక్యం కదాచన ।

మృగీ భవిష్యసి మృతా వనేఽస్మిన్నేవ జన్మని ॥ ౭౪.౩౭ ॥

మృగత్వే చ మహాబాహుస్తవ గర్భముపైష్యతి ।

లోలో నామ మునేః పుత్రః సిద్ధవీర్యస్య భామిని ॥ ౭౪.౩౮ ॥

జాతిస్మరా భవిత్రీ త్వం తస్మిన్ గర్భముపాగతే ।

స్మృతిం ప్రాప్య తథా వాచం మానుషీమీరయిష్యసి ॥ ౭౪.౩౯ ॥

తస్మిన్ జాతే మృగీత్వాత్త్వం విముక్తా పతినార్చితా ।

లోకానవాప్స్యసి ప్రాప్యా యే న దుష్కృతకర్మభిః ॥ ౭౪.౪౦ ॥

సోఽపి లోలో మహావీర్యః పితృశత్రూన్నిపాత్య వై ।

జిత్వా వసున్ధరాం కృత్స్నాం భవిష్యతి తతో మనుః ॥ ౭౪.౪౧ ॥

ఏవం శాపమహం లబ్ధ్వా మృతా తిర్యక్త్వమాగతా ।

త్వత్సంస్పర్శాచ్చ గర్భోఽసౌ సంభూతో జఠరే మమ ॥ ౭౪.౪౨ ॥
అతో బ్రవీమి నాస్థానే తవ యాతం మనో మయి ।
న చాప్యగమ్యా గర్భస్థో లోలో విఘ్నం కరోత్యసౌ ॥ ౭౪.౪౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవముక్తస్తతః సోఽపి రాజా ప్రాప్య పరాం ముదమ్ ।
పుత్రో మమారీఞ్జిత్వేతి పృథివ్యాం భవితా మనుః ॥ ౭౪.౪౪ ॥
తతస్తం సుషువే పుత్రం సా మృగీ లక్షణాన్వితమ్ ।
తస్మిన్ జాతే చ భూతాని సర్వాణి ప్రయయుర్ముదమ్ ॥ ౭౪.౪౫ ॥
విశేషతశ్చ రాజాసౌ పుత్రే జాతే మహాబలే ।
సా విముక్తా మృగీ శాపాత్ప్రాప లోకాననుత్తమాన్ ॥ ౭౪.౪౬ ॥
తతస్తస్యర్షయః సర్వే సమేత్య మునిసత్తమ ।
అవేక్ష్య భావినీమృద్ధిం నామ చక్రుర్మహాత్మనః ॥ ౭౪.౪౭ ॥
తామసీం భజమానాయాం యోనిం మాతర్యజాయత ।
తమసా చావృతే లోకే తామసోఽయం భవిష్యతి ॥ ౭౪.౪౮ ॥
తతః స తామసస్తేన పిత్రా సంవర్ధితో వనే ।
జాతబుద్ధిరువాచేదం పితరం మునిసత్తమ ॥ ౭౪.౪౯ ॥
కస్త్వం తాత కథం వాహం పుత్రో మాతా చ కా మమ ।
కిమర్థమాగతశ్చ త్వమేతత్సత్యం బ్రవీహి మే ॥ ౭౪.౫౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః పితా యథావృత్తం స్వరాజ్యచ్యావనాదికమ్ ।

తస్యాచష్టే మహాబహుః పుత్రస్య జగతీపతిః ॥ ౭౪.౫౧ ॥

శ్రుత్వా తత్సకలం సోఽపి సమారాధ్య చ భారస్కరమ్ ।

అవాచ దివ్యాన్యస్త్రాణి ససంహారాణ్యశేషతః ॥ ౭౪.౫౨ ॥

కృతాస్త్రస్తానరీన్ జిత్వా పితురానీయ చాన్తికమ్ ।

అనుజ్ఞాతాన్ముమోచాథ తేన స్వం ధర్మమాస్థితః ॥ ౭౪.౫౩ ॥

పితాపి తస్య స్వాన్ లోకాంస్తపోయజ్ఞసమార్జితాన్ ।

విసృష్టదేహః సంప్రాప్తో దృష్ట్వా పుత్రముఖం సుఖమ్ ॥ ౭౪.౫౪ ॥

జిత్వా సమస్తాం పృథివీం తామసాఖ్యః స పార్థివః ।

తామసాఖ్యో మనురభుత్తస్య మన్వన్తరం శృణు ॥ ౭౪.౫౫ ॥

యే దేవా యత్పతిర్యశ్చ దేవేన్ద్రో యే తథర్షయః ।

యే పుత్రాశ్చ మనోస్తస్య పృథివీపరిపాలకాః ॥ ౭౪.౫౬ ॥

సత్యాస్తథాన్యే సుధియః సురూపా హరయస్తథా ।

ఏతే దేవగణాస్తత్ర సప్తవింశతికా మునే ॥ ౭౪.౫౭ ॥

మహాబలో మహావీర్యః శతయజ్ఞోపలక్షితః ।

శిఖిరిన్ద్రస్తథా తేషాం దేవానామభవద్విభుః ॥ ౭౪.౫౮ ॥

జ్యోతిర్ధర్మా పృథుః కావ్యశ్చైత్రోఽగ్నిర్వలకస్తథా ।

పీవరశ్చ తథా బ్రహ్మన్! సప్త గప్తర్షయోఽభవన్ ॥ ౭౪.౫౯ ॥

నరః క్షాన్తిః శాన్తదాన్తజానుజఙ్ఘాదయస్తథా ।

పుత్రాస్తు తామసస్యాసన్ రాజానః సుమహాబలాః ॥ ౭౪.౬౦ ॥

ఇత్యేతత్తామసం విప్ర మన్వన్తరముదాహృతమ్ ।

యః పఠేత్శృణుయాద్వాపి తమసా సన బాధ్యతే ॥ ౭౪.౬౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరతామసమన్వన్తరేఽ చతుః సప్తతితమోఽధ్యాయః.

పఞ్చసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

పఞ్చమోఽపి మనుర్బ్రహ్మన్ రైవతో నామ విశ్రుతః ।
తస్యోత్పత్తిం విస్తరశః శృణుష్వ కథయామి తే ॥ ౭౫.౧ ॥
ఋషిరాసీన్మహాభాగ ఋతవాగితి విశ్రుతః ।
తస్యాపుత్రస్య పుత్రోఽభూద్రేవత్యన్తే మహాత్మనః ॥ ౭౫.౨ ॥
స తస్య విధివచ్చక్రే జాతకర్మాదికాః క్రియాః ।
తథోపనయనాదీంశ్చ స చాశీలోఽభవన్మునే ॥ ౭౫.౩ ॥
యతః ప్రభృతి జాతోఽసౌ తతః ప్రభృతి సోఽప్యృషిః ।
దీర్ఘరోగపరామర్శమవాప మునిపుఙ్గవః ॥ ౭౫.౪ ॥
మాతా తస్య పరామార్తి కుష్ఠరోగాదిపీడితా ।
జగామ స పితా చాస్య చిన్తయామాస దుఃఖితః ॥ ౭౫.౫ ॥
కిమేతదితి సోఽప్యస్య పుత్రోఽప్యత్యన్తదుర్మతిః ।
జగ్రాహ భార్యామన్యస్య మునిపుత్రస్య సంముఖీమ్ ॥ ౭౫.౬ ॥
తతో విషణ్ణమనసా ఋతవాగిదముక్తవాన్ ।
అపుత్రతా మనుష్యాణాం శ్రేయసే న కుపుత్రతా ॥ ౭౫.౭ ॥

కుపుత్రో హృదయాయాసం సర్వదా కురుతే పితుః ।
మాతుశ్చ స్వర్గసంస్థాంశ్చ స్వపితౄన్ పాతయత్యధః ॥ ౭౫.౮ ॥
సుహృదాం నోపకారాయ పితౄణాఞ్చ న తృప్తయే ।
పిత్రోర్దుః ఖాయ ధిగ్జన్మ తస్య దుష్కృతకర్మణః ॥ ౭౫.౯ ॥
ధన్యాస్తే తనయా యేషాం సర్వలోకాభిసంమతాః ।
పరోపకారిణః శాన్తాః సాధుకర్మణ్యనువ్రతాః ॥ ౭౫.౧౦ ॥
అనిర్వృతం తథా మన్దం పరలోకపరాఙ్ముఖమ్ ।
నరకాయ న సద్గత్యై కుపుత్రాలమ్బి జన్మనః ॥ ౭౫.౧౧ ॥
కరోతి సుహృదాం దైన్యమహితానాం తథా ముదమ్ ।
అకాలే చ జరాం పిత్రోః కుపుత్రః కురుతే ధ్రువమ్ ॥ ౭౫.౧౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం సోఽత్యన్తదుష్టస్య పుత్రస్య చరిత్రైర్మునిః ।
దహ్యమానమనోవృత్తిర్వృత్తం గర్గమపృచ్ఛత ॥ ౭౫.౧౩ ॥

ఋతవాగువాచ

సువ్రతేన పురా వేదా గృహీతా విధివన్మయా ।
సమప్య వేదాన్ విధివత్కృతో దారపరిగ్రహః ॥ ౭౫.౧౪ ॥
సదారేణ క్రియాః కార్యాః శ్రౌతాః స్మార్తా వషట్క్రియాః ।
న మే న్యూనాః కృతాః కాశ్చిద్యావదద్య మహామునే ॥ ౭౫.౧౫ ॥
గర్భాధానవిధానేన న కామమనురుధ్యతా ।
పుత్రార్థం జనితశ్చాయం పున్నామ్నో బిభ్యతా మునే ॥ ౭౫.౧౬ ॥

సోఽయం కిమాత్మదోషేణ మమ దోషణ వా మునే ।
అస్మద్దుః ఖవహో జాతో దౌః శీల్యాద్బన్ధుశోకదః ॥ ౭౫.౧౭ ॥
రేవత్యన్తే మునిశ్రేష్ఠ ! జాతోఽయం తనయస్తవ ।
తేన దుః ఖాయ తే దుష్టే కాలే యస్మాదజాయత ॥ ౭౫.౧౮ ॥
న తేఽపచారో నైవాస్య మాతుర్నాయం కులస్య తే ।
తస్య దౌః శీల్యహేతుస్తు రేవత్యన్తముపాగతమ్ ॥ ౭౫.౧౯ ॥

ఋతవాగువాచ

యస్మాన్మమైకపుత్రస్య రేవత్యన్తసముద్భవమ్ ।
దౌః శీల్యమేతత్తస్మాత్పతతామాశు రేవతీ ॥ ౭౫.౨౦ ॥
మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తేనైవం వ్యాహృతే శాపే రేవత్యృక్షం పపాత హ ।
పశ్యతః సర్వలోకస్య విస్మయావిష్టచేతసః ॥ ౭౫.౨౧ ॥
రేవత్యృక్షఞ్చ పతితం కుముదాద్రౌ సమన్తతః ।
భావయామాస సహసా వనకన్దరనిర్ఝరమ్ ॥ ౭౫.౨౨ ॥
కుముదాద్రిశ్చ తత్పాతాత్ఖ్యాతో రైవతకోఽభవత్ ।
అతీవ రమ్యః సర్వస్యాం పృథివ్యాం పృథివీధరః ॥ ౭౫.౨౩ ॥
తస్యర్క్షస్య తు యా కాన్తిర్జాతా పఙ్కజినీ సరః ।
తతో జజ్ఞే తదా కన్యా రూపేణాతీవ శోభనా ॥ ౭౫.౨౪ ॥
రేవతీకాన్తిసమ్భూతాం తాం దృష్ట్వా ప్రముచో మునిః ।
తస్యా నామ చకారేత్థం రేవతీ నామ భాగురే ॥ ౭౫.౨౫ ॥
పోషయామాస చైవైతాం స్వాశ్రమాభ్యాససమ్భవామ్ ।

ప్రముచః స మహాభాగస్తస్మిన్నేవ మహాచలే ॥ ౭౫.౨౬ ॥

తాన్తు యౌవనినీం దృష్ట్వా కాన్యకాం రూపశాలినీమ్ ।

స మునిశ్చిన్తమామాస కోఽస్యా భర్తా భవేదితి ॥ ౭౫.౨౭ ॥

ఏవం చిన్తయతస్తస్య యయౌ కాలో మహాన్మునే ।

న చాససాద సదృశం వరం తస్యా మహామునిః ॥ ౭౫.౨౮ ॥

తతస్తస్యా వరం ప్రష్టుమగ్నిం స ప్రముచో మునిః ।

వివేశ వహ్నిశాలాం వై ప్రష్టారం ప్రాహ హవ్యభుక్ ॥ ౭౫.౨౯ ॥

మహాబలో మహావీర్యః ప్రియవాగ్ధర్మవత్సలః ।

దుర్గమో నామ భవితా భర్తా హ్యస్య మహీపతిః ॥ ౭౫.౩౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అనన్తరఞ్చ మృగయాప్రసఙ్గేనాగతో మునే ।

తస్యాశ్రమపదం ధీమాన్ దుర్గమః స నరాధిపః ॥ ౭౫.౩౧ ॥

ప్రియవ్రతాన్వయభవో మహాబలపరాక్రమః ।

పుత్రో విక్రమశీలస్య కాలిన్దీజఠరోద్భవః ॥ ౭౫.౩౨ ॥

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం తాం తన్వీం జగతీపతిః ।

అపశ్యమానస్తమృషిం ప్రియేత్యామన్త్ర్య పృష్టవాన్ ॥ ౭౫.౩౩ ॥

రాజోవాచ

క్వ గతో భగవానస్మాదాశ్రమాన్మునిపుఙ్గవః ।

తం ప్రణేతుమిహేచ్ఛామి తత్త్వం ప్రబ్రూహి శోభనే ॥ ౭౫.౩౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అగ్నిసాలాం గతో విప్రస్తచ్ఛ్రుత్వా తస్య భాషితమ్ ।
ప్రియేత్యామన్త్రణఞ్చైవ నిశ్చక్రామ త్వరాన్వితః ॥ ౭౫.౩౫ ॥
స దదర్శ మహాత్మానం రాజానం దుర్గమం మునిః ।
నరేన్ద్రచిహ్నసహితం ప్రశ్రయావనతం పురః ॥ ౭౫.౩౬ ॥
తస్మిన్ దృష్టే తతః శిష్యమువాచ స తు గౌతమమ్ ।
గౌతమానీయతాం శీఘ్రమర్ఘోఽస్య జగతీపతేః ॥ ౭౫.౩౭ ॥
ఏకస్తావదయం భూపశ్చిరకాలాదుపాగతః.
జామాతా చ విశేషేణ యోగ్యోర్ఽఘస్య మతో మమ ॥ ౭౫.౩౮ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స చిన్తయామాస రాజా జామాతృకారణమ్ ।
వివేద చ న తన్మౌనీ జగృహేర్ఽఘఞ్చ తం నృపః ॥ ౭౫.౩౯ ॥
తమాసనగతం విప్రో గృహీతార్ఘం మహామునిః ।
స్వాగతం ప్రాహ రాజేన్ద్రమపి తే కుశలం గృహే ॥ ౭౫.౪౦ ॥
కోషే బలేఽథ మిత్రేషు భృత్యామాత్యే నరేశ్వర ।
తథాత్మని మహాబాహో యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౭౫.౪౧ ॥
పత్నీ చ తే కుశలినీ యత ఏవానుతిష్ఠతి ।
పృచ్ఛామ్యస్యాస్తతో నాహం కుశలిన్యోఽపరాస్తవ ॥ ౭౫.౪౨ ॥

రాజోవాచ

త్వత్ప్రసాదాదకుశలం న క్వచిన్మమ సువ్రత ।
జాతకౌతూహలశ్చాస్మి మమ భార్యాత్ర కా మునే ॥ ౭౫.౪౩ ॥

ఋషిరువాచ

రేవతీ సుమహాభాగా త్రైలోక్యస్యాపి సున్దరీ ।
తవ భర్యా వరారోహా తాం త్వం రాజన్న వేత్సి కిమ్ ॥ ౭౫.౪౪ ॥

రాజోవాచ

సుభద్రాం శాన్తతనయాం కావేరీతనయాం విభో ।
సురాష్ట్రజాం సుజాతాఞ్చ కదమ్బాఞ్చ వరూథజామ్ ॥ ౭౫.౪౫ ॥
విపాఠాం నన్దినీఞ్చైవ వేద్మి భార్యాం గృహే ద్విజ ।
తిష్ఠన్తి మే న భగవన్ రేవతీం వేద్మి కాన్వియమ్ ॥ ౭౫.౪౬ ॥

ఋషిరువాచ
ప్రియేతి సామ్ప్రతం యేయం త్వయోక్తా వరవర్ణినీ ।
కిం విస్మృతన్తే భూపాల ! శ్లాఘ్యేయం గృహిణీ తవ ॥ ౭౫.౪౭ ॥

రాజోవాచ

సత్యముక్తం మయా కిన్తు భావో దుష్టో న మే మునే ।
నాత్ర కోపం భవాన్ కర్తుమర్హత్యస్మాసు యాచితః ॥ ౭౫.౪౮ ॥

ఋషిరువాచ

తత్త్వం బ్రవీషి భూపాల ! న భావస్తవ దూషితః ।
వ్యాజహార భవానేతద్వహ్నినా నృప చోదితః ॥ ౭౫.౪౯ ॥

మయా పృష్టో హుతవహః కోఽస్యా భర్తేతి పార్థివ ।
భవితా తేన చాప్యుక్తో భవానేవాద్య వై వరః ॥ ౭౫.౫౦ ॥
తద్గృహ్యతాం మయా దత్తా తుభ్యం కన్యా నరాధిప ।
ప్రియేత్యామన్త్రితా చేయం విచారం కురుషే కథమ్ ॥ ౭౫.౫౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతోఽసావభవన్మౌనీ తేనోక్తః పృథివీపతిః ।
ఋషిస్తథోద్యతః కర్తుం తస్యా వైవాహికం విధిమ్ ॥ ౭౫.౫౨ ॥
తముద్యతం సా పితరం వివాహాయ మహామునే ।
ఉవాచ కన్యా యత్కిఞ్చిత్ప్రశ్రయావనతాననా ॥ ౭౫.౫౩ ॥
యది మే ప్రీతిమాంస్తాత ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ।
రేవత్యృక్షే వివాహం మే తత్కరోతు ప్రసాదితః ॥ ౭౫.౫౪ ॥

ఋషిరువాచ

రేవత్యృక్షం న వై భద్రే చన్ద్రయోగి వ్యవస్థితమ్ ।
అన్యాని సన్తి ఋక్షాణి సుభ్రు వైవాహికాని తే ॥ ౭౫.౫౫ ॥

కన్యోవాచ

తాత తేన వినా కాలో విఫలః ప్రతిభాతి మే ।
వివాహో విఫలే కాలే మద్విధాయాః కథం భవేత్ ॥ ౭౫.౫౬ ॥

ఋషిరువాచ

ఋతవాగితి విఖ్యాతస్తపస్వీ రేవతీం ప్రతి ।
చకార కోపం క్రుద్ధేన తేనర్క్షం వినిపాతితమ్ ॥ ౭౫.౫౭ ॥
మయా చాస్మై ప్రతిజ్ఞాతా భర్యేతి మదిరేక్షణా ।
న చేచ్ఛసి వివాహం త్వం సఙ్కటం నః సమాగతమ్ ॥ ౭౫.౫౮ ॥

కన్యోవాచ

ఋతవాక్స మునిస్తాత కిమేవం తప్తవాంస్తపః ।
న త్వయా మమ తాతేన బ్రహ్మబన్ధోః సుతాస్మి కిమ్ ॥ ౭౫.౫౯ ॥

ఋషిరువాచ

బ్రహ్మబన్ధోః సుతా న త్వం బాలే నైవ తపస్వినః ।
సుతా త్వం మమ యో దేవాన్ కర్తుమన్యాన్ సముత్సహే ॥ ౭౫.౬౦ ॥

కన్యోవాచ

తపస్వీ యది మే తాతస్తత్కిమృక్షమిదం దివి ।
సమారోప్య వివాహో మే తదృక్షే క్రియతే న తు ॥ ౭౫.౬౧ ॥

ఋషిరువాచ

ఏవం భవతు భద్రన్తే భద్రే ప్రీతిమతీ భవ ।
ఆరోపయామీన్దుమార్గే రేవత్యృక్షం కృతే తవ ॥ ౭౫.౬౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తపః ప్రభావేణ రేవత్యృక్షం మహామునిః ।
యథాపూర్వన్తథా చక్రే సోమయోగి ద్విజోత్తమ ॥ ౭౫.౬౩ ॥
వివాహఞ్చైవ దుహితుర్విధివద్కృన్తయోగినమ్ ।
నిష్పాద్య ప్రీతిమాన్ భూయో జామాతారమథాబ్రవీత్ ॥ ౭౫.౬౪ ॥
ఔద్వాహికన్తే భూపాల కథ్యతాం కిం దదామ్యహమ్ ।
దుర్లభ్యమపి దాస్యామి మమాప్రతిహతన్తపః ॥ ౭౫.౬౫ ॥

రాజోవాచ

మనోః స్వయమ్భువస్యాహముత్పన్నః సన్తతౌ మునే ।
మన్వన్తరాధిపం పుత్రం త్వత్ప్రసాదాద్వృణోమ్యహమ్ ॥ ౭౫.౬౬ ॥
ఋషిరువాచ

భవిష్యత్యేష తే కామో మనుస్త్వత్తనయో మహీమ్ ।
సకలాం భోక్ష్యతే భూప ధర్మవిచ్చ భవిష్యతి ॥ ౭౫.౬౭ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తామాదాయ తతో భూపః స్వమేవ నగరం యయౌ ।
తస్మాదజాయత సుతో రేవత్యా రైవతో మనుః ॥ ౭౫.౬౮ ॥
సమేతః సకలైర్ధర్మైర్మానవైరపరాజితః ।
విజ్ఞాతాఖిలశాస్త్రార్థో వేదవిద్యార్థశాస్త్రవిత్ ॥ ౭౫.౬౯ ॥

తస్య మన్వన్తరే దేవాన్మునిదేవేన్ద్రపార్థివాన్ ।
కథ్యమానాన్మయా బ్రహ్మన్నిబోధ సుసమాహితః ॥ ౭౫.౨౦ ॥
సుమేధసస్తత్ర దేవాస్తథా భూపతయో ద్విజ ।
వైకుణ్ఠశ్చామితాభశ్చ చతుర్దశ చతుర్దశ ॥ ౭౫.౨౧ ॥
తేషాం దేవగణానాన్తు చతుర్ణామపి చేశ్వరః ।
నామ్నా విభురభూదిన్ద్రః శతయజ్ఞోపలక్షకః ॥ ౭౫.౨౨ ॥
హిరణ్యలోమా వేదశ్రీరూర్ధ్వబాహుస్తథాపరః ।
వేదబాహుః సుధామా చ పర్జన్యశ్చ మహామునిః ॥ ౭౫.౨౩ ॥
వసిష్ఠశ్చ మహాభాగో వేదవేదాన్తపారగః ।
ఏతే సప్తర్షయశ్చాసన్ రైవతస్యాన్తరే మనోః ॥ ౭౫.౨౪ ॥
బలబన్ధుర్మహావీర్యః సుయష్టవ్యస్తథాపరః ।
సత్యకాద్యాస్తథైవాసన్ రైవతస్య మనోః సుతాః ॥ ౭౫.౨౫ ॥
రైవతాన్తాస్తు మనవః కథితా యే మయా తవ ।
స్వాయమ్భువాశ్రయా హ్యేతే స్వారోచిషమృతే మనుమ్ ॥ ౭౫.౨౬ ॥
(య ఏషాం శృణుయాన్నిత్యం పఠేదాఖ్యానముత్తమమ్ ।
విముక్తః సర్వపాపేభ్యో లోకం ప్రాప్నోత్యభీప్సితమ్ ॥ ౭౫.౨౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రైవతమన్వన్తరే పఞ్చసప్తతితమోఽధ్యాయః

షట్సప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౬

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యేతత్కథితం తుభ్యం పఞ్చ మన్వన్తరం తవ ।
చాక్షుషస్య మనోః షష్ఠం శ్రూయతామిదమన్తరమ్ ॥ ౭౬.౧ ॥
అన్యజన్మని జాతోఽసౌ చక్షుషః పరమేష్ఠినః ।
చాక్షుషత్వమతస్తస్య జన్మన్యస్మిన్నపి ద్విజ ॥ ౭౬.౨ ॥
జాతం మాతా నిజోత్సఙ్గే స్థితముల్లాప్య తం పునః ।
పరిష్వజతి హార్దేన పునరుల్లాపయత్యథ ॥ ౭౬.౩ ॥
జాతిస్మరః స జాతో వై మాతురుత్సఙ్గమాస్థితః ।
జహాస తం తదా మాతా సంక్రుద్ధా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౬.౪ ॥
భీతాస్మి కిమిదం వత్స! హాసో యద్వదనే తవ ।
అకాలబోధః సఞ్జాతః కచ్చిత్పశ్యసి శోభనమ్ ॥ ౭౬.౫ ॥

పుత్ర ఉవాచ

మామత్తుమిచ్ఛతి పురో మార్జారీ కిమ న పశ్యసి ।
అన్తర్ధానగతా చేయం ద్వితీయా జాతహారిణీ ॥ ౭౬.౬ ॥
పుత్రప్రీత్యా చ భవతీ సహార్దా మామవేక్షతీ ।
ఉల్లాప్యోల్లాప్య బహుశః పరిష్వజతి మాం యతః ॥ ౭౬.౭ ॥
ఉద్భూతపులకా స్నేహసమ్భవాస్రావిలేక్షణా ।
తతో మమాగతో హాసః శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ ॥ ౭౬.౮ ॥
స్వార్థే ప్రసక్తా మార్జారీ ప్రసక్తం మామవేక్షతే ।

తథాన్తర్ధానగా చైవ ద్వితీయా జాతహారిణీ ॥ ౭౬.౯ ॥
స్వార్థాయ స్నిగ్ధహృదయా యథైవైతే మమోపరి ।
ప్రవృత్తే స్వార్థమాస్థాయ తథైవ ప్రతిభాసి మే ॥ ౭౬.౧౦ ॥
కిన్తు మదుపభోగాయ మార్జారీ జాతహారిణీ ।
త్వన్తు క్రమేణోపభోగ్యం మత్తః ఫలమభీప్ససి ॥ ౭౬.౧౧ ॥
న మాం జానాసి కోఽప్యేష న చైవాపకృతం మయా ।
సఙ్గతం నాతికాలీనం పఞ్చసప్తదినాత్మకమ్ ॥ ౭౬.౧౨ ॥
తథాపి స్నిహ్యసే సాస్రా పరిష్వజసి చాప్యతి ।
తాతేతి వత్స! భద్రేతి నిర్వ్యలీకం బ్రవీషి మామ్ ॥ ౭౬.౧౩ ॥

మాతోవాచ

న త్వాహముపకారార్థం వత్స! ప్రీత్యా పరిష్వజే ।
న చేదేతద్భవత్ప్రీత్యై పరిత్యక్తాస్మ్యహం త్వయా ॥ ౭౬.౧౪ ॥
స్వార్థో మయా పరిత్యక్తో యస్త్వత్తో మే భవిష్యతి ।
ఇత్యుక్త్వా సా తముత్సృజ్య నిష్క్రాన్తా సూతికాగృహాత్ ॥ ౭౬.౧౫ ॥
జడాఙ్గబాహ్యకరణం శుద్ధాన్తః కరణాత్మకమ్ ।
జహార తం పరిత్యక్తం సా తదా జాతహారిణీ ॥ ౭౬.౧౬ ॥
సా హృత్వా తం తదా బాలం విక్రాన్తస్య మహీభృతః ।
ప్రసూతపత్నీశయనే న్యస్య తస్యాదదే సుతమ్ ॥ ౭౬.౧౭ ॥
తమప్యన్యగృహే నీత్వా గృహీత్వా తస్య చాత్మజమ్ ।
తృతీయం భక్షయామాస సా క్రమాజ్జాతహారిణీ ॥ ౭౬.౧౮ ॥
హృత్వా హృత్వా తృతీయన్తు భక్షయత్యతినిర్ఘృణా ।
కరోత్యనుదినం సా ను పరివర్తన్తథాన్యయోః ॥ ౭౬.౧౯ ॥

విక్రాన్తోఽపి తతస్తస్య సుతస్యైవ మహీపతిః ।
కారయామాస సంస్కారాన్ రాజన్యస్య భవన్తి యే ॥ ౭౬.౨౦ ॥
ఆనన్దేతి చ నామాస్య పితా చక్రే విధానతః ।
ముదా పరమయా యుక్తో విక్రాన్తః స నరాధిపః ॥ ౭౬.౨౧ ॥
కృతోపనయనం తన్తు గురురాహ కుమారకమ్ ।
జనన్యాః ప్రాగుపస్థానం క్రియతాఞ్చాభివాదనమ్ ॥ ౭౬.౨౨ ॥
స గురోస్తద్వచః శ్రుత్వా విహస్యైవమథాబ్రవీత్ ।
వన్ద్యా మే కతమా మాతా జననీ పాలనీ ను కిమ్ ॥ ౭౬.౨౩ ॥

గురురువాచ

న త్వియం తే మహాభాగ ! జనయిత్రీ రుథాత్మజా ।
విక్రాన్తస్యాగ్రమహిషీ హైమినీ నామ నామతః ॥ ౭౬.౨౪ ॥

ఆనన్ద ఉవాచ

ఇయం జనిత్రీ చైత్రస్య విశాలగ్రామవాసినః ।
విప్రాగ్ర్యబోధపుత్రస్య యోఽస్యాం జాతోఽన్యతో వచమ్ ॥ ౭౬.౨౫ ॥

గురురువాచ

కుతస్త్వం కథయానన్ద ! చైత్రః కో వా త్వయోచ్యతే ।
సఙ్కటం మహదాభాతి క్వ జాతోఽత్ర బ్రవీషి కిమ్ ॥ ౭౬.౨౬ ॥

ఆనన్ద ఉవాచ

జాతోఽహమవనీన్ద్రస్య క్షత్రియస్య గృహే ద్విజ ।
తత్పత్న్యాం గిరిభద్రాయామాదదే జాతహారిణీ ॥ ౨౬.౨౭ ॥
తయాత్ర ముక్తో హైమిన్యా గృహీత్వా చ సుతఞ్చ సా ।
బోధస్య ద్విజముఖ్యస్య గృహే నీతవతీ పునః ॥ ౨౬.౨౮ ॥
భక్షయామాస చ సుతం తస్య బోధద్విజన్మనః ।
స తత్ర ద్విజసంస్కారైః సంస్కృతో హైమినీసుతః ॥ ౨౬.౨౯ ॥
వయమత్ర మహాభాగ ! సంస్కృతా గురుణా త్వయా ।
మయా తవ వచః కార్యముపైమి కతమాం గురో ॥ ౨౬.౩౦ ॥

గురురువాచ

అతీవ గహనం వత్స ! సఙ్కటం మహదాగతమ్ ।
న వేద్మి కిఞ్చిన్మోహేన భ్రమన్తీవ హి బుద్ధయః ॥ ౨౬.౩౧ ॥

ఆనన్ద ఉవాచ

మోహస్యావసరః కోఽత్ర జగత్యేవం వ్యవస్థితే ।
కః కస్య పుత్రో విప్రర్షే ! కో వా కస్య ను బాన్ధవః ॥ ౨౬.౩౨ ॥
ఆరభ్య జన్మనో నృణాం సమ్బన్ధిత్వముపైతి యః ।
అన్యే సమ్బన్ధినో విప్ర ! మృత్యునా సన్నివర్తితాః ॥ ౨౬.౩౩ ॥
అత్రాపి జాతస్య సతః సమ్బన్ధో యోఽస్య బాన్ధవైః ।
సోఽప్యస్తఙ్గతే దేహే ప్రయాత్యేషోఽఖిలక్రమః ॥ ౨౬.౩౪ ॥
అతో బ్రవీమి సంసారే వసతః కో న బాన్ధవః ।

కో వాపి సతతం బన్ధుః కిం వో విభ్రామ్యతే మతిః ॥ ౭౬.౩౫ ॥
పితృద్వయం మయా ప్రాప్తమస్మిన్నేవ హి జన్మని ।
మాతృద్వయఞ్చ కిఞ్చిత్రం యదన్యద్దేహసమ్భవే ॥ ౭౬.౩౬ ॥
సోఽహం తపః కరిష్యామి త్వయా యో హ్యస్య భూపతేః ।
విశాలగ్రామతః పుత్రశ్చైత్ర ఆనీయతామిహ ॥ ౭౬.౩౭ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స విస్మితో రాజా సభార్యః సహ బన్ధుభిః ।
తస్మాన్నివర్త్య మమతామనుమేనే వనాయ తమ్ ॥ ౭౬.౩౮ ॥
చైత్రమానీయ తనయం రాజ్యయోగ్యం చకార సః ।
సంమాన్య బ్రాహ్మణం యేన పుత్రబుద్ధ్యా స పాలితః ॥ ౭౬.౩౯ ॥
సోఽప్యానన్దస్తపస్తేపే బాల ఏవ మహావనే ।
కర్మణాం క్షపణార్థాయ విముక్తేః పరిపన్థినామ్ ॥ ౭౬.౪౦ ॥
తపస్యన్తం తతస్తఞ్చ ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః ।
కిమర్థం తప్యసే వత్స ! తపస్తీవ్రం వదస్వ తత్ ॥ ౭౬.౪౧ ॥

ఆనన్ద ఉవాచ

ఆత్మనః శుద్ధికామోఽహం కరోమి భగవంస్తపః ।
బన్ధాయ మమ కర్మాణి యాని తత్క్షపణోన్ముఖః ॥ ౭౬.౪౨ ॥

బ్రహ్మోవాచ

క్షీణాధికారో భవతి ముక్తియోగ్యో న కర్మవాన్ ।

సత్త్వాధికారవాన్ముక్తిమవాప్స్యతి తతో భవాన్ ॥ ౭౬.౪౩ ॥

భవతా మనునా భావ్యం షష్ఠేన వ్రజ తత్కురు ।

అలన్తే తపసా తస్మిన్ కృతే ముక్తిమవాప్స్యసి ॥ ౭౬.౪౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తో బ్రహ్మణా సోఽపి తథేత్యుక్త్వా మహామతిః ।

తత్కర్మాభిముఖో యాతస్తపసో విరరామ హ ॥ ౭౬.౪౫ ॥

చాక్షుషేత్యాహ తం బ్రహ్మ తపసో వినివర్తయన్ ।

పూర్వనామ్నా బభూవాథ ప్రఖ్యాతశ్చాక్షుషో మనుః ॥ ౭౬.౪౬ ॥

ఉపయేమే విదర్భాం స సుతాముగ్రస్య భూభృతః ।

తస్యాఞ్చోత్పాదయామాస పుత్రాన్ ప్రఖ్యాతవిక్రమాన్ ॥ ౭౬.౪౭ ॥

తస్య మన్వన్తరేశస్య యేఽన్తరే త్రిదశా ద్విజ ।

యే చర్షయస్తథైవేన్ద్రో యే సుతాశ్చాస్య తాన్ శృణు ॥ ౭౬.౪౮ ॥

ఆప్యా నామ సురాస్తత్ర తేషామేకోఽష్టకో గణః ।

ప్రఖ్యాతకర్మణాం విప్ర ! యజ్ఞే హవ్యభుజామయమ్ ॥ ౭౬.౪౯ ॥

ప్రఖ్యాతబలవీర్యాణాం ప్రభామణ్డలదుర్దృశామ్ ।

ద్వితీయశ్చ ప్రసూతాఖ్యో దేవానామష్టకో గణః ॥ ౭౬.౫౦ ॥

తథైవాష్టక ఏవాన్యో భవ్యాఖ్యో దేవతాగణః ।

చతుర్థశ్చ గణస్తత్ర యూథగాఖ్యస్తథాష్టకః ॥ ౭౬.౫౧ ॥

లేఖసంజ్ఞాస్తథైవాన్యే తత్ర మన్వన్తరే ద్విజ ।

పఞ్చమే చ గణే దేవాస్తత్సంజ్ఞా హ్యమృతాశినః ॥ ౭౬.౫౨ ॥

శతం క్రతూనామాహృత్య యస్తేషామధిపోఽభవత్ ।

మనోజవస్తథైవేన్ద్రః సంఖ్యాతో యజ్ఞభాగభుక్ ॥ ౭౬.౫౩ ॥

సుమేధా విరజాశ్చైవ హవిష్మానున్నతో మధుః ।
అతినామా సహిష్ణుశ్చ సప్తాసన్నితి చర్షయః ॥ ౭౬.౫౪ ॥
ఊరుపురుశతద్యుమ్నప్రముఖాః సుమహాబలాః ।
చాక్షుషస్య మనోః పుత్రాః పృథివీపతయోఽభవన్ ॥ ౭౬.౫౫ ॥
ఏతత్తే కథితం షష్ఠం మయా మన్వన్తరం ద్విజ ।
చాక్షుషస్య తథా జన్మ చరితఞ్చ మహాత్మనః ॥ ౭౬.౫౬ ॥
సామ్ప్రతం వర్తతే యోఽయం నామ్నా వైవస్వతో మనుః ।
సప్తమీయేఽన్తరే తస్య దేవాద్యాన్స్తాన్ శృణుష్వ మే ॥ ౭౬.౫౭ ॥
య ఇదం కీర్తయేద్ధీమాన్ చాక్షుషస్యాన్తరం భువి ।
శృణుతే చ లభేత్పుత్రానారోగ్యసుఖసమ్పదమ్ ॥ ౭౬.౫౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే షష్ఠం మన్వన్తరం సమాప్తమ్,అధ్యాయః షట్సప్తతితమః

సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

మార్తణ్డ రస్యవేర్భార్యా తనయా విశ్వకర్మణః ।
సంజ్ఞా నామ మహాభాగ తస్యాం భానురజీజనత్ ॥ ౭౭.౧ ॥

మనుం ప్రఖ్యాతయశసమనేకజ్ఞానపారగమ్ ।
వివస్వతః సుతో యస్మాత్తస్మాద్వైవస్వతస్తు సః ॥ ౭౭.౨ ॥
సంజ్ఞా చ రవిణా దృష్టా నిమీలయతి లోచనే ।
యతస్తతః సరోషోఽర్కః సంజ్ఞాం నిష్ఠురమబ్రవీత్ ॥ ౭౭.౩ ॥
మయి దృష్టే సదా యస్మాత్కురుషే నేత్రసంయమమ్ ।
తస్మాజ్జనిష్యసే మూఢే ప్రజాసంయమనం యమమ్ ॥ ౭౭.౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః సా చపలాం దృష్టిం దేవీ చక్రే భయాకులా ।
విలోలితదృశం దృష్ట్వా పునరాహ చ తాం రవిః ॥ ౭౭.౫ ॥
యస్మాద్విలోలితా దృష్టిర్మయి దృష్టే త్వయాధునా ।
తస్మాద్విలోలాం తనయాం నదీం త్వం ప్రసవిష్యసి ॥ ౭౭.౬ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తస్యాన్తు సంజజ్ఞే భర్తృశాపేన తేన వై ।
యమశ్చ యమునా చేయం ప్రఖ్యాతా సుమహానదీ ॥ ౭౭.౭ ॥
సాపి సంజ్ఞా రవేస్తేజః సేహే దుః ఖేన భామినీ ।
అసహన్తీ చ సా తేజశ్చిన్తయామాస వై తదా ॥ ౭౭.౮ ॥
కిఙ్కరోమి క్వ గచ్ఛామి క్వ గతాయాశ్చ నిర్వృతిః ।
భవేన్మమ కథం భర్తా కోపమర్కశ్చ నైష్యతి ॥ ౭౭.౯ ॥
ఇతి సంచిన్త్య బహుధా ప్రజాపతిసుతా తదా ।
బహు మేనే మహాభాగా పితృసంశ్రయమేవ సా ॥ ౭౭.౧౦ ॥

తతః పితృగృహే గన్తుం కృతబుద్ధిర్యశస్వినీ ।
ఛాయామయీమాత్మతనుం నిర్మమే దయితాం రవేః ॥ ౭౭.౧౧ ॥
తాఞ్చోవాచ త్వయా వేశ్మన్యత్ర భానోర్యథా మయా ।
తథా సమ్యగపత్యేషు వర్తితవ్యం యథా రవౌ ॥ ౭౭.౧౨ ॥
పృష్టయాపి న వాచ్యన్తే తద్గైతద్గమనం మమ ।
సైవాస్మి నామ సంజ్ఞేతి వాచ్యమేతత్సదా వచః ॥ ౭౭.౧౩ ॥

ఛాయసంజ్ఞోవాచ

ఆకేశగ్రహణాద్దేవి ! ఆశాపాచ్చ వచస్తవ ।
కరిష్యే కథయిష్యామి వృత్తన్తు శాపకర్షణాత్ ॥ ౭౭.౧౪ ॥
ఇత్యుక్తా సా తదా దేవీ జగామ భవనం పితుః ।
దదర్శ తత్ర త్వష్టారం తపసా ధూతకల్మషమ్ ॥ ౭౭.౧౫ ॥
బహుమానాచ్చ తేనాపి పూజితా విశ్వకర్మణా ।
తస్థౌ పితృగృహే సా తు కఞ్చిత్కాలమనిన్దితా ॥ ౭౭.౧౬ ॥
తతస్తాం ప్రాహ చార్వఙ్గీ పితా నాతిచిరోషితామ్ ।
స్తుత్వా చ తనయాం ప్రేమబహుమానపురః సరమ్ ॥ ౭౭.౧౭ ॥
త్వాన్తు మే పశ్యతో వత్సే దినాని సుబహూన్యపి ।
ముహూర్తార్ధసమాని స్యుః కిన్తు ధర్మో విలుప్యతే ॥ ౭౭.౧౮ ॥
బాన్ధవేషు చిరం వాసో నారీణాం న యశస్కరః ।
మనోరథో బాన్ధవానాం నార్యా భర్తృగృహే స్థితిః ॥ ౭౭.౧౯ ॥
సా త్వం త్రైలోక్యనాథేన భర్త్రా సూర్యేణ సఙ్గతా ।
పితృగేహే చిరం కాలం వస్తుం నార్హసి పుత్రికే ॥ ౭౭.౨౦ ॥
సా త్వం భర్తృగృహం గచ్ఛ తుష్టోఽహం పూజితాసి మే ।

పునరాగమనం కార్యం దర్శనాయ శుభే మమ ॥ ౭౭.౨౧ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తా సా తదా పిత్రా తథేత్యుక్త్వా చ సా మునే ।
సంపూజయిత్వా పితరం జగామాథోత్తరాన్ కురూన్ ॥ ౭౭.౨౨ ॥
సూర్యతాపమనిచ్ఛన్తీ తేజసస్తస్య బిభ్యతీ ।
తపశ్చచార తత్రాపి వడవారూపధారిణీ ॥ ౭౭.౨౩ ॥
సంజ్ఞేయమితి మన్వానో ద్వితీయాయామహస్పతిః ।
జనయామాస తనయౌ కన్యాఞ్చైకాం మనోరమామ్ ॥ ౭౭.౨౪ ॥
ఛాయాసంజ్ఞా త్వపత్యేషు యథా స్వేష్వతివత్సలా ।
తథా న సంజ్ఞాకన్యాయాం పుత్రయోశ్చాన్వవర్తత ॥ ౭౭.౨౫ ॥
లాలనాద్యుపభోగేషు విశేషమనువాసరమ్ ।
మనుస్తత్క్షాన్తవానస్య యమస్తస్యా న చక్షమే ॥ ౭౭.౨౬ ॥
తాడనాయ చ వై కోపాత్పాదస్తేన సముద్యతః ।
తస్యాః పునః క్షాన్తిమతా న తు దేహే నిపాతితః ॥ ౭౭.౨౭ ॥
తతః శశాప తం కోపాచ్ఛాయాసంజ్ఞా యమం ద్విజ ।
కిఞ్చిత్ప్రస్ఫురమాణౌష్ఠీ విచలత్పాణిపల్లవా ॥ ౭౭.౨౮ ॥
పితుః పత్నీమమర్యాదం యన్మాం తర్జయసే పదా ।
భువి తస్మాదయం పదాస్తవాద్యైవ పతిష్యతి ॥ ౭౭.౨౯ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యాకర్ణ్య యమః శాపం మాత్రా దత్తం భయాతురః ।

అభ్యేత్య పితరం ప్రాహ ప్రణిపాతపురః సరమ్ ॥ ౭౭.౩౦ ॥

యమ ఉవాచ

తాతైతన్మహదాశ్చర్యం న దృష్టమితి కేనచిత్ ।
మాతా వాత్సల్యముత్సృజ్య శాపం పుత్రే ప్రయచ్ఛతి ॥ ౭౭.౩౧ ॥
యథా మనుర్మమాచష్టే నేయం మతా తథా మమ ।
విగుణేష్వపి పుత్రేషు న మాతా విగుణా భవేత్ ॥ ౭౭.౩౨ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

యమస్యైతద్వచః శ్రుత్వా భగవాంస్తిమిరాపహః ।
ఛాయాసంజ్ఞాం సమాహూయ పప్రచ్ఛ క్వ గతేతి సా ॥ ౭౭.౩౩ ॥
సా చాహ తనయా త్వష్టురహం సంజ్ఞా విభావసో ।
పత్నీ తవ త్వయాపత్యాన్యేతాని జనితాని మే ॥ ౭౭.౩౪ ॥
ఇత్థం వివస్వతః సా తు బహుశః పృచ్ఛతో యదా ।
నాచచక్షే తతః క్రుద్ధో భాస్వాంస్తాం శప్తుముద్యతః ॥ ౭౭.౩౫ ॥
తతః సా కథయామాస యథావృత్తం వివస్వతః ।
విదితార్థశ్చ భగవాన్ జగామ త్వష్టురాలయమ్ ॥ ౭౭.౩౬ ॥
తతః స పూజయామాస తదా త్రైలోక్యపూజితమ్ ।
భాస్వన్తం పరయా భక్త్యా నిజగేహముపాగతమ్ ॥ ౭౭.౩౭ ॥
సంజ్ఞాం పృష్టస్తదా తస్మై కథయామాస విశ్వకృత్ ।
ఆగతైవేహ మే వేశ్మ భవతః ప్రేషితేతి వై ॥ ౭౭.౩౮ ॥
దివాకరః సమాధిస్థో వడవారూపధారిణీమ్ ।

తపశ్చరన్తీం దదృశే ఉత్తరేషు కురుష్వథ ॥ ౭౭.౩౯ ॥
సౌమ్యమూర్తిః శుభాకారో మమ భర్తా భవేదితి ।
అభిసన్ధిఇఞ్చ తపసో బుబుధేఽస్యా దివాకరః ॥ ౭౭.౪౦ ॥
శాతనం తేజసో మేఽద్య క్రియతామితి భాస్కరః ।
తఇఞ్చాహ విశ్వకర్మాణం సంజ్ఞాయాః పితరం ద్విజ ॥ ౭౭.౪౧ ॥
సంవత్సరభ్రమేస్తస్య విశ్వకర్మా కరవేస్తతః ।
తేజసః శాతనఞ్చక్రే స్తూయమానశ్చ దైవతైః ॥ ౭౭.౪౨ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వైవస్వతమన్వన్తరే సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః

అష్టసప్తతితమోఽధ్యాయః ౭౮

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తం తుష్టువుర్దేవాస్తథా దేవర్షయో రవిమ్ ।
వాగ్భిరీడ్యమశేషస్య త్రైలోక్యస్య సమాగతాః ॥ ౭౮.౧ ॥

దేవా ఊచుః

నమస్తే ఋక్స్వరూపాయ సామరూపాయ తే నమః ।
యజుః స్వరూపరూపాయ సామ్నాన్ధామవతే నమః ॥ ౭౮.౨ ॥
జ్ఞానైకధామభూతాయ నిర్ధూతతమసే నమః ।
శుద్ధజ్యోతిః స్వరూపాయ విశుద్ధాయామలాత్మనే ॥ ౭౮.౩ ॥
వరిష్ఠాయ వరేణ్యాయ పరస్మై పరమాత్మనే ।
నమోఽఖిలజగద్వ్యాపిస్వరూపాయాత్మమూర్తయే ॥ ౭౮.౪ ॥
ఇదం స్తోత్రవరం రమ్యం శ్రోతవ్యం శ్రద్ధయా నరైః ।
శిష్యో భూత్వా సమాధిస్థో దత్త్వా దేయం గురోరపి ॥ ౭౮.౫ ॥
న శూన్యభూతైః శ్రోతవ్యమేతత్తు సఫలం భవేత్ ।
సర్వకారణభూతాయ నిష్ఠాయై జ్ఞానచేతసామ్ ॥ ౭౮.౬ ॥
నమః సూర్యస్వరూపాయ ప్రకాశాత్మస్వరూపిణే ।
భాస్కరాయ నమస్తుభ్యం తథా దినకృతే నమః ॥ ౭౮.౭ ॥
శర్వరీహేతవే చైవ సన్ధ్యాజ్యోత్స్నాకృతే నమః ।
త్వం సర్వమేతద్భగవన్ జగదుద్భ్రమతా త్వయా ॥ ౭౮.౮ ॥
భ్రమత్యావిద్ధమఖిలం బ్రహ్మాణ్డం సచరాచరమ్ ।
త్వదంశుభిరిదం స్పృష్టం సర్వం సఞ్జాయతే శుచి ॥ ౭౮.౯ ॥
క్రియతే త్వత్కరైః స్పర్శాజ్జలాదీనాం పవిత్రతా ।
హోమదానాదికో ధర్మో నోపకారాయ జాయతే ॥ ౭౮.౧౦ ॥
తావద్యావన్న సంయోగి జగదేతత్త్వదంశుభిః ।
ఋచస్తే సకలా హ్యేతా యజూంష్యేతాని చాన్యతః ॥ ౭౮.౧౧ ॥
సకలాని చ సామాని నిపతన్తి త్వదఙ్గతః ।
ఋఙ్మయస్త్వం జగన్నాథ ! త్వమేవ చ యజుర్మయః ॥ ౭౮.౧౨ ॥
యతః సామమయశ్చైవ తతో నాథ ! త్రయీమయః ।
త్వమేవ బ్రహ్మణో రూపం పరఞ్చాపరమేవ చ ॥ ౭౮.౧౩ ॥

మూర్తామూర్తస్తథా సూక్ష్మః స్థూలరూపస్తథా స్థితః ।
నిమేషకాష్ఠాదిమయః కాలరూపః క్షయాత్మకః ।
ప్రసీద స్వేచ్ఛయా రూపం స్వతేజః శమనం కురు ॥ ౭౮.౧౪ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం సంస్తూయమానస్తు దేవైర్దేవర్షిభిస్తథా ।
ముమోచ స్వం తదా తేజస్తేజసాం రాశిరవ్యయః ॥ ౭౮.౧౫ ॥
యత్తస్య ఋఙ్మయం తేజో భవితా తేన మేదినీ ।
యజుర్మయేనాపి దివం స్వర్గః సామమయం రవేః ॥ ౭౮.౧౬ ॥
శాతితాస్తేజసో భాగా యే త్వష్ట్రా దశ పఞ్చ చ ।
త్వష్ట్రైవ తేన శర్వస్య కృతం శూలం మహాత్మనా ॥ ౭౮.౧౭ ॥
చక్రం విష్ణోర్వసూనాఞ్చ శఙ్కవోఽథ సుదారుణాః ।
పావకస్య తథా శక్తిః శిబికా ధనదస్య చ ॥ ౭౮.౧౮ ॥
అన్యేషామసురారీణామస్త్రాణ్యుగ్రాణి యాని వై ।
యక్షవిద్యాధరాణాఞ్చ తాని చక్రే స విశ్వకృత్ ॥ ౭౮.౧౯ ॥
తతశ్చ షోడశం భాగం బిభర్తి భగవాన్ విభుః ।
తత్తేజః పఞ్చదశధా శాతితం విశ్వకర్మణా ॥ ౭౮.౨౦ ॥
తతోఽశ్వరూపధృగ్భానురుత్తరానగమత్కురూన్ ।
తదృశే తత్ర సంజ్ఞాఞ్చ వడవారూపధారిణీమ్ ॥ ౭౮.౨౧ ॥
సా చ దృష్ట్వా తమాయాన్తం పరపుంసో విశఙ్కయా ।
జగామ సంముఖం తస్య పృష్ఠరక్షణతత్పరా ॥ ౭౮.౨౨ ॥
తతశ్చ నాసికాయోగం తయోస్తత్ర సమేతయోః ।
నాసత్యదస్రౌ తనయావశ్వవక్త్రవినిర్గతౌ ॥ ౭౮.౨౩ ॥

రేతసోఽన్తే చ రేవన్తః ఖడ్గీ చర్మీ తనుత్రధృక్ ।
అశ్వారూఢః సముద్భూతో బాణతూణసమన్వితః ॥ ౭౮.౨౪ ॥
తతః స్వరూపమతులం దర్శయామాస భానుమాన్ ।
తస్యైషా చ సమాలోక్య స్వరూపం ముదమాదదే ॥ ౭౮.౨౫ ॥
స్వరూపధారిణీఞ్చైమామానినాయ నిజాశ్రయమ్ ।
సంజ్ఞాం భార్యాం ప్రీతిమతీం భాస్కరో వారితస్కరః ॥ ౭౮.౨౬ ॥
తతః పూర్వసుతో యోఽస్యాః సోఽభూద్వైవస్వతో మనుః ।
ద్వితీయశ్చ యమః శాపాద్ధర్మదృష్టిరభూత్సుతః ॥ ౭౮.౨౭ ॥
కృమయో మాంసమాదాయ పాదతోఽస్య మహీతలే ।
పతిష్యన్తీతి శాపాన్తం తస్య చక్రే పితా స్వయమ్ ॥ ౭౮.౨౮ ॥
ధర్మదృష్టిర్యతశ్చాసౌ సమో మిత్రే తథాహితే ।
తతో నియోగం తం యామ్యే చకార తిమిరాపహః ॥ ౭౮.౨౯ ॥
యమునా చ నదీ జజ్ఞే కలిన్దాన్తరవాహినీ ।
అశ్వినౌ దేవభిషజౌ కృతౌ పిత్రా మహాత్మనా ॥ ౭౮.౩౦ ॥
గుహ్యకాధిపతిత్వే చ రేవన్తోఽపి నియోజితః ।
ఛాయాసంజ్ఞాసుతానాఞ్చ నియోగః శ్రుయతాం మమ ॥ ౭౮.౩౧ ॥
పూర్వజస్య మనోస్తుల్యశ్ఛాయాసంజ్ఞాసుతోఽగ్రజః ।
తతః సావర్ణికీం సంజ్ఞామవాప తనయో రవేః ॥ ౭౮.౩౨ ॥
భవిష్యతి మనుః సోఽపి బలిరిన్ద్రో యదా తదా ।
శనైశ్చరో గ్రహాణాఞ్చ మధ్యే పిత్రా నియోజితః ॥ ౭౮.౩౩ ॥
తయోస్తృతీయా యా కన్యా తపతీ నామ సా కురుమ్ ।
నృపాత్సంవరణాత్పుత్రమవాప మనుజేశ్వరమ్ ॥ ౭౮.౩౪ ॥
తస్య వైవస్వతస్యాహం మనోః సప్తమమన్తరమ్ ।
కథయామి సుతాన్ భూపానృషీన్ దేవాన్ సురాధిపమ్ ॥ ౭౮.౩౫ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే
వైవస్వతోత్పత్తిర్నామాష్టసప్తతితమోఽధ్యాయః

ఊనాశీతితమోఽధ్యాయః ౭౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః సాధ్యా విశ్వే మరుద్గణాః ।
భృగవోఽఙ్గిరసశ్చాష్టౌ యత్ర దేవగణాః స్మృతాః ॥ ౭౯.౧ ॥
ఆదిత్యా వసవో రుద్రా విజ్ఞేయాః కశ్యపాత్మజాః ।
సాధ్యాశ్చ మరుతో విశ్వే ధర్మపుత్రగణాస్త్రయః ॥ ౭౯.౨ ॥
భృగోస్తు భృగవో దేవాః పుత్రా హ్యఙ్గిరసః సుతాః ।
ఏష సర్గశ్చ మారీచో విజ్ఞేయః సామ్ప్రతాధిపః ॥ ౭౯.౩ ॥
ఊర్జస్వీ నామ చైవేన్ద్రో మహాత్మా యజ్ఞభాగభుక్ ।
అతీతానాగతా యే చ వర్తన్తే సామ్ప్రతఞ్చ యే ॥ ౭౯.౪ ॥
సర్వే తే త్రిదశేన్ద్రాస్తు విజ్ఞేయాస్తుల్యలక్షణాః ।
సహస్రాక్షాః కులిశినః సర్వ ఏవ పురన్దరాః ॥ ౭౯.౫ ॥
మఘవన్తో వృషాః సర్వే శృఙ్గిణో గజగామినః ।
తే శతక్రతవః సర్వే భూతాభిభవతేజసః ॥ ౭౯.౬ ॥

ధర్మాద్యైః కారణైః సుద్ధైరాధిపత్యగుణాన్వితాః ।
భూతభవ్యభవన్నాథాః శృణు చైతత్త్రయం ద్విజ ॥ ౭౯.౭ ॥
భూర్లోకోఽయం స్మృతా భూమిరన్తరిక్షం దివః స్మృతమ్ ।
దివ్యాఖ్యశ్చ తథా స్వర్గస్త్రైలోక్యమితి గద్యతే ॥ ౭౯.౮ ॥
అత్రిశ్చైవ వసిష్ఠశ్చ కాశ్యపశ్చ మహానృషిః ।
గౌతమశ్చ భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽథ కౌశికః ॥ ౭౯.౯ ॥
తథైవ పుత్రో భగవానృచీకస్య మహాత్మనః ।
జమదగ్నిస్తు సప్తైతే మునయోఽత్ర నథాన్తరే ॥ ౭౯.౧౦ ॥
ఇక్ష్వాకుర్నాభగశ్చైవ ధృష్టః శర్యాతిరేవ చ ।
నరిష్యన్తశ్చ విఖ్యాతో నాభాగారిష్ట ఏవ చ ॥ ౭౯.౧౧ ॥
కరూషశ్చ పృషధ్రశ్చ వసుమాన్ లోకవిశ్రుతః ।
మనోర్వైవస్వతస్యైతే నవ పుత్రాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౭౯.౧౨ ॥
వైవస్వతమిదం బ్రహ్మన్! కథితన్తే మయాన్తరమ్ ।
అస్మిన్ శ్రుతే నరః సద్యః పఠితే చైవ సత్తమ ।
ముచ్యతే పాతకైః సర్వైః పుణ్యఞ్చ మహదశ్నుతే ॥ ౭౯.౧౩ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే వైవస్వతకీర్తనం నామైకోనాశీతితమోఽధ్యాయః

అశీతితమోఽధ్యాయః ౮౦

క్రోష్టుకిరువాచ

స్వాయమ్భువాద్యాః కథితాః సప్తైతే మనవో మమ ।
తదన్తరేషు యే దేవా రాజానో మునయస్తథా ॥ ౮౦.౧ ॥
అస్మిన్ కల్పే సప్త యేఽన్యే భవిష్యన్తి మహామునే ।
మనవస్తాన్ సమాచక్ష్వ యే చ దేవాదయశ్చ యే ॥ ౮౦.౨ ॥
మార్కణ్డేయ ఉవాచ

కథితస్తవ సావర్ణిశ్ఛాయాసంజ్ఞాసుతశ్చ యః ।
పూర్వజస్య మనోస్తుల్యః స మనుర్భవితాష్టమః ॥ ౮౦.౩ ॥
రామో వ్యాసో గాలవశ్చ దీప్తిమాన్ కృప ఏవ చ ।
ఋష్యశృఙ్గస్తథా ద్రోణస్తత్ర సప్తర్షయోఽభవన్ ॥ ౮౦.౪ ॥
సుతపాశ్చామితాభాశ్చ ముఖ్యాశ్చైవ త్రిధా సురాః ।
వింశకః కథితాశ్చైషాం త్రయాణాం త్రిగుణో గణః ॥ ౮౦.౫ ॥
తపస్తప్తశ్చ శక్రశ్చ ద్యుతిర్జ్యోతిః ప్రభాకరః ।
ప్రభాసో దయితో ధర్మ స్తేజోరశ్మిశ్చిరక్రతుః ॥ ౮౦.౬ ॥
ఇత్యాదికస్తు సుతపా దేవానాం వింశకో గణః ।
ప్రభుర్విభుర్విభాసాద్యస్తథాన్యో వింశకో గణః ॥ ౮౦.౭ ॥
సురాణామమితాభానాం తృతీయమపి మే శృణు ।
దమో దాన్తో ఋతః సోమో విత్తాద్యాశ్చైవ వింశతిః ॥ ౮౦.౮ ॥
ముఖ్యా హ్యేతే సమాఖ్యాతా దేవా మన్వన్తరాధిపాః ।
మారీచస్యైవ తే పుత్రాః కశ్యపస్య ప్రజాపతేః ॥ ౮౦.౯ ॥

భవిష్యాశ్చ భవిష్యన్తి సావర్ణస్యాన్తరే మనోః ।
తేషామిన్ద్రో భవిష్యస్తు బలిర్వైరోచనిర్మనే ॥ ౮౦.౧౦ ॥
పాతాల ఆస్తే యోఽద్యాపి దైత్యః సమయబన్ధనః ।
విరజాశ్చార్వవీరశ్చ నిర్మోహః సత్యవాక్కృతిః ।
విష్ణ్వాద్యాశ్చైవ తనయాః సావర్ణస్య మనోర్నృపాః ॥ ౮౦.౧౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽశీతితమోఽధ్యాయః

ఏకాశీతితమోఽధ్యాయః ౮౧।

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

సావర్ణిః సూర్యతనయో యో మనుః కథ్యతేఽష్టమః ।
నిశామయ తదుత్పత్తిం విస్తరాద్గదతో మమ ॥ ౮౧.౧ ॥
మహామాయానుభావేన యథా మన్వన్తరాధిపః ।
స బభూవ మహాభాగః సావర్ణిస్తనయో రవేః ॥ ౮౧.౨ ॥
స్వారోచిషేఽన్తరే పూర్వం చైత్రవంశసముద్భవః ।
సురథో నామ రాజాభూత్సమస్తే క్షితిమణ్డలే ॥ ౮౧.3 ॥
తస్య పాలయతః సమ్యక్ప్రజాః పుత్రానివౌరసాన్ ।
బభూవుః శత్రవో భూపాః కోలావిధ్వంసినస్తథా ॥ ౮౧.౪ ॥

తస్య తైరభవద్యుద్ధమతిప్రబలదణ్డినః ।
న్యూనైరపి స తైర్యుద్ధే కోలావిధ్వంసిభిర్జితః ॥ ౮౧.౫ ॥
తతః స్వపురమాయాతో నిజదేశాధిపోఽభవత్ ।
ఆక్రాన్తః స మహాభాగస్తైస్తదా ప్రబలారిభిః ॥ ౮౧.౬ ॥
అమాత్యైర్బలిభిర్దుష్టైర్దుర్బలస్య దురాత్మభిః ।
కోషో బలఞ్చాపహృతం తత్రాపి స్వపురే తతః ॥ ౮౧.౭ ॥
తతో మృగయావ్యాజేన హృతస్వామ్యః స భుపతిః ।
ఏకాకీ హయమారుహ్య జగామ గహనం వనమ్ ॥ ౮౧.౮ ॥
స తత్రాశ్రమమద్రాక్షీద్ద్విజవర్యస్య మేధసః ।
ప్రశాన్తశ్వాపదాకీర్ణం మునిశిష్యోపశోభితమ్ ॥ ౮౧.౯ ॥
తస్థౌ కఞ్చిత్స కాలఞ్చ మునినా తేన సత్కృతః ।
ఇతశ్చేతశ్చ విచరంస్తస్మిన్మునివరాశ్రమే ॥ ౮౧.౧౦ ॥
సోఽచిన్తయత్తదా తత్ర మమత్వాకృష్టచేతనః ।
మత్పూర్వైః పాలితం పూర్వం మయా హీనం పురం హి తత్ ।
మద్భృత్యైస్తైరసద్వృత్తైర్ధర్మతః పాల్యతే న వా ॥ ౮౧.౧౧ ॥
న జానే స ప్రధానో మే శూరహస్తీ సదామదః ।
మమ వైరివశం యాతః కాన్ భోగానుపలప్స్యతే ॥ ౮౧.౧౨ ॥
యే మమానుగతా నిత్యం ప్రసాదధనభోజనైః ।
అనువృత్తిం ధ్రువం తేఽద్య కుర్వన్త్యన్యమహీభృతామ్ ॥ ౮౧.౧౩ ॥
అసమ్యగ్వ్యయశీలైస్తైః కుర్వద్భిః సతతం వ్యయమ్ ।
సంచితః సోఽతిదుఃఖేన క్షయం కోశో గమిష్యతి ॥ ౮౧.౧౪ ॥
ఏతచ్చాన్యచ్చ సతతం చిన్తయామాస పార్థివః ।
తత్ర విప్రాశ్రమాభ్యాసే వైశ్యమేకం దదర్శ సః ॥ ౮౧.౧౫ ॥
స పృష్టస్తేన కస్త్వం భోః హేతుశ్చాగమనేఽత్ర కః ।

సశోక ఇవ కస్మాత్త్వం దుర్మనా ఇవ లక్ష్యసే ॥ ౮౧.౧౬ ॥
ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్య భూపతేః ప్రణయోదితమ్ ।
ప్రత్యువాచ స తం వైశ్యః ప్రశ్రయావనతో నృపమ్ ॥ ౮౧.౧౭ ॥

వైశ్య ఉవాచ

సమాధిర్నామ వైశ్యోఽహముత్పన్నో ధనినాం కులే ।
పుత్రదారైర్నిరస్తశ్చ ధనలోభాదసాధుభిః ॥ ౮౧.౧౮ ॥
విహీనశ్చ ధనైర్దారైః పుత్రైరాదాయ మే ధనమ్ ।
వనమభ్యాగతో దుఃఖీ నిరస్తశ్చాప్తబన్ధుభిః ॥ ౮౧.౧౯ ॥
సోఽహం న వేద్మి పుత్రాణాం కుశలాకుశలాత్మికామ్ ।
ప్రవృత్తిం స్వజనానాఞ్చ దారాణాఞ్చాత్ర సంస్థితః ॥ ౮౧.౨౦ ॥
కిం ను తేషాం గృహే క్షేమమక్షేమం కిం ను సామ్ప్రతమ్ ।
కథం తే కిం ను సద్వృత్తాః దుర్వృత్తాః కిం ను మే సుతాః ॥ ౮౧.౨౧ ॥

రాజోవాచ

యైర్నిరస్తో భవాంల్లుబ్ధైః పుత్రదారాదిభిర్ధనైః ।
తేషు కిం భవతః స్నేహమనుబధ్నాతి మానసమ్ ॥ ౮౧.౨౨ ॥

వైశ్య ఉవాచ

ఏవమేతద్యథా ప్రాహ భవానస్మద్గతం వచః ।
కిం కరోమి న బధ్నాతి మమ నిష్ఠురతాం మనః ॥ ౮౧.౨౩ ॥
యైః సన్త్యజ్య పితృస్నేహం ధనలుబ్ధైర్నిరాకృతః ।

పతిస్వజనహార్దం చ హార్ది తేష్వేవ మే మనః ॥ ౮౧.౨౪ ॥
కిమేతన్నాభిజానామి జానన్నపి మహామతే ।
యత్ప్రేమప్రవణం చిత్తం విగుణేష్వపి బన్ధుషు ॥ ౮౧.౨౫ ॥
తేషాం కృతే మే నిః శ్వాసో దౌర్మనస్యం చ జాయతే ।
కరోమి కిం యన్న మనస్తేష్వప్రీతిషు నిష్ఠురమ్ ॥ ౮౧.౨౬ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తౌ సహితౌ విప్ర తం మునిం సముపస్థితౌ ।
సమాధిర్నామ వైశ్యోఽసౌ స చ పార్థివసత్తమః ॥ ౮౧.౨౭ ॥
కృత్వా తు తౌ యథాన్యాయం యథార్హం తేన సంవిదమ్ ।
ఉపవిష్టౌ కథాః కాశ్చిచ్చక్రతుర్వైశ్యపార్థివౌ ॥ ౮౧.౨౮ ॥

రాజోవాచ

భగవంస్త్వామహం ప్రష్టుమిచ్ఛామ్యేకం వదస్వ తత్ ।
దుః ఖాయ యన్మే మనసః స్వచిత్తాయత్తతాం వినా ॥ ౮౧.౨౯ ॥
మమత్వం గతరాజ్యస్య రాజ్యాఙ్గేష్వఖిలేష్వపి ।
జానతోఽపి యథాజ్ఞస్య కిమేతన్మునిసత్తమ ॥ ౮౧.30 ॥
అయం చ నికృతః పుత్రైర్దారైర్భృత్యైస్తథోజ్ఝితః ।
స్వజనేన చ సన్త్యక్తస్తేషు హార్దీ తథాప్యతి ॥ ౮౧.3౧ ॥
ఏవమేష తథాహం చ ద్వావప్యత్యన్తదుః ఖితౌ ।
దృష్టదోషేఽపి విషయే మమత్వాకృష్టమానసౌ ॥ ౮౧.3౨ ॥
తత్కిమేతన్మహాభాగ యన్మోహో జ్ఞానినోరపి ।

మమాస్య చ భవత్యేషా వివేకాన్ధస్య మూఢతా ॥ ౮౧.౩౩ ॥

ఋషిరువాచ

జ్ఞానమస్తి సమస్తస్య జన్తోర్విషయగోచరే ।
విషయశ్చ మహాభాగ యాతి చైవం పృథక్పృథక్ ॥ ౮౧.౩౪ ॥
దివాన్ధాః ప్రాణినః కేచిద్రాత్రావన్ధాస్తథాపరే ।
కేచిద్దివా తథా రాత్రౌ ప్రాణినస్తుల్యదృష్టయః ॥ ౮౧.౩౫ ॥
జ్ఞానినో మనుజాః సత్యం కిన్తు తే న హి కేవలమ్ ।
యతో హి జ్ఞానినః సర్వే పశుపక్షిమృగాదయః ॥ ౮౧.౩౬ ॥
జ్ఞానం చ తన్మనుష్యాణాం యత్తేషాం మృగపక్షిణామ్ ।
మనుష్యాణాం చ యత్తేషాం తుల్యమన్యత్తథోభయోః ॥ ౮౧.౩౭ ॥
జ్ఞానేఽపి సతి పశ్యైతాన్ పతఙ్గాఞ్ఛావచఞ్చుషు ।
కణమోక్షాదృతాన్మోహాత్పీడ్యమానానపి క్షుధా ॥ ౮౧.౩౮ ॥
మానుషా మనుజవ్యాఘ్ర సాభిలాషాః సుతాన్ ప్రతి ।
లోభాత్ప్రత్యుపకారాయ నన్వేతాన్ కిం న పశ్యసి ॥ ౮౧.౩౯ ॥
తథాపి మమతావర్తే మోహగర్తే నిపాతితాః ।
మహామాయాప్రభావేణ సంసారస్థితికారిణా ॥ ౮౧.౪౦ ॥
తన్నాత్ర విస్మయః కార్యో యోగనిద్రా జగత్పతేః ।
మహామాయా హరేశ్చైతత్తథా సంమోహ్యతే జగత్ ॥ ౮౧.౪౧ ॥
జ్ఞానినామపి చేతాంసి దేవీ భగవతీ హి సా ।
బలాదాకృష్య మోహాయ మహామాయా ప్రయచ్ఛతి ॥ ౮౧.౪౨ ॥
తయా విసృజ్యతే విశ్వం జగదేతచ్చరాచరమ్ ।
సైషా ప్రసన్నా వరదా నృణాం భవతి ముక్తయే ॥ ౮౧.౪౩ ॥

సా విద్యా పరమా ముక్తేర్హేతుభూతా సనాతనీ ।
సంసారబన్ధహేతుశ్చ సైవ సర్వేశ్వరేశ్వరీ ॥ ౮౧.౪౪ ॥

రోజోవాచ

భగవన్ ! కా హి సా దేవీ మహామాయేతి యాం భవాన్ ।
బ్రవీతి కథముత్పన్నా సా కర్మాస్యాశ్చ కిం ద్విజ ॥ ౮౧.౪౫ ॥
యత్స్వభావా చ సా దేవీ యత్స్వరూపా యదుద్భవా ।
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్చామి త్వత్తో బ్రహ్మవిదాం వర ॥ ౮౧.౪౬ ॥

ఋషిరువాచ

నిత్యైవ సా జగన్మూర్తిస్తయా సర్వమిదం తతమ్ ।
తథాపి తత్సముత్పత్తిర్బహుధా శ్రుయతాం మమ ॥ ౮౧.౪౭ ॥
దేవానాం కార్యసిద్ధ్యర్థమావిర్భవతి సా యదా ।
ఉత్పన్నేతి తదా లోకే సా నిత్యాప్యభిధీయతే ॥ ౮౧.౪౮ ॥
యోగనిద్రాం యదా విష్ణుర్జగత్యేకార్ణవీకృతే ।
ఆస్తీర్య శేషమభజత్కల్పాన్తే భగవాన్ ప్రభుః ॥ ౮౧.౪౯ ॥
తదా ద్వావసురౌ ఘోరౌ విఖ్యాతౌ మధుకైటభౌ ।
విష్ణుకర్ణమలోద్భూతౌ హన్తుం బ్రహ్మాణముద్యతౌ ॥ ౮౧.౫౦ ॥
స నాభికమలే విష్ణోః స్థితో బ్రహ్మా ప్రజాపతిః ।
దృష్ట్వా తావసురౌ చోగ్రౌ ప్రసుప్తం చ జనార్దనమ్ ॥ ౮౧.౫౧ ॥
తుష్టావ యోగనిద్రాం తామేకాగ్రహృదయస్థితః ।
విబోధనార్థాయ హరేర్హరినేత్రకృతాలయామ్ ॥ ౮౧.౫౨ ॥

బ్రహ్మోవాచ

విశ్వేశ్వరీం జగద్ధాత్రీం స్థితిసంహారకారిణీమ్ ।
నిద్రాం భగవతీం విష్ణోరతులాం తేజసః ప్రభుః ॥ ౮౧.౫౩ ॥
త్వం స్వాహా త్వం స్వధా త్వం హి వషట్కారః స్వరాత్మికా ।
సుధా త్వమక్షరే నిత్యే త్రిధా మాత్రాత్మికా స్థితా ॥ ౮౧.౫౪ ॥
అర్ధమాత్రా స్థితా నిత్యా యానుచ్చార్యా విశేషతః ।
త్వమేవ సన్ధ్యా సావిత్రీ త్వం దేవి జననీ పరా ॥ ౮౧.౫౫ ॥
త్వయైవ ధార్యతే సర్వం త్వయైతత్సృజ్యతే జగత్ ।
త్వయైతత్పాల్యతే దేవి త్వమత్స్యన్తే చ సర్వదా ॥ ౮౧.౫౬ ॥
విసృష్టౌ సృష్టిరూపా త్వం స్థితిరూపా చ పాలనే ।
తథా సంహృతిరూపాన్తే జగతోఽస్య జగన్మయే ॥ ౮౧.౫౭ ॥
మహావిద్యా మహామాయా మహామేధా మహాస్మృతిః ।
మహామోహా చ భవతీ మహాదేవీ మహేశ్వరీ ॥ ౮౧.౫౮ ॥
ప్రకృతిస్త్వఞ్చ సర్వస్య గుణత్రయవిభావినీ ।
కాలరాత్రిర్మహారాత్రిర్మోహరాత్రిశ్చ దారుణా ॥ ౮౧.౫౯ ॥
త్వం శ్రీస్త్వమీశ్వరీ త్వం హ్రీస్త్వం బుద్ధిర్బోధలక్షణా ।
లజ్జా పుష్టిస్తథా తుష్టిస్త్వం శాన్తిః క్షాన్తిరేవ చ ॥ ౮౧.౬౦ ॥
ఖడిగనీ శూలినీ ఘోరా గదినీ చక్రిణీ తథా ।
శఙ్ఖినీ చాపినీ బాణభుశుణ్డీ పరిఘాయుధా ॥ ౮౧.౬౧ ॥
సౌమ్యా సౌమ్యతరాశేషసౌమ్యేభ్యస్త్వతిసున్దరీ ।
పరాపరాణాం పరమా త్వమేవ పరమేశ్వరీ ॥ ౮౧.౬౨ ॥
యచ్చ కిఞ్చిత్క్వచిద్వస్తు సదసద్వాఖిలాత్మికే ।
తస్య సర్వస్య యా శక్తిః సా త్వం కిం స్తూయతే తదా ॥ ౮౧.౬౩ ॥

యయా త్వయా జగత్స్రష్టా జగత్పాత్యత్తి యో జగత్ ।
సోఽపి నిద్రావశం నీతః కస్త్వాం స్తోతుమిహేశ్వరః ॥ ౮౧.౬౪ ॥
విష్ణుః శరీరగ్రహణమహమీశాన ఏవ చ ।
కారితాస్తే యతోఽతస్త్వాం కః స్తోతుం శక్తిమాన్ భవేత్ ॥ ౮౧.౬౫ ॥
సా త్వమిత్థం ప్రభావైః స్వైరుదారైర్దేవి సంస్తుతా ।
మోహయైతౌ దురాధర్షావసురో మధుకైటభౌ ॥ ౮౧.౬౬ ॥
ప్రబోధఞ్చ జగత్స్వామీ నీయతామచ్యుతో లఘు ।
బోధశ్చ క్రియతామస్య హన్తుమేతౌ మహాసురౌ ॥ ౮౧.౬౭ ॥

ఋషిరువాచ

ఏవం స్తుతా తదా దేవీ తామసీ తత్ర వేధసా ।
విష్ణోః ప్రబోధనార్థాయ నిహన్తుం మధుకైటభౌ ॥ ౮౧.౬౮ ॥
నేత్రాస్యనాసికాబాహుహృదయేభ్యస్తథోరసః ।
నిర్గమ్య దర్శనే తస్థౌ బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ॥ ౮౧.౬౯ ॥
ఉత్తస్థౌ చ జగన్నాథస్తయా ముక్తో జనార్దనః ।
ఏకార్ణవేఽహిశయనాత్తతః స దదృశే చ తౌ ॥ ౮౧.౭౦ ॥
మధుకైటభౌ దురాత్మానావతివీర్యపరాక్రమౌ ।
క్రోధరక్తేక్షణావత్తుం బ్రహ్మాణం జనితోద్యమౌ ॥ ౮౧.౭౧ ॥
సముత్థాయ తతస్తాభ్యాం యుయుధే భగవాన్ హరిః ।
పఞ్చవర్షసహస్రాణి బాహుప్రహరణో విభుః ॥ ౮౧.౭౨ ॥
తావప్యతిబలోన్మత్తౌ మహామాయావిమోహితౌ ।
ఉక్తవన్తౌ వరోఽస్మత్తో వ్రియతామితి కేశవమ్ ॥ ౮౧.౭౩ ॥

భగవానువాచ

భవనేతామద్య మే తుష్టౌ మమ వధ్యావుభావపి ।
కిమన్యేన వరేణాత్ర ఏతావద్ధి వృతం మమ ॥ ౮౧.౭౪ ॥

ఋషిరువాచ

వఞ్చితాభ్యామితి తదా సర్వమాపోమయం జగత్ ।
విలోక్య తాభ్యాం గదితో భగవాన్ కమలేక్షణః ॥ ౮౧.౭౫ ॥
ఆవాం జహి న యత్రోర్వీ సలిలేన పరిప్లుతా ।
ప్రీతౌ స్వస్తవ యుద్ధేన శ్లాఘ్యస్త్వం మృత్యురావయోః ॥ ౮౧.౭౬ ॥

ఋషిరువాచ

తథేత్యుక్త్వా భగవతా శఙ్ఖచక్రగదాభృతా ।
కృత్వా చక్రేణ వై చ్ఛిన్నే జఘనే శిరసీ తయోః ॥ ౮౧.౭౭ ॥
ఏవమేషా సముత్పన్నా బ్రహ్మణా సంస్తుతా స్వయమ్ ।
ప్రభావమస్యా దేవ్యాస్తు భూయః శృణు వదామి తే ॥ ౮౧.౭౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే మధుకైటభవధో నామ ఏకాశీతితమోఽధ్యాయః

ద్వ్యశీతితమోఽధ్యాయః ౮౨

ఋషిరువాచ

దేవాసురమభూద్యుద్ధం పూర్ణమబ్దశతం పురా ।
మహిషేఽసురాణామధిపే దేవానాం చ పురన్దరే ॥ ౮౨.౧ ॥
తత్రాసురైర్మహావీర్యైర్దేవసైన్యం పరాజితమ్ ।
జిత్వా చ సకలాన్ దేవానిన్ద్రోఽభూన్మహిషాసురః ॥ ౮౨.౨ ॥
తతః పరాజితా దేవాః పద్మయోనిం ప్రజాపతిమ్ ।
పురస్కృత్య గతాస్తత్ర యత్రేశగరుడధ్వజౌ ॥ ౮౨.౩ ॥
యథావృత్తం తయోస్తద్వన్మహిషాసురచేష్టితమ్ ।
త్రిదశాః కథయామాసుర్దేవాభిభవవిస్తరమ్ ॥ ౮౨.౪ ॥
సూర్యేన్ద్రాగ్న్యనిలేన్దూనాం యమస్య వరుణస్య చ ।
అన్యేషాం చాధికారాన్ స స్వయమేవాధితిష్ఠతి ॥ ౮౨.౫ ॥
స్వర్గాన్నిరాకృతాః సర్వే తేన దేవగణా భువి ।
విచరన్తి యథా మర్త్యా మహిషేణ దురాత్మనా ॥ ౮౨.౬ ॥
ఏతద్వః కథితం సర్వమమరారివిచేష్టితమ్ ।
శరణం వః ప్రపన్నాః స్మో వధస్తస్య విచిన్త్యతామ్ ॥ ౮౨.౭ ॥

ఋషిరువాచ

ఇత్థం నిశమ్య దేవానాం వచాంసి మధుసూదనః ।

చకార కోపం శమ్భుశ్చ భ్రుకుటీకుటిలాననౌ ॥ ౮౨.౮ ॥
తతోఽతికోపపూర్ణస్య చక్రిణో వదనాత్తతః ।
నిశ్చక్రామ మహత్తేజో బ్రహ్మణః శఙ్కరస్య చ ॥ ౮౨.౯ ॥
అన్యేషాఞ్చైవ దేవానాం శక్రాదీనాం శరీరతః ।
నిర్గతం సుమహత్తేజస్తచ్చైక్యం సమగచ్ఛత ॥ ౮౨.౧౦ ॥
అతీవ తేజసః కూటం జ్వలన్తమివ పర్వతమ్ ।
దదృశుస్తే సురాస్తత్ర జ్వాలావ్యాప్తదిగన్తరమ్ ॥ ౮౨.౧౧ ॥
అతులం తత్ర తత్తేజః సర్వదేవశరీరజమ్ ।
ఏకస్థం తదభూన్నారీ వ్యాప్తలోకత్రయం త్విషా ॥ ౮౨.౧౨ ॥
యదభూచ్ఛామ్భవం తేజస్తేనాజాయత తన్ముఖమ్ ।
యామ్యేన చాభవన్ కేశా బహవో విష్ణుతేజసా ॥ ౮౨.౧౩ ॥
సౌమ్యేన స్తనయోర్యుగ్మం మధ్యం చైన్ద్రేణ చాభవత్ ।
వారుణేన చ జఙ్ఘోరూ నితమ్బస్తేజసా భువః ॥ ౮౨.౧౪ ॥
బ్రహ్మణస్తేజసా పాదౌ తదఙ్గుల్యోఽర్కతేజసా ।
వసూనాఞ్చ కరాఙ్గుల్యః కౌబేరేణ చ నాసికా ॥ ౮౨.౧౫ ॥
తస్యాస్తు దన్తాః సమ్భూతాః ప్రాజాపత్యేన తేజసా ।
నయనత్రితయం జజ్ఞే తథా పావకతేజసా ॥ ౮౨.౧౬ ॥
భ్రువౌ చ సన్ధ్యయోస్తేజః శ్రవణావనిలస్య చ ।
అన్యేషాం చైవ దేవానాం సమ్భవస్తేజసాం శివా ॥ ౮౨.౧౭ ॥
తతః సమస్తదేవానాం తేజోరాశిసముద్భవామ్ ।
తాం విలోక్య ముదం ప్రాపురమరా మహిషార్దితాః ॥ ౮౨.౧౮ ॥
తతో దేవా దదుస్తస్యై స్వాని స్వాన్యాయుధాని చ ।
ఊచుర్జయజయేత్యుచ్చైర్జయన్తీం తే జయైషిణః ॥ ౮౨.౧౯ ॥
శూలం శూలాద్వినిష్కృష్య దదౌ తస్యై పినాకధృక్ ।

చక్రం చ దత్తవాన్ కృష్ణః సముత్పాద్య స్వచక్రతః ॥ ౮౨.౨౦ ॥
శఙ్ఖఞ్చ వరుణః శక్తిం దదౌ తస్యై హుతాశనః ।
మారుతో దత్తవాంశ్చాపం బాణపూర్ణే తథేషుధీ ॥ ౮౨.౨౧ ॥
వజ్రమిన్ద్రః సముత్పాద్య కులిశాదమరాధిపః ।
దదౌ తస్యై సహస్రాక్షో ఘణ్టామైరావతాద్గజాత్ ॥ ౮౨.౨౨ ॥
కాలదణ్డాద్యమో దణ్డం పాశం చామ్బుపతిర్దదౌ ।
ప్రజాపతిశ్చాక్షమాలాం దదౌ బ్రహ్మా కమణ్డలుమ్ ॥ ౮౨.౨౩ ॥
సమస్తరోమకూపేషు నిజరశ్మీన్ దివాకరః ।
కాలశ్చ దత్తవాన్ ఖడ్గం తస్యాశ్చర్మ చ నిర్మలమ్ ॥ ౮౨.౨౪ ॥
క్షీరోదశ్చామలం హారమజరే చ తథామ్బరే ।
చూడామణిం తథా దివ్యం కుణ్డలే కటకాని చ ॥ ౮౨.౨౫ ॥
అర్ధచన్ద్రం తథా శుభ్రం కేయూరాన్ సర్వబాహుషు ।
నూపురౌ విమలౌ తద్వద్గ్రైవేయకమనుత్తమమ్ ।
అఙ్గులీయకరత్నాని సమస్తాస్వఙ్గులీషు చ ॥ ౮౨.౨౬ ॥
విశ్వకర్మా దదౌ తస్యై పరశుఞ్చాతినిర్మలమ్ ।
అస్త్రాణ్యనేకరూపాణి తథాభేద్యం చ దంశనమ్ ॥ ౮౨.౨౭ ॥
అమ్లానపఙ్కజాం మాలాం శిరస్యురసి చాపరామ్ ।
అదదజ్జలధిస్తస్యై పఙ్కజం చాతిశోభనమ్ ॥ ౮౨.౨౮ ॥
హిమవాన్ వాహనం సింహం రత్నాని వివిధాని చ ।
దదావశూన్యం సురయా పానపాత్రం ధనాధిపః ॥ ౮౨.౨౯ ॥
శేషశ్చ సర్వనాగేశో మహామణివిభూషితమ్ ।
నాగహారం దదౌ తస్యై ధత్తే యః పృథివీమిమామ్ ॥ ౮౨.౩౦ ॥
అన్యైరపి సురైర్దేవీ భూషణైరాయుధైస్తథా ।
సంమానితా ననాదోచ్చైః సాట్టహాసం ముహుర్ముహుః ॥ ౮౨.౩౧ ॥

తస్యా నాదేన ఘోరేణ కృత్స్నమాపూరితం నభః ।
అమాయతాతిమహతా ప్రతిశబ్దో మహానభూత్ ॥ ౮౨.౩౨ ॥
చుక్షుభుః సకలా లోకాః సముద్రాశ్చ చకమ్పిరే ।
చచాల వసుధా చేలుః సకలాశ్చ మహీధరాః ॥ ౮౨.౩౩ ॥
జయేతి దేవాశ్చ ముదా తామూచుః సింహవాహినీమ్ ।
తుష్టువుర్మునయశ్చైనాం భక్తినమ్రాత్మమూర్తయః ॥ ౮౨.౩౪ ॥
దృష్ట్వా సమస్తం సంక్షుబ్ధం త్రైలోక్యమమరారయః ।
సన్నద్ధాఖిలసైన్యాస్తే సముత్తస్థురుదాయుధాః ॥ ౮౨.౩౫ ॥
ఆః కిమేతదితి క్రోధాదాభాష్య మహిషాసురః ।
అభ్యధావత తం శబ్దమశేషైరసురైర్వృతః ॥ ౮౨.౩౬ ॥
స దదర్శ తతో దేవీం వ్యాప్తలోకత్రయాం త్విషా ।
పాదాక్రాన్త్యా నతభువం కిరీటోల్లిఖితామ్బరామ్ ॥ ౮౨.౩౭ ॥
క్షోభితాశేషపాతాలాం ధనుర్జ్యానిః స్వనేన తామ్ ।
దిశో భుజసహస్రేణ సమన్తాద్వ్యాప్య సంస్థితామ్ ॥ ౮౨.౩౮ ॥
తతః ప్రవవృతే యుద్ధం తయా దేవ్యా సురద్విషామ్ ।
శస్త్రాస్త్రైర్బహుధా ముక్తైరాదీపితదిగన్తరమ్ ॥ ౮౨.౩౯ ॥
మహిషాసురసేనానీశ్చిక్షురాఖ్యో మహాసురః ।
యుయుధే చామరశ్చాన్యైశ్చతురఙ్గబలాన్వితః ॥ ౮౨.౪౦ ॥
రథానామయుతైః షడ్భిరుదగ్రాఖ్యో మహాసురః ।
అయుధ్యతాయుతానాఞ్చ సహస్రేణ మహాహనుః ॥ ౮౨.౪౧ ॥
పఞ్చాశద్భిశ్చ నియుతైరసిలోమా మహాసురః ।
అయుతానాం శతైః షడ్భిర్బాష్కలో యుయుధే రణే ॥ ౮౨.౪౨ ॥
గజవాజిసహస్రౌఘైరనేకైరుగ్రదర్శనః ।
వృతో రథానాం కోట్యా చ యుద్ధే తస్మిన్నయుధ్యత ॥ ౮౨.౪౩ ॥

బిడాలాక్షోఽయుతానాఞ్చ పఞ్చాశద్భిరథాయుతైః ।
యుయుధే సంయుగే తత్ర రథానాం పరివారితః ॥ ౮౨.౪౪ ॥
వృతః కాలో రథానాఞ్చ రణే పఞ్చాశతాయుతైః ।
యుయుధే సంయుగే తత్ర తావద్భిః పరివారితః ॥ ౮౨.౪౫ ॥
అన్యే చ తత్రాయుతశో రథనాగహయైర్వృతాః ।
యుయుధుః సంయుగే దేవ్యా సహ తత్ర మహాసురాః ॥ ౮౨.౪౬ ॥
కోటికోటిసహస్రైస్తు రథానాం దన్తినాం తథా ।
హయానాఞ్చ వృతో యుద్ధే తత్రాభూన్మహిషాసురః ॥ ౮౨.౪౭ ॥
తోమరైర్భిన్దిపాలైశ్చ శక్తిభిర్ముసలైస్తథా ।
యుయుధుః సంయుగే దేవ్యా ఖడ్గైః పరశుపట్టిశైః ॥ ౮౨.౪౮ ॥
కేచిచ్చ చిక్షిపుః శక్తీః కేచిత్పాశాంస్తథాపరే ।
దేవీం ఖడ్గప్రహారైస్తు తే తాం హన్తుం ప్రచక్రముః ॥ ౮౨.౪౯ ॥
సాపి దేవీ తతస్తాని శస్త్రాణ్యస్త్రాణి చణ్డికా ।
లీలయైవ ప్రచిచ్ఛేద నిజశస్త్రాస్త్రవర్షిణీ ॥ ౮౨.౫౦ ॥
అనాయస్తాననా దేవీ స్తూయమానా సురర్షిభిః ।
ముమోచాసురదేహేషు శస్త్రాణ్యస్త్రాణి చేశ్వరీ ॥ ౮౨.౫౧ ॥
సోఽపి క్రుద్ధో ధుతసటో దేవ్యా వాహనకేశరీ ।
చచారాసురసైన్యేషు వనేష్వివ హుతాశనః ॥ ౮౨.౫౨ ॥
నిశ్వాసాన్ముముచే యాంశ్చ యుధ్యమానా రణేఽమ్బికా ।
త ఏవ సద్యః సమ్భూతా గణాః శతసహస్రశః ॥ ౮౨.౫౩ ॥
యుయుధుస్తే పరశుభిర్భిన్దిపాలాసిపట్టిశైః ।
నాశయన్తోఽసురగణాన్ దేవీశక్త్యుపబృంహితాః ॥ ౮౨.౫౪ ॥
అవాదయన్త పటహాన్ గణాః శఙ్ఖాంస్తథాపరే ।
మృదఙ్గాంశ్చ తథైవాన్యే తస్మిన్ యుద్ధమహోత్సవే ॥ ౮౨.౫౫ ॥

తతో దేవీ త్రిశూలేన గదయా శక్తివృష్టిభిః ।
శఙ్ఖాదిభిశ్చ శతశో నిజఘాన మహాసురాన్ ॥ ౮౨.౫౬ ॥
పాతయామాస చైవాన్యాన్ ఘణ్టాస్వనవిమోహితాన్ ।
అసురాన్ భువి పాశేన బద్ధ్వా చాన్యానకర్షయత్ ॥ ౮౨.౫౭ ॥
కేచిద్ద్విధా కృతాస్తీక్ష్ణైః ఖడ్గపాతైస్తథాపరే ।
విపోథితా నిపాతేన గదయా భువి శేరతే ॥ ౮౨.౫౮ ॥
వేముశ్చ కేచిద్రుధిరం ముసలేన భృశం హతాః ।
కేచిన్నిపాతితా భూమౌ భిన్నాః శూలేన వక్షసి ॥ ౮౨.౫౯ ॥
నిరన్తరాః శరౌఘేణ కృతాః కేచిద్రణాజిరే ।
శైలానుకారిణః ప్రాణాన్ముముచుస్త్రిదశార్దనాః ॥ ౮౨.౬౦ ॥
కేషాఞ్చిద్బాహవశ్ఛిన్నాశ్ఛిన్నగ్రీవాస్తథాపరే ।
శిరాంసి పేతురన్యేషామన్యే మధ్యే విదారితాః ॥ ౮౨.౬౧ ॥
విచ్ఛిన్నజఙ్ఘాస్త్వపరే పేతురుర్వ్యాం మహాసురాః ।
ఏకబాహ్వక్షిచరణాః కేచిద్దేవ్యా ద్విధా కృతాః ॥ ౮౨.౬౨ ॥
ఛిన్నేఽపి చాన్యే శిరసి పతితాః పునరుత్థితాః ।
కబన్ధా యుయుధుర్దేవ్యా గృహీతపరమాయుధాః ॥ ౮౨.౬౩ ॥
ననృతుశ్చాపరే తత్ర యుద్ధే తూర్యలయాశ్రితాః ।
కబన్ధాశ్ఛిన్నశిరసః ఖడ్గశక్త్యృష్టిపాణయః ॥ ౮౨.౬౪ ॥
తిష్ఠ తిష్ఠేతి భాషన్తో దేవీమన్యే మహాసురాః।
రుధిరౌఘవిలుప్తాఙ్గాః సంగ్రామే లోమహర్షణే ॥ ౮౨.౬౫ ॥
పాతితై రథనాగాశ్వైరసురైశ్చ వసున్ధరా ।
అగమ్యా సాభవత్తత్ర యత్రాభూత్స మహారణః ॥ ౮౨.౬౬ ॥
శోణితౌఘా మహానద్యః సద్యస్తత్ర విసుస్రువుః ।
మధ్యే చాసురసైన్యస్య వారణాసురవాజినామ్ ॥ ౮౨.౬౭ ॥

క్షణేన తన్మహాసైన్యమసురాణాం తథామ్బికా ।
నిన్యే క్షయం యథా వహ్నిస్తృణదారుమహాచయమ్ ॥ ౮౨.౬౮ ॥
స చ సింహో మహానాదముత్సృజన్ ధుతకేసరః ।
శరీరేభ్యోఽమరారీణామసూనివ విచిన్వతి ॥ ౮౨.౬౯ ॥
దేవ్యా గణైశ్చ తైస్తత్ర కృతం యుద్ధం తథాసురైః ।
యథైషాం తుతుషుర్దేవాః పుష్పవృష్టిముచో దివి ॥ ౮౨.౭౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే
మహిషాసురసైన్యవధో నామ ద్వ్యశీతితమోఽధ్యాయః

త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః ౮౩

ఋషిరువాచ

నిహన్యమానం తత్సైన్యమవలోక్య మహాసురః ।
సేనానీశ్చిక్షురః కోపాద్యయౌ యోద్ధుమథామ్బికామ్ ॥ ౮౩.౧ ॥
స దేవీం శరవర్షేణ వవర్ష సమరేఽసురః ।
యథా మేరుగిరేః శృఙ్గం తోయవర్షేణ తోయదః ॥ ౮౩.౨ ॥
తస్య చ్ఛిత్త్వా తతో దేవీ లీలయైవ శరోత్కరాన్ ।

జఘాన తురగాన్ బాణైర్యన్తారం చైవ వాజినామ్ ॥ ౮౩.౩ ॥
చిచ్ఛేద చ ధనుః సద్యో ధ్వజం చాతిసముచ్ఛ్రితమ్ ।
వివ్యాధ చైవ గాత్రేషు ఛిన్నధన్వానమాశుగైః ॥ ౮౩.౪ ॥
స ఛిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః ।
అభ్యధావత తాం దేవీం ఖడ్గచర్మధరోఽసురః ॥ ౮౩.౫ ॥
సింహమాహత్య ఖడ్గేన తీక్ష్ణధారేణ మూర్ధని ।
ఆజఘాన భుజే సవ్యే దేవీమప్యతివేగవాన్ ॥ ౮౩.౬ ॥
తస్యాః ఖడ్గో భుజం ప్రాప్య పఫాల నృపనన్దన ।
తతో జగ్రాహ శూలం స కోపాదరుణలోచనః ॥ ౮౩.౭ ॥
చిక్షేప చ తతస్తత్తు భద్రకాల్యాం మహాసురః ।
జాజ్వల్యమానం తేజోభీ రవిబిమ్బమివామ్బరాత్ ॥ ౮౩.౮ ॥
దృష్ట్వా తదాపతచ్ఛూలం దేవీ శూలమముఞ్చత ।
తచ్ఛూలం శతధా తేన నీతం స చ మహాసురః ॥ ౮౩.౯ ॥
హతే తస్మిన్మహావీర్యే మహిషస్య చమూపతౌ ।
ఆజగామ గజారూఢశ్చామరస్త్రిదశార్దనః ॥ ౮౩.౧౦ ॥
సోఽపి శక్తిం ముమోచాథ దేవ్యాస్తామమ్బికా ద్రుతమ్ ।
హుఙ్కారాభిహతాం భూమౌ పాతయామాస నిష్ప్రభామ్ ॥ ౮౩.౧౧ ॥
భగ్నాం శక్తిం నిపతితాం దృష్ట్వా క్రోధసమన్వితః ।
చిక్షేప చామరః శూలం బాణైస్తదపి సాచ్ఛినత్ ॥ ౮౩.౧౨ ॥
తతః సింహః సముత్పత్య గజకుమ్భాన్తరే స్థితః ।
బాహుయుద్ధేన యుయుధే తేనోచ్చైస్త్రిదశారిణా ॥ ౮౩.౧౩ ॥
యుధ్యమానౌ తతస్తౌ తు తస్మాన్నాగాన్మహీం గతౌ ।
యుయుధాతేఽతిసంరబ్ధౌ ప్రహారైరతిదారుణైః ॥ ౮౩.౧౪ ॥
తతో వేగాత్ఖముత్పత్య నిపత్య చ మృగారిణా ।

కరప్రహారేణ శిరశ్చామరస్య పృథక్కృతమ్ ॥ ౮౩.౧౫ ॥
ఉదగ్రశ్చ రణే దేవ్యా శిలావృక్షాదిభిర్హతః ।
దన్తముష్టితలైశ్చైవ కరాలశ్చ నిపాతితః ॥ ౮౩.౧౬ ॥
దేవీ క్రుద్ధా గదాపాతైశ్చూర్ణయామాస చోద్ధతమ్ ।
వాష్కలం భిన్దిపాలేన బాణైస్తామ్రం తథాన్ధకమ్ ॥ ౮౩.౧౭ ॥
ఉగ్రాస్యముగ్రవీర్యఞ్చ తథైవ చ మహాహనుమ్ ।
త్రినేత్రా చ త్రిశూలేన జఘాన పరమేశ్వరీ ॥ ౮౩.౧౮ ॥
బిడాలస్యాసినా కాయాత్పాతయామాస వై శిరః ।
దుర్ధరం దుర్ముఖం చోభౌ శరైర్నిన్యే యమక్షయమ్ ।
కాలం చ కాలదణ్డేన కాలరాత్రిరపాతయత్ ॥ ౮౩.౧౯ ॥
అగ్రదర్శనమత్యుగ్రైః ఖడ్గపాతైరతాడయత్ ।
అసినైవాసిలోమానమచ్ఛిదత్సా రణోత్సవే ।
గణైః సింహేన దేవ్యా చ జయక్ష్వేడాకృతోత్సవైః ॥ ౮౩.౨౦ ॥
ఏవం సంక్షీయమాణే తు స్వసైన్యే మహిషాసురః ।
మాహిషేణ స్వరూపేణ త్రాసయామాస తాన్ గణాన్ ॥ ౮౩.౨౧ ॥
కాంశ్చిత్తుణ్డప్రహారేణ ఖురక్షేపైస్తథాపరాన్ ।
లాఙ్గూలతాడితాంశ్చాన్యాన్ శృఙ్గాభ్యాఞ్చ విదారితాన్ ॥ ౮౩.౨౨ ॥
వేగేన కాంశ్చిదపరాన్నాదేన భ్రమణేన చ ।
నిశ్వాసపవనేనాన్యాన్ పాతయామాస భూతలే ॥ ౮౩.౨౩ ॥
నిపాత్య ప్రమథానీకమభ్యధావత సోఽసురః ।
సింహం హన్తుం మహాదేవ్యాః కోపం చక్రే తతోఽమ్బికా ॥ ౮౩.౨౪ ॥
సోఽపి కోపాన్మహావీర్యః ఖురక్షుణ్ణమహీతలః ।
శృఙ్గాభ్యాం పర్వతానుచ్చైశ్చిక్షేప చ ననాద చ ॥ ౮౩.౨౫ ॥
వేగభ్రమణవిక్షుణ్ణా మహీ తస్య వ్యశీర్యత ।

లాఙ్గూలేనాహతశ్చాబ్ధిః ప్లావయామాస సర్వతః ॥౮౩.౨౬ ॥
ధుతశృఙ్గవిభిన్నాశ్చ ఖణ్డం ఖణ్డం యయుర్ఘనా ।
శ్వాసానిలాస్తాః శతశో నిపేతుర్నభసోఽచలాః ॥౮౩.౨౭ ॥
ఇతి క్రోధసమాధ్మాతమాపతన్తం మహాసురమ్ ।
దృష్ట్వా సా చణ్డికా కోపం తద్వధాయ తదాకరోత్ ॥౮౩.౨౮ ॥
సా క్షిప్త్వా తస్య వై పాశం తం బబన్ధ మహాసురమ్ ।
తత్యాజ మాహిషం రూపం సోఽపి బద్ధో మహామృధే ॥౮౩.౨౯ ॥
తతః సింహోఽభవత్సద్యో యావత్తస్యామ్బికా శిరః ।
ఛినత్తి తావత్పురుషః ఖడ్గపాణిరదృశ్యత ॥౮౩.౩౦ ॥
తత ఏవాశు పురుషం దేవీ చిచ్ఛేద సాయకైః ।
తం ఖడ్గచర్మణా సార్ధం తతః సోఽభూన్మహాగజః ॥౮౩.౩౧ ॥
కరేణ చ మహాసింహం తం చకర్ష జగర్జ చ ।
కర్షతస్తు కరం దేవీ ఖడ్గేన నిరకృన్తత ॥౮౩.౩౨ ॥
తతో మహాసురో భూయో మాహిషం వపురాస్థితః ।
తథైవ క్షోభయామాస త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥౮౩.౩౩ ॥
తతః క్రుద్ధా జగన్మాతా చణ్డికా పానముత్తమమ్ ।
పపౌ పునః పునశ్చైవ జహాసారుణలోచనా ॥౮౩.౩౪ ॥
ననర్ద చాసురః సోఽపి బలవీర్యమదోద్ధతః ।
విషాణాభ్యాఞ్చ చిక్షేప చణ్డికాం ప్రతి భూధరాన్ ॥౮౩.౩౫ ॥
సా చ తాన్ ప్రహితాంస్తేన చూర్ణయన్తీ శరోత్కరైః ।
ఉవాచ తం మదోద్ధూతముఖరాగాకులాక్షరమ్ ॥౮౩.౩౬ ॥

దేవ్యువాచ

గర్జ గర్జ క్షణం మూఢ మధు యావత్పిబామ్యహమ్ ।
మయా త్వయి హతేఽత్రైవ గర్జిష్యన్త్యాశు దేవతాః ॥ ౮3.3౭ ॥

ఋషిరువాచ

ఏవముక్త్వా సముత్పత్య సారూఢా తం మహాసురమ్ ।
పాదేనాక్రమ్య కణ్ఠే చ శూలేనైనమతాడయత్ ॥ ౮3.3౮ ॥
తతః సోఽపి పదాక్రాన్తస్తయా నిజముఖాత్తతః ।
అర్ధనిష్క్రాన్త ఏవాసీద్దేవ్యా వీర్యేణ సంవృతః ॥ ౮3.3౯ ॥
అర్ధనిష్క్రాన్త ఏవాసౌ యుధ్యమానో మహాసురః ।
తయా మహాసినా దేవ్యా శిరశ్ఛిత్త్వా నిపాతితః ॥ ౮3.౪౦ ॥
ఏవం స మహిషో నామ ససైన్యః ససుహృద్గణః ।
త్రైలోక్యం మోహయిత్వా తు తయా దేవ్యా వినాశితః ॥ ౮3.౪౧ ॥
త్రైలోక్యస్థైస్తదా భూతైర్మహిషే వినిపాతితే ।
జయేత్యుక్తం తతః సర్వైః సదేవాసురమానవైః ॥ ౮3.౪౨ ॥
తతో హాహాకృతం సర్వం దైత్యసైన్యం ననాశ తత్ ।
ప్రహర్షఞ్చ పరం జగ్ముః సకలా దేవతాగణాః ॥ ౮3.౪3 ॥
తుష్టువుస్తాం సురా దేవీం సహ దివ్యైర్మహర్షిభిః ।
జగుర్గన్ధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ ౮3.౪౪ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే మహిషాసురవధో నామ త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః

చతురశీతితమోఽధ్యాయః ౮౪

ఋషిరువాచ

తతః సురగణాః సర్వే దేవ్యా హ్యన్ద్రపురోగమాః ।
స్తుతిమారేభిరే కర్తుం నిహతే మహిషాసురే ॥ ౮౪.౧ ॥
శక్రాదయః సురగణా నిహతేఽతివీర్యే
తస్మిన్ దురాత్మని సురారిబలే చ దేవ్యా ।
తాం తుష్టుబుః ప్రణతినమ్రశిరోధరాంసా
వాగ్భిః ప్రహర్షపులకోద్గమచారుదేహాః ॥ ౮౪.౨ ॥

దేవా ఊచుః

దేవ్యా యయా తతమిదం జగదాత్మశక్త్యా
నిఃశేషదేవగణశక్తిసమూహమూర్త్యా ।
తామమ్బికామఖిలదేవమర్షిపూజ్యాం
భక్త్యా నతాః స్మ విదధాతు శుభాని సా నః ॥ ౮౪.3 ॥
యస్యాః ప్రభావమతులం భగవాననన్తో
బ్రహ్మా హరశ్చ నహి వక్తుమలం బలం చ ।
సా చణ్డికాఖిలజగత్పరిపాలనాయ
నాశాయ చాశుభయస్య మతిం కరోతు ॥ ౮౪.౪ ॥
యా శ్రీః స్వయం సుకృతినాం భవనేష్వలక్ష్మీః

పాపాత్మనాం కృతధియాం హృదయేషు బుద్ధిః ।
శ్రద్ధాం సతాం కులజనప్రభవస్య లజ్జా
తాం త్వాం నతాః స్మ పరిపాలయ దేవి విశ్వమ్ ॥ ౮౪.౫ ॥
కిం వర్ణయామ తవ రూపమచిన్త్యమేతత్
కిం చాతివీర్యమసురక్షయకారి భూరి ।
కిం చాహవేషు చరితాని తవాద్భుతాని
సర్వేషు దేవ్యసురదేవగణాదికేషు ॥ ౮౪.౬ ॥
హేతుః సమస్తజగతాం త్రిగుణాపి దోషైర్
న జ్ఞాయసే హరిహరాదిభిరప్యపారా ।
సర్వాశ్రయాఖిలమిదం జగదంశభూతమ్
అవ్యాకృతా హి పరమా ప్రకృతిస్త్వమాద్యా ॥ ౮౪.౭ ॥
యస్యాః సమస్తసురతా సముదీరణేన
తృప్తిం ప్రయాతి సకలేషు మఖేషు దేవి ।
స్వాహాసి వై పితృగణస్య చ తృప్తిహేతుర్
ఉచ్చార్యసే త్వమత ఏవ జనైః స్వధా చ ॥ ౮౪.౮ ॥
యా ముక్తిహేతురవిచిన్త్యమహావ్రతా త్వమ్
అభ్యస్యసే సునియతేన్ద్రియతత్త్వసారైః ।
మోక్షార్థిభిర్మునిభిరస్తసమస్తదోషైర్
విద్యాసి సా భగవతీ పరమా హి దేవి ॥ ౮౪.౯ ॥
శబ్దాత్మికా సువిమలర్గ్యజుషాం నిధానమ్
ఉద్గీథరమ్యపదపాఠవతాం చ సామ్నామ్ ।
దేవీ త్రయీ భగవతీ భవభావనాయ
వార్తా చ సర్వజగతాం పరమార్తిహన్త్రీ ॥ ౮౪.౧౦ ॥
మేధాసి దేవి విదితాఖిలశాస్త్రసారా

దుర్గాసి దుర్గభవసాగరనౌరసఙ్గా ।
శ్రీః కైటభారిహృదయైకకృతాధివాసా
గౌరీ త్వమేవ శశిమౌలికృతప్రతిష్ఠా ॥ ౮౪.౧౧ ॥
ఈషత్సహాసమమలం పరిపూర్ణచన్ద్ర
బిమ్బానుకారి కనకోత్తమకాన్తికాన్తమ్ ।
అత్యద్భుతం ప్రహృతమాత్తరుషా తథాపి
వక్త్రం విలోక్య సహసా మహిషాసురేణ ॥ ౮౪.౧౨ ॥
దృష్ట్వా తు దేవి కుపితం భ్రుకుటీకరాలమ్
ఉద్యచ్ఛశాఙ్కసదృశచ్ఛవి యన్న సద్యః ।
ప్రాణాన్ముమోచ మహిషస్తదతీవ చిత్రం
కైర్జీవ్యతే హి కుపితాన్తకదర్శనేన ॥ ౮౪.౧౩ ॥
దేవి ప్రసీద పరమా భవతీ భవాయ
సద్యో వినాశయసి కోపవతీ కులాని ।
విజ్ఞాతమేతదధునైవ యదస్తమేతన్
నీతం బలం సువిపులం మహిషాసురస్య ॥ ౮౪.౧౪ ॥
తే సంమతా జనపదేషు ధనాని తేషాం
తేషాం యశాంసి న చ సీదతి ధర్మవర్గః ।
ధన్యాస్త ఏవ నిభృతాత్మజభృత్యదారా
యేషాం సదాభ్యుదయదా భవతీ ప్రసన్నా ॥ ౮౪.౧౫ ॥
ధర్మ్యాణి దేవి సకలాని సదైవ కర్మాణ్య
అత్యాదృతః ప్రతిదినం సుకృతీ కరోతి ।
స్వర్గం ప్రయాతి చ తతో భవతీప్రసాదాల్
లోకత్రయేఽపి ఫలదా నను దేవి తేన ॥ ౮౪.౧౬ ॥
దుర్గే స్మృతా హరసి భీతిమశేషజన్తోః

స్వస్థైః స్మృతా మతిమతీవ శుభాం దదాసి ।
దారిద్రయదుఃఖభయహారిణి కా త్వదన్యా
సర్వోపకారకరణాయ సదార్ఽఽద్రచిత్తా ॥ ౮౪.౧౭ ॥
ఏభిర్హతైర్జగదుపైతి సుఖం తథైతే
కుర్వన్తు నామ నరకాయ చిరాయ పాపమ్ ।
సంగ్రామమృత్యుమధిగమ్య దివం ప్రయాన్తు
మత్వేతి నూనమహితాన్ వినిహంసి దేవి ॥ ౮౪.౧౮ ॥
దృష్ట్వైవ కిం న భవతీ ప్రకరోతి భస్మ
సర్వాసురానరిషు యత్ప్రహిణోషి శస్త్రమ్ ।
లోకాన్ ప్రయాన్తు రిపవోఽపి హి శస్త్రపూతా
ఇత్థం మతిర్భవతి తేష్వపి తేఽతిసాధ్వీ ॥ ౮౪.౧౯ ॥
ఖడ్గప్రభానికరవిస్ఫురణైస్తథోగ్రైః
శూలాగ్రకాన్తినివహేన దృశోఽసురాణామ్ ।
యన్నాగతా విలయమంశుమదిన్దుఖణ్డ
యోగ్యాననం తవ విలోకయతాం తదేతత్ ॥ ౮౪.౨౦ ॥
దుర్వృత్తవృత్తశమనం తవ దేవి శీలం
రూపం తథైతదవిచిన్త్యమతుల్యమన్యైః ।
వీర్యం చ హన్తృ హృతదేవపరాక్రమాణాం
వైరిష్వపి ప్రకటితైవ దయా త్వయేత్థమ్ ॥ ౮౪.౨౧ ॥
కేనోపమా భవతు తేఽస్య పరాక్రమస్య
రూపం చ శత్రుభయకార్యతిహారి కుత్ర ।
చిత్తే కృపా సమరనిష్ఠురతా చ దృష్టా
త్వయ్యేవ దేవి వరదే భువనత్రయేఽపి ॥ ౮౪.౨౨ ॥
త్రైలోక్యమేతదఖిలం రిపునాశనేన

త్రాతం త్వయా సమరమూర్ధని తేఽపి హత్వా ।
నీతా దివం రిపుగణా భయమప్యపాస్తమ్
అస్మాకమున్మదసురారిభవం నమస్తే ॥ ౮౪.౨౩ ॥
శూలేన పాహి నో దేవి పాహి ఖడ్గేన చామ్బికే ।
ఘణ్టాస్వనేన నః పాహి చాపజ్యానిః స్వనేన చ ॥ ౮౪.౨౪ ॥
ప్రాచ్యాం రక్ష ప్రతీచ్యాం చ చణ్డికే రక్ష దక్షిణే ।
భ్రామణేనాత్మశూలస్య ఉత్తరస్యాం తథేశ్వరి ॥ ౮౪.౨౫ ॥
సౌమ్యాని యాని రూపాణి త్రైలోక్యే విచరన్తి తే ।
యాని చాత్యర్థఘోరాణి తై రక్షాస్మాంస్తథా భువమ్ ॥ ౮౪.౨౬ ॥
ఖడ్గశూలగదాదీని యాని చాస్త్రాణి తేఽమ్బికే ।
కరపల్లవసఙ్గీని తైరస్మాన్ రక్ష సర్వతః ॥ ౮౪.౨౭ ॥
ఋషీరువాచ

ఏవం స్తుతా సురైర్దివ్యైః కుసుమైర్నన్దనోద్భవైః ।
అర్చితా జగతాం ధాత్రీ తథా గన్ధానులేపనైః ॥ ౮౪.౨౮ ॥
భక్త్యా సమస్తైస్త్రిదశైర్దివ్యైర్ధూపైస్తు ధూపితా ।
ప్రాహ ప్రసాదసుముఖీ సమస్తాన్ ప్రణతాన్ సురాన్ ॥ ౮౪.౨౯ ॥

దేవ్యువాచ

వ్రియతాం త్రిదశాః సర్వే యదస్మత్తోఽభివాఞ్ఛితమ్ ।
దదామ్యహమతిప్రీత్యా స్తవైరేభిః సుపూజితా ॥ ౮౪.౩౦ ॥
కర్తవ్యమపరం యచ్చ దుష్కరం తన్న విద్మహే ।
ఇత్యాకర్ణ్య వచో దేవ్యాః ప్రత్యూచుస్తే దివౌకసః ॥ ౮౪.౩౧ ॥

దేవా ఊచుః

భగవత్యా కృతం సర్వం న కిఞ్చిదవశిష్యతే ।
యదయం నిహతః శత్రురస్మాకం మహిషాసురః ॥ ౮౪.౩౨ ॥
యది చాపి వరో దేయస్త్వయాస్మాకం మహేశ్వరి ।
సంస్మృతా సంస్మృతా త్వం నో హింసేథాః పరమాపదః ॥ ౮౪.౩౩ ॥
యశ్చ మర్త్యః స్తవైరేభిస్త్వాం స్తోష్యత్యమలాననే ।
తస్య విత్తర్ద్ధివిభవైర్ధనదారాదిసమ్పదామ్ ।
వృద్ధయేఽస్మత్ప్రసన్నా త్వం భవేథాః సర్వదామ్బికే ॥ ౮౪.౩౪ ॥

ఋషిరువాచ

ఇతి ప్రసాదితా దేవైర్జగతోఽర్థే తథాఽత్మనః ।
తథేత్యుక్త్వా భద్రకాలీ బభూవాన్తర్హితా నృప ॥ ౮౪.౩౫ ॥
ఇత్యేతత్కథితం భూప సమ్భూతా సా యథా పురా ।
దేవీ దేవశరీరేభ్యో జగత్త్రయహితైషిణీ ॥ ౮౪.౩౬ ॥
పునశ్చ గౌరీదేహాత్సా సముద్భూతా యథాభవత్ ।
వధాయ దుష్టదైత్యానాం తథా శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౮౪.౩౭ ॥
రక్షణాయ చ లోకానాం దేవానాముపకారిణీ ।
తచ్ఛృణుష్వ మయాఽఖ్యాతం యథావత్కథయామి తే ॥ ౮౪.౩౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే
చతురశీతితమోఽధ్యాయః

పఞ్చాశీతితమోఽధ్యాయః ౮౫

ఋషిరువాచ

పురా శుమ్భనిశుమ్భాభ్యామసురాభ్యాం శచీపతేః ।
త్రైలోక్యం యజ్ఞభాగాశ్చ హృతా మదబలాశ్రయాత్ ॥ ౮౫.౧ ॥
తావేవ సూర్యతాం తద్వదధికారం తథైన్దవమ్ ।
కౌబేరమథ యామ్యం చ చక్రాతే వరుణస్య చ ॥ ౮౫.౨ ॥
తావేవ పవనర్ద్ధి చ చక్రతుర్వహ్నికర్మ చ ।
అన్యేషాఞ్చాధికారాన్ స స్వయమేవాధితిష్ఠతి ।
తతో దేవా వినిర్ధూతా భ్రష్టరాజ్యాః పరాజితాః ॥ ౮౫.3 ॥
హృతాధికారాస్త్రిదశాస్తాభ్యాం సర్వే నిరాకృతాః ।
మహాసురాభ్యాం తాం దేవీం సంస్మరన్త్యపరాజితామ్ ॥ ౮౫.౪ ॥
తయాస్మాకం వరో దత్తో యథాఽపత్సు స్మృతాఖిలాః ।
భవతాం నాశయిష్యామి తత్క్షణాత్పరమాపదః ॥ ౮౫.౫ ॥
ఇతి కృత్వా మతిం దేవా హిమవన్తం నగేశ్వరమ్ ।
జగ్మస్తత్ర తతో దేవీం విష్ణుమాయాం ప్రతుష్టువుః ॥ ౮౫.౬ ॥

దేవా ఊచుః

నమో దేవ్యై మహాదేవ్యై శివాయై సతతం నమః ।

నమః ప్రకృత్యై భద్రాయై నియతాః ప్రణతాః స్మ తామ్ ॥ ౮౫.౭ ॥
రౌద్రాయై నమో నిత్యాయై గౌర్యై ధాత్ర్యై నమో నమః ।
నమో జగత్ప్రతిష్ఠాయై దేవ్యై కృత్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౮ ॥
జ్యోత్స్నాయై చేన్దురూపిణ్యై సుఖాయై సతతం నమః ।
కల్యాణ్యై ప్రణతాం వృద్ధ్యై సిద్ధ్యై కుర్మో నమో నమః ॥ ౮౫.౯ ॥
నైరృత్యై భూభృతాం లక్ష్మ్యై శర్వాణ్యై తే నమో నమః ।
దుర్గాయై దుర్గపారాయై సారాయై సర్వకారిణ్యై ।
ఖ్యాత్యై తథైవ కృష్ణాయై ధూమ్రాయై సతతం నమః ॥ ౮౫.౧౦ ॥
అతిసౌమ్యాతిరౌద్రాయై నతాస్తస్యై నమో నమః ।
నమో జగత్ప్రతిష్ఠాయై దేవ్యై కృత్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౧ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు విష్ణుమాయేతి శబ్దితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౨ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు చేతనేత్యభిధీయతే ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౩ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు బుద్ధిరూపేణ సంస్థితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౪ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు నిద్రారూపేణ సంస్థితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౫ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు క్షుధారూపేణ సంస్థితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౬ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు చ్ఛాయారూపేణ సంస్థితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౭ ॥
యా దేవీ సర్వభూతేషు శక్తిరూపేణ సంస్థితా ।
నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౮ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు తృష్ణారూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౧౯ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు క్షాన్తిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౦ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు జాతిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౧ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు లజ్జారూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౨ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు శాన్తిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౩ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు శ్రద్ధారూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౪ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు కాన్తిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౫ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు లక్ష్మీరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౬ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు ధృతిరూపేణ సంస్థితా ।

తమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౭ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు వృత్తిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౮ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు స్మృతిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౨౯ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు దయారూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౮౫.౩౦ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు నీతిరూపేణం సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౧ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు తుష్టిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౨ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు పుష్టిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౩ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు మాతృరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౪ ॥

యా దేవీ సర్వభూతేషు భ్రాన్తిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౫ ॥

ఇన్ద్రియాణామధిష్ఠాత్రీ భూతానాం చాఖిలేషు యా ।

భూతేషు సతతం తస్యై వ్యాప్తిదేవ్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౬ ॥

చితిరూపేణ యా కృత్స్నమేతద్వ్యాప్య స్థితా జగత్ ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమో నమః ॥ ౫౫.౩౭ ॥

స్తుతా సురైః పూర్వమభీష్టసంశ్రయాత్

తథాసురేన్ద్రేణ దినేషు సేవితా ।

కరోతు సా నః శుభహేతురీశ్వరీ

శుభాని భద్రాణ్యభిహన్తు చాపదః ॥ ౫౫.౩౮ ॥

యా సామ్ప్రతం చోద్ధతదైత్యతాపితైర్

అస్మాభిరీశా చ సురైర్నమస్యతే ।

యా చ స్మృతా తత్క్షణమేవ హన్తి నః

సర్వాపదో భక్తివినమ్రమూర్తిభిః ॥ ౫౫.౩౯ ॥

ఋషిరువాచ

ఏవం స్తవాదియుక్తానాం దేవానాం తత్ర పార్వతీ ।
స్నాతుమభ్యాయయౌ తోయే జాహ్నవ్యా నృపనన్దన ॥ ౮౫.౪౦ ॥
సాబ్రవీత్తాన్ సురాన్ సుభ్రూర్భవద్భిః స్తూయతేఽత్ర కా ।
శరీరకోశతశ్చాస్యాః సముద్భూతాబ్రవీచ్ఛివా ॥ ౮౫.౪౧ ॥
స్తోత్రం మమైతత్క్రియతే శుమ్భదైత్యనిరాకృతైః ।
దేవైః సమేతైః సమరే నిశుమ్భేన పరాజితైః ॥ ౮౫.౪౨ ॥
శరీరకోశాద్యత్తస్యాః పార్వత్యా నిఃసృతామ్బికా ।
కౌశికీతి సమస్తేషు తతో లోకేషు గీయతే ॥ ౮౫.౪౩ ॥
తస్యాం వినిర్గతాయాం తు కృష్ణాభూత్సాపి పార్వతీ ।
కాలికేతి సమాఖ్యాతా హిమాచలకృతాశ్రయా ॥ ౮౫.౪౪ ॥
తతోఽమ్బికాం పరం రూపం బిభ్రాణాం సుమనోహరమ్ ।
దదర్శ చణ్డో ముణ్డశ్చ భృత్యౌ శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౮౫.౪౫ ॥
తాభ్యాం శుమ్భాయ చాఖ్యాతా అతీవ సుమనోహరా ।
కాప్యాస్తే స్త్రీ మహారాజ భాసయన్తీ హిమాచలమ్ ॥ ౮౫.౪౬ ॥
నైవ తాదృక్క్వచిద్రూపం దృష్టం కేనచిదుత్తమమ్ ।
జ్ఞాయతాం కాప్యసౌ దేవీ గృహ్యతాం చాసురేశ్వర ॥ ౮౫.౪౭ ॥
స్త్రీరత్నమతిచార్వఙ్గీ ద్యోతయన్తీ దిశస్త్విషా ।
సా తు తిష్ఠతి దైత్యేన్ద్ర తాం భవాన్ ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౮౫.౪౮ ॥
యాని రత్నాని మణయో గజాశ్వాదీని వై ప్రభో ।
త్రైలోక్యే తు సమస్తాని సామ్ప్రతం భాన్తి తే గృహే ॥ ౮౫.౪౯ ॥
ఐరావతః సమానీతో గజరత్నం పురన్దరాత్ ।
పారిజాతతరుశ్చాయం తథైవోచ్చైఃశ్రవా హయః ॥ ౮౫.౫౦ ॥
విమానం హంససంయుక్తమేతత్తిష్ఠతి తేఽఙ్గణే ।

రత్నభూతమిహానీతం యదాసీద్వేధసోఽద్భుతమ్ ॥ ౮౫.౫౧ ॥
నిధిరేష మహాపద్మః సమానీతో ధనేశ్వరాత్ ।
కిఞ్జల్కినీం దదౌ చాబ్ధిర్మాలామమ్లానపఙ్కజామ్ ॥ ౮౫.౫౨ ॥
ఛత్రం తే వారుణం గేహే కాఞ్చనస్రావి తిష్ఠతి ।
తథాయం స్యన్దనవరో యః పురాసీత్ప్రజాపతేః ॥ ౮౫.౫౩ ॥
మృత్యోరుత్క్రాన్తిదా నామ శక్తిరీశ త్వయా హృతా ।
పాశః సలిలరాజస్య భ్రాతుస్తవ పరిగ్రహే ॥ ౮౫.౫౪ ॥
నిశుమ్భస్యాబ్ధిజాతాశ్చ సమస్తా రత్నజాతయః ।
వహ్నిరపి దదౌ తుభ్యమగ్నిశౌచే చ వాససీ ॥ ౮౫.౫౫ ॥
ఏవం దైత్యేన్ద్ర రత్నాని సమస్తాన్యాహృతాని తే ।
స్త్రీరత్నమేషా కల్యాణీ త్వయా కస్మాన్న గృహ్యతే ॥ ౮౫.౫౬ ॥

ఋషిరువాచ

నిశమ్యేతి వచః శుమ్భః స తదా చణ్డముణ్డయోః ।
ప్రేషయామాస సుగ్రీవం దూతం దేవ్యా మహాసురః ॥ ౮౫.౫౭ ॥

శుమ్భ ఉవాచ

ఇతి చేతి చ వక్తవ్యా సా గత్వా వచనాన్మమ ।
యథా చాభ్యేతి సంప్రీత్యా తథా కార్యం త్వయా లఘు ॥ ౮౫.౫౮ ॥
స తత్ర గత్వా యత్రాస్తే శైలోద్దేశేఽతిశోభనే ।
తాం చ దేవీం తతః ప్రాహ శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా ॥ ౮౫.౫౯ ॥

దూత ఉవాచ

దేవి దైత్యేశ్వరః శుమ్భస్త్రైలోక్యే పరమేశ్వరః ।
దూతోఽహం ప్రేషితస్తేన త్వత్సకాశమిహాగతః ॥ ౫.౬౦ ॥
అవ్యాహతాజ్ఞః సర్వాసు యః సదా దేవయోనిషు ।
నిర్జితాఖిలదైత్యారిః స యదాహ శృణుష్వ తత్ ॥ ౫.౬౧ ॥
మమ త్రైలోక్యమఖిలం మమ దేవా వశానుగాః ।
యజ్ఞభాగానహం సర్వానుపాశ్నామి పృథక్పృథక్ ॥ ౫.౬౨ ॥
త్రైలోక్యే వరరత్నాని మమ వశ్యాన్యశేషతః ।
తథైవ గజరత్నం చ హృత్వా దేవేన్ద్రవాహనమ్ ॥ ౫.౬౩ ॥
క్షీరోదమథనోద్భూతమశ్వరత్నం మమామరైః ।
ఉచ్చైఃశ్రవససంజ్ఞం తత్ప్రణిపత్య సమర్పితమ్ ॥ ౫.౬౪ ॥
యాని చాన్యాని దేవేషు గన్ధర్వేషూరగేషు చ ।
రత్నభూతాని భూతాని తాని మయ్యేవ శోభనే ॥ ౫.౬౫ ॥
స్త్రీరత్నభూతాం త్వాం దేవి లోకే మన్యామహే వయమ్ ।
సా త్వమస్మానుపాగచ్ఛ యతో రత్నభుజో వయమ్ ॥ ౫.౬౬ ॥
మాం వా మమానుజం వాపి నిశుమ్భమురువిక్రమమ్ ।
భజ త్వం చఞ్చలాపాఙ్గి రత్నభూతాసి వై యతః ॥ ౫.౬౭ ॥
పరమైశ్వర్యమతులం ప్రాప్స్యసే మత్పరిగ్రహాత్ ।
ఏతద్బుద్ధ్యా సమాలోచ్య మత్పరిగ్రహతాం వ్రజ ॥ ౫.౬౮ ॥

ఋషిరువాచ

ఇత్యుక్తా సా తదా దేవీ గమ్భీరాన్తఃస్మితా జగౌ ।
దుర్గా భగవతీ భద్రా యయేదం ధార్యతే జగత్ ॥ ౫.౬౯ ॥

దేవ్యువాచ

సత్యముక్తత్వయా నాత్ర మిథ్యా కిఞ్చిత్త్వయోదితమ్ ।
త్రైలోక్యాధిపతిః సుమ్భో నిశుమ్భశ్చాపి తాదృశః ॥ ౮౫.౭౦ ॥
కిం త్వత్ర యత్ప్రతిజ్ఞాతం మిథ్యా తత్క్రియతే కథమ్ ।
శ్రూయతామల్పబుద్ధిత్వాత్ప్రతిజ్ఞా యా కృతా పురా ॥ ౮౫.౭౧ ॥
యో మాం జయతి సంగ్రామే యో మే దర్పం వ్యపోహతి ।
యో మే ప్రతిబలో లోకే స మే భర్తా భవిష్యతి ॥ ౮౫.౭౨ ॥
తదాగచ్ఛతు శుమ్భోఽత్ర నిశుమ్భో వా మహాసురః ।
మాం జిత్వా కిం చిరేణాత్ర పాణిం గృహ్ణాతు మే లఘు ॥ ౮౫.౭౩ ॥

దూత ఉవాచ

అవలిప్తాసి మైవం త్వం దేవి బ్రూహి మమాగ్రతః ।
త్రైలోక్యే కః పుమాంస్తిష్ఠేదగ్రే శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౮౫.౭౪ ॥
అన్యేషామపి దైత్యానాం సర్వే దేవా న వై యుధి ।
తిష్ఠన్తి సంముఖే దేవి కిం పునః స్త్రీ త్వమేకికా ॥ ౮౫.౭౫ ॥
ఇన్ద్రాద్యాః సకలా దేవాస్తస్థుర్యేషాం న సంయుగే ।
శుమ్భాదీనాం కథం తేషాం స్త్రీ ప్రయాస్యసి సంముఖమ్ ॥ ౮౫.౭౬ ॥
సా త్వం గచ్ఛ మయైవోక్తా పార్శ్వం శుమ్భనిశుమ్భయోః ।
కేశాకర్షణనిర్ధూతగౌరవా మా గమిష్యసి ॥ ౮౫.౭౭ ॥

దేవ్యువాచ

ఏవమేతద్బలీ శుమ్భో నిశుమ్భశ్చాతివీర్యవాన్ ।
కిం కరోమి ప్రతిజ్ఞా మే యదనాలోచితా పురా ॥ ౮౫.౭౮ ॥
స త్వం గచ్ఛ మయోక్తం తే యదేతత్సర్వమాదృతః ।
తదాచక్ష్వాసురేన్ద్రాయ స చ యుక్తం కరోతు తత్ ॥ ౮౫.౭౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేరసావర్ణికే మన్వన్తరేఽ దేవీమాహాత్మ్యే పఞ్చాశోతితమోఽధ్యాయః

షడశీతితమోఽధ్యాయః ౮౬

ఋషిరువాచ

ఇత్యాకర్ణ్య వచో దేవ్యాః స దూతోఽమర్షపూరితః ।
సమాచష్ట సమాగమ్య దైత్యరాజాయ విస్తరాత్ ॥ ౮౬.౧ ॥
తస్య దూతస్య తద్వాక్యమాకర్ణ్యాసురరాట్తతః ।
సక్రోధః ప్రాహ దైత్యానామధిపం ధూమ్రలోచనమ్ ॥ ౮౬.౨ ॥
హే ధూమ్రలోచనాశు త్వం స్వసైన్యపరివారితః ।
తామానయ బలాద్దుష్టాం కేశాకర్షణవిహ్వలామ్ ॥ ౮౬.3 ॥
తత్పరిత్రాణదః కశ్చిద్యది వోత్తిష్ఠతేఽపరః ।
స హన్తవ్యోఽమరో వాపి యక్షో గన్ధర్వ ఏవ వా ॥ ౮౬.౪ ॥

ఋషిరువాచ

తేనాజ్ఞప్తస్తతః శీఘ్రం స దైత్యో ధూమ్రలోచనః ।
వృతః షష్ట్యా సహస్రాణామసురాణాం ద్రుతం యయౌ ॥ ౮౬.౫ ॥
స దృష్ట్వా తాం తతో దేవీం తుహినాచలసంస్థితామ్ ।
జగాదోచ్చైః ప్రయాహీతి మూలం శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౮౬. ౬ ॥
న చేత్ప్రీత్యాద్య భవతీ మద్భర్తారముపైష్యతి ।
తతో బలాన్నయామ్యేష కేశాకర్షణవిహ్వలామ్ ॥ ౮౬.౭ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

దైత్యేశ్వరేణ ప్రహితో బలవాన్ బలసంవృతః ।
బలాన్నయసి మామేవం తతః కిం తే కరోమ్యహమ్ ॥ ౮౬.౮ ॥

ఋషిరువాచ

ఇత్యుక్తః సోఽభ్యధావత్తామసురో ధూమ్రలోచనః ।
హుఙ్కారేణైవ తం భస్మ సా చకారామ్బికా తతః ॥ ౮౬.౯ ॥
అథ క్రుద్ధం మహాసైన్యమసురాణాం తథామ్బికా ।
వవర్ష సాయకైస్తీక్ష్ణైస్తథా శక్తిపరశ్వధైః ॥ ౮౬.౧౦ ॥
తతో ధుతసటః కోపాత్కృత్వా నాదం సుభైరవమ్ ।
పపాతాసురసేనాయాం సింహో దేవ్యాః స్వవాహనః ॥ ౮౬.౧౧ ॥
కాంశ్చిత్కరప్రహారేణ దైత్యానాస్యేన చాపరాన్ ।
ఆక్రమ్య చాధరేణాన్యాన్ స జఘాన మహాసురాన్ ॥ ౮౬.౧౨ ॥

కేషాఞ్చిత్పాటయామాస నఖైః కోష్ఠాని కేసరీ ।
తథా తలప్రహారేణ శిరాంసి కృతవాన్ పృథక్ ॥ ౮౬.౧౩ ॥
విచ్ఛిన్నబాహుశిరసః కృతాస్తేన తథాపరే ।
పపౌ చ రుధిరం కోష్ఠాదన్యేషాం ధుతకేసరః ॥ ౮౬.౧౪ ॥
క్షణేన తద్బలం సర్వం క్షయం నీతం మహాత్మనా ।
తేన కేసరిణా దేవ్యా వాహనేనాతికోపినా ॥ ౮౬.౧౫ ॥
శ్రుత్వా తమసురం దేవ్యా నిహతం ధూమ్రలోచనమ్ ।
బలం చ క్షయితం కృత్స్నం దేవీకేసరిణా తతః ॥ ౮౬.౧౬ ॥
చుకోప దైత్యాధిపతిః శుమ్భః ప్రస్ఫురితాధరః ।
ఆజ్ఞాపయామాస చ తౌ చణ్డముణ్డౌ మహాసురౌ ॥ ౮౬.౧౭ ॥
హే చణ్డ హే ముణ్డ బలైర్బహుభిః పరివారితౌ ।
తత్ర గచ్ఛత గత్వా చ సా సమానీయతాం లఘు ॥ ౮౬.౧౮ ॥
కేశేష్వాకృష్య బద్ధ్వా వా యది వః సంశయో యుధి ।
తదాశేషాయుధైః సర్వైరసురైర్వినిహన్యతామ్ ॥ ౮౬.౧౯ ॥
తస్యాం హతాయాం దుష్టాయాం సింహే చ వినిపాతితే ।
శీఘ్రమాగమ్యతాం బద్ధ్వా గృహీత్వా తామథామ్బికామ్ ॥ ౮౬.౨౦ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే ధూమ్రలోచనవధో నామ షడశీతితమోఽధ్యాయః

సప్తశీతితమాధ్యాయః ౮౭

ఋషిరువాచ

ఆజ్ఞప్తాస్తే తతో దైత్యాశ్చణ్డముణ్డపురోగమాః ।
చతురఙ్గబలోపేతా యయురభ్యుద్యతాయుధాః ॥ ౭౭.౧ ॥
దదృశుస్తే తతో దేవీమీషద్ధాసాం వ్యవస్థితామ్ ।
సింహస్యోపరి శైలేన్ద్రశృఙ్గే మహతి కాఞ్చనే ॥ ౭౭.౨ ॥
తే దృష్ట్వా తాం సమాదాతుముద్యమం చక్రురుద్యతాః ।
ఆకృష్టచాపాసిధరాస్తథాన్యే సత్సమీపగాః ॥ ౭౭.౩ ॥
తతః కోపం చకారోచ్చైరమ్బికా తానరీన్ ప్రతి ।
కోపేన చాస్యా వదనం మషీవర్ణమభూత్తదా ॥ ౭౭.౪ ॥
భ్రుకుటీకుటిలాత్తస్యా లలాటఫలకాద్ద్రుతమ్ ।
కాలీ కరాలవదనా వినిష్క్రాన్తాసిపాశినీ ॥ ౭౭.౫ ॥
విచిత్రఖట్వాఙ్గధరా నరమాలావిభూషణా ।
ద్వీపిచర్మపరీధానా శుష్కమాంసాతిభైరవా ॥ ౭౭.౬ ॥
అతివిస్తారవదనా జిహ్వాలలనభీషణా ।
నిమగ్నారక్తనయనా నాదాపూరితదిఙ్ముఖా ॥ ౭౭.౭ ॥
సా వేగేనాభిపతితా ఘతయన్తీ మహాసురాన్ ।
సైన్యే తత్ర సురారీణామభక్షయత తద్వలమ్ ॥ ౭౭.౮ ॥
పార్ష్ణిగ్రాహాఙ్కుశగ్రాహియోధఘణ్టాసమన్వితాన్ ।
సమాదాయైకహస్తేన ముఖే చిక్షేప వారణాన్ ॥ ౭౭.౯ ॥
తథైవ యోధం తురగై రథం సారథినా సహ ।
నిక్షిప్య వక్త్రే దశనైశ్చర్వయన్త్యతిభైరవమ్ ॥ ౭౭.౧౦ ॥
ఏకం జగ్రాహ కేశేషు గ్రీవాయామథ చాపరమ్ ।

పాదేనాక్రమ్య చైవాన్యమురసాన్యమపోథయత్ ॥ ౮౭.౧౧ ॥

తైర్ముక్తాని చ శస్త్రాణి మహాస్త్రాణి తథాసురైః ।

ముఖేన జగ్రాహ రుషా దశనైర్మథితాన్యపి ॥ ౮౭.౧౨ ॥

బలినాం తద్బలం సర్వమసురాణాం దురాత్మనామ్ ।

మమర్దాభక్షయచ్చాన్యానన్యాంశ్చాతాడయత్తథా ॥ ౮౭.౧౩ ॥

అసినా నిహతాః కేచిత్కేచిత్ఖట్వాఙ్గతాడితాః ।

జగ్ముర్వినాశమసురా దన్తాగ్రాభిహతా రణే ॥ ౮౭.౧౪ ॥

క్షణేన తన్మహాసైన్యమసురాణాం నిపాతితమ్ ।

దృష్ట్వా చణ్డోఽభిమైర్భీమాక్షీం తాం మహాసురః ॥ ౮౭.౧౫ ॥

శరవర్షైర్మహాభీమైర్భీమాక్షీం తాం మహాసురః ।

ఛాదయామాస చక్రైశ్చ ముణ్డః క్షిప్తైః సహస్రశః ॥ ౮౭.౧౬ ॥

తాని చక్రాణ్యనేకాని విశమానాని తన్ముఖమ్ ।

బభుర్యథార్కబిమ్బాని సుబహూని ఘనోదరమ్ ॥ ౮౭.౧౭ ॥

తతో జహాసాతిరుషా భీమం భైరవనాదినీ ।

కాలీ కరాలవక్త్రాన్తర్దుర్దర్శదశనోజ్జ్వలా ॥ ౮౭.౧౮ ॥

ఉత్థాయ చ మహాసింహం దేవీ చణ్డమధావత ।

గృహీత్వా చాస్య కేశేషు శిరస్తేనాసినాచ్ఛినత్ ॥ ౮౭.౧౯ ॥

ఛిన్నే శిరసి దైత్యేన్ద్రశ్చక్రే నాదం సుభైరవమ్ ।

తేన నాదేన మహతా త్రాసితం భువనత్రయమ్ ॥ ౮౭.౨౦ ॥

అథ ముణ్డోఽభ్యధావత్తాం దృష్ట్వా చణ్డం నిపాతితమ్ ।

తమప్యపాతయద్భూమౌ సా ఖడ్గాభిహతం రుషా ॥ ౮౭.౨౧ ॥

హతశేషం తతః సైన్యం దృష్ట్వా చణ్డం నిపాతితమ్ ।

ముణ్డం చ సుమహావీర్యం దిశో భేజే భయాతురమ్ ॥ ౮౭.౨౨ ॥

శిరశ్చణ్డస్య కాలీ చ గృహీత్వా ముణ్డమేవ చ ।

ప్రాహ ప్రచణ్డాట్టహాసమిశ్రమభ్యేత్య చణ్డికామ్ ॥ ౮౭.౨౩ ॥
మయా తవాత్రోపహృతౌ చణ్డముణ్డౌ మహాపశూ ।
యుద్ధయజ్ఞే స్వయం శుమ్భం నిశుమ్భం చ హనిష్యసి ॥ ౮౭.౨౪ ॥

ఋషిరువాచ

తావానీతౌ తతో దృష్ట్వా చణాడముణ్డౌ మహాసురౌ ।
ఉవాచ కాలీం కల్యాణీ లలితం చణ్డికా వచః ॥ ౮౭.౨౫ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

యస్మాచ్చణ్డం చ ముణ్డం చ గృహీత్వా త్వముపాగతా ।
చాముణ్డేతి తతో లోకే ఖ్యాతా దేవి భవిష్యసి ॥ ౮౭.౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే చణ్డముణ్డవధోనామ సప్తాశీతితమోఽధ్యాయః

అష్టాశీతితమోఽధ్యాయః ౮౮

ఋషిరువాచ

చణ్డే చ నిహతే దైత్యే ముణ్డే చ వినిపాతితే ।
బహులేషు చ సైన్యేషు క్షయితేష్వసురేశ్వరః ॥ ౮౮.౧ ॥
తతః కోపపరాధీనచేతాః శుమ్భః ప్రతాపవాన్ ।
ఉద్యోగం సర్వసైన్యానాం దైత్యానామాదిదేశ హ ॥ ౮౮.౨ ॥
అద్య సర్వబలైర్దైత్యాః షడశీతిరుదాయుధాః ।
కమ్బూనాం చతురశీతిర్నిర్యాన్తు స్వబలైర్వృతాః ॥ ౮౮.౩ ॥
కోటివీర్యాణి పఞ్చాశదసురాణాం కులాని వై ।
శతం కులాని ధౌమ్రాణాం నిర్గచ్ఛన్తు మమాజ్ఞయా ॥ ౮౮.౪ ॥
కాలకా దౌర్హృదా మౌర్యాః కాలకేయాస్తథాసురాః ।
యుద్ధాయ సజ్జా నిర్యాన్తు ఆజ్ఞయా త్వరితా మమ ॥ ౮౮.౫ ॥
ఇత్యాజ్ఞాప్యాసురపతిః శుమ్భో భైరవశాసనః ।
నిర్జగామ మహాసైన్యసహస్రైర్బహుభిర్వృతః ॥ ౮౮.౬ ॥
ఆయాన్తం చణ్డికా దృష్ట్వా తత్సైన్యమతిభీషణమ్ ।
జ్యాస్వనైః పూరయామాస ధరణీగగనాన్తరమ్ ॥ ౮౮.౭ ॥
స చ సింహో మహానాదమతీవ కృతవాన్నృప ।
ఘణ్టాస్వనేన తన్నాదమమ్బికా చాప్యబృంహయత్ ॥ ౮౮.౮ ॥
ధనుర్జ్యాసింహఘణ్టానాం నాదాపూరితదిఙ్ముఖా ।
నినాదైర్భీషణైః కాలీ జిగ్యే విస్తారితాననా ॥ ౮౮.౯ ॥
తం నినాదముపశ్రుత్య దైత్యసైన్యైశ్చతుర్దిశమ్ ।
దేవీ సింహస్తథా కాలీ సరోషైః పరివారితాః ॥ ౮౮.౧౦ ॥
ఏతస్మిన్నన్తరే భూప వినాశాయ సురద్విషామ్ ।
భవాయామరసింహానామతివీర్యబలాన్వితాః ॥ ౮౮.౧౧ ॥
బ్రహ్మేశగుహవిష్ణూనాం తథేన్ద్రస్య చ శక్తయః ।

శరీరేభ్యో వినిష్క్రమ్య తద్రూపైశ్చణ్డికాం యయుః ॥ ౮౮.౧౨ ॥

యస్య దేవస్య యద్రూపం యథాభూషణవాహనమ్ ।

తద్వదేవ హి తచ్ఛక్తిరసురాన్ యోద్ధుమాయయౌ ॥ ౮౮.౧౩ ॥

హంసయుక్తవిమానాగ్రే సాక్షసూత్రకమణ్డలుః ।

ఆయాతా బ్రహ్మణః శక్తిర్బ్రహ్మాణీ సాభిధీయతే ॥ ౮౮.౧౪ ॥

మాహేశ్వరీ వృషారూఢా త్రిశూలవరధీరిణీ ।

మహాహివలయా ప్రాప్తా చన్ద్రలేఖావిభూషణా ॥ ౮౮.౧౫ ॥

కౌమారీ శక్తిహస్తా చ మయూరవరవాహనా ।

యోద్ధుమభ్యాయయౌ దైత్యానమ్బికా గుహరూపిణీ ॥ ౮౮.౧౬ ॥

తథైవ వైష్ణవీ శక్తిర్గరుడోపరి సంస్థితా ।

శఙ్ఖచక్రగదాశార్ఙ్గఖడ్గహస్తాభ్యుపాయయౌ ॥ ౮౮.౧౭ ॥

జజ్ఞే వారాహమతులం రూపం యా బిభ్రతీ హరేః ।

శక్తిః సాప్యాయయౌ తత్ర వారాహీం బిభ్రతీ తనుమ్ ॥ ౮౮.౧౮ ॥

నారసింహీ నృసింహస్య బిభ్రతీ సదృశం వపుః ।

ప్రాప్తా తత్ర సటాక్షేపక్షిప్తనక్షత్రసంహతిః ॥ ౮౮.౧౯ ॥

వజ్రహస్తా తథైవైన్ద్రీ గజరాజోపరి స్థితా ।

ప్రాప్తా సహస్రనయనా యథా శక్రస్తథైవ సా ॥ ౮౮.౨౦ ॥

తతః పరివృతస్తాభిరీశానో దేవశక్తిభిః ।

హన్యన్తామసురాః శీఘ్రం మమ ప్రీత్యాఽహ చణ్డికామ్ ॥ ౮౮.౨౧ ॥

తతో దేవీశరీరాత్తు వినిష్క్రాన్తాతిభీషణా ।

చణ్డికాశక్తిరత్యుగ్రా శివాశతనినాదినీ ॥ ౮౮.౨౨ ॥

సా చాహ ధూమ్రజటిలమీశానమపరాజితా ।

దూత త్వం గచ్ఛ భగవన్ పార్శ్వం శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౮౮.౨౩ ॥

బ్రూహి శుమ్భం నిశుమ్భం చ దానవావతిగర్వితౌ ।

యే చాన్యే దానవాస్తత్ర యుద్ధాయ సముపస్థితాః ॥ ౮౮.౨౪ ॥

త్రైలోక్యమిన్ద్రో లభతాం దేవాః సన్తు హవిర్భుజః ।

యూయం ప్రయాత పాతాలం యది జీవితుమిచ్ఛథ ॥ ౮౮.౨౫ ॥

బలావలేపాదథ చేద్భవన్తో యుద్ధకాఙ్క్షిణః ।

తదాగచ్ఛత తృప్యన్తు మచ్ఛివాః పిశితేన వః ॥ ౮౮.౨౬ ॥

యతో నియుక్తో దౌత్యేన తయా దేవ్యా శివః స్వయమ్ ।

శివదూతీతి లోకేఽస్మింస్తతః సా ఖ్యాతిమాగతా ॥ ౮౮.౨౭ ॥

తేఽపి శ్రుత్వా వచో దేవ్యాః శర్వాఖ్యాతం మహాసురాః ।

అమర్షాపూరితా జగ్ముర్యత్ర కాత్యాయనీ స్థితా ॥ ౮౮.౨౮ ॥

తతః ప్రథమమేవాగ్రే శరశక్త్యృష్టివృష్టిభిః ।

వవర్షురుద్ధతామర్షాస్తాం దేవీమమరారయః ॥ ౮౮.౨౯ ॥

సా చ తాన్ ప్రహితాన్ బాణాఞ్ఛూలశక్తిపరశ్వధాన్ ।

చిచ్ఛేద లీలయాఽధ్మాతధనుర్ముక్తైర్మహేషుభిః ॥ ౮౮.30 ॥

తస్యాగ్రతస్తథా కాలీ శూలపాతవిదారితాన్ ।

ఖట్వాఙ్గపోథితాంశ్చారీన్ కుర్వతీ వ్యచరత్తదా ॥ ౮౮.3౧ ॥

కమణ్డలుజలాక్షేపహతవీర్యాన్ హతౌజసః ।

బ్రహ్మాణీ చాకరోచ్ఛత్రూన్ యేన యేన స్మ ధావతి ॥ ౮౮.3౨ ॥

మాహేశ్వరీ త్రిశూలేన తథా చక్రేణ వైష్ణవీ ।

దైత్యాఞ్జఘాన కౌమారీ తథా శక్త్యాతికోపనా ॥ ౮౮.33 ॥

ఐన్ద్రీకులిశపాతేన శతశో దైత్యదానవాః ।

పేతుర్విదారితాః పృథ్వ్యాం రుధిరౌఘప్రవర్షిణః ॥ ౮౮.3౪ ॥

తుణ్డప్రహారవిధ్వస్తా దంష్ట్రాగ్రక్షతవక్షసః ।

వారాహమూర్త్యా న్యపతంశ్చక్రేణ చ విదారితాః ॥ ౮౮.3౫ ॥

నఖైర్విదారితాంశ్చాన్యాన్ భక్షయన్తీ మహాసురాన్ ।

నారసింహీ చచారాజౌ నాదాపూర్ణదిగన్తరా ॥ ౮౮.౩౬ ॥

చణ్డాట్టహాసైరసురాః శివదూత్యభిదూషితాః ।

పేతుః పృథివ్యాం పతితాంస్తాంశ్చఖాదాథ సా తదా ॥ ౮౮.౩౭ ॥

ఇతి మాతృగణం క్రుద్ధం మర్దయన్తం మహాసురాన్ ।

దృష్ట్వాభ్యుపాయైర్వివిధైర్నేశుర్దేవారిసైనికాః ॥ ౮౮.౩౮ ॥

పలాయనపరాన్ దృష్ట్వా దైత్యాన్మాతృగణార్దితాన్ ।

యోద్ధుమభ్యాయయౌ క్రుద్ధో రక్తబీజో మహాసురః ॥ ౮౮.౩౯ ॥

రక్తబిన్దుర్యదా భూమౌ పతత్యస్య శరీరతః ।

సముత్పతతి మేదిన్యాం తత్ప్రమాణో మహాసురః ॥ ౮౮.౪౦ ॥

యుయుధే స గదాపాణిపరిన్ద్రశక్త్యా మహాసురః ।

తతశ్చైన్ద్రీ స్వవజ్రేణ రక్తబీజమతాడయత్ ॥ ౮౮.౪౧ ॥

కులిశేనాహతస్యాశు బహు సుస్రావ శోణితమ్ ।

సముత్తస్థుస్తతో యోధాస్తద్రూపాస్తత్పరాక్రమాః ॥ ౮౮.౪౨ ॥

యావన్తః పతితాస్తస్య శరీరాద్రక్తబిన్దవః ।

తావన్తః పురుషా జాతాస్తద్వీర్యబలవిక్రమాః ॥ ౮౮.౪౩ ॥

తే చాపి యుయుధుస్తత్ర పురుషా రక్తసమ్భవాః ।

సమం మాతృబిరత్యుగ్రశస్త్రపాతాతిభీషణమ్ ॥ ౮౮.౪౪ ॥

పునశ్చ వజ్రపాతేన క్షతమస్య శిరో యదా ।

వవాహ రక్తం పురుషాస్తతో జాతాః సహస్రశః ॥ ౮౮.౪౫ ॥

వైష్ణవీ సమరే చైనం చక్రేణాభిజఘాన హ ।

గదయా దాడయామాస ఐన్ద్రీ తమసురేశ్వరమ్ ॥ ౮౮.౪౬ ॥

వేష్ణావీచక్రభిన్నస్య రుధిరస్రావసమ్భవైః ।

సహస్రశౌ జగద్వ్యాప్తం తత్ప్రమాణైర్మహాసురైః ॥ ౮౮.౪౭ ॥

శక్త్యా జఘాన కౌమారీ వారాహీ చ తథాసినా ।

మాహేశ్వరీ త్రిశూలేన రక్తబీజం మహాసురమ్ ॥ ౮౮.౪౮ ॥
స చాపి గదయా దైత్యః సర్వా ఏవాహనత్పృథక్ ।
మాతః కోపసమావిష్టో రక్తబీజో మహాసురః ॥ ౮౮.౪౯ ॥
తస్యాహతస్య బహుధా శక్తిశూలాదిభిర్భువి ।
పపాత యో వై రక్తౌఘస్తేనాసఞ్ఛతశోఽసురాః ॥ ౮౮.౫౦ ॥
తైశ్చాసురాసృక్సమ్భూతైరసురైః సకలం జగత్ ।
వ్యాప్తమాసీత్తతో దేవా భయమాజగ్మురుత్తమమ్ ॥ ౮౮.౫౧ ॥
తాన్ విషణ్ణాన్ సురాన్ దృష్ట్వా చణ్డికా ప్రాహ సత్వరా ।
ఉవాచ కాలీం చాముణ్డే విస్తీర్ణం వదనం కురు ॥ ౮౮.౫౨ ॥
మచ్ఛస్త్రపాతసమ్భూతాన్ రక్తబిన్దూన్మహాసురాన్ ।
రక్తబిన్దోః ప్రతీచ్ఛ త్వం వక్త్రేణానేన వేగినా ॥ ౮౮.౫౩ ॥
భక్షయన్తీ చర రణే తదుత్పన్నాన్మహాసురాన్ ।
ఏవమేష క్షయం దైత్యః క్షీణరక్తో గమిష్యతి ।
భక్ష్యమాణాస్త్వయా చోగ్రా న చోత్పత్స్యన్తి చాపరే ॥ ౮౮.౫౪ ॥

ఋషిరువాచ

ఇత్యుక్త్వా తాం తతో దేవీ శూలేనాభిజఘాన తమ్ ।
ముఖేన కాలీ జగృహే రక్తబీజస్య సోణితమ్ ॥ ౮౮.౫౫ ॥
తతోఽసావాజఘానాథ గదయా తత్ర చణ్డికామ్ ।
న చాస్యా వేదనాం చక్రే గదాపాతోఽల్పికామపి ॥ ౮౮.౫౬ ॥
తస్యాహతస్య దేహాత్తు బహు సుస్రావ శోణితమ్ ।
యతస్తతః స్వవక్త్రేణ వాముణ్డా సమ్ప్రతీచ్ఛతి ॥ ౮౮.౫౭ ॥
ముఖే సముద్గతా యేఽస్యా రక్తపాతాన్మహాసురాః ।

తాంశ్చఖాదాథ చాముణ్డా పపౌ తస్య చ శోణితమ్ ॥ ౮౮.౫౮ ॥
దేవీ శూలేన చక్రేణ బాణైరసిభిరృష్టిభిః ।
జఘాన రక్తబీజం తం చాముణ్డాపీతశోణితమ్ ॥ ౮౮.౫౯ ॥
స పపాత మహీపృష్ఠే శస్త్రసంహతితో హతః ।
నీరక్తశ్చ మహీపాల రక్తబీజో మహాసురః ॥ ౮౮.౬౦ ॥
తతస్తే హర్షమతులమవాపుస్త్రిదశా నృప ।
తేషాం మాతృగణో జాతో ననర్తాసృఙ్మదోద్ధతః ॥ ౮౮.౬౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే
రక్తబీజవధోనామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః

ఏకోననవతితమోఽధ్యాయః ౮౯

రాజోవాచ

విచిత్రమిదమాఖ్యాతం భగవన్ భవతా మమ ।
దేవ్యాశ్చరితమాహాత్మ్యం రక్తబీజవధాశ్రితమ్ ॥ ౮౯.౧ ॥
భూయశ్చేచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం రక్తబీజే నిపాతితే ।
చకార శుమ్భో యత్కర్మ నిశుమ్భశ్చాతికోపనః ॥ ౮౯.౨ ॥

ఋషిరువాచ

చకార కోపమతులం రక్తబీజే నిపాతితే ।
శుమ్భాసురో నిశుమ్భశ్చ హతేష్వన్యేషు చాహవే ॥ ౮౯.౩ ॥
హన్యమానం మహాసైన్యం విలోక్యామర్షముద్వహన్ ।
అభ్యధావన్నిశుమ్భోఽథ ముఖ్యయాసురసేనయా ॥ ౮౯.౪ ॥
తస్యాగ్రతస్తథా పృష్ఠే పార్శ్వయోశ్చ మహాసురాః ।
సందష్టౌష్ఠపుటాః క్రుద్ధా హన్తుం దేవీముపాయయుః ॥ ౮౯.౫ ॥
ఆజగామ మహావీర్యః శుమ్భోఽపి స్వబలైర్వృతః ।
నిహన్తుం చణ్డికాం కోపాత్కృత్వా యుద్ధం తు మాతృభిః ॥ ౮౯.౬ ॥
తతో యుద్ధమతీవాసీద్దేవ్యా శుమ్భనిశుమ్భయోః ।
శరవర్షమతీవోగ్రం మేఘయోరివ వర్షతోః ॥ ౮౯.౭ ॥
చిచ్ఛేదాస్తాఞ్ఛరాంస్తాభ్యాం చణ్డికా స్వశరోత్కరైః ।
తాడయామాస చాఙ్గేషు శస్త్రౌఘైరసురేశ్వరౌ ॥ ౮౯.౮ ॥
నిశుమ్భో నిశితం ఖడ్గం చర్మ చాదాయ సుప్రభమ్ ।
అతాడయన్మూర్ధ్ని సింహం దేవ్యా వాహనముత్తమమ్ ॥ ౮౯.౯ ॥
నిశుమ్భో నిశితం ఖడ్గం చర్మ చాదాయ సుప్రభమ్ ।
అతాడయన్మూర్ధ్ని సింహం దేవ్యా వాహనముత్తమమ్ ॥ ౮౯.౧౦ ॥
ఛిన్నే చర్మణి ఖడ్గే చ శక్తిం చిక్షేప సోఽసురః ।
తామప్యస్య ద్విధా చక్రే చక్రేణాభిముఖాగతామ్ ॥ ౮౯.౧౧ ॥
కోపాధ్మాతో నిశుమ్భోఽథ శూలం జగ్రాహ దానవః ।
ఆయాతం ముష్టిపాతేన దేవీ తచ్చాప్యచూర్ణయత్ ॥ ౮౯.౧౨ ॥
అథాదాయ గదాం సోఽపి చిక్షేప చణ్డికాం ప్రతి ।
సాపి దేవ్యా త్రిశూలేన భిన్నా భస్మత్వమాగతా ॥ ౮౯.౧౩ ॥

తతః పరశుహస్తం తమాయాన్త దైత్యపుఙ్గవమ్ ।

ఆహత్య దేవీ బాణౌఘైరపాతయత భూతలే ॥ ౮౯.౧౪ ॥

తస్మిన్నిపతితే భూమౌ నిశుమ్భే భీమవిక్రమే ।

భ్రాతర్యతీవ సంక్రుద్ధః ప్రయయౌ హన్తుమమ్బికామ్ ॥ ౮౯.౧౫ ॥

స రథస్థస్తథాత్యుచ్చైర్గృహీతపరమాయుధైః ।

భుజైరష్టాభిరతులైర్వ్యాప్యాశేషం బభౌ నభః ॥ ౮౯.౧౬ ॥

తమాయాన్తం సమాలోక్య దేవీ శఙ్ఖమవాదయత్ ।

జ్యాశబ్దం చాపి ధనుషశ్చకారాతీవ దుః సహమ్ ॥ ౮౯.౧౭ ॥

పూరయామాస కకుభో నిజఘణ్టాస్వనేన చ ।

సమస్తదైత్యసైన్యానాం తేజోవధవిధాయినా ॥ ౮౯.౧౮ ॥

తతః సింహో మహానాదైస్త్యాజితేభమహామదైః ।

పూరయామాస గగనం గాం తథైవ దిశో దశ ॥ ౮౯.౧౯ ॥

తతః కాలీ సముత్పత్య గగనం క్ష్మామతాడయత్ ।

కరాభ్యాం తన్నినాదేన ప్రాక్స్వనాస్తే తిరోహితాః ॥ ౮౯.౨౦ ॥

అట్టాట్టహాసమశివం శివదూతీ చకార హ ।

తైః శబ్దైరసురాస్త్రేసుః శుమ్భః కోపం పరం యయౌ ॥ ౮౯.౨౧ ॥

దురాత్మంస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి వ్యాజహారామ్బికా యదా ।

తదా జయేత్యభిహితం దేవైరాకాశసంస్థితైః ॥ ౮౯.౨౨ ॥

శుమ్భేనాగత్య యా శక్తిర్ముక్తా జ్వాలాతిభీషణా ।

ఆయాన్తీ వహ్నికూటాభా సా నిరస్తా మహోల్కయా ॥ ౮౯.౨౩ ॥

సింహనాదేన శుమ్భస్య వ్యాప్తం లోకత్రయాన్తరమ్ ।

నిర్ఘాతనిః స్వనో ఘోరో జితవానవనీపతే ॥ ౮౯.౨౪ ॥

శుమ్భముక్తాఞ్ఛరాన్దేవీ శుమ్భస్తత్ప్రహితాఞ్ఛరాన్ ।

చిచ్ఛేద స్వశరైరుగ్రైః శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౮౯.౨౫ ॥

తతః సా చణ్డికా క్రుద్ధా శూలేనాభిజఘాన తమ్ ।
స తదాభిహతో భూమౌ మూర్ఛితో నిపపాత హ ॥ ౮౯.౨౬ ॥
తతో నిశుమ్భః సమ్ప్రాప్య చేతనామాత్తకార్ముకః ।
ఆజఘాన శరైర్దేవీం కాలీం కేసరిణం తథా ॥ ౮౯.౨౭ ॥
పునశ్చ కృత్వా బాహూనామయుతం దనుజేశ్వరః ।
చక్రాయుధేన దితిజశ్ఛాదయామాస చణ్డికామ్ ॥ ౮౯.౨౮ ॥
తతో భగవతీ క్రుద్ధా దుర్గా దుర్గార్తినాశినీ ।
చిచ్ఛేద తాని చక్రాణి స్వశరైః సాయకాంశ్చ తాన్ ॥ ౮౯.౨౯ ॥
తతో నిశుమ్భో వేగేన గదామాదాయ చణ్డికామ్ ।
అభ్యధావత వై హన్తుం దైత్యసేనాసమావృతః ॥ ౮౯.3౦ ॥
తస్యాపతత ఏవాశు గదాం చిచ్ఛేద చణ్డికా ।
ఖడ్గేన శితధారేణ స చ శూలం సమాదదే ॥ ౮౯.3౧ ॥
శూలహస్తం సమాయాన్తం నిశుమ్భమమరార్దనమ్ ।
హృది వివ్యాధ శూలేన వేగావిద్ధేన చణ్డికా ॥ ౮౯.3౨ ॥
భిన్నస్య తస్య శూలేన హృదయాన్నిఃసృతోఽపరః ।
మహాబలో మహావీర్యస్తిష్ఠేతి పురుషో వదన్ ॥ ౮౯.33 ॥
తస్య నిష్క్రామతో దేవీ ప్రహస్య స్వనవత్తతః ।
శిరశ్చిచ్ఛేద ఖడ్గేన తతోఽసావపతద్భువి ॥ ౮౯.3౪ ॥
తతః సింహశ్చఖాదోగ్రం దంష్ట్రాక్షుణ్ణశిరోధరాన్ ।
అసురాంస్తాంస్తథా కాలీ శివదూతీ తథాపరాన్ ॥ ౮౯.3౫ ॥
కౌమారీశక్తినిర్భిన్నాః కేచిన్నేశుర్మహాసురాః ।
బ్రహ్మాణీమన్త్రపూతేన తోయేనాన్యే నిరాకృతాః ॥ ౮౯.3౬ ॥
మాహేశ్వరీత్రిశూలేన భిన్నాః పేతుస్తథాపరే ।
వారాహీతుణ్డఘాతేన కేచిచ్చూర్ణీకృతా భువి ॥ ౮౯.3౭ ॥

ఖణ్డం ఖణ్డం చ చక్రేణ వైష్ణవ్యా దానవాః కృతాః ।
వజ్రేణ చైన్ద్రీహస్తాగ్రవిముక్తేన తథాపరే ॥ ౮౯.౩౮ ॥
కేచిద్వినేశురసురాః కేచిన్నష్టా మహాహవాత్ ।
భక్షితాశ్చాపరే కాలీశివదూతీమృగాధిపైః ॥ ౮౯.౩౯ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే నిశుమ్భవధోనామ ఏకోననవతితమోఽధ్యాయః

నవతితమోఽధ్యాయః ౯౦

ఋషిరువాచ
నిశుమ్భం నిహతం దృష్ట్వా భ్రాతరం ప్రాణసంమితమ్ ।
హన్యమానం బలం చైవ శుమ్భః క్రుద్ధోఽబ్రవీద్వచః ॥ ౯౦.౧ ॥
బలావలేపాద్దుష్టే త్వం మా దుర్గే గర్వమావహ ।
అన్యాసాం బలమాశ్రిత్య యుధ్యసే యాతిమానినీ ॥ ౯౦.౨ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

ఏకైవాహం జగత్యత్ర ద్వితీయా కా మమాపరా ।
పశ్యైతా దుష్ట మయ్యేవ విశన్త్యో మద్విభూతయః ॥ ౯౦.౩ ॥

ఋషిరువాచ

తతః సమస్తాస్తా దేవ్యో బ్రహ్మాణీప్రముఖా లయమ్ ।
తస్యా దేవ్యాస్తనౌ జగ్మురేకావాసీత్తదామ్బికా ॥ ౯౦.౪ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

అహం విభూత్యా బహుభిరిహ రూపైర్యదాస్థితా ।
తత్సంహృతం మయైకైవ తిష్ఠామ్యాజౌ స్థిరో భవ ॥ ౯౦.౫ ॥

ఋషిరువాచ

తతః ప్రవవృతే యుద్ధం దేవ్యాః శుమ్భస్య చోభయోః ।
పశ్యతాం సర్వదేవానామసురాణాం చ దారుణమ్ ॥ ౯౦.౬ ॥
శరవర్షైః శితైః శస్త్రైస్తథా చాస్త్రైః సుదారుణైః ।
తయోర్యుద్ధమభూద్భూయః సర్వలోకభయఙ్కరమ్ ॥ ౯౦.౭ ॥
దివ్యాన్యస్త్రాణి శతశో ముముచే యాన్యథామ్బికా ।
బభఞ్జ తాని దైత్యేన్ద్రస్తత్ప్రతీఘాతకర్తృభిః ॥ ౯౦.౮ ॥
ముక్తాని తేన చాస్త్రాణి దివ్యాని పరమేశ్వరీ ।
బభఞ్జ లీలయైవోగ్రహుఙ్కారోచ్చారణాదిభిః ॥ ౯౦.౯ ॥
తతః శరశతైర్దేవీమాచ్ఛాదయత సోఽసురః ।
సా చ తత్కుపితా దేవీ ధనుశ్చిచ్ఛేద చేషుభిః ॥ ౯౦.౧౦ ॥
ఛిన్నే ధనుషి దైత్యేన్ద్రస్తథా శక్తిమథాదదే ।
చిచ్ఛేద దేవీ చక్రేణ తామప్యస్య కరే స్థితామ్ ॥ ౯౦.౧౧ ॥

తతః ఖడ్గముపాదాయ శతచన్ద్రం చ భానుమత్ ।
అభ్యధావత్తదా దేవీం దైత్యానామధిపేశ్వరః ॥ ౯౦.౧౨ ॥
తస్యాపతత ఏవాశు ఖడ్గం చిచ్ఛేద చణ్డికా ।
ధనుర్ముక్తైః శితైర్బాణైశ్చర్మ చార్కకరామలమ్ ॥ ౯౦.౧౩ ॥
అశ్వాంశ్చ పాతయామాస రథం సారథినా సహ ।
హతాశ్వః స తదా దైత్యశ్ఛిన్నధన్వా విసారథిః ।
జగ్రాహ ముద్గరం ఘోరమమ్బికానిధనోద్యతః ॥ ౯౦.౧౪ ॥
చిచ్ఛేదాపతతస్తస్య ముద్గరం నిశితైః శరైః ।
తథాపి సోఽభ్యధావత్తాం ముష్టిముద్యమ్య వేగవాన్ ॥ ౯౦.౧౫ ॥
స ముష్టిం పాతయామాస హృదయే దైత్యపుఙ్గవః ।
దేవ్యాస్తం చాపి సా దేవీ తలేనోరస్యతాడయత్ ॥ ౯౦.౧౬ ॥
తలప్రహారాభిహతో నిపపాత మహీతలే ।
స దైత్యరాజః సహసా పునరేవ తథోత్థితః ॥ ౯౦.౧౭ ॥
ఉత్పత్య చ ప్రగృహ్యోచ్చైర్దేవీం గగనమాస్థితః ।
తత్రాపి సా నిరాధారా యుయుధే తేన చణ్డికా ॥ ౯౦.౧౮ ॥
నియుద్ధం ఖే తదా దైత్యశ్చణ్డికా చ పరస్పరమ్ ।
చక్రతుః ప్రథమం సిద్ధమునివిస్మయకారకమ్ ॥ ౯౦.౧౯ ॥
తతో నియుద్ధం సుచిరం కృత్వా తేనామ్బికా సహ ।
ఉత్పాత్య భ్రామయామాస చిక్షేప ధరణీతలే ॥ ౯౦.౨౦ ॥
స క్షిప్తో ధరణీం ప్రాప్య ముష్టిముద్యమ్య వేగితః ।
అభ్యధావత దుష్టాత్మా చణ్డికానిధనేచ్ఛయా ॥ ౯౦.౨౧ ॥
తమాయాన్తం తతో దేవీ సర్వదైత్యజనేశ్వరమ్ ।
జగత్యాం పాతయామాస భిత్త్వా శూలేన వక్షసి ॥ ౯౦.౨౨ ॥
స గతాసుః పపాతోర్వ్యాం దేవీశూలాగ్రవిక్షతః ।

చాలయన్ సకలాం పృథ్వీం సాబ్ధిద్వీపాం సపర్వతామ్ ॥ ౯౦.౨౩ ॥

తతః ప్రసన్నమఖిలం హతే తస్మిన్ దురాత్మని ।

జగత్స్వాస్థ్యమతీవాప నిర్మలం చాభవన్నభః ॥ ౯౦.౨౪ ॥

ఉత్పాతమేఘాః సోల్కా యే ప్రాగాసంస్తే శమం యయుః ।

సరితో మార్గవాహిన్యస్తథాసంస్తత్ర పాతితే ॥ ౯౦.౨౫ ॥

తతో దేవగణాః సర్వే హర్షనిర్భరమానసాః ।

బభూవుర్నిహతే తస్మిన్ గన్ధర్వా లలితం జగుః ॥ ౯౦.౨౬ ॥

అవాదయంస్తథైవాన్యే ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ।

వవుః పుణ్యాస్తథా వాతాః సుప్రభోఽభూద్దివాకరః ॥ ౯౦.౨౭ ॥

జజ్వలుశ్చాగ్నయః శాన్తాః శాన్తా దిగ్జనితస్వనాః ।

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే శుమ్భవధోనామ నవతితమోఽధ్యాయః

ఏకనవతితమోఽధ్యాయః ౯౧

ఋషిరువాచ

దేవ్యా హతే తత్ర మహాసురేన్ద్రే

సేన్ద్రాః సురా వహ్నిపురోగమాస్తామ్ ।

కాత్యాయనీం తుష్టువురిష్టలాభాద్
వికాశివక్త్రాబ్జవికాశితాశాః ॥ ౯౧.౧ ॥

దేవా ఊచుః

దేవి ప్రపన్నార్తిహరే ప్రసీద
ప్రసీద మాతర్జగతోఽఖిలస్య ।
ప్రసీద విశ్వేశ్వరి పాహి విశ్వం
త్వమీశ్వరీ దేవి చరాచరస్య ॥ ౯౧.౨ ॥
ఆధారభూతా జగతస్త్వమేకా
మహీస్వరూపేణ యతః స్థితాసి ।
అపాం స్వరూపస్థితయా త్వయైతద్
ఆప్యాయ్యతే కృత్స్నమలఙ్ఘ్యవీర్యే ॥ ౯౧.3 ॥
త్వం వైష్ణవీ శక్తిరనన్తవీర్యా
విశ్వస్య బీజం పరమాసి మాయా ।
సంమోహితం దేవి సమస్తమేతత్
త్వం వై ప్రసన్నా భువి ముక్తిహేతుః ॥ ౯౧.౪ ॥
విద్యాః సమస్తాస్తవ దేవి భేదాః
స్త్రియః సమస్తాః సకలా జగత్సు ।
త్వయైకయా పూరితమమ్బయైతత్
కా తే స్తుతిః స్తవ్యపరా పరోక్తిః ॥ ౯౧.౫ ॥
సర్వభూతా యదా దేవీ స్వర్గముక్తిప్రదాయినీ ।
త్వం స్తుతా స్తుతయే కా వా భవన్తు పరమోక్తయః ॥ ౯౧.౬ ॥
సర్వస్య బుద్ధిరూపేణ జనస్య హృది సంస్థితే ।

స్వర్గాపవర్గదే దేవి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౭ ॥
కలాకాష్ఠాదిరూపేణ పరిణామప్రదాయినీ ।
విశ్వస్యోపరతౌ శక్తే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౮ ॥
సర్వమఙ్గలమాఙ్గల్యే శివే సర్వార్థసాధికే ।
శరణ్యే త్ర్యమ్బకే గౌరి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౯ ॥
సృష్టిస్థితివినాశానాం శక్తిభూతే సనాతని ।
గుణాశ్రయే గుణమయే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౦ ॥
శరణాగతదీనార్తపరిత్రాణపరాయణే ।
సర్వస్యార్తిహరే దేవి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౧ ॥
హంసయుక్తవిమానస్థే బ్రహ్మాణీరూపధారిణి ।
కౌశామ్భః క్షరికే దేవి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౨ ॥
త్రిశూలచన్ద్రాహిధరే మహావృషభవాహిని ।
మాహేశ్వరీస్వరూపేణ నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౩ ॥
మయూరకుక్కుటవృతే మహాశక్తిధరేఽనఘే ।
కౌమారీరూపసంస్థానే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౪ ॥
శఙ్ఖచక్రగదాశార్ఙ్గగృహీతపరమాయుధే ।
ప్రసీద వైష్ణవీరూపే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౫ ॥
గృహీతోగ్రమహాచక్రే దంష్ట్రోద్ధృతవసున్ధరే ।
వరాహరూపిణి శివే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౬ ॥
నృసింహరూపేణోగ్రేణ హన్తుం దైత్యాన్ కృతోద్యమే ।
త్రైలోక్యత్రాణసహితే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౭ ॥
కిరీటిని మహావజ్రే సహస్రనయనోజ్జ్వలే ।
వృత్రప్రాణహరే చైన్ద్రి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౮ ॥
శివదూతీస్వరూపేణ హతదైత్యమహాబలే ।

ఘోరరూపే మహారావే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౧౯ ॥
దంష్ట్రాకరాలవదనే శిరోమాలావిభూషణే ।
చాముణ్డే ముణ్డమథనే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౦ ॥
లక్ష్మి లజ్జే మహావిద్యే శ్రద్ధే పుష్టే స్వధే ధ్రువే ।
మహారాత్రే మహామాయే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౧ ॥
మేధే సరస్వతి వరే భూతి బాభ్రవి తామసి ।
నియతే త్వం ప్రసీదేశే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౨ ॥
సర్వతః పాణిపాదాన్తే సర్వతోఽక్షిశిరోముఖే ।
సర్వతః శ్రవణఘ్రాణే నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౩ ॥
సర్వస్వరూపే సర్వేశే సర్వశక్తిసమన్వితే ।
భయేభ్యస్త్రాహి నో దేవి దుర్గే దేవి నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౪ ॥
ఏతత్తే వదనం సౌమ్యం లోచనత్రయభూషితమ్ ।
పాతు నః సర్వభీతిభ్యః కాత్యాయని నమోఽస్తు తే ॥ ౯౧.౨౫ ॥
జ్వాలాకరాలమత్యుగ్రమశేషాసురశూదనమ్ ।
త్రిశూలం పాతు నో భీతేర్భద్రకాలి నమోఽస్తుతే ॥ ౯౧.౨౬ ॥
హినస్తి దైత్యతేజాంసి స్వనేనాపూర్య యా జగత్ ।
సా ఘణ్టా పాతు నో దేవి పాపేభ్యో నః సుతానివ ॥ ౯౧.౨౭ ॥
అసురాసృగ్వసాపఙ్కచర్చితస్తే కరోజ్జ్వలః ।
శుభాయ ఖడ్గో భవతు చణ్డికే త్వాం నతా వయమ్ ॥ ౯౧.౨౮ ॥
రోగానశేషానపహంసి తుష్టా
రుష్టా తు కామాన్ సకలానభీష్టాన్ ।
త్వామాశ్రితానాం న విపన్నరాణాం
త్వామాశ్రితా హ్యాశ్రయతాం ప్రయాన్తి ॥ ౯౧.౨౯ ॥
ఏతత్కృతం యత్కదనం త్వయాద్య

ధర్మద్విషాం దేవి మహాసురాణామ్ ।
రూపైరనేకైర్బహుధాఽత్మమూర్తి
కృత్వామ్బికే తత్ప్రకరోతి కాన్యా ॥ ౯౧.౩౦ ॥
విద్యాసు శాస్త్రేషు వివేకదీపేష్వ
ఆద్యేషు వాక్యేషు చ కా త్వదన్యా ।
మమత్వగర్తేఽతిమహాన్ధకారే
విభ్రామయత్యేతదతీవ విశ్వమ్ ॥ ౯౧.౩౧ ॥
రక్షాంసి యత్రోగ్రవిషాశ్చ నాగా
యత్రారయో దస్యుబలాని యత్ర ।
దావానలో యత్ర తథాబ్ధిమధ్యే
తత్ర స్థితా త్వం పరిపాసి విశ్వమ్ ॥ ౯౧.౩౨ ॥
విశ్వేశ్వరి త్వం పరిపాసి విశ్వం
విశ్వాత్మికా ధారయసీతి విశ్వమ్ ।
విశ్వేశవన్ద్యా భవతీ భవన్తి
విశ్వాశ్రయా యే త్వయి భక్తినమ్రాః ॥ ౯౧.౩౩ ॥
దేవి ప్రసీద పరిపాలయ నోఽరిభీతేర్
నిత్యం యథాసురవధాదధునైవ సద్యః ।
పాపాని సర్వజగతాం ప్రశమం నయాశు
ఉత్పాతపాకజనితాంశ్చ మహోపసర్గాన్ ॥ ౯౧.౩౪ ॥
ప్రణతానాం ప్రసీద త్వం దేవి విశ్వార్తిహారిణి ।
త్రైలోక్యవాసినామీడ్యే లోకానాం వరదా భవ ॥ ౯౧.౩౫ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

వరదాహం సురగణ వరం యన్మనసేచ్ఛథ ।

తం వృణుధ్వం ప్రయచ్ఛామి జగతాముపకారకమ్ ॥ ౯౧.౩౬ ॥

దేవా ఊచుః

సర్వబాధాప్రశమనం త్రైలోక్యస్యాఖిలేశ్వరి ।

ఏవమేవ త్వయా కార్యమస్మద్వైరివినాశనమ్ ॥ ౯౧.౩౭ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

వైవస్వతేఽన్తరే ప్రాప్తే అష్టావింశతిమే యుగే ।

శుమ్భో నిశుమ్భశ్చైవాన్యావుత్పత్స్యేతే మహాసురౌ ॥ ౯౧.౩౮ ॥

నన్దగోపగృహే జాతా యశోదాగర్భసమ్భవా ।

తతస్తౌ నాశయిష్యామి విన్ధ్యాచలనివాసినీ ॥ ౯౧.౩౯ ॥

పునరప్యతిరౌద్రేణ రూపేణ పృథివీతలే ।

అవతీర్య హనిష్యామి వైప్రచిత్తాంస్తు దానవాన్ ॥ ౯౧.౪౦ ॥

భక్షయన్త్యాశ్చ తానుగ్రాన్ వైప్రచిత్తాన్ సుదానవాన్ ।

రక్తా దన్తా భవిష్యన్తి దాడిమీకుసుమోపమాః ॥ ౯౧.౪౧ ॥

తతో మాం దేవతాః స్వర్గే మర్త్యలోకే చ మానవాః ।

స్తువన్తో వ్యాహరిష్యన్తి సతతం రక్తదన్తికామ్ ॥ ౯౧.౪౨ ॥

భుయశ్చ శతవార్షిక్యామనావృష్ట్యామనమ్భసి ।

మునిభిః సంస్తుతా భూమౌ సంభవిష్యామ్యయోనిజా ॥ ౯౧.౪౩ ॥

తతః శతేన నేత్రాణాం నిరీక్షిష్యామి యన్మునీన్ ।

కీర్తయిష్యన్తి మనుజాః శతాక్షీమితి మాం తతః ॥ ౯౧.౪౪ ॥

తతోఽహమఖిలం లోకమాత్మదేహసముద్భవైః ।
భరిష్యామి సురాః శాకైరావృష్టేః ప్రాణధారకైః ॥ ౯౧.౪౫ ॥
శాకమ్భరీతి విఖ్యాతిం తదా యాస్యామ్యహం భువి ।
తత్రైవ చ వధిష్యామి దుర్గమాఖ్యం మహాసురమ్ ।
దుర్గా దేవీతి విఖ్యాతం తన్మే నామ భవిష్యతి ॥ ౯౧.౪౬ ॥
పునశ్చాహం యదా భీమం రూప కృత్వా హిమాచలే ।
రక్షాంసి భక్షయిష్యామి మునీనాం త్రాణకారణాత్ ॥ ౯౧.౪౭ ॥
తదా మాం మునయః సర్వే స్తోష్యన్త్యానమ్రమూర్తయః ।
భీమా దేవీతి విఖ్యాతం తన్మే నామ భవిష్యతి ॥ ౯౧.౪౮ ॥
యదారుణాఖ్యస్త్రైలోక్యే మహాబాధాం కరిష్యతి ।
తదాహం భ్రామరం రూపం కృత్వాసంఖ్యేయషట్పదమ్ ॥ ౯౧.౪౯ ॥
త్రైలోక్యస్య హితార్థాయ వధిష్యామి మహాసురమ్ ।
భ్రామరీతి చ మాం చోకాస్తదా స్తోష్యన్తి సర్వతః ॥ ౯౧.౫౦ ॥
ఇత్థం యదా యదా బాధా దానవోత్థా భవిష్యతి ।
తదా తదావతీర్యాహం కరిష్యామ్యరిసంక్షయమ్ ॥ ౯౧.౫౧ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహత్మ్యే దేవైః కృతా నారాయణో స్తుతిర్నామైకనవతితమోఽధ్యాయః

ద్వినవతితమోఽధ్యాయః ౯౨

దేవ్యువాచ

ఏభిః స్తవైశ్చ మాం నిత్యం స్తోష్యతే యః సమాహితః ।

తస్యాహం సకలాం బాధాం నాశయిష్యామ్యసంశయమ్ ॥ ౯౨.౧ ॥

మధుకైటభనాశం చ మహిషాసురఘాతనమ్ ।

కీర్తయిష్యన్తి యే తద్వద్వధం శుమ్భనిశుమ్భయోః ॥ ౯౨.౨ ॥

అష్టమ్యాం చ చతుర్దశ్యాం నవమ్యాం చైకచేతసః ।

స్తోష్యన్తి చైవ యే భక్త్యా మమ మాహాత్మ్యముత్తమమ్ ॥ ౯౨.౩ ॥

న తేషాం దుష్కృతం కిఞ్చిద్దుష్కృతోత్థా న చాపదః ।

భవిష్యతి న దారిద్రయం న చైవేష్టవియోజనమ్ ॥ ౯౨.౪ ॥

శత్రుతో న భయం తస్య దస్యుతో వా న రాజతః ।

న శస్త్రానలతోయౌఘాత్కదాచిత్సమ్భవిష్యతి ॥ ౯౨.౫ ॥

తస్మాన్మమైతన్మాహాత్మ్యం పఠితవ్యం సమాహితైః ।

శ్రోతవ్యం చ సదా భక్త్యా పరం స్వస్త్యయనం మహత్ ॥ ౯౨.౬ ॥

ఉపసర్గానశేషాంస్తు మహామారీసముద్భవాన్ ।

తథా త్రివిధముత్పాతం మాహాత్మ్యం శమయేన్మమ ॥ ౯౨.౭ ॥

యత్రైతత్పఠ్యతే సమ్యఙ్నిత్యమాయతనే మమ ।

సదా న తద్విమోక్ష్యామి సాంనిధ్యం తత్ర మే స్థితమ్ ॥ ౯౨.౮ ॥

బలిప్రదానే పూజాయామగ్నికార్యే మహోత్సవే ।

సర్వం మమైతచ్చరితముచ్చార్యం శ్రావ్యమేవ చ ॥ ౯౨.౯ ॥

జానతాజానతా వాపి బలిపూజాం తథా కృతామ్ ।

ప్రతీచ్ఛిష్యామ్యహం ప్రీత్యా వహ్నిహోమం తథా కృతమ్ ॥ ౯౨.౧౦ ॥

శరత్కాలే మహాపూజా క్రియతే యా చ వార్షికీ ।

తస్యాం మమైతన్మాహాత్మ్యం శ్రుత్వా భక్తిసమన్వితః ॥ ౯౨.౧౧ ॥

సర్వబాధావినిర్ముక్తో ధనధాన్యసమన్వితః ।
మనుష్యో మత్ప్రసాదేన భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౯౨.౧౨ ॥
శ్రుత్వా మమైతన్మాహాత్మ్యం తథోత్పత్తీః పృథక్శుభాః ।
పరాక్రమం చ యుద్ధేషు జాయతే నిర్భయః పుమాన్ ॥ ౯౨.౧౩ ॥
రిపవః సంక్షయం యాన్తి కల్యాణం చోపపద్యతే ।
నన్దతే చ కులం పుంసాం మాహాత్మ్యం మమ శృణ్వతామ్ ॥ ౯౨.౧౪ ॥
శాన్తికర్మణి సర్వత్ర తథా దుఃస్వప్నదర్శనే ।
గ్రహపీడాసు చోగ్రాసు మాహాత్మ్యం శృణుయాన్మమ ॥ ౯౨.౧౫ ॥
ఉపసర్గాః శమం యాన్తి గ్రహపీడాశ్చ దారుణాః ।
దుఃస్వప్నం చ నృభిర్దృష్టం సుస్వప్నముపజాయతే ॥ ౯౨.౧౬ ॥
బాలగ్రహాభిభూతానాం బాలానాం శాన్తికారకమ్ ।
సంఘాతభేదే చ నృణాం మైత్రీకరణముత్తమమ్ ॥ ౯౨.౧౭ ॥
దుర్వృత్తానామశేషాణాం బలహానికరం పరమ్ ।
రక్షోభూతపిశాచానాం పఠనాదేవ నాశనమ్ ॥ ౯౨.౧౮ ॥
సర్వం మమైతన్మాహాత్మ్యం మమ సన్నిధికారకమ్ ॥ ౯౨.౧౯ ॥
పశుపుష్పార్ఘ్యధూపైశ్చ గన్ధదీపైస్తథోత్తమైః ।
విప్రాణాం భోజనైర్హోమైః ప్రోక్షణీయైరహర్నిశమ్ ॥ ౯౨.౨౦ ॥
అన్యైశ్చ వివిధైర్భోగైః ప్రదానైర్వత్సరేణ యా ।
ప్రీతిర్మే క్రియతే సాస్మిన్ సకృత్సుచరితే శ్రుతే ॥ ౯౨.౨౧ ॥
శ్రుతం హరతి పాపాని తథాఽరోగ్యం ప్రయచ్ఛతి ।
రక్షాం కరోతి భూతేభ్యో జన్మనాం కీర్తనం మమ ॥ ౯౨.౨౨ ॥
యుద్ధేషు చరితం యన్మే దుష్టదైత్యనిబర్హణమ్ ।
తస్మిన్ శ్రుతే వైరికృతం భయం పుంసాం న జాయతే ॥ ౯౨.౨౩ ॥
యుష్మాభిః స్తుతయో యాశ్చ యాశ్చ బ్రహ్మర్షిభిః కృతాః ।

బ్రహ్మణా చ కృతాస్తాస్తు ప్రయచ్ఛన్తి శుభాం గతిమ్ ॥ ౯౨.౨౪ ॥
అరణ్యే ప్రాన్తరే వాపి దావాగ్నిపరివారితః ।
దస్యుభిర్వా వృతః శూన్యే గృహీతో వాపి శత్రుభిః ॥ ౯౨.౨౫ ॥
సింహవ్యాఘ్రానుయాతో వా వనే వా వనహస్తిభిః ।
రాజ్ఞా క్రుద్ధేన చాజ్ఞప్తో వధ్యో బన్ధగతోఽపి వా ॥ ౯౨.౨౬ ॥
ఆఘూర్ణితో వా వాతేన స్థితః పోతే మహార్ణవే ।
పతత్సు చాపి శస్త్రేషు సంగ్రామే భృశదారుణే ॥ ౯౨.౨౭ ॥
సర్వాబాధాసు ఘోరాసు వేదనాభ్యర్దితోఽపి వా ।
స్మరన్మమైతచ్చరితం నరో ముచ్యేత సఙ్కటాత్ ॥ ౯౨.౨౮ ॥
మమ ప్రభావాత్సింహాద్యా దస్యవో వైరిణస్తథా ।
దూరాదేవ పలాయన్తే స్మరతశ్చరితం మమ ॥ ౯౨.౨౯ ॥

ఋషిరువాచ

ఇత్యుక్త్వా సా భగవతీ చణ్డికా చణ్డవిక్రమా ।
పశ్యతామేవ దేవానాం తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౯౨.30 ॥
తేఽపి దేవా నిరాతఙ్కాః స్వాధికారాన్ యథా పురా ।
యజ్ఞభాగభుజః సర్వే చక్రుర్వినిహతారయః ॥ ౯౨.3౧ ॥
దైత్యాశ్చ దేవ్యా నిహతే శుమ్భే దేవరిపౌ యుధి ।
జగద్విధ్వంసకే తస్మిన్మహోగ్రేఽతులవిక్రమే ।
నిశుమ్భే చ మహావీర్యే శేషాః పాతాలమాయయుః ॥ ౯౨.3౨ ॥
ఏవం భగవతీ దేవీ సా నిత్యాపి పునః పునః ।
సమ్భూయ కురుతే భూప జగతః పరిపాలనమ్ ॥ ౯౨.33 ॥
తయైతన్మోహ్యతే విశ్వం సైవ విశ్వం ప్రసూయతే ।

సా యాచితా చ విజ్ఞానం తుష్టా ఋద్ధిం ప్రయచ్ఛతి ॥ ౯౨.౩౪ ॥

వ్యాప్తం తయైతత్సకలం బ్రహ్మాణ్డం మనుజేశ్వర ।

మహాకాల్యా మహాకాలే మహామారీస్వరూపయా ॥ ౯౨.౩౫ ॥

సైవ కాలే మహామారీ సైవ సృష్టిర్భవత్యజా ।

స్థితిం కరోతి భూతానాం సైవ కాలే సనాతనీ ॥ ౯౨.౩౬ ॥

భవకాలే నృణాం సైవ లక్ష్మీర్వృద్ధిప్రదా గృహే ।

సైవాభావే తథాలక్ష్మీర్వినాశాయోపజాయతే ॥ ౯౨.౩౭ ॥

స్తుతా సమ్పూజితా పుష్పైర్ధూపగన్ధాదిభిస్తథా ।

దదాతి విత్తం పుత్రాంశ్చ మతిం ధర్మే గతిం శుభామ్ ॥ ౯౨.౩౮ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే దేవీవాక్యం నామ ద్వినవతితమోఽధ్యాయః

త్రినవతితమోఽధ్యాయః ౯౩

ఋషిరువాచ

ఏతత్తే కథితం భూప దేవీమాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।

ఏవంప్రభావా సా దేవీ యయేదం ధార్యతే జగత్ ॥ ౯౩.౧ ॥

విద్యా తథైవ క్రియతే భగవద్విష్ణుమాయయా ।

తథా త్వమేష వైశ్యశ్చ తథైవాన్యే వివేకినః ।

మోహ్యన్తే మోహితాశ్చైవ మోహమేష్యన్తి చాపరే ॥ ౯౩.౨ ॥

తాముపైహి మహారాజ శరణం పరమేశ్వరీమ్ ।

ఆరాధితా సైవ నృణాం భోగస్వర్గాపవర్గదా ॥ ౯౩.౩ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా సురథః స నరాధిపః ।

ప్రణిపత్య మహాభాగం తమృషిం శంసితవ్రతమ్ ॥ ౯౩.౪ ॥

నిర్విణ్ణోఽతిమమత్వేన రాజ్యాపహరణేన చ ।

జగమ సద్యస్తపసే స చ వైశ్యో మహామునే ॥ ౯౩.౫ ॥

సందర్శనార్థమమ్బాయా నదీపులినసంస్థితః ।

స చ వైశ్యస్తపస్తేపే దేవీసూక్తం పరం జపన్ ॥ ౯౩.౬ ॥

తౌ తస్మిన్ పిలినే దేవ్యాః కృత్వా మూర్తి మహీమయీమ్ ।

అర్హణాం చక్రతుస్తస్యాః పుష్పధూపాగ్నితర్పణైః ॥ ౯౩.౭ ॥

నిరాహారౌ యతాత్మానౌ తన్మనస్కౌ సమాహితౌ ।

దదతుస్తౌ బలిం చైవ నిజగాత్రాసృగుక్షితమ్ ॥ ౯౩.౮ ॥

ఏవం సమారాధయతోస్త్రిభిర్వర్షైర్యతాత్మనోః ।

పరితుష్టా జగద్ధాత్రీ ప్రత్యక్షం ప్రాహ చణ్డికా ॥ ౯౩.౯ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

యత్రాభ్యర్థ్యతే త్వయా భూప త్వయా చ కులనన్దన ।
మత్తస్తత్ప్రాప్యతాం సర్వం పరితుష్టా దదామి తత్ ॥ ౯౩.౧౦ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతో వవ్రే నృపో రాజ్యమవిభ్రంశ్యన్యజన్మని ।
అత్రైవ చ నిజం రాజ్యం హతశత్రుబలం బలాత్ ॥ ౯౩.౧౧ ॥
సోఽపి వైశ్యస్తతో జ్ఞానం వవ్రే నిర్విణ్ణమానసః ।
మమేత్యహమితి ప్రాజ్ఞః సఙ్గవిచ్యుతికారకమ్ ॥ ౯౩.౧౨ ॥

శ్రీదేవ్యువాచ

స్వల్పైరహోభిర్నృపతే స్వం రాజ్యం ప్రాప్స్యతే భవాన్ ।
హత్వా రిపూనస్ఖలితం తవ తత్ర భవిష్యతి ॥ ౯౩.౧౩ ॥
మృతశ్చ భూయః సమ్ప్రాప్య జన్మ దేవాద్వివస్వతః ।
సావర్ణికో నామ మనుర్భవాన్ భువి భవిష్యతి ॥ ౯౩.౧౪ ॥
వైశ్యవర్య త్వయా యశ్చ వరోఽస్మత్తోఽభివాఞ్ఛితః ।
తం ప్రయచ్ఛామి సంసిద్ధ్యై తవ జ్ఞానం భవిష్యతి ॥ ౯౩.౧౫ ॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి దత్త్వా తయోర్దేవీ యథాభిలషితం వరమ్ ।
బభూవాన్తర్హితా సద్యో భక్త్యా తాభ్యామభిష్టుతా ॥ ౯౩.౧౬ ॥
ఏవం దేవ్యా వరం లబ్ధ్వా సురథః క్షత్రియర్షభః ।
సూర్యాజ్జన్మ సమాసాద్య సావర్ణిర్భవితా మనుః ॥ ౯౩.౧౭ ॥

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే సావర్ణికే మన్వన్తరే దేవీమాహాత్మ్యే వరప్రదానం నామ త్రినవతితమోఽధ్యాయః

91

అథైకనవతితమోఽధ్యాయః ।

రౌచ్యవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

సావర్ణికమిదం సమ్యక్ప్రోక్తం మన్వన్తరం తవ ।

తత్రైవ దేవీమాహాత్మ్యే మహిషాసురఘాతనమ్ ।। ౧

ఉత్పత్తయశ్చ యా దేవ్యా మాతౄణాం చ మహాహవే ।

తత్రైవ సమ్భవో దేవ్యాశ్చాముణ్డాయా యథా భవః ।। ౨

శివదూత్యాశ్చ మాహాత్మ్యం వధః శుమ్భనిశుమ్భయోః ।

రక్తబీజవధశ్చైవ సర్వమేతత్తవోదితమ్ ।। ౩

శ్రూయతాం మునిశార్దూల సావర్ణికమథాపరమ్ ।

దత్తపుత్రశ్చ సావర్ణిర్భావీ యో నవమో మనుః ।। ౪

కథయామి మనోస్తస్య యే దేవా మునయో నృపాః ।

పారా మరీచిభర్గాశ్చ సుధర్మాణస్తథా సురాః ।। ౫

ఏతే త్రిధా భవిష్యన్తి సర్వే ద్వాదశకా గణాః ।

తేషామిన్ద్రో భవిష్యస్తు సహస్రాక్షో మహాబలః ।। ౬

సామ్ప్రతం కార్తికేయో యో వహ్నిపుత్రః షడాననః ।

అద్భుతో నామ శక్రోఽసౌ భావీ తస్యాన్తరే మనోః ।। ౭

మేధాతిథిర్వసుః సత్యో జ్యోతిష్మాన్ద్యుతిమాంస్తథా ।

సప్తర్షయోఽన్యః సబలస్తథాన్యో హవ్యవాహనః ।। ౮

ధృష్టకేతుర్బర్హకేతుః ఖడ్గహస్తో నిరామయః ।

పృథుశ్రవాస్తథార్చిష్మాన్భూరిద్యుమ్నో బృహద్భయః ।। ౯

ఏతే నృపసుతాస్తస్య దత్తపుత్రస్య వై నృపాః ।
మనోస్తు దశమస్యాన్యచ్ఛృణు మన్వన్తరం ద్విజ ।।91.౧౦
మన్వన్తరే చ దశమే బ్రహ్మపుత్రస్య ధీమతః ।
సుఖాసీనా నిరుద్ధాశ్చ ద్విప్రకారాః సురాః స్మృతాః ।।౧౧
శతసంఖ్యా హి తే దేవా భవిష్యా భావినో మనోః ।
యత్పుత్రాణాం శతం భావి తద్దేవానాం తదా శతమ్ ।।౧౨
శాన్తిరిన్ద్రస్తథా భావీ సర్వైరిన్ద్రగుణైర్యుతః ।
సప్తర్షీంస్తాన్నిబోధ త్వం యే భవిష్యన్తి వై తదా ।।౧3
ఆపోమూతిర్హవిష్మాంశ్చ సుకృతీ సత్య ఏవ చ ।
నాభాగోఽప్రతిమశ్చైవ వాసిష్ఠశ్చైవ సప్తమః ।।౧౪
సుక్షేత్రశ్చోత్తమౌజాశ్చ భూరిషేణశ్చ వీర్యవాన్ ।
శతానీకోఽథ వృషభో హ్యనమిత్రో జయద్రథః ।।౧౫
భూరిద్యుమ్నః సుపర్వా చ తస్యైతే తనయా మనోః ।
భవిష్యా ధర్మపుత్రస్య సావర్ణస్యాన్తరం శృణు ।।౧౬
విహఙ్గమాః కామగాశ్చ నిర్మాణరతయస్తథా ।
త్రిఃప్రకారా భవిష్యన్తి ఏకైకస్త్రింశకో గణః ।।౧౭
మాసర్తుదివసా యే తు నిర్మాణపతయస్తు తే ।
విహఙ్గమా రాత్రయోఽథ మౌహూర్తాః కామగా గణాః ।।౧౮
ఇన్ద్రో వృషాఖ్యో భవితా తేషాం ప్రఖ్యాతవిక్రమః ।
హవిష్మాంశ్చ వరిష్ఠశ్చ ఋష్టిరన్యస్తథారుణిః ।।౧౯
నిశ్చరశ్చానఘశ్చైవ విష్టిశ్చాన్యో మహామునిః ।
సప్తర్షయోఽన్తరే తస్మిన్నగ్నితేజాశ్చ సప్తమః ।।91.౨౦
సర్వత్రగః సుశర్మా చ దేవానీకః పురూద్వహః ।
హేమధన్వా దృఢాయుశ్చ భావినస్తత్సుతా నృపాః ।।౨౧

ద్వాదశే రుద్రపుత్రస్య ప్రాప్తే మన్వన్తరే మనోః ।

సావర్ణాఖ్యాశ్చ యే దేవా మునయశ్చ శృణుష్వ తాన్ ।। ౨౨

సుధర్మాణః సుమనసో హరితో రోహితస్తథా ।

సువర్ణాశ్చ సురాస్తత్ర పఞ్చైతే దశకా గణాః ।। ౨౩

తేషామిన్ద్రస్తు విజ్ఞేయ ఋతధామా మహాబలః ।

సర్వైరిన్ద్రగుణైర్యుక్తాః సప్తర్షీనపి మే శృణు ।। ౨౪

ద్యుతిస్తపస్వీ సుతపాస్తపోమూర్తిస్తపోనిధిః ।

తపోరతిస్తథైవాన్యః సప్తమస్తు తపోధృతిః ।। ౨౫

దేవవానుపదేవశ్చ దేవశ్రేష్ఠో విదూరథః ।

మిత్రవాన్మిత్రవిన్దశ్చ భావినస్తత్సుతా నృపాః ।। ౨౬

త్రయోదశస్య పర్యాయే రౌచ్యాఖ్యస్య మనోః సురాన్ ।

సప్తర్షీంశ్చ నృపాంశ్చైవ గదతో మే నిశామయ ।। ౨౭

సుధర్మాణః సురాస్తత్ర సుకర్మాణస్తథాపరే ।

సుశర్మాణః సురా హ్యేతే సమస్తా మునిసత్తమ ।। ౨౮

మహాబలో మహావీర్య స్తేషామిన్ద్రో దివస్పతిః ।

భవిష్యానథ సప్తర్షీన్గదతో మే నిశామయ ।। ౨౯

ధృతిమానవ్యయశ్చైవ తత్త్వదర్శీ నిరుత్సుకః ।

నిర్మోహః సుతపాశ్చాన్యో నిష్ప్రకమ్పశ్చ సప్తమః ।।91.30

చిత్ర సేనో విచిత్రశ్చ నియతిర్నిర్భయో దృఢః ।

సునేత్రః క్షత్రబుద్ధిశ్చ సువ్రతశ్చైవ తత్సుతాః ।। 3౧

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రౌచ్యమన్వన్తర ఏకనవతితమోఽధ్యాయః । ౯౧ ।

92

అథ ద్వినవతితమోఽధ్యాయః

రుచ్యుపాఖ్యానవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

రుచిః ప్రజాపతిః పూర్వం నిర్మమో నిరహంకృతః ।

యత్రాస్తమితశాయీ చ చచార పృథివీమిమామ్ ।। ౧

అనగ్నిమనికేతం తమేకాహారమనాశ్రమమ్ ।

విముక్తసఙ్గం తం దృష్ట్వా ప్రోచుస్తత్పితరో మునిమ్ ।। ౨

పితర ఊచుః

వత్స కస్మాత్త్వయా పుణ్యో న కృతో దారసంగ్రహః ।
స్వర్గాపవర్గహతుత్వాద్బన్ధస్తేనానిశం వినా ।। 3

గృహీ సమస్తదేవానాం పితౄణాం చ తథార్షణామ్ ।

ఋషీణామతిథీనాం చ కుర్వంల్లోకానుపాశ్నుతే ।। ౪

స్వాహోచ్చారణతో దేవాన్స్వధోచ్చారణతః పితౄన్ ।

విభజత్యన్నదానేన భూతాద్యానతిథీనపి ।। ౫

స త్వం దైవాదృణాద్బన్ధం బన్ధమస్మదృణాదపి ।

అవాప్నోషి మనుష్యర్షిభూతేభ్యశ్చ దినేదినే ।। ౬

అనుత్పాద్య సుతాన్దేవానసన్తర్ప్య పితౄంస్తథా ।

భూతాదీంశ్చ కథం మౌఢ్యాత్సుగతిం గన్తుమిచ్ఛసి ।। ౭

క్లేశమేవైహికం పుత్ర మన్యామోఽత్ర భవేత్తవ ।

మృతస్య నరకం తద్వత్క్లేశమేవాన్యజన్మని ।। ౮

రుచిరువాచ

పరిగ్రహోఽతిదుఃఖాయ పాపాయాధోగతేస్తథా ।

భవత్యతో మయా పూర్వం న కృతో దారసంగ్రహః ।। ౯

ఆత్మనః సంయమో యోఽయం క్రియతేఽక్షనియన్త్రణాత్ ।

స ముక్తిహేతుర్న భవత్యాసావపి పరిగ్రహాత్ ।। 92.౧౦

ప్రక్షాల్యతేఽనుదివసం యదాత్మా నిష్పరిగ్రహైః ।

మమత్వపఙ్కదిగ్ధోఽపి చిత్తామ్బోభిర్వరం హి తత్ ।।౧౧
అనేకభవసంభూతకర్మపఙ్కాంకితో బుధైః ।

ఆత్మా సద్వాసనాతోయైః ప్రక్షాల్యో నియతేన్ద్రియైః ।।౧౨

పితర ఊచుః

యుక్తం ప్రక్షాలనం కర్తుమాత్మనో నియతేన్ద్రియైః ।

కిన్తు లేపాయ మార్గోఽయం యత్ర త్వం పుత్ర వర్తసే ।।౧౩

పఞ్చర్ధదీనైరశుభం నుద్యతేఽనభిసన్ధితైః ।

ఫలైస్తథోపభోగైశ్చ పూర్వకర్మశుభాశుభైః ।।౧౪

ఏవం న బన్ధో భవతి కుర్వతః కారణాత్మకః ।

న చ బన్ధాయ తత్కర్మ భవత్యనభిసన్ధితమ్ ।।౧౫

పూర్వకర్మ కృతం భోగైః క్షీయతేఽహర్నిశం తథా ।

సుఖదుఃఖాత్మకైర్వత్స పుణ్యాపుణ్యాత్మకైర్నృణామ్ ।।౧౬

ఏవం ప్రక్షాల్యతే ప్రాజ్ఞైరాత్మా బన్ధాచ్చ రక్ష్యతే ।

న త్వేవమవివేకేన పాపపఙ్కేన లిప్యతే ।।౧౭

రుచిరువాచ

అవిద్యా పఠ్యతే వేదః కర్మమార్గః పితామహాః ।

తత్కథం కర్మణో మార్గే భవన్తో యోజయన్తి మామ్ ।।౧౮

పితర ఊచుః

అవిద్యా సత్యమేవైతత్కర్మ నైతన్మృషావచః ।

కిన్తు విద్యా పరిప్రాప్తౌ హేతు కర్మ న సంశయః ।।౧౯

విహితాకరణాత్పుంభిరసద్భిః క్రియతే తు యః ।

సంయమో ముక్తయే నాసౌ ప్రత్యుతాఽధోగతిప్రదః ।।92.౨౦

ప్రక్షాలయామీతి భవాన్వత్సాత్మానం తు మన్యతే ।

విహితాకరణోద్భూతైః పాపైస్త్వం తు విలిప్యసే ।।౨౧

అవిద్యాప్యుపకారాయ విషవజ్జాయతే నృణామ్ ।

అనుష్ఠితాభ్యుపాయేన బన్ధాయాన్యాయతో హి సా ।। ౨౨
తస్మాద్వత్స కురుష్వ త్వం విధివద్దారసంగ్రహమ్ ।
మాం జన్మ విఫలం తేఽస్తు అసమ్ప్రాప్య తు లౌకికమ్ ।। ౨౩
రుచిరువాచ
వృద్ధోఽహం సామ్ప్రతం కో మే పితరః సమ్ప్రదాస్యతి ।
భార్యాం తథా దరిద్రస్య దుష్కరో దారసంగ్రహః ।। ౨౪
పితర ఊచుః
అస్మాకం పతనం వత్స భవతశ్చాప్యధోగతిః ।
నూనం భావి భవిత్రీ చ నాభినన్దసి నో వచః ।। ౨౫
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా పితరస్తస్య పశ్యతో మునిసత్తమ ।
బభూవుః సహసాఽదృశ్యా దీపా వాతాహతా ఇవ ।। ౨౬
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రుచ్యుపాఖ్యానే ద్వినవతితమోఽధ్యాయః । ౯౨ ।
8
అథ త్రినవతితమోఽధ్యాయః
పితృస్తవనవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
స తేన పితృవాక్యేన భృశముద్విగ్నమానసః ।
కన్యాభిలాషీ విప్రర్షిః పరిబభ్రామ మేదినీమ్ ।। ౧
కన్యామలభమానోఽసౌ పితృవాక్యాగ్నిదీపితః ।
చిన్తామవాప మహతీమతీవోద్విగ్నమానసః ।। ౨
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి కథం మే దారసంగ్రహః ।
క్షిప్రం భవేత్పితౄణాం యో మమాభ్యుదయకారకః ।। 3
ఇతి చిన్తయతస్తస్య మతిర్జాతా మహాత్మనః ।

తపసారాధయామ్యేనం బ్రహ్మాణం కమలోద్భవమ్ ।।౪
తతో వర్షశతం దివ్యం తపస్తేపే స వేధసమ్ ।
దిదృక్షుః సుచిరం కాలం పరం నియమమాస్థితః ।।౫
తతః స్వం దర్శయామాస బ్రహ్మా లోకపితామహః ।
ఉవాచ తం ప్రసన్నోఽస్మీత్యుచ్యతామభివాఞ్ఛితమ్ ।।౬
తతోఽసౌ ప్రణిపత్యాహ బ్రహ్మాణం జగతో గతిమ్ ।
పితౄణాం వచనాత్తేన యత్కర్తుమభివాఞ్ఛితమ్ ।।
బ్రహ్మా చాహ రుచిం విప్రం శ్రుత్వా తస్యాభివాఞ్ఛితమ్ ।।౭
బ్రహ్మోవాచ
ప్రజాపతిస్త్వం భవితా స్రష్టవ్యా భవతా ప్రజాః ।
సృష్ట్వా ప్రజాః సుతాన్విప్ర సముత్పాద్య క్రియాస్తథా ।।౮
కృత్వా కృతాధికారస్త్వం తతః సిద్ధిమవాప్స్యసి ।
స త్వం యథోక్తం పితృభిః కురు దారపరిగ్రహమ్ ।।౯
కామం చేమమభిధ్యాయ క్రియతాం పితృపూజనమ్ ।
త ఏవ తుష్టాః పితరః ప్రదాస్యన్తి తవేప్సితాన్ ।।
పత్నీం సుతాంశ్చ సన్తుష్టాః కిం న దద్యుః పితామహాః ।।93.౧౦
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యృషేర్వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।
నద్యా వివిక్తే పులినే చకార పితృతర్పణమ్ ।।౧౧
తుష్టావ చ పితౄన్విప్రః స్తవైరేభిస్తథాదృతః ।
ఏకాగ్రః ప్రయతో భూత్వా భక్తినమ్రాత్మకన్ధరః ।।౧౨
రుచిరువాచ
నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధే యే వసన్త్యధిదేవతాః ।
దేవైరపి హి తర్ప్యన్తే యే చ శ్రాద్ధే స్వధోత్తరైః ।।౧౩

నమస్యేఽహం పితౄన్స్వర్గే యే తర్ప్యన్తే మహర్షిభిః ।

శ్రాద్ధైర్మనోమయైర్భక్త్యా భుక్తిముక్తిమభీప్సుభిః ।। ౧౪

నమస్యేఽహం పితౄన్స్వర్గే సిద్ధాః సన్తర్పయన్తి యాన్ ।

శ్రాద్ధేషు దివ్యైః సకలైరుపహారైరనుత్తమైః ।। ౧౫

నమస్యేఽహం పితౄన్భక్త్యా యేఽర్చ్యన్తే గుహ్యకైరపి ।

తన్మయత్వేన వాఞ్ఛద్భిర్బుద్ధిమాత్యన్తికీం పరామ్ ।। ౧౬

నమస్యేఽహం పితౄన్మర్త్యైరర్చ్యన్తే భువి యే సదా ।

శ్రాద్ధేషు శ్రద్ధయాభీష్టలోకప్రాప్తిప్రదాయినః ।। ౧౭

నమస్యేఽహం పితౄన్విప్రైరర్చ్యన్తే భువి యే సదా ।

వాఞ్ఛితాభీష్టలాభాయ ప్రాజాపత్యప్రదాయినః ।। ౧౮

నమస్యేఽహం పితౄన్యే వై తర్ప్యన్తేఽరణ్యవాసిభిః ।

వన్యైః శ్రాద్ధైర్యతాహారైస్తపోనిర్ధూతకిల్బిషైః ।। ౧౯

నమస్యేఽహం పితౄన్విప్రైర్నైష్ఠికవ్రతచారిభిః ।

యే సంయతాత్మభిర్నిత్యం సన్తర్ప్యన్తే సమాధిభిః ।। 93.౨౦

నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధై రాజన్యాస్తర్పయన్తి యాన్ ।
కవ్యైరశేషైర్విధివల్లోకద్వయఫలప్రదాన్ ।। ౨౧

నమస్యేఽహం పితౄన్వైశ్యైరర్చ్యన్తే భువి యే సదా ।

స్వకర్మాభిరతైర్నిత్యం పుష్పధూపాన్నవారిభిః ।। ౨౨

నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధైర్యే శూద్రైరపి భక్తితః ।

సన్తర్ప్యన్తే జగత్యత్ర నామ్నా ఖ్యాతాః సుకాలినః ।। ౨౩

నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధైః పాతాలే యే మహాసురైః ।

సన్తర్ప్యన్తే స్వధాహారాస్త్యక్తదమ్భమదైః సదా ।। ౨౪

నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధైరర్చ్యన్తే యే రసాతలే ।

భోగైరశేషైర్విధివన్నాగైః కామానభీప్సుభిః ।। ౨౫

నమస్యేఽహం పితౄఞ్ఛ్రాద్ధైః సర్పైః సన్తర్పితాన్సదా ।

తత్రైవ విధివన్మన్త్రభోగసమ్పత్సమన్వితైః ।। ౨౬
పితౄన్నమస్యే నివసన్తి సాక్షాద్యే దేవలోకే చ తథాన్తరిక్షే ।
మహీతలే యే చ సురాదిపూజ్యాస్తే మే ప్రతీచ్ఛన్తు మయోపనీతమ్ ।। ౨౭
పితౄన్నమస్యే పరమాత్మభూతా యే వై విమానే నివసన్తి మూర్తాః ।
యజన్తి యానస్తమలైర్మనోభిర్యోగీశ్వరాః క్లేశవిముక్తిహేతూన్ ।। ౨౮
పితౄన్నమస్యే దివి యే చ మూర్తాః స్వధాభుజః కామ్యఫలాభిసన్ధౌ ।
ప్రదానశక్తాః సకలేప్సితానాం విభుక్తిదా యేఽనభిసంహితేషు ।। ౨౯
తృప్యన్తు తేఽస్మిన్పితరః సమస్తా ఇచ్ఛావతాం యే ప్రదిశన్తి కామాన్ ।
సురత్వమిన్ద్రత్వమతోఽధికం వా సుతాన్పశూన్స్వాని బలం గృహాణి ।। 93.30
సోమస్య యే రశ్మిషు యేఽర్కబిమ్బే శుక్లే విమానే చ సదా వసన్తి ।
తృప్యన్తు తేఽస్మిన్పితరోఽన్నతోయైర్గన్ధాదినా పుష్టిమితో వ్రజన్తు ।। ౩౧
యేషాం హుతేఽగ్నౌ హవిషా చ తృప్తిర్యే భుఞ్జతే విప్రశరీరసంస్థాః ।
యే పిణ్డానేన ముదం ప్రయాన్తి తృప్యన్తు తేఽస్మిన్పితరోఽన్నతోయైః ।। ౩౨
యే ఖడ్గిమాంసేన సురైరభీష్టైః కృష్ణైస్తిలైర్దివ్యమనోహరైశ్చ ।
కాలేన శాకేన మహర్షివర్యైః సమ్ప్రీణితాస్తే ముదమత్ర యాన్తు ।। ౩౩
కవ్యాన్యశేషాణి చ యాన్యభీష్టాన్యతీవ తేషామమరార్చితానామ్ ।
తేషాం తు సాన్నిధ్యమిహాస్తు పుష్పగన్ధాన్నభోజ్యేషు మయా కృతేషు ।। ౩౪
దినే దినే యే ప్రతిగృహ్ణతేఽర్చాం మాసాంతపూజ్యాం భువి యేఽష్టకాసు ।
యే వత్సరాన్తేఽభ్యుదయే చ పూజ్యాః ప్రయాన్తు తే మే పితరోఽత్ర తృప్తిమ్ ।। ౩౫
పూజ్యా ద్విజానాం కుముదేన్దుభాసో యే క్షత్రియాణాం చ నవార్కవర్ణాః ।
తథా విశాం యే కనకావదాతా నీలీనిభాః శూద్రజనస్య యే చ ।। ౩౬ తేఽస్మిన్సమస్తా
మమ పుణ్యగన్ధధూపాన్నతోయాదినివేదనేన ।
తథాగ్నిహోమేన చ యాన్తు తృప్తిం సదా పితృభ్యః ప్రణతోఽస్మి తేభ్యః ।। ౩౭
యే దేవపూర్వాణ్యతితృప్తిహేతోరఞ్జన్తి కవ్యాని శుభాహుతాని ।

తృప్తాశ్చ యే భూతిసృజో భవన్తి తృప్యన్తు తేఽస్మిన్ప్రణతోఽస్మి తేభ్యః ।। ౩౮
రక్షాంసి భూతాన్యసురాంస్తథోగ్రాన్నిర్నాశయన్తస్త్వశివం ప్రజానామ్ ।

ఆద్యాః సురాణామమరేశపూజ్యా తృప్యన్తు తేఽస్మిన్ ప్రణతోఽస్మి తేభ్యః ।। ౩౯

అగ్నిష్వాత్తా బర్హిషద ఆజ్యపాః సోమపాస్తథా ।

వ్రజన్తు తృప్తిం శ్రాద్ధేఽస్మిన్పితరస్తర్పితా మయా ।।93.౪౦

అగ్నిష్వాత్తాః పితృగణాః ప్రాచీం రక్షన్తు మే దిశమ్ ।

తథా బర్హిషదః పాన్తు యామ్యాం యే పితరః స్మృతాః ।। ౪౧

ప్రతీచీమాజ్యపాస్తద్వదుదీచీమపి సోమపాః ।

రక్షోభూతపిశాచేభ్యస్తథైవాసురదోషతః ।। ౪౨

సర్వతశ్చాధిపస్తేషాం యమో రక్షాం కరోతు మే ।

విశ్వో విశ్వభుగారాధ్యో ధర్మో ధన్యః శుభాననః ।। ౪౩

భూతిదో భూతికృద్భూతిః పితౄణాం యే గణా నవ ।

కల్యాణః కల్యతాకర్తా కల్యః కల్యతరాశ్రయః ।। ౪౪

కల్యతాహేతురనఘః షడిమే తే గణాః స్మృతాః ।

వరో వరేణ్యో వరదః పుష్టిదస్తుష్టిదస్తథా ।। ౪౫

విశ్వపాతా తథా ధాతా సప్తైవైతే తథా గణాః ।

మహాన్మహాత్మా మహితో మహిమావాన్మహాబలః ।। ౪౬

గణాః పఞ్చ తథైవైతే పితౄణాం పాపనాశనాః ।

సుఖదో ధనదశ్చాన్యో ధర్మదోఽన్యశ్చ భూతిదః ।। ౪౭

పితౄణాం కథ్యతే చైతత్తథా గణచతుష్టయమ్ ।

ఏకత్రింశత్పితృగణా యైర్వ్యాప్తమఖిలం జగత్ ।।

తే మేఽనుతృప్తాస్తుష్యన్తు యచ్ఛన్తు చ సదా హితమ్ ।। ౪౮

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రౌచ్యమన్వన్తరే రుచ్యుపాఖ్యానే

పితృస్తవనం నామ త్రినవతితమోఽధ్యాయః ।౯౩ ।

94

అథ చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః

పితృవరప్రదానవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం తు స్తువతస్తస్య తేజసో రాశిరుచ్ఛ్రితః ।

ప్రాదుర్బభూవ సహసా గగనవ్యాప్తికారకః ।।౧

తద్దృష్ట్వా సుమహత్తేజః సమాసాద్య స్థితం జగత్ ।

జానుభ్యామవనిం గత్వా రుచిః స్తోత్రమిదం జగౌ ।।౨

రుచిరువాచ

అమూర్తానాం చ మూర్తానాం పితౄణాం దీప్తతేజసామ్ ।

నమస్యామి సదా తేషాం ధ్యానినాం దివ్యచక్షుషామ్ ।।3

ఇన్ద్రాదీనాం చ నేతారో దక్షమారీచయోస్తథా ।

సప్తర్షీణాం తథాన్యేషాం తాన్నమస్యామి కామదాన్ ।।౪

మన్వాదీనాం మునీన్ద్రాణాం సూర్యాచన్ద్రమసోస్తథా ।

తాన్నమస్యామ్యహం సర్వాన్పితరశ్చార్ణవేషు యే ।।౫

నక్షత్రాణాం గ్రహాణాం చ వాయ్వగ్న్యోర్నభసస్తథా ।

ద్యావాపృథివ్యోశ్చ తథా నమస్యామి కృతాఞ్జలిః ।।౬

దేవర్షీణాం గ్రహాణాం చ సర్వలోకనమస్కృతాన్ ।

అక్షయ్యస్య సదా దాతౄన్నమస్యేఽహం కృతాఞ్జలిః ।।౭

ప్రజాపతేః కశ్యపాయ సోమాయ వరుణాయ చ ।

యోగేశ్వరేభ్యశ్చ సదా నమస్యామి కృతాఞ్జలిః ।।౮

నమో గణేభ్యః సప్తభ్యస్తథా లోకేషు సప్తసు ।

స్వాయంభువే నమస్యామి బ్రహ్మణే యోగచక్షుషే ।।౯

సోమాధారాన్పితృగణాన్యోగమూర్తిధరాంస్తథా ।

నమస్యామి తథా సోమం పితరం జగతామహమ్ ।।94.౧౦

అగ్నిరూపాంస్తథైవాన్యాన్నమస్యామి పితౄనహమ్ ।

అగ్నిషోమమయం విశ్వం యత ఏతదశేషతః ।।౧౧
యే తు తేజసి యే చైతే సోమసూర్యాగ్నిమూర్త్తయః ।
జగత్స్వరూపిణశ్చైవ తథా బ్రహ్మస్వరూపిణః ।।౧౨
తేభ్యోఽఖిలేభ్యో యోగిభ్యః పితృభ్యో యతమానసః ।
నమో నమో నమస్తే మే ప్రసీదన్తు స్వధాభుజః ।।౧౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఏవ స్తుతాస్తత స్తేన తేజసా మునిసత్తమ ।
నిశ్చక్రముస్తేఽపి తతో భాసయన్తో దిశో దశ ।।౧౪
నివేదితం చ యత్తేన పుష్పగన్ధానులేపనమ్ ।
తద్భూషితానథ స తాన్దదృశే పురతః స్థితాన్ ।।౧౫
ప్రణిపత్య పునర్భక్త్యా పునరేవ కృతాఞ్జలిః ।
నమస్తుభ్యం నమస్తుభ్యమిత్యాహ పృథగాదృతః ।।౧౬
తతః ప్రసన్నాః పితరస్తమూచుర్మునిసత్తమమ్ ।
వరం వృణీష్వేతి స తానువాచానతకన్ధరః ।।౧౭
రుచిరువాచ
సామ్ప్రతం సర్గకర్తృత్వమాదిష్టం బ్రహ్మణా మమ ।
సోఽహం పుత్రీమభీప్సామి ధన్యాం దివ్యాం ప్రజావతీమ్ ।।౧౮
పితర ఊచుః
అద్యైవ సద్యః పత్నీ తే భవత్వతిమనోరమా ।
తస్యాం చ పుత్రో భవితా భవతో మనురుత్తమః ।।౧౯
మన్వన్తరాధిపో ధీమాంస్త్వన్నామ్నైవోపలక్షితః ।
రుచే రౌచ్య ఇతి ఖ్యాతిం యో యాస్యతి జగత్త్రయే ।।94.౨౦
తస్యాపి బహవః పుత్రా మహాబలపరాక్రమాః ।
భవిష్యన్తి మహాత్మానః పృథివీపరిపాలకాః ।।౨౧

త్వం చ ప్రజాపతిర్భూత్వా ప్రజాః సృష్ట్వా చతుర్విధాః ।
క్షీణాధికారో ధర్మజ్ఞ తతః సిద్ధిమవాప్స్యసి ।। ౨౨
స్తోత్రేణానేన చ నరో యోఽస్మాంస్తోష్యతి భక్తితః ।
తస్య తుష్టా వయం భోగానాత్మజ్ఞానం తథోత్తమమ్ ।। ౨౩
శరీరారోగ్యమర్థం చ పుత్రపౌత్రాదికం తథా ।
ప్రదాస్యామో న సన్దేహో యచ్చాన్యదభివాఞ్ఛితమ్ ।। ౨౪
తస్మాత్పుణ్యఫలం లోకే వాఞ్ఛద్భిః సతతం నరైః ।
పితౄణాం చాక్షయా తృప్తిం స్తవ్యాః స్తోత్రేణ మానవైః ।। ౨౫
వాఞ్ఛద్భిః సతతం స్తవ్యాః స్తోత్రేణానేన వై యతః ।
శ్రాద్ధే చ ఇమం భక్త్యా అస్మత్ప్రీతికరం స్తవమ్ ।। ౨౬
పఠిష్యన్తి ద్విజాగ్ర్యాణాం భుఞ్జతాం పురతః స్థితః ।
స్తోత్రశ్రవణసమ్ప్రీత్యా సన్నిధానే పరే కృతే ।। ౨౭
అస్మాకమక్షయం శ్రాద్ధం తద్భవిష్యత్యసంశయమ్ ।
యద్యప్యశ్రోత్రియం శ్రాద్ధం యద్యప్యుపహతం భవేత్ ।। ౨౮
అన్యాయోపాత్తవిత్తేన యది వా కృతమన్యథా ।
అశ్రాద్ధార్హైరుపహతైరుపహారైస్తథా కృతమ్ ।। ౨౯
అకాలేఽప్యథవాఽదేశే విధిహీనమథాపి వా ।
అశ్రద్ధయా వా పురుషైర్దమ్భమాశ్రిత్య వా కృతమ్ ।।94.30
అస్మాకం తృప్తయే శ్రాద్ధం తథాప్యేతదుదీరణాత్ ।
యత్రైతత్పఠ్యతే శ్రాద్ధే స్తోత్రమస్మత్సుఖావహమ్ ।।3౧
అస్మాకం జాయతే తృప్తిస్తత్ర ద్వాదశవార్షికీ ।
హేమన్తే ద్వాదశాబ్దాని తృప్తిమేతత్ప్రయచ్ఛతి ।।3౨
శిశిరే ద్విగుణాబ్దాంశ్చ తృప్తిం స్తోత్రమిదం శుభమ్ ।
వసన్తే షోడశ సమాస్తృప్తయే శ్రాద్ధకర్మణి ।।33

గ్రీష్మే షోడశశ్చైవైతత్పఠితం తృప్తికారకమ్ ।
వికలేఽపి కృతే శ్రాద్ధే స్తోత్రేణానేన సాధితే ॥ ౩౪
వర్షాసు తృప్తిరస్మాకమక్షయా జాయతే రుచే ।
శరత్కాలేఽపి పఠితం శ్రాద్ధకాలే ప్రయచ్ఛతి ॥ ౩౫
అస్మాకమేతత్పురుషస్తృప్తిం పఞ్చదశాబ్దికీమ్ ।
యస్మిన్గృహే చ లిఖితమేతత్తిష్ఠతి నిత్యదా ॥ ౩౬
సన్నిధానం కృతే శ్రాద్ధే తత్రాస్మాకం భవిష్యతి ।
తస్మాదేతత్త్వయా శ్రాద్ధే విప్రాణాం భుఞ్జతః పురః ॥ ౩౭
శ్రవణీయం మహాభాగ అస్మాకం పుష్టిహేతుకమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా పితరస్తస్య స్వర్గతా మునిసత్తమ ॥ ౩౮
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రౌచ్యే మన్వన్తరే పితృవరప్రదానం నామ చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః ।౯౪।

95

అథ పఞ్చనవతితమోఽధ్యాయః

మాలినీపరిణయవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తస్మాన్నదీమధ్యాత్సముత్తస్థౌ మనోరమా ।
ప్రమ్లోచా నామ తన్వఙ్గీ తత్సమీపే వరాప్సరాః ॥ ౧
సా చోవాచ మహాత్మానం రుచిం సుమధురాక్షరమ్ ।
ప్రశ్రయావనతా సుభ్రూః ప్రమ్లోచా వై వరాప్సరాః ॥ ౨
అతీవ రూపిణీ కన్యా మత్సుతా తపతాం వర ।
జాతా వరుణపుత్రేణ పుష్కరేణ మహాత్మనా ॥ ౩
తాం గృహాణ మయా దత్తాం భార్యార్థే వరవర్ణినీమ్ ।
మనుర్మహామతిస్తస్యాం సముత్పస్యతి తే సుతః ॥ ౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తథేతి తేన సాఽప్యుక్తా తస్మాత్తోయాద్వపుష్మతీమ్ ।
ఉజ్జహార తతః కన్యాం మాలినీ నామ నామతః ।। ౫
నద్యాశ్చ పులినే తస్మిన్స రుచిర్మునిసత్తమః ।
జగ్రాహ పాణిం విధివత్సమానాయ్య మహామునీన్ ।। ౬
తస్యాం తస్య సుతో జజ్ఞే మహావీర్యో మహామతిః ।
రౌచ్యోఽభవత్పితుర్నామ్నా ఖ్యాతోఽత్ర వసుధాతలే ।। ౭
తస్య మన్వన్తరే దేవాస్తథా సప్తర్షయశ్చ యే ।
తనయాశ్చ నృపాశ్చైవ తే సమ్యక్కథితాస్తవ ।। ౮
ధర్మవృద్ధిస్తథారోగ్యం ధనధాన్యసుతోద్భవః ।
నృణాం భవత్యసన్దిగ్ధమస్మిన్మన్వన్తరే శ్రుతే ।। ౯
పితృస్తవం తథా శ్రుత్వా పితౄణాం చ తథా గణాన్ ।
సర్వాన్కామానవాప్నోతి తత్ప్రసాదాన్మహామునే ।।95.౧౦
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మాలినీపరిణయో నామ పఞ్చనవతితమోఽధ్యాయః ।౯౫
।
।।
ఇతి రౌచ్యమన్వన్తరం సమాప్తమ్ ।।
96
అథ షణ్ణవతితమోఽధ్యాయః
అగ్నిస్తోత్రనామవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః పరం తు భౌత్యస్య సముత్పత్తిం నిశామయ ।
దేవానృషీంస్తథా పుత్రాంస్తథైవ వసుధాధిపాన్ ।। ౧
బభూవాఙ్గిరసః శిష్యో భూతిర్నామ్నాతికోపనః ।
చణ్డశాపప్రదోఽల్పేఽర్ధే మునిరాగస్యసౌమ్యవాక్ ।। ౨
తస్యాశ్రమే మాతరిశ్వా న వవావతినిష్ఠురమ్ ।

నాతితాపం రవిశ్చక్రే పర్జన్యో నాతికర్దమమ్ ।।3
నాతిశీతం చ శీతాంశుః పరిపూర్ణోఽపి రశ్మిభిః ।
చకార భీత్యా వై తస్య కోపనస్యాతితేజసః ।।౪
ఋతవశ్చ క్రమం త్యక్త్వా వృక్షేష్వాశ్రమజన్మసు ।
తస్య పుష్పఫలం చక్రురాజ్ఞయా సార్వకాలికమ్ ।।౫
ఊహురాపశ్చ ఛన్దేన తస్యాశ్రమసమీపగాః ।
కమణ్డలుగతాశ్చైవ తస్య భీతా మహాత్మనః ।।౬
నాతిక్లేశసహో విప్రః సోఽభవత్కోపనో భృశమ్ ।
అపుత్రశ్చ మహాభాగః స తపస్యకరోన్మనః ।।౭
పుత్రకామో యతాహారః శీతవాతానలాహతః ।
తపస్యామి విచిన్త్యేతి తపస్యేవ మనో దధే ।।౮
తస్యేన్దుర్నాతిశీతాయ నాతితాపాయ భాస్కరః ।
అభవన్మాతరిశ్వా చ వవౌ నాతి మహామునే ।।౯
ఆపీడ్యమానో ద్వన్ద్వైశ్చ స భూతిర్మునిసత్తమః ।
అనవాప్యాభిలాషం తం తపసః సన్న్యవర్త్త ।।96.౧౦
తస్య భ్రాతా సువర్చాఽభూద్యజ్ఞే తేనాభిమన్త్రితః ।
యియాసుః శాన్తినామానం శిష్యమాహ మహామతిమ్ ।।౧౧
ప్రశాన్తమక్షప్రతిమం వినీతం గురుకర్మణి ।
సదోద్యుక్తం శుభాచారముదారం మునిసత్తమమ్ ।।౧౨
భూతిరువాచ
అహం యజ్ఞం గమిష్యామి భ్రాతుః శాన్తే సువర్చసః ।
తేనాహూతస్త్వయా చేహ యత్కర్త్తవ్యం శృణుష్వ తత్ ।।౧3
అతిజాగరణం వహ్నేస్త్వయా కార్యం మమాశ్రమే ।
తథా త్వయా ప్రయత్నేన యథాగ్నిర్న శమం వ్రజేత్ ।।౧౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యాజ్ఞాప్య తథేత్యుక్తో గురుః శిష్యేణ శాన్తినా ।

జగామ యజ్ఞం తం భ్రాతురాహూతః స యవీయసః ॥ ౧౫

స చ శాన్తిర్వనాద్యావత్సమిత్పుష్పఫలాదికమ్ ।

ఉపానయతి భూత్యర్థం గురోస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬

అన్యచ్చ కురుతే కర్మ గురుభక్తివశానుగః ।

ప్రశాన్తస్తావదనలో యోఽసౌ భూతిపరిగ్రహః ॥ ౧౭

తం దృష్ట్వా సోఽనలం శాన్తం శాన్తిరత్యన్తదుఃఖితః ।

భీతశ్చ భూతేర్బహుధా చిన్తామాప మహామతిః ॥ ౧౮

కిం కరోమి కథం వాత్ర భవితా గమనం గురోః ।

మయాద్య ప్రతిపత్తవ్యం కిం కృతే సుకృతం భవేత్ ॥ ౧౯

ప్రశాన్తాగ్నిమిమం ధిష్ణ్యం యది పశ్యతి మే గురుః ।

తతో మాం విషమే హ్యద్య వ్యసనే సన్నియోక్ష్యతి ॥ 96.౨౦

యద్యన్యమగ్నిమత్రాహమగ్నిస్థానే కరోమి తత్ ।

సర్వప్రత్యక్షదృగ్భస్మ సోఽవశ్యం మాం కరిష్యతి ॥ ౨౧

సోఽహం పాపో గురోస్తస్య నిమిత్తం కోపశాపయోః ।

తథాత్మానం న శోచామి యథా పాపం కృతం గురోః ॥ ౨౨

దృష్ట్వా ప్రశాన్తమనలం నూనం శప్స్యతి మాం గురుః ।

యథా వా పావకః క్రుద్ధస్తథా వీర్యో హి స ద్విజః ॥ ౨౩

యస్య ప్రభావాద్బిభ్యన్తే దేవాస్తిష్ఠన్తి శాసనే ।

కృతాగసం స మాం యుక్త్యా కయా నో ధర్షయిష్యతి ॥ ౨౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

బహుధైవం విచిన్త్యాసౌ భీతస్తస్య సదా గురోః ।

యయౌ మతిమతాం శ్రేష్ఠః శరణం జాతవేదసమ్ ॥ ౨౫

స చకార తదా స్తోత్రం సప్తర్చేర్యతమానసః ।

స చైకచిత్తో మేదిన్యాం న్యస్తజానుః కృతాఞ్జలిః । । ౨౬
శాన్తిరువాచ
ఓం నమః సర్వభూతానాం సాధనాయ మహాత్మనే ।
ఏకద్విపఞ్చధిష్ణ్యాయ రాజసూయే షడాత్మనే । ౨౭
నమః సమస్తదేవానాం వృత్తిదాయ సువర్చసే ।
శుక్రరూపాయ జగతామశేషాణాం స్థితిప్రదః । । ౨౮
త్వం ముఖం సర్వదేవానాం త్వయాత్తం భగవన్హవిః ।
ప్రీణయస్యఖిలాన్దేవాంస్త్వత్ప్రాణాః సర్వదేవతాః । । ౨౯
హుతం హవిస్త్వయ్యనల మేధత్వముపగచ్ఛతి ।
తతశ్చ జలరూపేణ పరిణామముపైతి యత్ । । 96.౩౦
తేనాఖిలౌషధీజన్మ భవత్యనిలసారథే ।
ఔషధీభిరశేషాభిః సుఖం జీవన్తి జన్తవః । । ౩౧
వితన్వతే నరా యజ్ఞాంస్త్వత్సృష్టాస్వోషధీషు చ ।
యజ్ఞైర్దేవాస్తథా దైత్యాస్తద్వద్రక్షాంసి పావక । । ౩౨
ఆప్యాయ్యన్తే చ తే యజ్ఞాస్త్వదాధారా హుతాశన ।
అతః సర్వస్య యోనిస్త్వం వహ్నే సర్వమయస్తథా । । ౩౩
దేవతా దానవా యక్షా దైత్యా గన్ధర్వరాక్షసాః ।
మానుషాః పశవో వృక్షా మృగపక్షిసరీసృపాః । । ౩౪
ఆప్యాయ్యన్తే త్వయా సర్వే సంవర్ధ్యన్తే చ పావక ।
త్వత్త ఏవోద్భవం యాన్తి త్వయ్యన్తే చ తథా లయమ్ । । ౩౫
అపః సృజసి దేవత్వం త్వమత్సి పునరేవ తాః ।
పచ్యమానాస్త్వయా తాశ్చ ప్రాణినాం పుష్టికారణమ్ । । ౩౬
దేవేషు తేజోరూపేణ కాన్త్యా సిద్ధేష్వవస్థితః ।
విషరూపేణ నాగేషు వాయురూపః పతత్త్రిషు । । ౩౭

మనుజేషు భవాన్క్రోధో మోహః పక్షిమృగాదిషు ।
అవష్టమ్భోఽసి తరుషు కాఠిన్యం త్వం మహీం ప్రతి ।।౩౮
జలే ద్రవస్త్వం భగవాఞ్జవరూపీ తథాఽనిలే ।
వ్యాపిత్వేన తథైవాగ్నే నభసి త్వం వ్యవస్థితః ।।౩౯
త్వమగ్నే సర్వభూతానామన్తశ్చరసి పాలయన్ ।
త్వామేకమాహుః కవయస్త్వామాహుస్త్రివిధః పునః ।।96.౪౦
త్వామష్టధా కల్పయిత్వా యజ్ఞవాహమకల్పయన్ ।
త్వయా సృష్టమిదం విశ్వం వదన్తి పరమర్షయః ।।౪౧
త్వామృతే హి జగత్సర్వం సద్యో నశ్యేద్ధుతాశన ।
తుభ్యం కృత్వా ద్విజః పూజాం స్వకర్మవిహితాం గతిమ్ ।।౪౨
ప్రయాన్తి హవ్యకవ్యాద్యైః స్వధాస్వాహాభ్యుదీరణాత్ ।
పరిణామాత్మవీర్యాణి ప్రాణినామమరార్చిత ।।౪౩
దహన్తి సర్వభూతాని తతో నిష్క్రమ్య హేతయః ।
జాతవేదస్త్వయైవేదం విశ్వం సృష్టం మహాద్యుతే ।।౪౪
తవైవ వైదికం కర్మ సర్వభూతాత్మకం జగత్ ।
నమస్తేఽనల పిఙ్గాక్ష నమస్తేఽస్తు హుతాశన ।।౪౫
పావకాద్య నమస్తేఽస్తు నమస్తే హవ్యవాహన ।
త్వమేవ సర్వభూతానాం పావనాద్విశ్వపావనః ।।
త్వమేవ భుక్తపీతానాం పాచనాద్విశ్వపాచకః ।।౪౬
సస్యానాం పాకకర్తా త్వం పోష్టా త్వం జగతస్తథా ।
త్వమేవ మేఘస్త్వం వాయుస్త్వం బీజం సస్యహేతుకమ్ ।।౪౭
పోషాయ సర్వభూతానాం భూతభవ్యభవో హ్యసి ।
త్వం జ్యోతిః సర్వభూతేషు త్వమాదిత్యో విభావసుః ।।౪౮
త్వమహస్త్వం తథా రాత్రిరుభే సన్ధ్యే తథా భవాన్ ।

హిరణ్యరేతాస్త్వం వహ్నే హిరణ్యోద్భవకారణమ్ ।।౪౯
హిరణ్యగర్భశ్చ భవాన్హిరణ్యసదృశప్రభః ।
త్వం ముహూర్త్తం క్షణశ్చ త్వం త్వం త్రుటిస్త్వం తథా లవః ।।96.౫౦
కలాకాష్ఠానిమేషాదిరూపేణాసి జగత్ప్రభో ।
త్వమేతదఖిలం కాలః పరిణామాత్మకో భవాన్ ।।౫౧
యా జిహ్వా భవతః కాలీ కాలనిష్ఠాకరీ ప్రభో ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౨
కరాలీ నామ యా జిహ్వా మహాప్రలయకారణమ్ ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౩
మనోజవా చ యా జిహ్వా లఘిమాగుణలక్షణా ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౪
కరోతి కామం భూతేభ్యో యా తే జిహ్వా సులోహితా ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౫
సుధూమ్రవర్ణా యా జిహ్వా ప్రాణినాం రోగదాయికా ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౬
స్ఫులిఙ్గినీ చ యా జిహ్వా యతః సకలపుద్గలాః ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౭
యా తే విశ్వసృజా జిహ్వా ప్రాణినాం శర్మదాయినీ ।
తయా నః పాహి పాపేభ్య ఐహికాచ్చ మహాభయాత్ ।।౫౮
పిఙ్గాక్షలోహితగ్రీవ కృష్ణవర్త్మ హుతాశన ।
త్రాహి మాం సర్వదోషేభ్యః సంసారాదుద్ధరేహ మామ్ ।।౫౯
ప్రసీద వహ్నే సప్తార్చిః కృశానో హవ్యవాహన ।
అగ్నిపావకశుక్రాదినామాష్టాభిరుదీరితః ।।96.౬౦
అగ్నేఽగ్రే సర్వభూతానాం సముత్పత్తిర్విభావసో ।
ప్రసీద హవ్యవాహాఖ్య అభిష్టుత మయావ్యయ ।।౬౧

త్వమక్షయో వహ్నిరచిన్త్యరూపః సమృద్ధిమన్దుష్ప్రసహోఽతితీవ్రః ।
తవావ్యయం భీమమశేషలోకసంవర్ధకం హన్త్యథవాతివీర్యమ్ ।। ౯౨
త్వముత్తమం తత్త్వమశేషసత్త్వహృత్పుణ్డరీకస్థమనన్తమీడ్యమ్ ।
త్వయా తతం విశ్వమిదం చరాచరం హుతాశనైకో బహుధా త్వమత్ర ।। ౯౩
త్వమక్షయః సగిరివనా వసున్ధరా నభః ససోమార్కమహర్దివాఖిలమ్ ।
మహోదధేర్జఠరగతశ్చ వాడవో భవాన్విభుః పిబతి పయాంసి పావక ।। ౯౪
హుతాశనస్త్వమితి సదాభిపూజ్యసే మహాక్రతౌ నియమపరైర్మహర్షిభిః ।
అభిష్టుతః పిబసి చ సోమమధ్వరే వషట్కృతాన్యపి చ హవీంషి భూతయే ।। ౯౫
త్వం విప్రైః సతతమిహేజ్యసే ఫలార్థం వేదాఙ్గేష్వథ సకలేషు గీయసే త్వమ్ ।
త్వద్ధేతోర్యజనపరాయణా ద్విజేన్ద్రా వేదాఙ్గాన్యధిగమయన్తి సర్వకాలే ।। ౯౬
త్వం బ్రహ్మా యజనపరస్తథైవ విష్ణుర్భూతేశః సురపతిరర్యమా జలేశః ।
సూర్యేన్దూ సకలసురాసురాశ్చ హవ్యైః సన్తోష్యాభిమతఫలాన్యథాప్నువన్తి ।। ౯౭
అర్చిభిః పరమమహోపఘాతదుష్టం సంస్పృష్టం తవ శుచి జాయతే సమస్తమ్ ।
స్నానానాం పరమమతీవ భస్మనా సత్సన్ధ్యాయాం మునిభిరతీవ సేవ్యసే తత్ ।। ౯౮
తత్కృత్వా త్రిదివమవాప్నువన్తి లోకాః ।
సద్భక్త్యా సుఖనియతాః సమూహగతిమ్ ।। ౯౯
ప్రసీద వహ్నే శుచినామధేయ ప్రసీద వాయో విమలాతిదీక్తే ।
ప్రసీద మే పావక వైద్యుతాభ ప్రసీద హవ్యాశన పాహి మాం త్వమ్ ।96.౨౦
యత్తే వహ్నే శివం రూపం యే చ తే సప్త హేతయః ।
తైః పాహి న స్తుతో దేవ పితా పుత్రమివాత్మజమ్ ।। ౨౧
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భౌత్యమన్వన్తరేఽగ్నిస్తోత్రం నామ
షణ్ణవతితమోఽధ్యాయః ।౯౬।

97

అథ సప్తనవతితమోఽధ్యాయః

సమాప్తివర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం స్తుతస్తత స్తేన భగవాన్హవ్యవాహనః ।

జ్వాలామాలావృతతనుస్తస్యాసీదగ్రతో మునే ।।౧

దేవో విభావసుః ప్రీతస్తోత్రేణానేన వై ద్విజ ।

తం శాన్తిమాహ ప్రణతం మేఘగమ్భీరవాగథ ।।౨

అగ్నిరువాచ

పరితుష్టోఽస్మి తే విప్ర భక్త్యా యా తే స్తుతిః కృతా ।

వరం దదామి భవతే ప్రార్థ్యతాం యత్తవేప్సితమ్ ।।౩

శాన్తిరువాచ

భగవన్కృతకృత్యోఽస్మి యత్త్వా పశ్యామి రూపిణమ్ ।

తథాపి భక్తినమ్రస్య భవతా శ్రూయతాం మమ ।।౪

భ్రాతృయజ్ఞం గతో దేవ మమాచార్యో నిజాశ్రమాన్ ।

ఆగతశ్చాశ్రమం ధిష్ణ్యం త్వత్సనాథం స పశ్యతు ।।౫

మమాపరాధాత్సన్త్యక్తం ధిష్ణ్యం యత్తే విభావసో ।

తత్త్వయాధిష్ఠితం సోఽద్య పూర్వవత్పశ్యతు ద్విజః ।।౬

తథాన్యదపి మే దేవ ప్రసాదం కురుషే యది ।

పుత్రో విశిష్టో భవతు తదపుత్రస్య మే గురోః ।।౭

తథా చ మైత్రీం తనయే స కరిష్యతి మే గురుః ।

తథా సమస్తసత్త్వేషు భవత్వస్య మనో మృదు ।।౮

యశ్చ త్వాం స్తోష్యతేఽనేన ప్రీతిం యాతోఽసి మేఽవ్యయ ।

స్తోత్రేణ తస్య వరదో భవేథా మత్ప్రసాదితః ।।౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య తమాహ ద్విజసత్తమమ్ ।

స్తోత్రేణారాధిత స్తేన గురుభక్త్యా చ పావకః ।।97.౧౦

అగ్నిరువాచ

గురోరర్థే యతో బ్రహ్మన్యాచితం తే వరద్వయమ్ ।

నాత్మార్థం తేన మే ప్రీతిస్త్వయ్యతీవ మహామునే ।। ౧౧

భవిష్యత్యేతదఖిలం గురోర్యత్త్రార్థితం త్వయా ।

మైత్రీ సమస్తభూతేషు పుత్రశ్చాస్య భవిష్యతి ।। ౧౨

మన్వన్తరాధిపః పుత్రో భౌత్యో నామ భవిష్యతి ।

మహాబలో మహావీర్యో మహాప్రాజ్ఞో గురుస్తవ ।। ౧౩

అనేన యశ్చ స్తోత్రేణ స్తోష్యతే మాం సమాహితః ।

తస్యాభిలషితం సర్వం పుణ్యం చాస్య భవిష్యతి ।। ౧౪

యజ్ఞేషు పర్వకాలేషు తీర్థేజ్యాహోమకర్మసు ।

ధర్మాయ పఠతామేతన్మమ పుష్టికరం పరమ్ ।। ౧౫

అహోరాత్రకృతం పాపం శ్రుతమేతత్సకృద్ద్విజ ।

నాశయిష్యత్యసన్దిగ్ధం మమ తుష్టికరం పరమ్ ।। ౧౬
అహోమకాలదోషాదీనయోగ్యైరపి తత్కృతః ।

యే దోషాస్తానిదం సద్యః శమయిష్యతి సంశ్రుతమ్ ।। ౧౭

పౌర్ణమాస్యామమావాస్యాం పర్వస్వన్యేషు చ స్తవః ।

మమైష సంశ్రుతో మర్త్యైర్భవితా పాపనాశనః ।। ౧౮

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా భగవానగ్నిః పశ్యతస్తస్య వై మునే ।

బభూవాదర్శనః సద్యో దీపస్థో నిర్వృతో యథా ।। ౧౯

స చ శాన్తిర్గతే వహ్నౌ పరితుష్టేన చేతసా ।

హర్షరోమాఞ్చితతనుః ప్రవివేశాశ్రమం గురోః ।। 97.౨౦

జాజ్వల్యమానం తత్రాసౌ గురుధిష్ణ్యే హుతాశనమ్ ।

దదర్శ పూర్వవత్ప్రాప తతః స పరమాం ముదమ్ ।। ౨౧

ఏతస్మిన్నన్తరే సోఽపి గురుస్తస్య మహాత్మనః ।

భ్రాతుర్యవీయసో యజ్ఞాదాజగామ స్వమాశ్రమమ్ ।। ౨౨
తస్యాగ్రతశ్చ శిష్యోఽసౌ చక్రే పాదాభివన్దనమ్ ।
గృహీతాసనపూజశ్చ తమాహ స తదా గురుః ।। ౨3
వత్సాతిహార్దం త్వయి మే తథాన్యేషు చ జన్తుషు ।
న వేద్మి కిమిదం త్వం చేద్వేత్స్యే తత్కథయాశు మే ।। ౨౪
తతః స శాన్తిస్తత్సర్వమాచార్యాయ మహామునే ।
అగ్నినాశాదికం విప్రః సమాచష్టే యథాతథమ్ ।। ౨౫
తచ్ఛ్రుత్వా స పరిష్వజ్యే స్నేహార్ద్రనయనో గురుః ।
శిష్యాయ ప్రదదౌ వేదాన్సాఙ్గోపాఙ్గాన్మహామునే ।। ౨౬
భౌత్యో నామ మనుస్తస్య పుత్రో భూతేరజాయత ।
తస్య మన్వన్తరే దేవానృషీన్భూపాంశ్చ మే శృణు ।। ౨౭
భవిష్యస్య భవిష్యాస్తు గదతో మమ విస్తరాత్ ।
దేవేన్ద్రో యశ్చ భవితా తస్య విఖ్యాతకర్మణః ।। ౨౮
చాక్షుషాశ్చ కనిష్ఠాశ్చ పవిత్రా భ్రాజిరాస్తథా ।
ధారావృకాశ్చేత్యేతే వై పఞ్చ దేవగణాః స్మృతాః ।। ౨౯
శుచిరిన్ద్రస్తదా తేషాం త్రిదశానాం భవిష్యతి ।
మహాబలో మహావీర్యః సర్వైరిన్ద్రగుణైర్యుతః ।।97.30
ఆగ్నీధ్రశ్చాగ్నిబాహుశ్చ శుచిర్ముక్తోఽథ మాధవః ।
శుక్రోఽజితశ్చ సప్తైతే తదా సప్తర్షయః స్మృతాః ।। 3౧
గురుర్గభీరో బ్రధ్నశ్చ భరతోఽనుగ్రహస్తథా ।
శ్రీమానీ చ ప్రతీరశ్చ విష్ణుః సంక్రన్దనస్తథా ।। 3౨
తేజస్వీ సుబలశ్చైవ భౌత్యస్యైతే మనోః సుతాః ।
చతుర్దశం మయైతత్తే మన్వన్తరముదాహృతమ్ ।। 33
శ్రుత్వా మన్వన్తరాణీత్థం క్రమేణ మునిసత్తమ ।

పుణ్యమాప్నోతి మనుజస్తథాఽక్షీణాం చ సన్తతిమ్ ।। ౩౪
శ్రుత్వా మన్వన్తరం పూర్వం ధర్మమాప్నోతి మానవః ।
స్వారోచిషస్య శ్రవణాత్సర్వకామానవాప్నుతే ।। ౩౫
ఔత్తమే ధనమాప్నోతి జ్ఞానమాప్నోతి తామసే ।
రైవతే చ శ్రుతే బుద్ధిం సురూపాం విన్దతే స్త్రియమ్ ।। ౩౬
ఆరోగ్యం చాక్షుషే పుంసాం శ్రుతే వైవస్వతే బలమ్ ।
గుణవత్పుత్రపౌత్రాంస్తు సూర్యసావర్ణికే శ్రుతే ।। ౩౭
మాహాత్మ్యం బ్రహ్మసావర్ణేర్ధర్మసావర్ణికే శుభామ్ ।
మతిమాప్నోతి మనుజో రుద్రసావర్ణికే జయమ్ ।। ౩౮
జ్ఞాతిశ్రేష్ఠో గుణైర్యుక్తో దక్షసావర్ణికే శ్రుతే ।
నిశాతయత్యరిబలం రౌచ్యం శ్రుత్వా నరోత్తమ ।। ౩౯
దేవప్రసాదమాప్నోతి భౌత్యే మన్వన్తరే శ్రుతే ।
తథాగ్ని హోత్రం పుత్రాంశ్చ గుణయుక్తానవాప్నుతే ।। 97.౪౦
సర్వాణ్యనుక్రమాద్యశ్చ శృణోతి మునిసత్తమ ।
మన్వన్తరాణి తస్యాపి శ్రూయతాం ఫలముత్తమమ్ ।। ౪౧
తత్ర దేవానృషీనిన్ద్రాన్మనూంస్తత్తనయాన్నృపాన్ ।
శ్రుత్వా వంశాంశ్చ సర్వేభ్యః పాపేభ్యో విప్రముచ్యతే । ౪౨
దేవర్షీన్ద్రనృపాశ్చాన్యే యే తన్మన్వన్తరాధిపాః ।
తే ప్రీయన్తే తథా ప్రీతా ప్రయచ్ఛన్తి శుభాం మతిమ్ ।। ౪౩
తతః శుభాం మతిం ప్రాప్య కృత్వా కర్మ తథా శుభమ్ ।
శుభాం గతిమవాప్నోతి యావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశ ।। ౪౪
సర్వే స్యుర్ఋతవః క్షేమ్యాః సర్వే సౌమ్యాస్తథా గ్రహాః ।
భవన్త్యసంశయం శ్రుత్వా క్రమాన్మన్వన్తరస్థితిమ్ ।। ౪౫
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే చతుర్దశమన్వన్తరవర్ణనసమాప్తిర్నామ
సప్తనవతితమోఽధ్యాయః । ౯౭ ।

98

అథాష్టనవతితమోఽధ్యాయః

వంశానుకీర్తనవర్ణనమ్

క్రౌష్టకిరువాచ

భగవన్కథితా సమ్యక్త్వయా మన్వన్తరస్థితిః ।

క్రమాద్విస్తరతస్త్వత్తో మయా చైవావధారితా ।। ౧

బ్రహ్మాద్యమఖిలం వంశం భూభుజాం ద్విజసత్తమ ।

శ్రోతుం మమేచ్ఛతః సమ్యగ్భగవన్ప్రబ్రవీహి మే ।। ౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

శృణు వత్స నృపాణాం త్వమశేషాణాం సముద్భవమ్ ।

చరితం చ జగన్మూలమాదౌ కృత్వా ప్రజాపతితమ్ ।। 3

అయం హి వంశో భూపాలైరనేకక్రతుకర్తృభిః ।

సంగ్రామజిద్భిర్ధర్మజ్ఞైః శతసంఖ్యైరలంకృతః ।। ౪

శ్రుత్వా చైషాం నరేన్ద్రాణాం చరితాని మహాత్మనామ్ ।

ఉత్పత్తయశ్చ పురుషః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ।। ౫

మనుర్యత్ర తథేక్ష్వాకురనరణ్యో భగీరథః ।

అన్యే చ శతశో భూపాః సమ్యక్పాలితభూమయః ।। ౬

ధర్మజ్ఞా యజ్వినః శూరాః పరమార్థార్థవేదినః ।

శ్రుతే తస్మిన్ప్రమాన్వంశే పాపౌఘాద్విప్రముచ్యతే ।। ౭

తదయం శ్రూయతాం వంశో యతో వంశాః సహస్రశః ।

భిద్యన్తే మనుజేన్ద్రాణామవరోహా యథా వటాత్ ।। ౮

బ్రహ్మా ప్రజాపతిః పూర్వం సిసృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః ।
అఙ్గుష్ఠాద్దక్షిణాద్దక్షమసృజద్ద్విజసత్తమ ।। ౯

వామాఙ్గుష్ఠాచ్చ తత్పత్నీం జగత్ప్రీతికరో విభుః ।

ససర్జ భగవాన్బ్రహ్మా జగతాం కారణం పరమ్ ।।98.౧౦

అదితిస్తస్య దక్షస్య కన్యాజాయత శోభనా ।

తస్యాం చ కశ్యపో దేవం మార్తణ్డం సమజీజనత్ ।।౧౧

బ్రహ్మ స్వరూపం జగతామశేషాణాం వరప్రదమ్ ।

ఆదిమధ్యాన్తభూతం చ సర్గస్థిత్యన్తకర్మసు ।।౧౨

యతోఽఖిలమిదం యస్మిన్నశేషం చ స్థితాం ద్విజ ।

యత్స్వరూపం జగచ్చేదం సదేవాసురమానుషమ్ ।।౧౩

యః సర్వభూతః సర్వాత్మా పరమాత్మా సనాతనః ।
అదిత్యామభవద్భాస్వాన్పూర్వమారాధితస్తయా ।।౧౪

క్రోష్టకిరువాచ

భగవచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి యత్స్వరూపం వివస్వతః ।

యత్కారణం చాదిదేవః సోఽభవత్కశ్యపాత్మజః ।।౧౫

యథా చారాధితో దేవ్యా సోఽదిత్యా కశ్యపేన చ ।

ఆరాధితేన చోక్తం యత్తేన దేవేన భాస్వతా ।।౧౬

ప్రభావం చావతీర్ణస్య యథావన్మునిసత్తమ ।

భవతా కథితం సమ్యక్ఛ్రోతుమిచ్ఛామ్యశేషతః ।।౧౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

విస్పష్టా పరమా విద్యా జ్యోతిర్భా శాశ్వతీ స్ఫుటా ।

కైవల్యం జ్ఞానమావిర్భూః ప్రాకామ్యం సంవిదేవ చ ।।౧౮

బోధశ్చావగతిశ్చైవ స్మృతిర్విజ్ఞానమేవ చ ।

ఇత్యేతానీహ రూపాణి తస్యారూపస్య భాస్వతః ।।౧౯

శ్రూయతాం చ మహాభాగ విస్తరాద్వదతో మమ ।

యత్పృష్టవానసి రవేరావిర్భావో యథాభవత్ ।।98.౨౦

నిష్ప్రభేఽస్మిన్నిరాలోకే సర్వతస్తమసావృతే ।

బృహదణ్డమభూదేకమక్షరం కారణం పరమ్ ।।౨౧

తద్బిభేద తదన్తఃస్థో భగవాన్ప్రపితామహః ।

పద్మయోనిః స్వయం బ్రహ్మా యః స్రష్టా జగతాం ప్రభుః ।। ౨౨
తన్ముఖాదోమితి మహానభూచ్ఛబ్దో మహామునే ।
తతో భూస్తు భువస్తస్మాత్తతశ్చ స్వరనన్తరమ్ ।। ౨౩
ఏతా వ్యాహృతయస్తిస్రః స్వరూపం తద్వివస్వతః ।
ఓమిత్యస్మాత్స్వరూపాత్తు సూక్ష్మరూపం రవేః పరమ్ ।। ౨౪
తతో మహరితి స్థూలం జనం స్థూలతరం తతః ।
తతస్తపస్తతః సత్యమితి మూర్త్తాని సప్తధా ।। ౨౫
స్థితాని తస్య రూపాణి భవన్తి న భవన్తి చ ।
స్వభావభావయోర్భావం యతో గచ్ఛన్తి సంశయమ్ ।। ౨౬
ఆద్యన్తం యత్పరం సూక్ష్మమరూపం పరమం స్థితమ్ ।
ఓమిత్యుక్తం మయా విప్ర తత్పరబ్రహ్మ తద్వపుః ।। ౨౭
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వంశానుకీర్త్తనం నామాష్టనవతితమోఽధ్యాయః ।౯౮ ।
99
అథ నవనవతితమోఽధ్యాయః
మార్త్తణ్డమాహాత్మ్యవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తస్మాదణ్డాద్విభిన్నాత్తు బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ।
ఋచో బభూవుః ప్రథమం ప్రథమాద్వదనాన్మునే ।। ౧
జపాపుష్పనిభాః సద్యస్తేజోరూపా హ్యసంహతాః ।
పృథక్పృథగ్విభిన్నాశ్చ రజోరూపవహాస్తతః ।। ౨
యజూంషి దక్షిణాద్వక్త్రాదనిరుద్ధాని కానిచిత్ ।
యాదృగ్వర్ణం తథా వర్ణాన్యసంహతిధరాణి చ ।। ౩
పశ్చిమం యద్విభోర్వక్త్రం బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః ।
ఆవిర్భూతాని సామాని తత్తచ్ఛన్దాంసి తాన్యథ ।। ౪

అథర్వణామశేషం చ భృఙ్గాఞ్జనచయప్రభమ్ ।
యావద్ఘోరస్వరూపం తదాభిచారికశాన్తికమ్ ।।౫
ఉత్తరాత్ప్రకటీభూతం వదనాత్తస్య వేధసః ।
సుఖసత్త్వతమఃప్రాయం సౌమ్యాసౌమ్యస్వరూపవత్ ।।౬
ఋచో రజోగుణాః సత్త్వం యజుషాం చ గుణా మునే ।
తమోగుణాని సామాని తమఃసత్త్వమథర్వసు ।।౭
ఏతాని జ్వలమానాని తేజసాఽప్రతిమేన వై ।
పృథక్పృథగవస్థానభాఞ్జి పూర్వమివాభవన్ ।।౮
తతస్తదాద్యం యత్తేజ ఓమిత్యుక్త్వాభిశబ్ద్యతే ।
తస్య స్వభావాద్యత్తేజస్తత్సమావృత్య సంస్థితమ్ ।।౯
యథా యజుర్మయం తేజస్తద్వత్సామ్నాం మహామునే ।
ఏకత్వముపయాతాని పరే తేజస సంశ్రయే ।।99.౧౦
శాన్తికం పౌష్టికం చైవ తథా చైవాభిచారికమ్ ।
ఋగాదిషు లయం బ్రహమంస్త్రితయం త్రిష్వథాగమత్ ।।౧౧
తతో విశ్వమిదం సద్యస్తమోనాశాత్సునిర్మలమ్ ।
విభావనీయం విప్రర్షే తిర్యగూర్ధ్వమధస్తథా ।।౧౨
తతస్తన్మణ్డలీభూతం ఛాన్దసం తేజ ఉత్తమమ్ ।
పరేణ తేజసా బ్రహ్మన్నేకత్వముపగమ్య తత్ ।।౧3
ఆదిత్యసంజ్ఞామగమదాదావేవ యతోఽభవత్ ।
విశ్వస్యాస్య మహాభాగ కారణం చావ్యయాత్మకమ్ ।।౧౪
ప్రాతర్మధ్యన్దినే చైవ తథా చైవాపరాహ్ణికే ।
త్రయీ తపతి సా కాలే ఋగ్యజుఃసామసంజ్ఞితా ।।౧౫
ఋచస్తపన్తి పూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే చ యజూంషి వై ।
సామాని చాపరాహ్ణే వై తపన్తి మునిసత్తమ ।।౧౬

శాన్తికమృక్షు పూర్వాహ్ణే యజుఃష్వేవ చ పౌష్టికమ్ ।
విన్యస్తం సామ్ని సాయాహ్నే హ్యాభిచారికమన్తతః ।। ౧౭
మధ్యన్దినేఽపరాహ్ణే చ సమే చైవాభిచారికమ్ ।
అపరాహ్ణే పితౄణాం తు సామ్నా కార్యాణి తాని వై ।। ౧౮
విసృష్టౌ ఋఙ్మయో బ్రహ్మా స్థితౌ విష్ణుర్యజుర్మయః ।
రుద్రః సామమయోఽన్తే చ తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వనిః ।। ౧౯
తదేవం భగవాన్భాస్వాన్వేదాత్మా వేదసంస్థితః ।
వేదవిద్యాత్మకశ్చైవ పరః పురుష ఉచ్యతే ।। 99.౨౦
సర్గస్థిత్యన్తహేతుశ్చ రజఃసత్త్వాదికాన్గుణాన్ ।
ఆశ్రిత్య బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిసంజ్ఞామభ్యేతి శాశ్వతః ।। ౨౧
దేవైః సదేడ్యః స తు వేదమూర్తిరమూర్తిరాద్యోఽఖిలమర్త్యమూర్తిః ।
విశ్వాశ్రయం జ్యోతిరవేద్యధర్మా వేదాన్తగమ్యః పరమః పరేశః ।। ౨౨
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మార్త్తణ్డమాహాత్మ్యే నవనవతితమోఽధ్యాయః । ౯౯ ।

100

అథ శతతమోఽధ్యాయః

ఆదిత్యస్తవవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్య సన్తాప్యమానే తు తేజసోర్ధ్వమధస్యథా ।
సిసృక్షుశ్చిన్తయామాస పద్మయోనిః పితామహః ।। ౧
సృష్టిః కృతాపి మే నాశం ప్రయాస్యత్యభితేజసా ।
భాస్వతః సృష్టిసంహారస్థితిహేతోర్మహాత్మనః ।। ౨
అప్రాణాః ప్రాణినః సర్వ ఆపః శుష్యన్తి తేజసా ।
న చామ్భసా వినా సృష్టిర్విశ్వస్యాస్య భవిష్యతి ।। 3
ఇతి సఞ్చిన్త్య భగవాన్స్తోత్రం భగవతో రవేః ।

చకార తన్మయే భూత్వా బ్రహ్మ లోకపితామహః ।।౪
బ్రహ్మోవాచ
నమస్యే యన్మయం సర్వమేతత్సర్వమయశ్చ యః ।
విశ్వమూర్తిః పరం జ్యోతిర్యత్తద్ధ్యాయన్తి యోగినః ।।౫
య ఋఙ్మయో యో యజుషాం నిధానం సామ్నాం చ యో యోనిరచిన్త్యశక్తిః ।
త్రయీమయః స్థూలతయార్ధమాత్రా పరస్వరూపో గుణపారయోగ్యః ।।౬
త్వాం సర్వహేతుం పరమం చ వేద్యమాద్యం పరం జ్యోతిరవేద్యరూపమ్ ।
స్థూలం చ దేవాత్మతయా నమస్తే భాస్వన్తమాద్యం పరమం పరేభ్యః ।।౭
సృష్టిం కరోమి యదహం తవ శక్తిరాద్యా తత్రేశ్వరితో జలమహీపవనాగ్నిరూపామ్ ।
తద్దేవతాదివిషయాం ప్రణవాద్యశేషాం నాత్మేచ్ఛయా స్థితిలయావపి తద్వదేవ ।।౮
వహ్నిస్త్వమేవ జలశోషణతః పృథివ్యాః సృష్టిం కరోషి జగతాం చ తథాద్య పాకమ్ ।
వ్యాపీ త్వమేవ భగవన్గగనస్వరూపం త్వం పఞ్చధా జగదిదం పరిపాసి విశ్వమ్ ।।౯
యజ్ఞైర్యజన్తి పరమాత్మవిదో భవన్తం విష్ణుస్వరూపమఖిలేష్టిమయం వివస్వన్ ।
ధ్యాయన్తి చాపి యతయో నియతాత్మచిత్తాః సర్వేశ్వరం పరమమాత్మవిముక్తికామా ।
100.౧౦
నమస్తే దేవరూపాయ యజ్ఞరూపాయ తే నమః ।
పరబ్రహ్మస్వరూపాయ చిన్త్యమానాయ యోగిభిః ।।౧౧
ఉపసంహర తేజో యత్తేజసః సంహతిస్తవ ।
సృష్టేర్విధాతాయ విభో సృష్టౌ చాహం సముద్యతః ।।౧౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యేవం సంస్తుతో భాస్వాన్బ్రహ్మణా సర్గకర్తృణా ।
ఉపసంహృతవాంస్తేజః పరం స్వల్పమధారయత్ ।।౧౩
చకార చ తతః సృష్టిం జగతః పద్మసమ్భవః ।
తథా తేషు మహాభాగః పూర్వకల్పాన్తరేషు వై ।।౧౪
దేవాసురాదీన్మర్త్యాంశ్చ పశ్వాదీన్వృక్షవీరుధః ।

ససర్జ పూర్వవద్బ్రహ్మా నరకాంశ్చ మహామునే ।।౧౫

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఆదిత్యస్తవో నామ శతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౦।

101

అథైకాధికశతతమోఽధ్యాయః

దివాకరస్తుతివర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

సృష్ట్వా జగదిదం బ్రహ్మా ప్రవిభాగమథాకరోత్ ।

వర్ణాశ్రమసముద్రాద్రిద్వీపానాం పూర్వవద్యథా ।।౧

దేవదైత్యోరగాదీనాం రూపస్థానాని పూర్వవత్ ।

వేదేభ్య ఏవ భగవానకరోత్కమలోద్భవః ।।౨

బ్రహ్మణస్తనయో యోఽభూన్మరీచిరితి విశ్రుతః ।

కశ్యపస్తస్య పుత్రోఽభూత్కాశ్యపో నామ నామతః ।।౩

దక్షస్య తనయా బ్రహ్మంస్తస్య భార్యాస్త్రయోదశ ।
బహవస్తత్సుతాశ్చాసన్దేవదైత్యోరగాదయః ।।౪

అదితిర్జనయామాస దేవాంస్త్రిభువనేశ్వరాన్ ।
దైత్యాన్దితిర్దనుశ్చోగ్రాన్దానవానురువిక్రమాన్ ।।౫

గరుడారుణౌ చ వినతా యక్షరక్షాంసి వై ఖసా ।

కద్రూః సుషావ నాగాంశ్చ గన్ధర్వాన్సుషువే మునిః ।।౬

క్రోధాయా జజ్ఞిరే కుల్యా రిష్టాయాశ్చాప్సరోగణాః ।

ఐరావతాదీన్మాతఙ్గానిరా చ సుషువే ద్విజ ।।౭

తామ్రా చ సుషువే శ్యేనీప్రముఖాః కన్యకా ద్విజ ।

యాసాం ప్రసూతాః ఖగమాః శ్యేనభాసశుకాదయః ।।౮

ఇలాయాః పాదపా జాతాః ప్రధాయా యాదసాం గణాః ।

అదిత్యాం యా సముత్పన్నా కశ్యపస్యేతి సన్తతిః ।।౯

తస్యాశ్చ పుత్రదౌహిత్రైః పౌత్రదౌహిత్రికాదిభిః ।

వ్యాప్తమేతజ్జగత్సాత్యా తేషాం తాసాం చ వై మునే ।। 101.౧౦
తేషాం కశ్యపపుత్రాణాం ప్రధానా దేవతాగణాః ।
సాత్త్వికా రాజసాస్త్వేతే తామసాశ్చ మునే గణాః ।। ౧౧
దేవాన్యజ్ఞభుజశ్చక్రే తథా త్రిభువనేశ్వరాన్ ।
బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠః పరమేష్ఠీ ప్రజాపతిః ।। ౧౨
తానబాధన్త సహితాః సపత్నా దైత్యదానవాః ।
రాక్షసాశ్చ తథా యుద్ధం తేషామాసీత్సుదారుణమ్ ।। ౧3
దివ్యం వర్షసహస్రం తు పరాజీయన్త దేవతాః ।
జయినశ్చాభవన్విప్ర బలినో దైత్యదానవాః ।। ౧౪
తతో నిరాకృతాన్పుత్రాన్దైతేయైర్దానవైస్తథా ।
హృతత్రిభువనాన్దృష్ట్వా హ్యదితిర్మునిసత్తమ ।। ౧౫
ఆచ్ఛిన్నయజ్ఞభాగాంశ్చ శుచా సంపీడితా భృశమ్ ।
ఆరాధనాయ సవితుః పరం యత్నం ప్రచక్రమే ।। ౧౬
ఏకాగ్రా నియతాహారా పరం నియమమాస్థితా ।
తుష్టావ తేజసాం రాశిం గగనస్థం దివాకరమ్ ।। ౧౭
అదితిరువాచ
నమస్తుభ్యం పరాం సూక్ష్మాం సౌవర్ణీం బిభ్రతే తనుమ్ ।
ధామ ధామవతామీశ ధామ్నామాధార శాశ్వత ।। ౧౮
జగతాముపకారాయ తథాపస్తవ గోపతే ।
ఆదదానస్య యద్రూపం తీవ్రం తస్మై నమామ్యహమ్ ।। ౧౯
గ్రహీతుమష్టమాసేన కాలేనేన్దుమయం రసమ్ ।
బిభ్రతస్తవ యద్రూపమతితీవ్రం నతాస్మి తత్ ।। 101.౨౦
తమేవ ముఞ్చతః సర్వం రసం వై వర్షణాయ యత్ ।
రూపమాప్యాయకం భాస్వంస్తస్మై మేధాయ తే నమః ।। ౨౧

వార్యుత్సర్గవినిష్పన్నమశేషం చౌషధీగణమ్ ।
పాకాయ తవ యద్రూపం భాస్కరం తం నమామ్యహమ్ ।। ౨౨
యచ్చ రూపం తవాతీతం హిమోత్సర్గాదిశీతలమ్ ।
తత్కాలసస్యపోషాయ తరణే తస్య తే నమః ।। ౨౩
నాతితీవ్రం చ యద్రూపం నాతిశీతం చ యత్తవ ।
వసన్తర్తౌ రవే సౌమ్యం తస్మై దేవ నమో నమః ।। ౨౪
ఆప్యాయనమశేషాణాం దేవానాం చ తథాపరమ్ ।
పితౄణాం చ నమస్తస్మై సస్యానాం పాకహేతవే ।। ౨౫
యద్రూపం జీవనాయైకం వీరుధామమృతాత్మకమ్ ।
పీయతే దేవపితృభిస్తస్మై సోమాత్మనే నమః ।। ౨౬
ఆప్యాయదాహరూపాభ్యాం రూపం విశ్వమయం తవ ।
సమేతమగ్నిషోమాభ్యాం నమస్తస్మై గుణాత్మనే ।। ౨౭
యద్రూపమృగ్యజుఃసామ్నామైక్యేన తపతే తవ ।
విశ్వమేతత్త్రయీసంజ్ఞం నమస్తస్మై విభావసో ।। ౨౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
యత్తు తస్మాత్పరం రూపమోమిత్యుక్త్వాభిశబ్దితమ్ ।
అస్థూలానన్తమమలం నమస్తస్మై సదాత్మనే ।। ౨౯
ఏవం స నియతా దేవీ చక్రే స్తోత్రమహర్నిశమ్ ।
నిరాహారా వివస్వన్తమారిరాధయిషుర్మునే ।।101.30
తతః కాలేన మహతా భగవాంస్తపనోఽమ్బరే ।
ప్రత్యక్షతామగాదస్యా దాక్షాయణ్యా ద్విజోత్తమ ।। ౩౧
సా దదర్శ మహాకూటం తేజసోఽమ్బరసంశ్రితమ్ ।
జగాద మే ప్రసీదేతి న త్వాం పశ్యామి గోపతే ।। ౩౨
యథా దృష్టవతీ పూర్వమమ్బరస్థం సుదుర్దృశమ్ ।

నిరాహారా వివస్వన్తం తపన్తం తదనన్తరమ్ ।। ౩౩

సంఘాతం తేజసాం తద్వదిహ పశ్యామి భూతలే ।

ప్రసాదం కురు పశ్యేయం యద్రూపం తే దివాకర ।।

భక్తానుకమ్పక విభో భక్తాహం పాహి మే సుతాన్ ।। ౩౪

త్వం ధాతా విసృజసి విశ్వమేతత్త్వం పాసి స్థితికరణాయ సప్రవృత్తః ।

త్వయ్యన్తే లయమఖిలం ప్రయాతి తత్త్వం త్వత్తోఽన్యా న హి గతిరస్తి సర్వలోకే ।। ౩౫

త్వం బ్రహ్మా హరిరజసంజ్ఞితస్త్వమిన్ద్రో విత్తేశః పితృపతిరప్పతిః సమీరః ।

సోమోఽగ్నిర్గగనపతిర్మహీధరోఽబ్ధిః కిం స్తవ్యం తవ సకలాత్మరూపధామ్నః ।। ౩౬

యజ్ఞేశ త్వామనుదినమాత్మకర్మసక్తాః స్తున్వన్తో వివిధపదైర్ద్విజా యజన్తి ।

ధ్యాయన్తో వినియతచేతసో భవన్తం యోగస్థాః పరమపదం ప్రయాన్తి మర్త్యాః ।। ౩౭

తపసి పచసి విశ్వం పాసి భస్మీకరోషి ప్రకటయసి మయూఖైర్హ్లాదయస్యమ్బుగర్భైః ।

సృజసి కమలజన్మా పాలయస్యచ్యుతాఖ్యః క్షపయసి చ యుగాన్తే రుద్రరూపస్త్వమేకః ।। ౩౮

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దివాకరస్తుతిర్నామైకాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౧।

102

అథ ద్వ్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మార్తణ్డోత్పత్తివర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స్వతేజసస్తస్మాదావిర్భూతో విభావసుః ।

అదృశ్యత తదాదిత్యస్తప్తతామ్రోపమప్రభః ।। ౧

అథ తాం ప్రణతాం దేవీం తస్య సందర్శనాన్మునే ।

ప్రాహ భాస్వన్వృణుష్వేష్టవరం మత్తో యమిచ్ఛసి ।। ౨

ప్రణతా శిరసా సా చ జానుపీడితమేదినీ ।

ప్రత్యువాచ వివస్వన్తం వరదం సముపస్థితమ్ ।। ౩

దేవ ప్రసీద పుత్రాణాం హృతం త్రిభువనం మమ ।
యజ్ఞభాగాశ్చ దైత్యైశ్చ దానవైశ్చ బలాధికైః ।। ౪
తన్నిమిత్తం ప్రసాదం త్వం కురుష్వ మమ గోపతే ।
అంశేన తేషాం భ్రాతృత్వం గత్వా నాశయ తద్రిపూన్ ।। ౫
యథా మే తనయా భూయో యజ్ఞభాగభుజః ప్రభో ।
భవేయురధిపాశ్చైవ త్రైలోక్యస్య దివాకర ।। ౬
తథానుకమ్పాం పుత్రాణాం సుప్రసన్నో రవే మమ ।
కురు ప్రపన్నార్తిహర స్థితికర్తా త్వముచ్యసే ।। ౭
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతస్తామాహ భగవాన్భాస్కరో వారితస్కరః ।
ప్రణతామదితిం విప్ర ప్రసాదసుముఖో విభుః ।। ౮
సహస్రాంశేన తే గర్భే సమ్భూయాహమశేషతః ।
త్వత్పుత్రశత్రూనదితే నాశయామ్యాశు నిర్వృతః ।। ౯
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్భాస్వానన్తర్ధానముపాగమత్ ।
నివృత్తా సాపి తపసః సంతృప్తాఖిలవాఞ్ఛితా ।। 102.౧౦
తతో రశ్మిసహస్రాత్తు సౌషుమ్నాఖ్యో రవేః కరః ।
విప్రావతారం సంచక్రే దేవమాతురథోదరే ।। ౧౧
కృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయణాదీని సా చ చక్రే సమాహితా ।
శుచిః సంధారయామాస దివ్యం గర్భమితి ద్విజ ।। ౧౨
తతస్తాం కశ్యపః ప్రాహ కిఞ్చిత్కోపప్లుతాక్షరమ్ ।
కిం మారయసి గర్భాణ్డమితి నిత్యోపవాసినీ ।। ౧3
సా చ తం ప్రాహ గర్భాణ్డమేతత్పశ్యేతి కోపనా ।
న మారితం విపక్షాణాం మృత్యవే తద్భవిష్యతి ।। ౧౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా తం తదా గర్భముత్ససర్జ సురారణిః ।
జాజ్వల్యమానం తేజోభిః పత్యుర్వచనకోపితా ।।౧౫
తం దృష్ట్వా కశ్యపో గర్భముద్యద్భాస్కరవర్చసమ్ ।
తుష్టావ ప్రణతో భూత్వా ఋగ్భిరాద్యాభిరాదరాత్ ।।౧౬
సంస్తూయమానః స తదా గర్భాణ్డాత్ప్రకటోఽభవత్ ।
పద్మపత్రసవర్ణాభస్తేజసా వ్యాప్తదిఙ్ముఖః ।।౧౭
అథాన్తరిక్షాదాభాష్య కశ్యపం మునిసత్తమమ్ ।
సతోయమేఘగమ్భీరవాగువాచాశరీరిణీ ।।౧౮
మారితం తే యతః ప్రోక్తమేతదణ్డం త్వయా మునే ।
తస్మాన్మునే సుతస్తేఽయం మార్త్తణ్డాఖ్యో భవిష్యతి ।।౧౯
సూర్యాధికారం చ విభుర్జగత్యేష కరిష్యతి ।
హనిష్యత్యసురాంశ్చాయం యజ్ఞభాగహరానరీన్ ।।102.౨౦
దేవా నిశమ్యేతి వచో గగనాత్సముపాగమన్ ।
ప్రహర్షమతులం యాతా దానవాశ్చ హతౌజసః ।।౨౧
తతో యుద్ధాయ దైతేయానాజుహావ శతక్రతుః ।
సహ దేవైర్ముదా యుక్తో దానవాశ్చ సమభ్యయుః ।।౨౨
తేషాం యుద్ధమభూద్ఘోరం దేవానామసురైః సహ ।
శస్త్రాస్త్రదీప్తిసందీప్తం సమస్తభువనాన్తరమ్ ।।౨౩
తస్మిన్యుద్ధే భగవతా మార్త్తణ్డేన నిరీక్షితాః ।
తేజసా దహ్యమానాస్తే భస్మీభూతా మహాసురాః ।।౨౪
తతః ప్రహర్షమతులం ప్రాప్తాః సర్వే దివౌకసః ।
తుష్టువుస్తేజసా యోనిం మార్త్తణ్డమదితిం తథా ।।౨౫
స్వాధికారాంస్తథా ప్రాప్తా యజ్ఞభాగాంశ్చ పూర్వవత్ ।
భగవానపి మార్త్తణ్డః స్వాధికారమథాకరోత్ ।।౨౬

కదమ్బపుష్పవద్భాస్వానధశ్చోర్ధ్వం చ రశ్మిభిః ।
వృత్తాగ్ని పిణ్డసదృశో దద్ధే నాతిస్ఫురద్వపుః ॥ ౨౭
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మార్తణ్డోత్పత్తిర్నామ ద్వ్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౨ ।
103
అథ త్ర్యధికశతతమోఽధ్యాయః
భానుతనులేఖనవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
అథ తస్మై దదౌ కన్యాం సంజ్ఞాం నామ వివస్వతే ।
ప్రసాద్య ప్రణతో భూత్వా విశ్వకర్మా ప్రజాపతిః ॥ ౧
వైవస్వతస్తు సమ్భూతో మనుస్తస్యాం వివస్వతః ।
పూర్వమేవ తథాఖ్యాతం తత్స్వరూపం విశేషతః ॥ ౨
క్రౌష్టుకిరువాచ
(భూయస్తచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి మార్త్తణ్డస్య మహాత్మనః ।
చరితం హన్తి యత్పాపం కలౌ సంశృణ్వతాం నృణామ్ ॥)
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
త్రీణ్యపత్యాన్యసౌ తస్యాం జనయామాస గోపతిః ।
ద్వౌ పుత్రౌ సుమహాభాగౌ కన్యాం చ యమునాం మునే ॥ ౩
మనుర్వైవస్వతో జ్యేష్ఠః శ్రాద్ధదేవః ప్రజాపతిః ।
తతో యమో యమీ చైవ యమలౌ సమ్బభూవతుః ॥ ౪
యత్తేజోఽభ్యధికం తస్య మార్తణ్డస్య వివస్వతః ।
తేనాతితాపయామాస త్రీంల్లోకాన్సచరాచరాన్ ॥ ౫
గోలాకారం తు తద్దృష్ట్వా సంజ్ఞారూపం వివస్వతః ।
అసహన్తీ మహత్తేజః స్వాం ఛాయాం ప్రేక్ష్య సాఽబ్రవీత్ ॥ ౬
సంజ్ఞోవాచ

అహం యాస్యామి భద్రం తే స్వమేవ భవనం పితుః ।
నిర్వికారం త్వయాప్యత్ర స్థేయం మచ్ఛాసనాచ్ఛుభే ।। ౭
ఇమౌ చ బాలకౌ మహ్యం కన్యా చ వరవర్ణినీ ।
సమ్భావ్యా నైవ చాఖ్యేయమిదం భగవతే త్వయా ।। ౮
ఛాయోవాచ
ఆకేశగ్రహణాద్దేవి ఆశపన్నైవ కర్హిచిత్ ।
ఆఖ్యాస్యామి మతం తుభ్యం గమ్యతాం యత్ర వాఞ్ఛితమ్ ।। ౯
ఇత్యుక్తా ఛాయయా సంజ్ఞా జగామ పితృమన్దిరమ్ ।
తత్రావసత్పితుర్గేహే కఞ్చిత్కాలం శుభేక్షణా ।। 103.౧౦
భర్తుః సమీపం యాహీతి పిత్రోక్తా సా పునః పునః ।
అగచ్ఛద్వడవా భూత్వా కురూన్విప్రోత్తరాంస్తతః ।। ౧౧
తత్ర తేపే తపః సాధ్వీ నిరాహారా మహామునే ।
పితుః సమీపం యాతాయాః సంజ్ఞాయా వాక్యతత్పరా ।। ౧౨
తద్రూపధారిణీ ఛాయా భాస్కరం సముపస్థితా ।
తస్యాం చ భగవాన్సూర్యః సంజ్ఞేయమితి చిన్తయన్ ।। ౧౩
తథైవ జనయామాస ద్వౌ సుతౌ కన్యకాం తథా ।
పూర్వజస్య మనోస్తుల్యః సావర్ణిస్తేన సోఽభవత్ ।। ౧౪
యస్తయోః ప్రథమం జాతః పుత్రయోర్ద్విజసత్తమ ।
ద్వితీయో యోఽభవచ్చాన్యః స గ్రహోఽభూచ్ఛనైశ్చరః ।। ౧౫
కన్యాభూత్తపతీ యా తాం వవ్రే సంవరణో నృపః ।
సంజ్ఞా తు పార్థివీ తేషామాత్మజానాం యథాఽకరోత్ ।। ౧౬
స్నేహాన్న పూర్వజాతానాం తథా కృతవతీ సతీ ।
మనుస్తత్క్షాన్తవాంస్తస్యా యమశ్చాస్యా న చక్షమే ।। ౧౭
బహుశో యాచ్యమానస్తు పితుః పత్న్యా సుదుఃఖితః ।

స వై కోపాచ్చ బాల్యాచ్చ భావినోఽర్థస్య వై బలాత్ ।।౧౮
పదా సన్తర్జయామాస ఛాయాసంజ్ఞాం యమో మునే ।
తతః శశాప చ యమం సంజ్ఞా సామర్షిణీ భృశమ్ ।।౧౯
ఛాయోవాచ
పదా తర్జయసే యస్మాత్పితృభార్యాం గరీయసీమ్ ।
తస్మాత్తవైవ చరణః పతిష్యతి న సంశయ ।।103.౨౦
యమస్తు తేన శాపేన భృశం పీడితమానసః ।
మనునా సహ ధర్మాత్మా సర్వం పిత్రే న్యవేదయత్ ।।౨౧
యమ ఉవాచ
స్నేహేన తుల్యమస్మాసు మాతా దేవ న వర్తతే ।
విసృజ్య జ్యాయసోఽప్యస్మాన్కనీయాంసౌ బుభూర్షతి ।।౨౨
తస్యాం మయోద్యతః పాదో న తు దేహే నిపాతితః ।
బాల్యాద్వా యది వా మోహాత్తద్భవాన్క్షన్తుమర్హతి ।।౨3
శప్తోఽహం తాత కోపేన జనన్యా తనయో యతః ।
తతో న మన్యే జననీమిమాం వై తపతాం వర ।।౨౪
విగుణేష్వపి పుత్రేషు న మాతా విగుణా పితః ।
పాదస్తే పతతాం పుత్ర కథమేతత్ప్రవక్ష్యతి ।।౨౫
తవ ప్రసాదాచ్చరణో న పతేద్భగవన్యథా ।
మాతృశాపాదయం మేఽద్య తథా చిన్తయ గోపతే ।।౨౬
రవిరువాచ
అసంశయమిదం పుత్ర భవిష్యత్యత్ర కారణమ్ ।
యేన త్వామావిశత్క్రోధో ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినమ్ ।।౨౭
సర్వేషామేవ శాపానాం ప్రతిఘాతో హి విద్యతే ।
న తు మాత్రాభిశప్తానాం క్వచిచ్ఛాపనివర్తనమ్ ।।౨౮

న శక్యమేతన్మిథ్యా తు కర్తుం మాతుర్వచస్తవ ।
కిఞ్చిత్తవ విధాస్యామి పుత్రస్నేహాదనుగ్రహమ్ ।।౨౯
కృమయో మాంసమాదాయ ప్రయాస్యన్తి మహీతలమ్ ।
కృతం తస్యా వచః సత్యం త్వం చ త్రాతో భవిష్యసి ।।103.30
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఆదిత్యస్త్వబ్రవీచ్ఛాయాం కిమర్థం తనయేషు వై ।
తుల్యేష్వప్యధికః స్నేహ ఏకత్ర క్రియతే త్వయా ।।౩౧
నూనం నైషాం త్వం జననీ సంజ్ఞా కాపి త్వమాగతా ।
విగుణేష్వప్యపత్యేషు కథం మాతా శపేత్సుతమ్ ।।౩౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
సా తత్పరిహరన్తీ చ నాచచక్షే వివస్వతః ।
స చాత్మానం సమాధాయ యుక్తస్తత్త్వమపశ్యత ।।౩౩
తం శప్తుముద్యతం దృష్ట్వా ఛాయాసంజ్ఞా దివస్పతిమ్ ।
భయేన కంపితా బ్రహ్మన్యథావృత్తం న్యవేదయత్ ।।౩౪
వివస్వాంస్తు తతః క్రుద్ధః శ్రుత్వా శ్వశురమభ్యగాత్ ।
స చాపి తం తథాన్యాయమర్చయిత్వా దివాకరమ్ ।।
నిర్దగ్ధుకామం రోషేణ సాన్త్వయామాస సువ్రతః ।।౩౫
విశ్వకర్మోవాచ
తవాతితేజసా వ్యాప్తమిదం రూపం సుదుఃసహమ్ ।
అసహన్తీ తతః సంజ్ఞా వనే చరతి వై తపః ।।౩౬
ద్రక్ష్యతే తాం భవానద్య స్వభార్యాం శుభచారిణీమ్ ।
రూపార్థం భవతోఽరణ్యే చరన్తీం సముహత్తపః ।।౩౭
స్మృతం మే బ్రహ్మణో వాక్యం యది తే దేవ రోచతే ।
రూపం నివర్తయామ్యేతత్తవ కాన్తం దివస్పతే ।।౩౮

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

యతో హి భాస్వతో రూపం ప్రాగాసీత్పరిమణ్డలమ్ ।
తతస్తథేతి తం ప్రాహ త్వష్టారం భగవాన్రవిః ।। ౩౯
విశ్వకర్మా త్వనుజ్ఞాతః శాకద్వీపే వివస్వతః ।
భ్రమిమారోప్య తత్తేజః శాతనాయోపచక్రమే ।। 103.౪౦
భ్రమతాఽశేషజగతాం నాభిభూతేన భాస్వతా ।
సముద్రాద్రివనోపేతా సా రురోహ మహీ నభః ।। ౪౧
గగనం చాఖిలం బ్రహ్మన్సచన్ద్రగ్రహతారకమ్ ।
అధోగతం మహాభాగ బభూవాక్షిప్తమాకులమ్ ।। ౪౨
విక్షిప్తసలిలాః సర్వే బభూవుశ్చ తథాబ్ధితః ।
వ్యభిద్యన్త మహాశైలాః శీర్ణసానునిబన్ధనాః ।। ౪౩
ధ్రువాధారాణ్యశేషాణి ధిష్ణ్యాని మునిసత్తమ ।
త్రుట్యద్రశ్మినిబన్ధాని హ్యధో జగ్ముః సహస్రశః ।। ౪౪
వేగభ్రమణసంజాత వాయుక్షిప్తాః సమన్తతః ।
వ్యశీర్యన్త మహామేఘా ఘోరరావవిరావిణః ।। ౪౫
భాస్వద్భ్రమణవిభ్రాన్తం భూమ్యాకాశరసాతలమ్ ।
జగదాకులమత్యర్థం తదాసీన్మునిసత్తమ ।। ౪౬
త్రైలోక్యే సకలే విప్ర భ్రమమాణే సురర్షయః ।
దేవాశ్చ బ్రహ్మణా సార్ద్ధం భాస్వన్తమభితుష్టువుః ।। ౪౭
ఆదిదేవోఽసి దేవానాం జ్ఞాతమేతత్స్వరూపతః ।
స్వర్గస్థిత్యన్తకాలేషు త్రిధా భేదేన తిష్ఠసి ।। ౪౮
స్వస్తి తేఽస్తు జగన్నాథ ధర్మవర్షాహిమాకర ।
జుషస్వ శాన్తిం లోకానాం దేవదేవ దివాకర ।। ౪౯
ఇన్ద్రశ్చాగత్య తం దేవం లిఖ్యమానం యథాఽస్తువత్ ।

జయదేవ జగద్వ్యాపిఞ్జయాశేషజగత్పతే । । 103.౫౦

ఋషయశ్చ తతః సప్త వసిష్ఠాత్రిపురోగమాః ।

తుష్టువుర్వివిధైః స్తోత్రైః స్వస్తి స్వస్తీతి వాదినః । । ౫౧
వేదోక్తాభిరథాగ్ర్యాభిర్వాలఖిల్యాశ్చ తుష్టువుః ।

భాస్వన్తమృగ్భిరాద్యాభిర్లిఖ్యమానం ముదాయుతాః । । ౫౨

త్వం నాథ మోక్షిణాం మోక్షో ధ్యేయస్త్వం ధ్యానినాం పరః ।

త్వం గతిః సర్వభూతానాం కర్మకాణ్డేఽపి వర్తతామ్ । । ౫౩

శం ప్రజాభ్యోఽస్తు దేవేశ శన్నోఽస్తు జగతాంపతే ।

శన్నోఽస్తు ద్విపదే నిత్యం శన్నశ్చాస్తు చతుష్పదే । । ౫౪

తతో విద్యాధరగణా యక్షరాక్షసపన్నగాః ।

కృతాఞ్జలిపుటాః సర్వే శిరోభిః ప్రణతా రవిమ్ । । ౫౫

ఊచురేవంవిధా వాచో మనః శ్రోత్రసుఖావహాః ।

సహ్యం భవతు తే తేజో భూతానాం భూతభావన । । ౫౬

తతో హాహా హుహూశ్చైవ నారదస్తుమ్బురుస్తథా ।

ఉపగాయితుమారబ్ధా గాన్ధర్వం కుశలా రవిమ్ । । ౫౭
షడ్జమధ్యమగాన్ధారగ్రామత్రయవిశారదాః ।

మూర్చ్ఛనాభిశ్చ తానైశ్చ సమ్ప్రయోగైః సుఖప్రదమ్ । । ౫౮

విశ్వాచీ చ ఘృతాచీ చ ఉర్వశ్యథ తిలోత్తమా ।

మేనకా సహజన్యా చ రమ్భా చాప్సరసాం వరా । । ౫౯

ననృతుర్జగతామీశే లిఖ్యమానే విభావసౌ ।
జ్ఞానభావవిలాసాఢ్యాత్కుర్వన్త్యోఽభినయాన్బహూన్ । । 103.౬౦

ప్రావాద్యన్త తతస్తత్ర వేణువీణాదిఝర్ఝరాః ।

పణవాః పుష్కరాశ్చైవ మృదఙ్గా పటహానకాః । । ౬౧

దేవదున్దుభయః శఙ్ఖాః శతశోఽథ సహస్రశః ।

గాయద్భిశ్చైవ గాన్ధర్వం నృత్యద్భిశ్చాప్సరోగణైః । । ౬౨

తూర్యవాదిత్రఘోషైశ్చ సర్వం కోలాహలీకృతమ్ ।

తతః కృతాఞ్జలిపుటా భక్తినమ్రాత్మమూర్తయః ।। ౬౩

లిఖ్యమానం సహస్రాంశుం ప్రణేముః సర్వదేవతాః ।

తతః కోలాహలే తస్మిన్సర్వదేవసమాగమే ।।

తేజసః శాతనం చక్రే విశ్వకర్మా శనైః శనైః ।। ౬౪

ఇతి హిమజలఘర్మకాలహేతోర్వరకమలాసనవిష్ణుసంస్తుతస్య ।

తనుపరిలిఖనం నిశమ్య భానోర్వ్రజతి దివాకరలోకమాయుషోఽన్తే ।। ౬౫

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భానుతనులేఖనే త్ర్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౩ ।

104

అథ చతురధికశతతమోఽధ్యాయః

సూర్యస్తవనవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

లిఖ్యమానే తతో భానౌ విశ్వకర్మా ప్రజాపతిః ।

ఉద్భూతపులకః స్తోత్రమిదం చక్రే వివస్వతః ।। ౧

వివస్వతే ప్రణతహితానుకమ్పినే మహాత్మనే సమజవసప్తసప్తయే ।

సుతేజసే కమలకులావబోధినే నమస్తమః పటలపటావపాటినే ।। ౨
పావనాతిశయపుణ్యకర్మణే నైకకామవిషయప్రదాయినే ।

భాస్వరానలమయూఖశాయినే సర్వలోకహితకారిణే నమః ।। ౩

అజాయ లోకత్రయకారణాయ భూతాత్మనే గోపతయే వృషాయ ।

నమో మహాకారుణికోత్తమాయ సూర్యాయ చక్షుఃప్రభవాలయాయ ।।౪

వివస్వతే జ్ఞానమృతేంఽతరాత్మనే జగత్ప్రతిష్ఠాయ జగద్ధితైషిణే ।

స్వయమ్భువే లోకసమస్తచక్షుషే సురోత్తమాయామితతేజసే నమః ।।౫
క్షణముదయాచలమౌలిమణిః సురగణమహిత హితో జగతః ।

త్వము మయూఖసహస్రవపుర్జగతి విభాసి తమాంసి నుదన్ ।। ౬

భవతిమిరాసవపానమదాద్భవతి విలోహితవిగ్రహతా ।

మిహిర విభాసి యతః సుతరాం త్రిభువనభావనభానికరైః ।। ౭

రథమధిరుహ్య సమావయవం చారువికమ్పితమురురుచిరమ్ ।

సతతమఖిన్నహయైర్భగవంశ్చరసి జగద్ధితాయ వితతమ్ ।। ౮

అమృతమయేన రసేన సమం విబుధపితౄనపి తర్పయసే ।

అరిగణసూదన తేన తవ ప్రణతిముపేత్య లిఖామి వపుః ।। ౯
శుకసమవర్ణహయప్రథితం తవ పదపాంసుపవిత్రతమమ్ ।

నతజనవత్సల మాం ప్రణతం త్రిభువనపావన పాహి రవే ।। 104.౧౦

ఇతి సకలజగత్ప్రసూతిభూతం త్రిభువనభావనధామహేతుమేకమ్ ।

రవిమఖిలజగత్ప్రదీపభూతం త్రిదశవర ప్రణతోఽస్మి సర్వదా త్వామ్ ।। ౧౧

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే సూర్యస్తవనం నామ చతురధికశతతమోఽధ్యాయః । ౧౦౪
।

105

అథ పఞ్చాధికశతతమోఽధ్యాయః

రవేర్మాహాత్మ్యవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవం సూర్యస్తవం కుర్వన్విశ్వకర్మా దివస్పతేః ।

తేజసః షోడశం భాగం మణ్డలస్థమధారయత్ ।। ౧

శాతితైస్తేజసో భాగైర్దర్శభిః పఞ్చభిస్తథా ।

అతీవకాన్తిమచ్చారు భానోరాసీత్తదా వపుః ।। ౨

శాతితం చాస్య యత్తేజస్తేన చక్రం వినిర్మితమ్ ।

విష్ణోః శూలం చ శర్వస్య శిబికా ధనదస్య చ ।। 3

దణ్డః ప్రేతపతేః శక్తిర్దేవసేనాపతేస్తథా ।

అన్యేషాం చైవ దేవానామాయుధాని స విశ్వకృత్ ।। ౪

చకార తేజసా భానోర్భాసురాణ్యరిశాన్తయే ।

ఇతి శాతితతేజాః స శుశుభే నాతితేజసా ।। ౫

వపుర్దధార మార్త్ణ్డః సర్వావయవశోభనమ్ ।
స దదర్శ సమాధిస్థః స్వాం భార్యాం వడవాకృతిమ్ ।।౬
అధృష్యాం సర్వభూతానాం తపసా నియమేన చ ।
ఉత్తరాంశ్చ కురూన్గత్వా భూత్వాఽశ్వో భానురాగమత్ ।।౭
సా చ దృష్ట్వా తమాయాన్తం పరపుంసో విశఙ్కయా ।
జగామ సమ్ముఖే తస్య పృష్ఠరక్షణతత్పరా ।।౮
తతశ్చ నాసికాయోగం తయోస్తత్ర సమేతయోః ।
వడవాయం చ తత్తేజో నాసికాభ్యాం వివస్వతః ।।౯
దేవౌ తత్ర సముత్పన్నావశ్వినౌ భిషజాం వరౌ ।
నాసత్యదస్రౌ తనయావశ్వివక్త్రాద్వినిర్గతౌ ।।105.౧౦
మార్త్ణ్డస్య సుతావేతావశ్వరూపధరస్య హి ।
రేతసోఽన్తే చ రేవన్తః ఖడ్గీ ధన్వీ తనుత్రధృక్ ।।౧౧
అశ్వారూఢః సముద్భూతో బాణతూణసమన్వితః ।
తతః స్వరూపమమలం దర్శయామాస భానుమాన్ ।।౧౨
తస్య శాన్తం సమాలోక్య సా రూపం ముదమాదదే ।
స్వరూపధారిణీం చేమాం స నినాయ నిజాలయమ్ ।।౧౩
సంజ్ఞాం భార్యాం ప్రీతిమతీం భాస్కరో వారితస్కరః ।
తతః పూర్వసుతో యోఽస్యాః సోఽభూద్వైవస్వతో మనుః ।।౧౪
ద్వితీయశ్చ యమః శాపాద్ధర్మదృష్టిరనుగ్రహాత్ ।
యమస్తు తేన శాపేన భృశం పీడితమానసః ।।౧౫
ధర్మోఽభిరోచతే యస్మాద్ధర్మరాజస్తతః స్మృతః ।
కృమయో మాంసమాదాయ పాదత స్తే మహీతలమ్ ।।౧౬
పతిష్యన్తీతి శాపాన్తం తస్య చక్రే పితా స్వయమ్ ।
ధర్మదృష్టిర్యతశ్చాసౌ సమో మిత్రే తథాఽహితే ।।౧౭

తతో నియోగే తం యామ్యే చకార తిమిరాపహః ।
తస్మై దదౌ పితా విప్ర భగవాంల్లోకపాలతామ్ ।। ౧౮
పితౄణామాధిపత్యం చ పరితుష్టో దివాకరః ।
యమునాం చ నదీం చక్రే కలిందాన్తరవాహినీమ్ ।। ౧౯
అశ్వినౌ దేవభిషజౌ కృతౌ పిత్రా మహాత్మనా ।
గుహ్యకాధిపతిత్వే చ రేవన్తో వినియోజితః ।। 105.౨౦
ఏవమప్యాహ చ తతో భగవాంల్లోకభావితః ।
త్వమప్యశేషలోకస్య పూజ్యో వత్స భవిష్యసి ।। ౨౧
అరణ్యాదిమహాదావవైరిదస్యుభయేషు చ ।
త్వాం స్మరిష్యన్తి యే మర్త్యా మోక్ష్యన్తే తే మహాపదః ।। ౨౨
క్షేమం బుద్ధిం సుఖం రాజ్యమారోగ్యం కీర్తిమున్నతిమ్ ।
నరాణాం పరితుష్టస్త్వం పూజితః సమ్ప్రదాస్యసి ।। ౨3
ఛాయాసంజ్ఞాసుతశ్చాపి సావర్ణిః సుమహాయశాః ।
భావ్యః సోఽనాగతే కాలే మనుః సావర్ణికోఽష్టమః ।। ౨౪
మేరుపృష్ఠే తపో ఘోరమద్యాపి చరతి ప్రభుః ।
భ్రాతా శనైశ్చరస్తస్య గ్రహోఽభూచ్చాసనాద్రవేః ।। ౨౫
యవీయసీ తు యా కన్యాఽఽదిత్యస్యాభూద్ద్విజోత్తమ ।
అభవత్సా సరిచ్ఛ్రేష్ఠా తపతీ లోకపావనీ ।। ౨౬
యస్తు జ్యేష్ఠో మహాభాగః సర్గో యస్యేహ సామ్ప్రతమ్ ।
విస్తరం తస్య వక్ష్యామి మనోర్వైవస్వతస్య హ ।। ౨౭
ఇదం యో జన్మ దేవానాం శృణుయాద్వా పఠేత వా ।
వివస్వతస్తనూజానాం రవేర్మాహాత్మ్యమేవ చ ।। ౨౮
ఆపదం ప్రాప్య ముచ్యేత ప్రాప్నుయాచ్చ మహాయశః ।
అహోరాత్రకృతం పాపమేతచ్ఛమయతే శ్రుతమ్ ।।
మాహాత్మ్యమాదిదేవస్య మార్తణ్డస్య మహాత్మనః ।। ౨౯

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే రవేర్మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ పఞ్చాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౫।

106

అథ షడధికశతతమోఽధ్యాయః

భానుస్తవవర్ణనమ్

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవన్కథితః సమ్యగ్భానోః సన్తతిసమ్భవః ।

మాహాత్మ్యమాదిదేవస్య స్వరూపం చాతివిస్తరాత్ ।। ౧

భూయోఽపి భాస్వతః సమ్యఙ్మాహాత్మ్యం మునిసత్తమ ।

శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం తన్మే ప్రసన్నో వక్తుమర్హసి ।। ౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

శ్రూయతామాదిదేవస్య మాహాత్మ్యం కథయామి తే ।

వివస్వతో యచ్చకార పూర్వమారాధితో జనైః ।। ౩

దమస్య పుత్రో విఖ్యాతో రాజాభూద్రాజ్యవర్ధనః ।

స సమ్యక్పాలనం చక్రే పృథివ్యా పృథివీపతిః ।। ౪

ధర్మతః పాల్యమానం తు తేన రాష్ట్రం మహాత్మనా ।

వవృధేఽనుదినం విప్ర జనేన చ ధనేన చ ।। ౫
హృష్టపుష్టమతీవాసీత్తస్మిన్రాజన్యశేషతః ।

నిర్భయః సకలశ్చోర్వ్యాం పౌరజానపదో జనః ।। ౬

నోపసర్గో న చ వ్యాధిర్న చ వ్యాలోద్భవం భయమ్ ।

న చావృష్టిభయం తత్ర దమపుత్రే మహీపతౌ ।। ౭

స ఈజే చ మహాయజ్ఞైర్దదౌ దానాని చార్థినామ్ ।

సుధర్మస్యావిరోధేన బుభుజే విషయానపి ।। ౮

తస్యైవం కుర్వతో రాజ్యం సమ్యక్పాలయతః ప్రజాః ।

సప్త వర్షసహస్రాణి జగ్మురేకమహర్యథా ।। ౯

విదూరథస్య తనయా దాక్షిణాత్యస్య భూభృతః ।
తస్య పత్నీ బభూవాథ మానినీ నామ మానినీ ।।106.౧౦
కదాచిత్తస్య సా సుభ్రూః శిరసోఽభ్యఞ్జనాదృతా ।
పశ్యతో రాజలోకస్య ముమోచాశ్రూణి మానినీ ।।౧౧
తదశ్రుబిన్దవో గాత్రే యదా తస్య మహీపతేః ।
తదా వీక్ష్యాశ్రువదనాం తామపృచ్ఛత మానినీమ్ ।।౧౨
నిఃశబ్దమశ్రుమోక్షేణ రుదన్తీం తాం విలోక్య వై ।
కిమేతదితి పప్రచ్ఛ మానినీం రాజ్యవర్ధనః ।।౧౩
పృష్టా సా తు తత స్తేన భర్త్రా ప్రాహ మనస్వినీ ।
న కిఞ్చిదితి తాం భూయః పప్రచ్ఛ స మహీపతిః ।।౧౪
బహుశః పృచ్ఛతస్తస్య భూభృతః సా సుమధ్యమా ।
(న కిఞ్చిదితి హోవాచ సా భూయో రాజ్యవర్ధనమ్ ।।
కిమేతదితి పప్రచ్ఛ మానినీం పార్థివః పునః ।
బహుశః ప్రేరితా తేన సా భర్త్రా తత్ర భామినీ ।।)
దర్శయామాస పలితం కేశభారాన్తరోద్భవమ్ ।।౧౫
ఏతత్పశ్యేతి భూపాల కిమన్యన్మన్యుకారణమ్ ।
మమాతిమన్దభాగ్యాయా జహాసాథ నృపస్తతః ।।౧౬
స విహస్యాహ తాం పత్నీం శృణ్వతాం సర్వభూభృతామ్ ।
పౌరాణాం చ మహీపాలా యే తత్రాసన్సమావృతాః ।।౧౭
శోకేనాలం విశాలాక్షి రోదితవ్యం న తే శుభే ।
జన్మర్ద్ధిపరిణామాద్యా వికారాః సర్వజన్తుషు ।।౧౮
అధీతాః సకలా వేదా ఇష్టా యజ్ఞాః సహస్రశః ।
దత్తం ద్విజానాం పుత్రాశ్చ సముత్పన్నా వరాననే ।।౧౯
భుక్తా భోగస్త్వయా సార్ద్ధం యే మర్త్యైరతిదుర్లభాః ।

సభ్యాశ్చ పాలితా పృథ్వీ శౌర్యం యుద్ధేష్వనుష్ఠితమ్ । । 106.౨౦

మిత్రైః సహేష్టైర్హసితం విహృతం చ వనాన్తరే ।

కిమన్యత్ర కృతం భద్రే పలితేభ్యో బిభేషి యత్ । । ౨౧

భవన్తు కేశాః పలితా వలయః సన్తు మే శుభే ।

శైథిల్యమేతు మే కాయః కృతకృత్యోఽస్మి మానిని । । ౨౨

మూర్ధ్ని యద్దర్శితం భద్రే భవత్యా పలితం మమ ।

చికిత్సామేవ తస్యాహం కరోమి వనసంశ్రయాత్ । । ౨౩

బాల్యే బాలక్రియాపూర్వం తద్వత్కౌమారకే చ యా ।

యౌవనే చాపి యా యోగ్యా వార్ద్ధకే వనసంశ్రయా ।।౨౪

ఏవం మత్పూర్వజైర్భద్రే కృతం త్వత్పూర్వజైశ్చ యత్ ।

అతో న తేఽశ్రుపాతస్య కిఞ్చిత్పశ్యామి కారణమ్ ।।౨౫

అలం తే మన్యునా భద్రే నన్వభ్యుదయకారి మే ।

దర్శనం పలితస్యాస్య మా రోదీర్నిష్ప్రయోజనమ్ ।।౨౬

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః ప్రణమ్య తం భూపాః పౌరాశ్చైవ సమీపగాః ।

సామ్నా ప్రోచుర్మహీపాలా మహర్షే రాజ్యవర్ధనమ్ ।।౨౭

న రోదితవ్యమనయా తవ పత్న్యా నరాధిప ।

రోదితవ్యమిహాస్మాభిరథవా సర్వజన్తుభిః ।।౨౮

త్వం బ్రవీషి యథా నాథ వనవాసాశ్రితం వచః ।

పతన్తి తేన నః ప్రాణా లాలితానాం త్వయా నృప ।।౨౯

సర్వే యాస్యామహే భూప యది యాతి భవాన్వనమ్ ।

తతోఽశేషక్రియాహానిః సర్వపృథ్వీనివాసినామ్ ।।106.30

భవిష్యతి న సన్దేహస్త్వయి నాథ వనాశ్రమే ।

సా చ ధర్మోపఘాతాయ యది తత్త్వవిముచ్యతామ్ ।।3 ౧

సప్త వర్షసహస్రాణి త్వయేయం పాలితా మహీ ।
తత్సముత్థం మహాపుణ్యమాలోకయ నరాధిప ।।3౨
వనే వసన్మహారాజ త్వం కరిష్యసి యత్తపః ।
తన్మహీపాలనస్యాస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్ ।।3 3
రాజోవాచ
సప్త వర్షసహస్రాణి మయేయం పాలితా మహీ ।
ఇదానీం వనవాసస్య మమ కాలోఽయమాగతః ।। 3౪
మమాపత్యాని జాతాని దృష్ట్వా మేఽపత్యసన్తతీః ।
స్వల్పైరేవమహోభిర్మే హ్యన్తకో న సహిష్యతి ।3౫
యదేతత్పలితం మూర్ధ్ని తద్విజానీత నాగరాః ।
దూతభూతమనార్యస్య మృత్యోరత్యుగ్రకర్మణః ।। 3౬
సోఽహం రాజ్యే సుతం కృత్వా భోగాంస్త్యక్త్వా వనాశ్రయః ।
తపస్తప్స్యే సమాయాన్తి న యావద్యమసైనికాః ।। 3౭
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతో యియాసుః స వనం దైవజ్ఞానవనీపతిః ।
పుత్రరాజ్యాఽభిషేకాయ దినలగ్నాన్యపృచ్ఛత ।। 3౮
శ్రుత్వా చ తే తు నృపతేర్వచో వ్యాకులచేతసః ।
దినం లగ్నం చ హోరాశ్చ న విదుః శాస్త్రదృష్టయః ।। 3౯
ఊచుశ్చ తం మహీపాలం దైవజ్ఞా బాష్పగద్గదమ్ ।
జ్ఞానాని నః ప్రణష్టాని శ్రుత్వైతత్తే వచో నృప ।। 106.౪౦
తతోఽన్యనగరేభ్యశ్చ భృత్యై రాష్ట్రేభ్య ఏవ చ ।
తతస్తస్మాచ్చ నగరాత్ప్రాచుర్యేణాభ్యుపాగమన్ ।। ౪౧
సముత్పత్య మహీపాలం తం యియాసుం మునే వనమ్ ।
ప్రకమ్పిశిరసో భూత్వా ప్రోచుర్బ్రాహ్మణసత్తమాః ।। ౪౨

ప్రసీద పాహి నో రాజన్పాలితాః స్మ యథా పురా ।
సీదిష్యత్యఖిలో లోకస్త్వయి భూప వనాశ్రయే ।। ౪౩
త్వం కురుష్వ తథా రాజన్యథా నో సీదతే జగత్ ।
యావజ్జీవామహే వీర స్వల్పకాలమిమే వయమ్ ।।
నేచ్ఛామశ్చ భవచ్ఛూన్యం ద్రష్టుం సింహాసనం విభో ।। ౪౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యేవం తైస్తథాన్యైశ్చ ద్విజైః పౌరపురఃసరైః ।
భూపైర్భృత్యైరమాత్యైశ్చ రాజా ప్రోక్తః పునః పునః ।। ౪౫
వనవాసవినిర్బన్ధం నోపసంహరతే యదా ।
క్షమిష్యత్యన్తకో నేతి దదౌ స చ తదోత్తరమ్ ।। ౪౬
తతోఽమాత్యాశ్చ భూపాశ్చ పౌరవృద్ధాస్తథా ద్విజాః ।
సమేత్య మన్త్రయామాసుః కిమత్ర క్రియతామితి ।। ౪౭
తేషాం మన్త్రయతాం విప్ర నిశ్చయోఽయమజాయత ।
అనురాగవతాం తత్ర మహీపాలేఽతిధార్మికే ।। ౪౮
సమ్యగ్ధ్యానపరా భూత్వా ప్రార్థయామః సమాహితాః ।
తపసారాధ్య భాస్వన్తమాయురస్య మహీపతేః ।। ౪౯
తత్రైకనిశ్చయాః కార్యే కేచిద్గేహే చ భాస్కరమ్ ।
సమ్యగర్ఘోపచారాద్యైరుపహారైరపూజయన్ ।।106.౫౦
అపరే మౌనినో భూత్వా ఋగ్జాపేన తథాపరే ।
యజుషామథ సామ్నాం చ తోషయాఞ్చక్రిరే రవిమ్ ।। ౫౧
అపరే చ నిరాహారా నదీపులినశాయినః ।
తపాంసి చక్రురిచ్ఛంతో భాస్కరారాధనం ద్విజాః ।। ౫౨
అగ్నిహోత్రపరాశ్చాన్యే రవిసూక్తాన్యహర్నిశమ్ ।
జేపుస్తత్రాపరే తస్థుర్భాస్కరే న్యస్తదృష్టయః ।। ౫౩
ఇత్యేవమతినిర్బన్ధం భాస్కరారాధనం ప్రతి ।

బహుప్రకారం చక్రుస్తే తం తం విధిముపాశ్రితాః ।। ౫౪
తథా తు యతతాం తేషాం భాస్కరారాధనం ప్రతి ।
సుదామా నామ గన్ధర్వ ఉపగమ్యేదమబ్రవీత్ ।। ౫౫
యద్యారాధనమిష్టం వో భాస్కరస్య ద్విజాతయః ।
తదేతత్క్రియతాం యేన భానుః ప్రీతిముపైష్యతి ।। ౫౬
తస్మాద్గురువిశాలాఖ్యం వనం సిద్ధనిషేవితమ్ ।
కామరూపే మహాశైలే గమ్యతాం తత్ర వై లఘు ।। ౫౭
తస్మిన్నారాధనం భానోః క్రియతాం సుసమాహితైః ।
సిద్ధక్షేత్రం హితం తత్ర సర్వకామానవాప్స్యథ ।। ౫౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి తే తద్వచః శ్రుత్వా గత్వా తత్కాననం ద్విజాః ।
దదృశుర్భాస్వతస్తత్ర పుణ్యమాయతనం శుభమ్ ।। ౫౯
తత్ర తే నియతాహారా వర్ణా విప్రాదయో ద్విజ ।
ధూపపుష్పోపహారాద్యా పూజాం చక్రురతన్ద్రితాః ।। 106.౬౦
పుష్పానులేపనాద్యైశ్చ ధూపగన్ధాదికైస్తథా ।
జపహోమాన్నదానాద్యం పూజనం తే సమాహితాః ।।
కుర్వన్తస్తుష్టువుర్బ్రహ్మన్వివస్వన్తం ద్విజాతయః ।। ౬౧
బ్రాహ్మణా ఊచుః
దేవదానవయక్షాణాం గ్రహాణాం జ్యోతిషామపి ।
తేజసాభ్యధికం దేవం వ్రజామ శరణం రవిమ్ ।। ౬౨
దివి స్థితం చ దేవేశం ద్యోతయన్తం సమన్తతః ।
వసుధామన్తరిక్షం చ వ్యాప్నువన్తం మరీచిభిః ।। ౬3
ఆదిత్యం భాస్కరం భానుం సవితారం దివాకరమ్ ।
పూషాణమర్యమాణం చ స్వర్భానుం దీప్తదీధితిమ్ ।। ౬౪

చతుర్యుగాన్తకాలాగ్నిదుష్ప్రేక్ష్యం ప్రలయాన్తగమ్ ।
యోగీశ్వరమనన్తం చ రక్తం పీతం సితాసితమ్ ।। ౬౫
ఋషీణామగ్నిహోత్రేషు యజ్ఞదేవేష్వవస్థితమ్ ।
వ్రజామ శరణం దేవం తేజోరాశిం తమచ్యుతమ్ ।।
అక్షరం పరమం గుహ్యం మోక్షద్వారమనుత్తమమ్ ।। ౬౬
ఛన్దోభిరశ్వరూపైశ్చ సకృద్యుక్తైర్విహఙ్గమమ్ ।
ఉదయాస్తమనే యుక్తం సదా మేరోః ప్రదక్షిణే ।। ౬౭
అనృతం చ ఋతం చైవ పుణ్యతీర్థం పృథగ్విధమ్ ।
విశ్వస్థితిచిన్త్యం చ ప్రపన్నాః స్మ ప్రభాకరమ్ ।। ౬౮
యో బ్రహ్మ యో మహాదేవో యో విష్ణుర్యః ప్రజాపతిః ।
వాయురాకాశమాపశ్చ పృథివీగిరిసాగరాః ।। ౬౯
గ్రహనక్షత్రచన్ద్రాద్యా వానస్పత్యం ద్రుమౌషధమ్ ।
వ్యక్తావ్యక్తేషు భూతేషు ధర్మాధర్మప్రవర్త్తకః ।।106.౭౦
బ్రాహ్మీ మాహేశ్వరీ చైవ వైష్ణవీ చైవ తే తనుః ।
త్రిధా యస్య స్వరూపం తు భానోర్భాస్వాన్ప్రసీదతు ।। ౭౧
యస్య సర్వమయస్యేదమఙ్గభూతం జగత్ప్రభోః ।
స నః ప్రసీదతాం భాస్వాఞ్జగతాం యశ్చ జీవనమ్ ।। ౭౨
యస్యైకమక్షరం రూపం ప్రభామణ్డలదుర్దృశమ్ ।
ద్వితీయమైన్దవం సౌమ్యం స నో భాస్వాన్ప్రసీదతు ।। ౭3
తాభ్యాం చ తస్య రూపాభ్యామిదం విశ్వం వినిర్మితమ్ ।
అగ్నీషోమమయం భాస్వాన్స నో దేవః ప్రసీదతు ।। ౭౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్థం స్తుత్వా తదా భక్త్యా సమ్యక్పూజావిధానతః ।
తుతోష భగవాన్భాస్వాంస్త్రిభిర్మాసైర్ద్విజోత్తమ ।। ౭౫

తతః స మణ్డలాదుద్యన్నిజబిమ్బసమప్రభః ।
అవతీర్య దదౌ తేభ్యో దుర్దృశో దర్శనం రవిః ।। ౨౬
తతస్తే స్పష్టరూపం తం సవితారమజం జనాః ।
పులకోత్కమ్పినో విప్రా భక్తినమ్రాః ప్రణేమిరే ।। ౨౭
నమో నమస్తేఽస్తు సహస్రరశ్మే సర్వస్య హేతుస్త్వమశేషకేతుః ।
పాతా త్వమీడ్యోఽఖిలయజ్ఞధామధ్యేయస్తథా యోగవిదాం ప్రసీద ।। ౨౮
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భానుస్తవో నామ షడధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౬ ।

107

అథ సప్తాధికశతతమోఽధ్యాయః

భానోర్మాహాత్మ్యవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః ప్రసన్నో భగవాన్భానురాహాఖిలాఞ్జనాన్ ।
వ్రియతాం యదభిప్రేతం మత్తః ప్రాప్తుం ద్విజాదయః ।। ౧

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తే ప్రణిపత్యోచుర్విప్రక్షత్రాదయో జనాః ।
ససాధ్వసమశీతాంశుమవలోక్య పురః స్థితమ్ ।। ౨

ప్రజా ఊచుః

భగవన్యది నో భక్త్యా ప్రసన్నస్తిమిరాపహ ।। 3
దశ వర్షసహస్రాణి తతో నో జీవతాం నృపః ।
నిరామయో జితారాతిః సుకోశః స్థిరయౌవనః ।। ౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తథేత్యుక్త్వా జనాన్భాస్వానదృశ్యోఽభూన్మహామునే ।
తేఽపి లబ్ధవరా హృష్టాః సమాజగ్ముర్జనేశ్వరమ్ ।। ౫
యథా వృత్తం చ తే తస్మై నరేన్ద్రాయ న్యవేదయన్ ।

వరం లబ్ధ్వా సహస్రాంశో సకాశాదఖిలం ద్విజ ।।౬
తచ్ఛ్రుత్వా జహృషే తస్య సా పత్నీ మానినీ ద్విజ ।
(ప్రహర్షం పరమం యాతా హర్షోద్గతతనూరుహా) ।।
స చ రాజా చిరం దధ్యౌ నాహ కిఞ్చిచ్చ తం జనమ్ ।।౭
తతః సా మానినీ భూపం హర్షాపూరితమానసా ।
దిష్ట్యాఽఽయుషా మహీపాల వర్ద్దస్వేత్యాహ తం పతిమ్ ।।౮
తథా తయా ముదా భర్తా మానిన్యాథ సభాజితః ।
నాహం కిఞ్చిన్మహీపాలశ్చిన్తాజడమనాద్విజ ।।౯
సా పునః ప్రాహ భర్తారం చిన్తయానమధోముఖమ్ ।
కస్మాన్న హర్షమభ్యేషి పరమాభ్యుదయే నృప ।।107.౧౦
దశవర్షసహస్రాణి నీరుజః స్థిరయౌవనః ।
భావీ త్వమద్యప్రభృతి కిం తథాపి న హృష్యసే ।।౧౧
కిన్తు తత్కారణం బ్రూహి యచ్చిన్తాకృష్టమానసః ।
పరమాభ్యుదయేఽపి త్వం సమ్ప్రాప్తే పృథివీపతే ।।౧౨
రాజోవాచ
కథమభ్యుదయో భద్రే కిం సభాజయసే చ మామ్ ।
ప్రాప్తో దుఃఖసహస్రాణాం కిం సభాజనమిష్యతే ।।౧3
దశవర్షసహస్రాణి జీవిష్యామ్యహమేకకః ।
న త్వం తవ విపత్తౌ మే కిన్న దుఃఖం భవిష్యతి ।।౧౪
పుత్రాన్పౌత్రాన్ప్రపౌత్రాంశ్చ తథాన్యానిష్టబాన్ధవాన్ ।
పశ్యతో మే మృతాన్దుఃఖం కిమల్పం హి భవిష్యతి ।।౧౫
భృత్యేషు చాతిభక్తేషు మిత్రవర్గే తథా మృతే ।
భద్రే దుఃఖమపారం మే భవిష్యతి తు సన్తతమ్ ।।౧౬
యైర్మదర్థం తపస్తప్తం కృశైర్ధమనిసన్తతైః ।

తే మరిష్యన్త్యహం భోగీ జీవిష్యామీతి ధిక్కరమ్ ।।౧౭

సేయమాపద్వరారోహే ప్రాప్తా నాభ్యుదయో మమ ।

కథం వా మన్యసే న త్వం యత్సభాజయసేఽద్య మామ్ ।।౧౮

మానిన్యువాచ

మహారాజ యథాత్థ త్వం తథైతన్నాత్ర సంశయః ।

మయా పౌరైశ్చ దోషోఽయం ప్రీత్యా నాలోకితస్తవ ।।౧౯

ఏవం గతేఽత్ర కిం కార్యం నరనాథ విచిన్త్యతామ్ ।

నాన్యథా భావి యత్త్వాహ ప్రసన్నో భగవాన్రవిః ।।107.౨౦

రాజోవాచ

ఉపకారః కృతః పౌరైః ప్రీత్యా భృత్యైశ్చ యో మమ ।

కథం భోక్ష్యామ్యహం భోగాన్గత్వా తేషామనిష్కృతిమ్ ।।౨౧

సోఽహమద్యప్రభృత్యద్రిం గత్వా నియతమానసః ।

(పౌరలోకహితార్థం చ తోషయిష్యామి భాస్కరమ్ ।।

యథా పౌరా మమ కృతే బాన్ధవాశ్చ సమన్తతః ।

ఆరాధనాయ దేవేశం తథాహమపి సామ్ప్రతమ్) ।।

తపస్తప్స్యే నిరాహారో భానోరారాధనోద్యతః ।।౨౨

దశవర్షసహస్రాణి యథాహం స్థిరయౌవనః ।

తస్య ప్రసాదాద్దేవస్య జీవిష్యామి నిరామయః ।।౨3

తథా యది ప్రజాః సర్వా భృత్యాస్త్వం చ సుతాశ్చ మే ।

పుత్రా పౌత్రా ప్రపౌత్రాశ్చ సుహృదశ్చ వరాననే ।।౨౪

జీవన్త్యేతం ప్రసాదం చ కరోతి భగవాన్రవిః ।

తతోఽహం భవితా రాజ్యే భోక్ష్యే భోగాంస్తథా ముదా ।।౨౫

న చేదేవం కరోత్యర్కస్తదాద్రౌ తత్ర మానిని ।

తపస్తప్స్యే నిరాహారో యావజ్జీవితసంక్షయః ।।౨౬

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తా సా తదా తేన తథేత్యాహ నరాధిపమ్ ।

జగామ తేన చ సమం సాఽపి తం ధరణీధరమ్ ।। ౨౭

స తదాయతనం గత్వా భార్యయా సహ పార్థివః ।

భానోరారాధనం చక్రే శుశ్రూషానిరతో ద్విజ ।। ౨౮

నిరాహారా కృశా సా చ యథాసౌ పృథివీపతిః ।

తేపే తపస్తథైవోగ్రం శీతవాతాతపక్షమా ।। ౨౯

తస్య పూజయతో భానుం తప్యతశ్చ తపో మహత్ ।

సాగ్రే సమ్వత్సరే యాతే తతః ప్రీతో దివాకరః ।। 107.30

సమస్తభృత్యపౌరాదిపుత్రాణాం చ కృతే ద్విజ ।

దదౌ యథాభిలషితం వరం ద్విజవరోత్తమ ।। ३౧

లబ్ధ్వా వరం స నృపతిః సమభ్యేత్యాత్మనః పురమ్ ।

చకార ముదితో రాజ్యం ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్ ।। ३౨

ఈజే యజ్ఞాన్స చ బహూన్దదౌ దానాన్యహర్నిశమ్ ।

మానిన్యా సహితో భోగాన్బుభుజే చ స ధర్మవిత్ ।। ३३

దశ వర్షసహస్రాణి పుత్రపౌత్రాదిభిః సహ ।

భృత్యైః పౌత్రైః ప్రముదితః సోఽభవత్స్థిరయౌవనః ।। ३౪

తస్యేతి చరితం దృష్ట్వా ప్రమతిర్నామ భార్గవః ।

విస్మయాకృష్టహృదయో గాథామేతామగాయత ।। ३౫

భానుభక్తేరహో శక్తిర్యద్రాజా రాజ్యవర్ద్ధనః ।

ఆయుషో వర్ద్ధనే జాతః స్వజనస్య తథాత్మనః ।। ३౬

ఇతి తే కథితం విప్ర యత్పృష్టోఽహం త్వయోదితః ।

ఆదిదేవస్య మాహాత్మ్యమాదిత్యస్య వివస్వతః ।। ३౭

విప్రైతదఖిలం శ్రుత్వా భానోర్మాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।

పఠంశ్చ ముచ్యతే పాపైః సప్తరాత్రకృతైర్నరః ।। ౩౮
అరోగీ ధనవానాఢ్యః కులే మహతి ధీమతామ్ ।
జాయతే చ మహాప్రాజ్ఞో యశ్చైతద్ధారయేద్బుధః ।। ౩౯
(యజతే చ మహాయజ్ఞైః సమాప్తవరదక్షిణః ।
శ్రుత్వా చరితమేతద్ధి సమానం లభతే ఫలమ్ ।।
మన్త్రాశ్చ యేఽత్రాభిహితా భాస్వతో మునిసత్తమ ।
జపః ప్రత్యేకమేతేషాం త్రిసంధ్యం పాతకాపహః ।। 107.౪౦
సమస్తమేతన్మాహాత్మ్యం యత్ర చాయతనే రవేః ।
పఠ్యతే తత్ర భగవాన్సాన్నిధ్యం న విముఞ్చతి ।। ౪౧
తస్మాదేతత్త్వయా బ్రహ్మన్భానోర్మాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।
ధార్యం మనసి జాప్యం చ మహత్పుణ్యమభీప్సతా ।। ౪౨
సువర్ణశృఙ్గీమతిశోభనాఙ్గీం పయస్వినీం గాం ప్రదదాతి యో హి ।
శృణోతి చైతత్త్ర్యహమాత్మవాన్నరః సమం తయోః పుణ్యఫలం ద్విజాగ్ర్య ।। ౪౩
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భానోర్మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ సప్తాధికశతతమోఽధ్యాయః
।౧౦౭।

108

అథాష్టాధికశతతమోఽధ్యాయః

వంశానుక్రమవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏవంప్రభావో భగవాననాదినిధనో రవిః ।
యస్య త్వం క్రౌష్టుకే భక్త్యా మాహాత్మ్యం పరిపృచ్ఛసి ।। ౧
పరమాత్మా స యోగినాం యుఞ్జతాం చేతసాం లయమ్ ।
క్షేత్రజ్ఞః సాంఖ్యయోగానాం యజ్ఞేశో యజ్వినామపి ।। ౨
సూర్యాధికారం వహతో విష్ణోరీశస్య వేధసః ।
మనుస్తస్యాభవత్పుత్రశ్ఛిన్నసర్వార్థసంశయః ।। ౩

మన్వన్తరాధిపో విప్ర యస్య సప్తమమన్తరమ్ ।
ఇక్ష్వాకుర్నాభగో రిష్టో మహాబలపరాక్రమః ॥ ౪
నరిష్యన్తోఽథ నాభాగః పృషధ్రో ధృష్ట ఏవ చ ।
ఏతే పుత్రా మనోస్తస్య పృథగ్రాజ్యస్య పాలకాః ॥ ౫
విఖ్యాతకీర్త్తయః సర్వే సర్వే శస్త్రాస్త్రపారగాః ।
విశిష్టతరమన్విచ్ఛన్మనుః పుత్రం తథా పునః ॥ ౬
మిత్రావరుణయోరిష్టిం చకార కృతినాం వరః ।
యత్ర చాపహుతే హోతురపచారాన్మహామునే ॥ ౭
ఇలా నామ సముత్పన్నా మనోః కన్యా సుమధ్యమా ।
తాం దృష్ట్వా కన్యకాం తత్ర సముత్పన్నాం తతో మనుః ॥ ౮
తుష్టావ మిత్రావరుణౌ వాక్యం చేదమువాచ హ ।
భవత్ప్రసాదాత్తనయో విశిష్టో మే భవేదితి ॥ ౯
కృతే మఖే సముత్పన్నా తనయా మమ ధీమతః ।
యది ప్రసన్నౌ వరదౌ తదియం తనయా మమ ॥ 108.౧౦
ప్రసాదాద్భవతో పుత్రో భవత్వతిగుణాన్వితః ।
తథేతి చాభ్యాముక్తే దేవాభ్యాం సైవ కన్యకా ॥ ౧౧
ఇలా సమభవత్సద్యః సుద్యుమ్న ఇతి విశ్రుతః ।
పునశ్చేశ్వరకోపేన మృగయామటతా వనే ॥ ౧౨
స్త్రీత్వమాసాదితం తేన మనుపుత్రేణ ధీమతా ।
పురూరవసనామానం చక్రవర్తినమూర్జితమ్ ॥ ౧౩
జనయామాస తనయం యత్ర సోమసుతో బుధః ।
జాతే సుతే పునః కృత్వా సోఽశ్వమేధం మహాక్రతుమ్ ॥ ౧౪
పురుషత్వమనుప్రాప్తః సుద్యుమ్నః పార్థివోఽభవత్ ।
సుద్యుమ్నస్య త్రయః పుత్రా ఉత్కలో వినయో గయః ॥ ౧౫

పురుషత్వే మహావీర్యా యజ్వినః పృథులౌజసః ।
పురుషత్వే తు యే జాతాస్తస్య రాజ్ఞస్త్రయః సుతాః ।। ౧౬
బుభుజుస్తే మహీమేతాం ధర్మే నియతచేతసః ।
స్త్రీభూతస్య తు యో జాతస్తస్య రాజ్ఞః పురూరవాః ।। ౧౭
న స లేభే మహాభాగం యతో బుధసుతో హి సః ।
తతో వసిష్ఠవచనాత్ప్రతిష్ఠానం పురోత్తమమ్ ।।
తస్మై దత్తం స రాజాభూత్తత్రాతీవ మనోహరే ।। ౧౮
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వంశానుక్రమో నామాష్టాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౮।

109

అథ నవాధికశతతమోఽధ్యాయః

పృషధ్రోపాఖ్యానవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

పృషధ్రాఖ్యో మనోః పుత్రో మృగయామగమద్వనమ్ ।
తత్ర చంక్రమమాణోఽసౌ విపినే నిర్జనే వనే ।। ౧
నాససాద మృగం కఞ్చిద్భానుదీధితితాపితః ।
క్షుత్తృట్తాపపరీతాఙ్గః ఇతశ్చేతశ్చ చంక్రమన్ ।। ౨
స దదర్శ తదా తత్ర హోమధేనుం మనోహరామ్ ।
లతాన్తర్దేహచ్ఛిన్నార్ధాం బ్రాహ్మణస్యాగ్నిహోత్రిణః ।। ౩
స మన్యమానో గవయమిషుణా తామతాడయత్ ।
పపాత సాపి తద్బాణవిభిన్నహృదయా భువి ।। ౪
తతోఽగ్నిహోత్రిణః పుత్రో బ్రహ్మచారీ తపోరతిః ।
శప్తవాన్స పితుర్దృష్ట్వా హోమధేనుం నిపాతితామ్ ।। ౫
గోపాలః ప్రేషితః పుత్రో బాభ్రవ్యో నామ నామతః ।
కోపామర్షపరాధీనచిత్తవృత్తిస్తతో మునే ।। ౬

చుకోప విగలత్స్వేదజలలోలావిలేక్షణః ।
తం క్రుద్ధం ప్రేక్ష్య స నృపః పృషధ్రో మునిదారకమ్ ॥౭
ప్రసీదేతి జగౌ కస్మాచ్ఛూద్రవత్కురుషే రుషమ్ ।
న క్షత్రియో న వా వైశ్య ఏవం క్రోధముపైతి వై ॥
యథా త్వం శూద్రవజ్జాతో విశిష్టే బ్రహ్మణః కులే ॥౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి నిర్భత్సితస్తేన స రాజ్ఞా మౌలినః సుతః ।
శశాప తం దురాత్మానం శూద్ర ఏవ భవిష్యసి ॥౯
ప్రయాస్యతి క్షయం బ్రహ్మన్యత్తేఽధీతం గురోర్ముఖాత్ ।
హోమధేనుర్మమ గురోర్యదియం హింసితా త్వయా ॥109.౧౦
ఏవం శప్తో నృపః క్రుద్ధస్తచ్ఛాపపరిపీడితః ।
ప్రతిశాపపరో విప్ర తోయం జగ్రాహ పాణినా ॥౧౧
సోఽపి రాజ్ఞో వినాశాయ కోపం చక్రే ద్విజోత్తమః ।
తమభ్యేత్య త్వరాయుక్తో వారయామాస వై పితా ॥౧౨
వత్సాలమలమత్యర్థం కోపేనాతీవ వైరిణా ।
ఐహికాముష్మికహితః శమ ఏవ ద్విజన్మనామ్ ॥౧౩
కోపస్తపో నాశయతి క్రుద్ధో భ్రశ్యత్యథాయుషః ।
క్రుద్ధస్య గలతే జ్ఞానం క్రుద్ధశ్చార్థాచ్చ హీయతే ॥౧౪
న ధర్మః క్రోధశీలస్య నార్థం చాప్నోతి రోషణః ।
నాలం సుఖాయ కామాస్తి కోపేనావిష్టచేతసామ్ ॥౧౫
యది రాజ్ఞా హతా ధేనురియం విజ్ఞానినా సతా ।
యుక్తమత్ర దయాం కర్తుమాత్మనో హితబోధినా ॥౧౬
అథవాఽజానతా ధేనురియం వ్యాపాదితా మమ ।
తత్కథం శాపయోగ్యోఽయం దుష్టం నాస్య మనో యతః ॥౧౭

ఆత్మనో హితమన్విచ్ఛన్బాధతే యోఽపరం నరః ।
కర్తవ్యా మూఢవిజ్ఞానే దయా తత్ర దయాలుభిః ।।౧౮
అజ్ఞానతః కృతే దణ్డం పాతయన్తి బుధా యది ।
బుధేభ్యస్తమహం మన్యే వరమజ్ఞానినో నరాః ।।౧౯
నాద్య శాపస్త్వయా దేయః పార్థివస్యాస్య పుత్రక ।
స్వకర్మణైవ పతితా గౌరేషా దుఃఖమృత్యునా ।।109.౨౦
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
పృషధ్రోఽపి మునేః పుత్రం ప్రణమ్యానమ్రకన్ధరః ।
ప్రసీదేతి జగాదోచ్చైరజ్ఞానాద్ఘాతితేతి చ ।।౨౧
మయా గవయబుద్ధ్యా గౌరవధ్యా ఘాతితా మునే ।
అజ్ఞానాద్ధోమధేనుస్తే ప్రసీద త్వం చ నో మునే ।।౨౨
ఋషిపుత్ర ఉవాచ
ఆజన్మనో మహీపాల న మయా వ్యాహృతం మృషా ।
క్రోధశ్చాద్య మహాభాగ నాన్యథా మే కదాచన ।।౨౩
తన్నాహమేనం శక్నోమి శాపం కర్తుం నృపాన్యథా ।
యస్తే సముద్యతః శాపో ద్వితీయః స నివర్తితః ।।౨౪
ఇత్యుక్తవన్తం తం బాలమాదాయ స పితా తతః ।
జగామ స్వాశ్రమం సోఽపి పృషధ్రః శూద్రతామగాత్ ।।౨౫
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వంశానుచరితే పృషధ్రోపాఖ్యానే నవాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౦౯।

110

అథ దశాధికశతతమోఽధ్యాయః

నాభాగాఖ్యానవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ
కారుషాః క్షత్రియాః శూరాః కరుషస్యాభవన్సుతాః ।

తే తు సప్తశతం వీరాస్తేభ్యశ్చాన్యే సహస్రశః ।।౧

దిష్టపుత్రస్తు నాభాగః స్థితః ప్రథమయౌవనే ।

దదర్శ వైశ్యతనయామతీవ సుమనోహరామ్ ।।౨

తస్యాం సందృష్టమాత్రాయాం మదనాక్షిప్తమానసః ।

బభూవ భూపతనయో నిఃశ్వాసాక్షేపతత్పరః ।।౩

తస్యాః స గత్వా జనకం వవ్రే తాం వైశ్యకన్యకామ్ ।

తతోఽనఙ్గపరాధీనమనోవృత్తిం నృపాత్మజమ్ ।।౪

తం చాహ స పితా తస్యా రాజపుత్రం కృతాఞ్జలిః ।

బిభ్యత్తస్య పితుర్విప్ర ప్రశ్రయావనతం వచః ।।౫

భవన్తో భూభుజో భృత్యా వయం వః కరదాయకాః ।

కథం సమ్బన్ధమస్మాభిరభివాఞ్ఛసి ।।౬

రాజపుత్ర ఉవాచ

సామ్యం మానుషదేహస్య కామమోహాదిభిః కృతమ్ ।

తథాపి కాలే తైరేవ యోజ్యతే మానుషం వపుః ।।౭

తథైవ చోపకారాయ జాయన్తే తస్య తాన్యపి ।

అన్యాని చాన్యే జీవన్తి భిన్నజాతిమతాం సతామ్ ।।౮ తథాన్యాన్యప్యయోగ్యాని యోగ్యతాం యాన్తి కాలతః ।

యోగ్యాన్యయోగ్యతాం యాన్తి కాలవశ్యా హి యోగ్యతా ।।౯

ఆప్యాయ్యతే యచ్ఛరీరమాహారాదిభిరీప్సితైః ।

కాలం జ్ఞాత్వా తథా భుక్తం తదేవ పరిశిష్యతే ।।110.౧౦

ఇత్థం మమైషాభిమతా తనయా దీయతాం త్వయా ।

అన్యథా మచ్ఛరీరస్య విపత్తిరుపలక్ష్యతే ।।౧౧

వైశ్య ఉవాచ

పరతన్త్రా వయం త్వం చ పరతన్త్రో మహీభుజః ।

పిత్రా తేనాభ్యనుజ్ఞాతస్త్వం గృహాణ దదామ్యహమ్ ।।౧౨

రాజపుత్ర ఉవాచ

ప్రష్టవ్యా సర్వకార్యేషు గురవో గురువర్తిభిః ।

న త్వీదృశేష్వకార్యేషు గురూణాం వాక్యగోచరః ।।౧౩

క్వ మన్మథ కథాలాపో గురూణాం శ్రవణం క్వ చ ।

విరుద్ధమేతదన్యత్ర ప్రష్టవ్యా గురవో నృభిః ।।౧౪

వైశ్య ఉవాచ

ఏవమేతత్స్మరాలాపస్తవాయం పృచ్ఛ మా గురుమ్ ।

అహం పృచ్ఛామి నాలాపో మమ కామకథాశ్రయః ।।౧౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తః సోఽభవన్మౌనీ రాజపుత్రః స చాపి తత్ ।

తత్పిత్రే సర్వమాచష్ట రాజపుత్రస్య యన్మతమ్ ।।౧౬

తతస్తస్య పితా విప్రానృచీకాదీన్ద్విజోత్తమాన్ ।

ప్రవేశ్య రాజపుత్రం చ యథాఖ్యానం న్యవేదయత్ ।।౧౭

నివేద్య చ తతః ప్రాహ మునీనేవం వ్యవస్థితే ।

యత్కర్తవ్యం తదాదేష్టుమర్హన్తి ద్విజసత్తమాః ।।౧౮

ఋషయః ఊచు

రాజపుత్రానురాగస్తే యద్యస్యాం వైశ్యసన్తతౌ ।

తదస్తు ధర్మ ఏవైష కిం తు న్యాయక్రమేణ సః ।।౧౯
మూర్ధాభిషిక్తతనయాపాణిగ్రాహోత్సవః పురా ।

భవత్వనన్తరం చేయం తవ భార్యా భవిష్యతి ।।110.౨౦

ఏవం న దోషో భవతి తథేమాముపభుఞ్జతః ।

అన్యథాఽభ్యేతి తే జాతిరుత్కృష్టా బాలకానయాత్ ।।౨౧

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్తస్తదపాస్యైవ వచస్తేషాం మహాత్మనామ్ ।

వినిష్క్రమ్య గృహీత్వా తాముద్యతాసిరథాబ్రవీత్ ।।౨౨

రాక్షసేన వివాహేన మయా వైశ్యసుతా హృతా ।
యస్య సామర్థ్యమత్రాస్తి స ఏతాం మోచయత్వితి ।। ౨౩
తతః స వైశ్యస్తాం దృష్ట్వా గృహీతాం తనయాం ద్రుతమ్ ।
త్రాహీతి పితరం తస్య ప్రయయౌ శరణం ద్విజ ।। ౨౪
తతస్తస్య పితా క్రుద్ధ ఆదిదేశ బలం మహత్ ।
హన్యతాం హన్యతాం దుష్టో నాభాగో ధర్మదూషకః ।। ౨౫
తతస్తద్యుయుధే సైన్యం తేన భూభృత్సుతేన వై ।
కృతాఽస్త్రేణ తదాఽస్త్రేణ తత్రాచుర్యేణ పాతితమ్ ।। ౨౬
స శ్రుత్వా నిహతం సైన్యం రాజపుత్రేణ భూపతిః ।
స్వయమేవ యయౌ యోద్ధుం స్వసైన్యపరివారితః ।। ౨౭
తతో యుద్ధమభూత్తస్య భూభుజః స్వసుతేన యత్ ।
రాజపుత్రేణ శస్త్రాస్త్రైస్తత్రాతిశయితః పితా ।। ౨౮
తతోఽన్తరిక్షాదాగత్య పరివ్రాట్ సహసా మునిః ।
ప్రత్యువాచ మహీపాలం విరమస్వేతి సంయుగాత్ ।। ౨౯
త్వత్పుత్రస్య మహాభాగ విధర్మోఽయం మహాత్మనః ।
తవాపి వైశ్యేన సహ న యుద్ధం ధర్మవన్నృప ।। 110.30
బ్రాహ్మణ్యాం బ్రాహ్మణః పూర్వం కుర్వన్దారపరిగ్రహమ్ ।
బ్రాహ్మణ్యాత్సర్వవర్ణేషు న హానిముపగచ్ఛతి ।। ౩౧
తథైవ క్షత్రియసుతాం క్షత్రియః పూర్వముద్వహన్ ।
ఇతరే చ తతో రాజంశ్చ్యవతే న స్వధర్మతః ।। ౩౨
పూర్వం వైశ్యస్తథా వైశ్యాం పశ్చాచ్ఛూద్రకులోద్భవామ్ ।
న హీయతే వైశ్యకులాదయం న్యాయః క్రమోదితః ।। ౩౩
బ్రాహ్మణః క్షత్రియా వైశ్యాః సవర్ణాపాణిసంగ్రహమ్ ।
అకృత్వాఽన్యభవాపాణేః పతన్తి నృప సంగ్రహాత్ ।। ౩౪

యస్యా యస్యా హి హీనాయా కురుతే పాణిసంగ్రహమ్ ।

అకృత్వా వర్ణసయోగం సోఽపి తద్వర్ణభాగ్భవేత్ ॥ ౩౫

సోఽయం వైశ్యత్వమాపన్నస్తవ పుత్రః సుమన్దధీః ।

నాస్యాధికారో యుద్ధాయ క్షత్రియేణ త్వయా సహ ॥ ౩౬

వయమేతన్న జానీమః కారణం నృపనన్దన ।

యథా భవిష్యతీదం చ నివర్త్య రణకర్మతః ॥ ౩౭

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వంశానుచరితే నాభాగాఖ్యానం నామ దశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౦ ।

111

అథైకాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః

నాభాగచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

నివృత్తోఽసౌ తతో భూపః సంగ్రామాత్స్వసుతేన వై ।

ఉపయేమే చ తాం వైశ్యతనయాం సోఽపి తత్సుతః ॥ ౧

తతః స వైశ్యతాం ప్రాప్తః సముపేత్యాహ పార్థివమ్ ।

భూపాల యన్మయా కార్యం తత్సమాదిశ్యతాం మమ ॥ ౨

రాజోవాచ

ధర్మాధికరణే యుక్తా బాభ్రవ్యాద్యాస్తపస్వినః ।

యదస్య కర్మధర్మాయ తద్వదన్తు తథాచర ॥ ౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతస్తే మునయస్తస్య పాశుపాల్యం తథా కృషిమ్ ।

వాణిజ్యం చ పరం ధర్మమాచచఖ్యుః సభాసదః ॥ ౪

తథైవ చక్రే స సుతస్తస్య రాజ్ఞో యథోదితమ్ ।

తైర్ధర్మవాదిభిర్ధర్మం చ్యుతస్య నిజధర్మతః ॥ ౫

తస్య పుత్రస్తతో జాతో నామ్నా ఖ్యాతో భలన్దనః ।

స మాత్రా ప్రహితో గచ్ఛద్గోపాలో భవ పుత్రక ।।౬
మాత్రా తథా నియుక్తోఽథ ప్రణిపత్య స్వమాతరమ్ ।
రాజర్షిమగమన్నీపం హిమవత్పర్వతాశ్రయమ్ ।।౭
తం సమేత్య చ జగ్రాహ తస్య పాదౌ యథావిధి ।
ప్రణిపత్యాహ చైవైనం రాజర్షిం స భలన్దనః ।।౮
ఆదిష్టో భగవన్మాత్రా గోపాలస్త్వం భవేతి వై ।
మయా చ పాలనీయా క్ష్మా తస్యాః స్వీకరణం కథమ్ ।।౯
మయా హి గౌః పాలనీయా సా యదా స్వీకృతా భవేత్ ।
ఆక్రాన్తా బలవద్భిః సా దాయాద్యైః పృథివీ మమ ।।111.౧౦
తాం యథా ప్రాప్నుయాం పృథ్వీం త్వత్ప్రసాదాదహం విభో ।
తథాదిశ కరిష్యామి తవాజ్ఞాం ప్రణతోఽస్మి తే ।।౧౧
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః స నీపో రాజర్షిస్తస్మై నిరవశేషతః ।
భలన్దాయ దదౌ బ్రహ్మన్నస్త్రగ్రామం మహాత్మనే ।।౧౨
ప్రాప్తాస్త్రవిద్యః స యయౌ పితృవ్యతనయాన్ద్విజ ।
వసురాతాదికాన్పుత్రానాదిష్టః స మహాత్మనా ।।౧౩
అయాచత స రాజ్యార్ధం పితృపైతామహోచితమ్ ।
తే చోచుర్వైశ్యపుత్రస్త్వం కథం భోక్ష్యసి మేదినీమ్ ।।౧౪
తతస్తైర్యుద్ధమభవద్భలన్దస్యాత్మవంశజైః ।
వసురాతాదిభిః క్రుద్ధైః కృతాస్త్రస్యాస్త్రవర్షిభిః ।।౧౫
స జిత్వా తానశేషాంస్తు శస్త్రవిక్షతసైనికాన్ ।
జహార పృథివీం తేషాం ధర్మయుద్ధేన ధర్మవిత్ ।।౧౬
స నిర్జితారిః సకలాం పృథ్వీం రాజ్యం తథా పితుః ।
నివేదయామాస తతస్తత్పితా జగృహే న చ ।।
ప్రత్యువాచ స తం పుత్రం భార్యాయాః పురతస్తదా ।।౧౭

నాభాగ ఉవాచ

భలన్ద రాజ్యమేతత్తే క్రియతాం పూర్వజైః కృతమ్ ।। ౧౮

అహం న కృతవాన్రాజ్యం నాసామర్థ్యయుతః పురా ।

వైశ్యతాం తు పురస్కృత్య తథైవాజ్ఞాకరః పితుః ।। ౧౯

కృత్వాఽప్రీతిం పితురహం వైశ్యకన్యాపరిగ్రహాత్ ।

న పుణ్యలోకభాగ్రాజా యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ ।। 111.౨౦

ఉల్లంఘ్యాజ్ఞాం పునస్తస్య పాలయామి మహీం యది ।

నాస్తి మోక్షస్తతో నూనం మమ కల్పశతైరపి ।। ౨౧

న చాపి యుక్తం త్వద్బాహునిర్జితం మమ మానినః ।

రాజ్యం భోక్తుమనీహస్య దుర్బలస్యేవ కస్యచిత్ ।। ౨౨

రాజ్యం కురు స్వయం పుత్ర దాయాదేభ్యో విముఞ్చ వా ।

మమాజ్ఞాపాలనం శస్తం పితుర్న క్షితిపాలనమ్ ।। ౨౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః ప్రహస్య తద్భార్యా సుప్రభా నామ భామినీ ।

ప్రత్యువాచ పతిం భూప గృహ్యతాం రాజ్యమూర్జితమ్ ।। ౨౪

న త్వం వైశ్యో న చైవాహం జాతా వైశ్యకులే నృప ।

క్షత్రియస్త్వం తథైవాహం క్షత్రియాణాం కులోద్భవా ।। ౨౫

పూర్వమాసీన్మహీపాలః సుదేవ ఇతి విశ్రుతః ।

తస్యాభూచ్చ సఖా రాజ్ఞో ధూమ్రాశ్వస్య సుతో నలః ।। ౨౬

స తేన సఖ్యా సహితో జగామామ్రవనం వనమ్ ।

పత్నీభిః స సమం రన్తుం మాధవే మాసి పార్థివ ।। ౨౭

తతః పానాన్యనేకాని భక్ష్యాణి బుభుజే తదా ।

భార్యాభిః సహితస్తాభిస్తేన సఖ్యా సమన్వితః ।। ౨౮

తతః పుష్కరిణీతీరే దదర్శాతిమనోరమామ్ ।

పత్నీం చ్యవనపుత్రస్య ప్రమతేః పార్థివాత్మజామ్ ।। ౨౯

సఖా తస్య నలో మత్తో జగృహే తాం చ దుర్మతిః ।

పశ్యతస్తస్య రాజ్ఞశ్చ త్రాతత్రాతేతి వాదినీమ్ ।। 111.30

ఆక్రన్దితం నిశమ్యైవ స తస్యాః ప్రమతిః పతిః ।

ఆజగామ త్వరాయుక్తః కిమేతదితి వై వదన్ ।। ౩౧

తతో దదర్శ రాజానం సుదేవం తత్ర సంస్థితమ్ ।

గృహీతాం చ తథా పత్నీం నలేన సుదురాత్మనా ।। ౩౨

తతః సుదేవం ప్రమతిః ప్రాహాయం శాస్యతామితి ।

త్వం చ శాస్తా భవద్రాజ్యే దుష్టశ్చాయం నలో నృప ।। ౩౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్యార్తస్య వచః శ్రుత్వా సుదేవో నలగౌరవాత్ ।

ప్రాహ వైశ్యోఽస్మి గచ్ఛాన్యం క్షత్రియం త్రాణకారణాత్ ।। ౩౪

తతః స ప్రమతిః క్రుద్ధస్తేజసా నిర్దహన్నివ ।

ప్రత్యువాచాథ రాజానం వైశ్యోఽస్మీత్యభిభాషిణమ్ ।। ౩౫

ప్రమతిరువాచ

ఏవమస్తు భవాన్వైశ్యః క్షత్రియః క్షతరక్షణాత్ ।

క్షత్రియైర్ధార్యతే శస్త్రం నార్త శబ్దో భవేదితి ।।

స త్వం న క్షత్రియో భావీ వైశ్య ఏవ కులాధమః ।। ౩౬

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే నాభాగచరితే ఏకాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౧।

112

అథ ద్వాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్మై దత్త్వా తతః శాపం నలం క్రుద్ధోఽబ్రవీద్ద్విజ ।

ప్రమతిర్భార్గవః కోపాత్త్రైలోక్యం నిర్దహన్నివ ।। ౧

మదోన్మత్తో యతో భార్యాం భవానత్ర మమాశ్రమే ।
బలాద్ధృష్టేతి భస్మత్వం తస్మాద్వ్రజతు మా చిరమ్ ।। ౨
తేనోదాహృతమాత్రే చ వాక్యే తస్మింస్తదా నలః ।
దేహజేనాగ్నినా సద్యో భస్మపుఞ్జస్తదాఽభవత్ ।। ౩
దృష్ట్వా ప్రభావం తం తస్య సుదేవో విమదస్తతః ।
ప్రణామనమ్రః ప్రాహేదం క్షమ్యతాం క్షమ్యతామితి ।। ౪
యదుక్తవాంస్త్వాం భగవన్సురాపానమదాకులమ్ ।
తత్క్షమ్యతాం ప్రసీద త్వం శాపోఽయం వినివర్త్యతామ్ ।। ౫
ఏవం ప్రసాదితస్తేన ప్రమతిః ప్రాహ భార్గవః ।
గతకోపో నలే దగ్ధే నావనీతేన చేతసా ।। ౬
నాన్యథా భావి తద్వాక్యం యన్మయా సముదీరితమ్ ।
తథాపి తే కరిష్యామి ప్రసన్నోఽనుగ్రహం పరమ్ ।। ౭
భవితా వైశ్యజాతీయో భవాన్నాస్త్యత్ర సంశయః ।
భవితా క్షత్రియో వైశ్యస్తస్మిన్నేవాశు జన్మని ।। ౮
గ్రహీష్యతి బలాత్కన్యాం యదా తే క్షత్రసమ్భవః ।
తదా త్వం క్షత్రియో వైశ్యః స్వగృహీతో భవిష్యసి ।। ౯
ఏవం స వైశ్యో భూపాల సుదేవోఽస్మత్పితాభవత్ ।
అహం చ యా మహాభాగ తత్సర్వం శ్రూయతాం త్వయా ।। 112.౧౦
సురతో నామ రాజర్షిః ప్రాగాసీద్గన్ధమాదనే ।
తపస్వీ నియతాహారస్త్యక్తసఙ్గో వనాశ్రయః ।। ౧౧
తతః శ్యేనముఖభ్రష్టాం దృష్ట్వైకాం శారికాం భువి ।
కృపాఽభూజ్జనితా మూర్చ్ఛా తథా తస్య మహాత్మనః ।। ౧౨
తతో మూర్చ్ఛావసానేఽహం తస్యోత్పన్నా శరీరతః ।
స మాం దృష్ట్వా చ జగ్రాహ స్నిహ్యమానేన చేతసా ।। ౧౩

యస్మాత్కృపాభిభూతస్య మమ జాతేయమాత్మజా ।
తస్మాత్కృపావతీ నామ్నా భవిష్యత్యాహ స ప్రభో ।। ౧౪
తతోఽహమాశ్రమే తస్య వర్ధమానా దివానిశమ్ ।
సఖీభిః సహ తుల్యాభిర్విచరామి వనాని చ ।। ౧౫
తతో మునేరగస్త్యస్య భ్రాతాగస్త్య ఇతి శ్రుతః ।
స చిన్వన్కాననే వన్యం సఖీభిః కోపితోఽశపత్ ।। ౧౬
యస్మాన్మాం వైశ్య ఇత్యాహ భవతీ తేన తే శపే ।
వైశ్యా భవిష్యసీత్యుక్తే ప్రసాద్యోక్తో మయా మునిః ।।
నాపరాధం కృతవతీ తవాహం ద్విజసత్తమ ।
అన్యాసామపరాధేన కిమర్థం శప్తవానసి ।। ౧౭
ఋషిరువాచ
దుష్టతాం దుష్టసంసర్గాదదుష్టమపి గచ్ఛతి ।
సురాబిన్దునిపాతేన పఞ్చగవ్యఘటో యథా ।। ౧౮
ప్రణిపత్య హ్యనిష్టోఽపి యత్త్వయాహం ప్రసాదితః ।
తస్మాదనుగ్రహం బాలే శృణుష్వ చ కరోమ్యహమ్ ।। ౧౯
వైశ్యయోనౌ యదా జాతా త్వం పుత్రం బోధయిష్యసి ।
రాజ్ఞ్యాయ జాతిస్మరతాం తదా త్వం సమవాప్స్యసి ।। 112.౨౦
తతో భూయః క్షత్రజాతిం ప్రాప్తా త్వం పతినా సహ ।
దివ్యానవాప్స్యసే భోగాన్గచ్ఛ భీతిరపైతు తే ।। ౨౧
ఏవం శప్తాస్మి రాజేన్ద్ర తేన పూర్వం మహర్షిణా ।
పితా చ మే పూర్వమేవం శప్తః ప్రమతినాఽభవత్ ।। ౨౨
ఏవం వైశ్యో న రాజంస్త్వం న చ వైశ్యః పితా మమ ।
న త్వం హి మయ్యదుష్టాయామదుష్టో దుష్యసే కథమ్ ।। ౨౩
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ద్వాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౨ ।

అథ త్రయోదశాధికశతతమోऽధ్యాయః

భలన్దనవత్సప్రీచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా పుత్రస్య స చ పార్థివః ।
పునః ప్రోవాచ ధర్మజ్ఞస్తాం పత్నీం తనయం తథా ।। ౧
యన్మయా పితురాదేశాత్త్యక్తం రాజ్యం న తత్పునః ।
గ్రహీష్యామి వృథోక్తేన కిమాత్మా క్లిశ్యతే త్వయా ।। ౨
అహం తే సమ్ప్రదాస్యామి కరం వైశ్యవ్రతే స్థితః ।
భుఙ్క్ష్వ రాజ్యమశేషం త్వమిచ్ఛయా వా పరిత్యజ ।। ౩
ఇత్యుక్తః స తదా పిత్రా రాజపుత్రో భలనన్దనః ।
చకార రాజ్యం ధర్మేణ తద్వద్దారపరిగ్రహమ్ ।। ౪
అవ్యాహతం తస్య చక్రం పృథివ్యామభవద్ద్విజ ।
న చాధర్మే మనో భూపాస్తస్య సర్వేऽభవన్వశే ।। ౫
తేనేష్టో విధివద్యజ్ఞః సమ్యక్సాస్తి వసున్ధరామ్ ।
స ఏవైకోऽభవద్భర్తా పృథివ్యామరిశాసనః ।। ౬
అజాయత సుతస్తస్య వత్సప్రీరితి నామతః ।
పితాతిశయితో యేన గుణౌఘేన మహాత్మనా ।। ౭
తస్యాపి భార్యా సౌనన్దా విదూరథసుతాऽభవత్ ।
పతివ్రతా మహాభాగా సా ప్రాప్తా తేన శౌర్యతః ।।
హత్వా పురన్దరరిపుం కుజంభం దితిజేశ్వరమ్ ।। ౮

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవంస్తేన సమ్ప్రాప్తా కుజృంభనిధనాత్కథమ్ ।
ఏతదాఖ్యానమాఖ్యాహి ప్రసన్నేనాన్తరాత్మనా ।। ౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

విదూరథోనామ నృపః ఖ్యాతకీర్తిరభూద్భువి ।

తస్య పుత్రద్వయం జాతం సునీతిః సుమతిస్తథా ।। 113.౧౦

ఏకదా తు వనం యాతో మృగయాం స విదూరథః ।

దదర్శ గర్తం సుమహద్భూమేర్ముఖమివోద్గతమ్ ।। ౧౧

తం దృష్ట్వా చిన్తయామాస కిమేతదితి భైరవమ్ ।

పాతాలవివరం మన్యే నైతద్భూమేశ్చిరన్తనమ్ ।। ౧౨

చిన్తయన్నితి తత్రాసౌ దదర్శ విజనే వనే ।

బ్రాహ్మణం సువ్రతం నామ తపస్వినముపాగతమ్ ।। ౧౩

స తం పప్రచ్ఛ చ నృపః కిమేతదితి విస్మితః ।

అతిగమ్భీరమవనేర్దర్శితాన్తర్గతోదరమ్ ।। ౧౪

ఋషిరువాచ

కిన్న వేత్సి మహీపాల వాగర్థస్త్వం హి మే మతః ।

జ్ఞేయం సర్వం నరేన్ద్రేణ వర్తతే యన్మహీతలే ।। ౧౫

దానవః సుమహావీర్యో వసత్యుగ్రో రసాతలే ।

స జృమ్భయతి యత్పృథ్వీం కుజృమ్భః ప్రోచ్యతే తతః ।। ౧౬

క్రియతే తేన యత్కిఞ్చిద్రత్నభూతం మహీతలే ।

త్రిదివే వా నరపతే తం కథం వేత్తి నో భవాన్ ।। ౧౭

సునన్దం నామ ముశలం త్వష్టా యన్నిర్మితం పురా ।

తజ్జహార స దుష్టాత్మా తేన హన్తి రణే రిపూన్ ।। ౧౮

పాతాలాన్తర్గతస్తేన భినత్తి వసుధామిమామ్ ।

తతోఽసురాణాం సర్వేషాం ద్వారాణి కురుతేఽసురః ।। ౧౯

తేన భిన్నాత్ర వసుధా సునన్దముశలేన తు ।

భోక్ష్యతే వసుధామేతాం తమజిత్వా కథం భవాన్ ।। 113.౨౦

యజ్ఞాన్విధ్వంసయత్యుగ్రో దేవానాముపరోధకః ।
ఆప్యాయయతి దైతేయాన్స బలీ ముశలాయుధః ।। ౨౧
యద్యరిం ఘాతయస్యేనం పాతాలాన్తరగోచరమ్ ।
తతః సమస్తవసుధాపతిస్త్వం పరమేశ్వరః ।। ౨౨
ముశలం తస్య బలినః సౌనన్దం ప్రోచ్యతే జనైః ।
తథా బలాబలం చైవ తం వదన్తి విచక్షణాః ।। ౨౩
తత్తు నిర్వీర్యతాం యాతి సంస్పృష్టం యోషితా నృప ।
తస్మిన్దినే ద్వితీయేఽహ్ని వీర్యవత్తదుదీర్యతే ।। ౨౪
న స వేత్తి దురాచారః ప్రభావం ముశలస్య తమ్ ।
యోషిత్కరాగ్రసంస్పర్శే దోషం వీర్యవిశాతనమ్ ।। ౨౫
ఏవం తస్య బలం భూప దానవస్య దురాత్మనః ।
ముశలస్య చ తే ప్రోక్తం యద్యుక్తం తత్సమాచర ।। ౨౬
ఆసన్నమేతద్భవతః పురస్య పృథివీపతే ।
కృతం తేన మహారన్ధ్రం నిశ్చిన్తః కిం భవాన్వృథా ।। ౨౭
ఇత్యుక్త్వా తు గతే తస్మిన్పురం గత్వా మహీపతిః ।
మన్త్రయామాస మన్త్రజ్ఞైః పురమధ్యే తు మన్త్రిభిః ।। ౨౮
యథాశ్రుతమశేషం తత్కథయామాస మన్త్రిణామ్ ।
ముశలస్య ప్రభావం చ వీర్యశాతనమేవ చ ।। ౨౯
తం మన్త్రం క్రియమాణం తు మన్త్రిభిస్తేన భూభృతా ।
తత్పార్శ్వవర్తినీ కన్యా శుశ్రావాథ ముదావతీ ।। 113.30
తతః కతిపయాహే తు తాం కన్యాం వయసాన్వితామ్ ।
జహారోపవనాద్దైత్యః కుజృమ్భః స సఖీవృతామ్ ।। ౩౧
తచ్ఛ్రుత్వా స మహీపాలః క్రోధపర్యాకులేక్షణః ।
పుత్రావువాచ త్వరితం గచ్ఛతం వనకోవిదౌ ।। ౩౨

నిర్విణ్ణ్వాయాస్తతే గర్తస్తేన గత్వా రసాతలమ్ ।
స హన్యతాం యోఽపహర్తా ముదావత్యాః సుదుర్మతిః ।। ౩౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతస్తౌ తత్సుతౌ ప్రాప్య తం గర్త్తం తత్పదానుగౌ ।
యుయుధాతే కుజృమ్భేణ స్వసైన్యేనాతికోపితౌ ।। ౩౪
తతః పరిఘనిస్త్రింశశక్తిశూలపరశ్వధైః ।
బాణైశ్చావిరతం యుద్ధం తేషామాసీత్సుదారుణమ్ ।। ౩౫
తతో మాయాబలవతా తేన దైత్యేన తావుభౌ ।
రాజపుత్రౌ రణే బద్ధౌ నిహతాశేషసైనికౌ ।। ౩౬
తచ్ఛ్రుత్వా స మహీపాలః ప్రాహేదం సర్వసైనికాన్ ।
బద్ధపుత్రః పరామార్తిముపేతో మునిసత్తమ ।। ౩౭
యస్తం నిహత్య దైతేయం మోచయిష్యతి మే సుతామ్ ।
తస్యాహం సమ్ప్రదాస్యామి తామేవాయతలోచనామ్ ।। ౩౮
ఇత్యేవం ఘోషయాంచక్రే స రాజా స్వపురే తదా ।
నిరాశః పుత్రతనయాబన్ధమోక్షాయ వై మునే ।। ౩౯
తతః శుశ్రావ వత్సప్రీర్బలస్ధనసుతో హి తత్ ।
ఆఘోష్యమాణం బలవాన్కృతాస్త్రః శౌర్యసంయుతః ।। 113.౪౦
స చాగమ్యాభివాద్యైనం ప్రాహ పార్థివసత్తమమ్ ।
వినయావనతో భూత్వా పితుర్మిత్రమనుత్తమమ్ ।। ౪౧
ఆజ్ఞాపయాశు మామేవ తనయౌ మోచయామి తే ।
తవైవ తేజసా హత్వా తం దైత్యం తనయాం చ తే ।। ౪౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
స తం ముదా పరిష్వజ్య ప్రియసఖ్యురథాత్మజమ్ ।
గమ్యతామితి సంసిద్ధ్యై వత్సేత్యాహ స పార్థివః ।। ౪౩

స్థానే స్థాస్యతి మే వత్సే యద్యేవం కురుతే విధిమ్ ।
వత్సైతత్క్రియతామాశు యద్యుత్సాహి మనస్తవ ।। ౪౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః సఖడ్గః సధనుర్బద్ధగోధాఙ్గులిత్రవాన్ ।
జగామ వీర పాతాలం తేన గర్తేన సత్వరః ।। ౪౫
తతో జ్యాస్వనమత్యుగ్రం స చక్రే పార్థివాత్మజః ।
యేన పాతాలమఖిలమాసీదాపూరితాన్తరమ్ ।। ౪౬
తతో జ్యాస్వనమాకర్ణ్య కుజృమ్భో దానవేశ్వరః ।
ఆజగామాతికోపేన స్వసైన్యపరివారితః ।। ౪౭
తతో యుద్ధమభూత్తస్య తేన పార్థివసూనునా ।
ససైన్యస్య ససైన్యేన బలినో బలశాలినా ।। ౪౮
దినాని త్రీణి స యదా యోధితస్తేన దానవః ।
తతః కోపపరీతాత్మా ముసలాయాభ్యధావత ।। ౪౯
గన్ధైర్మాల్యైస్తథా ధూపైః పూజ్యమానః స తిష్ఠతి ।
అన్తఃపురే మహాభాగ ప్రజాపతివినిర్మితః ।। 113.౫౦
తతో విజ్ఞాతముశలప్రభావా సా ముదావతీ ।
పస్పర్శ ముశలశ్రేష్ఠమతినమ్రశిరోధరా ।। ౫౧
పునర్యావత్స గృహ్ణాతి ముశలం తం మహాసురః ।
తావత్సా వన్దనవ్యాజాత్పస్పర్శానేకశః శుభా ।। ౫౨
తతః స గత్వా యుయుధే ముసలేనాసురేశ్వరః ।
వ్యర్థా ముశలపాతాస్తే సంజగ్ముస్తేషు శత్రుషు ।। ౫౩
పరమాస్త్రే తు నిర్వీర్యే సౌనన్దే ముశలే మునే ।
అస్త్రైః శస్త్రైశ్చ దైతేయః సోఽయుధ్యత రణేఽరిణా ।। ౫౪
శస్త్రాస్త్రైర్నః సమస్తస్య రాజపుత్రస్య సోఽసురః ।

ముశలేన బలం తస్య తచ్చ తన్వ్యా నిరాకృతమ్ ।।౫౫
తతః పరాజిత్య స భూపసూనురస్త్రాణి శస్త్రాణి చ దానవస్య ।
చకార సద్యో విరథం తతశ్చ సచర్మఖడ్గః పునరప్యధావత్ ।।౫౬
తమాపతన్తం రభసాఽభ్యుదీర్ణం విస్పష్టకోపం త్రిదశేన్ద్రశత్రుమ్ ।
శస్త్రేణ వహ్నేర్భువి రాజపుత్రౌ జఘాన కాలానలసప్రభేణ ।।౫౭
స పావకాస్త్రేణ హృది క్షతో భృశం తత్యాజ దేహం త్రిదశారిరాత్మనః ।
బభూవ సద్యశ్చ మహోరగాణాం రసాతలాన్తేషు మహానథోత్సవః ।।౫౮
తతోఽపతత్పుష్పవృష్టిర్మహీపాలసుతోపరి ।
జగుర్గన్ధర్వపతయో దేవవాద్యాని సస్వనుః ।।౫౯
స చాపి రాజపుత్రస్తం హత్వా తౌ నృపతేః సుతౌ ।
మోచయామాస తన్వఙ్గీ తాం చ కన్యాం ముదావతీమ్ ।।113.౬౦
తచ్చాపి ముసలం తస్మిన్కుజృమ్భే వినిపాతితే ।
జగ్రాహ నాగాధిపతిరనన్తః శేషసంజ్ఞితః ।।౬౧
తస్యాశ్చ పరితుష్టోఽసౌ శేషః సర్వోరగేశ్వరః ।
ముదావత్యా ముదాధ్యాతమనోవృత్తిస్తపోధనః ।।౬౨
సునన్దముసలస్పర్శం యచ్చకార పునః పునః ।
యోషిత్కరతలస్పర్శప్రభావజ్ఞాతిశోభనా ।।౬3
ముదావత్యాస్తతో నామ నాగరాజస్తదాకరోత్ ।
సునన్దామితి సానన్దం సౌనన్దగుణజం ద్విజ ।।౬౪
స చాపి రాజపుత్రస్తాం భ్రాతృభ్యాం సహితాం పితుః ।
సమీపమానినాయాశు ప్రణిపత్యాహ చైవ తమ్ ।।౬౫
ఆనీతౌ తనయౌ తాత తథైవేయం ముదావతీ ।
తవాజ్ఞయా మయాన్యద్యత్కర్తవ్యం తత్సమాదిశ ।।౬౬
మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః ప్రహర్షసమ్పూర్ణహృదయః స మహీపతిః ।
సాధుసాధ్విత్యథాహోచ్చైర్వత్స వత్సేతి శోభనమ్ ।। ౬౭
సభాజితోఽస్మి త్రిదశైర్వత్సాహం కారణైస్త్రిభిః ।
త్వం జామాతా చ యత్ప్రాప్తో యచ్చారిర్వినిపాతితః ।। ౬౮
ఆగతాన్యక్షతాన్యత్ర యచ్చాపత్యాని మే పునః ।
తద్గృహాణాద్య శస్తేఽహ్ని పాణిమస్యా మయోదితమ్ ।। ౬౯
త్వం రాజపుత్ర చార్వఙ్గ్యాః కన్యాయా దుహితుర్మమ ।
ముదావత్యా ముదా యుక్తః సత్యవాక్యం కురుష్వ మామ్ ।। 113.౭౦
రాజపుత్ర ఉవాచ
తాతస్యాజ్ఞా మయా కార్యా యద్బ్రవీషి కరోమి తత్ ।
త్వమేవ తాత జానీషే నైవాత్రాధికృతా వయమ్ ।। ౭౧
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతస్తయోః స రాజేన్ద్రశ్చక్రే వైవాహికం క్రమమ్ ।
ముదావత్యాశ్చ దుహితుర్భలన్దనసుతస్య వై ।। ౭౨
తతః స తయా రేమే వత్సప్రీర్నవయౌవనః ।
రమణీయేషు దేశేషు ప్రాసాదశిఖరేషు చ ।। ౭౩
కాలేన గచ్ఛతా వృద్ధః పితా తస్య భలన్దనః ।
వనం జగామ వత్సప్రీః స బభూవ మహీపతిః ।। ౭౪
ఇయాజ యజ్ఞాన్సతతం ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్ ।
పుత్రవత్పాల్యమానాస్తు ప్రజాస్తేన మహాత్మనా ।। ౭౫
వవృధుర్విషయే తస్య న చాభూద్వర్ణసఙ్కరః ।
న దస్యువ్యాలదుర్వృత్తభయమాసీచ్చ కస్యచిత్ ।।
నోపసర్గభయం చైవ తస్మిఞ్శాసతి భూపతౌ ।। ౭౬
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే భలన్దనవత్సప్రీచరితం నామ
త్రయోదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౩ ।

114

అథ చతుర్దశాధికశతతమోఽధ్యాయః

ఖనిత్రచరిత్రవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్య తస్యాం సునన్దాయాం పుత్రా ద్వాదశ జజ్ఞిరే ।

ప్రాంశుః ప్రవీరః శూరశ్చ సుచక్రో విక్రమః క్రమః ॥ ౧

బలీ బలాకశ్చణ్డశ్చ ప్రచణ్డశ్చ సువిక్రమః ।

సునయశ్చ మహాభాగాః సర్వే సంగ్రామజిత్తమాః ॥ ౨

తేషాం జ్యేష్ఠో మహావీర్యః ప్రాంశురాసీన్నరాధిపః ।

ఇతరే భృత్యవత్తస్య బభూవుర్వశవర్తి్నః ॥ ౩

తస్య యజ్ఞే ద్విజత్యక్తైరనేకైర్ద్రవ్యరాశిభిః ।

న్యూనవర్ణవిసృష్టైశ్చ సత్యనామా వసున్ధరా ॥ ౪

సమ్యక్పాలయతస్తస్య ప్రజాః పుత్రానివౌరసాన్ ।

యోఽభూద్ధనచయః కోశే తేన నిష్పాదితాస్తు యే ॥ ౫

క్రతవః శతం సహస్రాస్తే తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ।

అయుతాద్యేన కోటీభిర్న్న చ పద్మాదిభిర్మునే ॥ ౬

ప్రజాతిస్తస్య పుత్రోఽభూద్యస్య యజ్ఞే శతక్రతుః ।

అవాప్య తృప్తిమతులాం యజ్ఞభాగైః సురైః సహ ॥ ౭

దానవానాం సువీర్యాణాం జఘాన నవతీర్న్నవ ।

బలం చ బలినాం శ్రేష్ఠో జమ్భం చాసురసత్తమమ్ ॥ ౮

అన్యాంశ్చ సుమహావీర్యానాజఘానామరద్విషః ।

ప్రజాతేస్తనయాః పఞ్చ ఖనిత్రప్రముఖా మునే ॥ ౯

తేషాం ఖనిత్రో రాజాభూత్ప్రఖ్యాతో నిజవిక్రమైః ।

స శాన్తః సత్యవాక్శూరః సర్వప్రాణిహితే రతః ॥ 114.౧౦

స్వధర్మాభిరతో నిత్యం వృద్ధసేవీ బహుశ్రుతః ।
వాగ్మీ వినయసమ్పన్నః కృతాస్త్రోఽప్యవికత్థనః ।।౧౧
సర్వలోకప్రియో నిత్యమువాచైతదహర్నిశమ్ ।
నన్దన్తు సర్వభూతాని స్నిహ్యన్తు విజనేష్వపి ।।౧౨
స్వస్త్యస్తు సర్వభూతేషు నిరాతఙ్కాని సన్తు చ ।
మా వ్యాధిరస్తు భూతానామాధయో న భవన్తు చ ।।౧౩
మైత్రీమశేషభూతాని పుష్యన్తు సకలే జనే ।
శివమస్తు ద్విజాతీనాం ప్రీతిరస్తు పరస్పరమ్ ।।౧౪
సమృద్ధిః సర్వవర్ణానాం సిద్ధిరస్తు చ కర్మణామ్ ।
భో లోకాః సర్వభూతేషు శివా వోఽస్తు సదా మతిః ।।౧౫
యథాత్మని యథా పుత్రే హితమిచ్ఛథ సర్వదా ।
తథా సమస్తభూతేషు వర్త్తధ్వం హితబుద్ధయః ।।౧౬
ఏతద్వో హితమత్యన్తం కో వా కస్యాపరాధ్యతే ।
యత్కరోత్యహితం కిఞ్చిత్కస్యచిన్మూఢమానసః ।।౧౭
తం సమభ్యేతి తన్నూనం కర్తృగామిఫలం యతః ।
ఇతి మత్వా సమస్తేషు భో లోకా హితబుద్ధయః ।।౧౮
సన్తు మా లౌకికం పాపం లోకాః ప్రాప్స్యథ వై బుధాః ।
యో మేఽద్య స్నిహ్యతే తస్య శివమస్తు సదా భువి ।।౧౯
యశ్చ మాం ద్వేష్టి లోకేఽస్మిన్సోఽపి భద్రాణి పశ్యతు ।
ఏవం స్వరూపః పుత్రోఽభూత్తనిత్రస్తస్య భూపతే ।। 114.౨౦
సమస్తగుణసమ్పన్నః శ్రీమానబ్జదలేక్షణః ।
తేన తే భ్రాతరః ప్రీత్యా పృథగ్రాజ్యేషు యోజితాః ।। ౨౧
స్వయం చ పృథివీమేతాం బుభుజే సాగరామ్బరామ్ ।
ప్రాచ్యాం తేన కృతః శౌరిర్దక్షిణస్యాముదావసుః ।। ౨౨

దిశి ప్రతీచ్యాం మునయ ఉత్తరస్యాం మహారథాః ।

తేషాం తస్య చ భూపస్య పృథగ్గోత్రాః పురోహితాః ।। ౨౩

బభూవుర్మునయశ్చైవ మన్త్రివంశక్రమాగతాః ।

శౌరేరత్రికులోద్భూతః సుహోత్రో నామ వై ద్విజః ।। ౨౪

ఉదావసోః కుశావర్తే గౌతమాన్వయజోఽభవత్ ।

కాశ్యపః ప్రమతిర్నామ సునయస్య పురోహితః ।। ౨౫

మహారథస్య వాసిష్ఠః పురోధాఽభూన్మహీభృతః ।

బుభుజుస్తే స్వరాజ్యాని చత్వారోఽపి నరాధిపాః ।। ౨౬
ఖనిత్రశ్చాధిపస్తేషామశేషవసుధాధిపః ।

తేషు భ్రాతృష్వశేషేషు ఖనిత్రః స మహీపతిః ।। ౨౭

ప్రజాసు చ సమస్తాసు పుత్రేష్వివ సదా హితః ।

ఏకదా మన్త్రిణా శౌరిః స ప్రోక్తో విశ్వవేదినా ।। ౨౮

వివిక్తే పృథివీపాల కిఞ్చిద్వక్తవ్యమస్తి నః ।

యస్యేయం పృథివీ కృత్స్నా యస్య భూపా వశానుగాః ।। ౨౯

స రాజా తస్య పుత్రశ్చ తత్పౌత్రాశ్చాన్వయస్తతః ।

ఇతరే భ్రాతరస్తస్య ప్రాక్త్వల్పవిషయాధిపాః ।। 114.30
తత్పుత్రాశ్చాల్పకాస్తస్మాత్తత్పౌత్రాశ్చాల్పకాల్పకాః ।

కాలేన హ్రాసమాసాద్య పురుషాత్పురుషాన్తరమ్ ।। ౩౧

కృష్యోపజీవినో భూప భవన్తీతి తదన్వయాః ।

నోద్ధారం కురుతే భ్రాతా భ్రాతృస్నేహబలార్పణః ।। ౩౨

స్నేహః కః పృథివీపాల పరయోర్భ్రాతృపుత్రయోః ।

తత్పుత్రయోః పరతరా మతిర్భవతి పార్థివ ।। ౩౩

తత్పుత్రః కేన కార్యేణ ప్రీతియుక్తో భవిష్యతి ।

అథవా యేన తేనైవ సన్తోషం కురుతే నృపః ।। ౩౪

క్రియతే తత్కిమర్థం తు భూపైర్మన్త్రిపరిగ్రహః ।

భుజ్యతే సకలం రాజ్యం మయా తే మన్త్రిణా సతా ।। ౩౫
తత్కిం ముధా ధారయసే సన్తోషం కురుతే యది ।
కార్యనిష్పాదకం రాజ్యం కరణం కర్తురిష్యతే ।। ౩౬
రాజ్యలబ్ధశ్చ తే కార్యం త్వం కర్తా కరణం వయమ్ ।
సోఽస్మాభిః కరణై రాజ్యం పితృపైతామహం కురు ।।
ఫలప్రదా భవిష్యామః పరలోకేన తే వయమ్ ।। ౩౭
రాజోవాచ
జ్యేష్ఠో భ్రాతా మహీపాలో వయం తస్యానుజా యతః ।
తతః స భుఙ్క్తే పృథివీం వయం చాల్పవసున్ధరామ్ ।। ౩౮
వయం తు భ్రాతరః పఞ్చ పృథ్వీ చైకా మహామతే ।
అతోఽస్యాః పృథగైశ్వర్యం కథం కృత్స్నం భవిష్యతి ।। ౩౯
విశ్వవేద్యువాచ
ఏవమేతద్భవత్వత్ర యద్యేకా వసుధా నృప ।
తాం త్వమేవాభిపద్యస్వ జ్యేష్ఠః శాస్తు యథా భవాన్ ।। 114.౪౦
సర్వాధిపత్యః సర్వేభ్యో భవ త్వమఖిలేశ్వరః ।
యతన్తే చ యథాహం తే తేషామపి హి మన్త్రిణః ।। ౪౧
రాజోవాచ
జ్యేష్ఠో రాజా యథా ప్రీత్యా భజతేఽస్మాన్సుతానివ ।
కథం తస్య కరిష్యామి మమత్వం జగతీగతమ్ ।। ౪౨
విశ్వవేద్యువాచ
రాజ్యే స్థితః పూజయేథా జ్యేష్ఠం భూపార్థ్యణైర్ధనైః ।
కనిష్ఠజ్యేష్ఠతా కేయం రాజ్యం ప్రార్థయతాం నృణామ్ ।। ౪౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతే భూభుజా తేన సత్తమ ।

విశ్వవేదీ తతో మన్త్రీ తద్ భ్రాతౄనానయద్వశమ్ । । ౪౪
తేషాం పురోహితాంశ్చైవ ఆత్మనః శాన్తికాదిషు ।
నియోజయామాస తతః ఖనిత్రస్యాభిచారకే । । ౪౫
విభేద తస్య నిభృతాన్సామదానాదిభిస్తథా ।
చక్రే చ పరమోద్యోగం నిజదణ్డప్రభావనే । । ౪౬
ఆభిచారికమత్యుగ్రమహన్యహని కుర్వతామ్ ।
పురోధసాం చతుర్ణాం చ జజ్ఞే కృత్యాచతుష్టయమ్ । । ౪౭
వికరాలం మహావక్త్రమతిభీషణదర్శనమ్ ।
సముద్యతమహాశూలం ప్రభూతమతిదారుణమ్ । । ౪౮
తతస్తదాగతం తత్ర ఖనిత్రో యత్ర పార్థివః ।
నిరస్తం చాప్యదుష్టస్య తస్య పుణ్యచయేన తత్ । । ౪౯
కృత్యాచతుష్టయం తేషు నిపపాత దురాత్మసు ।
పురోహితేషు భూపానాం తథా వై విశ్వవేదిని । । 114.౫౦
తతో నిహన్త్యా నిర్దగ్ధాః కృత్యయా తే పురోహితాః ।
విశ్వవేదీ తథా మన్త్రీ స శౌరేర్దుష్టమన్త్రదః । । ౫౧
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఖనిత్రచరిత్రే చతుర్దశాధికశతతమోఽధ్యాయః । ౧౧౪ ।
115
అథ పఞ్చదశాధికశతతమోఽధ్యాయః
ఖనిత్రచరిత్రవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః సమస్తలోకస్య విస్మయః సోఽభవన్మహాన్ ।
యదేకకాలం నేశుస్తే పృథక్పురనివాసినః । । ౧
తతః శుశ్రావ నిధనం యాతాన్భ్రాతృపురోహితాన్ ।
మన్త్రిణం చ తథా భ్రాతుర్దగ్ధం తం విశ్వవేదినమ్ । । ౨

కిమేతదితి సోఽతీవ విస్మితో మునిసత్తమ ।
ఖనిత్రోఽభూన్మహారాజో నాజానాత్తచ్చ కారణమ్ ।। ౩
తతో వసిష్ఠం పప్రచ్ఛ స రాజా గృహమాగతమ్ ।
యత్కారణం వినేశుస్తే భ్రాతృమన్త్రిపురోహితాః ।। ౪
తేన పృష్టస్తదా ప్రాహ యథా వృత్తం మహామునిః ।
యచ్చౌరిమన్త్రిణా ప్రోక్తం యచ్చ శౌరిరువాచ తమ్ ।। ౫
యథా చానుష్ఠితం తేన భ్రాతౄణాం భేదకారి వై ।
మన్త్రిణా తేన దుష్టేన యచ్చక్రుశ్చ పురోహితాః ।। ౬
యన్నిమిత్తం వినేశుస్తే అపాపస్యాపకారిణః ।
పురోహితాస్తస్య రాజ్ఞః శత్రావపి దయావతః ।। ౭
స తచ్ఛ్రుత్వా తతో రాజా హా హతోఽస్మీతి వై వదన్ ।
నినిన్దాత్మానమత్యర్థం వసిష్ఠస్యాగ్రతో ద్విజ ।। ౮
రాజోవాచ
ధిఙ్మామపుణ్యసంస్థానమల్పభాగ్యమశోభనమ్ ।
దైవదోషకృతం పాపం సర్వలోకవిగర్హితమ్ ।। ౯
మన్నిమిత్తం వినష్టం తత్తద్బ్రాహ్మణచతుష్టయమ్ ।
మత్తః కోఽన్యః పాపతరో భవిష్యతి పుమాన్భువి ।। 115.౧౦
నాభవిష్యం యది పుమానహమత్ర మహీతలే ।
తత స్తే న వినశ్యేయుర్మమ భ్రాతృపురోహితాః ।। ౧౧
ధిగ్రాజ్యం ధిక్చ మే జన్మ భూభుజాం మహతాం కులే ।
కారణత్వం గతో యోఽహం వినాశస్య ద్విజన్మనామ్ ।। ౧౨
కుర్వన్తః స్వామినాం తేఽథ భ్రాతౄణాం మమ యాజకాః ।
నాశం యయుర్న దుష్టాస్తే దుష్టోఽహం నాశకారణే ।। ౧౩
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి నాన్యో మత్తో హి పాపకృత్ ।

పృథివ్యామస్తి హేతుత్వం ద్విజనాశస్య యోగతః ।।౧౪
ఇత్థముద్విగ్నహృదయః ఖనిత్రః పృథివీపతిః ।
వనం యియాసుః పుత్రస్య కృతవానభిషేచనమ్ ।।౧౫
అభిషిచ్య సుతం రాజ్యే క్షుపసంజ్ఞం మహీపతిః ।
భార్యాభిస్తిసృభిః సార్ధం తపసే స వనం యయౌ ।।౧౬
తత్రాగత్వా తపస్తేపే వానప్రస్థవిధానవిత్ ।
శతాని త్రీణి వర్షాణాం సార్ద్ధాని నృపసత్తమః ।।౧౭
తపసా క్షీణదేహస్తు రాజవర్యో ద్విజోత్తమ ।
నిగృహ్య సర్వస్రోతాంసి తత్యాజాసూన్వనేచరః ।।౧౮
తతః పుణ్యాన్యయౌ లోకాన్సర్వకామదుహోఽక్షయాన్ ।
అశ్వమేధాదిభిర్యజ్ఞైరవాప్యా యే నరాధిపైః ।।౧౯
భార్యాశ్చ తస్య తాస్తిస్రః సమస్తేనైవ తత్యజుః ।
ప్రాణానవాపుః సాలోక్యం తేనైవ సుమహాత్మనా ।।115.౨౦
ఏతత్ఖనిత్రచరితం శ్రుతం కల్మషనాశనమ్ ।
పఠతాం చ మహాభాగ క్షుపస్యాతో నిశామయ ।।౨౧
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఖనిత్రచరితసమాప్తిర్నామ పఞ్చదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౫ ।

116

అథ షోడశాధికశతతమోఽధ్యాయః

వివింశచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

క్షుపః ఖనిత్రపుత్రస్తు ప్రాప్య రాజ్యం యథా పితా ।
తథైవ పాలయామాస ప్రజాధర్మేణ రఞ్జయన్ ।।౧
స దానశీలో యష్టా చ యజ్ఞానామవనీపతిః ।
సమః శత్రౌ చ మిత్రే చ వ్యవహారాదివర్త్మని ।।౨

ఏకదా స మహీపాలో నిజస్థానగతో మునే ।
సూత్రైరుక్తో యథా పూర్వం క్షుపో రాజా తథాఽభవత్ ।। ३
బ్రహ్మణస్తనయః పూర్వం క్షుపోఽభూత్పృథివీపతిః ।
యాదృక్చరితమస్యాసీత్తాదృక్తస్యైవ చేష్టితమ్ ।। ౪

రాజోవాచ

శ్రోతుమిచ్ఛామి చరితం క్షుపస్య సుమహాత్మనః ।
యది తాదృఙ్మయా శక్యం చేష్టితుం తత్కరోమ్యహమ్ ।। ౫

సూతా ఊచుః

స చకారాకరాన్భూప రాజా గోబ్రాహ్మణాన్పురా ।
షష్ఠాంశేన కృతా చోర్వ్యామిష్టిస్తేన మహాత్మనా ।। ౬

రాజోవాచ

తేషాం మహాత్మనాం రాజ్ఞాం కోఽనుయాస్యతి మద్విధః ।
తథాప్యుత్కృష్టచేతానాం చేష్టాసూద్యమవాన్భవేత్ ।। ౭
తచ్ఛ్రూయతాం ప్రతిజ్ఞా యా సామ్ప్రతం క్రియతే మయా ।
క్షుపస్యానుకరిష్యామి మహారాజస్య చేష్టితమ్ ।। ౮
త్రీంస్త్రీన్యజ్ఞాన్కరిష్యామి సస్యాపాతే గతాగతే ।
పృథివ్యాం చతురన్తాయాం ప్రతిజ్ఞేయం కృతా మయా ।। ౯
యచ్చ గోబ్రాహ్మణాః పూర్వమదదన్భూభృతే కరమ్ ।
తమేవ ప్రతిదాస్యామి బ్రాహ్మణానాం తథా గవామ్ ।। 116.౧౦

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ వచః క్షుపస్తత్కృతవాంస్తథా ।
సస్యాపాతే స యజ్ఞాంస్త్రీనయజద్యజతాంవరః ।। ౧౧
గోబ్రాహ్మణాః పురా రాజ్ఞామదదద్యం చ వై కరమ్ ।
తావత్సంఖ్యమదాద్విత్తమన్యద్గోబ్రాహ్మణాయ సః ।। ౧౨
తస్య పుత్రోఽభవద్వీరః ప్రమథాయామనిన్దితః ।

యస్య ప్రతాపశౌర్యాభ్యాం కృతా వశ్యా మహీభృతః ।।౧౩
తస్యాపి నన్దినీ నామ వైదర్భీ దయితాఽభవత్ ।
వివింశం తనయం తస్యాం జనయామాస స ప్రభుః ।।౧౪
వివింశే శాసతి మహీం మహీపాలే మహౌజసి ।
మహీతలమభూద్వ్యాప్తం నిరన్తరతయా నరైః ।।౧౫
వవర్ష కాలే పర్జన్యో మహీ సస్యవతీ తథా ।
సుఫలాని చ సస్యాని రసవన్తి ఫలాని చ ।।౧౬
రసాః పుష్టికరాశ్చాసన్పుష్టిర్నోన్మాదకారిణీ ।
న విత్తనిచయా నృణాం ప్రభూతాం మదహేతవః ।।౧౭
తత్ప్రతాపేన రిపవో భయమాపుర్మహామునే ।
స్వాస్థ్యం జనః సుహృద్వర్గో ముదమాప సుపూజితః ।।౧౮
ఇష్ట్వా స యజ్ఞాన్సుబహూన్సమ్యక్సమ్పాల్య మేదినీమ్ ।
సఙ్గ్రామే నిధనం ప్రాప్య శక్రలోకమితో గతః ।।౧౯
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే వివింశచరితం నామ షోడశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౧౬ ।

117

అథ సప్తదశాధికశతతమోఽధ్యాయః

ఖనీనేత్రచరిత్రవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తస్య పుత్రః ఖనీనేత్రో మహాబలపరాక్రమః ।
యస్య యజ్ఞేష్వగాయన్త గన్ధర్వా విస్మయాన్వితాః ।।౧
ఖనీనేత్రసమో నాన్యో భువి యజ్వా భవిష్యతి ।
తేన యజ్ఞాయుతే పూర్ణే దత్తా పృథ్వీ ససాగరా ।।౨
దత్త్వా చ సకలాం పృథ్వీం బ్రాహ్మణానాం మహాత్మనామ్ ।
తపసా ద్రవ్యమాసాద్య మోదయన్సాధితేన యః ।।౩

యతశ్చ ప్రాప్య విత్తర్ద్ధిమతులాం దాతృసత్తమాత్ ।
జగృహుర్బ్రాహ్మణా విప్ర నాన్యరాజ్ఞః ప్రతిగ్రహమ్ ।। ౪
సప్తషష్టిసహస్రాణి సప్తషష్టిశతాని చ ।
సప్తషష్టిం చ యో యజ్ఞానయజద్ భూరిదక్షిణాన్ ।। ౫
అపుత్రః స మహీపాలో మృగయాముపచక్రమే ।
పుత్రార్థం పితృయజ్ఞాయ మాంసకామో మహామునే ।। ౬
అశ్వారూఢో వినా సైన్యమేక ఏవ మహావనే ।
బద్ధగోధాఙ్గులిత్రాణో బాణఖడ్గధనుర్ధరః ।। ౭
తం వాహయన్తం తురగమన్యతో గహనాద్వనాత్ ।
వినిష్క్రమ్య మృగః ప్రాహ మాం హత్వాభిమతం కురు ।। ౮
అన్యే మృగాః పలాయన్తే మహాభీత్యా విలోక్య మామ్ ।
కథమాత్మప్రదానం త్వం మృత్యవే కర్తుమిచ్ఛసి ।। ౯
మృగ ఉవాచ
అపుత్రోఽహం మహారాజ వృథా జన్మప్రయోజనమ్ ।
విచారయన్న పశ్యామి ప్రాణానామిహ ధారణమ్ ।। 117.౧౦
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
అథాభ్యేత్య మృగః ప్రాహ తమన్యో వసుధాధిపమ్ ।
మృగస్య తస్య ప్రత్యక్షమలమేతేన పార్థివ ।। ౧౧
ఘాతయస్వేతి మాం మాంసైర్మమ కర్మ సమాచార ।
యథా కృతార్థతా తే స్యాన్మమ చాప్యుపకారి తత్ ।। ౧౨
పుత్రార్థం త్వం మహారాజ స్వపితౄన్యష్టుమిచ్ఛసి ।
అపుత్రస్యాస్య మాంసేన లప్స్యసే వాఞ్ఛితం కథమ్ ।। ౧౩
యాదృక్కర్మ వినిష్పాద్యం తాదృగ్ద్రవ్యముపాహరేత్ ।
దుర్గన్ధైర్న సుగన్ధానాం గన్ధజ్ఞానవినిర్ణయః ।। ౧౪

రాజోవాచ

వైరాగ్యకారణం ప్రోక్తమనేనాపుత్రతా మమ ।

కథ్యతాం ప్రాణసంత్యాగే యత్తే వైరాగ్యకారణమ్ ।।౧౫

మృగ ఉవాచ

బహవో మే సుతా భూప బహ్వ్యో దుహితరస్తథా ।

యచ్చిన్తాదుఃఖదావాగ్నిజ్వాలామధ్యే వసామ్యహమ్ ।।౧౬

సర్వసాధ్యా నరేన్ద్రేయం మృగజాతిః సుకాతరా ।

తేష్వపత్యేషు మే చాతిమమత్వం తేన దుఃఖితః ।।౧౭

మనుష్యసింహశార్దూలవృకాదిభ్యో బిభేమ్యహమ్ ।

విహీనాత్సర్వసత్త్వేభ్యః శ్వశృగాలాదపి ప్రభో ।।౧౮

సోఽహం నిమిత్తం బన్ధూనామిమాం శూన్యాం వసున్ధరామ్ ।

నృసింహాదిభయాత్సర్వామిచ్ఛామి సునృశంసకృత్ ।।౧౯

తృణాన్యన్యేఽపి ఖాదన్తి గోఽజావితురగాదికాః ।

తాంస్తేషాం పోషణాయాహమిచ్ఛామి నిధనం గతాన్ ।।117.౨౦

నిష్క్రాన్తేషు తతస్తేషు మమాపత్యేషు వై పృథక్ ।

భవన్తి చిన్తాః శతశో మమత్వావృతచేతసః ।।౨౧

కిం కూటపాశం కిం వజ్రం వాగురాం కిం సుతో మమ ।

ప్రాప్తశ్చరన్వనే కిం వా నృసింహాదివశం గతః ।।౨౨

ప్రాప్తోఽయమేకః సమ్ప్రాప్తాస్తేఽవస్థాం కీదృశీం మమ ।

సామ్ప్రతం తే చిరాయన్తే యే గతాః సుమహావనమ్ ।।౨౩

దృష్ట్వా ప్రాప్తాన్సమాభ్యాశమహం తానాత్మజాన్నృప ।

ఈషదుచ్ఛ్వసితః క్షేమమిచ్ఛామి రజనీం పునః ।।౨౪

ప్రభాతే దివసం క్షేమమస్తగేఽర్కే నిశామపి ।

వాఞ్ఛామ్యహం కదా క్షేమం సర్వకాలం భవిష్యతి ।।౨౫

ఏతత్తే కథితం భూప మహోద్వేగస్య కారణమ్ ।
అతః ప్రసాదం కురు మే బాణోఽయం పాత్యతాం మయి ।। ౨౬
ఇతి దుఃఖశతావిష్టః ప్రాణాన్నాహం త్యజామి యత్ ।
తత్కారణం నిబోధ త్వం బ్రువతో మమ పార్థివ ।। ౨౭
అసూర్యా నామ తే లోకా యాన్గచ్ఛన్త్యాత్మఘాతకాః ।
యజ్ఞోపయుక్తాః పశవః సమ్ప్రయాన్త్యుచ్ఛ్రితీః ప్రభో ।। ౨౮
అగ్నిః పశురభూత్పూర్వం పశురాసీజ్జలాధిపః ।
భాస్వానథోచ్ఛ్రితీః ప్రాప్తా యజ్ఞే నిష్ఠాముపాగతాః ।। ౨౯
తన్మమైతాం కృపాం కృత్వా నయ మాముచ్ఛ్రితిం నృప ।
ఆత్మనశ్చేప్సితం కామం పుత్రలాభాదవాప్స్యసి ।। 117.30
పూర్వమృగ ఉవాచ
రాజేన్ద్ర నైష హన్తవ్యో ధన్యోఽయం సుకృతీ మృగః ।
బహవస్తనయా హ్యస్య హన్తవ్యోఽహమసన్తతిః ।। ౩౧
ఉత్తరమృగ ఉవాచ
ఏకదేహభయం యస్య దుఃఖం ధన్యః స వై భవాన్ ।
బహూని యస్య దేహాని తస్య దుఃఖాన్యనేకధా ।। ౩౨
ఏకో యదాహమాసం తు ప్రాక్తదా దేహజం మమ ।
దుఃఖమాసీన్మమత్వే తు భార్యాయాస్తదభూద్ద్విధా ।। 33
యదాజాతాన్యపత్యాని తదా యావన్తి తాని వై ।
తావచ్ఛరీరభూమీని మమ దుఃఖాన్యథాభవన్ ।। ౩౪
న కృతార్థో భవామ్యస్య నాతిదుఃఖాయ సమ్భవః ।
ఇహ దుఃఖాయ మత్పూతిఃపరత్ర చ విరోధినీ ।। ౩౫
యతో రక్షణపోషార్థమపత్యానాం కరోమి తత్ ।
చిన్తయామి చ సమ్భూతి స్తేన మే నరకే ధ్రువమ్ ।। ౩౬

రాజోవాచ

న వేద్మి కిం సన్తతిమాన్ధన్యోఽపుత్రోఽత్ర కిం మృగ ।

పుత్రార్థశ్చాయమారమ్భో మమ దోలాయతే మనః ।। ౩౭

దుఃఖాయ సన్తతిః సత్యమైహికాముష్మికాయ తత్ ।

తథాప్యతనయాన్యాన్తి ఋణానీతి శ్రుతం మయా ।। ౩౮

సోఽహం యతిష్యే పుత్రార్థమృతే ప్రాణివధం మృగ ।

తపసైవ ప్రచణ్డేన యథాపూర్వం మహీపతిః ।। ౩౯

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే ఖనీనేత్రచరితవర్ణనం నామ సప్తదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౧౭ ।

118

అథాష్టాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః

కరన్ధమచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః స నృపతిర్గత్వా గోమతీం పాపనాశినీమ్ ।

తత్ర తుష్టావ నియతో భూత్వా దేవం పురన్దరమ్ ।। ౧

తప్యమానస్తపశ్చోగ్రం యతవాక్కాయమానసః ।

తుష్టావ ప్రయతః శక్రమపత్యార్థం మహీపతిః ।। ౨

తస్య స్తోత్రేణ తపసా భక్త్యా చాపి సురేశ్వరః ।

తుతోష భగవానిన్ద్రః ప్రాహ చైనం మహామునే ।। ౩

అనేన తపసా భక్త్యా స్తోత్రేణోచ్చారితేన చ ।

పరితుష్టోఽస్మి తే భూప వ్రియతాం భవతా వరః ।। ౪

రాజోవాచ

అపుత్రస్య సుతో మేఽస్తు సర్వశస్త్రభృతాం వరః ।

సదా చావ్యాహతైశ్వర్యో ధర్మకృద్ధర్మవిత్కృతీ ।। ౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తథేతి చోక్తః శక్రేణ రాజా ప్రాప్తమనోరథః ।
ప్రజాః పాలయితుం భూప ఆజగామ నిజం పురమ్ ।।౬
తత్రాస్య కుర్వతో యజ్ఞం సమ్యక్పాలయతః ప్రజాః ।
అజాయత సుతో విప్ర తదా శక్రప్రసాదతః ।।౭
తస్య నామ పితా చక్రే బలాశ్వ ఇతి భూపతిః ।
అస్త్రగ్రామమశేషం చ గ్రాహయామాస తం సుతమ్ ।।౮
పితర్యుపరతే విప్ర సోఽధిరాజ్యే స్థితో నృపః ।
స బలాశ్వో వశం నిన్యే భువి సర్వమహీక్షితః ।।౯
కరం చ దాపయామాస సారగ్రహణపూర్వకమ్ ।
స సర్వభూమిపాన్రాజా పాలయామాస చ ప్రజాః ।।118.౧౦
అథాఖిలనరేన్ద్రాస్తే దాయాదాస్తస్య దుర్మదాః ।
న చాభ్యుత్థాయ సతతం త చాస్మై ప్రదదుః కరాన్ ।।౧౧
వ్యుత్థితాః స్వేషు రాష్ట్రేషు న సన్తోషపరాస్తతః ।
భువం తస్య నరేన్ద్రస్య జగృహుస్తే నరాధిపాః ।।౧౨
స గృహీత్వా స్వకం రాజ్యం పృథివీశో బలాన్మునే ।
తస్థౌ స్వనగరే భూపైర్విరోధో బహుభిః కృతః ।।౧౩
సమేత్య సుమహావీర్యాః ససాధనధనాస్తతః ।
రురుధుస్తం మహీపాలం పురే తత్ర నరేశ్వరాః ।।౧౪
పురరోధేన తేనాథ కుపితః స మహీపతిః ।
స్వల్పకోశోఽల్పదణ్డశ్చ వైక్లవ్యం పరమం గతః ।।౧౫
అపశ్యమానః శరణం సబలో ద్విజసత్తమ ।
కరౌ ముఖాగ్రతః కృత్వా నిశశ్వాసార్తమానసః ।।౧౬
తతోఽస్య హస్తవివరాన్ముఖానిలసమాహతాః ।
నిర్జగ్ముః శతశో యోధా రథనాగతురఙ్గమాః ।।౧౭

తతః క్షణేన తత్సర్వం నగరం తస్య భూపతేః ।

వ్యాప్తమాసీద్బలౌఘేన సారేణాతిబలాన్మునే ।।౧౮

అథ సోఽతిబలౌఘేన మహతా తేన సంవృతః ।

నిర్మథ్యనగరాత్తస్మాత్తాన్విజిగ్యే నరాధిపః ।।౧౯

జిత్వా చ వశమానీయ చకార కరదాన్నృపః ।

యథాపూర్వం మహాభాగ మహాభాగ్యో నరేశ్వరః ।।118.౨౦

ధుతయోః కరయోర్జజ్ఞే యతస్తస్యారిదాహదమ్ ।

బలం కరన్ధమస్తస్మాత్స బలాశ్వోఽభిధీయతే ।। ౨౧

స ధర్మాత్మా మహాత్మా చ స మైత్రః సర్వజన్తుషు ।

కరన్ధమోఽభవద్భూపస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ।। ౨౨

సత్రాప్తస్తస్య పరామార్త్తం దదావరివినాశనమ్ ।

బలం ధర్మేణ చాక్షిప్తమభ్యుపేత్య స్వయం నృపమ్ ।। ౨3

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే కరన్ధమచరితం నామాష్టాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౧౮ ।

119

అథైకోనవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

అవిక్షిచ్చరిత్రవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

వీర్యచన్ద్రసుతా సుభూర్వీరా నామ శుభవ్రతా ।

స్వయంవరే సా జగృహే మహారాజం కరన్ధమమ్ ।।౧

తస్యాం పుత్రం స రాజేన్ద్రో జనయామాస వీర్యవాన్ ।

అవిక్షితమితి ఖ్యాతిముపేతం జగతీతలే ।।౨

జాతే తస్మిన్సుతే రాజా స దైవజ్ఞానపృచ్ఛత ।

కచ్చిత్ప్రశస్తనక్షత్రే శస్తలగ్నే సుతో మమ ।।3

కచ్చిచ్చాలోకితం జన్మ మమ పుత్రస్య శోభనైః ।
గ్రహైః కచ్చిన్న దుష్టానాం గ్రహాణాం దృక్పథం గతమ్ ।। ౪
ఇత్యుక్తాస్తేన దైవజ్ఞాస్తమూచుర్నృపతిం తతః ।
శస్తే ముహూర్తే నక్షత్రే లగ్నే చైవ సుతస్తవ ।। ౫
సముత్పన్నో మహావీర్యో మహాభాగో మహాబలః ।
భవిష్యతి మహారాజ మహారాజస్తవాత్మజః ।। ౬
అవైక్షతేమం దేవానాం గురుః శుక్రశ్చ సప్తమః ।
సోమశ్చతుర్థస్తనయం తవైనం సమవైక్షత ।। ౭
ఉపాన్తసంస్థితశ్చైవ సోమపుత్రోప్యవైక్షత ।
నావైక్షతేమం సవితా న భౌమో న శనైశ్చరః ।। ౮
తవ పుత్రం మహారాజ ధన్యోఽయం తనయస్తవ ।
సర్వకల్యాణసమ్పత్తి సమవేతో భవిష్యతి ।। ౯
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి దైవజ్ఞవచనం నిశమ్య వసుధాధిపః ।
హర్షపూర్ణమనాః ప్రాహ నిజస్థానగతస్తదా ।। 119.౧౦
అవైక్షతేమం దేవానాం గురుః సోమః సితో బుధః ।
నావైక్షతైనమాదిత్యో నార్కసూనుర్న భూమిజః ।। ౧౧
అవైక్షతేతి యత్రోక్తం భవద్భిర్బహుశో వచః ।
అవిక్షితేతి తేనాస్య ఖ్యాతం నామ భవిష్యతి ।। ౧౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
అవిక్షితః సుతస్తస్య వేదవేదాఙ్గపారగః ।
అస్త్రగ్రామమశేషం స కణ్వపుత్రాదథాగ్రహీత్ ।। ౧౩
స్వరూపేణాతిభిషజౌ దేవానాం పార్థివాత్మజః ।
బుద్ధ్యా వాచస్పతిం కాన్త్యా శశాఙ్కం తేజసా రవిమ్ ।। ౧౪

ధైర్యేణాబ్ధిం తయోర్వీం చ సహిష్ణుత్వేన వీర్యవాన్ ।
శౌర్యేణ న సమస్తస్య కశ్చిదాసీన్మహాత్మనః ।। ౧౫
స్వయంవరే తం జగృహే హేమధర్మాత్మజా వరా ।
సుదేవతనయా గౌరీ సుభద్రా బలినః సుతా ।। ౧౬
లీలావతీ వీరసుతా వీరభద్రసుతా నిభా ।
భీమాత్మజా మాన్యవతీ దమ్భపుత్రీ కుముద్వతీ ।। ౧౭
యాశ్చైనం నాభినన్దన్తి స్వయంవరకృతక్షణాః ।
తాశ్చాపి స బలాద్వీరో జగ్రాహ నృపతేః సుతః ।। ౧౮
నిరాకృత్య నృపాన్సర్వాంస్తాసాం పితృకులాని చ ।
స్వయం హి వీర్యమాశ్రిత్య బలవాన్న బలోద్ధతః ।। ౧౯
ఏకదా తు విశాలస్య విశాలాధిపతేః సుతామ్ ।
వైశాలినీం స సుదతీం స్వయంవరకృతక్షణామ్ ।। 119.౨౦
పరిభూయాఖిలాన్భూపాన్స్వేచ్ఛయా న వృతస్తయా ।
బలాజ్జగ్రాహ విప్రర్షే యథాన్యా బలగర్వితః ।। ౨౧
తత స్తే భూభృతః సర్వే బహుశ స్తేన మానినా ।
నిరాకృతాః సునిర్విణ్ణాః ప్రోచురన్యోన్యమాకులాః ।। ౨౨
క్షమతాం వఞ్చనామేతామేకస్మాద్బలశాలినామ్ ।
బహూనామేకవర్ణానాం జన్మ ధిగ్వో మహీభృతామ్ ।। ౨౩
క్షత్రియో యః క్షతాత్త్రాణం వధ్యమానస్య దుర్మదైః ।
కరోతి తస్య తన్నామ వృథైవాన్యే హి బిభ్రతి ।। ౨౪
ఆత్మనోఽపి క్షతత్రాణం దుష్టాదస్మాదకుర్వతామ్ ।
భవతాం క్షత్రియకులే జాతానాం కీదృశీ మతిః ।। ౨౫
ఉచ్చార్యతే స్తుతిర్యా వః సూతమాగధబన్దిభిః ।
సా సత్యా మా వృథా వీరా భవత్వరివినాశనాత్ ।। ౨౬

చరతాం సా తథైవైషా భూపాశ్చారైర్దిగన్తరే ।

పౌరుషాశ్రయిణః సర్వే విశిష్టకులసమ్భవాః ।। ౨౭

బిభేతి కో న మరణాత్కో యుద్ధేన వినాఽమరః ।

విచిన్త్యైతన్న హాతవ్యం పౌరుషం శస్త్రవృత్తిభిః ।। ౨౮

ఏతన్నిశమ్య తే భూపా విస్ఫష్టామర్షపూరితాః ।

ఊచుః పరస్పరం సర్వే సముత్తస్థుశ్చ సాయుధాః ।। ౨౯

కేచిద్రథానారురుహుః కేచిన్నాగాంస్తథా హయాన్ ।

అన్యేఽమర్షపరాధీనాస్తముపేతాః పదాతయః ।। 119.30

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితం నామైకోనవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౧౯ ।

120

అథ వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

అవిక్షిచ్చరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి సంగ్రామసజ్జాస్తే భూపా భూపసుతస్తథా ।

నిరాకృతాః సుబహుశస్తత్కాలం చాప్యవిక్షితా ।। ౧

తతో బభూవ సంగ్రామస్తస్య తైః సహ దారుణః ।

ఏకస్య బహుభిర్భూపైర్భూపపుత్రవరైర్మునే ।। ౨

తేఽసిశక్తిగదాబాణపాణయస్తం సుదుర్మదాః ।

అభిఘ్నన్తో యుయుధిరే తైః సమస్తైరసావపి ।। 3

స తాఞ్ఛరశతైరుగ్రైర్బిభేద నృపనన్దనః ।

కృతాస్త్రో బలవాన్బాణైస్తే చ తం బిభిదుః శితైః ।। ౪

కస్యచిచ్చిచ్ఛిదే బాహుమన్యస్య చ శిరోధరామ్ ।

హృది వివ్యాధ చైవాన్యమన్యం వక్షస్యతాడయత్ ।। ౫

కరం చిచ్ఛేద కరిణస్తురగస్య తథా శిరః ।

రథస్యేషాం తథైవాశ్వాన్రథస్యాన్యస్య సారథిమ్ ।।౬
బాణానాపతతశ్చక్రే ద్విధా బాణైస్తథా ద్విషామ్ ।
చిచ్ఛేదాన్యస్య ఖడ్గం చ ధనురన్యస్య లాఘవాత్ ।।౭
తనుత్రేఽపహృతే తేన ననాశాన్యో నృపాత్మజః ।
అవిక్షితాహతశ్చాన్యః పదాతిః ప్రజహౌ రణమ్ ।।౮
ఇత్యాకులీకృతే తస్మిన్సమగ్రే రాజమణ్డలే ।
తస్థుః సప్తశతం వీరా మరణే కృతనిశ్చయాః ।।౯
ఆభిజాత్యవయఃశౌర్యలజ్జాభారసమన్వితాః ।
నిర్జితే సకలే సైన్యే పలాయనపరాయణే ।।120.౧౦
తైః సమేత్య మహీపాలైః స తు పుత్రో మహీభృతః ।
యుయుధే ధర్మయుద్ధేన తేన తం నాతికోపితః ।।౧౧
విచ్ఛిన్నయన్త్రకవచాన్స తానపి మహాబలః ।
కర్తు_ం వ్యవస్థితస్తే చ తతః క్రుద్ధా మహామునే ।।౧౨
ధర్మముత్సృజ్య యుయుధుర్యుధ్యమానేన ధర్మతః ।
నరేన్ద్రపుత్రాః ప్రస్వేదజలక్లిన్నాననాః సమమ్ ।।౧౩
వివ్యాధ కశ్చిద్బాణౌఘైః కశ్చిచ్చిచ్ఛేద కార్ముకమ్ ।
ధ్వజమస్యాపరో బాణైశ్ఛిత్త్వా భూమావపాతయత్ ।।౧౪
జఘ్నురన్యే తథైవాశ్వాన్బభఞ్జుశ్చాపరే రథమ్ ।
గదాపాతేనాథ చాన్యే బాణైః పృష్ఠమతాడయన్ ।।౧౫
ఛిన్నే ధనుషి సక్రోధః స తదా నృపతేః సుతః ।
జగ్రాహాసిం తథా చర్మ తదప్యన్యోన్యపాతయత్ ।।౧౬
చ్ఛిన్నాసిచర్మా జగ్రాహ స గదాం గదినాం వరః ।
తామప్యన్యః క్షురప్రేణ చిచ్ఛేద కృతహస్తవత్ ।।౧౭
అన్యే శరసహస్రేణ శతేనాన్యే నరాధిపాః ।
వివ్యధుః కోష్ఠకీకృత్య ధర్మయుద్ధపరాఙ్ముఖాః ।।౧౮

స విహ్వలః పపాతోర్వ్యామేకో బహుభిరర్దితః ।
రాజపుత్రా మహాభాగా బబన్ధుస్తే చ తం తతః ।। ౧౯
తమధర్మేణ తే సర్వే గృహీత్వా నృపతేః సుతమ్ ।
విశాలేన సమం రాజ్ఞా వైదిశం వివిశుః పరమ్ ।। 120.౨౦
హృష్టాః ప్రముదితా బద్ధం సమాదాయ నృపాత్మజమ్ ।
స్వయంవరా చ సా కన్యా న్యస్తా తేన తతః పురః ।। ౨౧
పునః పునశ్చ పిత్రోక్తా తథాపి చ పురోధసా ।
ఆలమ్బ్యతామితి వరో యస్తే రాజసు రోచతే ।। ౨౨
యదా సా మానినీ కఞ్చిన్న జగ్రాహ వరం మునే ।
తదా పప్రచ్ఛ దైవజ్ఞం వివాహార్థం నరేశ్వరః ।। ౨౩
విశిష్టతరమేతస్యా వివాహాయ దినం వద ।
అద్యైతదీదృక్సఞ్జాతం యుద్ధం విఘ్నోపపాదకమ్ ।। ౨౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి పృష్టో నరేన్ద్రేణ స దైవజ్ఞో విమృశ్య తత్ ।
దుర్మనాః ప్రాహ విజ్ఞాతపరమార్థో మహీపతిమ్ ।। ౨౫
భవిష్యన్త్యపరాణీహ దినాని పృథివీపతే ।
ప్రశస్తలగ్నయుక్తాని శోభనాన్యచిరేణ వై ।। ౨౬
కరిష్యసి వివాహం త్వం తేషు ప్రాప్తేషు మానద ।
అలమేతేన యత్రాయం మహావిఘ్న ఉపస్థితః ।। ౨౭
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితం నామ వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౨౦ ।

121

అథైకవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

అవిక్షిచ్చరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః శుశ్రావ తం బద్ధం తనయం స కరన్ధమః ।
తస్య పత్నీ తథా వీరా అన్యే చాపి మహీభృతః ।।౧
తమధర్మేణ తనయం బద్ధం శ్రుత్వా మహీపతిః ।
సమన్తైః పృథివీపాలైశ్చిరం దధ్యౌ మహామునే ।।౨
కేచిదూచుర్మహీపాలా వధ్యాః సర్వే మహీభృతః ।
యైరేకః సంయుగే బద్ధః సమస్తైస్తైరధర్మతః ।।౩
యుజ్యతాం వాహినీ శీఘ్రమూచురన్యే కిమాస్యతే ।
విశాలో బధ్యతాం దుష్టస్తత్ర యేఽన్యే సమాగతాః ।।౪
అన్యే తథోచుర్ధర్మోఽత్ర త్యక్తః పూర్వమహీక్షితా ।
అన్యాయేన బలాద్యేన గృహీతా తమవాచ్ఛతీ ।।౫
స్వయంవరేష్వశేషేషు తేన రాజసుతాస్తదా ।
ఖిలీకృతాస్తతః సర్వే సమేత్య స వశీకృతః ।।౬
తేషామేతద్వచః శ్రుత్వా వీరా వీరప్రజావతీ ।
వీరగోత్రసముద్భూతా వీరపత్నీ ప్రహర్షితా ।।౭
ఉవాచ భర్తుః ప్రత్యక్షమన్యేషాం చ మహీక్షితామ్ ।
భద్రం కృతం భద్రభుజా మమ పుత్రేణ పార్థివాః ।।౮
గృహీతా యద్బలాత్కన్యా జిత్వా సర్వమహీక్షితః ।
తదర్థం యుధ్యమానోఽయం బద్ధ ఏకో న ధర్మతః ।।౯
తదప్యస్మత్సుతస్యాజౌ మన్యే నాపచయప్రదమ్ ।
ఏతదేవహి పౌరుష్యం యదమర్షవశాన్నరః ।।121.౧౦
నీతిం న గణయత్యేవం జిఘాంసురివ కేసరీ ।
స్వయంవరాయ విన్యస్తా మమ పుత్రేణ కన్యకా ।।౧౧
బహూన్వై గృహీతా భూపానాం పశ్యతామతిమానినామ్ ।
క్వ క్షత్రియకులే జన్మ క్వ యాఞ్చా హీనసేవితా ।।౧౨

బలాదేవ సమాదత్తే క్షత్రియో బలినాం పురః ।
లోహశృంఖలబద్ధా వా న వశం యాన్తి కాతరాః ।।౧౩
ప్రసహ్యకారిణో యాన్తి రాజానో ధర్మశాలినః ।
తదలం దౌర్మనస్యేన శ్లాఘ్యమేవాస్య బన్ధనమ్ ।।౧౪
యుష్మాకమపి యే పూర్వే కృత్వారీణాం నిపాతనమ్ ।
హృత్వైవ పృథివీశానాం పృథ్వీపుత్రాదికం వసు ।।౧౫
భార్యావీర్యనిమిత్తాని తతో యాతాతిగౌరవమ్ ।
తత్త్వర్యతాం రణాయాశు స్యన్దనాన్యధిరోహత ।౧౬
సజ్జీకురుత నాగాశ్వమచిరేణ ససారథిమ్ ।
మన్యధ్వం కిం మహీపాలైర్బహుభిః సహ విగ్రహమ్ ।।౧౭
ప్రభూతా ఏవ తోషాయ శూరస్యాల్పరణే క్రియాః ।
కస్య నాల్పేషు సామర్థ్యం నరేన్ద్రాదిషు జాయతే ।।౧౮
యేభ్యో న విద్యతే భీతిర్విక్రాన్తస్యాపి శత్రుషు ।
వ్యాప్య లోభాన్సమస్తాన్యో హ్యభిభూయ యతో నరః ।।
వ్యరోచతేఽతిశూరః స తమాంసీవ దివాకరః ।।౧౯
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్థముద్ధర్షితో రాజాఽనయా పత్న్యా కరన్ధమః ।
చకార స బలోద్యోగం హన్తుం పుత్రాహితాన్మునే ।।121.౨౦
తతస్తస్య సమం భూపైర్విశాలేన చ సజ్వరః ।
బభూవ బద్ధపుత్రస్య తైరశేషైర్మహామునే ।।౨౧
దినత్రయమభూద్యుద్ధం తేన రాజ్ఞా సమం తదా ।
కరన్ధమేన భూపానాం విశాలస్యానుకుర్వతామ్ ।।౨౨
యదా పరాజితప్రాయం తత్సర్వం భూపమణ్డలమ్ ।
తదా విశాలోఽర్ఘ్యకరః కరన్ధమముపస్థితః ।।౨౩

కరన్ధమోఽపి సమ్ప్రీత్యా తేన రాజ్ఞాభిపూజితః ।
విముక్తే తనయే తత్ర నిశాన్తాం సుఖమావసత్ ।।౨౪
తాం చ కన్యాముపాదాయ విశాలం సముపస్థితమ్ ।
అవిక్షిత్ప్రాహ విప్రర్షే వివాహార్థం పితుః పురః ।।౨౫
నాహమేతాం గ్రహీష్యామి న చాన్యాం యోషితం నృప ।
పరైర్యస్యా నిరీక్షన్త్యాః సంగ్రామేఽహం పరాజితః ।।౨౬
అన్యస్మై సమ్ప్రయచ్ఛేమామియం చాన్యం వృణోతు తమ్ ।
అఖణ్డితయశో వీర్యో యః పరైర్నాపమానితః ।।౨౭
పరైః పరాజితోఽహం యత్కాతరేయం యథాఽబలా ।
కిమత్ర మానుషత్వం మే నైతస్యా మమ చాన్తరమ్ ।।౨౮
స్వతన్త్రతా మనుష్యాణాం పరతన్త్రా సదాఽబలా ।
నరోఽపి పరతన్త్రో యస్తస్య కీదృఙ్మనుష్యతా ।।౨౯
సోఽహమస్యా ముఖం భూయో దృష్టం దర్శయితా కథమ్ ।
యోఽహమస్యాః పురో భూమౌ పరైర్భూపైః ఖిలీకృతః ।। 121.30
ఇత్యుక్తే తేన తనయామువాచ జగతీపతిః ।
శ్రుతం తే వచనం వత్సే వదతోఽస్య మహాత్మనః ।।
వరయాన్యం పతిం యత్ర మనస్తే రమతే శుభే ।।3౧
వయం వా సమ్ప్రయచ్ఛామో యస్మింస్తస్మింస్తవాదృతిః ।
ఏతయోర్ధ్వైకమాతిష్ఠ మార్గయో రుచిరాననే ।। 3౨
కన్యోవాచ।।
పరాజితోఽయం బహుభిర్న సమ్యక్సమ్యగాచరన్ ।
సంగ్రామే తద్యశో వీర్యహానికారి న పార్థివ ।।33
ఏకో బహూనాం యుద్ధాయ గజానామివ కేసరీ ।
యత్సంస్థితః పరం శౌర్యం తేనాస్య ప్రకటీకృతమ్ ।।3౪

న కేవలమయం తస్యా యుద్ధే తేప్యఖిలా జితాః ।
బహుశోఽనేన యత్నేన విక్రమోఽపి ప్రకాశితః ।। ౩౫
శౌర్యవిక్రమసంయుక్తమిమం సర్వమహీక్షితః ।
ధర్మయుద్ధమధర్మేణ జితవన్తోఽత్ర కా త్రపా ।। ౩౬
న చాపి రూపమాత్రేఽహం లోభమస్య గతా పితః ।
శౌర్యవిక్రమధైర్యాణి హరన్త్యస్య మనో మమ ।। ౩౭
తత్కిముక్తేన బహునా యాచ్యతాం మత్కృతే నృపః ।
త్వయా మహానుభావోఽయం నాన్యో మే భవితా పతిః ।। ౩౮
విశాల ఉవాచ
రాజపుత్రసుతా ప్రాహ మమైతచ్ఛోభనం వచః ।
ఏవం చైవ త్వయా తుల్యః కుమారో న మహీతలే ।। ౩౯
అవిసంవాదితే శౌర్యమతీవ చ పరాక్రమః ।
పావయాస్మత్కులం వీర దుహితుర్మే పరిగ్రహాత్ ।। 121.౪౦
రాజపుత్ర ఉవాచ
నాహమేతాం గ్రహీష్యామి న చాన్యాం యోషితం నృప ।
ఆత్మన్యేవ హి మే బుద్ధిః స్త్రీమయీ మనుజేశ్వర ।। ౪౧
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః కరన్ధమః ప్రాహ పుత్రేయం గృహ్యతాం త్వయా ।
విశాలతనయా సుభ్రూస్త్వయి హార్దవతీ దృఢమ్ ।। ౪౨
రాజపుత్ర ఉవాచ
నాజ్ఞాభఙ్గః కదాచిత్తే కృతః పూర్వం మయా ప్రభో ।
తథాఽఽజ్ఞాపయ మాం తాత యథాజ్ఞాం కరవాణి తే ।। ౪౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
అత్యన్తనిశ్చితమతౌ తస్మిన్రాజసుతే సుతామ్ ।

తాముువాచ విశాలోఽపి వ్యాకులీకృతమానసః ॥ ౪౪
నివర్త్యతాం మనః పుత్రి ఏతస్మాచ్చ ప్రయోజనాత్ ।
అన్యం వరయ భర్తారం సన్త్యనేకే నృపాత్మజాః ॥ ౪౫
కన్యోవాచ
వరం వృణోమ్యహం తాత మామేష యది నేచ్ఛతి ।
తపసాఽన్యో న మే భర్తా జన్మన్యస్మిన్భవిష్యతి ॥ ౪౬
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః కరన్ధమో రాజా విశాలేన సమం ముదా ।
స్థిత్వా దినత్రయం తత్ర నిజమభ్యాయయౌ పురమ్ ॥ ౪౭
అవిక్షితోపి తేనైవ పిత్రాన్యైశ్చ నరాధిపైః ।
నిదర్శనైః పురావృత్తైః సాన్త్వితోఽభ్యాగమత్పురమ్ ॥ ౪౮
సాపి కన్యా వనం గత్వా నిసృష్టా నిజబాన్ధవైః ।
తపస్తేపే నిరాహారా వైరాగ్యం పరమాస్థితా ॥ ౪౯
నిరాహారా యదా సా తు మాసత్రయమవస్థితా ।
సమ్ప్రాప పరమామార్తిం కృశాధమనిసన్తతా ॥ 121.౫౦
మన్దోత్సాహాతితన్వఙ్గీ ముమూర్షురపి బాలికా ।
దేహత్యాగాయ సా చక్రే తదా బుద్ధిం నృపాత్మజా ॥ ౫౧
ఆత్మత్యాగాయ తాం జ్ఞాత్వా కృతబుద్ధిం సురాస్తతః ।
సమేత్య ప్రేషయామాసుర్దేవదూతం తదన్తికమ్ ॥ ౫౨
సముపేత్య స తాం ప్రాహ దూతోఽహం పార్థివాత్మజే ।
ప్రేషితస్త్రిదశైస్తుభ్యం యత్కార్యం తన్నిశామయ ॥ ౫3
న భవత్యా పరిత్యాజ్యం శరీరమతిదుర్లభమ్ ।
త్వం భవిష్యసి కల్యాణి జననీ చక్రవర్తినః ॥ ౫౪
పుత్రేణ చ మహాభాగే భోక్తవ్యాని హతారిణా ।

అవ్యాహతాజ్ఞేన చిరం సప్తద్వీపవతీ మహీ ।। ౫౫
హన్తవ్య స్తేన తరుజిద్దేవానాం పురతో రిపుః ।
అయఃశంకుస్తథా క్రూరో ధర్మే స్థాప్యాస్తతః ప్రజాః ।। ౫౬
పరిపాలనీయమఖిలం చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మతః ।
హన్తవ్యా దస్యవో మ్లేచ్ఛా యే చాన్యే దుష్టచేష్టితాః ।। ౫౭
యష్టవ్యం వివిధైర్యజ్ఞైః సమాప్తవరదక్షిణైః ।
వాజిమేధాదిభిర్భద్రే షట్సహస్రైశ్చ సంఖ్యయా ।। ౫౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తం దృష్ట్వా సాఽన్తరిక్షస్థం దివ్యస్రగనులేపనమ్ ।
దేవదూతమువాచేదం రాజపుత్రీ తతో మృదు ।। ౫౯
సత్యం త్వమాగతః స్వర్గాద్దేవదూతో న సంశయః ।
కిన్తు భర్త్రా వినా పుత్రః స కథం మే భవిష్యతి ।। 121.౬౦
అవిక్షితమృతే భర్తా మమ నాన్యోఽత్ర జన్మని ।
భవితేతి ప్రతిజ్ఞాతం మయైతత్సన్నిధౌ పితుః ।। ౬౧
స చ నేచ్ఛతి మాం ప్రోక్తో మత్పిత్రా జనకేన చ ।
కరన్ధమేనాథ సమ్యగ్యాచితశ్చ మయా తథా ।। ౬౨
దేవదూత ఉవాచ
కిమనేన మహాభాగే బహునోక్తేన తే సుతః ।
సముత్పత్స్యతి మా త్యాక్షీస్త్వమాత్మానమధర్మతః ।। ౬3
అత్రైవ కాననే తిష్ఠ తనుం క్షీణాం చ పోషయ ।
తపఃప్రభావాదేతత్తే సర్వం సాధు భవిష్యతి ।। ౬౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా దేవదూతోఽసౌ యథాగతమగచ్ఛత ।
చకారానుదినం సుభ్రూః సాప్యాత్మతనుపోషణమ్ ।। ౬౫

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితం నామైకవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౨౧ ।

122

అథ ద్వావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

అవిక్షిచ్చరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అథ సాఽవిక్షితో మాతా వీరా వీర ప్రజావతీ ।
పుణ్యేఽహని సమాహూయ ప్రాహ పుత్రమవిక్షితమ్ ।। ౧
పుత్రాహమభ్యనుజ్ఞాతా తవ పిత్రా మహాత్మనా ।
ఉపవాసం కరిష్యామి దుష్కరోఽయం కిమిచ్ఛకః ।। ౨
స చాయత్తస్తవ పితుస్త్వయా సాధ్యో మయాపి చ ।
ప్రతిజ్ఞాతే త్వయా పుత్ర తతస్త్రత్ర యతామ్యహమ్ ।। ౩
ద్రవ్యస్యార్ద్ధం మహాకోశాత్తవ దాస్యామ్యహం పితుః ।
ధనం తే పితురాయత్తమనుజ్ఞాతాఽస్మి తేన చ ।। ౪
క్లేశసాధ్యో మదాయత్తః స హి శ్రేయో భవిష్యతి ।
సాధ్యో భవేద్వా యది తే కశ్చిద్బలపరాక్రమైః ।। ౫
స తేఽసాధ్యో హ్యన్యథా వా దుఃఖసాధ్యో భవిష్యతి ।
తత్త్వం ప్రతిజ్ఞాం కురుషే యది పుత్రాత్ర చైవ తే ।।
తద్రైతదహమావాప్స్యే కథ్యతాం యన్మతం తవ ।। ౬

అవిక్షిదువాచ

విత్తం మే పితురాయత్తం మత్స్వామిత్వం న తత్ర వై ।
యన్మచ్ఛరీరనిష్పాద్యం తత్కరిష్యే త్వయోదితమ్ ।। ౭
కిమిచ్ఛకం వ్రతం మాతర్నిశ్చిన్తా భవ నిర్వ్యథా ।
రాజ్ఞా పిత్రాఽభ్యనుజ్ఞాతం యది విత్తేశ్వరేణ మే ।। ౮

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః సా రాజమహిషీ తద్వ్రతం సముపోషితా ।
యథోక్తం సాఽకరోత్పూజాం రాజరాజస్య సంయతా ।।౯
నిధీనామప్యశేషాణాం నిధిపాలగణస్య చ ।
లక్ష్మ్యాశ్చ పరయా భక్త్యా యతవాక్కాయమానసా ।।122.౧౦
వివిక్తే తు గృహస్థోఽయమథ రాజా కరన్ధమః ।
ఆసీన ఉక్తః సచివైర్నీతిశాస్త్రవిశారదైః ।।౧౧
సచివా ఊచుః
రాజన్వయః పరిణతం తవైతచ్ఛాసతో మహీమ్ ।
ఏకస్తే తనయోఽవిక్షిత్త్యక్తదారపరిగ్రహః ।।౧౨
అపుత్రః స చ తే నిష్ఠాం యదా భూప గమిష్యతి ।
తదారిపక్షం పృథివీ నిశ్చితం తవ యాస్యతి ।।౧౩
వంశక్షయస్తే భవితా పితృపిణ్డోదకక్షయః ।
ఏతన్మహత్తేఽరిభయం క్రియాహాన్యా భవిష్యతి ।।౧౪
తస్మాత్కురు తథా భూప యథా తే తనయః పునః ।
కరోతి సతతం బుద్ధిం పితౄణాముపకారిణీమ్ ।।౧౫
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఏతస్మిన్నన్తరే శబ్దం శుశ్రావ జగతీపతిః ।
పురోహితస్య వీరాయా గదతో హ్యర్థినం ప్రతి ।।౧౬
కః కిమిచ్ఛతి దుఃసాధ్యం కస్య కిం సాధ్యతామితి ।
కరన్ధమస్య మహిషీ కిమిచ్ఛికముపోషితా ।।౧౭
రాజపుత్రోఽప్యవిక్షిత్తు శ్రుత్వా పౌరోహితం వచః ।
ప్రత్యువాచార్థినః సర్వాన్రాజద్వారముపాగతాన్ ।।౧౮
మయా సాధ్యం శరీరేణ యస్య కిఞ్చిద్బ్రవీతు సః ।
మమ మాతా మహాభాగా కిమిచ్ఛికముపోషితా ।।౧౯

శృణ్వన్తు మేఽర్థినః సర్వే ప్రతిజ్ఞాతం మయా తదా ।
కిమిచ్ఛథ దదామ్యేష క్రియమాణో కిమిచ్ఛికే ।। 122.౨౦
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతో రాజా నిశమ్యైతద్వాక్యం పుత్రముఖాచ్ఛ్రుతమ్ ।
సముత్పత్యాబ్రవీత్పుత్రమహమర్థీ ప్రయచ్ఛ మే ।। ౨౧
అవిక్షిదువాచ
దాతవ్యం యన్మయా తాత భవతే తద్బ్రవీహి మామ్ ।
కర్తవ్యం దుష్కరం వా తే సాధ్యం దుఃసాధ్యమేవ వా ।। ౨౨
రాజోవాచ
యది సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వం దదాసి చ కిమిచ్ఛకమ్ ।
పౌత్రస్య దర్శయ ముఖం మమోత్సఙ్గగతస్య తత్ ।। ౨3
అవిక్షిదువాచ
అహం తవైకస్తనయో బ్రహ్మచర్యం చ మే నృప ।
న మే పుత్రోఽస్తి పౌత్రస్య దర్శయామి కథం ముఖమ్ ।। ౨౪
రాజోవాచ
పాపాయ బ్రహ్మచర్యం తే యదిదం ధార్యతే త్వయా ।
తస్మాత్త్వం మోచయాత్మానం మమ పౌత్రం చ దర్శయ ।। ౨౫
అవిక్షిదువాచ
విషమం స్యాన్మహారాజ యదన్యత్తత్సమాదిశ ।
వైరాగ్యేణ మయా త్యక్తః స్త్రీసంభోగస్తథాస్తు సః ।। ౨౬
రాజోవాచ
బహుభిర్యుధ్యమానానాం దృష్టో వై వైరిణాం జయః ।
తత్రాపి యది వైరాగ్యముపైషి తదపణ్డితః ।। ౨౭
కిం వా నో బహునోక్తేన బ్రహ్మచర్యం పరిత్యజ ।

మాతుస్త్వమిచ్ఛయా వక్త్ర పౌత్రస్య మమ దర్శయ ॥ ౨౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
యదా స బహుశస్తేన ప్రోక్తః పుత్రేణ పార్థివః ।
నాన్యత్రాప్యర్థయతే కించిత్తదా పుత్రోఽబ్రవీత్పునః ॥ ౨౯
దత్త్వా కిమిచ్ఛకం తుభ్యం ప్రాప్తోఽహం తాత సఙ్కటమ్ ।
తత్కరిష్యామి నిర్లజ్జో భూయో దారపరిగ్రహమ్ ॥ 122.30
స్త్రియాః సమక్షం విజితః పతితో ధరణీతలే ।
స్త్రీపతిర్భవితా భూయస్త్వాత్రైతదతిదుష్కరమ్ ॥ 3౧
తథాపి కిం కరోమ్యేష సత్యపాశవశఙ్గతః ।
కరిష్యామి యథాఽఽత్థ త్వం భుజ్యతాం నిజశాసనమ్ ॥ 3౨
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితం నామ ద్వావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।
౧౨౨ ।

123

అథ త్రయోవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

అవిక్షిచ్చరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ
కదాచిద్రాజపుత్రోఽసౌ మృగయామచరద్వనే ।
మృగాన్విధ్యన్వరాహాంశ్చ శార్దూలాదీంశ్చ దంష్ట్రిణః ॥ ౧
శుశ్రావ సహసా శబ్దం త్రాహిత్రాహీతి యోషితః ।
విక్రోశన్త్యాః సుబహుశో భయగద్గదముచ్చకైః ॥ ౨
మాభైర్మాభైరితి వదన్రాజపుత్రః స వేగితః ।
చోదయామాస తురగం యతః శబ్దః సమాగతః ॥ 3 .
తతశ్చ సాపి చుక్రోశ కన్యకా విజనే వనే ।
గృహీతా దనుపుత్రేణ దృఢకేశేన మానినీ ॥ ౪
కరన్ధమసుతస్యాహం భార్యా చాహమవిక్షితః ।

హరత్యనార్యో విపినే పృథివీశస్య ధీమతః ।।౫

యస్య సర్వే మహీపాలాస్తథా గన్ధర్వగుహ్యకాః ।

న సమర్థాః పురః స్థాతుం తస్య భార్యా హతాస్మ్యహమ్ ।।౬

యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః ।

కరన్ధమసుతస్యైషా తస్య భార్యా హృతాస్మ్యహమ్ ।।౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యాకర్ణ్య మహీపాలతనయః సశరాసనీ ।

చిన్తయామాస కిమిదం మమ భార్యాత్ర కాననే ।।౮

మాయేయం రక్షసాం నూనం దుష్టానాం కాననౌకసామ్ ।

అథవా గత ఏవాహం సర్వం వేత్స్యామి కారణమ్ ।।౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

త్వరితః స తతో గత్వా దదర్శాతిమనోరమామ్ ।

కాననే కన్యకామేకాం సర్వాలఙ్కారభూషితామ్ ।।123.౧౦

గృహీతాం దనుపుత్రేణ దృఢకేశేన దణ్డినా ।

త్రాహిత్రాహీతి కరుణం విక్రోశన్తీ పునః పునః ।।౧౧

మా భైరితి స తామాహ హతోఽసీతి చ తం వదన్ ।

శాసతీమాం మహీం దుష్టః కో దూయేత కరన్ధమే ।।౧౨

యస్య ప్రతాపావనతా భువి సర్వే మహీక్షితః ।

తతస్తమాగతం దృష్ట్వా గృహీతవరకార్ముకమ్ ।।౧3

మాం త్రాహీత్యాహ తన్వఙ్గీ హృతాస్మ్యేషేతి చాసకృత్ ।

రాజ్ఞః కరన్ధమస్యాహం స్నుషా భార్యాప్యవిక్షితః ।।

హృతాస్మ్యేతేన దుష్టేన సనాథాఽనాథవద్వనే ।।౧౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతో విమమృశే వాక్యమవిక్షిత్స తథోదితమ్ ।

కథమేషా హి మే భార్యా స్నుషా తాతస్య వా కథమ్ ।।౧౫
అథవా మోచయామ్యేతాం తన్వీం వేత్స్యామి తత్పునః ।
క్షత్రియైర్ధార్యతే శస్త్రమార్తానాం త్రాణకారణాత్ ।।౧౬
తతః క్రుద్ధోఽబ్రవీద్వీరో దానవం తం సుదుర్మతిమ్ ।
జీవన్గచ్ఛ విముచ్యైనామన్యథా న భవిష్యసి ।।౧౭
తతః స తాం విహాయోచ్చైర్దణ్డముత్క్షిప్య దానవః ।
తమప్యధావత్సోఽప్యేనం శరవర్షైరవాకిరత్ ।।౧౮
స వార్యమాణో బాణౌఘైర్దానవోఽతిమదాన్వితః ।
రాజపుత్రాయ చిక్షేప దణ్డం శంకుశతావృతమ్ ।।౧౯
తమాపతన్తం చిచ్ఛేద శరైర్భూపసుతస్తతః ।
సోఽప్యాసన్నం గృహీత్వోచ్చైర్ద్రుమమాజౌ వ్యవస్థితః ।।123.౨౦
సృజతః శరవర్షాణి తం చిక్షేప తతో ద్రుమమ్ ।
స చ తం తిలశశ్చక్రే భల్లైః కార్ముకమోచితైః ।।౨౧
తతశ్చిక్షేప చ శిలాం రాజపుత్రాయ దానవః ।
సాపి మోఘా పపాతోర్వ్యాముజ్ఝితా తేన లాఘవాత్ ।।౨౨
రాజపుత్రాయ కుపితో యద్యచ్చిక్షేప దానవః ।
తత్తచ్చిచ్ఛేద బాణౌఘైర్భూభృత్సూనుః సలీలయా ।।౨3
తతో విచ్ఛిన్నదణ్డోఽసౌ విచ్ఛిన్నసకలాయుధః ।
ముష్టిముద్యమ్య సక్రోధో రాజపుత్రమధావత ।।౨౪
తస్యాపతత ఏవాసౌ కరన్ధమసుతః శిరః ।
ఛిత్త్వా వేతసపత్రేణ పాతయామాస వై భువి ।।౨౫
తస్మిన్వినిహతే దేవైర్దానవే దుష్టచేష్టితే ।
కరన్ధమసుతః సర్వైః సాధుసాధ్వితి భాషితః ।।౨౬
వరం వృణీష్వేతి తదా దేవైరుక్తో నృపాత్మజః ।

వవ్రే పుత్రం మహావీర్యం పితుః ప్రియచికీర్షయా ।। ౨౭
దేవా ఊచుః
భవిష్యతి హి తే పుత్రశ్చక్రవర్తీ మహాబలః ।
అస్యామేవ హి కన్యాయాం మోక్షితాయాం త్వయానఘ ।। ౨౮
రాజపుత్ర ఉవాచ
పిత్రాహం సత్యపాశేన బద్ధ ఇచ్ఛామ్యహం సుతమ్ ।
రాజభిర్నిర్జితేనాజౌ త్యక్తో మే దారసంగ్రహః ।। ౨౯
సా చ మే యావతా త్యక్తా విశాలనృపతేః సుతా ।
తయా చ మత్కృతే త్యక్తో మామృతే నరసత్తమః ।। 123.30
తత్కథం తామపాస్యాద్య విశాలతనయామహమ్ ।
నృశంసాత్మా కరిష్యామి అన్యనారీపరిగ్రహమ్ ।। ౩౧
దేవా ఊచుః
ఇయమేవ హి తే భార్యా శ్లాఘ్యతే యా త్వయా సదా ।
విశాలస్య సుతా సుభ్రూస్త్వత్కృతే యాఽఽశ్రితా తపః ।। ౩౨
అస్యాముత్పత్స్యతే వీరః సప్తద్వీపప్రసాధకః ।
యష్టా యజ్ఞసహస్రాణాం చక్రవర్తీ సుతస్తవ ।। ౩౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యుచ్చార్య యయుర్దేవాః కరన్ధమసుతం ద్విజ ।
సోఽప్యాహ తాం తదా పత్నీం కథ్యతాం భీరు కిన్త్విదమ్ ।। ౩౪
సా చాస్మై కథయామాస త్యక్తాహం భవతా యదా ।
త్యక్తబన్ధుజనాఽరణ్యం నిర్వేదాత్సముపాగతా ।। ౩౫
అత్రాహం తపసా వీర క్షీణప్రాయం కలేవరమ్ ।
త్యక్తుకామా సమభ్యేత్య దేవదూతేన వారితా ।। ౩౬
భవిష్యతి చ పుత్రస్తే చక్రవర్తీ మహాబలః ।

ప్రీణయిష్యతి యో దేవానసురాంశ్చ హనిష్యతి ।। ౩౭
ఇతి దేవాజ్ఞయా తేన దేవదూతేన వారితా ।
న సన్త్యక్తవతీ దేహం త్వత్సఙ్గమమనోరథా ।। ౩౮
పరశ్వశ్చ మహాభాగ స్నాతుం గఙ్గాహ్రదం గతా ।
అవతీర్ణా వికృష్టాస్మి వృద్ధనాగేన కేనచిత్ ।। ౩౯
తతో రసాతలం నీతా తేన తత్ర చ మే పురః ।
నాగాః సహస్రశస్తస్థుర్నాగపత్న్యః కుమారకాః ।। 123.౪౦
తుష్టువుర్మాం సమభ్యేత్య మామన్యేఽపూజయంస్తథా ।
యయాచిరే సవినయం నాగా మామఙ్గనాస్తథా ।। ౪౧
ప్రసాదం కురు సర్వేషాం త్వమస్మాకం సుతస్త్వయా ।
అపరాధముపేతానాం సంనివార్యో వధోన్ముఖః ।। ౪౨
అపరాధం కరిష్యన్తి త్వత్పుత్రస్యానిలాశనాః ।
తన్నిమిత్తం నివార్యోఽసౌ ప్రసాదః క్రియతామితి ।। ౪౩
తథేతి చ మయా ప్రోక్తే దివ్యైః పాతాలభూషణైః ।
భూషితాహం తథా పుష్పైర్గన్ధవాసోభిరుత్తమైః ।। ౪౪
సమానీతా తథా లోకమిమం తేనానిలాశినా ।
పురా యథా కాన్తిమతీ పూర్వవద్రూపశాలినీ । ౪౫
ఇతి రూపవతీం దృష్ట్వా సర్వాలఙ్కారభూషితామ్ ।
జగ్రాహ దృఢకేశోఽయం హర్తుకామః సుదుర్మతిః ।। ౪౬
యుష్మద్బాహుబలేనాహం రాజపుత్ర విమోక్షితా ।
తత్ప్రసీద మహాబాహో మా ప్రతీచ్ఛ త్వయా సమః ।।
భూలోకే రాజపుత్రోఽన్యో నాస్తి సత్యం బ్రవీమ్యహమ్ ।। ౪౭
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితం నామ
త్రయోవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః । ౧౨౩ ।

124

అథ చతుర్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మరుత్తపుత్రోత్పత్తివర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా స్మృత్వా పితృవచః శుభమ్ ।
కిమిచ్ఛకే ప్రతిజ్ఞాతే యదుక్తం తేన భూభృతా ।। ౧
ప్రత్యువాచ స తాం కన్యామవిక్షిన్నృపతేః సుతః ।
సానురాగమనాః కన్యాం త్యక్తభోగాం చ తత్కృతే ।। ౨
యదాహం త్యక్తవాంస్తన్వీం త్వామరాతిపరాజితః ।
విజిత్య శత్రూనన్యాన్ప్రాప్తా త్వం మయాత్ర కరోమి కిమ్ ।। ౩

కన్యోవాచ

మమ పాణిం గృహాణ త్వం రమణీయేఽత్ర కాననే ।
సకామాయాః సకామేన సఙ్గమో గుణవాన్భవేత్ ।। ౪

రాజపుత్ర ఉవాచ

ఏవం భవతు భద్రం తే విధిరేవాత్ర కారణమ్ ।
అన్యథా కథమన్యత్ర త్వామహం చ సమాగతః ।। ౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏతస్మిన్నన్తరే ప్రాప్తో గన్ధర్వతనయో మునే ।
వరాప్సరోభిః సహితో గన్ధర్వైరపరైర్వృతః ।। ౬

గన్ధర్వ ఉవాచ

రాజపుత్ర సుతేయం మే భామినీ నామ మానినీ ।
అభిశాపాదగస్త్యస్య విశాలతనయాఽభవత్ ।। ౭
బాలభావేన యోఽగస్త్యః కోపితః క్రీడమానయా ।
తత స్తేన తదా శప్తా మానుషీ త్వం భవిష్యసి ।। ౮
ప్రసాదితః స చాస్మాభిర్బాలేయమవివేకినీ ।

తవాపరాద్ధా విప్రర్షే ప్రసాదః క్రియతామితి ।।౯
ప్రసాద్యమానః సోఽస్మాభిరిదమాహ మహామునిః ।
బాలేతి మత్వా శాపోఽల్పో దత్తోఽస్యా నాన్యథైవ తత్ ।।124.౧౦
ఇతి శాపాదగస్త్యస్య విశాలభవనే శుభా ।
జాతేయం మత్సుతా సుభ్రూర్భామినీ నామ నామతః ।।౧౧
తదస్యాహం కృతే ప్రాప్తో గృహాణేమాం నృపాత్మజామ్ ।
మమాత్మజా సుతస్తేఽత్ర చక్రవర్తీ భవిష్యతి ।।౧౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తథేత్యుక్త్వేతి తస్యాశ్చ స పాణిం పార్థివాత్మజః ।
జగ్రాహ విధివద్ధోమం చక్రే తత్ర చ తుమ్బురుః ।।౧౩
ప్రజగుర్దేవగన్ధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ।
పుష్పాణి ససృజుర్మేఘా దేవవాద్యాని సస్వనుః ।।౧౪
వివాహే రాజపుత్రస్య తయా తత్ర సమేయుషః ।
సమస్తవసుధాత్రాణకర్తృకారణభూతయా ।।౧౫
తతో గన్ధర్వలోకం తే సహ తేన మహాత్మనా ।
నిఃశేషేణ యయుః సా చ స రాజసుతో మునే ।।౧౬
భామిన్యా ముముదే సార్ద్ధమవిక్షిన్నృపనన్దనః ।
సా చ తేన సమం తత్ర భోగసమ్పత్సమన్వితా ।।౧౭
కదాచిదతిరమ్యేఽసౌ నగరోపవనే తయా ।
విక్రీడతి సమం తన్వ్యా కదాచిదుపపర్వతే ।।౧౮
కదాచిత్పులినే నద్యా హంససారసశోభితే ।
కదాచిద్భవనస్యాన్తే ప్రాసాదే చాతిశోభనే ।।౧౯
విహారదేశేష్వన్యేషు రమణీయేష్వహర్నిశమ్ ।
స రేమే సహితస్తన్వ్యా సా చ తేన మహాత్మనా ।।124.౨౦

భక్ష్యానులేపనం వస్త్రం స్రక్పానాదికముత్తమమ్ ।

ఉపాజహ్రుస్తయోస్తత్ర మునిగన్ధర్వకిన్నరాః ।। ౨౧

తయా చ రమతస్తస్య భామిన్యా సహ దుర్లభే ।

గన్ధర్వలోకే వీరస్య పుత్రం సా సుషువే శుభా ।। ౨౨

తస్మిఞ్జాతే మహావీర్యే గన్ధర్వాణాం మహోత్సవః ।

బభూవ మనుజవ్యాఘ్రే తేన కార్యమవేక్షతామ్ ।। ౨౩

జగుః కేచిత్తథైవాన్యే మృదఙ్గపటహానకాన్ ।

అవాదయన్త చైవాన్యే వేణువీణాదికాంస్తథా ।। ౨౪

ననృతుశ్చ తథా తత్ర బహవోఽప్సరసాం గణాః ।

పుష్పవృష్టిముచో మేఘా జగర్జుర్మృదునిస్వనాః ।। ౨౫

తథా కోలాహలే తస్మిన్వర్తమానేఽథ తుమ్బురుః ।

ప్రణయేన స్మృతోఽభ్యేత్య జాతకర్మాకరోన్మునిః ।। ౨౬

దేవాః సమాయయుః సర్వే తథా దేవర్షయోఽమలాః ।

పాతాలాత్పన్నగేన్ద్రాశ్చ శేషవాసుకితక్షకాః ।। ౨౭

తథా దేవాసురాణాం చ యే ప్రధానా ద్విజోత్తమ ।

యక్షాణాం గుహ్యకానాం చ వాయవశ్చ తథాఽఖిలాః ।। ౨౮
తదాఽఽగతైరశేషర్షిదేవదానవపన్నగైః ।

మునిభిశ్చాకులమభూద్గన్ధర్వాణాం మహత్పురమ్ ।। ౨౯

తతః స తుమ్బురుః కృత్వా జాతకర్మాదికాః క్రియాః ।

చక్రే స్వస్త్యయనం తస్య బాలస్య స్తుతిపూర్వకమ్ ।। 124.30

చక్రవర్తీ మహావీర్యో మహాబాహుర్మహాబలః ।

మహాన్తం కాలమీశిత్వమశేషాయాః క్షితేః కురు ।। ౩౧

ఇమే శక్రాదయః సర్వే లోకపాలస్తథర్షయః ।

స్వస్తి కుర్వన్తు త వీర వీర్యం చారివినాశనమ్ ।। ౩౨

మరుత్తవ శివాయాస్తు వాతి పూర్వేణ యోఽరజాః ।

మరుత్తే విమలో ఽక్షీణో ఽవైషమ్యాయాస్తు దక్షిణః ।। ౩౩
పశ్చిమస్తే మరుద్వీర్యముత్తమం తే ప్రయచ్ఛతు ।
బలం యచ్ఛతు చోత్కృష్టం మరుత్తే చ తథోత్తరః ।। ౩౪
ఇతి స్వస్త్యయనస్యాన్తే వాగువాచాశరీరిణీ ।
మరుత్తవేతి బహుశో యదిదం గురురబ్రవీత్ ।। ౩౫
మరుత్త ఇతి తేనాయం భువి ఖ్యాతో భవిష్యతి ।
భువి చాస్య మహీపాలా యాస్యన్త్యాజ్ఞావశా యతః ।। ౩౬
ఏష సర్వక్షితీశానాం వీరః స్థాస్యతి మూర్ద్ధని ।
చక్రవర్తీ మహావీర్యః సప్తద్వీపవతీం మహీమ్ ।। ౩౭
ఆక్రమ్య పృథివీపాలానయం భోక్ష్యత్యవారితః ।
ప్రధానః పృథివీశానాం భవిష్యత్యేష యజ్వినామ్ ।।
ఆధిక్యం శౌర్యవీర్యేణ భవిష్యత్యస్య రాజసు ।। ౩౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యాకర్ణ్య వచః సర్వే కేనాప్యుక్తం దివౌకసామ్ ।
తుతుషుర్విప్రగన్ధర్వాశ్చాస్య మాతా తథా పితా ।। ౩౯
ఇతి శ్రీ మార్కణ్డేయపురాణేఽవిక్షిచ్చరితేఽవిక్షితో మరుత్తపుత్రోత్పత్తివర్ణనం నామ చతుర్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౨౪।

125

అథ పఞ్చవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మరుత్తచరిత్రవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః స రాజపుత్రస్తమాదాయ దయితం సుతమ్ ।
పత్నీం చానుగతో విప్ర గన్ధర్వైరాయయౌ పురమ్।। ౧
స పితుర్భవనం ప్రాప్య వవన్దే పితురాదరాత్ ।

చరణౌ సా చ తన్వఙ్గీ హ్రీమతీ నృపతే సుతా ।। ౨
తథాహ రాజపుత్రోఽసౌ గృహీత్వా బాలకం సుతమ్ ।
ధర్మాసనగతం భూపం రాజ్ఞాం మధ్యే కరన్ధమమ్ ।। 3
ముఖం పౌత్రస్య పశ్యైతదుత్సఙ్గస్థస్య యన్మయా ।
కిమిచ్ఛకే ప్రతిజ్ఞాతం తుభ్యం మాతుః కృతే పురా ।। ౪
ఇత్యుక్త్వా పితురుత్సఙ్గే తం కృత్వా తనయం తతః ।
యథావృత్తమశేషం స కథయామాస తస్య తత్ ।। ౫
స పరిష్వజ్య తం పౌత్రమానన్దాస్రావిలేక్షణః ।
స భాగ్యోఽస్మీత్యథాత్మానం ప్రశశంస పునః పునః ।। ౬
తతః సోఽర్ఘ్యాదినా సమ్యగ్గన్ధర్వాన్సముపాగతాన్ ।
సమ్మానయామాస ముదా విస్మృతాన్యప్రయోజనః ।। ౭
తతః పురే మహానాసీదానన్దః పౌరవేశ్మసు ।
అస్మాకం సన్తతిర్జాతా నాథస్యేతి మహామునే ।। ౮
హృష్టపుష్టే పురే తస్మిన్గీతవాద్యైర్వరాఙ్గనాః ।
విలాసిన్యోఽతిచార్వఙ్గ్యో ననృతుర్లాస్యముత్తమమ్ ।। ౯
రాజా చ ద్విజముఖ్యేభ్యో రత్నాని చ వసూని చ ।
గావో వస్త్రాణ్యలఙ్కారానదదాద్ధృష్టమానసః ।। 125.౧౦
తతః స బాలో వవృధే శుక్లపక్షే యథా శశీ ।
పితౄణాం ప్రీతిజనకో జనస్యేష్టశ్చ సోఽభవత్ ।। ౧౧
ఆచార్యాణాం సకాశాత్స ప్రాగ్వేదాఞ్గృహే మునే ।
తతః శాస్త్రాణ్యశేషాణి ధనుర్వేదం తతః పరమ్ ।। ౧౨
కృతోద్యోగో యదా సోఽభూత్ఖడ్గకార్ముకకర్మణి ।
అన్యేషు చ తథా వీరః శస్త్రేషు విజితశ్రమః ।। ౧3
తతోఽస్త్రాణి స జగ్రాహ భార్గవాద్భృగుసమ్భవాత్ ।

వినయావనతో విప్ర గురోః ప్రీతిపరాయణః ।।౧౪
గృహీతాస్త్రః కృతీ వేదే ధనుర్వేదస్య పారగః ।
నిష్ణాతః సర్వవిద్యాసు న బభూవ తతః పరః ।।౧౫
విశాలోఽపి సుతావార్త్తాముపలభ్యాఖిలామిమామ్ ।
హర్షనిర్భరచిత్తోఽభూద్దౌహిత్రస్య చ యోగ్యతామ్ ।।౧౬
అథ రాజా సుతసుతం దృష్ట్వా ప్రాప్తమనోరథః ।
యజ్ఞానేకాన్నిష్పాద్య దత్త్వా దానాని చార్థినామ్ ।।౧౭
కృతశేషక్రియో యుక్తః స వర్ధేర్ధర్మతో మహీమ్ ।
పరిపాల్యారివిజయీ బలబుద్ధిసమన్వితః ।।౧౮
స యియాసుర్వనం పుత్రమవిక్షితమభాషత ।
పుత్ర వృద్ధోఽస్మి గచ్ఛామి వనం రాజ్యం గృహాణ మే ।।౧౯
కృతకృత్యోఽస్మి నాస్త్యన్యత్కిఞ్చిత్త్వదభిషేచనాత్ ।
సునిష్పన్నమతో రాజ్యం త్వం గృహాణ మయార్పితమ్ ।।125.౨౦
ఇత్యుక్తః పితరం ప్రాహ సోఽవిక్షిన్నృపనన్దనః ।
ప్రశ్రయావనతో భూత్వా యియాసుస్తపసే వనమ్ ।।౨౧
నాహం తాత కరిష్యామి పృథివ్యాః పరిపాలనమ్ ।
నాపైతి హ్రీర్మే మనసి రాజ్యేఽయం త్వం నియోజయ ।।౨౨
తాతేన మోక్షితో బద్ధో న స్వవీర్యాదహం యతః ।
తతః కియత్పౌరుషం మే పురుషైః పాల్యతే మహీ ।।౨౩
యోఽహం న పాలనాయాలమాత్మనోఽపి వసున్ధరామ్ ।
స కథం పాలయిష్యామి రాజ్యమన్యత్ర విక్షిప ।।౨౪
స స్త్రీసధర్మా పురుషో యశ్చాన్యేనావద్రుహ్యతే ।
ఆత్మాఽమోహాయ భవతా బన్ధనాద్యేన మోక్షితః ।।౨౫
సోఽహం కథం భవిష్యామి స్త్రీసధర్మా మహీపతిః ।

స్త్రియః పుమాన్ప్రవేద్భర్తా య శూరః స మహీపతిః ।। ౨౬
పితోవాచ
న భిన్న ఏవ పుత్రస్య పితా పుత్రస్తథా పితుః ।
నాన్యేన మోక్షితో వీర యస్త్వం పిత్రా విమోక్షితః ।।
పుత్ర ఉవాచ
హదయం నాన్యథా నేతుం మయా శక్యం నరేశ్వర ।। ౨౭
హృదయే హ్రీర్మమాతీవ యస్త్వహం మోక్షితస్త్వయా ।। ౨౮
పిత్రోపాత్తాం శ్రియం భుఙ్క్తే పిత్రా కృచ్ఛ్రాత్సముద్ధృతః ।
విజ్ఞాయతే చ యః పిత్రా మానవః సోఽస్తు నో కులే ।। ౨౯
స్వయమర్జితవిత్తానాం ఖ్యాతిం స్వయముపేయుషామ్ ।
స్వయం నిస్తీర్ణకృచ్ఛ్రాణాం యా గతిః సాఽస్తు మే గతిః ।। 125.30
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యాహ బహుశః పిత్రా యదాప్యుక్త్వోఽప్యసౌ మునే ।
తదా తస్య సుతం రాజ్యే మరుత్తమకరోన్నృపః ।। 3౧
స పిత్రా సమనుజ్ఞాతం రాజ్యం ప్రాప్య పితామహాత్ ।
చకార సమ్యక్సుహృదామానన్దముపపాదయన్ ।। 3౨
రాజా కరన్ధమశ్చాపి వీరామాదాయ తాం తథా ।
వనం జగామ తపసే యతవాక్కాయమానసః ।। 33
తత్ర వర్షసహస్రం స తపస్తప్త్వా సుదుశ్చరమ్ ।
విహాయ దేహం నృపతిః శక్రస్యాప సలోకతామ్ ।। 3౪
సాస్య పత్నీ తదా వీరా వర్షాణామపరం శతమ్ ।
తపశ్చచార విప్రర్షే జటిలామలపఙ్కినీ ।। 3౫
సాలోక్యమిచ్ఛతీ భర్తుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః ।
ఫలమూలకృతాహారా భార్గవాశ్రమసంశ్రయా ।।

ద్విజాతిపత్నీమధ్యస్థా ద్విజశుశ్రూషణాదృతా ।। ౩౬

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మరుత్తచరితే పఞ్చవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః । ౧౨౫ ।

126

అథ షడ్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మరుత్తచరితవర్ణనమ్

క్రౌష్టుకిరువాచ

భగవన్విస్తరాత్సర్వం మమైతత్కథితం త్వయా ।

కరన్ధమస్య చరితమవిక్షిచ్చరితం చ యత్ ।। ౧

అవిక్షితస్య నృపతేర్మరుత్తస్య మహాత్మనః ।

శ్రోతుమిచ్ఛామి చరితం శ్రూయతే సోఽతిచేష్టితః ।। ౨

చక్రవర్తీ మహాభాగః శూరః కాన్తో మహామతిః ।

ధర్మవిద్ధర్మకృచ్చైవ సమ్యక్పాలయితా భువః ।। ౩

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

స పిత్రా సమనుజ్ఞాతం రాజ్యం ప్రాప్య పితామహాత్ ।

ధర్మతః పాలయామాస పితా పుత్రానివౌరసాన్ ।। ౪

ఇయాజ సుబహూన్యజ్ఞాన్యథావత్స్వాప్తదక్షిణాన్ ।

ఋత్విక్పురోహితాదేశాదనిర్విణ్ణో మహీపతిః ।। ౫

తస్యాప్రతిహతం చక్రమాసీద్ద్వీపేషు సప్తసు ।

గతిశ్చాప్యనవచ్ఛిన్నా స్వఃపాతాలజలాదిషు ।। ౬

తతః ప్రాప్య ధనం విప్ర యథావత్స్వక్రియాపరః ।

అయజత్స మహాయజ్ఞైర్దేవానిన్ద్రపురోగమాన్ ।। ౭

ఇతరే చ యథావర్ణాః స్వే స్వే కర్మణ్యతన్ద్రితాః ।

తదుపాత్తధనాశ్చక్రురిష్టాపూర్తాదికాః క్రియాః ।। ౮

పాల్యమానా మహీ తేన మరుత్తేన మహాత్మనా ।

యోఽస్పర్ధ్వాత్త్రిదశావాసవాసిభిర్ద్విజసత్తమ ।।౯
తేనాతిశయితాః సర్వే కేవలం న మహీక్షితః ।
యజ్వినా దేవరాజోఽపి శతయజ్ఞాభిసన్దినా ।।126.౧౦
ఋత్విక్తస్య తు సంవర్తో బభూవాఙ్గిరసః సుతః ।
భ్రాతా బృహస్పతేర్విప్ర మహాత్మా తపసాం నిధిః ।।౧౧
సౌవర్ణో ముఞ్జవాన్నామ పర్వతః సురసేవితః ।
పాతితం తేన తచ్ఛృఙ్గం కృతే తస్య మహీపతేః ।।౧౨
తేన యస్యాఖిలం యజ్ఞే భూమిభాగాదికం ద్విజ ।
ప్రాసాదాశ్చ కృతాః శుభ్రాస్తపసా సర్వకాఞ్చనాః ।।౧3
గాథాశ్చాప్యత్ర గాయన్తి మరుత్తచరితాశ్రయాః ।
సాతత్యేనర్షయః సర్వే కుర్వన్తోఽధ్యయనం యథా ।।౧౪
మరుత్తేన సమో నాభూద్యజమానో మహీతలే ।
సదః సమస్తం యద్యజ్ఞే ప్రాసాదాశ్చైవ కాఞ్చనాః ।।౧౫
అమాద్యదిన్ద్రః సోమేన దక్షిణాభిర్ద్విజాతయః ।
విప్రాణాం పరివేష్టారః శక్రాద్యాస్త్రిదశోత్తమాః ।।౧౬
యథా యజ్ఞే మరుత్తస్య తృప్తాః సర్వే మహీపతేః ।
సువర్ణమఖిలం త్యక్తం రత్నపూర్ణగృహే ద్విజైః ।।౧౭
ప్రాసాదాదిసమస్తం చ సౌవర్ణం తస్య యత్క్రతౌ ।
త్రయో వర్ణాహ్యలభ్యన్త తస్మాత్కేచిత్తథా దదుః ।।౧౮
(తేన త్యక్తేన శిష్టా యే జనాః పూర్ణమనోరథాః ।
తేఽపి యజ్ఞాన్యజన్తే స్మ దేశే దేశే పృథక్పృథక్ ।।)
తస్యైవం కుర్వతో రాజ్యం సమ్యక్పాలయతః ప్రజాః ।
తపస్వీ కశ్చిదభ్యేత్య తమాహ మునిసత్తమ ।।౧౯
పితుర్మాతా తవాహేదం దృష్ట్వా తాపసమణ్డలమ్ ।

విషాభిభూతమురగైర్మదోన్మత్తైర్నరేశ్వర ।। 126.౨౦
పితామహస్తే స్వర్యాతః సమ్యక్సంపాల్య మేదినీమ్ ।
పితా తవ తథా శక్తో హిత్వా గ్రామం వనం గతః ।।
(తపశ్చరణశక్తాఽహమిహ చౌర్వాశ్రమే స్థితా) ।। ౨౧
సాఽహం పశ్యామి వైకల్యం తవ రాజ్యం ప్రశాసతః ।
పితామహస్య తేనాభూద్యత్పూర్వేషాం చ తే నృప ।। ౨౨
నూనం ప్రమత్తో భోగేషు సక్తో వాఽవిజితేన్ద్రియః ।
చారాన్ధతా యతోఽస్తీయం దుష్టాదుష్టం న వేత్సి యత్ ।। ౨౩
పాతాలాదభ్యుపేతైస్తు భుజగైర్దశశాలిభిః ।
దష్టా మునిసుతాః సప్త దూషితాశ్చ జలాశయః ।। ౨౪
స్వేదమూత్రపురీషేణ దూషితం సుశృతం హవిః ।
అపరాధం సముద్దిశ్య దత్తో నాగబలిశ్చిరాత్ ।। ౨౫
ఏతే సమర్థా మునయో భస్మీకర్తుం భుజఙ్గమాన్ ।
కిన్త్వేషాం నాధికారోఽత్ర త్వమేవాధికారవాన్ ।। ౨౬
తావత్సుఖం భూపతిజైర్భోగజం ప్రాప్యతే నృప ।
అభిషేకజలం యావన్న మూర్ధ్ని వినిపాత్యతే ।। ౨౭
కాని మిత్రాణి కః శత్రుర్మమ శత్రోర్బలం కియత్ ।
కోఽహం కే మన్త్రిణః పక్షే కే వా భూపతయో మమ ।। ౨౮
(కియాన్కోశో బలం కింవా కోఽనురక్తో జనో మమ) ।
విరక్తో వా పరైర్భిన్నః పరేషామపి కీదృశః ।।
కః సమ్యగత్ర నగరే విషయే వా జనో మమ ।। ౨౯
ధర్మకర్మాశ్రయో మూఢః కః సమ్యగపి వర్త్తతే ।
కో దణ్డ్యః పరిపాల్యః కః కే చోపేక్ష్యా నరా మయా ।। 126.30
సామభేదతయా దమ్యా దేశకాలమవేక్షతా ।

చారాంశ్చ చారయేదన్యైరజ్ఞాతాన్భూపతిశ్చరైః ।। ౩౧

సచివాదిషు సర్వేషు చరాన్దద్యాన్మహీపతిః ।

ఇత్యాదౌ భూపతిర్నిత్యం కర్మణ్యాసక్తమానసః ।। ౩౨

నయేద్దినం తథా రాత్రిం న తు భోగపరాయణః ।

రాజ్ఞాం శరీరగ్రహణం న భోగాయ మహీపతే ।। ౩౩

క్లేశాయ మహతే పృథ్వీ స్వధర్మపరిపాలనే ।

సమ్యక్పాలయతః పృథ్వీం స్వధర్మం చ మహీపతే ।। ౩౪

ఇహ క్లేశో మహాన్స్వర్గే పరమం సుఖమక్షయమ్ ।

తదేతదవబుధ్యస్వ హిత్వా భోగాన్నరేశ్వర ।। ౩౫

పాలనాయ క్షితేః క్లేశమఙ్గీకర్తుమిహార్హసి ।

ఇతి వృత్తమృషీణాం యద్వ్యసనం త్వయి శాసతి ।। ౩౬

భుజఙ్గహేతుకం భూప చారాన్ధో నాపి వేత్సి తత్ ।

బహునాత్ర కిముక్తేన దుష్టే దణ్డో నిపాత్యతామ్ ।। ౩౭

శిష్టాన్పాలయ రాజంస్త్వం ధర్మషడ్భాగమాప్స్యసి ।

అరక్షన్పాపమఖిలం దుష్టైరవినయాత్కృతమ్ ।। ౩౮

సమవాప్స్యస్యసన్దిగ్ధం యదిచ్ఛసి కురుష్వ తత్ ।

ఏతన్మయోక్తం సకలం యత్తవాహం పితామహః ।।

కురుష్వైవం స్థితే యత్తే రోచతే వసుధాధిప ।। ౩౯

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మరుత్తచరితవర్ణనం నామ షడ్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః । ౧౨౬ ।

127

అథ సప్తవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మరుత్తచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి తాపసవాక్యం స శ్రుత్వా లజ్జాపరో నృపః ।

ధిజ్మాం చారాన్ధమిత్యుక్త్వా నిఃశ్వస్య జగృహే ధనుః ।।౧
తతః స త్వరితం గత్వా తమౌర్వస్యాశ్రమం ప్రతి ।
వవన్దే శిరసా వీరాం మాతరం పితురాత్మనః ।।౨
తాపసాంశ్చ యథాన్యాయం తైశ్చాశీర్భిరభిష్టుతః ।
దృష్ట్వా చ తాపసాన్సప్త నాగైర్దష్టాన్మృతాన్భువి ।।3
నినిన్దాత్మానమసకృత్పురస్తేషాం మహీపతిః ।
ఉవాచ చైతదద్యాహం మద్వీర్యమవమన్యతామ్ ।।౪
యత్కరోమి భుజఙ్గానాం దుష్టానాం బ్రాహ్మణద్విషామ్ ।
తత్పశ్యతు జగత్సర్వం సదేవాసురమానుషమ్ ।।౫
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇత్యుక్త్వా జగృహే కోపాదస్త్రం సంవర్తకం నృపః ।
నాశాయాశేషనాగానాం పాతాలోర్వీవిచారిణామ్ ।।౬
తతో జజ్వాల సహసా నాగలోకః సమన్తతః ।
మహాస్త్రతేజసా విప్ర దహ్యమానో నివారితః ।।౭
హా హా తాతేతి హా మాతర్హా హా వత్సేతి సంభ్రమే ।
తస్మిన్నస్త్రకృతే వాచః పన్నగానామథాభవన్ ।।౮
కేచిజ్జ్వలద్భిః పుచ్ఛాగ్రైః ఫణైరన్యే భుజఙ్గమాః ।
గృహీతపుత్రదారాశ్చ త్యక్తాభరణవాససః ।।౯
పాతాలముత్సృజ్య యయుః శరణం భామినీం తదా ।
మరుత్తమాతరం పూర్వం యయా దత్తం తదాభయమ్ ।।127.౧౦
తాముపేత్యోరగాః సర్వే సప్రణామం భయాతురాః ।
సగద్గదమిదం ప్రోచుః స్మర్యతాం నః పురోదితమ్ ।।౧౧
ప్రణమ్యాభ్యర్థితం పూర్వం యదస్మాభిః రసాతలే ।
తస్య కాలోఽయమాయాతస్త్రాహి వీరప్రజాయిని ।।౧౨

పుత్రో నివార్యతాం రాజ్ఞి ప్రాణైః సంయోజ్యమస్తు నః ।
దహ్యతే సకలో లోకో నాగానామస్త్రవహ్నినా ।।౧౩
ఏవం సందహ్యమానానామస్మాకం తనయేన తే ।
త్వామృతే శరణం నాన్యత్కృపాం కురు యశస్విని ।।౧౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తేషాం సంస్మృత్యాదౌ చ భాషితమ్ ।
భర్తారమాహ సా సాధ్వీ ససమ్భ్రమమిదం వచః ।।౧౫
పూర్వమేవ తవాఖ్యాతం పాతాలే యద్భుజఙ్గమైః ।
ప్రోక్తమభ్యర్థనాపూర్వం మమాసీత్తనయం ప్రతి ।।౧౬
త ఇమేఽభ్యాగతా భీతా దహ్యన్తే తస్య తేజసా ।
మామేతే శరణం పూర్వం దత్తమేభ్యో మయాఽభయమ్ ।।౧౭
యే మాం శరణమాపన్నాస్తే త్వాం శరణమాగతాః ।
అపృథగ్ధర్మచరణా యాతాహం శరణం తవ ।।౧౮
తన్నివారయ పుత్రం త్వం మరుత్తం వచనాత్తవ ।
మయా చాభ్యర్థితోఽవశ్యం శమమభ్యుపయాస్యతి ।।౧౯
రాజోవాచ
మహాపరాధే నియతం మరుత్తః క్రోధమాగతః ।
దుర్నివర్త్యమహం మన్యే తస్య క్రోధం సుతస్య తే ।।127.౨౦
నాగా ఊచుః
శరణాగతాస్తవ వయం ప్రసాదః క్రియతాం నృప ।
క్షత్రస్యార్తపరిత్రాణనిమిత్తం శస్త్రధారణమ్ ।।౨౧
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
నాగానాం తద్వచః శ్రుత్వా భూతానాం శరణైషిణామ్ ।
తయా చాభ్యర్థితః పత్న్యా ప్రాహావీక్షిన్మహాయశాః ।।౨౨

గత్వా బ్రవీమి తం భద్రే తనయం త్వరయా తవ ।

పరిత్రాణాయ నాగానాం న త్యాజ్యాః శరణాగతాః ।। ౨౩

నోపసంహరతే సోఽస్త్రం యది మద్వచనాన్నృపః ।

తదాస్త్రైర్వారయిష్యామి తస్యాస్త్రం తనయస్య తే ।। ౨౪

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతో గృహీత్వా స ధనురవిక్షిత్క్షత్రియోత్తమః ।

భార్యయా సహితః ప్రాయాత్త్వరావాన్భార్గవాశ్రమమ్ ।। ౨౫

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మరుత్తచరితవర్ణనం నామ
సప్తవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౨౭ ।

128

అథాష్టావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః

మరుత్తచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

స తు తత్ర సుతం దృష్ట్వా గృహీతవరకార్ముకమ్ ।

ధనుః శస్త్రం చ తస్యోగ్రం జ్వాలావ్యాప్తదిగన్తరమ్ ।। ౧

ఉద్గిరన్తం మహావహ్నిం దీపితాఖిలభూతలమ్ ।

పాతాలాన్తర్గతం ప్రాప్తమసహ్యం ఘోరభీషణమ్ ।। ౨

స తం దృష్ట్వా మహీపాలం భృకుటీకుటిలాననమ్ ।

మా క్రుధస్త్వం మరుత్తాస్త్రముపసంహ్రియతామితి ।। ౩

ప్రాహాసకృచ్చానులుప్తవర్ణక్రమముదారధీః ।

స నిశమ్య గురోర్వాక్యం దృష్ట్వా తం చ పునః పునః ।। ౪

గృహీతకార్ముకః పిత్రోః ప్రణిపత్య సగౌరవమ్ ।

ప్రత్యువాచాపరాద్ధా మే సుభృశం పన్నగాః పితః ।। ౫

శాసతీమాం మయి మహీం పరిభూయ బలం మమ ।

సప్తాశ్రమముపాగమ్య దష్టా మునికుమారకాః ।। ౬

ఋషీణామాశ్రమస్థానామమీషామవనీపతే ।
మయి శాసతి దుర్వృత్తైర్దూషితాని హవీంషి చ ।।౭
జలాశయాస్తథాప్యేతైః సర్వ ఏవ హి దూషితాః ।
తదేత్కారణం కిఞ్చిన్న వక్తవ్యం త్వయా పితః ।।
న నివారయితవ్యోఽహం బ్రహ్మఘ్నాన్ప్రతిపన్నగాన్ ।।౮
అవిక్షిదువాచ
యద్యేభిర్నిహతా విప్రా యాస్యన్తి నరకం మృతాః ।
మమైతత్క్రియతాం వాక్యం విరమాస్త్రప్రయోగతః ।।౯
మరుత్త ఉవాచ
నాహమేషాం క్షమిష్యామి దుష్టానామపరాధినామ్ ।
అహమేవ గమిష్యామి నరకం యది పాపినామ్ ।।
న నిగ్రహే యతామ్యేషాం మాం నివారయ మా పితః ।।128.౧౦
అవిక్షిదువాచ
మామేతే శరణం ప్రాప్తాః పన్నగా మమ గౌరవాత్ ।
ఉపసంహ్రియతామస్త్రమలం కోపేన తే నృప ।।౧౧
మరుత్త ఉవాచ
నాహమేషాం క్షమిష్యామి దుష్టానామపరాధినామ్ ।
స్వధర్మముల్లంఘ్య కథం కరిష్యామి వచస్తవ ।।౧౨
దణ్డ్యే నిపాతయన్దణ్డం భూపః శిష్టాంశ్చ పాలయన్ ।
పుణ్యలోకానవాప్నోతి నరకాంశ్చాప్యుపేక్షణాత్ ।।౧౩
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఏవం స బహుశః పిత్రా వార్యమాణోఽమ్బయా సహ ।
నోపసంహరతే సోఽస్త్రం తతోఽసౌ పునరబ్రవీత్ ।।౧౪
హింససే పన్నగాన్భీతాన్మమైతాఞ్చరణం గతాన్ ।

వార్యమాణోఽపి తస్మాత్తే కరిష్యామి ప్రతిక్రియామ్ ।। ౧౫

మయాప్యస్త్రాణ్యవాప్తాని న త్వమేకోఽస్త్రవిద్భువి ।

మమాగ్రతః సుదుర్వృత్తపౌరుషం చ కియత్తవ ।। ౧౬

తతః కార్ముకమారోప్య కోపతామ్రవిలోచనః ।

అవిక్షిదస్త్రం జగ్రాహ కాలస్య మునిపుఙ్గవ ।। ౧౭

తతో జ్వాలాపరీవారమరిసంఘఘ్నముత్తమమ్ ।

కాలాస్త్రం తు మహావీర్యం యోజయామాస కార్ముకే ।। ౧౮

తతశ్చుక్షోభ జగతీ సంవర్తాస్త్రప్రతాపితా ।

సాబ్ధిశైలాఽఖిలా విప్ర కాలస్యాస్త్రే సముద్యతే ।। ౧౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

కాలాస్త్రముద్యతం పిత్రా మరుత్తః సోఽపి వీక్ష్య తత్ ।

ప్రాహోచ్చైరస్త్రమేతన్మే దుష్టశాస్తిసముద్యతమ్ ।।128.౨౦

న త్వద్వధాయ కాలాస్త్రం మయి ముఞ్చతి కిం భవాన్ ।

స్వధర్మచారిణి సుతే సదైవాజ్ఞాకరే తవ ।। ౨౧

మయా కార్యం మహాభాగ ప్రజానాం పరిపాలనమ్ ।

త్వయైవం క్రియతే కస్మాన్మద్వధాయాస్త్రముద్యతమ్ ।। ౨౨

అవిక్షిదువాచ

శరణాగతసంత్రాణం కర్తుం వ్యవసితా వయమ్ ।

తస్య వ్యాఘాతకర్తా త్వం న మే జీవన్విమోక్ష్యసే ।। ౨3

మాం వా హత్వాస్త్రవీర్యేణ జహి దుష్టాని హోరగాన్ ।

త్వాం వా హత్వాఽహమస్త్రేణ రక్షిష్యామి మహోరగాన్ ।। ౨౪

ధిక్తస్య జీవితం పుంసః శరణార్థినమాగతమ్ ।

యోనార్తమనుగృహ్ణాతి వైరిపక్షమపి ధ్రువమ్ ।। ౨౫

క్షత్రియోఽహమిమే భీతాః శరణం మాముపాగతాః ।

అపకర్తా త్వమేవైషాం కథం వధ్యో న మే భవాన్ ।। ౨౬
మరుత్త ఉవాచ
మిత్రం వా బాన్ధవో వాఽపి పితా వా యది వా గురుః ।
ప్రజాపాలనవిఘ్నాయ యో హన్తవ్యః స భూభృతా ।। ౨౭
సోఽహం తే ప్రహరిష్యామి న క్రోద్ధవ్యం త్వయా పితః ।
స్వధర్మః పరిపాల్యో మే న మే క్రోధస్తవోపరి ।। ౨౮
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతస్తౌ నిశ్చితౌ దృష్ట్వా పరస్పరవధం ప్రతి ।
సముత్పత్యాన్తరే తస్థుర్మునయో భార్గవాదయః ।। ౨౯
ఊచుశ్చైనం న మోక్తవ్యం త్వయాస్త్రం పితరం ప్రతి ।
త్వయా చ నాయం హన్తవ్యః పుత్రః ప్రఖ్యాతచేష్టితః ।। 128.30
మరుత్త ఉవాచ
మయా దుష్టా నిహన్తవ్యాః సన్తో రక్ష్యా మహీక్షితా ।
ఇమే చ దుష్టా భుజగాః కోఽపరాధోఽత్ర మే ద్విజాః ।। ౩౧
అవిక్షిదువాచ
శరణాగతసంత్రాణం మయా కార్యమయం చ మే ।
అపరాధ్యః సుతో విప్రా యో హన్తి శరణాగతాన్ ।। ౩౨
ఋషయః ఊచుః
ఇమే వదన్తి భుజగాస్త్రాసలోలవిలోచనాః ।
సంజీవయామస్తాన్విప్రాన్యే దష్టా దుష్టపన్నగైః ।। ౩౩
తదలం విగ్రహేణోభౌ రాజవర్యౌ ప్రసీదతామ్ ।
ఉభావపి వినిర్వ్యూఢప్రతిజ్ఞే ధర్మకోవిదౌ ।। ౩౪
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
సా తు వీరా సమభ్యేత్య పుత్రమేతదభాషత ।

మద్వాక్యాదేష తే పుత్రో హన్తుం నాగాన్కృతోద్యమః ।। ౩౫

తన్నిష్పన్నం యదా విప్రాస్తే జీవన్తి తథా మృతాః ।

సఞ్జీవన్తశ్చ ముచ్యన్తే యద్యుష్మచ్చరణం గతాః ।। ౩౬

భామిన్యువాచ

అహమభ్యర్థితా పూర్వమేభిః పాతాలసంశ్రయైః ।

తన్నిమిత్తమయం భర్తా మయాత్ర వినియోజితః ।। ౩౭

తదేతదార్యే నిర్వృత్తముభయోరపి శోభనమ్ ।

మమ భర్తుశ్చ పుత్రస్య త్వత్పౌత్రస్యాత్మజస్య చ ।। ౩౮

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః సఞ్జీవయామాసుస్తాన్విప్రాంస్తే భుజఙ్గమాః ।

దివ్యైరోషధిజాతైశ్చ విషసంహరణేన చ ।। ౩౯

పిత్రోర్ననామ చరణౌ స తతో జగతీపతిః ।

మరుత్తశ్చ స తం ప్రీత్యా పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ।। 128.౪౦

మానహా భవ శత్రూణాం చిరం పాలయ మేదినీమ్ ।

పుత్రపౌత్రైశ్చ మోదస్వ మా చ తే సన్తు విద్విషః ।। ౪౧

తతో ద్విజైరనుజ్ఞాతౌ వీరయా చ నరేశ్వరౌ ।

సమారూఢౌ రథం సా చ భామినీ స్వపురం గతా ।। ౪౨

వీరాఽపి కృత్వా సుమహత్తపో ధర్మభృతాం వరా ।

భర్తుః సలోకతాం ప్రాప్తా మహాభాగా పతివ్రతా ।। ౪౩

మరుత్తోఽపి చకారోర్వ్యాం ధర్మతః పరిపాలనమ్ ।

వినిర్జితారిషడ్వర్గో భోగాంశ్చ బుభుజే నృపః ।। ౪౪

తస్య పత్నీ మహాభాగా విదర్భతనయా తథా ।

ప్రభావతీ సువీరస్య సౌవీరీ చాభవత్సుతా ।। ౪౫

సుకేశీ కేతువీర్యస్య మాగధస్యాత్మజాఽభవత్ ।

సుతా చ సిన్ధువీర్యస్య మద్రరాజస్య కేకయీ ।। ౪౬

కేకయస్య చ సైరన్ధ్రీ సిన్ధుభర్తుర్వపుష్మతీ ।

చేదిరాజసుతా చాభూద్భార్యా తస్య సుశోభనా ।। ౪౭

తాసాం పుత్రాస్తస్య చాసన్ప్రభృతోఽష్టాదశ ద్విజ ।

తేషాం ప్రధానో జ్యేష్ఠశ్చ నరిష్యన్తః సుతోఽభవత్ ।। ౪౮

ఏవం వీర్యో మరుత్తోభూన్మహారాజో మహాబలః ।

తస్యాప్రతిహతం చక్రమాసీద్ద్వీపేషు సప్తసు ।। ౪౯

యస్య తుల్యోఽపరో రాజా న భూతో న భవిష్యతి ।

సత్త్వవిక్రమయుక్తస్య రాజర్షేరమితౌజసః ।। 128.౫౦

తస్యైతచ్చరితం శ్రుత్వా మరుత్తస్య మహాత్మనః ।

జన్మ చాగ్ర్యం ద్విజశ్రేష్ఠ ముచ్యతే సర్వకిల్బిషైః ।। ౫౧

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే మరుత్తచరితేఽష్టావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౨౮
।

129

అథైకోనత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః

నరిష్యంతచరితవర్ణనమ్

క్రౌష్టుకిరువాచ

మరుత్తచరితం కృత్స్నం భగవన్కథితం త్వయా ।

తత్సన్తతిమశేషేణ శ్రోతుమిచ్ఛా ప్రవర్తతే ।। ౧

తత్సన్తతౌ క్షితీశా యే రాజ్యార్హా వీర్యశాలినః ।

తానహం శ్రోతుమిచ్ఛామి త్వయా ఖ్యాతాన్మహామునే ।। ౨

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

నరిష్యన్త ఇతి ఖ్యాతో మరుత్తస్యాభవత్సుతః ।

అష్టాదశానాం పుత్రాణాం స జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠ ఏవ చ ।। 3

వర్షాణాం చ సహస్రాణి సప్తతిం దశ పఞ్చ చ ।

బుభుజే పృథివీం కృత్స్నాం మరుత్తః క్షత్రియర్షభః ।। ४

కృత్వా రాజ్యం స్వధర్మేణ ఇష్ట్వా యజ్ఞాననుత్తమాన్ ।

నరిష్యన్తసుతం జ్యేష్ఠమభిషిచ్య యయౌ వనమ్ ।। ५

ఏకాగ్రచిత్తః స నృపస్తప్త్వా తత్ర తపో మహత్ ।

ఆరురోహ దివం విప్ర యశసావృత్య రోదసీ ।। ६

నరిష్యన్తః సుతః సోఽస్య చిన్తయామాస బుద్ధిమాన్ ।

పితుర్వృత్తం సమాలోక్య తథాన్యేషాం చ భూభృతామ్ ।। ७

అత్ర వంశే మహాత్మానో రాజానో మమ పూర్వజాః ।

యజ్వానో ధర్మతః పృథ్వీం పాలయామాసురూర్జితాః ।। ८

దాతారశ్చాపి విత్తానాం సంగ్రామేష్వనివర్తినః ।

తేషాం కశ్చరితం శక్తస్త్వనుయాతుం మహాత్మనామ్ ।। ९

కిన్తు తైర్యత్కృతం కర్మ ధర్మ్యమాహవనాదిభిః ।

తదహం కర్తుమిచ్ఛామి తచ్చ నాస్తి కరోమి కిమ్ ।। 129.१०

ధర్మాత్పాలయతః పృథ్వీం కో గణోఽత్ర మహీపతేః ।

అసమ్యక్పాలనాత్పాపీ నరేన్ద్రో నరకం వ్రజేత్ ।। ११

సతి విత్తే మహాయజ్ఞాః కర్తవ్యా ఏవ భూభృతా ।

దాతవ్యం చాత్ర కిం చిత్రం సీదతామీశ్వరో గతిః ।। १२

ఆభిజాత్యం తథా లజ్జా కోపశ్చారి జనాశ్రయః ।

కారయన్తి స్వధర్మశ్చ సఙ్గ్రామాదపలాయనమ్ ।। १3

ఏతత్సర్వం యథా సమ్యఙ్మత్పూర్వైః పురుషైః కృతమ్ ।

పిత్రా చ మే మరుత్తేన తథా తత్కేన శక్యతే ।। १४

తదహం కిం కరిష్యామి యత్తు తైః పూర్వజైః కృతమ్ ।

యే యజ్వానో వరా దాన్తాః సఙ్గ్రామాచ్చానివర్తినః ।। १५
మహత్సఙ్గ్రామసంమర్దేష్వవిసంవాదిపౌరుషాః ।

క్రమేణాహం యతిష్యామి కస్మై తానభిసన్ధితుమ్ ।। १६

అథవా తైః స్వయం యజ్ఞాః కృతాః పూర్వజనేశ్వరైః ।
అవిశ్రమద్భిర్న్యాన్యైస్తు కారితాస్తత్కరోమ్యహమ్ ।। ౧౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి సఞ్చింత్య యజ్ఞం స చకారైకం నరేశ్వరః ।
యాదృశం న చకారాన్యో విత్తోత్సర్గోపశోభితమ్ ।। ౧౮

ద్విజానాం జీవనాయాలం దత్త్వా తు సుమహాధనమ్ ।
తతః శతగుణం తేషాం యజ్ఞార్థమదదాన్నృపః ।। ౧౯

గావో వస్త్రాణ్యలఙ్కారం ధాన్యాగారాదికం తథా ।
ప్రత్యేకమదదాత్తేషాం సర్వపృథ్వీనివాసినామ్ ।। 129.౨౦

తతస్తేన యదా యజ్ఞః ప్రారబ్ధో భూభుజా పునః ।
ప్రారబ్ధే స మఖే యష్టుం తతో నాలభత ద్విజాన్ ।। ౨౧

యాన్యాన్వృణోతి స నృపో విప్రానార్త్విజ్యకర్మణి ।
తే తే తమూచుర్యజ్ఞాయ వయమప్యత్ర దీక్షితాః ।। ౨౨

అన్యం వరయ యద్విత్తం త్వయాస్మాకం విసర్జితమ్ ।
తస్యాన్తో నాస్తి యజ్ఞేషు దద్యాస్త్వం నృపతే కథమ్ ।। ౨3

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

న చాప ఋత్విజో విప్రాంస్తదాశేషక్షితీశ్వరః ।
బహిర్వేద్యాం తదా దానం స దాతుముపచక్రమే ।। ౨౪

తథాపి జగృహుర్నైవ ధనసమ్పూర్ణమన్దిరాః ।
ద్విజాయ దాతుం భూయోఽసౌ నిర్విణ్ణ ఇదమబ్రవీత్ ।। ౨౫

అహోఽతిశోభనం పృథ్వ్యాం యద్విప్రో నాధనః క్వచిత్ ।
అశోభనం చ యత్కోశో విఫలోయమయజ్వనః ।। ౨౬

నార్త్విజ్యం కురుతే కశ్చిద్యజమానోఽఖిలో జనః ।
ద్విజానాం న చ నో దానం దదతాం సమ్ప్రతీచ్ఛతే ।। ౨౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తతః కాంశ్చిద్ద్విజాన్భక్త్యా ప్రణిపత్య పునః పునః ।

స్వయజ్ఞే ఋత్విజశ్చక్రే తే ప్రచక్రుర్మహామఖమ్ ।। ౨౮

అత్యద్భుతమిదం చాసీద్యదా తస్య మహీపతేః ।

స యజ్ఞోఽభూత్తదా పృథ్వ్యాం యజమానోఽఖిలో జనః ।। ౨౯
ద్విజన్మనామభూన్నాసీత్సదస్యస్తత్ర కశ్చన ।

యజమానా ద్విజాః కేచిత్కేచిత్తేషాం తు యాజకాః ।। 129.30

నరిష్యన్తో నరపతిరియాజ స యదా తదా ।

తత్రప్రదాతుర్దనైర్యాగం కుర్యుః పృథ్వ్యామశేషతః ।। 3౧

ప్రాచ్యాం కోట్యస్తు యజ్ఞానామాసన్నష్టాదశాధికాః ।

ప్రతీచ్యాం సప్త వై కోట్యో దక్షిణస్యాం చతుర్దశ ।। 3౨

ఉత్తరస్యాం చ పఞ్చాశదేకకాలం తదాభవన్ ।

మునే బ్రాహ్మణయజ్ఞానాం నరిష్యన్తో యదాఽయజత్ ।। 33

ఏవం స రాజా ధర్మాత్మా నరిష్యన్తోఽభవత్పురా ।

మరుత్తతనయో విప్ర విఖ్యాతబలపౌరుషః ।। 3౪

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే నరిష్యన్తచరితం నామైకోనత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౨౯।

130

అథ త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః

దమచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

నరిష్యన్తస్య తనయో దుష్టారిదమనో దమః ।

శక్రస్యేవ బలం తస్య దయాశీలం మునేరివ ।। ౧

బాభ్రవ్యామిన్ద్రసేనాయాం జజ్ఞే తస్య భూభృతః।

నవవర్షాణి జఠరే స్థిత్వా మార్తుర్మహాయశాః ।। ౨

యచ్ఛ్రాహయామాస దమ మాతరం జఠరే స్థితః ।
దమశీలశ్చ భవితా యతశ్చాయం నృపాత్మజః ।। ౩
తతస్త్రికాలవిజ్ఞానః స హి తస్య పురోహితః ।
దమ ఇత్యకరోన్నామ నరిష్యన్తసుతస్య తు ।। ౪
స దత్తో రాజపుత్రస్తు ధనుర్వేదమశేషతః ।
జగృహే సురరాజస్య సకాశాద్వృషపర్వణః ।। ౫
దున్దుభేర్దైత్యవర్యస్య తపోవననివాసినః ।
సకాశాజ్జగృహే కృత్స్నమస్త్రగ్రామం చ తత్త్వతః ।। ౬
శక్తేః సకాశాద్వేదాశ్చ వేదాఙ్గాన్యఖిలాని చ ।
తథార్ష్టిషేణాద్రాజర్షేర్జగృహే యోగమాత్మవాన్ ।। ౭
తం సురూపం మహాత్మానం గృహీతాస్త్రం మహాబలమ్ ।
స్వయంవరే కృతా పిత్రా జగృహే సుమనా పతిమ్ ।। ౮
సుతా దశార్ణాధిపతేర్బలినశ్చారువర్మణః ।
పశ్యతాం సర్వభూతానాం యే తదర్థముపాగతాః ।। ౯
తస్యాం చ సానురాగోఽభూన్మద్రరాజస్య వై సుతః ।
సుమనాయాం మహానన్దో మహాబలపరాక్రమః ।।130.౧౦
తథా విదర్భాధిపతేః పుత్రః సంక్రన్దనస్య చ ।
వపుష్మాన్రాజపుత్రశ్చ మహాధనురుదారధీః ।। ౧౧
తే తదా తం వృతం దృష్ట్వా దుష్టారిదమనం దమమ్ ।
మన్త్రయామాసురన్యోఽన్యం తత్రానఙ్గవిమోహితాః ।। ౧౨
ఏతామస్య బలాత్కన్యాం గృహీత్వా రూపశాలినీమ్ ।
గృహం ప్రయామస్తస్యేయమస్మాకం యం గ్రహీష్యతి ।। ౧౩
భర్తృబుద్ధ్యా వరారోహా స్వయంవరవిధానతః ।
తస్యేచ్ఛయా నో భవిత్రీ భార్యా ధర్మోపపాదితా ।। ౧౪

అథ నేచ్ఛతి సా కఞ్చిదస్మాకం మదిరేక్షణా ।
తతస్తస్య భవిత్రీ సా యో దమం ఘాతయిష్యతి ।।౧౫
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి తే నిశ్చయం కృత్వా త్రయః పార్థివనన్దనాః ।
జగృహుస్తాం సుచార్వఙ్గీం దమపార్శ్వానువర్తినీమ్ ।।౧౬
తతః కేచిన్నృపాస్తేషాం యే తత్పక్షా విచుక్రుశుః ।
చుక్రుశుశ్చాపరే భూపాః కేచిన్మధ్యస్థతాం గతాః ।।౧౭
తతో దమస్తాన్భూపాలానవలోక్య సమన్తతః ।
అనాకులమనా వాక్యమిదమాహ మహామునే ।।౧౮
దమ ఉవాచ
భో భూపా ధర్మకృత్యేషు యద్వదన్తి స్వయంవరమ్ ।
దశార్ణపతినా భూపాః కృతే ధర్మ్యే స్వయంవరే ।।
అధర్మో వాఽథ వా ధర్మో యదేభిర్గృహ్యతే బలాత్ ।।౧౯
యద్యధర్మో న మే కార్యమన్యభార్యా భవిష్యతి ।
ధర్మో వా తదలం ప్రాణైర్యే రక్ష్యన్తేఽరిలజ్జనే ।।130.౨౦
తతో దశార్ణాధిపతిశ్చారువర్మా నరాధిపః ।
నిఃశబ్దం కారయిత్వా తత్సదః ప్రాహ మహామునే ।।౨౧
దమేన యదిదం ప్రోక్తం ధర్మాధర్మాశ్రితం నృపాః ।
తద్వదధ్వం యథా ధర్మో మమాస్య చ న లుప్యతే ।।౨౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
తతః కేచిన్మహీపాలాస్తమూచుర్వసుధాధిపమ్ ।
పరస్పరానురాగేణ గాన్ధర్వో విహితో విధిః ।।౨౩
క్షత్రియాణాం పరమయం న విట్శూద్రద్విజన్మనామ్ ।
దమమాశ్రిత్య నిష్పన్నః స చాస్యా దుహితుస్తవ ।।౨౪

ఇతి ధర్మాద్ధమస్యైషా దుహితా తవ పార్థివ ।

యోఽన్యథా వర్త్తతే మోహాత్కామాత్మా సమ్ప్రవర్త్తతే ॥ ౨౫

తథాఽపరే తదా ప్రోచుర్మహాత్మానో హి భూభృతామ్ ।

పక్షేయే భూభృతో విప్ర దశార్ణాధిపతిం వచః ॥ ౨౬

మోహాత్కిమాహుర్ధర్మోఽయం గాన్ధర్వం క్షత్రజన్మనః ।

న త్వేష శాస్తా నాన్యో హి రాక్షసః శస్త్రజీవినామ్ ॥ ౨౭

బలాదిమాం యో హరతి హత్వా తు పరిపన్థినః ।

తస్యైషా స్యాద్రాక్షసేన వివాహేనావనీశ్వరాః ॥ ౨౮

ప్రధానతర ఏషోఽత్ర వివాహద్వితయే మతః ।

క్షత్రియాణామతో ధర్మా మహానన్దాదిభిః కృతః ॥౨౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

అథ ప్రోచుః పునర్భూపా యైః పూర్వముదితో నృపః ।

పరస్పరానురాగేణ జాతిధర్మాశ్రితం వచః ॥130.30

సత్యం శస్తో రాక్షసోఽపి క్షత్రియాణాం పరో విధిః ।

కిన్త్వసౌ జనకస్యామ్యే కుమార్యానుమతో వరః ॥3౧

హత్వా తు పితృసమ్బన్ధం బలేన హ్రియతే హి యా ।

స రాక్షసో విధిః ప్రోక్తో నాత్ర భర్తృకరే స్థితా ॥3౨

పశ్యతాం సర్వభూపానామనయా యద్వృతో దమః ।

గాన్ధర్వస్యేహ నిష్పత్తౌ వివాహో రాక్షసోఽత్ర కః ॥3 3

వివాహితాయాః కన్యాయాః కన్యాత్వం నైవ విద్యతే ।

కన్యాయాశ్చ వివాహేన సమ్బన్ధః పృథివీశ్వరాః ॥3౪

త ఇమే యే బలాదేనాం దమాదాదాతుముద్యతాః ।

బలినస్తే యది తతః కుర్వన్తు న తు సాధు తత్ ॥3౫

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

తచ్ఛ్రుత్వాఽసౌ దమః కోపకషాయీకృతలోచనః ।
ఆరోపయామాస ధనుర్వచనం చేదమబ్రవీత్ ।।౩౬

మమాపి భార్యా బలిభిః పశ్యతో హ్రియతే యది ।
తత్కులేన భుజాభ్యాం వా కో గుణః క్లీబజన్మనః ।।౩౭

ధిఙ్మమాస్త్రాణి ధిక్శౌర్యం ధిక్ఛరాన్ధిక్ఛరాసనమ్ ।
ధిగ్వ్యర్థం మే కులే జన్మ మరుత్తస్య మహాత్మనః ।।౩౮

యది భార్యామిమే మూఢాః సమాదాయ బలాన్వితాః ।
ప్రయాన్తి జీవతో ధిక్తాం మమ వ్యర్థమనుష్యతామ్ ।।౩౯

ఇత్యుక్త్వా తాన్మహీపాలాన్మహానన్దముఖాన్బలీ ।
అథాబ్రవీత్తదా సర్వాన్మహారిదమనో దమః ।।130.౪౦

ఏషాతిశోభనా బాలా చార్వఙ్గీ మదిరేక్షణా ।
కిం తస్య జన్మనా భార్యా న యస్యేయం కులోద్భవా । । ౪౧

ఇతి సఞ్చిన్త్య భూపాలాస్తథా యతత సంయుగే ।
యథా నిర్జిత్య మామేతాం పత్నీం కురుత మానినః । । ౪౨

ఇత్యాభాష్య తతస్తత్ర శరవర్షమముఞ్చత ।
ఛాదయన్పృథివీపాలాంస్తమసేవ మహీరుహాన్ । । ౪౩

తేఽపి వీరా మహీపాలాః శరశక్త్యృష్టిముద్గరాన్ ।
ముముచుస్తత్ప్రయుక్తాంశ్చ దమశ్చిచ్ఛేద లీలయా । । ౪౪

తేఽపి తత్ప్రహితాన్బాణాంస్తేషాం చాసౌ శరోత్కరాన్ ।
చిచ్ఛేద పృథివీశానాం నరిష్యన్తాత్మజో మునే । । ౪౫

వర్త్తమానే తదా యుద్ధే దమస్య క్షితిపాత్మజైః ।
ప్రవివేశ మహానన్దః ఖడ్గపాణిర్యతో దమః । । ౪౬

తమాయాన్తం దమో దృష్ట్వా ఖడ్గపాణిం మహామృధే ।
ముమోచ శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురన్దరః । । ౪౭

తదస్త్రాణి తతస్తాని శరజాలాని తత్క్షణాత్ ।
మహానన్దః ప్రచిచ్ఛేద ఖడ్గేనాన్యానవఞ్చయత్ ।। ౪౮
తతో రోషాత్సమారుహ్య తం దమస్య తదా రథమ్ ।
మహానన్దో మహావీర్యో దమేన యుయుధే సహ ।। ౪౯
బహుధా యుధ్యమానస్య మహానన్దస్య లాఘవాత్ ।
దమో ముమోచ హృదయే శరం కాలానలప్రభమ్ ।। 130.౫౦
తం లగ్నమాత్మనోత్కృష్య విభిన్నేన తతో హృదా ।
దమం ప్రతి విచిక్షేప మహానన్దోఽసిముజ్జ్వలమ్ ।। ౫౧
పతన్తం చైనముల్కాభం శక్త్యా చిక్షేప తం దమః ।
శిరో వేతసపత్రేణ మహానన్దస్య చాచ్ఛినత్ ।। ౫౨
తస్మిన్హతే మహానన్దే ప్రాచుర్యేణ పరాఙ్ముఖాః ।
బభూవుః పార్థివాస్తత్రౌ వపుష్మాన్కుణ్డినాధిపః ।। ౫3
దమేన యుయుధే చాసౌ బలగర్వమదాన్వితః ।
దాక్షిణాత్యమహీపాలతనయో రణగోచరః ।। ౫౪
యుధ్యమానస్య తస్యోగ్రం కరవాలం స వై లఘు ।
చిచ్ఛేద సారథేశ్చైవ శిరః సంఖ్యే తథా ధ్వజమ్ ।। ౫౫
ఛిన్నఖడ్గో గదాం సోఽథ జగ్రాహ బహుకణ్టకామ్ ।
తామప్యస్య స చిచ్ఛేద కరస్థామేవ సత్వరః ।। ౫౬
యావదన్యత్సమాదత్తే స వపుష్మాన్వరాయుధమ్ ।
తావచ్ఛరేణ తం విద్ధ్వా దమో భూమావపాతయత్ ।। ౫౭
స పాతితస్తతో భూమౌ విహ్వలాఙ్గః సవేపథుః ।
వినివృత్తమతిర్యుద్ధాద్బభూవ క్షితిపాత్మజః ।। ౫౮
తమాలోక్య తథా భూతమయుద్ధమతిమాత్మవాన్ ।
ఉత్సృజ్యాదాయ సుమనాం సుమనాః ప్రయయౌ దమః ।। ౫౯

తతో దశార్ణాధిపతిః ప్రీతిమానకరోత్తయోః ।
దమస్య సుమనాయాశ్చ వివాహం విధిపూర్వకమ్ ।। 130.౬౦
కృతదారో దమస్తత్ర దశార్ణాధిపతేః పురే ।
స్థిత్వాఽల్పకాలం ప్రయయౌ సభార్యో నిజమన్దిరమ్ ।। ౬౧
దశార్ణాధిపతిశ్చాసౌ దత్త్వా నాగాంస్తురఙ్గమాన్ ।
రథగోఽశ్వఖరోష్ట్రాంశ్చ దాసీదాసాంస్తథా బహూన్ ।। ౬౨
వస్త్రాలఙ్కారచాపాది వరోపస్కరమాసనమ్ ।
అన్యైస్తైశ్చ తథా భాణ్డైః పరిపూర్ణం వ్యసర్జయత్ ।। ౬3
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దమచరితే త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧30 ।
131
అథైకత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః
దమచరితవర్ణనమ్
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
స తాం లబ్ధ్వా తథా పత్నీం సుమనాం సుమహామునే ।
ప్రణమ్య స పితుః పాదౌ మాతుశ్చ క్షితిపాత్మజః ।। ౧
సా చ తౌ శ్వశురౌ సుభ్రూర్నామ సుమనా తదా ।
తాభ్యాం తౌ చ తదా విప్ర ఆశీర్భిరభినన్దితౌ ।। ౨
మహోత్సవశ్చ సఞ్జజ్ఞే నరిష్యన్తస్య వై పురే ।
కృతదారే చ సమ్ప్రాప్తే దశార్ణాధిపతేః పురాత్ ।। 3
సమ్బన్ధినం దశార్ణేశం జితాంశ్చ పృథివీశ్వరాన్ ।
శ్రుత్వా పుత్రేణ ముముదే నరిష్యన్తో మహీపతిః ।। ౪
సోఽపి రేమే సుమనయా మహారాజసుతో దమః ।
వరోద్యానవనోద్దేశే ప్రసాదగిరిసానుషు ।। ౫
అథ కాలేన మహతా రమమాణా దమేన సా ।

అవాప గర్భే సుమనా దశార్ణాధిపతేః సుతా ।।౬
సోఽపి రాజా నరిష్యన్తో భుక్తభోగో మహీపతిః ।
వయః పరిణతిం ప్రాప్య దమం రాజ్యేఽభిషిచ్య చ ।।౭
వనం జగామేన్ద్రసేనా పత్నీ చాస్య తపస్వినీ ।
వానప్రస్థవిధానేన స తత్ర సమతిష్ఠత ।।౮
దాక్షిణాత్యః సుదుర్వృత్తః సంక్రన్దనసుతో వనే ।
వపుష్మాన్స మృగాన్హన్తుం యయావల్పపదానుగః ।।౯
స తం దృష్ట్వా నరిష్యన్తం తాపసం మలపఙ్కినమ్ ।
ఇన్ద్రసేనాం చ తత్పత్నీం తపసాతిసుదుర్బలామ్ ।।131.౧౦
పప్రచ్ఛ కస్త్వం భో విప్రః క్షత్రియో వా వనేచరః ।
వానప్రస్థమనుప్రాప్తో వైశ్యో వా మమ కథ్యతామ్ ।।౧౧
తతో మౌనవ్రతీ భూపో నహి తస్యోత్తరం దదౌ ।
ఇన్ద్రసేనా చ తత్సర్వమాచష్టాస్మై యథాతథమ్ ।।౧౨
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
జ్ఞాత్వా తం చ నరిష్యన్తం వపుష్మాన్పితరం రిపోః ।
ప్రాప్తోఽసీతి వదన్కోపాజ్జటాసు పరిగృహ్య చ ।।౧౩
హాహేతి చన్ద్రసేనాయాం రుదన్త్యాం బాష్పగద్గదమ్ ।
చకర్ష కోపాత్సఙ్గం చ వాక్యం చేదమువాచ హ ।।౧౪
నిర్జితః సమరే యేన యేన మే సుమనా హృతా ।
దమస్య తస్య పితరం హనిష్యేఽవతు తం దమః ।।౧౫
యేనాఖిలమహీపాలపుత్రాః కన్యార్థమాగతాః ।
అవధూతా హనిష్యేఽహం పితరం తస్య దుర్మతేః ।।౧౬
యౌవనాస్త్రస్వరూపేషు మదే యస్య దురాత్మనః ।
స దమో వారయత్వేష హన్మి తస్యా రిపోర్గురుమ్ ।।౧౭

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా స దురాచారో వపుష్మానవనీపతిః ।

క్రందన్త్యామిన్ద్రసేనాయాం శిరశ్చిచ్ఛేద తస్య చ ।। ౧౮

తతో ధిగ్ధిఙ్మునిజనా అన్యే చ వనవాసినః ।

తమూచుః స చ తం హత్వా జగామ స్వపురం వనాత్ ।। ౧౯

గతే తస్మిన్వినిశ్వస్య సేన్ద్రసేనా వపుష్మతి ।

ప్రేషయామాస పుత్రస్య సమీపం శూద్రతాపసమ్ ।। 131.౨౦

గచ్ఛేథా ఆశు మే పుత్రం దమం బ్రూహి వచో మమ ।

అభిజ్ఞో హ్యసి మద్భర్తృవృత్తాన్తం ప్రోచ్యతేఽత్ర కిమ్ ।। ౨౧

తథాపి వాచ్యః పుత్రో మే యద్రవీమ్యతిదుఃఖితా ।

లంఘనామీదృశీం ప్రాప్తాం విలోక్యతాం మహీపతేః ।। ౨౨

మద్భర్త్రాఽధికృతో రాజా చతుర్ణాం పరిపాలకః ।

త్వమాశ్రమాణాం కిం యుక్తం తాపసాన్యన్న రక్షసి ।। ౨౩

భర్తా మమ నరిష్యన్తస్తాపసస్తపసి స్థితః ।

విలపన్త్యాస్తథా నాథో యథా నాసి తథా త్వయి ।। ౨౪

ఆకృష్య కేశేషు బలాదపరాధం వినా తతః ।

హతో వపుష్మతా ఖ్యాతిమితి తే భూపతిర్గతా ।। ౨౫

ఏవం స్థితే తత్క్రియతాం యథా ధర్మో న లుప్యతే ।

తథా చ నైవ వస్తవ్యం మాతాహం తాపసీ యతః ।। ౨౬

పితా వృద్ధస్తపస్వీ చ నాపరాధేన దూషితః ।

నిహతో యేన యత్తస్య కర్తవ్యం తద్విచిన్త్యతామ్ ।। ౨౭

సన్తి తే మన్త్రిణో వీరాః సర్వశాస్త్రార్థవేదినః ।

తైః సహాలోచ్య యత్కార్యమేవంభూతే కురుష్వ తత్ ।। ౨౮

నాస్మాకమధికారోఽత్ర తాపసానాం నరాధిప ।

కురుష్వైతదితీత్థం త్వమేవం భూపతిభాషితమ్ ।। ౨౯
విదూరథస్య జనకో యవనేన యథా హతః ।
తథాయం తవ పుత్రస్య కులం తేన వినాశితమ్ ।। 131.30
జమ్భస్యాసురరాజస్య పితా దష్టో భుజఙ్గమైః ।
తేనాప్యఖిలపాతాలవాసినః పన్నగాః హతాః ।। 3౧
పరాశరేణ పితరం శక్తిం తం రక్షసాఽఽహతమ్ ।
శ్రుత్వాఽగ్నౌ పాతితం కృత్స్నం రక్షసామభవత్కులమ్ ।। 3౨
అన్యస్యాపి స్వవంశస్య లంఘనా క్రియతే హి యా ।
తాం నాలం క్షత్రియః సోఢుం కి పునః పితృమారణమ్ ।। 33
నాయం పితా తే నిహతో నాస్మిఞ్ఛస్త్రం నిపాతితమ్ ।
త్వామత్ర నిహతం మన్యే త్వయి శస్త్రం నిపాతితమ్ ।। 3౪
బిభేత్యస్య హి కః శస్త్రం న్యస్తం యేన వనౌకసామ్ ।
తవ నృపస్య పుత్రస్య మా బిభేతు బిభేతు వా ।। 3౫
తవేయం లజ్జనాయుక్తా యదస్మింస్తత్సమాచర ।
వపుష్మతి మహారాజ సభృత్యజ్ఞాతిబాన్ధవే ।। 3౬
మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇతి సంక్రాన్తసన్దేశమిన్ద్రసేనా విసృజ్య తమ్ ।
పతిదేహముపాశ్లిష్య వివేశాగ్నిం మనస్వినీ ।। 3౭
ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దమచరితవర్ణనం నామైకత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧3౧ ।

132

అథ ద్వాత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః

దమచరితవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ
ఇన్ద్రసేనాసమాజ్ఞప్తః స గత్వా శూద్రతాపసః ।

సమాచష్ట యథాపూర్వం దమాయ నిధనం పితుః ౹౹౧
తాపసేన సమాఖ్యాతే దమస్తేన పితుర్వధే ।
క్రోధేనాతీవ జజ్వాల హవిషేవాగ్నిరుద్ధతః ౹౹౨
స తు క్రోధాగ్నినా ధీరే దహ్యమానో మహామునే ।
కరం కరేణ నిష్పిష్య వాక్యమేతదువాచ హ ౹౹౩
అనాథ ఇవ మే తాతో మయి పుత్రే తు జీవతి ।
ఘాతితః సునృశంసేన పరిభూయ కులం మమ ౹౹౪
తాపం కరోమ్యహం కింవాప్యేష క్లైబ్యాత్మమామ్యహమ్ ।
దుర్వృత్తశాన్తౌ శిష్టానాం పాలనేఽధికృతా వయమ్ ౹౹౫
పితరం చాపి నిహతం దృష్ట్వా జీవన్తి శత్రవః ।
తత్కిమేతేన బహునా హా తాతేతి చ కిం పునః ౹౹౬
విలాపేనాత్ర యత్కృత్యం తదేషోఽత్ర కరోమ్యహమ్ ।
యద్యహం తస్య రక్తేన దేహోత్థేన వపుష్మతః ౹౹
న కరోమి గురోస్తృప్తిం తత్ప్రవేక్ష్యే హుతాశనమ్ ౹౹౭
తచ్ఛోణితేనోదకకర్మ తస్య మాంసేన సమ్యగ్ద్విజభోజనం చ ।
కుర్యాం పితుస్తస్య చ పిణ్డదానం న చేత్ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం తత్ ౹౹౮
సాహాయ్యమస్యాసురదేవయక్షగన్ధర్వవిద్యాధరసిద్ధసంఘాః ।
కుర్వన్తి చేత్తానపి చాస్త్రపూగైర్భస్మీకరోమ్యేష రుషా సమేతః ౹౹౯
నిఃశూరమాధార్మికమప్రశస్తం తం దాక్షిణాత్యం సమరే నిహత్య ।
భోక్ష్యే తతోఽహం పృథివీం చ కృత్స్నాం వహ్నిం ప్రవేక్ష్యామ్యనిహత్య తం వా ౹౹ 132.౧౦
సుదుర్మతిం తాపసవృద్ధఘాతినం వనస్థగం సాధువిధిం విదగ్ధగమ్ ।
హన్తాహమద్యాఖిలబన్ధుమిత్రపదాతిహస్త్యశ్వబలైః సమేతమ్ ౹౹౧౧
ఏషోఽహమాదాయ ధనుఃసఖడ్గో రథీ తథైవారిబలం సమేత్య ।
కరోమి వై యత్కదనం సమస్తాః పశ్యన్తు మే దేవగణా సమేతాః ౹౹౧౨

యో యః సహాయో భవితాద్య తస్య మయా సమేతస్య రణాయ భూయః ।

తస్యైవ నిఃశేషకులక్షయాయ సముద్యతోఽహం నిజబాహుసైన్యః ॥ ౧౩

యది కులిశకరోఽస్మిన్నయుగే దేవరాజః పితృపతిరథ చోగ్రం దణ్డముద్యస్య కోపాత్ । ధనపతివరుణార్కా రక్షితుం తం యతన్తే నిశితశరవరౌఘైర్ఘాతియిష్యే తథాపి ॥ ౧౪ నియతమతిరదోషః కాననాఖణ్డలోకా నిపతితఫలభక్షః సర్వభూతేషు మైత్రః ।

ప్రభవతి మయి పుత్రే హింసితో యేన తాతః పిశితరుధిరతృప్తాస్తస్య సన్త్వద్య గృధ్రాః ॥ ౧౫

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దమచరితే ద్వాత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౩౨ ।

133

అథ త్రయస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః

వపుష్మద్వధవర్ణనమ్

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ తదా నరిష్యన్తసుతో దమః ।

కోపామర్షవివృత్తాక్షః శ్మశ్రుమావృత్య పాణినా ॥ ౧

హా హతోఽస్మీతి పితరం ధ్యాత్వా దేవం వినింద్య చ ।

ప్రోవాచ మంత్రిణః సర్వానానినాయ పురోహితమ్ ॥ ౨

దమ ఉవాచ

యదత్ర కృత్యం తద్బ్రూత తాతే ప్రాప్తే సురాలయమ్ ।

శ్రుతం భవద్భిర్యత్ప్రోక్తం తేన శూద్రతపస్వినా ॥ ౩

వృద్ధస్తపస్వీ స నృపో వానప్రస్థవ్రతే స్థితః ।

మౌనవ్రతధరోఽశస్త్రో మన్మాత్రా చేన్ద్రసేనయా ॥ ౪

ప్రోక్తం సంస్పృష్టయా స్వాత్మ్యద్యాథాతథ్యం వపుష్మతే ।

తేనాపి ఖఢ్గమాకృష్య జటాం సవ్యేన పాణినా ॥ ౫

ధృత్వా జఘాన దుష్టాత్మా లోకనాథమనాథవత్ ।

మాతా చ సందిశ్య హి మాం ధిక్ఛబ్దం బ్రువతీ సతీ ॥ ౬

మన్దభాగ్యం చ నిఃశ్రీకం ప్రవిష్టా హవ్యవాహనమ్ ।

తమాలింగ్య నరిష్యన్తం ప్రయాతా త్రిదశాలయమ్ ।। ౭

సోఽహమద్య కరిష్యామి యన్మే మాతురుదీరితమ్ ।

హస్త్యశ్వరథపాదాతం సైన్యం చ పరికల్ప్యతామ్ ।। ౮

అనిర్యాప్య పితుర్వైరమహత్వా పితృఘాతకమ్ ।

అకృత్వా చ వచో మాతుర్జీవితుం కిమిహోత్సహే ।। ౯

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

మన్త్రిణస్తద్వచః శ్రుత్వా హాహేత్యుక్త్వా తథా చ తత్ ।

కృతవన్తో విమనసః సభృత్యబలవాహనాః ।। 133.౧౦

నిర్యయుః సపరీవారాః పురస్కృత్య దమం నృపమ్ ।

గృహీత్వా చాశిషో విప్రాత్త్రికాలజ్ఞాత్పురోధసః ।। ౧౧

అహిరాడివ నిఃశ్వస్య దమః ప్రాయాద్వపుష్మతమ్ ।
సీమాపాలాదిసామన్తాన్నిఘ్నన్యామ్యాం దిశ త్వరా ।। ౧౨

నిరీక్ష్య తం సమాయాన్తం వపుష్మాన్మర్షపూరితః ।

సంక్రన్దనసుతేనాపి దమో జ్ఞాతో వపుష్మతా ।।

ఆయాతః సపరీవారః సామాత్యః సపరిచ్ఛదః ।। ౧౩

అకంపితేన మనసా ససైన్యాని దిదేశ హ ।

దూతం చ ప్రేషయామాస నిర్గమ్య నగరాద్బహిః ।। ౧౪

త్వం శీఘ్రతరమాగచ్ఛ నరిష్యన్తః ప్రతీక్షతే ।

సభార్యక్షత్రబన్ధో త్వం సమాయాహి మమాన్తికమ్ ।। ౧౫

ఇమే మద్బాహునిర్ముక్తాః శితా బాణాః పిపాసితాః ।

భిత్త్వా శరీరం సఙ్గ్రామే పాస్యన్తి రుధిరం తవ ।। ౧౬

శ్రుత్వా దమస్తు తత్సర్వం దూతప్రోక్తం యయౌ త్వరన్ ।

స్మృత్వా ప్రతిజ్ఞాం పూర్వోక్తాం నిఃశ్వసమురగో యథా ।। ౧౭

ఆహూతసమరే చైవ పుమాన్సేనావికత్థనః ।

తతో యుద్ధమతీవాసీద్దమస్య చ వపుష్మతః ॥౧౮
రథీ చ రథినా నాగీ నాగినా హయినా హయీ ।
అయుధ్యన్త చ విప్రర్షే తద్యుద్ధం తుములం హ్యభూత్ ॥౧౯
పశ్యతాం సర్వదేవానాం సిద్ధగన్ధర్వరక్షసామ్ ।
చకమ్పే వసుధా బ్రహ్మన్యుధ్యమానే దమే యుధి ॥133.౨౦
న గజో న రథీ నాశ్వస్తస్య బాణసహస్తు యః ।
తతో దమేన యుయుధే సేనాధ్యక్షో వపుష్మతః ॥౨౧
హృది వివ్యాధ చ దమ ఇషుణాగాద్యమాన్తికమ్ ।
తస్మిన్నిపతితే సైన్యం పలాయనపరం హ్యభూత్ ॥౨౨
స స్వామినం తతః ప్రాహ దమః శత్రుం దమస్తథా ।
క్వ యాసి దుష్ట పితరం ఘాతయిత్వా తపస్వినమ్ ॥౨౩
అశస్త్రం చ తపస్యన్తం క్షత్రియోఽసి నివర్తతామ్ ।
తతో నివృత్య స దమం యోధయామాస సానుజః ॥౨౪
స పుత్రః సహ సమ్బన్ధిబాన్ధవైర్యుయుధే రథీ ।
తతః శరాసనాన్ముక్తబాణైర్వ్యాప్తాస్తతో దిశః ॥౨౫
దమం చ సరథం చాశు శరజాలైరపూరయత్ ।
తతః పితృవధోత్థేన కోపేన స దమస్తథా ॥౨౬
చిచ్ఛేద తాఞ్ఛరానేేషాం వివ్యాధాన్యైశ్చ తానపి ।
ఏకేనైకేన బాణేన సప్త పుత్రానస్తథా ద్విజ ॥౨౭ సమ్బన్ధిబాన్ధవాన్మిత్రాన్నినాయ యమసాదనమ్ ।
వపుష్మాన్స రథీ క్రోధాన్నిహతాత్మజబాన్ధవః ॥౨౮
యుయుధే చ స తేనాజౌ శరైరాశీవిషోపమైః ।
చిచ్ఛేద తస్య తాన్బాణాన్స దమశ్చ మహామునే ॥౨౯
యుయుధాతే చ సంరబ్ధౌ పరస్పరజయైషిణౌ ।
పరస్పరశరాఘాతవిచ్ఛిన్నధనుషౌ త్వరా ॥133.30

గృహీతఖడ్గావుత్తీర్య చిక్రీడాతే మహాబలౌ ।

దమః క్షణం నృపం ధ్యాత్వా పితరం నిహతం వనే ।। ౩౧

కేశేష్వాకృష్య చాక్రమ్య నిపాత్య ధరణీతలే ।

శిరోధరాయాం పాదేన భుజముద్యమ్య చాబ్రవీత్ ।।౩౨

పశ్యన్తు దేవతాః సర్వా మానుషాః పన్నగాః ఖగాః ।

పాట్యమానం చ హృదయం క్షత్రబన్ధోర్వపుష్మతః ।। ౩౩

ఏవముక్త్వా చ స దమో హదయం చ వ్యదారయత్ ।

పాతుకామశ్చ స సురైః క్షతజేన నివారితః ।। ౩౪

తతశ్చకార తాతస్య రక్షైనైవోదకక్రియామ్ ।

ఆనృణ్యం ప్రాప్య స పితుః పునః ప్రాయాత్స్వమన్దిరమ్ ।। ౩౫

వపుష్మతశ్చ మాంసేన పిణ్డదానం చకార హ ।

బ్రాహ్మణాన్భోజయామాస రక్షః కులసముద్భవాన్ ।।౩౬

ఏవంవిధా హి రాజానో బభూవుః సూర్యవంశజాః ।

అన్యేఽపి సుధియః శూరా యజ్వినో ధర్మకోవిదాః ।।౩౭

వేదాన్తపారగాస్తాఞ్చ న సంఖ్యాతుమిహోత్సహే ।

ఏతేషాం చరితం శ్రుత్వా నరః పాపైః ప్రముచ్యతే ।।౩౮

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయపురాణే దమచరితే వపుష్మద్వధో నామ
త్రయస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౩౩ ।

134

అథ చతుస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః

శ్రవణపఠనవర్ణనమ్

పక్షిణ ఊచుః

ఏవముక్త్వా జైమినేయం మార్కణ్డేయో మహామునిః ।

విసృజ్య క్రౌష్టుకిమునిం చక్రే మాధ్యాహ్నికీం క్రియామ్ ।।౧

అస్మాభిశ్చ శ్రుతం తస్మాద్యత్తే ప్రోక్తం మహామునే ।

అనాదిసిద్ధమేతద్ధి పురా ప్రోక్తం స్వయంభువా ।। ౨
మార్కణ్డేయాయ మునయే యత్తేఽస్మాభిరుదాహృతమ్ ।
పుణ్యం పవిత్రమాయుష్యం ధర్మకామార్థసిద్ధిదమ్ ।। 3
పఠతాం శృణ్వతాం సద్యః సర్వపాపప్రమోచనమ్ ।
ఆదావేవ కృతా యే చ ప్రశ్నాశ్చత్వార ఏవ హి ।। ౪
పితుః పుత్రస్య సంవాదస్తథా సృష్టిః స్వయంభువః ।
తథా మనూనాం స్థితయో రాజ్ఞాం చ చరితం మునే ।।౫
అస్మాభిరేతత్తే ప్రోక్తం కిమద్య శ్రోతుమిచ్ఛసి ।
ఏతాన్సర్వాన్నరః శ్రుత్వా పఠతే వా సభాసు చ ।। ౬
విధూయ సర్వపాపాని బ్రహ్మణోఽన్తే లయం వ్రజేత్ ।
అష్టాదశపురాణాని యాని ప్రాహ పితామహః ।। ౭
తేషాం తు సప్తమం జ్ఞేయం మార్కణ్డేయం సువిశ్రుతమ్ ।
బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ శైవం భాగవతం తథా ।। ౮
తథాన్యన్నారదీయం చ మార్కణ్డేయం చ సప్తమమ్ ।
ఆగ్నేయమష్టమం ప్రోక్తం భవిష్యం నవమం తథా ।। ౯
దశమం బ్రహ్మవైవర్త్తం లైఙ్గమేకాదశం స్మృతమ్ ।
వారాహం ద్వాదశం ప్రోక్తం స్కన్దమత్ర త్రయోదశమ్ ।। 134.౧౦
చతుర్దశం వామనం చ కౌర్మం పఞ్చదశం తథా ।
మాత్స్యం చ గారుడం చైవ బ్రహ్మాణ్డం చ తతః పరమ్ ।। ౧౧
అష్టాదశపురాణానాం నామధేయాని యః పఠేత్ ।
త్రిసన్ధ్యం జపతే నిత్యం సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ।। ౧౨
సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వన్తరాణి చ ।
వంశానుచరితం చైవ పురాణం పఞ్చలక్షణమ్ ।౧3
చతుఃప్రశ్నసమోపేతం పురాణం హ్యేతదుత్తమమ్ ।

శ్రుత్వా పునశ్చ తే పాపం కల్పకోటిశతైః కృతమ్ ॥ ౧౪
బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని యాన్యన్యాన్యశుభాని చ ।
తాని సర్వాణి నశ్యన్తి తృణం వాతహతం యథా ॥ ౧౫
పుష్కరే దానజం పుణ్యం శ్రవణాదస్య జాయతే ।
సర్వవేదాధికఫలం సమాప్త్యా చాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౬
యః శ్రావయేత్పూజయేత్తం యథా దేవం పితామహమ్ ।
గన్ధపుష్పైస్తథా వస్త్రైర్బ్రాహ్మణానాం చ తర్పణైః ॥ ౧౭
యథాశక్త్యా చ దాతవ్యం నృపైర్గ్రామాదివాహనమ్ ।
ఏతత్పురాణమఖిలం వేదార్థైరుపబృంహితమ్ ॥
ధర్మశాస్త్రైకనిలయం శ్రుత్వా సర్వార్థమాప్నుయాత్ ॥ ౧౮
శ్రుత్వా పురాణమఖిలం వ్యాసం సమ్పూజయేద్బుధః ।
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యథోక్తఫలహేతవే ॥ ౧౯
దద్యాద్గాం గురవే స్వర్ణవస్త్రాలఙ్కారసంయుతామ్ ।
శ్రవణస్య ఫలావాప్త్యై దానైః సంతోషయేద్గురుమ్ ॥ 134.౨౦
అపూజ్య పాఠకర్తారం శ్లోకమేకం శృణోతి యః ।
నాసౌ పుణ్యమవాప్నోతి శాస్త్రచోరః స్మృతో హి సః ॥ ౨౧
న తస్య దేవాః ప్రీణన్తి పితరో నైవ పుత్రకాన్ ।
దత్తం శ్రాద్ధం తథేచ్ఛన్తి తీర్థస్నానఫలం న చ ॥ ౨౨
లభేత శాస్త్రచోరశ్చ నిన్దాం సజ్జనసంసది ।
అవజ్ఞయా న శ్రోతవ్యం శాస్త్రమేతద్విచక్షణైః ॥ ౨3
పఠ్యమానే త్వవజ్ఞాతే సాధుభిః శాస్త్ర ఉత్తమే ।
మూకో భవతి జన్మాని సప్త మూర్ఖః ప్రజాయతే ॥ ౨౪
శ్రుత్వా తత్పూజయేద్యస్తు పురాణం సప్తమం పునః ।
సర్వపాపవినిర్ముక్తః పునాత్యేవ నిజం కులమ్ ॥ ౨౫

పూతో యాతి న సన్దేహో విష్ణులోకం సనాతనమ్ ।

చ్యుతస్తతః పునర్నైవ స భవిష్యతి మానవః ।। ౨౬

పురాణశ్రవణాదేవ పరమయోగమవాప్నుయాత్ ।

నాస్తికాయ న దాతవ్యం వృషలే వేదనిన్దకే ।। ౨౭

గురుద్విజాతినిన్దాయ తథా భగ్నవ్రతాయ చ ।

మాతాపిత్రోర్నిన్దకాయ వేదశాస్త్రాదినిన్దినే ।। ౨౮

భిన్నమర్యాదినే చైవ తథా వై జ్ఞాతికోపినే ।

ఏతేషాం నైవ దాతవ్యం ప్రాణైః కణ్ఠగతైరపి ।। ౨౯

లోభాద్వా యది వా మోహాద్భయాద్వాపి విశేషతః ।

పఠేద్వా పాఠయేద్వాపి స గచ్ఛేన్నరకం ధ్రువమ్ ।। 134.30

మార్కణ్డేయ ఉవాచ

ఏతత్సర్వముపాఖ్యానం ధర్మ్యం స్వర్గాపవర్గదమ్।

యః శృణోతి పఠేద్వాపి సిద్ధం తస్య సమీహితమ్ ।। ౩౧

ఆధివ్యాధిజదుఃఖేన కదాచిన్నాభియుజ్యతే ।

బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ।। ౩౨

సన్తః స్వజనమిత్రాణి భవన్తి హితబుద్ధయః ।

నారయః సమ్ప్రవిష్యన్తి దస్యవో వా కదాచన ।। ౩౩

సదర్థో మిష్టభోగీ చ దుర్భిక్షైర్నావసీదతి ।

పరదారపరద్రవ్యపరహింసాదికిల్బిషైః ।। ౩౪

ముచ్యతేఽనేకదుఃఖేభ్యో నిత్యం చైవ ద్విజోత్తమ ।

బుద్ధిర్వృద్ధిః స్మృతిః శాన్తిః శ్రీః పుష్టిస్తుష్టిరేవ చ ।।

నిత్యం తస్య భవేద్విప్ర యః శృణోతి కథామిమామ్ ।। ౩౫

మార్కణ్డేయపురాణమేతదఖిలం శృణ్వన్నశోచ్యః

పుమాన్స్త్రీ వా సమ్యగుదీయరయేద్రసమయం శోచ్యో న సోఽపి ద్విజ ।
యోగజ్ఞానవిశుద్ధసిద్ధిసహితః స్వర్గాదిలోకేఽప్యసౌ

శక్రాద్యైశ్చ సురాదిభిః పరివృతః స్వర్గే సదా పూజ్యతే ॥ ౩౬

పురాణమేతచ్ఛ్రుత్వా చ జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతమ్ ।

విమానవరమారుహ్య స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౩౭

పురాణాక్షరసంఖ్యా చ ప్రఖ్యాతా తత్త్వబుద్ధినా ।

శ్లోకానాం షట్సహస్రాణి తథా చాష్టశతాని చ ॥ ౩౮

శ్లోకాస్తత్ర నవాశీతిరేకాదశసమాహితాః ।

కథితా మునినా పూర్వం మార్కణ్డేయేన ధీమతా ॥ ౩౯

జైమినిరువాచ

భారతేనాభవద్యన్మే సంశయస్ఫోటనం ద్విజాః ।

తద్భవద్భిః కృతం యన్న కశ్చిదద్య కరిష్యతి ॥134.౪౦

యూయం దీర్ఘాయుషః స్యాత ప్రజ్ఞాబుద్ధివిశారదాః ।

సాంఖ్యయోగే తథా చాస్తు బుద్ధిరవ్యభిచారిణీ ॥౪౧

పితృశాపకృతాద్దుఃఖాద్దౌర్మనస్యం వ్యపేతు వః ।

ఏతావదుక్త్వా వచనం జగామ స్వాశ్రమం మునిః ॥

చింతయన్పరమోదారం పక్షిణాం వాక్యమీరితమ్ ॥౪౨

ఇతి శ్రీమార్కణ్డేయమహాపురాణే ఏతత్పురాణమాహాత్మ్యశ్రవణపఠనఫలం

నామ చతుస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ।౧౩౪ ।

సమ్పూర్ణమిదం మార్కణ్డేయమహాపురాణమ్ ॥

శ్రీశః పాయాత్॥